

81

81

ARCHIVO FACULTATIVO DE ARTILLERIA.

Indice por orden { alfabético... 1/6
 { de materias.. 40
 Estante. N. 20
 Tabla. J
 No 4

1599
 MUSEO DE LITERATURA MILITAR

ESTADO MAYOR

SERVICIO HISTORICO

ERCITO ESPAÑOL

B-1

MUSEO DE LITERATURA MILITAR

ESTADO MAYOR

SERVICIO HISTORICO

ERCITO ESPAÑOL

Inscripción Sala
 Colocación { Estante 3-B
 Clasificación Tabla 2
 Núm. 1.599
 B-1

Insc.
 Clasificación... { División...
 { Subdivisión
 Colocación (V. { Estante..... 21
 { Tabla 3
 { Número..... 24

n.º 32.

BD2-68
1599/B1
ML-R-22-A

1599
B-1

Hunt
✓

AC ITINERARIUM IOHANNIS HVGONIS LIN-

SCOTANI IN ORIENTALEM SIVE LVSITANO-
RVM INDIAM. DESCRIPTIONES EIVSDEM TERRÆ AC TRACTVVM
Littoralium. Præcipuorum Portuum, Fluminum, Capitem, Locorumque, Lusita-
norum hætenus navigationibus detectorum, signa & notæ. Imagines habi-
tus gestusque Indorum ac Lusitanorum per Indiam viventium, Tem-
plorum, Idolorum, Ædium, Arborum, Fructuum, Herbarum,
Aromatum, &c. Mores gentium circa sacrificia, Poli-
tiam ac rem familiatē. Enarratio Mercaturæ, quo-
modo & vbi ea exerceatur. Memorabilia
gesta suo tempore iis in partibus.

*Collecta omnia ac descripta per eundem Belgicè; Nunc vero Latine reddita, in usum
commodum ac voluptatem studiosi Lectoris novarum memoriaque
dignarum rerum, diligenti studio ac operâ.*

HAGÆ-COMPTIS

Ex officinâ Alberti Henrici. Impensis Authoris & Cornelii Nicolai,
prostantque apud Ægidium Elzevirum. ANNO 1599.

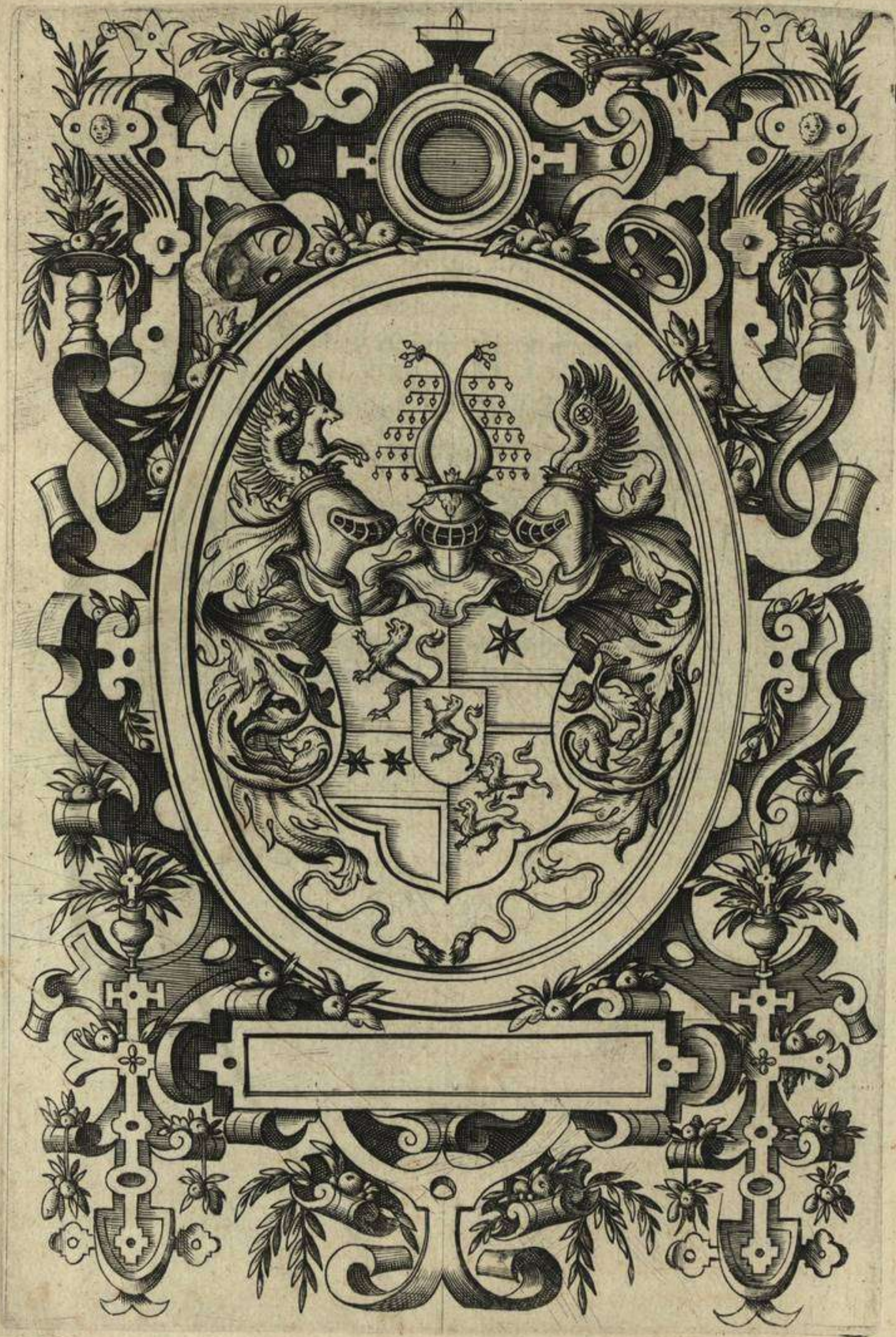
ARCHIVO FACULTATIVO
DE
Artillexia

AD ILLVSTRISSIMVM
ET SERENISSIMVM HESSIÆ

Lantgravium in fabulam Europæ allusio.

Transvexit pelago frustra obluclantibus undis
Candidus intactam taurus Agenoridem.
Fertur & asserto mundi per devia gressu,
Quem pietas alis subvehit alma suis.
Sidus ad hoc torque patriæ pater inclyte clavum.
Et tumidi placidam se dabit ira maris.

ILLVSTRISSIMO ATQVE SERENISSIMO

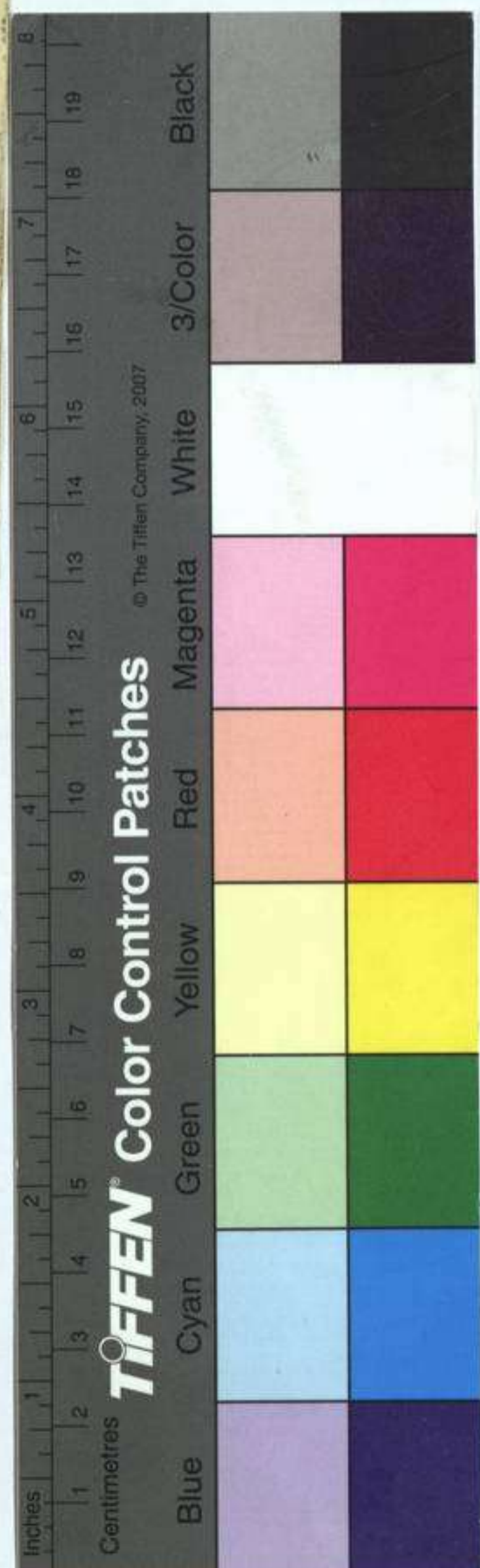
PRINCIPI AC DOMINO D. MAVRITIO

LANTGRAVIO HESSIÆ, COMITI IN CATZENELN-
bögen, Dietz, Zigenhain, Nidda, &c.

Magna sunt, Illustrissime Princeps, inter res mortalium virtus, & sapientia. longè vero maximum esse pietatem, qui non advertit, néque quid virtus ipsaque sapientia sit, satis mihi videtur advertere; Sunt illa quidem ad constituenda imperia, vindicandam legum auctoritatem, & res firmandas mutuo sibi; eisque pro rerum humanarum sorte satis firmo auxilio; hæc bene & salubriter consulendo, fortiter agendo altera. At quanto pietas, quam in vera Dei cognitione, puroque ejus cultu positam accipio, & conciliandis inter se animis utraque efficacior & instituendis recte actionibus certior dux, tanto ad tuendam reip. tranquillitatem, & securitatem firmitus præsidium, si enim hæc; quod sapientum plerisque persuasum est, in bonarum legum observatione majori ex parte conquiescunt, apud quos major sperari; & diuturnior possit, quam ubi pietatis studio ducti officium suum sponte faciunt? quæ æternæ veritati innixa, & utilis ad omnia, non florentia tantum, sed beata etiam imperia & respublicas facit, cum ipsa virtutis moderatrix sapientia & vindex sapientiæ virtus hujus luce destitutæ vix ulli nobis bono sint futuræ, quod non raro simulacra pro rebus, speciosa pro honestis, & salutaribus amplexæ ipsæ sibi interitus sint causa. Quod non eo (herculè) dixerim, ut tam præclata utiliaque divinæ benignitatis dona vel momento elevem; (quis enim hoc probus ferat?) sed ut agnoscamus nihil hominibus posse in hac vita contingere præstantius pietate, nihil quod adversus omnem insultum præstet tutiores, nihil quod hominem Deo propius conjungat. Ut vero referendas esse huc omnes animi dotes nemo sanæ mentis non intelligit, ita & obvium cuique est stipatâ virtute seu fortitudine & sapientiæ studio pietatē clarius elucere, & bono pub. latius se, & uberius diffundere: quod in magno principe, quem te Christiana resp. agnoscit, quam in privatis evidentius, in C. T. illustriss. memoriæ majorib. evidentissimū, quorū insigni virtute servata hæc Hessiæ imperii amplitudo & asserta sua Germaniæ libertas, sapientia stabilita regioni tranquillitas, pietate excitatus admirabilis omnium istic ordinum consensus.

Quæ Hessiæ tuæ fœlicitas, quam alibi ab avorum jam memoria magna Christiani orbis pars desideramus magis quam speramus, adeo neq. hac temporum calamitate, neq. adolescentiæ tuæ imperio est inminuta quin optimi quique intelligant, tam pertinaci C. T. studio, quam fœlici domesticarum virtutum æmulatione eo provec̄tam, ut quo apud eam quisq. illustriori dignitate sit, aut loco, eo ad principis sui exemplum, laudē è continentia, quam profuso aut infano luxu malit petere, virtutem & sapientiæ studium vel antiquissimo

* 3 natalium

naralium splendore potiora habeat, certiozem in pietate quam opum magnitudine fecunditatem ponat ut vel hinc liquere possit tam esse verum quã vetus vitam principis vivam esse legem, eoque vel solo nomine beatas dici posse resp. ubi qui imperant, actiones consiliaq. sua ad pietatem omnia metiantur, quod sine hac neque fortitudo, neque sapientia nomen aut dignitatem suam eueri, sine his constare imperium non possit, conjuncta absolutã boni principis imaginem constituent. Quam ut speciatim C. T. vel potius proavorum nostrorum prosperitati Carris gratulemur, fecit hinc nata illustrissimi nominis rui gloria, quæ ut est consentiens bonorum laus, neque nos latere potuit medicum & civem nactos excellenti artis suæ usû & fide Bernardum Paludanum, qui a multiplici rerum cognitione, C. T. gratissimus non minori sepius voluptate quam aperto gratitudinis argumento has ejus dotes, & studia tam commemorat explicatè, quam ab eadem benigne exceptus, & diu liberaliter habitus non difficulter illa potuit perspicere. Eoque animum mihi (quæ mea erga illum observantia est) tam grato mihi, quam se digno sermone accendit ut cogitanti qua animi erga tantum principem mei, propensionem & studium via declararem, haud satis scio qui præter morem, & verecundiam meam in mentem mihi veniret, ut rudes hos navigationum & rerum Indicarum commentarios, qui jam sub prælo erant Latinè conversi illustrissimo nomini tuo nuncuparem, quod unum è tenui peculio esse mihi videbã, quo apertius paulo animi hic mei sensus explicarem. argumento quidem valde exili, & quod, non præter rationem principum otio censerì possit, nec ego ignoro indignum; sed ne præter rationem mihi facturus viderer, idem mihi, qui accenderat animum confirmavit subinde, ad occasionem repetens, quam C. T. ad horum inferiorum contemplationem non raro & qua alacritate se dimittat, haud novo sane magni principis exemplo. Optarem equidè eas esse has diurnæ & longæ peregrinationis nostræ observationes, quæ vel elegãtia retinere aliquantisper, vel argumento C. T. animum explere possent. Sed quando neutrum à vitæ meæ instituto sperari, multo minus præstari possit, bona me spes habet probatum iri C. T. attentam ejus, qua tum eram ætatis diligentiam & fidem, quam unam proxima nostrorû navigatione ad amussim comprobata tam mihi jucundum est intelligere, quam molesta aliquando & periculo plena navigatio. Erítque forsitan in rudi hac congerie, quod novitate & varietate prodesse possit, & placere: Deprecatus obnixè C. T. ut, si me consilii mei ratio & institutum fefellerit, pro sua mansuetudine clementer ignoscat & interpretetur. Deum Opt. Max. supplex oro ut illam Ecclesiæ suæ & imperio diu servet incolumem. Enchusæ ad cal. Ian. Anno a Servatore nato 1599.

Illma. C. T.
deditiss.

Ioannes Hugonis a
Linschoten.

NAVIGATIO

AC ITINERARIUM

IOHANNIS HVGONIS LINSOTANI

IN ORIENTALEM SIVE LVSITANORVM INDIAM.
Descriptiones ejusdem Terræ ac Tractuum Littoralium. Præcipuorum Portuum, Fluminum, Caputum, Locorumq̄, Lusitanorum hactenus navigationibus detectorum, signa & notæ. Imagines habitus gestusq̄, Indorum ac Lusitanorum per Indiam viventium, Templorum, Idolorum, AEdium, Arborum, Fructuum, Herbarum, Aromatum, &c. Mores gentium circa sacrificia, Politiam ac rem familiarem. Enarratio Mercaturæ, quo modo & ubi ea exerceatur. Memorabilia gesta suo tempore ijs in partibus. Collecta omnia ac descripta per eundem Belgicè; Nunc vero Latine reddita, in usum, commodum ac voluptatem studiosi Lectoris novarum memoriaq̄ dignarum rerum, diligenti studio ac operâ.

Primo Iuventæ flore, cum domi viverem, habebat me summâ cum voluptate rerum admirandarum ac toto Orbe

gestarum jucundissima lectio. Ceterum incessit tandem major ac uberior libido visendi remotiores terras, ac relinquendi natale solum. Ita imaginariæ huic delectationi meæ fieret potissimum fatis. Oppugnabat interim Amicorum ac Parentum Naturâ urgente tenerior adfectus, quem post rupi, insistens divino ad faustam spem auxilio: Erantque tum circa Texaliam Hollandiæ insulam plures naves ad navigationem in Hispaniam & Lusitaniam paratæ; ita captatâ occasione & impetratâ a parentibus veniâ, qui tum Enchusiæ habitabant, navem conscendi, quæ S. Lucam de Barra-meda petebat; fratres mihi duo Sevillæ habitabant, eos invisere decreveram, parato in iis familiari velut præsidio ad perlustranda cætera Regionis & ad Hispanici idiomatis notitiam.

Ergo sextâ Decembris, Anno millesimo, quingentesimo, septuagesimo nono solvimus ex Texalia, classè 80. navium, cursu ad Hispanias instituto. Nonâ ejusdem Franciæ & Angliæ Capita superavimus. Duodecimâ dedit se in conspectum Hispaniæ Promontorium, quod *C. de Finisterra* vocant: Decimaquintâ terra Sintra alio nomine *C. de Roxent* ad ostium Tagi Fluminis, cui nobilissima Civitas Lisbona adjacet. Hoc flumen aliquot ex classè naves, facto a reliquis discessu, subivere. Decimâ septimâ Promontorium S. Vincentij apparuit, & vigesimaquintâ ipso Nativitatis Christi die S. Lucæ fluente navis se nostra intulit. Ibi

per duos tresve dies moram traxi ac inde Sevillam profectus ad eam urbem prima Ianuarij veni ibique unum ex fratribus meis reperi, cum alter ad Regiam aulam Madritum esset profectus. Et quamvis me etiam tum vrgeret desiderium inspiciendi penitiora provinciæ, Sevillam tamen tenere cogebat ignorantia Iberici sermonis, quem omni studio addiscebam.

Eo interim tempore obiit Henricus ultimus ex Portugalliæ stirpe Lusitaniæ Rex. Ejus mors magnis motibus causam dedit. Instituerat enim testamento heredem Philippum Hispaniæ Regem sororis filium: verum Lusitani (ut sunt insitis odijs Hispanorum hostes) plures a Rege Philippo aversi, in Antonium Priorem Ocratensem inclinabant, & erat is Henrici Regis defuncti fratris filius. Hispaniæ Rex certior factus de hac animorum dissensione, expeditionem in Lusitaniam parat, suscepturus ipse Regni Coronâ. Et præmittebatur Albanus Dux; qui magnis adjutus copijs quietem ac tranquillitatem metu belli conciliaret. Vi, donis, pollicitatione, pervicit Rex Philippus, & Hispaniæ imperio accessit Lusitania. Ex Sevilla multi tum cupidi novarum rerum ad Lusitanicum bellum proficiscebantur & inter eos frater meus, aliorum instigatione. Is ubi Badaios venisset (quæ limitanea Hispaniæ civitas ad Lusitaniæ terminos aulâ tum Regis ob vicinitatem decorabatur) pacata omnia invenit, pulso Antonio & sublato in solium Regni per universam Lusitaniam Philippo. Ergo mutatâ frater sententiâ intulit se familiæ Legati Regis ad Italica negotia destinati, sed Salamaticæ ex itinere in morbum incidit, qui *Tavar dilha* dictus Hispaniam infestabat multâ mortaliū strage; is & fratri meo lethiferus fuit.

Mors Regis Lusitaniæ Henrici.

Motus animi Iohannis Hvgonis ad cognoscendas res novas.

Anno 1579. Decemb. 6. ex Texalia navigat.

A Anno

Annotatio D. Palludani.

Morbus hic contagiosus & latè serpens non tantum Hispaniam, sed Italiam, Germaniam & plerasque Europa terras vastabat, in quem & ego in Italia eo tempore existēs incidi. Nominē Italo Cocolucio vocabatur. Aegri enim cantum galli streperā voce emulabantur, distillatione asperā in gutturis partes. Febris in hoc morbo continua erat, varijs adfectionibus, non tamē supra quatuor dies stante morbi violētā.

Haud magno ante hoc tempus spatio ingens in Lusitania pestis sæviebat, quæ Lisbonæ spacio biennii Lxxx. mil. mortaliū absumpserat. Inde hæc ægritudo secuta totius Hispaniæ incolas maximis adfecit miseris.

Iohannes Hugo, nobilis Germani familiaris, Lusitaniā lustrat.

Mensis Augusti die quintā ejusdem anni, jam aliquā idiomatici peritiā adfectus dedime in familiam ex Germania Nobilis. Hic Lusitaniā perlustrare cogitabat, terrestri itinere. Sevillā primā Septembris profecti Badajos venimus octavā ejusdem mensis. Eo in oppido fratrem meum conveni adscelam Aulæ regiæ. Is geminus erat supradicto mortuo fratri.

Regina Hispaniæ moritur ac ad S. Laurentii monasterium defertur.

Eodem mense obiit Regina Hispaniæ Anna Austriaca soror Imp. Rodulphi & Imp. Maximiliani filia, vxor Regis Philippi quarta, magno totius Hispaniæ dolore. Badajis cadaver tumulo in S. Laurentii monasterio illatum fuit. Post aliquot dies quos Badajis traxeramus Lisbonā profecti transivimus civitatem Elvas. Ea Lusitaniæ prima est, distans 2. aut tribus mil. a Badajis; estque inter ista oppida terminus Hispaniæ & Portugalliæ. Lisbonam venimus 20. Septemb. hanc tum Gubernatoris titulo Dux Albæ tenebat & magno omnia apparatu fremebat in adventum Regis, qui vetusto Lusitaniæ ritu erat inaugurandus. Ceterum me Lisbonam venientem mutatione soli & durante adhuc aëris intemperie recentibusque morbi vestigiis ægritudo invasit, detrimento sanitatis, quam tamen post septies repetitam venarum sectionem recuperavi. Parvo jam tum apud nobilem emolumento vivebam, itaque Mercatori me adjunxi, sub quo dum meliora expecto, Mercaturæ artes cognoscerē: interim pestis, quæ novis viribus succreverat cessare cœpit, tardaveratque ea hæctenus adventum Regis: sed remoto penitus periculo mense Majo Anno Lxxxj. Lisbonam venit, ibique, magnis alioquin exceptus triumphis, Germanicæ nationi palmam reliquit eximii operis & spectaculi: Erat autē factus Pons cum Arcu triumphali, eo in loco quem primō Rex transivit, multis undique picturis ac imaginibus lætitiā testantibus, exornatisque historiarum ac Tapetorū multitudine compositis, maximā omnium celebratione & læta, ut in talibus, acclamatione.

Rex Hispaniæ Lisbonæ excipitur.

XII. Decemb. Anno Lxxxj. excessit è vita

Dux Albæ Lisbonæ, ante obitū per xiiij. dies lacte muliebri enutritus. Cadaver ad Albanensem terram delatum, ibi sepulchro inlatum fuit, aromatibus ante conditum.

Dux Alba moritur.

Eodem mense, cum Rex adhuc Lisbonæ degeret obiit Princeps & heres Regni filius natus major *Diegus* Madritii, novo & subito Aulæ mœrore & restabant duntaxat filius junior Philippus & duæ filiæ ex liberis Regiis.

Filius Regis obiit.

Circa hæc tempora excepta fuit Lisbonæ magno apparatu soror Regis Maximiliani Imp. defuncti uxor, una trahens filiā claudopede destinata monasticæ Religioni.

Post obitum *Diegi* Regis filii Lisbonam convenerunt omnes Hispaniæ ac Lusitaniæ proceres. Illi in palatio Regio fidem magnā solemnitate dederunt Principi Hispaniarum Philippo, ut heredi & successori Regnorum Hispaniæ ac Lusitaniæ, cæterarumque patris dominationum. Initio Anni Lxxxij. Lisbonā mari ingens se classis commisit. Hæc a Marchione S. Crucis conducta, multo nobilium comitatu in demonstrationem bonæ erga Regem voluntatis, Flandricas insulas ex decreto petebat, quibus tum adsidebat Antonius, multā vi Gallicarum navium, sub Philippo Storza præfecto, sed post dirum adversarū classium concursum plurimā mortalium hinc & inde commissā cæde, sinistra fortuna in Gallos incubuit. Captivi fuere multi ac præcipui Galliarum nobiles, quos Marchio in S. Michaelis insula capite truncatos vita spoliavit, abductis cæteris ad officia triremium: ipse Antonius Liburnicæ præsidio evasit, cum Philippum Stozzam graviter faucium minutum Acatium haberet: is post ex vulnere obiit. Magnus inde Hispanis ex tanta victoria animus, paratis Marchioni ingentibus triumphis. Ita pacatis omnibus dissidiis Rex Lisbonā commisit sororis filio Alberto Austriaco Cardinali. Ipse cum Imperatrice sorore & Cardinalis matre totaque Aula Madritium Hispaniæ urbem abiit.

Proceres Hispaniæ ac Lusitaniæ fidem dant Philippo filio Regis.

Classis ad Flandricas insulas adversus Antonium.

CAPVT II.

Principium navigationis meæ in Lusitania sive Orientis Indiam.

Sed dum Lisbonæ sedeo & minuta essent ob recentes Lusitanorum ac Iberorum dissensiones commercia, obtulit se lætior occasio ad desiderii mei implementum. Erat Lisbonæ ex S. Dominici Regula Monachus, frater Vincentius Fonseca, nobili genere natus, & ob singularem doctrinam in concionatorem Regis Portugalliæ Sebastiani adoptatus. Hunc in Africam euntem cum exercitu secutus fuerat & interfecto Rege ipse quidem captivus extitit, post vero pecuniā redemptus in Patriam redierat. Ibi Philippus Rex, cognitā hominis prudentiā in pretio eum habuit, idemque

Vincentius
Fonseca
Archiepiscopus
Indiæ.

idemque Concionatoris munus permisit, factâ spe ad majores dignitates; & vacabat Archiepiscopatus Indiæ Orientalis; hunc Rex impetratâ mox a Pontifice confirmatione Vincentio obtulit, qui veritus tædium & longinquitatem navigationis, non ita lubenti animo ad dignitatem istam accedebat. Verum ubi Rex voluntatem suam ingessit, & spem redeundi post quinque quatuorve annos, parato tum ingenti præmio in Lusitania, conditionem suscepit. Hic ego rem quam quærebam opportunè nactus, omni studio conabar familiæ Archiepiscopi accedere, cumque eo in Indiâ navigare. Commodum autem frater meus tædio Aulae adfectus, a Domino suo, qui Regi a secretis erat, Scribæ munus in Navi Indiam Orientalem eo anno petente, impetraverat. Idem vero fratris mei monitu Dominus, Archiepiscopo cui perquam familiaris erat me commendavit, & ab eo haud ægrè susceptus cum cæteris annotabar, erant autem 40. numero. Frater meus cui electio Navium concedebatur, eam quâ Archiepiscopus vehebatur sibi deputavit, ut commodius mutuo uteremur auxilio. Ita quæ ad navigationem pertinebant cuncta curabamus. Classis autem nostra quinque Navibus constabat. Et *S. Philippi* Prætoria Navis nomine vocabatur, vice Prætoria *S. Jacobi*, *S. Laurentij* tertia, quarta *S. Francisci*, quinta *S. Salvatoris*; quæ nostra erat, duæ priores noviter fabricatæ & instructæ, ad nomen Regium Principisque respiciebant, sub Divorum tutelâ.

Cui Iohânes
Hugo naviganti
in Indiam se
addit.

Navigat 8.
Ap. An. 1583.

VIII. Aprilis Anno M.D.LXXXIII. die Veneris Sanctâ, quo potissimum tempore soluunt Naves, pari cursu Lisbonâ Oceanum ingressi, cursum versus Insulam Maderam tenebamus implorato divini numinis auxilio; sine quo omnes conatus nostri vani apparent.

CAPVT III.

Ordo Navium India in Orientalem Indiam Navigantium.

Naves Indiæ
400. aut 500.
homines habent.

NAVES Indiæ communi vulgarique fere numero quadringentos sive quingentos homines singule habent, etiam subinde plures, pro ratione temporis aucto inter Milites & Navales socios numero. Minuto autem onere in Indiam proficiscuntur. Dolia quædam olei & vini ferunt aliasque privatorum merces, præter cibum & saburrâ. Potissimum vero in Indiam argentei numi mittuntur, quos *Realos* vocant, 40. sestertijs fere æstimatos. Servit hæc pecunia ad solutionem Piperis, & Mercatores singulis annis sortem mittunt, ad ejusdem aromatis emptionem; ut & alij privati suas pecunias ad varios usus. Est enim præstantissimum ex hoc monetæ genere in India lucrum; Cum (ut nostri computant) 40. in centum

Pecunia quæ
apud Indos
quæritur.

vice quæstus cedant. Navigijs in Mare delatis, relicto Fluminis cursu, delectus omnium habetur; tam Navalium sociorum, quam Militum. Qui autem Albo inscripti in Lusitania permâserunt, a scriba navis adnotantur ut is in Lusitania postmodum, fidejussorem coveniat: omnes enim fidejussorem offerere debet, facultatesque absentis, quæ in navi reperiuntur auctione venduntur, confecto earum Inventario & apud Capitaneum Navis deposito. Ita quoque de mortui in navigio bonis fit: Sed illa vix ad justos Dominos redeunt obscuratis facultatibus.

Hominum
delectus.

Fidejussores
constituere
omnes navigantes
tenentur.

Nauclei Gubernatorisque præmium in abitu redituque ad 120. Milresos ascendit. *Milresus* autem ad 7. Carolinos Belgicæ monetæ redigitur. Ceterum in Lusitaniæ rationibus omnes summæ in minutum quoddam pecuniæ genus referuntur, *Reyfos* vocant. 160. Reyfi unum Carolinum conficiunt, aut quatuor Realos argenteos; ita duo Reyfi quatuor chalcis valent, unusque duobus juxta monetam Bataviæ. Hæc ideo refero ut constet lectori computationis apud Portugallenses ratio. Nunc ad institutum. Auctoramento Gubernator & Naucleus singuli 24. Milresos accipiunt, & sunt illis reliqua haud exigua præmia ex cameris superioribus & inferioribus, quas locant accedente item privilegio immunitatum, quod in onerandis Navibus cum ceteris Navium ministris habent. Verum licet hoc lucro adficiantur boni Nautæ, magnas tamen ante largitiones effundunt, ita ut ex talibus quæstus vix impensam pecuniam æquet. Itaque officia hæc a *Proveadore* Architalasso Regio non sine magnis donis comparantur, favore non merito. Præmium equidem quod supra memoravi certum non est, mutatur ex occasione; erat autem cum nos navigaremus hæc salarij ratio. Celeustes vero salarij causa 50. Milresos accipit, auctoramenti 10. Proreta 1400. Reyfos singulis mensibus & ex vecturæ immunitate 2800. Reyfos, in auctoramentum 7. Milresos. Gubernator quem inferiorem vocant in singulos menses 1200. Reyfos, qui tres Ducatos conficiunt, eodem censu in vectura cum Proreta. Duo fabri qui Navem stipant singuli in menses 4. Ducatos accipiunt & causa vecturæ 3900. Reyfos. Dispensator qui potum cibumque distribuit Milresum in menses habet & ex vectura 2340. Reyfos, tantundem *Merintho*, qui captivos facit & ignem annonamque militarem custodit exceptis cubiculis & immunitatibus vectigalium, quibus & ceteri Officiales, Nautæ, Mesonautæ, Tormentarij, &c. qui in aliquo navis ministerio degunt, juxta rationem officij fruuntur. Victor 3. Ducatos mensiuos habet & 3900. Reyfos causa vecturæ. *Strincer* duo, qui velum & Acatium rotæ beneficio dimittant re postulante, singuli unum Milresum

Portugallorū
rationes.

Navium
sociorum
præmia.

resum in mensem habent & 2800. Reysos ex vectura. Triginta tres nautæ Milresum singuli in mensem accipiunt & 2800. Reysos pro vectura. Triginta septē Mesonautæ in mensem singuli habent 660. Reysos & 1860. Reysos ex vectura. Quatuor Pueri in mensem computatâ etiam vecturâ 443. Reysos sperant. Conestabilis unus & octo Balistarij diverso in menses pretio serviunt, neque Tonfori certum stipendium est. Institor & Scriba nullum accipiunt salarium, Cubicula duntaxat quædam singuli habent: Vnum inferius quod viginti Orcas ad decem vasa continet, & alterum superius ad somnum; ex istis magnus quæstus redit. Atque his constat universum Navigij ministerium. Cibus autem inter socios distribuitur; ut quisque nullo discrimine indies habeat pondo & dimidium ex Biscocto, dimidium Vini poculum, Amphoram aquæ, *Arrobam*, quæ triginta & duo pondo salitæ Carnis habet, in mensem, quosdam insuper pisces induratos, Cæpas, porrum, &c. quæ omnia parvi sane pretij confestim dividuntur. Quædam ex Saccaro, Mel, Vuæ passæ, pruna, farina, aliaque bellaria ad ægrorum necessitates custodiuntur. Coquinariam supellectilē quisque sibi parat. His quos enumeravimus accedit Scriba Regius, cum eo qui penum procurat, ad usum militum, quibus sua distributio est, more tamen eo, qui etiam inter Nautas servatur. Hæc fere ita se habent, quando Indiam naves petunt: In reditu, nulla nisi aquæ & Biscocti distributio usurpatur, usque ad Caput Bonæ spei; ab eo Capite in Hispaniâ usque propria sibi curâ victum Nautæ procurant. Ceterum Milites & illi qui una navigant ab omni tunc distributione semoti sunt. Libera navigatio tantû conceditur, Cistam unam in alvo navis habet, & foros ad somnum. Absque venia tamen a Prorege impetrata ex India nō proficiscuntur, quinquennii omnes termino ad servitium Regis in ijs partibus obstricti. Mancipia naulum solvunt & tributum Regi, quod in descriptione Reditus nostri declarabimus.

Maderam vident.

XV. Aprilis conspectæ fuerunt a nostris Insulæ Madera & Portus Sanctus, eo in loco Naves, factâ segregatione ad diversos cursus abeunt. Ita antevertere socium quisque contendit Naucerus, quæstus uberioris spe, ad primû in Indiam appulsum. Ea lubido subinde infælicis navigationis causa est, demptâ ope mutuâ, quando nocturnis ac intempestivis horis inopinatum urget periculum.

Ora Guineæ apparct.

XXIII. Ora Guineæ apparuit. Ea initium ducit a 9. gradu porrecta usque ad Æquinoctialē Lineam. Ibi tonitrua & fulmina exaudiuntur. Ibi imbrium magna & subita copia cadit, tantâ vi, ut ad legenda vela sæpenumero sit veniendum. Intolera-

biles hic æstus sunt, & aqua quæ in Navi servatur pessimum ipsa odorem contrahit, ut occludendæ sint bibenti nares: Verum ubi Æquinoctialem superaveris, ipse fœtor emendatur. Ad terram si prope accesseris tempestates graviores intelliges, & tranquillitates invisas ac tædiosas, ideo Navigia ad duos aliquâdo menses illo in tractu coactæ morantur, antequam Æquinoctialem transire queant. Tum vento feruntur generali, qui Notapeliotes est. In hoc autem tractu dubio & anxio cursu Naves tendunt. Ad oram enim Brasiliæ 18. gra. fyrtes quædam sunt, quas Lusitani *Abrolho* vocant, porrectæ in Oceano ad 70. mil. sitæ ad dextram & inferiorem terram. Ideo nautæ vitandi periculi gratiâ Guineæ propius accedunt; si enim in hæc brevina inciderent, haud sine magno Naufragij periculo Lusitaniam cogentur repetere. Ita Admiralio nostro S. Philippi anno lxxxij. acciderat. Is enim nocturna navigatione in has fyrtes incidit, magno metu naufragij: sed bonâ usus fortuna illud quidem periculum evasit, at relictâ institutâ navigatione in Lusitaniam redijt. Hoc autem anno, ut eadem pericula evitaret & studiosius oram Guineæ tenet, duos ibi menses imbris & malacia detentus consumpsit. Inde diligens naucerus & oram Guineæ vitabit, ad effugiendas tranquillitates, & Brasiliæ non temere accedet, ne in istas fyrtes incidat, summa enim totius itineris ex hac moderata velificatione dependet.

Ejus conditio

Cautio Nautarum.

XV. Maij cum ab Æquinoctiali 50. mil. ad Septentrionem navigaremus, occurrebat nobis Gallicus Myoparo. Is mox socios nostros injecto metu turbavit, erant enim plurimi morbis ob maximum calorem, qui istas partes adfcit invalidi, accedente imperitiâ maris & marini conflictus: sunt quippe plerique navigantes tempestatum rudes & propterea ad ordinem ac disciplinam inepti, excussis tamen tormentis aliquot, Myoparone discedente, metus cessavit.

Eodem die circa vesperam cōspecta fuit a nostris major Navis; illa ut arbitrabamur ex classe nostra erat & cum inito colloquio approinquasset S. Francisci navem esse intelleximus; nostro omnium gaudio.

XXVI. Maij Lineam Æquinoctialem superavimus, quæ mediam S. Thomæ Insulam dividit ad oram Guineæ, & tunc primum visum nobis Australe Astrum, amisso Septentrionali, Sole in meridie Septentrionem obtinente, ita ut adflaret generalis ventus Euronotus, qui in isto tractu per integrum annum fertur.

Æquinoctialem superant.

XXIX. Maij qui dies Pentecostes festo erat inlustris ex antiqua consuetudine in navibus Imperator quidam eligitur, omnesque Officiales immutantur, constituto insuper epulo, quod in tres quatuorve dies extrahitur.

extrahitur. Itaque a nostris eodem more Imperator delectus fuit. Ceterum conviviis intentos excepit subita discordia, quæ crescens cunctos ad arma concitavit & e ducti erant fere 100. enses in mutuam perniciem, nisi Archiepiscopus ex cubiculo erumpens, magnis clamoribus seditionem composuisset, ensesque omnes ac pugiones abstulisset, comminatus excommunicationis notam in eos, qui novas res moliri conarentur. Præcipui autem seditionis auctores in compedes cogebantur; ita deinceps quieti consultum.

XII. Junii fyrtes istas Brasiliæ evasimus, inde socijs magnum gaudium, adempto metu reversionis in Lusitaniam. Et ferebamur etiam tum generali vento, qui nos usque ad flumen Argenteum deduxit; ibi secundus nos ventus excepit usque ad Bonæ spei caput.

XX. ejusdem Mensis S. Francisci navis, quæ hactenus nobiscum fuerat extra conspectum abiit.

XI. Julii Gubernator quinquaginta mill. nos abesse a Bonæ spei capite computarat. Ideo jussu Archiepiscopi terræ admota navis, ut ipsum Caput contemplari liceret, nebulâ & caligine deceptâ in continentem incidit. Distabat continens spatio tantum duorum mill. ita nobis metus; nam præter computationem acciderat. Ceterum dissipatâ nebulâ terram agnovimus C. Falsi & fyrtes illius tractus distantes in Orientem 15. mill. a Capite Bonæ spei Mozambicquam versus. Caput Bonæ spei ad 35. gra. Australis plagæ extenditur. Hic Malacia nos habuit & cæli fœlix nitor, is mediæ diei spatio durabat, quo piscationi in fyrtium fundo 10. & 12. ulnarum eximii piscis vacabamus. Is Afello minori haud dissimilis est, Lusitani *Pescadas* vocant.

XX. ejusdem jungebamur denuo navigio S. Francisci. Id usque ad xxiii. una nobiscum navigavit. Eodem die omnia vela deduximus; erat enim ventus adversus; ita quiete ferebamur, ne recideret navis. In altitudine terræ Nativitatis tunc eramus; ea incipit a 32. gradu, finiturque 30. A Capite Bonæ spei distat 150. mill. Hoc in tractu vulgo consilium petitur ab officialibus navigii. Num navigatio perducenda sit inter continentem Africæ & insulam S. Laurentii; an vero circumducenda exteriori S. Laurentii parte. Interior illa Mozambicquam petit ac inde Goam; qui autem circumducunt ac S. Laurentii Insulam ad sinistram habent, Goam venire nequeunt, inferior enim illorum cursus est abripiente fluctu. Cochinum ergo illis portus est. Distat autem Cochinum Goâ 100. milliariibus tractu inferiori versus Austrum. Cæterum ubi navigia Caput serius transeunt, tunc inconsultum est Mozambicquam navigare, nam tardius Goam veniunt ob

tranquillitates, quæ interiori istum cursum infestant. Sed qui Julio mense Caput superant Mozambicquam fœliciter petunt, tempore sufficiente ad aquationem; & 10. aut 12. dierum quietem. Sed qui Augusto mense transeunt, hi Cochinum necessario petunt. Habet autem ea navigatio molestiæ plus; quod plerunque morbis & infirmitatibus socii vexentur; crurum vitio ac oris.

Xxx. ejusdem ad altitudinem Capitis *das Correntes* ferebamur, distat 130. mill. a terra Nativitatis, estque 24. gradu ad Austrum; ibi cursus initium inter Insulam & continentem est.

Insula S. Laurentij a M. Paulo magna Insula Madagascar vocatur, ab Andrea Theveto Madagascar, ea maxima omnium Orientalium Insularum, magnitudine Castilia seu Portugallia Regnum excedit: ad alteram partem Africa jacet, ubi caput Bonæ Spei transiveris. Longitudinem juxta opinionem Theveti habet 72. grad. & latitudinem 11. gra. 30. min. Complectitur juxta quorundam computationem 3000. Italie mill. Juxta aliorum 4000. ea conficiunt 600. vel 800. mill. Alemaniam. Temperatura bonæ Insula hæc habetur, ideo multi hic incolæ qui omnes Machometani sunt. M. Paulus enarrat hæc in Insula quatuor esse Seniores, qui Imperium obtineant, eamque divitem esse silvestribus & domesticis animantibus, peregrinisque avibus, quas fabulis nulla commemoratione dignis dilatat. Habet etiam hæc Insula Elephantos & diversa animalia; quibus unum duntaxat cornu est, quorum unum genus Asini India nomen habet; alterum Orix vocatur, fissis unguibus. Ingentem habet copiam Anguium, Lacertorum & vastas Sylvas ex Sandalo rubro; parva ibi ob abundantiam æstimationis. Etiam Mare electrum gignit. In hac præterea Insula copia Orizæ, Hordei, Mali Assyrici, Citri & Peponum est. Pepones ita magni, ut vir eos vix complectatur, rubri, flavi & albi, melioris sane gustus quam nostri. Zingiberis fert eandem copiam, viride id in cibum incolis est, Mel, Arundines Sacharo divites; quarum tamen usum ignorant, Crocum, multas medicas herbas ac Indicæ Noces. Producit etiam Argentum. Multis irrigatur Fluminibus amœnisq; Fontibus. Habet Portus commodissimos, in quibus multi Sarraceni ac Mauri commercia exponunt, Aurum nempe, Sericum, Gossypinas vestes, linteamina, &c.

A Capite *das Correntes* Insula S. Laurentii distat 120. milliaria; ipsa in longitudine habet 220. porrecta in Austrum & Septentrionem; in latitudine autem 70. mill. incipit 26. grad. & 11. versus septentrionem finitur. Incolæ nigri sunt, ut & populi Mozambicquæ, nudi incedunt, capillo non tamen ita crispo sunt ut Mozambicquæ

gentes, neque ita picei. Lusitanis tenue commercium cum Insulanis est, nullâ enim opum vi præditi habentur, ideo hæcenus fere incogniti jacent. Primâ Augusti evasimus syrtes quas *Baixos de India* vocant; illæ a Capite *das Correntas* 30. milli. distant, sitæ inter Insulam S. Laurentii, & continentem, nimirum ab Insula 50. milli. & a continente 70. Incipiunt vigesimo secundo gradu & dimidio, & finiuntur 21. Prorsus horrendæ sunt ac periculosæ, multisque navibus exitiabiles, & nuper Anno 1585. navi prætorix S. Iacobi, quæ viceprætoriam jam classi nostræ erat, ut suo loco nar-
rabimus.

Syrtes Iudai-
cæ.

Mozambic-
quæ veniunt.

III. Augusti Mozambicquæ terram conspeximus, ea distat a dictis syrtibus 90. milliaria 15. gradu ad Austrum. Postero die ad Mozambicquæ stationem delati fuimus, ipsoque in ostio navem supradictam S. Iacobi aspeximus, semperque ab ea segregatione circa Maderam divisa fuerat. Prius S. Laurentii & S. Francisci naves ad eundem locum accesserant. Eæ erant ex classe nostra. Verum & ibi hærebat etiamnum navis quæ Malaccam ex decreto petit: illa prior mensis termino ceteras ex Lusitania in Indiam proficiscentes naves antevertit, quod longiore utatur navigatione. At Mozambicquam aquationis causa subinde petit ita exigente necessitate; aliter S. Laurentii insulam ad sinistram legit. Quatuor ex classe nostra naves ad Mozambicquam stabant & prætoriam S. Philippi duntaxat de-erat, illa dum cautius syrtes Brasiliæ *Abrolhos* vitat, incidit in tranquillitates, quæ circa oram Guineæ sunt, ideo Æquinoctialem longo post tempore transmisit, exteriorique cursu relicta Mozambicquæ Cochinum appulit, post longas sociorum miseras, & diversas *scorbuti* vexationes; cum jam nos ante duos menses Goam tenuissemus.

Navis Malac-
cæ quo tem-
pore navigat

CAPVT IV.

Descriptio Mozambicquæ 15. grad. sita ad Austrum, ad Oram Melinda, Abex sive Abexim.

Mozambicqua Oppidi nomen est in Insula Prasio securo sed minuto Portu, ad dextram habens Mineras Auri Sofale, ad sinistram illustrem Civitatem Quiloa, & quamvis aer ibi parum sit integer, incolas tamen complures habet, ob situs commoditatem. Olim Tyrannus Quiloa obtinebat Imperium & a Mahometanis habitabatur, sub Gubernatore, quem Arabes Zequen nominabant.

MOzambicqua Insula a continente interjecto mediis milli. spatio dividitur, curvo ut continens litore, licet Sep-

trionem versus latius in mare protendatur quam ipsa insula. In anteriori parte aliæ duæ insulæ jacent S. Georgii & S. Iacobi, illæ cum continentis extremitate quadrant. Inter has duas Insulas, quæ inhabitatæ sunt & continentem, cursus Mozambicquam fertur, ut ad Austrum ad sinistram ripam insulæ conspiciantur, & continens ad dextram ad Septentrionem, ita parvo miliaris spatio in Mozambicquam tendit navigatio secura absque exploratore maris. Nam altum ibi est, & apparent inlustres arenæ continentis, ut facile vitari possint. Prope ad arcem & insulam naves admotæ stant, ita ut lapidis jactu terram attingas, inter continentem & insulam præbente flumine portus faciem. Insula magnitudine medium miliar. complectitur, solo plano & litore, arenis albicantibus. Fert Indicas Palmas & Noces, etiam quasdam arbores Malum Assyriam, Citrum & Ficus India. Cæteri autem orientis fructus vix inveniuntur, etiam Frumentum, Oriza, cæteraque ad victum, linteamina aliaque necessaria ex India deferuntur. Boves, Oves, Capræ, Sues, Gallinæ, &c. quæ ad pecuariam rem sive carnariam pertinet facile hic comparantur & vili pretio. Oves hujus tractus magnitudine insolenti caudam habent, ut in cibum sufficiat ac vastitate cæteris Ovi-um partibus æquetur. Gallinæ nigris sunt plumis, carne quoque nigra ac ossibus atris, ita ut coctæ tetro ac fuligineo colore in mensis appareant: Ceterum gustu optimo ac ante cæteros præstabili hospites recreant. Caro suilla in deliciis habetur estque ea munda & palato gratissima, supraque omne genus carniū incluta, ægris ideo non interdicta sublato alias juxta medicorum disciplinam omni carniū usu. Aqua potabilis dulcis huic Insulæ nulla est, sed ex continente transfertur, ex loco quem Lusitani *Cabafera* vocant; ideo ollæ ingentes ex India in suppellectile sunt, quibus aquam servant.

In Mozambicquam secura navigatio.

Fructus Mozambicquæ.

Oves ac pecora.

Gallinæ nigris carnis.

Lusitani Arcem in hac Insula obtinent, quæ intra decem aut duodecim annos consummata nuper, duabus Insulis obiicitur, ad accessum Navium. Munita est, si qua in partibus India, sed parum tormentis instructa ac bellico apparatu; vix ullo etiam milite, habitata tantum a Duce ejusque comitibus. Ceterum ubi res postulat Lusitani omnes qui familiam alunt & conubiis juncti sunt ac insulam colunt, quadraginta aut quinquaginta numero ad summum ferè, tenentur ad defensionem Arcis. Aliâ quippe munitione Insula non servatur. Arx hæc præcipua est, cætera aperta sunt & exposita nudis littoribus. In circuitu interiore castri cisternæ multæ paratæ sunt ad aquæ conservationem, ita in annum necessitate ingruente aqua procurata sufficit. Præter hos quadraginta & quin-
quaginta

Arx Mozambicquæ.

quaginta Luſitanos & *Mesticos* ſive Mixtos (qui a Luſitanis in India procreati & mixtâ generatione feruntur Luſitanorum appellatione veniunt) in hac Inſula quadringentâ ſtramineâ caſâ ſunt indigenarum Nigritarum, colore quo & ii qui circa Caput Viride habitant, in S. Thomæ Inſula & univerſa Æthiopia adfecti ſunt. Luſitanis autem parent, quidam ex iis Machometum colunt, Turcarum conuictu ad Mare Rubrum ante adventum Luſitanorum inducti & ſunt aliâs multi illius ſectæ in hoc Maris Rubri tractu. Verum qui a Mozambicqua uſque ad Caput Bonæ ſpei habitant, nullo cum Machometanis immutati commercio, priſtinos etiam mores ſervant. Etenim planè barbari ſunt & ſilveſtres, beſtiis quam hominibus propiores, nullâ Legum aut Dei ſcientia. Quidam ex his inſulaniſ Nigritis Chriſtiani ſunt, quidam Ethnici; nudi omnes incedunt. Viris tantum extrema pudendi pars linteamine tegitur. Mulieribus a pectore medio uſque ad fœmur medium Goſſypino panno rudi, corporis medietas velatur, ut ex picturis inter figuras Indiæ apparet. Cæterum ii qui in continente vivunt nudi proſus incedunt, pudendis in quibusdam vix copertis.

Luſitani cum incolis firmæ terræ commercium habent in vicis vicinioribus, ſcilicet *Senâ*, *Macuâ*, *Soffalâ*, *Cuamâ*, &c. Ii fere ſermonibus & moribus inter ſe diſſident, diviſi imperiis, cum vicinis bella gerunt, in mutuas captivitates ac venditiones. Quidam humanis etiam carnibus veſcuntur, ut *Macuvenſes* & alii, plurimùm ex venatione victum quarunt, & ex Elephantorum carnibus, ideo ex iſto tractu multum Eboris adfluit. Nigritæ continentis ac totius Æthiopiæ vicos habent ac Regibus eorundem parent, diſſidente linguâ, diverſiſque vivendi ritibus, bellis vicinorum continuo adfecti. Parum illis fidei eſt, quod nullâ religione adſtringantur, inde ante annos quinque aut quatuor cum Luſitani quiete ut exiſtimabant in Africa inter hæc gentes inſtitutiſ commerciiſ viverent, ſubita cæde perpeſſi ſunt hoſtiles ac fraudulentos Nigritarum animos.

Luſitanorum imperium, quo Inſula tenetur hoc modo conſtituitur. Trium annorum ſpatio Capitanei munus terminatur, ita Regio Inſitori cæteriſque officialibus ad triennium duntaxat ex mandato Luſitaniæ Regis providetur. Hi eliguntur ex iis quibus Rex Portugalliæ in claſſe Indica uſus fuit, qui in Præmium huiusmodi dignitates pro officii ratione ſuſcipiunt, cum juſto ſalario, præter illa quæ eo tempore ex officii qualitate quarere poſſunt, quæ quidem haud parva ſunt, quod omnes miniſtri pro arbitrio vivant & agant. Capitaneo inde ſummum lucrum eſt. *Soffalæ*

arx alia eſt, ea Mozambicquâ Caput Bonæ ſpei verſus centum & viginti milliaria diſtat. Vicinæ huic Arci Auri fodinæ Monomotapæ ſunt, quâ in provinciâ lacus eſt fons Nili & Cuamæ ſive Nigri fluminis in Mare labentis inter Soffalam & Mozambicquam in cuius arenis aurum reperitur. In hac fodina Monomotapæ multum Auri eſt, & alia quædam Auri ſpecies *Botongo* & *ouro po.* id eſt, pulvis auri. Eſt enim minutum, arenæ inſtar, optimæ tamen venæ, inter omnia Orientis metalla.

Hoc in Propugnaculo Inſitor Capitanei Mozambicquæ degit. Ideo ſingulis annis ter quateruè mittuntur Mozambicquam Navigia, *Pangajos* dicta, quæ Oram legunt, Aurumque Capitaneo adferunt.

Navigia hæc ex ligno levi facta, filis contexta, nullo ferreo clavo continentur. A fodinis Soffalæ parum diſtant illæ quæ circa Angolam ſunt, ad aliud Africae latus, differentiâ ferè trecentorum milliarium, & ſæpe ex Angola Nigritæ Soffalam terreſtri itinere accedunt.

Nigritæ autem quidam alios dorſo ferunt, velut jumenta, ad iſtud miniſterium adſuefacti, etiam alia onera non ſecus ac ſi equorum aſinorumque officia uſurparent, locutus ego ſum iis qui talia oculis adſpexerunt. Ut ad propoſitum revertar. Ducis Mozambicquæ lucrum, quod trium annorum ſpatio capit ſupra 30000. Ducatos aſcendit; ea ſumma novem Auri tonnas conficit. Id nobis teſtificabatur eo tempore, quo ibi ſedebamus Gubernator *Nunno Velio Pereira*. Conſciunt autem iſtos redditus maxime Auri fodinæ Soffalæ & Monomotapæ de quibus relatam eſt. Ex Mozambicqua in Indiam deferuntur Aurum, Ambra grifa, Ebenus & Ebur; multa item mancipia quæ in India ad ſordida & dura miniſtria ob firmitatem corporis experuntur, quæ cæteris mundi famulis præſtant. Navigatio ex Mozambicqua in Indiam ſemel duntaxat anni unius ſpatio inſtruitur, per totam enim Indiam velificatio certis tempeſtatibus terminatur. Eas vocant *Monſſoyns*. Vento enim hoc vel illo modo flante tempeſtates conſiderantur. Secundus ventus in Auguſto uſque ad Septembris medium ex Mozambicqua in Indiam ducit, triginta dierum navigatione. Uſque in Aprilem Naves tunc in India hærent, eoque tempore incipit comoda tempeſtas, vento favente ex India in Mozambicquam. Ita ſingulis Annis una Navis Gubernatoris nomine Indiam petit: Nemo autem ad commercium admittitur, præter illos qui Mozambicquæ connubiis juncti habitant.

Mineræ auti Soffalæ.

Inſitor Capitanei Mozambicquæ apud mineras.

Redditus Capitanei Mozambicquæ.

Tempeſtates Indiæ comode ac certè navigantibus

racolæ.

Eorum habitus.

Nigritæ continentis feci homines ac fraudulentis.

Luſitanorum Imperium trium annorum eſt.

tant. Cœlibes autem Insula non capit, privilegio Regis Lusitaniæ, ne cultoribus vacua aliquando sit. Post Mozambicquam longo tractu Præbyteri Iohannis Imperium protenditur, id ibi terra Abexinorum appellatur, unde etiam ora quæ a Mozambicqua ad Rubrum Mare pertingit, ora Abex vocatur. Abyssinorum picturas, leges ac mores postea trademus. Ora hæc Abex etiam ora Melindæ a Lusitanis dicitur, a Regno & civitate illo in tractu ejus nominis: Rex autem hujus loci solidam amicitiam Lusitanos primum exceperat, & durat adhuc fides. Mozambicquæ tenebar ad 15 dies & erat nobis necessarium rerum cura, aquæ & victus. Multis ex nostris fatale id solum fuit. Nam gravis aer est magnoque æstu ardet. Ideo in morbos & mortes incidebant focii.

Mozambicquæ gravis aer est.

XX. Augusti vela dedimus classe junctâ: quatuor naves erant ex nostris, & una Ducis Mozambicquæ, cujus triennium finitum erat. Et vocabatur hic *Don Pedro de Castro*, in cujus locum successerat prædictus Pereira: Cum uxore ac liberis navigabat in Indiam defunctus Capitaneus; fert enim ita Regis decretum. Finito triennio, quod dignitatem terminat, aliud illis triennium destinatur; quod implere debent ministerio Regis, pro arbitrio Proregis Indiæ, propriis sumptibus antequam in Lusitaniam reditus pateat, nisi ex indulgentia succincti diplomate Regio post prius triennium in Lusitaniam redeundi facultatem nanciscantur, quæ raro datur, privato tamen & insigni favore. Ex Indiâ quoque exitus non patet, nisi licentiâ Proregis, magnoque id scitum studio observatur.

XXIII. Augusti, mane, conspectui se nostro obtulerunt duæ Insulæ, Comora nempe, & *Don Ian de Castro*. Comora a Mozambicquâ 60. mill. jacet ad Septentrionem undecimo gradu Australi plagâ. Terræ autem situs altissimus est, ideoque totius diei prosperâ navigatione vix oculis ereptus. Eodem die divisa classis in diversa tendebat ob rationes ante dictas.

Tertia Septembris Lineam Æquinoctialem denuo superavimus, illa notatur inter Melindam & Bravam oppida, ad oram Abex, distatque Mozambicquâ ad Septentrionem 230. milliaria. A Linea usque ad Caput Guardafum juxta eandem oram sunt 190. milliaria, & situm est illud duo decimo gradu ad Septentrionem. Ad hanc oram inter Mozambicquam & Caput de Guardafum sitæ sunt hæc civitates: Quiloa, olim Rapta, Mombassa sita in exigua Insulâ ejusdem nominis; portum habet qui duabus munitionibus defenditur, Melinda, Pata, Brava, Magadoxo; Regnum autem quæque civitas statuit, sub lege Machometi. Incolæ gilvo colore sunt, capillo nitido.

Civitates oræ Abex.

Politiâ & gubernatione utuntur ritu Arabum, cæterorumque Machometanorum. Caput hoc de Guardafum finit oram Abex sive Melindæ: Et adjacet huic Promontorio ad Borapelioten Insula Socotora, Aloes proventu illustris, unde & Aloe Socotorina optimæ notæ firma & crassa in omnes partes transfertur. Circa hoc Promontorium ostium est freti *de Mecca*, ab oppido Mecca quod in Arabia situm, notum est ex cadavere Machometi. Id ibi ferrea cistæ inclusum subductum a terra pendet, sub cælo ex Magnete fabricato, magnaque visitantium Turcarum & Maurorum religione celebratur. Ostium hoc etiam Rubri Maris nomine clarum est, non quod aqua ibi rubeat, sed quod montes circum jacentes rubicantes roseum marmor habeant, ipseque fundus maris in quibusdam partibus rubras arenas volvat. Ipsum illud est Mare quod Moyfes cum filiis Israel sicco pede transmisit. A Promontorio sive Capite de Guardafum, usque ad Sues, olim Arsinoe (quæ ultima & terminans fretum civitas est) Mare interiore recessu trecenta & sexaginta milliaria habet. A Sues per continentem usque ad Mediterraneum mare nonaginta milliaria sunt. Fretum ipsum in ostio interioreque parte maximâ latitudine quadraginta milliaria habet, ac in quibusdam locis arctiore termino stringitur. Multas Insulas habet. Ab unâ parte, apud Sues ad Septentrionem Arabiam desertam spectat, & ab alia parte ad Austrum Ægypti regionem; quam Nilus Fluvius irrigat; In descensu autem Indicum mare versus Arabiam Fœlicem & ab adversâ parte Abexinos sive Præbyteri Iohannis imperium. In extremitate Arabiæ Fœlicis, ubi ostium Rubri maris est, Lusitani quondam propugnaculum habuerunt, id Aden vocabatur, id nunc in Turcarum potestate est, cujus commoditate Turcæ subinde ex Sues, ubi triremes fabricantur descendunt, per Rubrum mare, totamque Melindæ oram infestant, ut suo loco narrabimus. Lineâ superatâ apparuit denuo Septentrionale Sydus, id ereptum nobis fuerat hæcenus ab Insula S. Thomæ sive orâ Guineæ.

Socotora Insula.

Machometi sepulchrum pensile.

Mare Rubrū.

Arx Aden erepta Lusitanis per Turcas.

Quartâ Septembris S. Francisci navis a nostris visâ fuit in septimum usque diem.

Decimâ tertiâ Septembris S. Iacobi navigium videbamus, sed id nullo colloquio se abstulit.

XX. Septembris Anguium multitudinem inter marinos fluctus conspeximus, Anguillarum magnitudine, & alia quædam in squamarum piscium formâ, a Lusitanis *Vintuns* dicta, quod similitudinem quandam habeant cum mediis Realis Lusitanicæ monetæ. Horum numerus inges certum argumentum oræ Indiæ præbet. Et paulo post

Argumenta Indiæ tractus ax anguillis & squamis.

Terram videt
magnâ lætitiâ
quæ Bardes
eſt.

poſt terra apparuit magno gaudio Nava-
lium ſociorum, ejectaque bolide reperta
fuit altitudo 47. ulnarum; ea erat terra Bar-
des in extremitate oſtii fluminis Goæ, dif-
ferens 3. ab urbe mill. Alta admodum terra
eſt, ibique Indiæ Naves anchoras dimittunt
ac onus levant, quod poſt minoribus navi-
giis in urbem defertur. Et nos anchoram
jecimus remoti 3. milli. a terra. Malacia
enim erat ac æſtus abſceſſerat, verum abſ-
que periculo, purus enim ubique fundus
eſt ac anchoris aptus. Æſtatis ibi tum ini-
tium erat.

Poſtero die XXI. multa navigia ad na-
vem noſtram accedebant, ea *Almadias* vo-
cant, feruntque panem, fructus, &c. Indis
Chriſtianis rectoribus quibusdam. Pariter
triremis adnavigabat in uſum Archiepiſ-
copi. Is descendens in triremem Panginum
vehebatur. Is locus medius eſt inter Bardes
& Goam, ad ipſum flumen. Ibi gratulatio-
nes omnium nobilium excepit, ac ipſius
Proregis Franciſci Maſcarenæ. Magiſtri ci-
vitatatis orabant; maneret eo in loco, per 10.
aut 12. dies, ut ſpaciū haberent exornan-
dæ urbis ad ingreſſum tanti viri. Id facile
conceſſit. Eodem die poſt meridiem flu-
men ſubivimus, ad ſtationem terræ Bardes,
eratque is dies XXI. Septembris anni 1583.
ſpatio quinque menſium ac 30. dierum ex-
acto, ab navigatione noſtra ex Luſitania,
cum per 15. dies Mozambicquæ fuiſſemus:
Et erat ſane feliciffima hæc navigatio, qua-
lem vix naves; aut præcedenti, aut ſequenti
tempore naſti fuere.

XXI. appulit S. Iacobi navis, poſtero die
S. Franciſci. In navi noſtra morte amiſera-
mus 30. homines, inter quos mancipia
quædam erant unuſque Germanus, Satelles
olim Hiſpanie Regis, cum omnes fere ali-
quo morbi genere tentati venam ſecaſſent.
Hæc fere ſumma pereuntium eſt totâ navi-
gatione. Ante 10. vel 12. annos, cum Pro-
rege Indiæ *Ruy Lorenzo Datavora*, naviga-
bant 1100. viri; Sed ſubitus morbus, ante-
quam Mozambicquam veniſſent 900. con-
ſumpſerat. Multitudo etenim peſtem pro-
vocaverat, inde hodie pauciore numero
hominum naves abeunt, ac vix ita fætor
noxius vitatur.

Archiepiſco-
pus Goæ ex-
cipitur.

XXX. Septembris Dominus meus Archi-
epiſcopus magnis feſtiſque triumphis Goæ
exceptus, a nobilibus & Magiſtratu Regni
in templum ſolemni cantico deducebatur,
ac inde poſt multas ceremonias varioſque
ritus antiquos, in palatium ſuum, quod
templo vicinum eſt.

XX. Novembris Prætoria noſtra S. Phi-
lippi navis Cochinum demum appulit, poſt
inſinitos labores ac moleſtias, ex cauſâ
quam ſupra narravimus & 7. menſium ac
12. dierum navigationem.

Ultimâ ejuſdem Novembris Goâ ſolvê-
re naves inſtituto curſu verſus oram Mala-

bar & Cochini, ut ijs in locis Piper alia-
que Aromata onerandæ Navi exciperent,
Quædam autem onerantur circa oram Ma-
labar Onori, Mangalori, Cananori, &c.
quædam Cochini; ut duæ ſemper Naves eo
in tractu Piper juſto onere nanciſcantur.
Cochinum ad Auſtrum Goâ diſtat 90. mill.
Naves Luſitanicas merces Goæ exponunt,
ibi domicilia etenim Inſitorum & Merca-
torum ſunt. Inde oram legunt ac Piper ſuſ-
cipiunt. Quæque navis communiter 800.
quintallos Piperis habet Luſitanico pon-
dere. *Quintallus* autem 128. pondo conti-
net. Poſt Cochinum veniunt, eoque & In-
ſitores proficiſcuntur, ita Navibus Caſſia,
Caryophillon & cætera Aromata Indiæ pro
onere cedunt, ut ordine in Hiſtoria reditus
mei enarrabo.

Menſibus Ianuario & Februario Anno
84. Cochino Naves in Luſitaniam abivere,
cum ijs & Frater meus, ſui Officij ratione.
Ego apud Dominum meum Archiepiſco-
pum etiamnum hæſi, certus Indiæ mores,
ritus Regionum hominumque, formas
fructuum & Aromatum qualitates ſedulo
perſpicere. Ut vidi ipſe, ut audivi a gravi-
bus viris diligenter tradam, ſimplici ſtylo,
amicaque veritatis oratione. Commercia
Regnorum & populorum facile mihi adi-
tum ad cognitiones has præbuerunt. A Lu-
ſitanis etenim omnia ferè annotata ac per-
luſtrata ſunt. Sed antequâ ipſos Indiæ mo-
res, fructus, commercia, &c. deſcripſerim,
operè pretium erit primum Orientalis oræ
ſitum declarare. Ea a Rubro Mari a Civi-
tate Aden incipiens, uſque ad Chinæ Reg-
num narrationi noſtræ ita exordium dabit.

CAPVT V.

*Deſcriptio oræ Arabia Fœlicis, ſive Rubri
Maris, uſque ad Inſulam &
Arcem Ormuty.*

Annotatio D. Pall.

*Aden munitiffima & pulcherrima Ara-
bia Fœlicis Civitas eſt, ſita in valle, ab unâ
parte validiffimis muris, ab alterâ montibus
cluſa, quibus in quinque Arces viſuntur,
deputata vigilijs ob multitudinem Navium
venientium & abeuntium. Civitas 6000. ades
complectitur. Perſæ, Æthiopes, Indi, Turcæ
commercia ibi habent, fere nocturna, ob into-
lerabiles æſtus. Ad lapidis jactum ab urbe
Mons eſt cum Arce, domicilium Gubernato-
ris. Olim in terra firma hac Urbs erat, nunc
hominum industriâ in ſpeciem Inſula re-
ducta jacet.*

A Den in oſtio Rubri Maris, ad Septen-
trionale latus jacet, ad Arabiæ Fœli-
cis oram interiore ſitu 60. mill. Promonto-
rium enim de Guardafum juxta Melindæ
oram prominet & recedit introrſum Ara-
bia. Aden 13. gradu computatur ad Septen-
trionem,

Aden deſcri-
bitur.

trionem, inde ora ad Vpocœciam inclinât, usque ad Rosalgatæ caput, quod 22. gradu jacet extremo situ Arabiæ Fœlicis ad Mare Indicū distatque ab Aden 240. milliariibus. Civitas Aden cum monte Darfura affinis est, is ex solida petra constat, nullâque pluviâ rigatur. Incolæ hujus Arabici littoris gilvo colore sunt, eodem fere quo ij, qui Melindam sive Abex inhabitât. Ex hac Regione Equi præstantissimi in Indiam veniunt, etiam Thus, Myrha, Balsamū, Balsami lignum, & fructus, Manna ceteraque bene olentia Aromata. Legem Machometi servant ex Persarum doctrinâ. A Capite Rosalgatæ ad Caurum ora interior extenditur, usque ad C. de Moncadon, olim Asabora 70. milliariū distantia. Caput hoc e regione Insulæ Ormutij jacet 26. gradu. Hic initiū Freti Persici: & Insula Ormus ab una parte Arabiam habet, ab altera Persiam ad Septentrionem. In latitudine 20. milliaria tenet. A C. Moncadon interiore littore Arabiæ, usque ad Insulam Barem 80. milliaria computantur, gradus 26. & dimidius. Hic Præfectus Ormutio Lusitanus Institorem suum habet, Regio nomine, piscatione celebri præstantissimarū Margaritarum, quæ justo titulo Orientales appellantur.

Interiore ejusdem oræ Arabicæ situ, sine Sinus Persici, Civitas Bassora jacet, 60. milliariū spatio ab I. Baré. Civitas hæc 30. gra. sita confluentiâ Fluminum Euphratis & Tigridis in Sinum Persicum celebratur. Circa hæc loca ingentes etiamnum ruinæ apparent, Babylonie Urbis inclytæ vestigia, & ut doctores autumant, hic locus Paradisi terrestris fuit. A Civitate Bassora littus ad Septentrionem Ormutium excurrit, sub Imperio Persiæ ea vrbs est. Sinus ipse latitudinem habet 40. milliarium, multis insulis distinctus. In ostio illa celebris Insula Ormus jacet, ibi Lusitanis Arx est, ac cum Insulanis, mixta habitatio. Ducem habent ceterosque Magistratus in triennium; ut Mozambicquæ habitatores.

CAPVT VI.

Descriptio Insulæ & Civitatis Ormutij.

Ormutium Insula est & Regnum sub Lusitanorum hodie Imperio, quibus tributum solvit. Regi etiamnum ibi domicilium est, extra Lusitanorum Urbem, vivitque is Machometi institutis: Gens colore albo Persarū notatur. More recepto atrocis novus Rex initio Imperij sui fratribus & ceteris ex stirpe Regia oculos eruit, excæcatusque demum lautè habet. Lege etenim cautum est sempiternâ: Ne cæci Regnū administrarent; ita timor civilis belli ab æmulo cæcitate cognatorum tollitur. Insula magnitudine 3. milliarium est, rupibus & petris aspera, ac prorsus infœcunda. Nulla ibi herba virens; nec aqua potabilis, sale ubique

rupes horrent, inde muri ædium falsis ex lapidibus constructi stant. Nullos fert fructus; sed omnem comœtum ex Arabia, Persia, civitate Bassora accipit. Propter situm autem & opportunitatem loci omnium rerum abundantia floret, ingentique Mercatorum frequentia colitur. Habet enim forū sive *Stapelam* Persiæ, Arabiæ, Turciæ, Indiæ, omniumque vicinarum Regionum. Præcipua autem multitudo est Persarum, Armeniorū, Asiaticorum ac Venerorum, quibus circa gemmas maximum studium est. Ormutium eæ ex India deferuntur & Ormutio Venetias terrestri itinere. Ad eandem item Insulam ex varijs locis alia vehuntur; ex Persiæ terris, Coracone & Dias Aulæa præstantissima, que *Alcatiffe* vocantur. Ex Turcia Camelina diversi generis: Ex Arabia herbæ & Aromata ad Medicinæ usus, Sanguis nepe Draconis, Manna, Myrha, Thus, &c. præstantissimi Equi ex Barem, diversæ Orientales illustresque Margaritæ ex Mascatta: Portus is est inter Promotoria Rosalgatæ & Mōcadō ad Arabie littus, Vuę passæ, Dactyli varij generis & Mermelladæ, que ex Ormutio in Indiā portantur, totaque eā implēt. Ex *Larinis* pecuniæ certâ specie Ormutij magnus quoque quæstus contrahitur, & ingens commerciū. Forma pecuniæ autem oblonga est, in duos velut ramos desinens ad speciem argentei fili, notata certis litteris sive signis. In Persiâ in monetam redigitur ex argento excocto tantâ copia, ut magnis negotiationibus sufficiat, ob quæstum certissimum circa Indiæ loca, in quibus magni valoris est. Causa autem hujus in insula Ormutij frequentia hæc habetur. Singulis annis duæ velut congregationes terrestre iter conficiunt. Eas vocat *Cassiles* sive *Carvanas*. Aleppo autem veniunt. Ea Syriæ Civitas est, trium dierum itinere a Tripoli, quæ ad Mediterraneum Mare jacet. Hæc turma sive *Cassila* sequentem ordinem servat. Singulis annis Aprili & Septembri mēsis, Capitaneus quidam eligitur, cum aliquot centum Ianitzeris, qui velut præsidarij *Cassylam* ad Civitatem Bassoram deducunt. Bassorâ verò Ormutium navigatur. Mercatores tempus profectionis Carvanæ callent. Ibi tum Camelorum, Dromedariorum & Equorum magna copia est, paratis ad iter hominibus, ij subinde 6000. aut 5000. numerantur, ordineque iter agunt in copiarum morem. Bini Camelo infident, hinc & inde dependentibus farcinis sedulâ Ianitzerorū curâ contra Arabum insultus, qui prædationibus dediti, magnas viatoribus molestias ingerunt. Quadraginta dierum transitu desertum continuatur, suntque spatijs singulis trium quatuorve dierum effossi putei ad aquationem hominum & bestiarum. Multi quoque Annonæ Curatores turmas istas sequuntur; illi omnia quæ ad victum pertinent pecuniâ vendunt.

Singulis

In monte Darfura nunquam pluit.

Margaritarū piscatio.

Paradisi quodam locus.

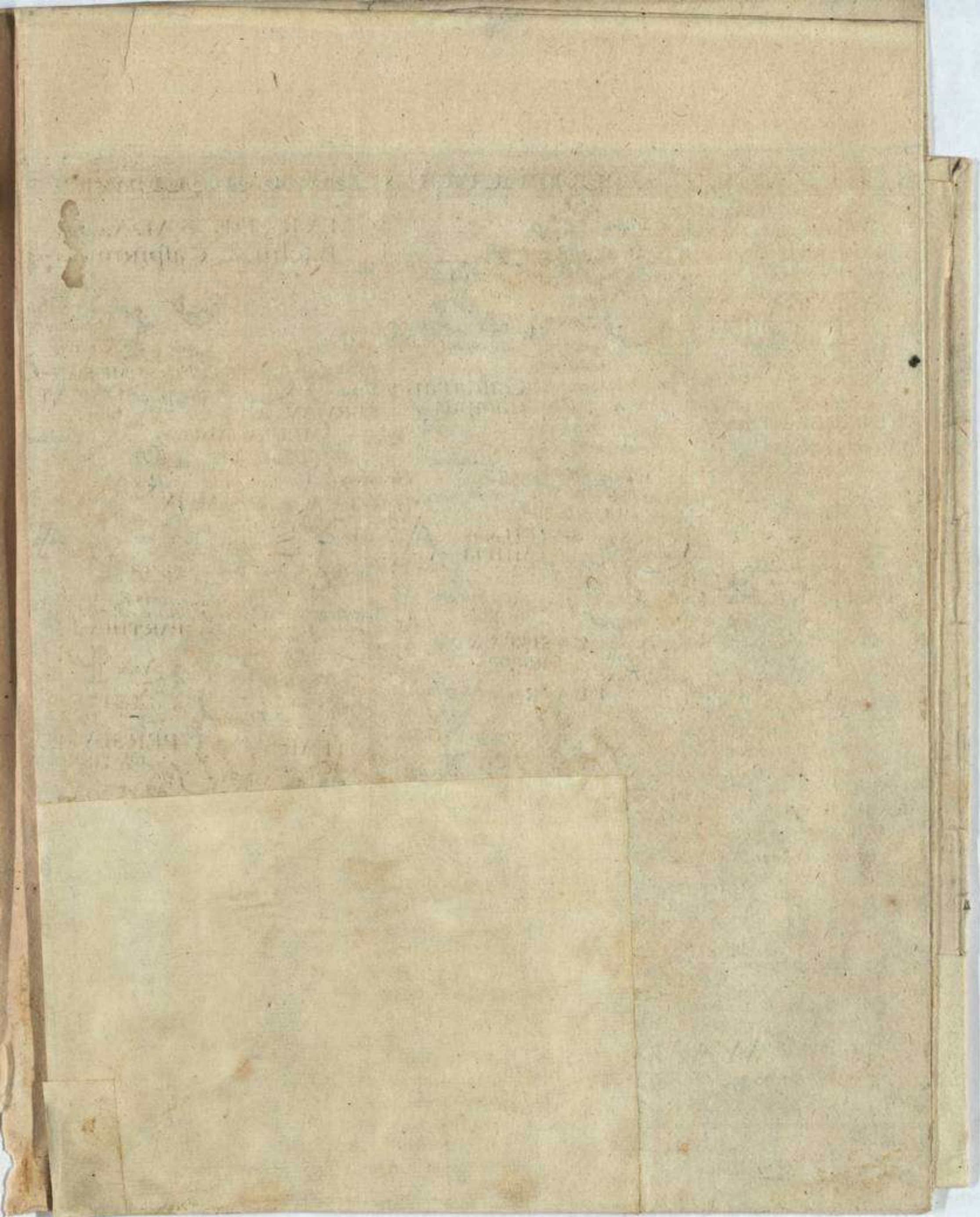
Mos Regum Ormutij in eruendis oculis affinium.

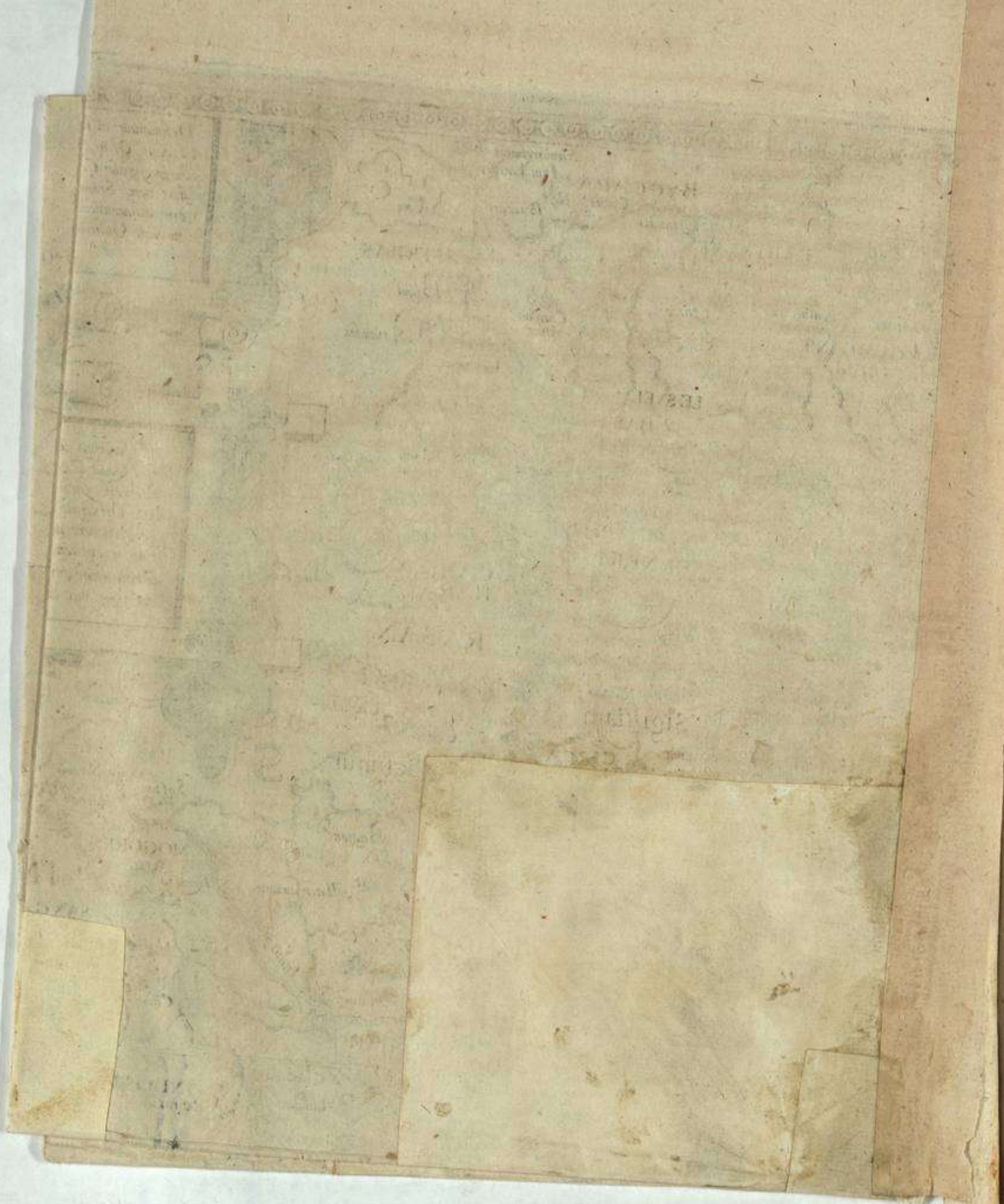
Insula Ormus sterilis.

Veneti Ormutium frequentant.

Moneta Persica.

Carvanæ descriptio.

Singulis noctibus cuncti sub tentoriis quiescunt, arctâ tamen vigiliâ. Ita Bassoram veniunt prætergressi Babyloniam, nunc *Bagedet* aliaque famosa loca. Bassoræ per aliquot dies quiescunt, eademque in urbe reditus tempore turmatim coeunt, ac Aleppum repetunt. Hinc illa istis in regionibus frequentia mercatorum & mercium, magnâ viatorum omniumque nationum commoditate. Hispanis tamen, Lusitanis, aliisque Hispaniarum Regi subjectis, ea commercii facultas denegatur, nisi quod subinde Gallorum, Venetorum, Anglorumve titulo transeant. Isti quippe populi Aleppi consules suos & institores habent, ut & Tripoli; quæ quotidianâ navigatione Venetorum Gallorum ac Anglorum petitur; nam ibi navigia onerantur & exonerantur, mercibus inde Aleppum terrestri itinere delatis, & Aleppo vice versa Tripolim, magnis immunitatibus ac privilegiis a Turca impetratis.

Ceterum factâ Turcarum mentione non possum non indicare quo modo ex tam vagis & sparsis Regionibus Cæsar Turcarum certior reddatur de omnibus rebus, quæ per universum Imperium geruntur. Ergo per totam Turciam Columbe aluntur, quæ annulos pedibus adjunctos habent. Hæ Bassorâ ac Aleppo Constantinopolim feruntur, & e contra: Vbi autem negotii ratio postulat, Epistola annulo adfigitur emissâ ad volatum Columbâ: illa celeri tum pennâ suetos repetit lares, & rerum internuntia Epistolam ad destinata loca fert, confectis ita brevi spacio mille milliariibus. Ex his Columbis unam in Indiâ vidi, apud Venetum quendam mihi familiarem, qui miraculi causâ eam attulerat. Sed ad propositum. Ormus vigesimo septimo gradu numeratur. Æstate ibi; eodem quo apud nos anni tempore, ita sol fervet, ut homines in alveis ligneis aquâ plenis somnum cogantur capere, capite tantum prominente & corporibus aqua in totummersis. Omnia ædificia sunt plano tecto, ac foraminibus perspicuo, ad auram ac frigus suscipiendum, ut & Cayri. Itaque & oscillatione, quam *Cattaventos* vocant, crebrâ corporis succussione, ac flabellis utuntur incolæ ad ventulum excitandum.

Annotatio D. Pall.

Cayrus alta habet ædificia, compluvijs sive podijs eminentibus, ad conciliandas umbras ac effugiendum Solis ardorem. Ex media domus parte ingentes fistulae extenduntur, decem cubitorum altitudine eminentes, ac ad septentrionem porrectæ, excipiendi venti gratiâ, ut ita per universam domum spargatur.

Hyems eâ qualitate est, quâ in Lusitaniâ. Aqua quam potant ex continenti defertur, servata in ollis & cisternis. Arci item ut

Mozzambicquæ ad annum sive biennium de aqua provisum est. Apud insulam Barem etiam aqua hauritur per urinatos altitudine quatuor aut quinque ulnarum sub falsis fluctibus, boni saporis & optime fontanæ æmula. Ormutii morbus quidam patrius viget, nascentibus in cruribus vermiculis; ii (ut opinio habet) ex aqua quam homines potant oriuntur; formâ sunt chordarum testudinis, duarum aut trium ulnarum longitudine; paulatim vero educuntur, rotati pennulâ sive stramine, dum sponte sequuntur: Verum ubi resistunt, non est allaborandum, sed religatur educta portio, ungiturque tumor sub foramine, recenti & nondum salito butyro, ita intra duodecim aut decem dies absque majore offensa crus ab insectis liberatur. Ceterum imperitiâ violenti medici, abrupto vermiculo, crus tumet, magnisque doloribus uritur, quibus quosdam ipse adfectos vidi.

Annotatio D. Pall.

De his vermibus in praxi sua scribit Alsharanius hoc modo. Quibusdam in locis inter cutem & carnem vermes quidam enascuntur, qui morbus Boum adfectus vocatur, quod Boves tali malo crebro vexentur, serpunt autem longius, & sub cute tenduntur, donec ipsam perumpant: Modus sanandi constat ex purgatione corporis a putrido flegmate.

Ideo domi nostræ apud Archiepiscopum quidam Ormutii incola, nuperus famulus modo suprascripto quinque quatuorve vermes educebat; dictitans commune id patriæ suæ malum esse.

Præfecto Ormutii post præfectum Mozambicquæ maxima utilitas, maximumque lucrum supra omnes Indiæ Duces nascitur; Navigia enim sua mittit Goam, Chaul, Bengalam, Mascattam, ibique mercimonia distrahit, edicto adhibito: Ne quis quid vendat ante distractionem rerum merciumque Præfecti, non quidem Regis privilegio, cum Rex huiusmodi machinationes prorsus prohibeat, sed proprio placito, quod absente longius Rege latissime extendunt. Ceterum Regiâ benevolentia Equos nemo in Indiâ vehere potest præter Præfectum, eosque quibus is permiserit. Eâ ratione lucrum Capitaneo ingens redit: Equorum quippe in India magna æstimatio est, cum alicujus bonitatis equus quadringentis aut quingentis *Pardauvis* vendatur, ascendentibus quibusdam ad mille *Pardauvos*; *Pardouvo* ad valorem daleri Imperialis computato Belgicâ monetâ. Tempestas autem navigationi commoda Goâ Ormutium in mensibus Ianuario, Februario, Martio, Septembri & Octobri accidit. Sequitur ora quæ ab Ormutio Indiâ attingit.

Sub falsis fluctibus aqua colligitur suavis.

Morbus Ormutii ex vermibus.

Præfecti Ormutiani proventus.

Equorum in India caritas.

Novas nuntiandi modus per Colubas.

Sol fervidus Ormutii.

Homines sub aqua somnum capiunt.

CAPVT VII.

Ora Ormutiana, usque ad Civitatem ac Insulam Diu; Lusitanorum propugnaculum.

ORmutiū tractus flexu ad Vpeurū, sequitur Caput Iasque, quondam Carpella. Regio olim Carmania dicebatur. Caput hoc 25. & dimidio gra. jacet & Ormutio 3. mill. distat; persecutione oræ, usque ad fluvium Sindæ, qui ab historicis Indus appellatur; oriturque ut aiunt ex monte Cau-casso, ubi & flumē Ganges surgit, in Regno Bengalæ mari influens, prout suo loco declarabimus. Ab hoc flumine Indo sive Sindā tota India nomen ducit. Ostium autem ad 24. gra. pertingit & a Capite Iasquæ supradicto, spatio 140. mill. distat. Ad fluvium hunc pertinet terra Sindæ, unde etiam fluvio nomen a Lusitanis successit. Regio ipsa opulenta est & fertilis, magnisque cōmerciis frequentata, vicinorum Lusitanorum, Indorum, ceterorūque ex Ormutio ac aliis locis. Multa habet Gossypina eaque tenuissima, quæ *Iorimos* vocant, & Sindones, quas *Volantes* dicunt, ac magnam quantitatem olei ex *Coco* sive Indica Nuce. Butyri quoque vim fert: id non ita mundum est, quale Batavi habent, sapidum tamen & ad culinas utilissimum. Picis etiam & Sachari *candil* multum mittit, ex corio item peritè quædam facta, floribusque ex Byssō variis coloribus ornata. Hisce utuntur in tapetorum vicem, & lectis mensisque imponunt. Ibi etiam pyxides, cistulæ, capsulæ, &c. conficiuntur affabrè, ex ligno vario conchisque unionum interjectis ramētis, quæ omnia in Indiā vehuntur, cum eō Lusitanorū naves proficiscuntur. Flumē supradictū post quasdam Insulas ad oram Sindæ sequitur Sinus minor, quem *Enseada* Lusitani vocant, in quo multæ Insulæ jacent. Sinus idem *fasketta* dicitur, abscessu accessuque maris subito ac longinquo motu inlustris, qualem nullo in loco rerum natura experitur. Huc Alexandrum Magnum Indi penetrasse ferunt, deterritumque subito recessus Oceani miraculo, credidisse Divinam iram exercitui suo impendere, si ulterius tenderet, ut hic imperii sui, ac victoriarum terminos constituere voluerit. Sinus distat 60. mill. a flumine Indo. Oram mox ad Notapelioten sequenti succedit civitas Diu, cum propugnaculo. Lusitani ibi habitant, & cum iis mixti incolæ.

CAPVT IIX.

Insula Diu olim Alambater cum Propugnaculo.

Insula Diu distat a flumine Indo 70. mill. 21. gra. ac terræ firmæ adjacet; olim Regi Cambayæ paruit, in Regno enim illius jacet. Lusitanis ante ab ipso Rege concessum aliquod erat munimentum, sed tempore

tota Insula cum oppido in Christianorum potestatem venit. Illi studiosè munitio-nibus excitatis, contra hostiles impetus invictum locū constituere. A Sultano Cambajæ ac sociis obsessi fuerunt Lusitani anno 1539. & secundo anno 1546, verum hostibus fortiter rejectis obsidio levabatur, ut Lusitanorum Annales magnificè commemorant. Portus huic urbi est commodissimus, ac frequentia Mercatorum nobilis. Pauci fructus. Vrbs opportunitate situs inter Cambajā & Sindā, ditissimas regiones, celebratur. Inde semper peregrini hic diversarum gentium multi, Turcæ, Persæ, Armenii, Arabes, &c. Optimum hic & lucrosissimum Regi Portugalliæ vectigal solvitur. Banianes enim, Gufarata, Rumi, & Persæ, qui in Cambajā negotiantur & fretum Rubrum petunt, hic fere naves onerant & exonerant tempestiuo Insulæ situ, ad Sinum Cambajæ. Civitas a Lusitanis habitatur, admixtis incolis, ut Ormutium ceteraque Indiæ civitates, quas Lusitani colunt, exceptis duntaxat arcibus, quæ in Lusitanorum potestate sunt. Insula plena est & fecunda rerum necessariarum. Habet Boves, vaccas, fues, oves, gallinas, butyrum, lac, allium, fabas, &c. ut in Belgicis regionibus, Lacticinia tamen non ita munda sunt. Caseos etiam mittit, sed sale nimio, parum gratos. Piscem salitum in maximā copia videas, is ad formam Afelli est, Incolæ quoque carnem fumo indurant, quæ viatoribus ad sustentationem est cōmodissima. Hisce ad victum pertinentibus rebus etiam alias regiones ipsi instruunt, Goā & Cochinum præcipuè, ibi enim butyrum, cepæ, allium, pisa, oleum, aliaque legumina non nascuntur, sed ex aliis locis adveniunt. Ea singulariter explicabimus, ac fructus cujusque regionis referemus.

Eodem tractu ad Orientem, usque ad 15. aut 16. mill. incipit Sinus Cambajæ, in ipso ostio & fere aliās latus 18. mill. interiore tractu 40. mill. longus, ac in Mesaquilone directus. In extremā interioreque sinus parte civitas Cambaja jacet, quæ regno & regi-
oni nomen dat; 23. gra. computatur. Hic Rex sive Sultanus habitat.

CAPVT IX.

Regio Cambaja.

Cambaja Regio fertilissima Indiæ, ad cæteras Provincias necessaria victui abundè dimittit, inde continuā frequentia Lusitanorum, Persarum, Arabū, Armeniorumque celebratur. Rex Machometi legem retinet, sed ipsi indigenæ *Gufarata*, & *Banjanes* vivunt Pythagoræ institutis. Ii subtilissimi ingenii homines, Mercatores totius Indiæ acutissimi habentur. Figura post ostenditur, cum motum rituumque declaratione suo loco. Fert itaque hæc Regio frumentum,

Portus.

Vectigal Lusitanæ Regis optimum.

Indus flumē.

Artificia Regionis.

Fructus.

Mirabilis recessus Maris.

Alexander Magnus.

Sinus Cambajæ.

Cambaja civitas.

Pythagoræ.

Insulæ Diu Descriptio.

tum, orizam, pisa, butyrum, oleum, &c. in commodum omnium circumjacentium regionum. Gossypina ibi multa conficiuntur, diversique generis, ac nominibus distincta ut sunt *Cannequyns, Boffetas, Joryns, Chantares, Cotonias*, unde vela & facci fiunt.

Gossypina
multa eorum
que nomina.

Tenui autem admodum filo quædam cum Hollandiæ linteaminibus certare possent. Etiam aulea instruunt *Alcariffa* dicta; sed non sunt illa tanti pretii, ut iis æquari possint, quæ ex Persia Ormutium advehuntur, præparant & alia viliora *Banquays* vocata, in modum panni ex Scotia lineis picti, ad tegumenta cistarum ac lectorum. Eadem arte stragula faciunt, serico filo exornata, & acu picta, tentoria omnis generis, *Persintos* sive ligamenta lecticarum Indiæ, ad imponendum grabatum, lecticas Indicas, mulierum sellas, aliaque minuta, tabulas lusorias ex ebore, & testudinis scuto variatas, annulos signatorios, &c. Ibi quoque genus aliquod Crystalli Montanæ ad nodulos, signa, armillas, cæteraque infinita servit, mirabili ac pulcherrimo opere. Multas habet gemmas Amethystum, Garamanticum, Hyacinthum, Espinellos, Robassos, Chrysolithum, *Olhos de Gato*; quasi diceret Catti oculum, sive Achatem, multa Iaspidis genera, sanguinis lactisque lapides (ut vocant) plurima quoque medica, Amfion sive Opium, Camphoram, Banguam, Sandalum; suis locis referenda, Alumen, sacharum quod a ligno nomen tenet, aliaque quæ nunc non succurrunt, ac perlongam narrationem redderent. *Annil* sive Indigo in Cambaja præparatur, ac per universas Orbis partes distrahitur ut postea declarabimus. Hæc de Cambaja. Post Cambajam sequitur India & regio Decan & Cuncam, interiore sinu ad latus Indiæ, a Cambaja usque ad Indiæ oram, ubi ipse sinus incipit. Ora ad Zephyrum vergit & Vpolibonotum, usque ad insulam *das Vaquas*, quæ ad introitum sinus jacet, vigesimo gradu, eoque in tractu in firma terra civitas *Daman* cum propugnaculo visitur, ac a Lusitanis, quibus subest, habitatur. A Diu ad Vpeurum 40. mill. differt.

CAPVT X.

Ora India, portus ac loca ejusdem.

AB Insula *Vaquas* ad sinum Cambajæ ora Indiæ propriæ incipit, cæteris locis sua nomina sunt, ut *Mozambicqua, Melinda, Ormutium, Cambaja, Choromandel, Bengala, Pegu, Malacca, &c.* Sed hic tractus Indiæ titulum vulgò solus tueretur. Is ab insula *Vaquas*, ad Mesophænicem, usque ad Caput Comorinense protenditur, ibi ejus finis est, & sunt centum & octuaginta milliaria. Portus urbesque

habet plures, quibus Lusitani præsent, instructis arcibus. Inter eas *Daman* primo loco est, inde quindecim milliariibus, decimo nono & dimidio gradu civitas *Basajin*.

Arces Lusitanorum in ora Indiæ.

A *Basajino* decem milliaria, decimo nono gradu distat civitas *Chaul*, cum propugnaculo.

A *Chaul* usque ad *Dabul* decem milliaria sunt, & jacet decimo octavo gradu.

A *Dabul* ad insulam *Goam* triginta milliaria computantur; jacet autem decimo quinto & dimidio gradu. Has civitates Lusitani cum propugnaculis possident excepta urbe *Dabul*, cujus possessionem ante aliquot annos amiserunt. Is tractus qui ab insula *Goa Daman* usque sive ad sinum Cambajæ pertingit, ab incolis *Goæ* vocatur terra Septentrionalis. Verum a *Goa* usque ad Caput Comorinense, omnis ora terræ Australis nomen habet, præcipuo tamen titulo ora *Malabar* vocatur. *Goæ* incolæ quibus moribus vivant post enarrabimus, nunc iis quæ ad oram hanc pertinent immorabimur. Prædictæ omnes urbes *Daman, Basajin, Chaul*, optimos habent portus ac frequentiam commerciorum celebres. Totus autem hic tractus abundè fert orizam, pisa, & alia legumina, butyrum, oleum & Indicas nuces. Oleum ex olivis in Oriente nullum invenitur, nisi quod ex Portugallia advehitur, aliis autem ad victum necessariis abundat. Quædam ibi ex gossypio conficiuntur, sed exiguo numero. *Chaul* celebri commercio floret, cum *Ormutii, Cambajæ, Syndæ, Masquata, Bengalæ* hominibus, ac *Rubri maris* accolis: Habet opulentos potentesque mercatores; multamque navium vim. Locus prope *Chaul* est, in quo civitas indigenarum vetusta; ibi ex serico vestes, & bombycina indumenta magnâ copiam fiunt, inde celebri negotiatione ex China sericum incolæ adferunt, quod post texturam in usum vestium hoc in loco redigunt. Ea item in urbe lecticæ, sedilia, cistæque mirâ arte fabricantur, ac *Laccæ* sigillatoria teguntur, varii coloris. Etiam *Zingiberis* fecundissima ora est: Verum parvo in pretio habetur. Septentrionalis hæc regio vocata, aëre bono & temperato fruitur, totiusque Indiæ saluberrimo: Nam civitas *Diu* & ora *Malabar* malesano cælo laborant. Hisce Indis, ut etiam *Cambajæ* incolis, quos *Banians* & *Gufuratas* vocat, iisque qui *Decan* habitant, montesque *Ballagata*, qui *Decanini* & *Canaræ* nominantur, flavus color est, quibusdam tamen ad albedinem inclinantibus, aliis vero ad nigredinem. Sed qui ad litus habitant gilvo sunt colore, corporis habitu ac vultu Europæis haud absimiles.

Terra Septentrionalis.

Terra Australis.

Artificia.

Gemma Cambajæ.

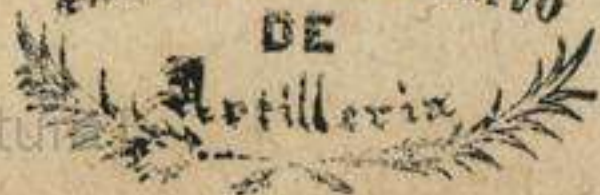
Indigo.

India situs.

B Incolæ

ARCHIVO FACULTATIVO

DE

Incolæ vero tractus Malabar incipientis ad Austrum duodecim milliariibus ab urbe Goa, ad caput usque Comorinense, Malabarenses dicti, habitatores littoralium locorum, colore nigerrimo ac piceo existunt, nitido nigroque capillo, vultu & habitu aliâs Europæorum. Hi præstantissimi milites, ac Indiæ optimi bellatores, Lusitanorum acerbissimi etiam hostes sunt. Ceterum ut totius terræ ratio lectori constet, breviter ejus situm explicabimus. Ora hæc, quam Indiæ vocamus, ad octo sive decem milliaria protensa, humili cespite est, eaque *Cuncam* dicitur. Post eam altior terra jacet, nubibus æquata, quæ ab una parte ad aliam porrigitur, ab urbe *Daman* usque ad Comorinense Caput, extremum Indiæ promontorium. Inde altera ora *Choromandel* sequitur, solo alto culturæque aptissimo, in suprema parte plano, quod *Ballagatta* & *Decan* indigitatur, multos per reges & dominatus divisum. Incolæ ac indigenæ volgo *Decanini* & *Canaræ* appellantur. Figuras & descriptiones post exactè ostendemus.

CAPVT XI.

Ora India ab urbe Goa usque ad Caput Comorinense, qua Malabarensis dicitur.

ORa Malabar initium ducit a Cap. de *Ramos*; id ad Austrum ab urbe Goa decem milliaria distat, finitur autem Comorinensi capite, olim Corii, quo tractu centum & septem, aut centum & octo milliaria continentur. Lusitanis diversæ hic arces sunt. Prima est *Onor* a Cap. de *Ramos* decem milliariibus; ea decimoquarto gradu a Portugalensibus tenetur. Hic multa copia Piperis, ut annuo navigii onere sufficiat, ad 7000. aut 8000. quintallorū Lusitanorum ponderibus. Id piper hoc in tractu, imo per totam Indiâ præstantissimum habetur. Dominium hujus terræ ad reginam *Batycolæ* pertinet. Hæc piper vendit & tradit institori eorum qui piperis emptionem conducunt, is Onori habitat. Verum pecuniæ solutio sex mensium spacio piperis traditionem anteverit, aliter nulla mercandi cum ea ratio iniri potest: tum ipsa per partes integrum piperis onus implet, quod paulatim in arce colligitur, usque in adventum Lusitanæ navium, quibus piper infertur. Hic orizæ quoque ingens proventus est. Ceterum arx hæc parum frequentatur tantumque eo tempore quo naves onerantur visitatur. Ante aliquot annos piperis commercio haud perinde florebat, nuper id primum hic inceptum colligi. Ab *Onor* usque ad arcem *Barselor* viginti & quinque

milliaria sunt decimo tertio gradu; item ut *Onor* a Lusitanis habitatur, multâ piperis & orizæ copiâ.

A *Barselor* ad *Mangalor* novem milliaria computantur duodecimo & dimidio gradu. Lusitanorum hic quoque arx est, ac eadem piperis & orizæ abundantia.

A *Mangalor* ad *Cananor* quindecim milliaria sunt undecimo & dimidio gradu, largiore numero. Huic Lusitanorum propugnaculo maxima nobilitas est, præstat enim ceteris in hoc tractu abundantiam piperis. Malabares ipsi circa arcem, vicum sive planiciem capacem suo more ædificatam habent, ibi quotidianum forum est, rerum quæ ad sustentationem corporis pertinent, mirificâ copiâ. Batavicis id nundinis æquari potest tanta multitudo gallinarum, ovorum, butyri, mellis, olei Indici, ficuumque Indiæ habetur. Ficus hæc singulari nomine ex *Cananor* vocatæ, magnitudine ac præstantia in universa India celebrantur. Navium quoque mali hic eximia pulchritudine ac proceritate reperiuntur, ut nec Norvegia meliores habeat, tanto item numero ut & vicinis regionibus abunde sufficiant. Terra hæc aspectu viridis & per jucunda est, arboribus proceris conspicua; ac multarum rerum fecunda, ut & universa ora *Malabar* visitur. Inter Malabares multi albicantes Mauri degunt, qui Machometi institutis vivunt, & maximo mercandi studio Rubrum mare frequentant. Ceterum nec Mauris nec Indis hæc mercaturæ ratio libera est, sine diplomatis a Lusitanis impetrati beneficio. Singulis enim annis Lusitanorum classis, quæ mare securum a prædonibus ac piratis reddit, si incidat in nullo munitos privilegio, eos prædæ loco cum mercibus habet. Ita crebro naves ex Cambaja, Malabar, Sumatra, aliisque Orientis locis, quod Rubrum Mare absque licentia petant captæ, per Lusitanos abducuntur.

Mauri autem metu arcis socii Lusitanorum sunt sed clandestinis conjurationibus infesti, reliquis Malabarensibus Lusitanorum inimicis, pecunias subministrant, in damna Lusitanorum. Figure eorum ac imagines mox sequuntur, cum reliquis Goæ & Malabar.

A *Cananor* ad *Calecutum* octo milliaria sunt: undecimo gradu jacet. Calecuti oppidum olim totius Indiæ celeberrimum fuit, caput regionis Malabar & regia *Samorini*, id est, Cæsaris. Sed Lusitani initio bellorum Orientaliū, a *Samorino* crebro decepti, ac ludibrio habitæ, ejus fraudes detestati, *Cochini* regi adhæserunt. Is erat vassallus *Samorini*, ac minori potentia. Ceterū rebus feliciter succedentibus auctâ Lusitanorū terra, marique potestate Calecutum quidem

Malabares optimi milites. Lusitanorum hostes.

Regionū brevis distinctio circa oram Indiæ.

Cananor.

Forum Malabarensis.

Ficus ex Cananor.

Ora Malabar jucunda.

Mauri.

Rubrum Mare absque licentia nemo frequentat.

Mauri hostes Lusitanorum occulti.

Calecuti descriptio.

Piper quod Batycolæ Regina tradit.

quidem interiit, detrimento commerciorum & famæ, minoribus nunc oppidis adnumeratum, Cochinum vero florere occupit, eucto rege etiam supra *Samorinum*, sociorum Portugallensium auxilio ac copiis.

Cochinum floret.

Cranganor.

Calecuti ad *Cranganor* 10. mill. numerantur, 10 & dimidio gradu. Hic Lusitani arcem etiam habent.

Cochinum.

A *Cranganor* Cochinum decem milliaria sunt ac decimo gradu jacet. Cochinum a Lusitanis habitatur & indigenis; aliisque Indis Christianis. Magnitudine *Goam* ferè æquat, multâ incolarum frequentia, multisque ædibus, templis ac monasteriis ornata, jucundissimo & nitido flumine, felicique porta. Extra urbem parvo spacio riuulus quidam fluit, quem aliquando sicco pede transeas; supra riuulum jacet locus nominatus *Cochin Dacyma*, id est, supra Cochinum; ibi territorium Malabarensium adhuc in pristina secta viventium est, ibi rex aulam habet. Locus autem satis instructus est Indorum more etiam foro cotidiano celebris, eodem modo ut in urbe *Cananor*; sed majore abundantia & frequentantium feliciore commercio. Cochinenfis ditio ad insulæ formam jacet, multis enim riuulis ac fluminibus cingitur. E regione Cochini ad Septentrionem alia insula jacet *Vaypyn* dicta, quæ veluti arx *Cranganor* aquis cingitur. Omnes hæ regiones planæ & depressæ sunt ut in Batavia, verum nec aggeribus, nec arenosis collibus muniuntur, nudo tantum littore adversus impetum maris protectæ, id neque altum est, naturæ tamen beneficio conservatur. Ipse agri conspectus jucundus, grato virore, multis silvis ac arbutis distinctus, oculis adlubescit. Sunt & ibi silvæ quæ Cinnamomum ferunt, quod *Canella de Mare*, id est, silvestre Cinnamomum vocatur. Hæc bonitate a *Casia* insulæ *Seilan* differt. Nam cum pretium *Cassie* *Seilanæ* ad centum *Pardavos* sive *Daleros* ascendit, hæc tantum viginti & quinque sive triginta *Pardavos* æstimatur, & cautum est; Ne quis hanc *Casiam* ad Lusitaniæ usum distrahat, Verum eo non obstante quotannis magno numero ad naves fertur, sed tributum causâ in regni codicibus, sub nomine *Cassie* *Seilanæ* innotescit, ut ita vectigalibus fiat satis. Cochinum Piperis quoque multum mittit, & implentur eo duæ naves quotannis, cæteræ oram legunt diversisque locis id suscipiunt, ut supra relatum est. Extra Cochinum etiam multi Mauri Machometani habitant, multique Iudæi opulentissimi homines. Libera illis religio est, ut etiam Machometi cultoribus quibus & *Mesquita* sive templa sunt. *Bramenes* quoque Malabarensium & Indorum sacerdotes idolis suis quæ *Pagodes* dicuntur serviunt,

Malabarensis ora humilis ut in Batavia.

Cinnamomum silvestre.

Cochini duæ naves pipere implentur.

ac ædes habent iisdem dedicatas. Hæ tres nationes suis viuunt institutis, nullâ discordiâ aut perturbatione, ac cum *Nairis*, id est, nobilibus feudatariis ad consilium regis nullo discrimine promoventur. Cum aliqua res graviolem deliberationem exigit rex tres hæc gentes cogit, ab iisque consilium magnâ fiducia exigit. De Rege, *Nairis*, incolis Malabar, sacerdotibus *Bramenis*, moribus ac ritu, & idolis *Pagodis*, alio loco fusius dicemus, adjunctis imaginibus ac figuris. Nunc tractum Indiæ sequamur.

Iudæi, Mauri ac Ethnici viuunt suis legibus.

Cochino ad *Coulon* duodecim milliaria sunt nono gradu: ibi arx Lusitanorum est, ad quam singulis annis una navis Pipere oneratur.

Coulon.

A *Coulon* ad Caput Comorinense viginti milliaria numerantur. Hoc Promontorium secundo & dimidio gradu extenditur; ibique tractus Malabar Indiæque ora finem habet.

Caput Comorinense.

CAPVT XII.

Declaratio regum, eorumque origo; divisiones regionis, tractusque Malabar.

VT rectè lector intelligat regionis Malabar diversam ditionem ante omnia sciendum est; Multos ante annos uni regi totam regionem obtemperasse, cum Monarchiæ excellentiâ polleret, quod nunc in multos dominatus divisum est. Vltimus regum fuit (ut indigenæ narrant) *Sarama Perymal*. Ejus tempore Machometani Arabes commercio maris Rubri Indiæ tractum frequentarunt. Vnde ab iis ipse rex seductus Machometi sectæ adhaesit, conualecente per Orientem hujus religionis authoritate, quæ viribus firmior adversus Christianæ fidei incrementa diu stetit, continuâ Maurorum instigatione avertis Indis a Lusitanorum pietate ut ipsæ gentis historiæ testantur.

Ita ceperat ejusdem sectæ amor *Sarama* regem ut vel ad longinquam peregrinationem animatus, sepulchrum Machometi, quod Meccæ colitur & ipse invifere decreverit, ibi vitam certâ salutis spe finiturus. Itaque convocatis amicis regnum dividit; Vni Cochinum, alteri *Cananor*, tertio *Chale*, quarto *Coulon*, &c. propinat, cum regio titulo. Calecutum autem amantissimo sibi ministro donat, eumque *Samorinum* sive Cæsarem nuncupat. Imperator is & ceteri omnes vasalli essent. Inde mansit Calecuti regi in hunc usque diem *Samorini* nomen, cum præstantia potestatis supra omnes reges Malabar. Rex *Sarama* apud Meccam obiit, & rata fuit divisio, ex qua etiam hodie successio omnium *Malabar* regum

Sarama rex,

Regnum dividit.

Samorini Institutio.

regum durat. Ceterum *Samorini* felicità-
tem imminuit Lusitanorum adventus, ac
præstat hodie Cochini rex ut supra retuli-
mus. Incolæ hujus ditionis eximiam belli
gloriâ feruntur, nudi prorsus incedunt vi-
ri juxta ac feminae, pudenda tantum tecti.
Infestissimi sunt Lusitanorum hostes, qui-
bus licet cum *Samorino* pax sit, multif-
que arcibus valeant, occultè tamen a *Samorino*
subditis petuntur, quod portus qui-
dam clandestini etiamnum supersint, ut
Chale, *Calecut*, *Cumbale*, *Panane*, &c. e
quibus Liburnicis erumpunt & mercato-
res miseros spoliant: Etiam *Samorino* le-
vis est cura pacis, quam pro arbitrio rum-
pit, instigatus per Machomeri adoratores,
qui Lusitanorum religionem omni modo
tollere conantur. Horum Malabarum cau-
sa classis quotannis Goâ solvit, æstivo
tempore, ad securitatem mercatorum, qui-
bus illi piratæ insidiantur, prædatoriis
lembis. Ager fertilis est & fecundus; sed
aëre invisio ac peregrinorum valetudini ad-
verso. In hoc tantum tractu & littore pi-
per invenitur; quamvis etiam in Malac-
cæ quibusdam locis crescat; sed non tan-
to numero. At hinc per universum Orbem
spargitur.

CAPVT XIII.

Insula Maldyva sive Malediva.

Regione C. Comorinensis 60. millia-
ribus a firma terra, ad Occidentè, insule
incipiunt, quas *Maldivas* vocamus deci-
mo septimo gradu ad Septentrionem, por-
rectæ in Phœnicis venti flatum tertio gra-
in Austrum, spacio 140. milliariū. Qui-
dam harum insularū numerum ad 11000.
ferunt; sed non est certa ratio. Innumera-
biles enim sunt. Incolæ Malabarensibus si-
miles. Quædam autem habitatores habent,
quædam vero nullos; Ager etenim depres-
sus est, ut Cochini & Cranganorii, ideoque
fluctibus quandoque obrutus. Malabares
insulas has continenti adhæsisse ferunt,
tractuque temporis violentiâ maris, prop-
ter agri humilitatem auulsas. Nihil hic
singulare præter Indorum nuces, quas *Co-
cos* vocant, & nucum culleolas sive ut In-
di vocant *Cavros*. Ex iis funes navium In-
diæ conficiuntur; ut apud nos ex canna-
be. Maximâ hic fructus illius abundan-
tiâ totus pene Oriens instruitur. Navem
cum omnibus armamentis ex hac arbo-
re conficiunt, vela ex foliis filis ex culle-
olis confutis, sine ullo ferreo clavo; Onus
autem navium ex nucibus ad negotiatio-
nem: Cibus quoque ipse navigantium ex
eadem arbore est. Ita navis cum merci-
bus victu, &c. arboris hujus utilissimæ
fructibus constat, in sustentationem eo-
rum qui in his insulis morantur, totam-

que Indiam suis nucibus penetrant. Eti-
am in iisdem insulis eximie ac singula-
res aliæ nuces sunt, adversus venena va-
lidæ, magnitudine ac colore nigro nota-
biles. Vidi ego oblatas Proregi Indiæ, ca-
pacitate duarum Amphorarum, æstima-
tas ad trecentos *Pardavos*, quæ Regi
Hispaniarum in munus servabantur. De
hac arbore & fructibus post latius dice-
mus. Nunc ad tractus descriptionem re-
vertamur.

Ab extremitate *Comorin* tractus intror-
sum abit ad Borapelioten, usque ad Ne-
gapatæ promontorium undecimo gradu,
quod a Cap. *Comorin* nonaginta millia-
ria distat.

A Capite *Comorin* ad Vpophœnicem in
mari extremitas insulæ celeberrimæ *Seylon*
eminet, porrecta inde ad Vpaquilonem,
usque ad Negapatæ promontorium, dif-
ferentiâ cum firma terra dictoque Pro-
montorio decem milliariū. Inter conti-
nentem vero & insulam ipsam fyrtes quæ-
dam sive insulæ jacent, a quibus ingens pe-
riculum aliquando est navibus Benga-
lam & tractum *Choromandel* petentibus,
per hoc fere fretum. Insula *Seylon* lon-
gitudine sexaginta milliaria habet, & la-
titudine quadraginta. Gradu septimo & di-
midio Lusitanorum arx *Columbo* dicta con-
spicitur, quæ justa semper militiâ, maxi-
misque impendiis ab inimicorum quoti-
dianis expeditionibus conservatur. Nam
præter hanc nullum in insula munimen-
tum, aut receptaculum Lusitanis restat.
Exiguus ipse locus est, sed perquam muni-
tus. Milites præsidarii fere ex damnatis
& relegatis sunt, in hunc locum ob ali-
quod facinus. Item mulieres impudicæ ad
hanc arcem mittuntur, ut contubernia
militum adjuvent. Multis arx ipsa præ-
liis ab incolis petita, sæpeque obses-
sa etiamnum virtute militum conser-
vatur.

CAPVT XIV.

Insula Seylon descriptio.

Insula *Seylon* ex melioribus est quæ no-
stris temporibus sunt detectæ, fertilissi-
ma item omnium insularum, culta & fre-
quenter habitata a populis, quos *Cingalæ*
vocant. Illi fere vultu & moribus Malaba-
rensiū degunt, longis patulisque auribus
sed colore non ita nigro. Nudi etiam in-
cedunt, nisi quod pudenda tegant. Vnus hic
rex olim imperabat, is postea dolo quorun-
dam sublatus fuit, diviso inter multos prin-
cipes imperio. Nuper tonfor quidam præ-
cipuum e regibus e medio sustulit, sibi que
imperium adscripsit, depulsis insigni ty-
rannide cæteris, ex quibus unus in Indi-
am per fugit, ac Goæ munificentia Regis Lus-

Nuces adver-
sus venena.Seylon In-
sula.Fertilitas in-
sula Seylon.Tonfor reg-
num invadit.Incolæ Mala-
bar piratæ.Samorinus
foedifragus.Classis Lusi-
tanorum.

Aër gravis.

Piper in ora
Malaber tan-
tum.Maldive spar-
sæ per 140.
mill.Funes Indo-
rum ex cul-
leolis.Utilitas arbo-
ris Palmæ quæ
Cocos fert.

gis Lusitaniæ alitur. Hic tonsor Regni potens *Rain* appellatur, providentiâ & intellectu præstantissimus, bellorumque hæud rudis, verum nemini fidens. *Chingales* eidem ipsi infesti sunt, odioque tantam tyrannidem habent, pressi interim metu ad obedientiæ ministeria. Idem hostis Lusitanorum acerbissimus; eo anno qui discessum meum præcesserat, ex Indiâ, Arcem *Columbo* obsidione cinxerat; multâ populorum ac Elephantorum vi, sed irritato conatu, auxilio obsessis a cæteris ex India Lusitanis allato. Montosa est Insula, in qua item sublimis admodum mons visitur, altissimo situ inter totius Indiæ cacumina, vocaturque *Pico de Adam*. Afferunt firmâ Indi opinionione Paradisi ibi locum fuisse, ibique factum Adamum, ac etiamnum extare eodem in Monte vestigia primi Patris saxis infixâ, & velut sculpta ad perpetuam memoriam. Fœcunda est Insula *Seylon* omnium Indiæ fructuum, fert omnis generis feras; Cervos, Apros, Lepores, Cuniculos, etiam aves diversas, Pavones, Gallinas, Columbas, &c. Optimæ notæ Mala aurea, Limones, &c. quibus totius Indiæ imo Hispaniæ & Lusitaniæ fructus facile cedunt. In summa sola fere cuncta collegit quæ in cæteris Indiæ partibus separatim sparsa reperiuntur. Non desunt etiam Indiæ Palmæ, sive Nuces quas *Cocos* vocant, & affirmant quidam fide digni, qui in eadem Insula, interiore parte, captivi fuerunt, ex quibus ipse audivi, esse ibidem Nuces *Myristicas*, *Caryophilli* arbores & *Piperis* plantas; quamvis non certò constet: nam usque in hoc tempus nullo cum Christianis commercio frequentatur. Ceterum fœlici proventu optimi Cinnamomi maximè gaudet, id Orientis laudatissimum sylvis & nemoribus passim in hac Insulâ exhibetur, Orbique infertur. Lusitani illud manu armatâ, diversis expeditionibus militarem in modum vindicant, intempestivis horis, præcipuo Ducis Propugnaculi fructu, cum aliud emolumentum fere non habeat. Mittit eadem Insula omnis generis gemmas, si Adamantem exceperis, sed Pyroporum, Cyanorum, Topasorum, Spinelorum, Granatorum, Robasorum, &c. maxima præstantia est, supra Orientis reliquos lapides. Etiam margaritarum piscatione laudatur, sed non ita probâ, ut ea quæ *Bareyni* apud *Ormutium* est. Auri, argenti, cæterorumque metallorum fodinas habet, quas tamen Reges non permittunt exhauriri, servatas velut thesaurorum loco in ostentationem. Mihi causa videtur: Ne quis illis bellum inferat, cupidine auri. Ferrum quoque, linum & sulphur producit. Etiam eboris ingentem vim, commendatâ ibi multitudine ac præstantiâ Elephantum. Ii

nobilissimi sunt Indiæ Orientalis, ideoque, ut verissimè probatum est, a cæteris ejusdem generis animantibus ex aliis locis privata veneratione adorantur. Incolæ sive *Chingales* artificiosè laborant aurum, argentum, ebur & ferrum, aliaque metalla, operibus a cæteris Indis supra modum æstimatis. Tormentorum sive sclopetorum fistulas insigni quoque arte formant, velut artificii manû exasciatas. Inde Domino meo Archiepiscopo Crucis imago oblata, quam artifex Seylanus ex ebore confecerat, in longitudinem unius ulnæ, tantâ artis vi, ut capilli, barba, ipseque vultus viventis hominis gestum mentirentur, optimâ staturæ mensurâ; In Europa nihil tale. Ideo ab Archiepiscopo arcæ inclusa, ad Hispaniæ Regem missa fuit, dignâ æstimatione inter preciosissima tanti Regis Cimelia. In histronum artibus excellunt iidem maximè, multasque venustates corpore ac ludis exercent, totam Indiam percurrentes, magnâ spectantium admiratione. Sed de hac Insulâ satis. Restat etiamnum ora *Choromandel*, ad extremitatem *Negapatæ*.

CAPVT XV.

Ora *Choromandel*; Regnum *Narsingæ* sive *Bisnagar*.

Ora *Choromandel* ab extremitate *Negapatæ* initium sumit, tenditque ad *Vpaquilonem*, in locum quem *Musulepatan* vocant, nonaginta milliariū spacio, decimo sexto & dimidio gradu. Eadem in orâ inter hæc duo loca, vicus quidam jacet, quem *S. Thomæ* vocant decimo tertio & dimidio gradu, quadriginta milliariū distantia a *Negapatæ* puncto. Hic locus cum *Negapata* a Lusitanis habitatur, qui inde cæteras partes commerciis frequentant: Idem vicus olim celebre emporium fuit, *Meliapor* dictum, regni *Narsingæ*; cujus Rex nunc vulgariter Rex *Bisnagar* appellatur; a metropoli & regia urbe: Illa interiore regni parte jacet, hodieque caput est *Narsingæ* & totius oræ *Choromandel*. Incolæ vultu, moribus & ritu similes sunt habitatoribus *Ballagattæ*, *Decaninis*, & *Canaris*: fere enim ejusdem generis populus est, tantumque regnis & locis discrepat. Ceterum ut intelligas cur *S. Thomæ* nomine hic locus innotescat. Indi narrant, eo tempore quo Apostoli universum Orbem Evangelij causa dispersi obibant. *S. Thomas* peragratis multis Indiæ locis, in *Narsingæ* Regnum venit plurimosque ibi ad Christi fidem convertit: ita commemorant Christiani, quos idem Apostolus ad fidem perduxerat & baptismo sacra-verat, qui ibi a Lusitanis initio navigationis Indiæ inventi fuerant, hodieque multi

Elephantes ex Seylon nobilissimi.

Incolæ Seylon artificiosissimi mortaliū.

Crucis imago artificiosissima.

Vicus S. Thomæ.

Ratio nominis.

Christiani S. Thomæ facti.

Hostis Lusitanorum acerbissimus in obsidione cingit.

Altissimus mons in Insula Seylon.

Paradisi locus

Cinnamomi optimum.

Gemmae ex Seylon.

Episcopus ex
iis Romam
navigat, ac
Pontifici se
subicit.

existunt, viventes ritu fere Græcorum & Chaldaicâ linguâ sacris operantes, nullo cum Lusitanis commercio circa fidem. Demum meo tempore quidam inter eos Episcopus Romam profectus, sese Ecclesiæ Romanæ authoritati subiecit, retentis tamen antiquis ceremoniis, quas Pontifex illis permisit. Cû Dominus me⁹ Archiepiscopus Cõciliũ Provinciale in urbe Goã celebraret, ad quod suffraganei uenerant Episcopi Cochini, Malaccæ, & Chinæ: ut authoritas major esset, ipsum quoque illum Archiepiscopi titulo auctũ, ac Romã nuperrimè advectum euocavit, is assidue præsens concilio intererat, certus tamen nihil mutare in ceremoniis quas suffraganei ceterorum S. Thomæ Christianorum usurpabant. Ad propositum conversã oratione. Narrant iidem D. Thomã diu parvo fructu concionibus in Regno Narfingæ, propter adversam sectam Sacerdotum apud Indos idolis *Pagodis* servientium, quos *Bramenes* vocant, intendisse, ita ut frustra postularet a Rege sacellũ, in quo sacrificaret, populumque doceret. Verum subito Dei nutu (ut ajunt) flumini ad portum urbis *Meliapor* objectus arboris truncus, omnem portus commoditatem impedivit, sublato commercii fructu ingenti damno regis. Is supra 300. Elephantos congregavit, ut ii truncum extraherent: verum temerè, nec quicquam juvãtibz *Bramenis*, sive *Magis*. Ideo contristatus Rex, multis promissionibus sollicitat educationem fatalis ligni. Hac occasione D. Thomas Regem adit, pollicetur se solum educturum truncum, modò Regis liberalitate ligno uti posset, ad structuram Sacelli: consensit Rex, irridente Sacrificorum turbã. Ibi tum Apostolus cingulo quod gerebat truncum facillimè in terram protraxit, mirabili stupore circumstantium, ipsiusque Regis, qui mox Sacellum jussit ædificari. Ita multi hoc miraculo excitati, fidem Christi assumpserunt, mox undã salutaris tincti; cum maximã imminutione authoritatis Sacerdotum gentilium: Sed illi nequaquam tantũ fidei Christianæ profectum ferentes, D. Thomam in Sacello genibus flexis orantem, a tergo invadunt, ac confossum ad necem adigunt. Ea historia in multis Indiã templis ita depicta cõspicitur. Descendentes autem ex illis, qui Apostolum ad necem compulerant, velut divinã irã devoti, ab ipsa nativitate signum maledictionis afferunt, furis tibiisque inflatis, ut Elephantos altero crure, reliquo corpore bene formato, referant. Hosce ego homines multos vidi, fœminas ac viros, sunt enim passim & plurimi in ea D. Thomæ regione. An ea vero istius enormis crassitudinis causa sit, disputandum relinquo. Sæpe ex ipsis causam quæsivi, quã illi aliam non adferunt, præter eam quam supra retulimus. Gressum ipsum alias non impedit. Obilat duntaxat forma irregularis, distans-

Miraculum a
S. Thoma.

S. Thomas
confoditur.

que a ceteris mortalibus: Figuram eorum post videbis.

Civitas *Meliapor* successu temporis a pristino splendore descivit, ut cuncta mundi infirma, suis vicibus annihilantur. Lusitani post terræ hujus detectionem, in loco sepulchri S. Thomæ civitatẽ constituerunt, erecto ex lapide templo, eo in loco ubi olim sacellum ex ligno fuerat, constatque etiamnum janua templi ex prædicto ligno ad memoriam rei, magno concursu Christianorum: Scatet enim miraculis, ita ut ostium clavis ferreis munitum sit, ac ferro tectum: Ne quis immensã religione ligni particulas auferat, redactã postmodum ad nihilum ipsã janua.

A *Musulepatan* ora ad Vpocœciam flectitur, usque in Regnum Bengalæ 120. mill. estque ea Regio *Orixa*, pertinens ad eandem oram ad flumen Gangem; initium Regni Bengalæ. Tractus hic Narfingæ, *Bisnagar*, & *Orixa*, oraque *Negapatæ* & *D. Thomæ* vulgariter a Lusitanis *Choromandel* dicitur, adusque *Bengalam*, ubi Lusitani maximo studio mercaturã exercent. Dives enim & uberrima regio est, omnium rerum ad usum hominum, *Orixa*, avium omnis generis animaliumque. Aère etiam fruitur optimo. Lusitani ibi & cæteri aduenæ saluberrimè habitant, cum in aliis Indiã locis iniquius cœlum sit. Ex hoc tractu frequenti commercio Bengalæ, Pegu, Sian, Malacca, & India petuntur. Hic pulcherrimè *Gossypina* fiunt, nominatim *Negapatæ*, in urbe S. Thomæ, ac *Musulepatæ*, diversi coloris, variis item figuris ac flosculis exornata, tenui facturã, æstimatione in India supra bissum. *Regatas* & *Cheylas* vocant, Lusitanisque ac Christianis serviunt ad braccarum usus. Eriã linteamina quædam mulieribus conficiunt, quæ ab umbilico corpus deorsum tegunt, domestico indumẽto perquam pulchrè facta. Optimum genus est quod ex *Sarasso* vocant, filo auri argentivè inserto, artificiosissimã texturã diverso maximè genere, jucundissimoque gratiã ornatus ad spectu. His quoque in finibus arundines illæ crescunt, quæ crassitudine insignes, ad usum Pallanquinorũ ex iis dependentium, quibus mulieres gestantur, serviunt; ut post ex figuris patet. Crassities duabus vix manibus comprehendi potest. Pulcher autem harum arundinum aspectus, varietate colorum, oculos valde recreat; ut suo loco latiori narratione explicabimus.

Civitas Me-
liapor hodie
ignobilis.

Templũ Lu-
sitano-
rum.

Gossypina.

Arundines
crassæ,

Et varii colo-
ris.

CAPVT XVI.

Regnum Bengalæ & flumen Ganges.

AD finem regionis *Orixa* tractusque *Choromandel*, flumen Ganges incipit in regno Bengalæ. Hoc fluentum inter Orbis aquas clarissimum est. Origo ignoratur, quam quidam ex Paradiso repetunt fabulã intuitu,

Ganges Fl.

Ejus fons.

Fabula.

intuitu, quam Bengalæ homines referunt. Rex quidam (ita ajunt) cupidus cognoscendi ortus, quosdam educari jussit pisce crudo, ut iis ita commodius uteretur. Hos navibus impositos adverso flumine exploratores misit, qui demum post quorundam mensium navigationem devenere in loca, ubi odore suavissimo aer mitissimus luceret, aquis leniter stagnantibus, impletâ fide Paradisi. Cum autem ulterius tendere conarentur, ipsi quidem nihil profecerunt, repugnantevalido fluminis cursu: Ideoque reversi ad Regem, quæ visa fuerant exposuerunt, simulque creditum est, Gangem ex Paradiso aquas in nostrum orbem ferre. Crocodilos habet hic fluvius, ut Nilus Ægypti. Ostium 22. gra. est & ora ad Vpeurum tendit, usque ad Regnum Aracan, spatium ferè 80. mill. tractu incommodo per multas insulas, syrtes, promontoria & secessus: Hæc enim Bengalæ regio interiore situ ad sinum quæ Bengalæ vocant, jacet; Ab Aracan ora ad Mesophœnicem extendit se Malaccam versus, & extremum littus quod Singapuræ vocant. Ad Gangem ut revertamur. Indi aquas fluminis maximo habent in pretio summam sanctitatis opinionem. Qui enim aquis istis tingitur delictorum certam veniam, cum recenter natis integritate certare potest: Ideo arbitrantur absque ablutione ex Gange neminem salvari, estque inde ad flumen frequens Orientis concursus; multis superstitionibus varioque ceremoniarum gestu ejus majestatem suspicientis; a quo summum bonum ludicram religione pendere existimat.

Ab hoc flumine 50. mill. ad Orientem, civitas *Chatigan* sita est, metropolis Bengalæ. Incolæ & indigenæ Bengalæ iis qui Sylon habitant fere similes sunt, candidiores tamen aliquantulum Chingalis. Ceterum natura callidi sunt & pravi, pessimi ideo mancipiorum Indiæ, inclinatis in furta & meretricias artes scemimis, licet in partibus Indiæ libidinis labes vulgaris & nimis quæ trita sit. Cibum ex more eadem in olla bis non coquunt. In adulterio repertis nasus abscinditur, permisso divortio ex lege, quam arctè serviant. Ipse ager fertilis est omnium quæ ad vitam pertinent, Orizam præcipuè fert, quæ annuis inde navibus in ceteras Orientis partes distrahitur. Rerum omnium pretia vilissima sunt, & vix narratione fidè habitura: Nam integrum Bovem Vaccamve ad *Larini* æstimationem comparaveris: *Larini* autem valet 10. stiveros; Ovium, Gallinarum, &c. æqualis ratio est. *Cádila* Orizæ, quæ ferè 14. modis constat, 10. ibi aut 15. stiveris emittitur: Sacharum & alia pro valoris sui ratione. Indeque abundantia omnium rerum facile supputantibus constat. Lusitani sua ibi commercia exercent, & in quibusdam locis habitant, in Portu nempe magno & Portu parvo. Verum ii nullis munitioibus aut legibus continentur, li-

berique ac palantes degunt; nullam justitiæ curam, quod fere ex eo numero sint; qui sceleribus in India infames, hæc sibi loca delegerunt. Magnam nihilominus frequentiam mercatorum regio celebratur, per integrum anni spacium comitantibus navigiis. Præter Orizam multa hic Gossypina conficiuntur, per Indiam magnopere laudata, quæ non modo in Orientis loca, sed in ipsam quoque Lusitaniam dimittuntur. Sunt autem multæ species: *Sarampuræ* vocant, *Cassas*, *Comsas*, *Beatillias*, *Saraposas*, &c. fictis aliis mille nominibus. Etiam quædam eximia & candida ex herbâ instar filii præparant, filium apud Paludanum videas, colore flavo. Herba Bengalæ nominatur. Pingunt hoc filo lectum, stragula, pulvinaria, mantilia, quibus pueros baptifandos induunt, circumtextis floribus imaginibusque ad miraculum usque artis, ut nec in Europâ tale quid inveneris. Subinde item sericum miscent; sed ea quæ ex pura herbâ sunt preciosiora sunt, ipsumque sericum exsuperant. Telas hujusmodi *Sarryn* vocant, multi usus in India, ad braccas & thoraces virorum. Abluuntur ut apud nos linteamina, nitoremque suum velut nuper factæ recipiunt. Ex Bengalâ *Civetta* quoque sive *Algallia* provenit, sed pravo Bengalæ hominum ingenio, ea corrumpitur, admixtis sordibus olei, adipis, &c. ideoque parvi fit. Etiam in hoc Bengalæ regno Rhinoceros magno numero reperitur; a Lusitanis *Abada* dicitur. Cornu, caro, ungula, sanguis, & cætera corporis contra venena valent, ideoque apud Indos maxime celebrantur, ut alio loco referemus. Similiter hic in marmoris varietatem arundines crescunt, quæ a Lusitanis *Cana ex Bengalâ* vocantur, & apud Paludanum exstant diversâ formâ. Cava eadem non sunt, sed intus prorsus solidæ; crassæ ut arundines Hispaniæ, lentæ ad instar viminis viridioris; Variæ velut penicillo depictæ; vetulis in usum scipionis in Lusitania serviunt. Aliud quoddam genus *Rota* dictum servit vimineo tenuique lentore ad corbium, sportularum aliarumque elegantiarum facturam, cujus apud D. Paludanum diversas formas spectares. Sachari & butyri (ut narratum est) magnam habet copiam. Nunc de reliquo tractu agamus.

CAPVT XVII.

Tractus & terra Aracan, Pegu, & Sian, usque ad extremitatem Singapura, & civitatem ac arcem Malacca.

Regnum Bengalæ sequuntur regna *Aracan* & *Pegu*, ibique tractus a Bengalâ ad Mesophœnicem tendit, ad civitatem vel portum *Martavan*, in regione *Pegu* 70. mill. *Martavan* jacet 16. gradu, ibique initium ducit regnum *Sian*. Hæc autem regiones *Aracan* & *Pegu* opulentissimæ sunt, fertiles-

Nullis legibus.

Gossypina divitiâ.

Telæ in Bengalâ species ex herbâ.

Civetta Bengalâ.

Rhinoceros.

Arundines variæ.

Ganges sanctitatis opinio solitur.

Bengalæ incipia pessima.

Vilitas rerum

Lusitani in Bengalâ habitant.

Regna Aracan & Pegu opulenta.

fertilesque omnium rerum proventu, auri præsertim, nobiliumque gemmarum, Pyropi, Saphyri, Hyacinthi, Robassi, Granati, &c. ut satis ex quotidianis commerciis apparet, quibus in alias partes distrahuntur. Etiam *Lacca* hic conficitur, quæ tanto numero Orbi infertur. Maximus hic quoque Elephantum numerus est, si in aliquâ parte terrarum. Ut Lusitani enarrant qui ibi mercaturam exercent a Rege *Pegu* candidus Elephas adoratur. Mos incolis regni *Pegu* hic est. Ab hospite quovis quarunt in ipso adventu; quanto tempore ibi velit degere? Vbi aliquod ille notaverit, confestim multas eidem filias offerunt, ex quibus unam eligat, cumque parentibus transigat, super puellæ ministerio. Ea deinde nocturnis diurnisque officiis, hospiti mancipata & famulæ & conjugis vicem implet. Ceterum a consortio cum alterâ muliere prudenter caveat, aliter in certum vitæ periculum devenerit. Tempore emâtionis elapso restituitur cognatis, sive parentibus puella, cum pretio ministerii contracto, quæ post honestate nõ minori famata degit, hospite iter suum persequente. Quinimo si eadem alio cum marito etiam regionis præcipuo connubi lege steterit a reverso hospite jure recepto repetitur, ad eumque relicto marito redit, eoque discedente ad virum nullâ interruptæ fidei maculâ remeat. Hæc illis inviolata connubii Lex est, contra cæterorum maritorum mores. Pari ratione qui natalibus aliaque dignitate clarior est, ducturus uxorem, hospitem quendam studiosè persequitur, qui primâ nocte virgini florem delibet, absterfa ita ut putat molestiâ summo sponsi honore. Is mos non tantum apud nobiles, verum & apud ipsum Regem viget.

Quidam præterea ex indigenis *Pegu* nolanam magnitudine nucis adhxam genitalibus inter carnem & cutem gerunt. Nolanam talem quam ex India attuli Paludanus a me dono habet; sono admodum suavi feruntur. Quod incolæ hujus loci in Sodomitarum libidinem proclives sunt, ideo vel hoc modo Veneris averse usus prohibetur. Fœminæ nudæ ferè incedunt, velamento tantum circa pudenda, quod ipso gressu aperitur, certis illecebris libidinum, quibus viri a Sodomie peccato retrahantur. Puellis infantibus quidam pudenda filo consuunt, ad usum naturæ duntaxat relicto exiguo foramine, ita post spõsus membrum refecari suo arbitrio curat, unguento sive oleo ad medelam vulneri in fuso. Ipse in urbe Goa ex mulieribus unam spectavi, quam Archiepiscopi chirurgus ita complexui maritali aptam reddiderat: Fabulam narrari primum arbitrabar; Sed mihi hæc res non tantum ex Lusitanis frequenter ibi agentibus comperta est, verum & ex ipsis indigenis, qui multi etiam Christiani in India viuunt, ac hujusmodi mores confitentur, quos etiam locorum

hominumque commercia satis propalant. Homines *Aracan, Pegu & Sian* ferè similes sunt iis qui Chinæ regnum habitant, colore tamen differunt, quod nigriores sint Chinesibus & Bengalensibus candidiores. Figura post patebunt.

Ad oram, portum, urbemque *Martavan* extremitatem regni *Pegu* ac initium regni *Sian* ut revertamur. In civitate *Martavã* ollæ illæ ingentes cõficiuntur *Martavanæ* dictæ, quæ nonnunquam duos cados capiunt, & per Indiam maximo numero distrahuntur. Vasa quippe non habent nisi quæ ex Lusitania deferuntur. Oleum autem, aqua & vinum in his ollis summâ bonitate servatur, magno commodo viatorum, ideo & in Lusitania expetuntur, ad servationem olei & aquæ in navium usibus, in Indiam proficiscentium.

A *Martavan* incipit tractus *Sian* ad Mesophœnicem usque in extremitatem *Singapuræ* post *Malaccam* 220. mill. spacio.

A *Martavan* ad urbem *Sian* terra ad Mesurum tenditur. Ad aliud latus maris & tractus 70. mill. sunt; ac juxta mare tractus (ut dictum est) ad promontorium *Singapuræ* porrigitur, indeque introrsum flectitur, usque ad supradictam urbem *Sian*, ita in modum brachii hæc terra sive excursus figuratur, latitudine maximâ 50. mill. & subinde 10. duntaxat, eo nempe loco, quo civitas *Tanasseryna* jacet, de qua postea agemus. Omnis hæc regio olim tributum solvebat regi *Sian*. Is imperatoriâ majestate maximis terris præerat, nunc item potens, verum a rege *Pegu*, cum quo semper bellum gerebat, & adeo nunc infinito odio petitur, maximâ parte virium exutus. Anno 1568. magnis copiis inter duos hosce reges certatum fuit, centum aliquot millibus ab utraque parte interfectis: Sed Regi *Pegu* victoria fuit, ideoque rex *Sian* tributum velut victori solvit. Causa tãti certaminis erat Elephas candidus. Eum Peguenses honore maximo habent, & cum rex *Sian*, apud quem candore illustre animal servabatur, multis legationibus promissisque infinitis fatigatus, Elephantum iis permittere nollet, accensi Peguenses, omnibus regni viribus ad regem *Sianæ* contendunt, Elephantoque non tantum potiuntur, verum & ipsum regem subiiciunt indicto tributo. Inde prima regni *Sianæ* declinatio. Post multi etiam reguli tributarii tantâ clade regis animati, etiam vectigal negavere, monarchiam instituentes ingenti regno in multas satrapias ut enarrabimus dissipato, quæ tamen universali *Sianæ* regni nomine comprehenduntur. Regio *Sian Benzoini* magnam vim fert, quod *Malaccã* advehitur, ac inde per alias ditiones. Incolæ vix ab iis qui *Pegu* habitant distantes, ut *Malacenses* ceterique vicini parvo discrimine viuunt.

A *Martavan* Australi tractu 60. mill. ac inde 30. mill. ad Mesurum inter duas insulas ora se

Color indigenarum Pegu.

Ollæ Martavan.

Bellum inter reges Sianæ & Pegu ob Elephantum candidum.

Lacca sigillatoria.

Candidus Elephas.

Hospites quomodo excipiuntur.

Incolæ Pegu Sodomitz.

Tanasserina
urbs.

ora se introrsum sinuat, ubi civitas Tanasserina jacet 11. gra. Ab hac urbe ad 10. tantum mill. latitudo extendentis se terræ patet. Frequens in hac urbe consuetudo Lusitanorum viget. Hic velut *stapela* est sive forum omnium rerum, quæ ex Pegua & Siana deferuntur. Multa etiam hic vina colliguntur, ex Indiæ nucibus, quas *Cocos* vocant. Id vinum *Nype de Tanasserin* dicitur, id est, vinum igni eliquatum ex Tanasserina; constat enim aqua quam educunt ex nucibus iisdem, eadem virtute qua apud nos vini latex. Goæ quoque *Nypa* fit, sed quæ ex Tanasserina advehitur præstantissima est, & frequenti usu in ollis Martavan per Indiam distrahitur. Mulieres Indiæ hunc potum ardentem concupiscunt, a quo præsentibus quidem viris abhorreere videntur, veruntamen iis remotis liberè potant. Tanassarina regnum, olim regi Sianæ tributarium, hodie præcipuum regem habet.

Vinum igni
eliquatum ex
Tanasserina.Muliers Indig
ebriosa.

Ex Tanasserina 20. mill. ad Africum, ut sinum inter duas insulas evadas, tum ad Notapelioten, si tractum persequaris, usque ad regnum & urbem *Quedam* 60. milliaria computantur. Iacet 6. & dimidio gra. Proprium item hæc ditio regem habet, ut Tanasserina, item vina similia, piper quoque.

A *Queda* eodem tractu ad Phœnicem 40. mill. 4. & dimidio gradu civitas *Pera* occurrit. Illic multa copia *Calaem* reperitur, materiâ stanno persimili, ut etiam in *Gunsalan*, ejusdem tractus loco ad Circium. A *Queda* 30. mill. 8. & dimidio gra. A *Pera* 30. mill. ad *Vpophœnicè* civitas *Malacca* conspicitur 2. & dimidio gra. ad Septentrionem. Inde 20. mill. ad Austrum distat Caput hujus brachii sive sinus, quod *Singapuræ* vocant, 1. gradu situm.

CAPVT XIIX.

Civitas Malacca cum arce.

Malacca a Lusitanis habitatur, admixtis indigenis, quos *Malayos* vocant. Hic Lusitani arcem habent, ut *Mozambicquæ*, ea post *Mozambicquæ* & *Ormutii* propugnacula Ducibus suis questuosissima est. Civitas Episcopali sede fulget, ut *Cochinum*, Archiepiscopo tamen *Goë* subiicitur. Hic forū sive *stapela* est totius Indiæ, Chinæ, Insularum quas *Moluccas* vocant, & aliarum circumjacentiū, frequentibus navigiis ex China, Molucis, Banda, Iavis, Sumatra, &c. Sian, Pegu, Bengala, Choromandel, ac India: Inde crebræ venientiū ac abeuntiū classes, mercimoniis onustæ infinitis. Familiæ Portugallensiū hic quoque degunt, verum nō supra centum. Ceterum magno mercatorum numero locus colitur, expectantium tempestates quas *Monsoyns* vocant, eæ suo tempore certis flaribus spirant & navigia ad decreta loca Orientis referunt. Quod autem tam exiguo numero Lu-

sitani hic reperiantur, æris intemperies in causâ est; non secus indigenis, quam exteris ac peregrinis gravissima. Inde cunctos ibi moram trahentes morbus invadit, certo sanitatis tributo, circa cutem aut crines, ut dicitur. Qui vitam ipsam servat miraculi velut fidem implet: Ideo a multis hæc plaga vitatur; quæstus tamen aviditas etiam cum detrimento valetudinis mortales stimulat, ac pestilenti oræ admovet. Opportunitas urbis sane magna est, ideoque tam numerosa mercatorū multitudine petitur. Terra ipsa per se nihil fert, exoticisque tantum mercibus clarescit. Quorannis ad hunc locum navis ex Lusitania proficiscitur, quæ mensis spacio navigatione ceteras Indiæ naves anticipat, inque ipsam Indiam nisi necessitate compulsâ non declinat. In Malacca tantum onus suscipit, ceteris navigiis opulentiâ rerum omnium nimio quam excellentior. Indigenæ narrant tenuè Malaccæ originem sex aut septem piscatorū primum habitatione, ob æris malignitatem: verum post auctum numerum, piscatoribus Sianæ, Peguæ ac Bengalæ accedentibus, qui tum civitatē ædificantes, peculiare idioma constituerunt, excerptâ phrasi elegantissimâ ex omnium nationum sermonibus. Nomen civitati datum *Malacca*, quæ per breve tempus situs opportunitate tantâ opulentiâ claruit, ut cum potentissimis vrbibus ac regnis circumjacentibus certare possit. Malaccitanorum autem sermo celeberrimus est, & elegantissimus nitidissimusque totius Orientis. Ipsi indigenæ, viri juxta ac fœminæ, amoribus suavissimè indulgent, nemini amandi in arte in Orbe secundi, ut opinantur. Rhythmis & cantilenis plurimum valent, ac carmine amoris potentiam magnis animis spirituque ingenti celebrant. Usus hujus sermonis per Indiâ multus est, ut apud nos linguæ Gallicæ. Figuras post videbis cum iis quæ Iavæ incolas representant.

Aëre fruitur
haud salubri.Navis Malaccæ
oneratur.Initium urbis
Malaccæ.

Sermo Malaccitanorum.

CAPVT XIX.

Sumatra olim Taprobana.

Contra Malaccam ex diametro ad *Libonotum* 10. mill. differentiâ, a firma terra nimirum prope Malaccam ubi fretum angustissimum est, insula percelebris jacet, quam veteres *Taprobanam* nominabāt, recentiores *Sumatram*. Eadem a quibusdam historicis *Aurea Chersonesus* dicitur, ab aliis vero *Ophir*, ex qua *Salomon* (ut sacre Literæ testantur) opum suarum magnitudinem impleisset. Olim continentis *Malaccæ* (ut ajunt) pars fuit. Insula a primâ extremitate versus sinum *Bengalæ* 5. gradu ad Septentrionem initium habet, ac juxta Malaccam ad *Phœnicem* tendit, facta sine circa *Iavæ* majoris insulam, 6. gra. ad Austrum. Longitudine tenet 170. mill. latitudine vero 60. Hic nullius Lusitanorum incolatus est. Com-

Taprobana.

est. Commerciis tantum quaedam exiguo numero loca frequentantur, quod alias incolae ipsi Malaccam cum mercibus veniant. Multos habet Sumatra reges, praecipuus autem est rex *Acheyn*, cuius ditio 4. & dimidio gradu ad Septentrionem jacet circa primum insulae promontorium. Regis huius summa potentia est, ac magnopere Lusitanis infesta, saepe Malaccam obsidione pressit, magnisque incommodis affecit, etiam meo tempore impedito navigiorum cursu, quae victum & annonam Malacitanis ferebant, ipsoque freto inter Malaccam & Sumatram obsesso, ita ut Chinae, Iaponiae Moluccarumque classes, longinquo cursu insulas circumducerent, magno vectorum viatorumque detrimento. Neque deerant insularis triremes fabricatae praesidio Christianorum transfugarum, qui relicta fide, gentilium foederi adhaerebant, quales multi inveniuntur: ita mercatoribus malum saepe datur. Verum Dei nutu & Lusitanorum ope ac subsidio, navigatio pristinae securitati restituta fuit, ut postea narrabimus. Olim a regibus Lusitaniae Indiaeque proregibus instituta fuit expeditio in Sumatram, & etiamnum duces existunt, qui a rege hoc titulo stipendium suscipiunt, Praefecti sive *Ade-lantadi* honore; verum haecenus frustra. Insula dives est auro, argento & aere coronario, ex quo ingentem tormentorum vim conficiunt; fert etiam aromata, ligna odorifera ac alia medica. Igneum sulphuris montem habet, etiam fontem ut adferunt puri balsami liquore fluentem, magnam quoque copiam ferici. In ultima hac obsidione Malaccae rex *Acheyn* tormentum ingens bellicum opere clarum, cui nullum simile Europa vidit mittebat ad regem *Ior* qui apud Malaccam in tractu Sianae imperat, cum filia in dotem. Id in Lusitanorum potestatem cum ipsa regis filia venit, & Malaccam delatum, postea in Lusitaniae navi impositum faburrae loco ferebatur regi in egregium munus. Haec machina adhuc in insula Tercera jacet, quod naufragium navis perpeffa fuerat, ut in reditus mei narratione declarabo. Ipsa autem civitas *Ior* a Lusitanis capta & vi expugnata fuit, ibique inventa 1500. tormenta ex aere, parva & majora varii generis, cum imaginibus floribusque admodum scite ornata, quamvis aliqua *muscetti* magnitudinem vix excederent. Id ideo referendum putavi, ut pateret apud ipsos tormentorum usum haud peregrinum esse. Ad propositum: In quibusdam locis Lusitani commercia exercent, in loco nimirum quem *Pedir* vocant, 20. mill. ab *Acheyn*, in tractu e regione Malaccae; inde multum piperis affertur, multumque auri; in alio *Camper* dicto sub linea fere Aequinoctiali, eadem in insula ad Austrum: Ad Occidentalem insulae partem jacet *Manancabo* locus celebris pigionum facturam, quos *Cryses* vocant. In pre-

tio summo hoc reli genus habetur, inter caetera praestantissimum, ac Iavae Malaccaeque incolis summopere expetitur.

CAPVT XX.

Iavae descriptio, merces, negotiatio, pondo, moneta, precia, &c. incolis in usu.

AD Phoenicem adversus extremitatem Sumatrae ad Australem plagam Aequinoctialis lineae insula jacet quam Iavam majorem dicunt. Ibi fretum est inter Sumatram & Iavam, quod fretum Sunda vocant, nomine ab urbe quadam Sunda in insula Iava deducto. Insula haec sumit initium 7. gra. ad Austrum, tenditque ad Vpeurum, longitudine 150. mill. at latitudine haecenus incognita, cum quidam parte esse terrae australis existiment, quae Capiti Bonae Spei objecta in hanc usque oram porrigitur. Pro insula tamen communiter habetur. Incolae narrant interiore Iavae plaga, flumen sive torrentem manare, cui ligna injecta lapidis duritiem induat. Per navigavit hoc fretum nuper Britannus Dux *Thomas Candisch*, ex mari Australi Novae Hispaniae adveniens. Fert Iava abundantissime orizam, aliaque necessaria ad victum, armenta, sues, oves, gallinas, allium, nuces Indiae, omnisque generis aromata, caryophyllon, myristicas nuces, macin, &c. quae Malaccam deferuntur. Portus Iavae praecipuus est *Sunda Calapa*, unde & fretum nomen. Hoc in loco magna copia piperis habetur, meliori aestimatione quam piper Indiae sive Malabar, id ad 5000. sive 4000. Lusitaniae *quintallos* facile sufficeret. Thuris quoque multum fert, benzoinum, camphoram, & adamantes. Hic facilis sine ullo impedimento ratio mercandi constaret. Nam Lusitani eo non temere veniunt, quod ipsi incolae Malaccam fere sua vana lia deferant. Et quamvis extra propositum narrandi genus aliquo modo sit, tamen haud impertinenter cum de Iava agamus ejus gentis usum in emptionibus venditionibusque referam. Itaque sciendum est Sunda nullum aliud monetae genus esse, praeter *Caixas* ex aere, magnitudine ea quam Hollandiae oboli feruntur, tenuiore tamen materia, foramine facto per medium, ad funiculi usum, ita nempe 200. aut 1000. funiculo unico connectuntur, parata eo modo supputatione. 200. nempe *Caixa Satam* conficiunt, & quinque *Sata* 1000. *Caixas*, valore *Crusati* Lusitanici, aut trium Carolinorum monetae Belgicae. Piper Sunda per saccos venditur, saccus autem valet 45. *Cattis* Chinesibus; *Cattus* vero 20. Lusitaniae uncias habet, & saccum piperis emas ad minimum 5000. *Caixis* ad summum 6000. aut 7000. Macis, caryophyllon, nuces myristicae, benzoinum, nigrum & rubrum, camphora, omnia haec venduntur per *Bharos*: *Bharus* Sunda 330. *Cattos* Chinae habet. Aliquando macis

Sumatrae plurimi reges.

Rex Acheyn potens hostis Lusitanorum

Malaccam obsidet.

Sumatra aurum fert & a.

Tormentum bellicum ingens.

Civitas Ior capta a Lusitanis, cum 1500. tormentis.

Loca Sumatrae a Lusitanis frequentata.

Pigionis Indiae.

Iava Major.

Fretum Sunda.

Thomas Candisch.

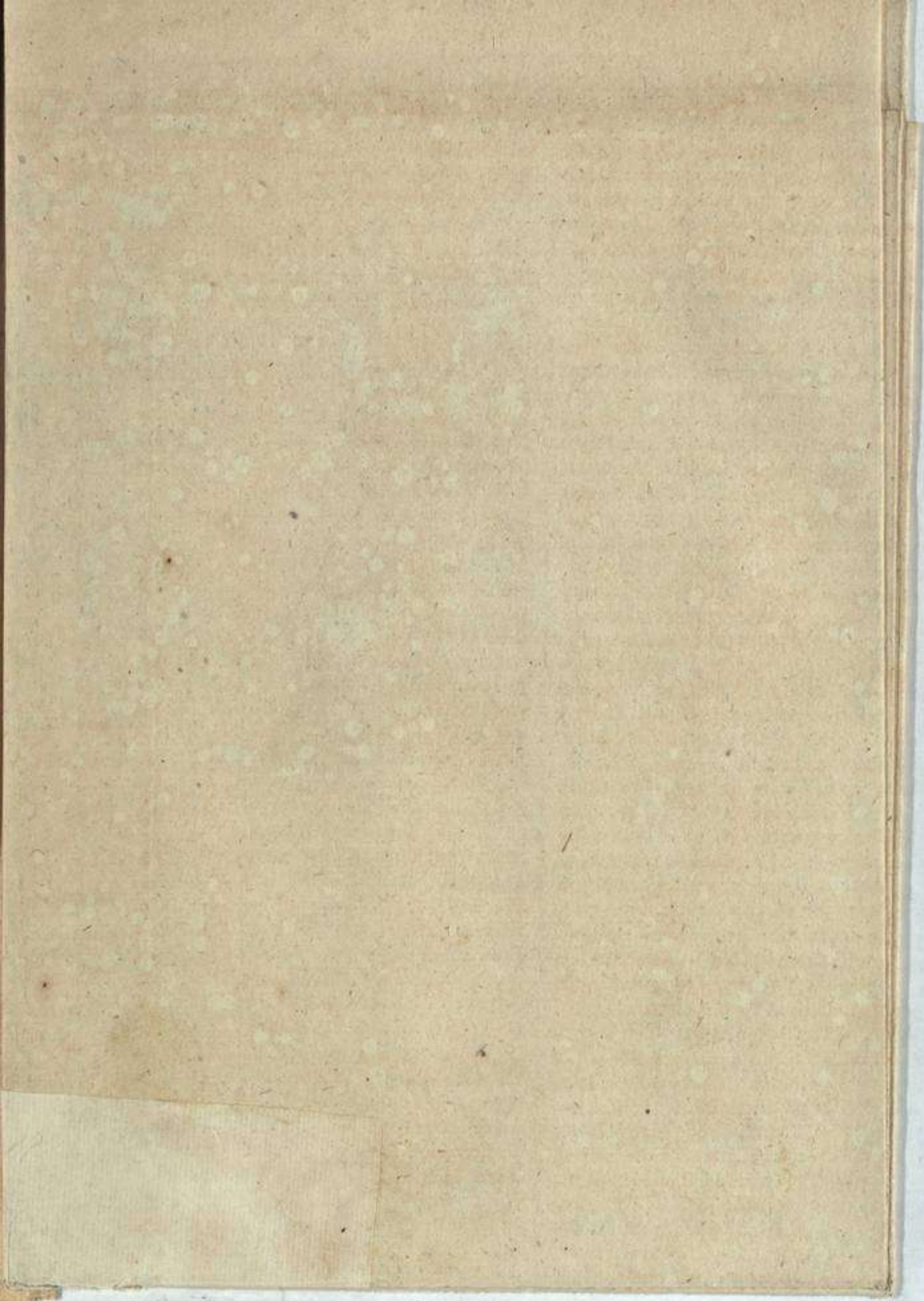
Sunda Calapa.

Pipere Iava abundat optimo.

Emptiones venditionesque in Iava frequentatae.

Moneta Iavae.

Precia aromatum.

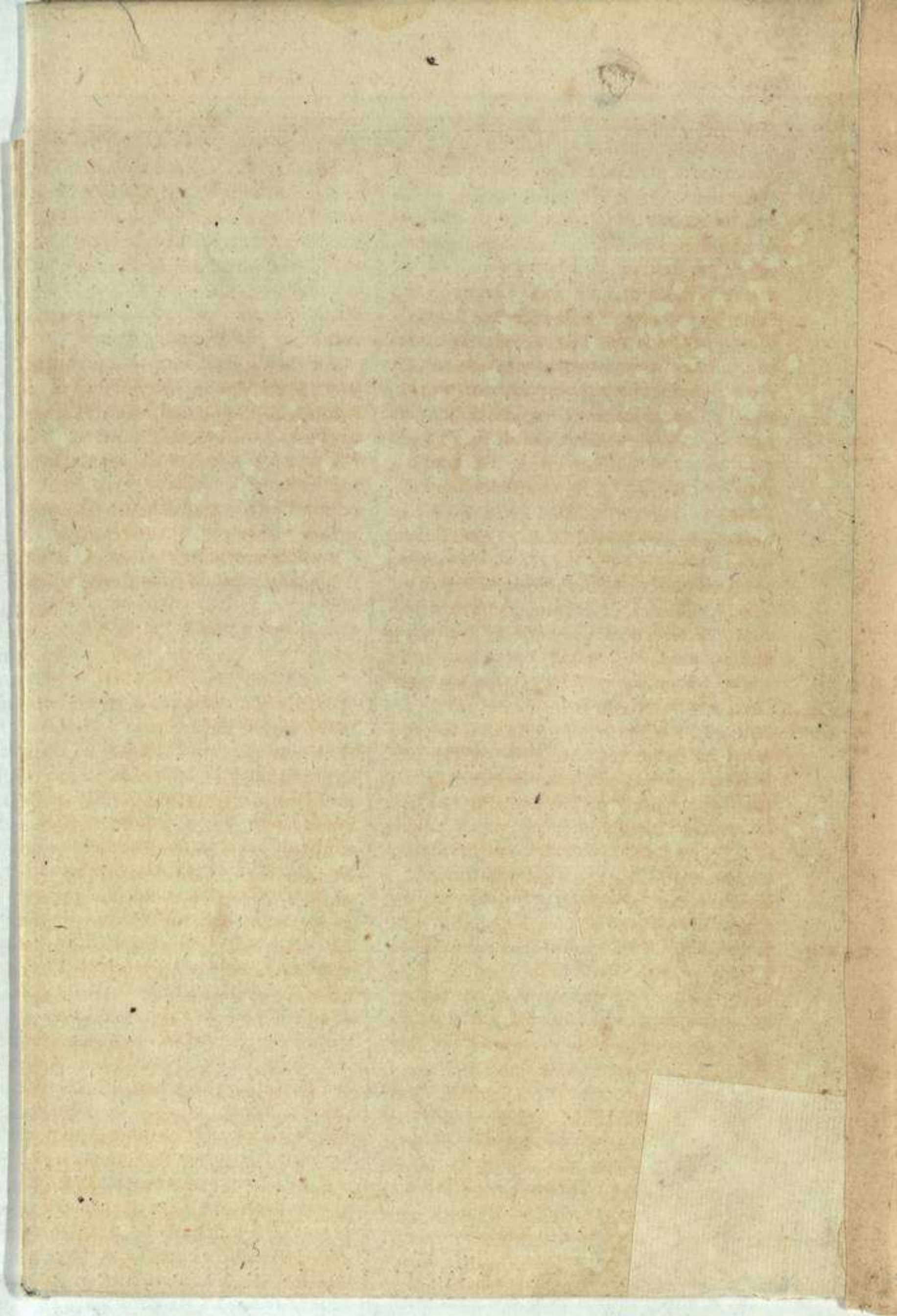

*Exacta & accurata delineatio cum omnium marinarum cum etiam
 locorum terrestrium quae in regionibus China, Cochinchina, Cambogia,
 Sive China, Siam, Malacca, Arracan & Pegu, una cum omnium vicinorum
 insularum descriptione ut sunt Sumatra, Java, Sunda, Timor, Moluccae,
 Philippinae, Siam & Laosen dicitur: nec non insulae Japon & Corea,
 reliquae omnes adiacentes ubi etiam adnotantur frugum, ferarum,
 avium, vasorum loca, & sicut ad quosdam portuum navigationes. Quae
 maximam fidei ac auctoritatem habent propter quod in hunc usque
 ca. auctoritate in tabula velata fuerit: quorum recentibus ac emen-
 datis cartis perquam fideliter haec describitur: curavimus, in
 eorum hominum consensum quibus ista usque usque esse consuevit.*

*Waarachtige verrijpde este afbeelding van alle de eyn ende
 landen van China, Cochinchina, Cambogia, Siam, Malacca, Arracan ende
 Pegu, wijders alle de benaemde Eilanden groote ende kleine
 die rond de Clippen, Riffen, Sunda, Draechten ende Ondelpeem
 altes ver de aller correctste Plo ende Aes. waren getrokken als
 de Portugalsche seerrijcken vindingen der gelovigen.*

NANTCHS DOEL

macis sive flos nucis myristicæ optimæ pulcherrimæque notæ 100000. & 120000. *Caixis* emitur, pulcherrima caryophylla item suâ ratione. Ex caryophyllis autem, sordibus admixtis ac *Baston* dictis, *Bharus* 70000. & 80000. *Caixis* emitur. Noces myristicæ aliquando per *Bharum* 20000. & 25000. *Caixis* emuntur. Album & nigrum Bézoinû emas 150000. & 180000. & 200000. *Caixis* per *Bharum*. Merces autem quæ ibi expetuntur in permutationem aromatum sunt diversi generis gossypina versicoloria, quæ ex Cambaja, Choromandel & Bengala adveniunt, ut sunt *Sarasses de Gabares*, & picta aulæa ex S. Thomæ vico, ex Bengala alba gossypina, variis nominibus notata, *Sarampura*, *Sateposa*, *Cassa*, &c. ex Cambaja *Cannaquina* nigro colore, *Turianes* rubro; quæ omnia ex gossypio fiunt: *Beysramena* rubri coloris minora majoraque, quæ vel subtrili velo Cameracensiu comparari possunt: quod si nostra linteamina eo delata essent, majori (ut opinor) in pretio haberentur, quam quæ in Indiâ ex gossypio fiunt. Incolæ Iavæ savi sunt, truces & diri naturâ, colore Malaccensium nigricantes, Brasiliensis haud absimiles, validi & robusti artibus, facie planâ, altis extensisque maxillis, magnis palpebris, minutis oculis, rarâ barbâ, tribus tantum quatuorve capillis supra os & infra, capillo raro & brevi, tamen in picem nigro. Imago apud Malaccensium figuras videri potest. Persequendo orâ ductum ad Vpeurum 25. mill. post Iavam majorem, initium Iava minor sumit, & longius paulo insula *Timor*, ubi Sandalû maximâ copia crescit, aliæque mille insulæ circumjacentes, quæ perinde non frequentantur, habitata tamen ac gentibus fructibusque repletæ, ut Iava. Ex Malacca navigatione petuntur insulæ *Molucca*, *Banda* & *Amboyna*, ubi Lusitani & arces & duces habent, ad commerciorum facilitatem. Cursus autem est ex Malacca ad Vpophœnicem, per 100. mill. multas inter insulas & fyrteis; ita ut singulis noctibus anchoram naves cogantur emittere ad fyrtiû evitanda pericula, quæ usque ad Moluccas fere durât. Post spatium illud 100. mill. navigatio ad Apelioten vergit & Mesocœciam, 250. mill. ad insulâ usque Bandâ 5. gra. Australi. Hanc Lusitani frequentant, quod in ea optimæ noces myristicæ proveniant, & optimus flos earundem, quem Macin vocamus. Eriâ hic noces in *conservam* rediguntur, & in oleum, celebri vecturâ versus Malaccam, ac inde ad aliâ loca. Permutatione negotiatio fere hic constat, ut in Sundâ & Iauâ. Non temere hisce gentibus fides adhibenda est, quod dolosis artibus mercatorem circumveniant. Navem teneto, continentem nolito petere, sed intentâ vigiliâ cuncta observato. Ipsi insulani merces ad navigia deferunt, quibuscum ita negotiari poteris. Non raro Lusita-

nis nimiam confidentiâ agentibus imponunt. Amicus ita quidam meus dux navigii, amissâ in hoc tractu navi, cum omnibus suis comprehensus biennium miserè captivus traduxit; postea pretio redemptus. Nemo autem in Bandam aliasve Orientis insulas extra auctoritatem Lusitaniæ regis navigare potest. Ut cetera officia ita hoc etiam navigandi munus, quibusdam benemeritis conceditur, ut suo loco referemus.

Ab insula Banda ad Caurum 20. mill. jacet Amboyna insula, ubi Lusitanorum minuta quoque arx est. Insula hæc non tam multa habet aromata. Verum naves quæ ex Malacca Moluccas petunt, ibi aquam recentem sumunt. Ad Aparctiam 70. mill. spacio insula *Tydor* 1. gra. ad Septentrionem sita est, prima insularum quas Moluccas dicunt. Ad Aparctiam 6. mill. jacet *Molucco*, mox *Tarnate*, aliæque insulæ caryophyllorum.

CAPVT XXI.

Moluccæ Insulæ.

INSULÆ Moluccæ quinque numero sunt, scilicet *Molucco*, *Tarnate*, *Tydor*, *Giloulo* & quinta alia: ibi Lusitanorum duæ arces sunt, in insulis *Tarnate* & *Tydor*, diutinâ possessione insularumque cognitione commercia exercentium, ex Malaccâ & Indiâ. Hispani etiâ multum operæ posuerunt, ad vendicandas hujus navigationis utilitates, ex nova Hispaniâ; sed cû in Tarenatê delati essent navis eorum tempestate periit, ademptâ revertendi spe, ideo a Lusitanis partim cæsi, partim capti ac ad regem Lusitaniæ missi fuerunt, oborto ingenti dissidio inter duos reges Castellæ & Lusitaniæ super harum insularum proprietate, quod postea per Pontificem fuit compositum. In summa hodie solus Lusitanus navigat liberè. Præter caryophylla hæc insulæ nihil producant, verum tanto ibi numero crescant, ut totum hodie orbem impleant. In iisdem insulis motes flammivomi reperiuntur, est enim adustum ubique solum, nihil esui commodum habens, præter carnem & Piscem. Orizam, frumentum, allium, cæpas ex aliis regionibus Lusitanum advehunt, permutatione facta cum caryophyllis. Panem quem proprium habent ex herba sive radicibus conficiunt, ut Brasiliani. Vestimenta ex stramine aut herbis contexta sunt elegantissimè. In hisce duntaxat insulis aves reperiuntur, quas Lusitani *Passaros de Sol* vocant, Itali *Manu codiataras*, Latini aves Paradisi, a pulchritudine plumarum, alias avium plumas decore exsuperantium. Has volucres nemo vivas vidit, mortuæ enim duntaxat decidunt. Adversus Solem volant (ut dicitur) continuo in aère, nullo terræ dum vivunt contactu. Apodes quippe sunt, sine alis, capite tantum & corpore, verum caudâ maximè constantes, ut apparet ex iis quæ hinc in Indiâ, atque adeo in nostras

Nemo præter cõsentium regis Lusitaniæ in Indiâ navigat.

Amboyna.

Tydor.

Dissidium Lusitanorum & Hispanorum super proprietate insularum Moluccæ.

Caryophylla tantum Moluccæ ferunt.

Paradisi avis.

Merces expetuntur.

Iavæ homines duri ac obstinati.

Iava minor.

Moluccæ.

Banda noces myristicas fert.

Macis.

Incolæ Bandæ fraudulenti.

nostras regiones licet rarissimè ob ingens præciū deferuntur. Doctori Paludano duas, quas mecum adtuleram ad ornatum sui Musæi obtuli, marem nempe & femellam. Inter has insulas multæ etiam aliæ jacent, vix tamè ob exiguam consuetudinem cognita, eoque omittendæ, converso stylo ad reliqua Malacitani tractus, cujus descriptionem ad Caput usque Singapuræ perduximus.

CAPVT XXII.

Cap. Singapuræ usque ad urbem Sian, Ora Camboja & Cauchinchina, Insula Borneo, Luffones, Manillia sive Philippina.

A Cap. Singapuræ usque ad promontorium Sinosuræ ad Apelioten 18. mill. numerantur. Sex aut septem mill. inde distat scopulus in mari Petræ candidæ nomine: ibi magno sæpe periculo Chinæ naves venientes abeuntisque versantur, cum quarundam interitu, unde magnâ gubernatorum cautione vitatur, quod alius nullus cursus præter hunc superit.

Ab hoc promontorio Sinosuræ ad Vperum 40. mill. sumit initium insula Borneo, 1. gradu ad Septentrionem, porrigiturque 120. mill. in Borapelioten 7. gra. Latitudo etiamnum incognita est. Arboribus scater hæc insula, quæ Camphoram producunt totius Orbis præstantissimam.

A Sinosura tractus vergit in Septentrionem 30. mill. ad civitatem *Pan* 3. & dimidio gra. Supra 10. mill. eodem cursu tractus in Circium inclinatur 50. mill. spacio, ubi civitas *Patane* jacet 7. & dimidio gra. Duo hæc loca *Pan* & *Patane* regnorum celebritatem habent, sub tributo tamè regis *Sian*.

In hisce locis lignum nascitur *Palo Daguila* dictum, & odoriferum illud præciosumque *Calamba* lignum, quod cum bonum est auro argentoque æquatur. Habet quoque Camphoram verum ea inferior cedit illi quæ ex *Borneo* adfertur. Etiam hic aurum invenitur & lapis *Bezar* sive *Bazar*, bono adversus venena antidoto: Adamas quoque, nux myristica, macis & lignum *Sapon*, quod etiam ex *Sian* venit ligno *Brafilia* hæud absimile.

A *Patane* supra 100. mill. ad Septentrionem, tractus usque in *Sian* recurrit 14. & dimidio gra. a *Sian*. Ex sinu ad Libonotum spacio 15. mill. Ora excurrit ad Notapeliotè 70. mill. ad urbem Cambojæ. Hæc civitas 10. gra. jacet. Inde ora ad Borapelioten contendit 60. mill., mox 60. mill. ad Borealybicum porrigitur, unde ad Corū intimo sinu Cauchinchinæ recedit. Hic Cæbojæ tractus etiam ora *Champæ* nominatur, estque hoc in loco multum ligni istius odoriferi quod *Calamba* nomen habet. Per hoc regnum *Mecon* flumen fluit ac mari se miscet. Id apud Indos supra cætera flumina Ducatum

quendam habet, quod tantâ aquæ abundantia æstivo tempore polleat, ut Nili instar campos omnes suis undis inundet. Hominibus Cambojæ persuasum est, omnibus creatis, brutis juxta ac hominibus, cujusvis generis, post fata boni malique præmia deberi. Interiore terra post Cambojam & Sian plurimæ nationes jacent. Sunt ibi *Lai* potentes maximæ, *Ava* & *Bramæ*, qui circa montes habitant, *Guei* monticolæ feritate indomitâ, quibus humanæ carnes in cibum sunt, omneque corpus ferro candenti notatur, excellentiâ (ut putant) singulari: Harum quidem gentium nota nobis vocabula sunt, verum plurima ignorantur.

Ad Orientem in mari a tractu Cambojæ sive Champæ 100. mill. ferè insulæ Luffones dictæ jacent, primum ab Hispanis ex novâ Hispaniâ detectæ anno 1564. Hæ Manillarum sive Philippinarum nominibus quoque innotescunt, quod præcipuus portus cum civitate, Manillia nomen habeat: ab aliis etiâ Luffon vocatur. Inde insulis idem nomen. A Philippo autem rege Hispaniarum Philippinæ Castellanis dicuntur. Civitas *Luffon* sive *Manillia* jacet 14. gra. Huic insulæ ac urbi multæ minores adjacent insulæ, generali nuncupatione inlustres. Hispanis hodie parent. Gubernator in urbe *Manillia* sive *Luffon* habitat. Is regis Castellæ nomine ex nova Hispania eo mittitur cū Episcopo. Sub regno Chinæ eadem olim insulæ continebantur, verum certas ob causas a Chinesibus desertæ incolæ nullâ lege adstrictos habebant: atque inde facilem ad prædâ Hispanis cessere, quorum opera multi etiam hodie Christianis imbuntur disciplinis. Terra fertilissima est multo frumenti proventu, venatione item uberrimâ, cervorum ac hinnulorum, armætis quoque, bubalis, bobus, vaccis, capris & porcis. Habet plures *Zibethi* feles, omnigenosque fructus ut China. Copiam quoque mellis & piscium. Etiam aromata jactant Hispani verè an falsò ignoratur: Ceterum a Chinesibus multum frequentantur, ad vectis mercibus, serico nempe, gossypio, porcelanis, pulvere tormentario, sulphure, ferro, argento vivo, chalybe, aliisque metallis, cupro, farina, nucibus, castaneis, biscocto pane, dactylis, omnigenis linteaminibus, thecis scriptoriis, cæterisque rebus ad curiositatè eximiè pertinentibus. Vingtini naves quotannis ex China hujusmodi commercia ad insulas hæc exercent, quæ versus *Mexicam* continuata, tritam hodie navigationem faciunt, non minori celebritate, quam ea sit, quæ ex India Lusitaniâ petit. Sed ad tractus omissam descriptionem revertamur: Nempe ab interiori sinu Cauchinchinæ ad Orientem, usque in promontorium Terræ altæ 19. gradu. Id spacio 60. mill. habet. Hic initium sumit illa ingens & famosa Chinæ regio, quam sua descriptione

Peruasio hominum Cambojæ.

Guei anthrophagi.

Philippina.

Ex Philippinis in novam Hispaniam vulgaris hodie navigatio.

Initium regionis Chinæ.

illustra-

Petra candida.

Borneo.

Camphora.

Pan.

Patane.

Palo daguila.

Lignum Calamba.

Sapon ligni.

Camboja urbs.

Mecon Fl.

illustrabimus. Sinus supradictus terram Cambojæ, tractumque Champæ terminat, ibique incipit terra Cauchinchinæ usque ad Chinæ limites porrecta. Cauchinchinæ regio distributa est in tria quatuorve regna, sub tributo Chinæ regis. Incolæ Chinesibus ferè similes sunt, moribus & vultu: Fertilis autem terra est omnium quæ ad humanos usus pertinent. Habet multum quoque ligni, quod *Palo d' Agnilla* nominant, etiam odoriferum *Calamba* lignum, sericum aliisque res quibus China illustris est. Ab hoc promontorio ad Vpeurum a cõninenti 10. mill. jacet insula *Aynao*, sub dominio Chinæ. Inter hanc insulam & continentem omnis generis margaritarum piscatio est. Ab eodẽ promontorio in persecutione tractus ad Vpocçiã per 90. mill. Insula *Macao* jacet cum urbe 22. & dimidio gra. Ea a Lusitanis admixtis indigenis habitatur.

A *Macao* ad Borealybicum in sinu insulis pleno introrsum civitas *Canton* sita est 24. & dimidio gradu, distatque a *Macao* 30. milliaria: Metropolis hujus provincie illa est, mercaturæ opibus excellens, ac Lusitanorum commercio celebris; cum is locus unicus sit quo cum Chinesibus tractare possunt.

CAPVT XXIII.

Opulentia, felicitas, munitiones regni China, aliisque memorabilia.

Regnum Chinæ sub tropico Cancti situm est, tractusque omnis in Libonorum, ac Borapelioten definit, 400. mill. spacio. Ad latus Australe habet regnum Cauchinchinæ, ad Borapelioten & Aparctiam Tartariam, terrasque in Occidentalem Chinæ plagam inclinatas, ubi populus candidus (ut ajunt) habitat ac nomine *Cathay* designantur, incolis (ut quidam existimant) plerisque Christianis, quibus Persiæ regnum pro limite sit. Ceterum Chinæ regio, quæ ad Tartariam vergit, murum habet (ut ferunt) longitudine in 500. mill. porrectum. Id ita intellige. Montes multi in hac parte velut in theatri vicem regnum Chinæ cingunt. Sed valles inter hos montes patent, quas tum murus verticibus montium æquat: 80. milliariũ vallium districtus est. Tartaros olim tenuisse Chinæ regnum etiam annales gentis docent. Verum eos expulerunt indigenæ, utque regno in posterum securitas constaret, adversus hostiles palantesque Tartariæ populos, murum erexere, qui incursiones infestas prohiberet; ab eo tempore quies Chinesibus fuit.

Provincias 15. terra Chinæ continet, si inter eas & insula *Aynao* computetur. Sua singulis metropolis est, undè & provincie nomen derivatur. In meditullio hujus regni lacus est ingens, ex quo multa flumina ac torrentes suscitantur, tantâ affluentia

aquarum, ut per universam terram navigia, Lembi, ac *Bergantini*, facili navigatione inundent. Hæc aquarum copia abundantia, fecunditatisque rerum causa est, plerique inde civitates ad ripam fluminis alicujus spectantur, ingenti commodo & concursu mortaliũ. Maris tractus per maximus est, supra omnes quos cognovimus, ad quem provincie quinque nobiles jacent. *Cantao* sive *Cantõ*, *Chincheo*, *Liampoo*, *Nankyn* sive *Nankyn* & *Paguian* quæ quidem postrema est ad Borapelioten. Eadem curia regis maximeque militum frequentatione celebratur, quod Tartaris vicina sit. Asserunt hanc inter ceteras Chinæ provincias præstantissimam esse, ac idcirco a rege in habitationis commodum delectam. Tota regio lembis, quibus flumina interiora sulcantur, ad miraculum usque plena conspicitur. In solo flumine portusque urbis *Canton*, plures lembos & scaphas cerneret, quàm in universa Hispania. Aer ipse suavissimus, ingentem terræ fecunditatem indulget, inde maxima frumenti, orizæ aliorumque leguminũ copia est, per integrum annum, vel serendi, vel metendi apto tempore. Terræ interiora elephantos quosdam habent, leones, tigrides, aliaque sæva animalia. Quæ muscum gerant bestiolæ multæ hic sunt, illæ catellorum magnitudine, ac imagine, sepulchro ad aliquot dies includuntur, indeque putrefactæ multis verberibus macerantur, donec caro sanguini misceatur: Tum ex pelle carne & sanguine rotundæ uncialesque pilæ fiunt, quas Lusitani *Papo* vocant, ac per orbem distrahuntur. Feles quoque nutrit *Zibethum*, *Algalliam* sive *Ambarum* ferentes: Equos pariter, sed minores Europæis, anseres, gallinas, anates eximia abundantia, piscium maritorum ac fluvialium extrema etiam copia est, aliarumque rerum ad sustentationem hominum. Auri argentique fodinas habet, a quibus tamen regis edicto fossores arcentur, inde tale ibi metallum exoticum est. Sed nec ideo minus ædes aureæ argenteaque supellectile nitent, diffusis passim opibus. Argenti sanè suæ æstimatione major caritas est quàm auri, quod auro diversa precia taxæque sint, argentum verò certo pretio constet. Margaritis scætet, & *Alioffaro* ex insula & provinciã *Aynao*. Fert præterea argentum quod viuum vocamus, æs, ferrum ac chalyba, bractæas, stannum, plumbum, sulphur, aliisque metalla, etiam *Ambarum*. Præter has demum divitias aliisque proventus redditusque, quibus Chinæ rex opulentus est, in quavis metropoli (ita ajunt) thesauros suos occultos & jam olim collectos habet. Serica vestis incolis vulgaris est, ut nobis ex vili linteamine; usque ad talos omne indumentum ex serico fluit, etiam ex Attalycis pictisque pannis, quos *Brocado* vocant,

Aquarum copia & commoditas.

Quantitas navium eximia.

Fertilitas Chinæ.

Muscus vade

Argentum fodinæ

Thesauri regis Chinæ.

Chinesium vestitus.

C

vocant,

Series summa
copia.

Porcellanæ.

Vestigal falis
magnum.

Munitiones
Chinæ.

Militia Chinæ

vocant, facili ex copia ingenti serici per universum regnum materia. Affirmant pro vero: Ex urbe *Canton* annis singulis in Indiam deferri trecentos *quintallos* serici, præter quod ad insulas Philippinas, Iaponiam, & Sianam transmittitur; Cùm adhuc domi tanta copia maneat, ut classibus onerandis sufficeret, sine notabili imminutione. Multùm quoque ibi lini, multùm gossypii, vili ad miraculum usque pretio. *Porcellanarum* autem numerum quis enumeret? Illæ in Indiam, Lusitaniam & novam Hispaniam, &c. plurimæ vehuntur. Sed tenuissimæ materiæ *Porcellanæ* nemo nisi periculo capitis extra regnum defert, servantur illæ duntaxat principibus ac magistratui; tantâ tenuitate ut crystallinorum subtilitatem superent. *Porcellanæ* interiore regionis plagâ conficiuntur, ex certâ terræ specie, quæ durissima est, ea in partes mollitur, vel molâ tunditur, cisternisque injecta maccatur, quoad duritate devictâ sæpeque versata (quemadmodum apud nos agricolæ lac in butyrum exercent) in summitate materiam excernat, ex qua subtilissimum opus fit: sequitur secunda crassior soboles & inde alia atque alia, deterior semper successione. Figuræ ac imagines quælibet post appinguntur, demùm fornacibus impositæ testæ, in eam quam ostendunt formam rediguntur. Eadem regio saccaro abundat, melle ac cera, vili pretio. Fructus notos nobis omnesque fert, etiam alios incognitos, ita nec Hispaniæ usquam cedit. Mala habet aurea, quovis saccaro dulciora. Est ibi fructus, quem *Lechyas* vocant, pruni instar, sed alio sapore, gustu mirificè commendatus. Nihil (ut unica oratione complectar) deest huic terræ, in quam natura ita abundanter sua dona profudit. Reditus Chinæ Domini permaximos quis enarret? Ex vestigali quod falis nomine in flumine *Canton* provinciæ colligitur, annuè sesquimillionem accipit, unde facilis ad cetera supputatio est. Urbes hujus regionis universæ ex lapide quadrato constant, excitatis ad defensionem propugnaculis, ac fossis fluminibusque ductis ad securitatem. Neque tamen castellis utuntur, aut arcibus, sed cuique portæ imposita turris validissima, tormentisque instructa, urbem munit. Armis etenim omnis generis utuntur, sclopetis, arcibus, frameis diversæ formæ, gladiis, clypeisque. Milites in bello longis vestibis incedunt usque ad genua gossypio stipatis, quæ frameæ gladiive ictum securè excipiant. Regiis stipendiariis insigne est rubro sive flavo colore galerus. Horum numerus sine numero est. Habent Duces, Decuriones, Centuriones, Mille-narios, &c. pro ratione copiarum. Et est Ducibus certa nota, ac insigne potestatis, ut hinc colligas numerum cui præsumunt. Ad novilunium delectum agunt, stipendia ac-

cipiunt, quæ argento soluuntur. Alterius quippe monetæ nullus usus est. Argentum in partes scinditur, atque ita pondere suo suscipitur, proinde continuò ad manum sunt bilances, cum instrumento ad argenti scissionem. Miles ad quodvis novilunium stipendii vice pretium sesqui-reali accipit; id secundum æstimationem ceterarum rerum, quatuor ibi ducatos sive 12. Carolinos valet. Vivunt superstitione gentilium, nullâ Machometicæ sectæ mixtione, Diabolum adorant; tantùm ne noceat. Proinde morienti ante oculos Diaboli figura statuitur, dextrâ pugionem, sinistrâ solem tenentis. Hunc ut fixis oculis inspiciat moriens, suadent: Ne altero in sæculo malignitatem ejus experiatur. Solem Lunamque velut conjuges venerantur. Eclypseos tempore, multis sacrificiis Dei iram timidi avertunt: Ne vitam illis eripiat, magnâ omnium consternatione: Immortalitatem animarum fide concipiunt, præmiâque bonorum & malorum, inde sepulchrorum cura impensior. Academiarum splendor per universum regnum insignis planè est. Studia ibi Philosophiæ legumque patriæ florent, nullâ æstimatione natalium circa honores, cùm doctrinæ tantum atque eruditionis delectus habetur. Inde eruditus cuncti Magistratus patent, maximisque sollemnitatibus ministeria. Vita omnis jucunda, suavis ac plena dignitatis illis est: Hos *Loitias* & *Mandarinos* vocant, qui sellis gestantur, velamentis ex serico, auro argentoque tectis. Potissimum genio ac cuticulæ indulgent, ut omnes passim Chinæ homines. Summâ ubique præstantiâ apud nationem illam doctrina militat. Nemo in patriâ suâ munus aliquod Gubernatoris aut Magistratus suscipit, lege prohibitus. An ob eam causam: Ne amicitia aut affinitatis ratione inductus in judicando a rectâ justitiæ regulâ discedat? Ita quidam arbitrantur. Cùm ex supra dictis aliquis è vita discedit, multâ is commorientium vxorum ac famulorum sequelâ honoratur. Sepulchrumque ipsum monilibus auroq. &c. impletur. Sic vitæ sequenti (ut putant) suus honor suæque copia erit.

Terra ipsa temperatissima est optimique aëris. Initium enim sumit altitudine novendecim graduum, & quibusdam in locis altitudinem quinquaginta graduum superat. Inde certa fertilitatis præsumptio, accedente continuâ incolarum in colendo moliorandoque agro industriâ. Pedem nullum in China videas terræ, qui non suo proventu gaudeat, neque ipsis montibus collibusve exceptis, ob hominum multitudinem. Pestis nullâ memoriâ ibi invaluit. Et lege veritum est severiter: Ne quis absque licentiâ terrâ se efferat, eadem lege interdicto peregrinis accessu, Mendici ociosique omnes atroci edicto sublatis,

Religio Chinæ.

Studia.

Nota.

Honores.

Funera.

Situs Chinæ.

Statura Chi-
nensium ac
habitus.

sublati, nullâ ratione admittuntur. Gens ipsa pulchrè formata, communiter largâ pinguedine staturam præstantem ostentat, facie latâ rotundâque, oculis minutis, palpebris grandioribus superciliis elevatis, parvo humilique naso, barbâ rarâ, septem octove crinibus infra suprâve os: sub mento pili admodum nigri propendent quos summoperè curant, ac pectine continuo exercent. Capillum viri juxta ac fœminæ in pretio elegantèr habent, prolixumque eum adulescere permittunt, què post in nodum in vertice cogunt, injecto ex serico reticulo. Qui juxta mare habitant circa *Machau* & *Canton*, ubi Lusitani frequentant, colore sunt nigricante, ut *Æthiopes* Africae & *Barbariae*, ac partim *Hispani*. Sed qui interiora regni tenent, *Belgis* Germanisque colore hæud sunt absimiles. Etiam inter *Chinenses* aliqui prorsus nigri conspiciuntur, grandibus oculis & densâ barba. Verùm pauci tales sunt. Stat opinio, & *Chinenses* ita narrant, genus esse quoddam mixtum ex *Tartaris*, aliisque vicinis nationibus nondum ita strictè interdicto commercio, ut supra relatam est. Ungues sinistrae manus incolæ longiores nutriunt, lege aliqua moti suisque ceremoniis. Vestimenta ut diximus maximè ex serico constant, inter eos, qui alicujus sunt existimationis. Plebs tamen gossypinis vestibus, aliisque vulgari- bus penulis incedit. Pannum ex lana sive holosericum in universa *China* consue- re ignorant, licet abundè materia sufficiat. Mirantur ideo *Lusitanorum* hujus generis merces. Fœminæ sumptuosis vestibus eminent, patentibus fluentibusque togis, monilibus variisque gemmis, quâ crinibus, quâ pectore inlustres. Manus studiose tegunt, rarò prodeunt plurimumque domi degunt. Minutos pedes elegantiae causa ad- fectant, ideoque a teneris unguiculis plan- tae fasciis cohibentur, intestu in posterum molestissimo. Ex maritorum zelotypia fluxisse hanc consuetudinem ferunt, ut ita diffi- cultate gressus proeundi studium minuere- tur. Etenim viri maximè zelotypi sunt, plu- rimumque mulieres ad libidinem & luxum inclinatae. Quæ in dignitate aliqua sunt sellis gestantur per vicos, in quibus per cancellos perspiciunt cuncta, ipsæ a nemi- ne visæ.

CAPVT XXIV.

Provincia, urbes, aliaque memora-
bilia regni Chinae.

Regnum *Chinae* (ut narratum est) in xv. provincias distribuitur, singule am- plissimi regni alicujus in *Europa* magni- tudinem æquant, suis ut scribitur spaciis. Prorex præest his quem *Chinenses* *Cochin* vocant. Duæ ex iis per regem regisque con-

filium gubernantur. *Tolanchia* scilicet & *Pagua* in qua rex moratur: Cetera dicun- tur hisce nominibus: *Foquum*, *Olam*, *Sin- çay*, *Su-fuan*, *Xansay*, *Oquiam*, *Ancheo*, *Hona*, *Canton*, *Quicheo*, *Chequeam*, *Saxi*, *Aynau*. Omnibus ferè flumina sua tor- tentelque sunt, impetrato ita facili com- mercio, terrestri itinere sive navigio. *Chi- nensium* historiis & annalibus in hisce xv. provinciis 951. Metropolitanæ urbes no- minantur, 1593. Civitates, ut etiamnum vicos magnitudine ac spacio terrarum ur- bibus pares excipias, undè regni amplitu- do facilè consideratur. Plurimæ civitates ad flumen aliquod jacet, vivamque aquam, fossis latissimis, cinctæ muris pulcherri- mis crassisque, ex lapide quadrato. *Pomæ- rium* extra & intra urbem, quod latitudi- ne sex adequitantes viros ferat, conspici- tur. Id ad facilem murorum contemplati- onem servit, ne uspiam deficient, maximâ enim curâ ruinosa quæque reficiunt. Viæ regni totius pulchre stratae sunt, usque ad montes ipsos, magnâ ubique æqualitate. Fronsportarum urbiumque pulcher- rimis architecturae lineamentis formata videas, tribus quatuorve portis circa in- troitum excitatis, egregia artis fabrica: Ferrum valvas munit, plateæ autem pul- chrè stratae urbem visu longo & recto in fi- nem usque secant. Ad platearum fines ca- merato opere fornices stant, in quibus maxima mercium copia enitescit omni- um rerum ad necessitatem & elegantiam. Deinde arcus ex quadrato lapide constru- cti, figuris ac imaginibus depicti, plateas inumbrant, ad voluptatem ac lulum ido- nei. Omnia etenim festa lususque *Chinen- ses* nocte exercent, atque tum arcus istos, faces lucerneque illustrant, insigni maxi- mè spectaculo. Tribus ferè januis ædes or- natus causa patent, media maxima est: Hu- miles autem sunt ædes, sine tabulatis, in- genti tamen introrsum spacio, hortorum ac viridariorum, supellectile omnigenâ ad delicias. Civitas in qua rex degit *Xantiem* sive *Taybyn* vocatur, & a quibusdam *Quinzay*. Nomen *Xantiem* *Chinensium* idiomate civitatem cæli significat, in pro- vincia *Pagua* ea sita est, magnitudine ad miraculum celebrata. Longitudo tanta est, quantam uno die eques superet, tum alia sunt infinita miranda quæ brevitatibus causâ omitto. Hac in urbe regiam suam Mo- narcha *Chinensium* habet instructam om- nibus deliciis ad usus suos, uxorum & curialium: Ducum, Comitum, Baronum, &c. titulos *Chinenses* ignorant. Nemo va- fallum habet, nisi aliqua Regis solemnî indulgentia. Post mortem hujusmodi be- neficia ad Regem redeunt, potestque liberis ea adimere, quibus tamen fere per- mittit, modò idonei sint, Regemque no- vâ fidei præstatione agnoscant. In singulis

Provinciarum
Chinae nomi-
na.

Urbes.

Ædes.

Quinzay.

Nemo fed-
dum habet.

urbibus principibus, ubi Gubernatores ac Proreges imperitant, pictura regis dependet, velo ex Attalico panno tecta. Hanc cottidie Officiales omnes, *Loitia, Mandorini*, &c. honorant debitâ reverentiâ, velut in præsentem Regem. Titulus autem Regius est: REX ET DOMINVS MUNDI FILIVSQUE COELI.

Telum in China nemo portat neque domi habet, exceptis iis qui stipendio Regis honorantur, quorum etiam filii militiam ut hereditariam consequuntur. Ingenia Chinesium acutissima ex iis quæ inde adferuntur satis perspicui possunt. Carros velis accinctos in usu habent, in formam navium subjectis rotis, tantâ industriâ operisque concinnitate, ut in campis eadem velocitate ferantur, quâ navigia in flumine. Emendi vendendique scientiâ pollent maximè. Qui autem officinam habent tabulam præfigunt, in quâ mercium quas vendunt velut index continetur. Artificiis singulis singulæ plateæ sunt constitutæ, continuis habitationibus, successione etiam certâ liberorum in eadem artificia, quæ parentes exercere, nisi aliter Magistratus statuatur. Ditato jam, vacatio ab opere permittitur, ipse nihilominus officinam & operarios habet, eosque observat: Moneta Chinesium ex auro argentoque sine signo tamen constat. Ea in minutas partes scinditur, ad valorem usque oboli. Etiam ceteræ merces omnis generis, gallinæ, anseres, pisces, &c. ad stateram ponderantur, eoque modo venduntur. Vxorem unam habent, quam legitimam vocant, atque inde alias quotquot alere possunt. Filius ex legitima uxore potissimam successione partem habet, quod superest ceteris liberis distribuitur. Matrimonia libera sunt exceptis fratrum, sororum, consobrinorumque. Sponsus antequam sponsam domum deducat dotem præstat sponsæ, quam illa ad parentes defert in pretium sumptuum, quos in educatione tulerunt, inde cum sponso domum abit. Quod ita dotis nomine datur parentibus in totum cedit & ad eorum arbitrium dispensatur. Demùm, quod post illorum mortem superest, filiæ cedit a cuius sponso dos talis profecta est, eo modo qui plures filias habent, opulentiam ceteros superant. Ex sequentibus hisce imaginibus patent figuræ Chinesium, virorum ac mulierum, & Mandarinorum, modo quo sellis gestantur, & in flumine navibus vestigiis indulgent.

Lingua Chinesium multum diversa est. Scripturam autem intellectum inter se communicant. Videntur enim figuris ex quibus Alphabetum sine numero habent. Figuras has cum diversi coloris chartâ, calamos item & atramentum videre apud Paludanum licet. Opus est autem magno usu prolixâque memoriâ, qui omnes exactè velit

intelligere, eamque ob causam tanti apud illos docti peritique homines æstimantur. Charta Europæ chartis similis est, verum non ita candida, lævior quoque & subtrior. Ea ex omni colore elegantissimè fit. Scribunt autem arundine cum penicillo ut pictores. Typographia, tormenta bellica, pulvis tormentarius, aliaque ad arma pertinentia in China ante aliquot sæcula fuere, vulgari usu, ita ut origo memoriam hominum superet. Ceterum Annales illorum habent primum Chinæ Regem Magicis artibus clarum, tormentorum ceterorumque bellicorum instrumentorum repertorem fuisse. Typographia quoque valde vetus est: Libri quippe reperiuntur, jam ante 500. aut 600. annos impressi, quàm in Europa ars eadem innotesceret. Multi sanè libri in China existant, curiosi etenim scriptores sunt, omnium rerum gestarum, artium, legum, edictorum, civiliumque sanctionum, Romanis antiquis Græcisque nequaquam hac in re dissimiles. In conviviiis epulisque invitatis singulis mensa singularis apponitur, etiam si aliquot centum convivæ essent. Mensæ autem pictura insigni, figuris ac floribus pictis, ad mirificam delectationem fulgent, atque ideo mappis non uruntur. Circundant tamen orbem mensæ panni ex serico, auro argentoque, pro dignitate hospitis, usque in terram dependentes. Ex angulis autem calathi extremâ arte contexti demittuntur, floribus oderiferis, omnigenis figuris ac imaginibus ex saccharo aurato confectis, elegantissimè impleri. In mensæ medio cibus optimè preparatus bonoque ordine in patinis ex porcelanis apponitur, sumptuositate singulari. Cibus denique sive ex piscibus, sive ex carne consistet, ossibus ante exemptis in partes sectus convivio infertur. Manu tangere epulas incivile habetur & sunt in hunc usum duo ligna nigra & orbiculata, qualia apud Doctorem Paludanum a me illi donata conspiciuntur, quibus scitè admodum, etiam ne vel mica decidat, uti norunt. Ideo neque mantilia tersui habent, nihil enim necesse est, cum os manusque nequaquam contaminent. Potus est vinum ex oriza confectum & instar cervisiæ decoctum. Sæpè bibunt sed parum, viciè aliquando repetito haustu, antequam calicem evacuent. Epulas & convivii Musices multo delectamèto condecorant. Cibus sæpè & variè apponunt. Salutandi hunc modum habent. Ex plebe homines sinistram claudunt, quam dextra tegunt ac pectori admovent, magnam summissaque capitis inclinatione. Hoc signum animi in amorem adfecti junctis manibus juncta etiam pectora exprimit, multis adjectis præclaræ benevolentiae verbis. Nobiles siue Mandorini obvii confestim manum claudunt, junctis digitis, circulo facto brachiis lunatis: Ita stantes caput

Typographia
ac Tormentorum
usus,

Cōviviorum
ratio.

Carricū velis

Gallinæ, anseres,
&c. ad stateram
ponderantur.

Connubia,

Setimo.

Salutandi
modus,

caput inclinant, summam comitatis, super priore incessu contentione, aliisque ritibus quos inter proceres usurpant. Et sunt infinita huiusmodi, quae persequi omnia nequeo, nam in centum libros crescerent, sive regum, sive gentium descriptionem spectemus. Qui latius ea cognoscere cupit librum fratris Ioannis Gonsalvi de *Mendoça* legat, qui ex Hispanica lingua in Latinam translatus est, & quamvis errores aliquos sinistra informatione Authoris habeat, tamen pleraque vera continet, lectuque dignus est.

CAPVT XXV.

Civitas & insula Machau in China, ubi Lusitani negotiantur & habitant, ejus negotiationis ratio, pretia, mensura, & moneta, cum China, tum Malacca.

Insula cum civitate *Machau* sive *Makau* a Lusitanis habitatur, quibus Chineses mixti sunt. Illi mercaturam versus urbem *Canton* exercent, unde Chineses omnis generis merces apportant, emptumque proficiscuntur, cum ipsis Lusitanis nequaquam permixtum sit *Cantonum* proficisci. Ceterum ubi aliqua ex India navis *Machaviam* venit, confestim eam *Mandorinus* sive *Gubernator* metitur in latitudine & longitudine: ibi tum computatione per dimensionem istam navis facta, vectigal exigit, ac proinde onerandae navis facultatem permittit, absque ulteriore tributis solutione: Tunc & *Institor* quidam eligitur Lusitanus unus, qui nomine omnium *Cantonum* naviget, ibique res sociorum agat: sed eidem neque pernoctatio in urbe conceditur, magnis poenis vetita. Urbs *Machavia* Lusitanum *Episcopum* habet, *Archiepiscopo* *Goa* suffraganeum. Quotannis singulari diplomate Lusitaniae regis *Machaviam* navis ex India venit, cuius quidem praefectura quemadmodum & arcium dignitates illustribus tribuitur: *Machavia* eadem navis in Iaponiam abit, ibi ut onus suscipiat, indeque *Machavia* repetita *Malaccam* post navigat, ultimamque *Goam*: Nemo ita navigat, praeterquam diplomate regio munitus, quod certis vicibus successorie datur, cum unica tantum navis quotannis *Goa* solvat *Machaviam* petitura, ita ex hac profectioe qui regi ministerium aliquod in India praestiterunt, tanquam praemium referunt. Ceterum *Chinam* ac *Malaccam* versus cuivis commercia licita sunt, non tamen in Iaponiam, quae huius navigii praefecto regis gratia conceditur. Etiam in *China* vel *Malacca* nulla navis oneratur, aut exoneratur, antequam haec Iaponica exonerata vel onerata sit, post cuiusque suus quaestus liber est, suaeque naves ex *China* *Malaccam* & *Goam*. Praefecti Iaponicae expeditionis, magnum ex ea lucrum nanciscuntur, & praefertim instructi sorte quadam pecuniae insigniore ad initia commerciorum ac navi-

bona 700. sive 800. *Lastorum* (ut vocant,) 150000. & 200000. Ducatos facillime quaestuosis mercibus superat. Navigatio autem haec triu annorum spacio communiter conficitur. Cum enim *Aprili* mense *Goa* solvant *Malaccam*, ibi ad aliquod tempus subinde coguntur sedere, opportunitati ventorum intendentes, qui certis ibi tempestatibus (*Monson* vocant) naves impellunt. *Malaccam* *Machaviam* navigant, ibique novem mensium spacio, & quod excurrit, tempestates alias operiuntur, quarum postea fortunam in Iaponiam proficiscuntur, ibique tempestates reditui commodas denuo expectantes, aliquot menses terunt, ut *Machaviam* navigent, circa quam urbem iterum alterius opportunitatis fortunam coguntur opperiri, consummato ita in reditu abituque trium annorum tempore. Per has in Iaponiam navigationes *Machaviae* praefecti quoque immutantur. Quando enim una navis *Machavia* in Iaponiam abit, altera ad eandem navigationem parata *Goa* *Machaviam* subit, & gubernatorem navis ac urbis exponit, ac cum prima, navigatione peracta, *Machaviam* redit, altera Iaponicam expeditionem aggreditur, permittente gubernatore discedente, repetenti urbem praefecto; administrationem, qui ibi durat usque in commodum tempus *Malaccam* enavigandi, revertentem eo, qui posterior in Iaponiam navigaverat, ac *Machaviae* gubernationem recipientem usque in sequentis navigii adventum. Ita *Machaviam* semper aliquis *Gubernator* tenet, certis adventuum recessuumque vicibus ut scriptum est. Merces quae ex *Machavia* in Iaponiam feruntur ex serico constant; *Argentum* earum loco naves referunt, magno compendio. Ceterum mentione *Machaviae* facta, haud mihi visum alienum, inferere species mercium, quas Lusitani ibi ferè emunt ac distrahunt, adjectis preciiis communioribus, quae parvam immutationem aut minuuntur aut crescunt, Chinesium etiam *Malaccae*que ponderum declaratione adhibita, ob frequentiam commerciorum ac differentiam a Lusitaniae Indiaeque ponderibus. Ergo sciendum, in *China* serici esse tria genera: Unum quod *Lankyn* vocant, idque optimum habetur, alterum *Fuscan* dictum quod bonum quoque est, tertium vero quod *Lankam* infimae notae nominatur. Praeter autem haec genera aliae serici species cognite sunt. Est sericum nondum netum, quod rude vocamus, aliudque netum & versatum rotulam, quod Lusitani *Retros* nominant. Album & rude sericum *Lankyni*, vulgari pretio per *Picum* (genus id ponderis est quod postea explicabimus) ad 145. 150. *Realos* majores aut *Daleros* Imperii aestimatur, secundum nostram monetam. Album & rude sericum *Fuscan* per *Picum* 140. & 145. *Realis* emitur. Rudi serici *Lankam* *Picus* 75. aut 80. *Realis* comparatur,

Lusitani *Machaviae* rectores singulis navigationibus mutantur.

Merces *Machaviae*.

Vectigal ex mensura.

Navigatio in Iaponiam.

Quaestus illius navigationis.

Retros five tortile sericum album *Lankijni* in *Picum* 160. 170. Realis constat. Sericum album tortile *Fuscum* five *Sufuam* 130. 135. Realis. Ex serico tortili albo *Canton Picus* ad 50. 55. Realos æstimatur. Variatis etiam coloribus sericum tortile eodem pretio accipitur. Rude sericū *Cantonense* in *Picum* 55. 60. Realis habetur. Albi Serici Sindones 14. ulnarum communiter, nunc hoc nunc illo anno ad 100. 50. 55. Realos taxantur. Muscus per *Caetam* 20. unciarum sex septemve Realis emi potest. Ceteræ autem curiositates aliaque supellectilis genera, quibus Chinense regnum abundat, suis variisque pretiis constant, non ita certis: Supradictæ autē potissimum merces distrahuntur & a Lusitanis in alias partes negotiationibus avehuntur, præcipuâ opulentia ac frequentatione *Chinarū* regni. Nunc de ponderibus monetæque *Chinæ* & *Malaccæ*. Itaque ponderis genus quod *Malaccæ Bharu* nomē habet, tres *Picos* conficit: *Picus* autem 66. *Caetos* & duos tertiaris, ut in summa tres *Pici*, qui *Bharum* faciunt, 200. *Caetos* habeant, tam in majori quam minori pondere. *Bharus* *Chinæ* habet 300. *Caetos* eadem æstimatione cum 200. *Caetis* *Malaccæ* minori pondere; tres enim *Caeti* *Chinensium* *Malaccæ* duos reddūt pondere minori. *Caetus* *Chinæ* habet 16. *Taejos* *Chinensi* pondere, qui 14. *Taejos* *Malaccæ* reddunt, *Lusitaniæ* pondere autem 20. *Vncias* & tres drachmas. Est & alia ponderis species in usu, quā *Hantum* vocant: *Hantus* autem habet 12. *Caetos* minori pondere; *Caetus* autem 22. *Taejos* & 16. *Hanti* & 8. *Caeti* faciunt 200. *Caetos*, iusto numero & pondere ad *Bharum* minoris ponderis. Sciendum præterea *Taejum* *Malaccæ* habere 16. *Masos*, decemque *Masos* & tres drachmas facere unam *Lusitaniæ* unciam, *Vnciam*q. unam cum dipōdio 16. *Masos* tenere, octavamque *Masi* partem. *Masorum* pondere vēditur lapis *Besar*, sive *Bazar*, & æstimatur *Masus* ad duos tresvè *Ducatos*, pro bonitate ac magnitudine lapidis. *Malaccæ* duo genera ponderum sunt; Vnum quod majus est, alterum quod minus, juxta hanc sequentem explicationem. *Bharus* majori pondere 200. *Caetos* habet, *Caetus* 26. *Taejos*, *Taejus* sescunciam vix *Lusitanico* pondere. Minori pondere *Bharus* etiam habet 200. *Caetos*, *Caetus*que 22. *Taejos*, *Taejus* sescunciam *Lusitaniæ* pondere pleno. Pondere majori appenduntur sequentes merces *Piper*, *Caryophyllon*, *Nuces Myristicæ*, *Macis*, *Sandalum album* & *rubrum*, *Indigo*, *Alumen*, *sanguis Draconis*, *Palo Daguilla*, *Civerta* & *Sapon*. Minori autem ponderatur *Argentum vivum*, *Cinnabaris*, *Æs*, *Bractea*, *Sericum*, *Ebur*, *Muscus*, *Ambarrum*, *Calamba* sive lignum *Aloes*, *Stannum*, *Plumbum*, *Lancua*, oleum ex nucis *Myristicæ* flore, *Verdetta*, *Rosomallia*, *Benzoinum*,

Pondera Indig.

Camphora, &c. Ceterum merces quas *Lusitani* in *Chinam* quæstuosè deferunt sunt primūm *Reali* majores, qui in *China* supra quinque *Festonos* valent; non quod eam monetam alteri *Argento* præponant, sed quia in isto regno *Argento* maximum pretium est, ut supra rettulimus; inde autem *Vina* quædam *Lusitaniæ* sive *Indiæ*, *Oleum* etiam ex *Olivis*, quod ibi in pretio est, *Holosericum*, *Coccinum*, quo plane carent, conficiendi rationem ignorantes. *Specula*, *Ebur*, alia elegantiora ex *Crystallo* & *Vitro*, *horologia* ceteræque curiositates maximā ibi in æstimatione essent. Atque nunc satis de regno *Chinæ*: *Iaponia* etenim restat, ultima *Orientalis* navigationis insula, a *Lusitanis* detecta hodièque nota.

Merces Lusitanorū quas in Chinam deferunt.

CAPVT XXVI.

Insula Japonia.

Insulam sive terram *Iaponiæ* multis curi-
 pis fluminibusque interfluam, plures simul insulæ conficiunt, magnitudine summā, licet nondū satis cognitā. Initium 50. gra. ducit, transitque 38. A firma *Chinæ* terra ad *Orientem* 80. mill. distat, spaciumque ex *Machaviā* quo *Lusitani* navigant ad *Borapelioten* penē 300. mill. habet. Portus quem *Lusitani* fere cōmerciis frequentant, *Nangasche* dicitur, quamvis & alia sint negotiationi loca commoda. Terra ipsa frigida est, multā pluviā madēs, nive ac glacie aspera, glebas quasdam frumenti habet, præcipuus tamen gentis victus ex oriza est. Quibusdam locis ipsa terra in montes asurgit, sterilitate infames. Venatione ferarum plurimum cibum incolæ quærunt, & licet vaccas, oves, bovesque abunde habeant, iis tamen duntaxat ad operas utuntur, cum cibum ex domesticis mansuetisque animalibus generaliter respuant, nō minore fastidio quam nos *Equorum* carnes. Etiam a lacte abhorrent, sanguinis enim bestiarum portionem esse arbitrantur, licet colore sit candido. Ceterum pisces varii generis habent quos etiam maximè amant; fructus quoque diversos ut *Chinenses*. *Ædes* plerūque ex ligneis asseribus stramine contextis fabricantur, elegantis satis opere, inter opulentos præsertim, qui pulcherrimis stois, singulari ibi ornamento, atria sua ac cubicula tegunt. Elegantes quidem non ita sunt *Iaponiæ* incolæ, ut ii qui *Chinæ* regnum habitant: Vestitu tamen honorifico ex *Serico* incedunt, paucis aliās contenti. *Argentis* fodinas insula habet, ex quibus a *Lusitanis* *Argentum* in *Chinam* deferretur permutatione metalli cum serico aliisque mercibus, quibus *Iaponii* carēt. Admodum autem periti fossores inter *Iaponios* reperiuntur, alique artifices varii, solertissimis ad cuncta inventa ingeniis. Rustici ipsi & ex plebe homines, ab aliis nationibus civilitatis

Iaponia.

Qualitas terræ.

Victus gentis.

Domicilia.

Argentis fodina.

litatis ac comitatis præstantiâ maximè differunt non aliter moribus culti quam si in aulis vixissent. Quando necessitas exigit ad bellum ac arma prompti planè sunt, verum civilibus dissidiis nequaquam ferè turbantur. Inde qui temerè minas infert, gladiumque educit mortis reus est. Carcerum usum non habent, reos e vestigio castigant; aut in exilium mittunt. Captura omnis per prodicionem fieri debet, aliter conscius atrociter semet ipsum defenderet. Ex Nobilitate si aliquis crimen commiserit, magnâ manu ædibus suis inclusus obsidetur. Ibi mortem ut sibi manu suâ inferat jubent, sin segnior sit, domus expugnatur, omnesque in ea inventi trucidantur. Ideo ad evitandam majorem vim servorum manum domini implorant ferè, vulgari vulnere ut ventrem per medium diffindant. Id mortis genus commune est, subeunt hoc famuli causâ demonstrandæ fidelitatis erga dominos, pueri etiâ in præsentia parentum ex pertinacia minutâque offensione. Patientes sanè omnium malorum sunt, quibus mortales vexantur, a teneris etenim unguiculis omnem laborem tolerare addiscunt, nudo capite incedunt, tenui vestitu, tam hyberno tempore quam æstivo, neque plebei tantum, verum etiam Principes regionis. Pulchritudo illis raris crinibus commendatur, ideoque studiosè capillum evellunt, cujus tantum cumulum in vertice custodiunt, quem in nodum cogunt. Salutationes ritusque alios civilitatis plane diversos habent, a ceterarum gentium moribus, præcipuè Chinesium. Similitatem enim hæ gentes inter se gerunt acerbissimam: causam hanc esse adferunt; Antè multos annos in China rex quidam amicorum suorum conjuratione petitus fuit, quæ tamen detecta regis animum in vindictam atrocem adegit: Multum Principes adfecti in mortem, firmâ Regis sententiâ adversus ceteros conjurationis socios, donec ipsi senatores adfinitate conjuratis implexi, Regem adeunt, orant, obtestantur: Ut mitiget supplicia mortis, in aliud pœnæ genus, quod non minoris tormenti sit: Esse insulas incognitas, ubi exilium fastidiosâ vitâ, ipsa morte gravius tollerent. Ita clementiam inter & justitiam medius, innoxios, adfinitatis tamen commiseratione tactos, solaretur. Per mortis Rex reliquos in Iaponiam misit. Inde tanta adhuc animorum dissensio, nequaquam extincto odii semine: Cum sæpè etiamnum hodie Iaponii Chinesium regionem invadant, omnia spoliis ac latrociniis destruendo, unde nullo inter se commercio agunt, nisi mediantibus Lusitanis. Majore adhuc hostilitatis testimonio diversis planè a ceterarum gentium moribus vitam agunt Iaponii, Chinesibus quoad ritus vivendi maximè contrarii. Singulariter si istas differentias persequi conarer, fastidioso opere lectori-

bus obstreperem, quasdam tamen referam: Ergo cum Chineses inclinato capite manibusque junctis obvios saluent, Iaponii è contra calceos exuunt honoris demonstratione: Vbi Chineses stantes hospites suos excipiunt, Iaponii eosdem sedentes honorant, magnæ incivilitatis reputatione; si quis stans aliquem suscipiat. Pallium quod nos exeuntes sumimus, id illi prodeuntes deponunt, braccas mirificè laxas induit. Ut apud alios crines aurei dentesque candidi pulchrescunt, ita apud illos deformitatem faciunt, ideoque omni studio ad nigredinem redacti. Color albus luctum ibi signat, niger gaudiû. Fœminæ eadem contrarietate vivunt famulos postûbulones, famulas vero præûbulantes habet, cõtra Hispaniæ mores Gravidæ ventrè arctissimo cingulo cogunt, aliàs latissimo cinguli complexu utentes, experimentoque adferunt arctationem illam ad faciliorem partum conducere. Post partum aquâ frigidâ mox infantem abluunt, matrique parum cibi tenuisque substantiæ parvo tempore præparant; cum nostræ mulieres partu solutam delicatè nutriant. Mos comedendi hic est. Cuique sua mensa statuitur, sine mappis aut mantilibus, duobus lignis cibum capiunt, ut & Chineses. Vinum ex Oriza coctum potant, usque ad ebrietatem. Post prandium olla cum calidâ apponitur, quam ferventem ebibunt, æstate & hyeme.

Annotatio D. Palud.

Turca similem fere modum in potu Chaona retinent, quam ex certis fructibus conficiunt. Bacca lauri similitudine, ac ab Aegyptiis Ban sive Ban vocatur. Ex illis sesquipondo sumunt, quos aliquantulum tostos in aqua 20. pondo coquunt, usque ad medietatem. Hunc potum matutino tempore quovis, in tabernis suis ferventem hauriunt, ex figulinis ollis, eodem more quo nostrates Vinum igni eliquatum manè bibunt. Stomachum eo potu confortari arbitrantur, ac calefieri, ventositates expelli, ac obturationes aperiri, &c.

Mos Iaponiorum in præparandis epulis a ritu aliarum gentium planè abhorret. Prædictæ ferventi aquæ pulverem iniiciunt ex herba, quam *Chaa* vocant, in magnam hujus potus æstimationem. Inde qui aliquâ opulentiâ pollent, loco ferè secreto aquam hanc servant, eamque excipientes amicos summâ benignitate depromunt. Ipsi eam Domini Principesque præparant, summo item ollarum, quibus herba custoditur, coquitur ac propinatur pretio. Non minor autem hisce ollis claritudo est quam apud nos gemmis ac pretiosis lapidibus. Ex vetustate & elegantia artis nomineque artificis commendantur, adhibitis etiam peritis talium æstimatoribus, eodem studio quo apud nos auri argentique bonitas æstimatur. Inde 4000. vel 5000. Ducatorum sæpe olla vetus ac artificis antiquo nomine clara

Mos comedendi,

Aqua fervens in potu cum pulvere Chaa

Olla in pretio singulari.

Supplicia.

Vestitus ac habitus.

Similitas causa inter Chineses & Iaponios.

Differentia imo contrarietas morum inter Chineses & Iaponios.

clara emitur. Rex Bungi aliquando ollam tribus sultam pedibus, quatuordecim millibus ducatorum comparavit, & ex Iaponia alius Christianus in urbe *Sacay* ollam tribus etiam laminis reparatam 1400 ducatis.

Etiam picture

Etiam imagines quasdam in pretio habet, picturasque minimarum rerum ab antiquo aliquo artifice profectas: has qualibet summa emere student, ita ut huiusmodi tabula vel quatuor millibus ducatorum aestimata sit. Pari aestimatione gladium uetusti nominatque fabri reputant, talem tribus quatuorve mill. ducatorum emere non verentur.

Gladii.

Hæc illis monilia, hi thesauri. Causam interrogantibus reddunt, cum illusione nostrarum deliciarum in gemmas ac lapides, decoris tantum gratia nullo alio usu; cum hi gladii, ollæ, ac picturæ non tantum ad oblectamentum, sed usum quoque pertineant.

Politia.

Iustitiæ ordo quo Politia defenditur hic est. Reges nominantur *Jacatay*: hi absoluti Domini terrarum existunt. Nihil tamen præter necessaria ad victum familiæque sustentationem ex regni opibus servant, cætera alia in *Cunixos*, qui velut Comites Ducesque sunt distribuentes. Hi a Rege ordinantur, quibus & dignitatem pro arbitrio potest eripere: Servire iidem Regi coguntur domi militiæque propriis sumptibus, juxta Iaponiæ leges. *Cunixi* alios habent subditos, quos *Tonos* vocant. Hi Baronum ac Feudatiorum vicem præstant, inter quos relictas a Rege terras *Cunixi* distribuunt, cum insuper *Toni* in alios amicos ac milites sua etiam num subdividant, pari ministerii obligatione parendique necessitate superioribus, sumptibus propriis, quos ex partitione facultatum a dominis instituta abundè satis nanciscuntur. Ius necis, exilii, merumque imperium penes quosque Dominos in hos subjectos est, sine appellationis alio iure, aut reddendæ rationis super pœnâ necessitate. Neque tantum hæc potestas penes Dominos Ducesque contuberniorum visitur,

Parentum summa potestas in liberos.

sed communis patribus familias, parentibusque est. Illi domesticos suos castigare, verberare, trucidare pro arbitrio nullo contradicente possunt. Reditus Regis minuti sunt, ex orizâ duntaxat. In singulos ergo annos habet 50000. *Fardos* sive saccos orizæ, nullâ alterius tributi spe. Ex his inter 10. aut 12. *Cunixos* singulis 30000. sive 40000. *Fardos* dividit, quod restat familiæ suæ propriisque sumptibus servit. *Cunixi* inde cum *Tonis* parcipitant. *Toni* cum militibus, estque hæc facultas, juxta quam quisque honorificè satis pro dignitate suâ vivit. Iaponii sermone quoque a Chinensibus differunt, nullo intellectu mutuo, præterquam ex signorum ac imaginum notis. Multa ac varia vocabula habent, paratis titulis diversis, verbisque pro dignitate ejus cui scribunt instructis, mirificâ varietate, ideo difficulter lingua Iaponica ab exteris

Reditus regii.

percipitur. Religionem habent Chinensium. Idola colunt, ministrosque sacrorum *Bonzios* magno honore adficiunt. Ceterum Iesuitarum adventu multi Christiani effecti fuere, inter quos & tres Reges baptisati, Christum agnoverunt, Rex Bungi videlicet, qui inter Reges reliquos (multi etenim sunt adhuc incognita in parte interiore Lusitanis) potentissimus est, Rex Arrymæ & Rex Omuræ. Hi Reges tres filios suos sive nepotes in Indiam cum Iesuitis miserunt, ut inde Romam peterent ac Pontifici obedientiam præstarent. Illi anno 1582. ex Iaponiâ profecti Goam 83. venerunt, eo ipso anno quo ego in Indiam adpuleram, ita ut eos etiamnum in urbe Goâ inveniremus. Anno 84. in Lusitaniam supradicti abierunt, atque inde Madridam, quâ in urbe eos Rex cum Nobilitate omni, summo honore excepit, donisque amplissimis affecit. Madridam autem Romam delati, a Pontifice ac Cardinalibus summopere culti, peragratis Italiæ inclytis urbibus, Goam anno 87. reversi fuerunt, quo tempore ego ibi degebam, ac inde Iaponiâ repetentes ibi a ceteris insulæ hominibus magnâ acclamatione ac festivitate excipiebantur, factâ insulans fide, Europæ Regum splendoris, Christianitatis totius apud barbaras gentes maximâ celebratione.

Religio.

Supra Iaponiam 34. & 35. gra. non procul ab ora Chinæ illa ingens insula jacet, quam *Coream* vocant. Ea nondum penitus cognita est, occultatâ etiamnum magnitudine, ac fructuum, merciumque bonitate.

Corea insula.

A Machaviâ ad Cæciam 90. mill. insulæ quædam jacent *Lequiarum* minorum & majorum nomine, 20. mill. distant a firmâ Chinæ terrâ minores *Lequia*. Majores vero ab iisdem 90. mill. jacent. Quæ omnes a Chinensibus frequentantur & habitantur. Atque hæc de tractu insulisque hujus plagæ, quæ omnia, aut pro veris cõperta, aut a me visa fideliter retuli. Nunc descriptioni Goæ vicinarumque Regionum intendamus.

Lequia insula.

CAPVT XXVII.

Brevis descriptio terræ post Goam, in cuius territorio ipsa Goa jacet. Origines Regum Dominorumque, nomina eorundem. Ex annalibus monumentisque ipsorum Indorum.

ANtequam urbis & insulæ Goæ, vicinarumque regionum Lusitanis indigenisque cultoribus, descriptionem ingrediatur visum mihi necessariû, latiori oratione origines divisionesque nationum, regum nomina & agnomina recensere. Agitur antè trecentos annos, quidam potentissimus rex terræ *Deli*, (quæ sita est interius post Goam ad Septentrionem,) confinis terræ *Coraconæ*, *Perliæ* regni, ubi aula illa superba conficiuntur, *Alcatiffarum* nomine a Lusitanis notata, hyeris qualitate Provinciis Belgicis

Deli terra.

Belgicis haud absimilis) imperio suo vicinas regiones adiecit, inter quas erant regna Decan, Cuncam, Ballagatta, ipsaque Goæ ditio. Eodem tempore Cambajæ regio centum mill. Goâ distans ad Septentrionem occupata fuit a Machometi cultoribus, qui incolas Ethnicos *Reysbutos* dictos, imperiis suis magnâ tyrannide subjecerunt. Regiones Ballagattæ & Decan antè parebant Ethnicis incolasque habebant gentes potentes ac validas. Ex his remanēt etiamnum, quos *Venefares* vocant, & alii qui in iisdem terris habitant *Colles* dicti. Hi cum *Reysbutis* ex præda hodie vivunt. Vnde & incolæ Cambajæ tributum *Reysbutis* solvunt, ut ab illorum prædationibus tuti sint. Pariter *Venefares* & *Colles* ab hominibus Decan & Ballagattæ redemptiones consequuntur, dissimulante rege qui cum illis, quos hætenus non repressit, haud temerè participare creditur. Ceterū post devictas hæc per regem Deli terras, præclarâ victoriâ, supervenerunt Tartari, quos Indi *Mogores* vocant, iique maximam regni *Deli* partem occuparunt. Quo itè tempore in Bengala nobilis Eques erat, cujus fratrem Rex Bengalæ, injustè ad necem compulerat. Hic vindictæ cupidine, inimico animo in regem exarsit, eique cum vita dominatum abstulit, sibi que Bengalam subiecit. Non contentus tali successu, adunatis copiis, Regnum Deli invadit, Tartarosque ex improvise adortus, illos quidem expulit, sibi que regnum firmavit, eadem fortunâ potitus regnis Decan, Ballagattæ & Cuncam, usque ad fines Cambajæ, ita diu potentissimus regum Indiæ extitit, usque ad 800. mill. dilatato imperio, ut Indi affirmant. Ceterū tanti dominatus onere pressus cum diu solus imperasset, tandem cupidine otii Bengalam statuit repetere, Regemque terrarum Ballagattæ, Decan & Cuncam nepotem quem habebat constituit. Hic amicus nationibus exteris, Arabibus, Turcis, Rumis & Corasonis hæc ditiones suas inter Gubernatores Ducesq. distribuit. Cuiquam, quem Lusitani *Hidalcannum* nominant, ditionem Angedivæ permisit. Ea 12. mill. a Goâ distat, ad Austrum in Boream, usque in locum *Siffardan* dictum 60. mill. spacio, quo item imperio Goa urbs cum insula cōtineretur. Alteri Capitaneo *Nisa Malucco* tractum *Siffardan* contulit ad Septentrionem, *Negotanam* versus, 20. mill. districtu, & introsū usque in Cambajam, ita ut hi duo Duces regioni Cuncam præessent. Hæc regio ad maris littus porrigitur, divisa a regno Decan, altis magnisque montibus, quos *Guate* nominant. Sinuosi autem sunt & interrupti, tenduntque ex Cambaja usque ad Caput Comorin, & indè per tractum Choromandel. In urbe Goâ facile horum montium vertices conspiciuntur, qui toto eo tractu nubibus teguntur, cūque aliorum montium cacumina in summo altitudine

ac proceritate fastigia ardua extendant, his planicies quædam continua est, campique jucundissimi. Inde & *Ballagatta* nomen fluxit. *Balla* enim supra significat, & *Gatta* montem. Lusitani ideo totam illam terram *Ballagattam* vocant, quamvis præcipua per se terræ pars *Decan* nominetur & *Canara*; unde & incolæ Decanini ac Canari dicuntur. Reges titulum *Decan* habent. Ad divisionem ceterarum terrarum ut revertamur. Idem Rex terram Ballagattæ sive Decan in provincias quoque distraxit, parte unâ *Imademalluco*, quem Lusitani *Madremaluccum* nuncupant, permittit, alterâ *Cotalmaluco*, tertiâque *Melicquo Verrido*. Omnes hi præfecti advenæ erant, Turcæ, Rumi & Corasones, excepto *Nisamaluco*, qui filius erat nobilis domestici regis. Ceterum quod rex aliquando cum matre *Nisamoluci* rem habuisset, ipse se ex sanguine regum Decan, infami aliâ ortu ferebat. Reliqui omnes servi erant, quos Rex pretio emptos hæc dignitate adfecerat, existimans fideles fore, quos tantis officiis ad summam fortunam evexisset. Verum prava mens nullis benevolentia testimoniis emendatur, reddito pro bono malo, summâ ingratitude. Itaque conjurant repente & succincti opibus ac favore subditorum regem nihil tale cogitantem & ociose fiducia Ducum, quos (ut putabat) beneficiis prorsum devinerat quiescentem, in civitate *Beder*, regiâ regni Decan, capiunt, atque in custodiam *Melicquo Verrido* tradunt. Atque ut certior fortuna esset tantis conatibus, quosdam etiam ex Ethnicis ejusdem terræ principibus evocaverunt. Unus ex his erat *Mohadus Coja*, & alter *Verichus*, quibus in partem cessere opulentæ regiones, oppida & vici. *Mohado* cessere civitates *Visapor*, *Solapor* & *Paranda*, vicina Goæ, atque plurimum a Goensibus frequentata; curiaque *Hidalcami* hodie in urbe *Solapor* est. Civitas *Paranda* post occupata fuit a *Nisa Moluco* cum aliis locis quibusdâ. Ita quod uni Monarchæ parebat in plures Satrapias discriptum, multos Reges & Dominos habuit, cum sibi quisque scelere Dominationem, quam beneficio habebat, velut propriam, peperisset. *Hidalcamus* autem, qui Anno 1535. mortè obiit, pronepos erat unius ex Ducibus, qui novæ huic gubernationi authores extiterat. Erat hic *Hidalcamus* potens valdè in terrorem vicinarum gentium. Eidem Lusitani bis urbem Goam abstulerunt. Atque hic est divisionis terrarum brevi narratione totus ordo. Ceterum post distributionem *Hidalcamo* cum rege *Narzingæ* sive *Bisnagar* simultas incessit, cujus regiones *Idalcami* terris cōsines erant. Rex hic *Rau* vocabatur, a quibusdâ *Ham*, quod apud Persas Regem significat, a Lusitanis *Cham*. Sed in Rege *Bisnagar* tantum valuit vindictæ cupido, potentiaque exercitus, ut hunc *Idalcamum* ceteros-

Ballagatte terra montesque plani.

Confuratio Præfectorum.

Hidalcamus.

Reysbuti.

Venefares.

Tartari Mogores.

Distributio Regnorum.

Goa.

ceterosque reges Decan imperato tributo sibi subjecerit, hodieque subjectos habeat. Nomina autem horum regum propria non sunt, sed a rege illo qui Gubernatores inter imperium diltraxerat, pro dignitate singulis præfectis imposita. More enim in Oriente recepto nomen hominibus attribuitur, quod virtutis alicujus aut dignitatis prærogativam significet. Ideo *Idalham* sive *Adelham* Regem justitiæ declarat. *Adel* enim Persicâ lingua justitiam signat, *Hâm* vero Regem. *Maluco* regnum notat, *Nisa* lanceam sive frameam, ideo *Nisa Maluco*, lanceam regni reddit. *Cota* Arabicâ lingua fortitudo est, atque inde *Cotal Maluco* fortitudo regni. *Imad* columnam signat, & *Imad Maluco* columnam regni. *Verido* conservationem monstrat; *Maluco Verido* regni tutelam; quidam hos *Malucos Melicquos* vocari volunt, Regulorum significatione. Alii etiamnum præter hos tituli existunt, in *Xa* desinentes, ut *Nisamoxa*, *Adelxa*, &c. Ex Persia primùm prodierunt in Indiam ob hujusmodi causam. Notum vulgò est in regione *Corasone* quendam extitisse humilis conditionis, qui *Xa Ismael* dicebatur a quibusdam vero *Sophy*, qui aliam Alcorani interpretationem suscitaverit, tanto Persarum favore ut sibi inde imperiû potentiamque stabiliverit, continuâque similitate, Turcarum (qui diversam opinionem ex Machometi scriptis defendunt) vires exercuerit. Crevit hujus *Xa Ismaelis* potentia, multis populis urbibusque, partim religionis reverentiâ, partim metu virium suarum compulsis ad obedientiam: Ita ut filio suo successione idem regnum eandemque opinionem, velut ex hereditate reliquerit. Hic *Xa Thamas* dictus, ad dominos Ballagattæ, Decan, & Cuncam legatos suos misit, cum edicto ut eandem opinionem, quam magna Orientis pars suscepisset amplecterentur. Illi metu parent, licet post discessum legati, sectæ opinionem peregrinam rejecerint. *Xa Thamas* in honoris accumulationem hosce dominos titulo *Xa* honoravit, qui regem signat. Inde nomina hæc orta sunt. *Adelxa*, *Nisamoxa*, *Contumixa*; cum *Xa Thamas*, sive *Xa Ismael* Regem *Thamam*, Regemve *Ismaelem* denotet. A Turcis & Rumis etiam *Sophy* vocatur, quod nomen capitaneum magnum reddit. Etiam Reges Decan, cum aliquem meritis insignem honorare volunt nomen illi *Nayque* dant, id Ducem significat, inde *Salva Nayque*, *Acem Nayque*. Supremum verò honoris nomen est *Rau*, inde *Chita Rau*, id est Rex fortis. Idem *Idalcamus Sabayo* dicitur, id est Dominus. Talis præerat insulæ Goæ, cum eam Lusitani primùm expugnarent, ut annales Portugallensium indicant. Ejus domus nunc in inquisitionis ædem mutata Goæ visitur, locusque inter templum majus eandemque domum locus *Sabay* vocatur.

Nominum
Principum
ratio.

Sophy Persarum
Rex.

Sophy quid.

Sabayo.

CAPVT XXIIIX.

Urbs & insula Goa: Caput Indiae.

Goa urbs Caput est totius Indiae Orientalisque tractus, quæ Lusitani frequentant, Proregis, Lusitaniæ Regis nomine, Archiepiscopi, Regiique consilii residentiâ imperioque in omnes Orientis plagas, ex eâ destinato maximè clara. Hic etiam nundinæ sunt, ac affluentia omnium Orientis mercium cõgregatione mercatorum variâ vendentium ementiumque, ex Arabia, Armenia, Persia, Cambaja, Bengala, Pegu, Siana, Malacca, Java, Moluccis, China, &c. Insula cum urbe Goâ jacet 15. gra. Septentrionali plagâ distantia ab linea Æquinoctiali, (navigatione nimirum Lusitanorum ex Mozambicqua inspectâ) 400. mill. Flumine autem insula cingitur, quæ trium mill. magnitudine, intra oram continentis jacet, ita ut tractus ipse maris cum insula pari lineâ procedat. A firma terra duntaxat maris sinu sive fluvio dividitur, qui ad Septentrionalem civitatis partem introrsum flectitur, atque inde circularim ad Austrum mari inferitur, Lunæ dimidiatæ ferè similitudine. Ostium fluminis usque ad urbem justæ latitudinis est, suntque inter continentem & insulam Goæ aliæ minutæ insulæ, ab indigenis habitatæ, ad aliud autem latus civitatis, quibusdam locis, tenui siccoque alveo flumè, æstivo tempore vadofum, vix genua adficit; ibi insulatu propugnaculum cum muro munit, nuper a Lusitanis erectum, contra motus eorum qui continentem tenent, Crebrò enim bellum suscitant, obsidione etiam circa ostium fluminis ab Hidalcamo aliquando intentatâ. Ad Septentrionale latus terra *Bardes* jacet altiore situ, cujus defensione ac tegumento naves Lusitanorum securius stant cum onus levant. Sub Lusitanorum imperio etiam hæc terra *Bardes* est. Vicos ea plurimos habet, incolæque rusticos, qui Canarini vocantur: Christiani ut plurimum, tamen antiquo ritu nudi incedunt, pudenda duntaxat tecti. Indica palma hic abunde crescit, quæ nuces *Cocos* fert, ut & in reliquis insulis ejusdè fluenti. Riuvulus terram *Bardes* a continetis tractu discerpit, tenui ob exiguitatem intervallo. Ad Australem insulæ Goæ partem, ubi flumen mare subit, pari cum ipsa orâ tractu terra *Salfetta* sita est, quæ etiam Lusitanis paret, fructibus ac incolis terræ *Bardes* similis, ac tenui pariter riuvulo a firma separata. Inter hanc *Salfetta* terram & insulam Goæ sparse quædam minutæ insulæ conspiciuntur, Indica palma fertiles, ostioque fluminis adjacet insula Goa antiqua, nullo memorabili fructu paucisque incolis. *Salfetta* autem & *Bardes* terræ nomine regio locationibus distrahuntur, quibus Archiepiscopus, Cœnobita, Sacerdotes, Proreges aliique Regis ministri, annuo proventu sustentantur, privilegio Regis

Situs Goæ.

Flumè quod
Goam cingit.

Bardes terra.

Salfetta.

Goa antiqua.

Regis adjuti. Quod ad insulam attinet ea montosa valde, quibusdā in locis ita squalida conspicitur, ut difficillimè itineri usque ad ostiū fluminis pateat terrestri passu. Vici (quos habet multos) a Canarinis habitantur: Illi indigenæ rusticatione Palmam Indicam exercent, ipsaque eorū habitacula circumdant ferè insulam ad ripam fluminis marisve littus; aut circa lacus aliquot minus. Palma enim arbor amat loca humilia, humida ac arenosa, terræ vero altioris interiorisq. condiciones respuit, littoribus ripisque arenosis duntaxat contigua. Ipsum flumen quibusdam anfractibus excurrit, centumq. *lastorum* (ut vocant) naves facile illud subeunt, at *Craokæ* Lusitanæ circa Bardes onus coguntur exponere. Civitas pulchrè excultra ædificiis claret, Lusitanicarum ædium ritu, sed humiliore contignatione ob calores. Post ipsas ædes communiter viridaria horti q. visuntur, pleni fructibus Indiæ omnigenis. Etiam per universam insulam amœniores horti sparsi, delectationibus dicati, Lusitanos obambulantem excipiunt, summā Indiæ mulierum voluptate. Ut Lisbona ita & Goa Monasteriis omnis generis templisque nitet. Virginum autem claustris caret. Quis enim castitatē fœminis Indiæ persuadeat? Illæ libidini mancipatæ, nihil habent antiquius, quam Venerem Deam excolere, genialique cupidini indulgere. Æstivis hybernisque tempestatibus æque insula viret, florente nunc hac, nunc illā arbore. Diverso urbs situ, ut Lisbona, nunc montibus turgescit, nunc valles implet. Exigua ante fuit civitas, cincta muro fossisque siccis, nisi cum illas pluvia impleret. Etiā hodie muri persistunt, portis demptis; circa muros hodierna civitas ædificata amplitudine bis veterem ambitum superat, patetque undique sine muris, aut propugnaculis. Ceterum insula murum habet ad Orientem è regione terræ *Salsetta* usque in aliud latus terræ *Bardes*. Id propugnaculum duntaxat valet adversus insultus cōtinentis populorum, quibus Lusitani non imperat. Nullum præter hoc munimentum insulam custodit. Est quidem in terrā *Bardes* altiore situ castellum ostio fluminis impositū: sed id vetustate jam conlapsum, tria tantū tormenta ex feiro habet ac unicum custodem.

Insula Goa ad maris littus altitudine insigni aliquando rupes ostentat; Verum terra *Bardes* quā mare spectat pulchris arenæ candidæ littoribus nitet, spacio 500. passuum. Custodia insulæ hæc est. Ad Orientem tres quatuorve portæ sunt, in ripa fluminis, in extremitate insulæ, è regione terræ firmæ, *Salsetta* & *Bardes*. Cuique portæ attributi sunt capitaneus & scriba, quorum absque veniā nemo continentem petit. Ideo Indi Decanini aliq. Æthiopes gentiles, qui Goæ habitant, quando continentem gratiā mercium petunt, sive parandi victus causa, in

hisce portis, quas *Passos* vocant, signū quod brachio nudo imprimitur, accipiunt. Reverentes idem ostendere debent: pretiū autem libertatis transitus, sunt duo *Basaruci* dioboli valore, in compendium ducis scribæq. Nocte illi adolescētē statuunt qui curam campanulæ pulsandæ habet, quæ ex turri dependet. Hanc loro pedi alligato sæpe ducit, eo tinnitu vigiliam suam indicaturus. Ea omnis totius insulæ custodia est. Hujusmodi autem quinque transitus numerantur. Unus ad Australem partem, unde ad continentē & *Salsettam* passus ducit, *Beneſteryn* dictus, nunc S. Jacobi passus, a parœcia S. Jacobi ibi sita. Secundus passus ad Orientem insulæ jacet, ibique versus continentē vulgaris transitus est, vocaturque Passus siccus, quod flumen ibi maxime vadofum sit. Tertius ad Meridiem insulæ ferè civitati proximat, *Passusque de Dangyn* dicitur, sive Matris Dei. Ad hunc usque locum murus pertingit, incipiens a transitu *Beneſteryn* sive S. Jacobi; aliās tota insula absque munimento est. Ab hoc passu transfretatio est ad aliam insulam, quæ continenti respondet, ibique quartus *Passus de Norwa* visitur. Quintus ultimusque transitus ab urbe ad medietatem usque fluminis jacet, inferiore plagā versus *Bardes*. Hic fortissimus ac munitissimus habetur, vocaturque *Passus de Pangyn*. Hinc navigatio in *Bardes* fert, omniaque navigia quæ flumen aut intrant, aut exeunt hic sistuntur & visitantur. Hisce munitionibus insula tota tenetur. Lusitanorum autem jura ac leges ut in ipsa Lusitania exercentur: Habitat in urbe mixti Indis, Ethnicis, Mauris, Iudæis, Armeniis, Gufarratis, Banjanis, Bramenis, cæterisque Indiæ populis, qui ibi ferè frequentant & degunt, liberā relligione. Nisi quod incendia cadaverum hominumque vivorum, nuptiæ, aliaque superstitiones diabolicæ prohibeantur. Episcopus ad ista intendit: Ne quis tale aliquid temere exerceat, ad scandalum novorum Christianorum. In firma terra eadem libere fiunt, exclusis ab imperio continentis Lusitanis, clā quoque privatis in ædibus, modò ne in publicum flagitiosi ritus erumpant. Civilibus vero Lusitanorum legibus omnes parent. Etiam Christiani semel nominis baptismate factus, si ad superstitiones Ethnicorum recurrat, inquisitioni subiicitur, ejusdem decretis puniendus. Insula ipsa per se nihil ferè fert, ad sustentationem hominum, quædam duntaxat pecora habet, gallinarum, caprarum, columbarumque fœtus. Desertus enim ubique ac vastus ager est, montibus asperis, ideoque ad culturam ineptis, cætera quæ ad victum pertinent ex *Salsetta* & *Bardes* adferuntur, præcipue vero ex firma. Frumentum, oriza aliaque grana, etiam oleum & reliqua necessaria, ex regionibus peregrinis flumine subvehuntur, ex Cambaja Septentrionali tractu, ex Malabar, aliisque

Vigiliz ratio,

Nomina passuum in insula Goæ,

Insula Goæ quomodo munita.

Communio Goæ omnium nationū liberā relligione.

Deficientes Christiani inquisitione puniuntur.

Insula Goæ sterilis,

Palmæ natura

Goæ urbs.

Mulieres in India nullæ Monasteriis clausæ ob libidinis amorem.

Insulæ munimenta.

Custodia.

Et fere sine
aqua potabili.

aliisque locis, ut in descriptione tractus satis retulimus. Vinum ex Palmis abundè habet, ut & eo alias quoque nationes copiosè adficient. Parum Goæ potabilis aquæ est, unicusque tantum fons *Baganiya* dictus, quadrante milliariis ab urbe. Ex hoc cives omnes potant allatis per mancipia aquariis urnis, quas per urbem divendunt. Aqua ad cibum & lavacra in ipsis ædibus ex puteis ducitur. Ager lapidosus est & siccus, rubei coloris. Inde quibusdam Italis alchimiis cupido fuit educendi æs aurumque ex terrâ ipsâ, quod tamen Prorex vetuit. Ne fama tantarum opum accolas illectos ad expugnandam urbem deduceret. Urbis insulæque figura ex hac sequenti imagine patet, cum omnibus plateis templisque ad viuum.

Terra rubra.

CAPVT XXIX.

Mores Lusitanorum mixtorumque ex iis progenitorum, tam eorum qui Goæ, quam qui in cæteris Orientis provinciis habitant.

Mixti qui.

Lusitani Indiæ plerique indigenis mulieribus connubiis juncti sunt. Liberi ex iis nati mixti sive *Mestici* vocantur, coloreque sunt ut plurimum flavo, cum mulieres multæ satis inter eos justâ formâ sint. Lusitanorum liberi in India nati, matre patreque Lusitanis, *Castisi* appellantur, suntque Lusitanis haud absimiles, licet colore aliquantulum differât, qui flavedinem ferè habet. Liberi *Castisorum* cinericii sunt & plane mixti. Mixtorumque generatio colore, ac naturâ Decaninis indigenis accidit, eâ ratione ut Lusitanorum virorum fœminarumque, tertia generatio indigenas Indos naturâ colore, ac formâ referat. Commerciis autem quotidianis Bengalâ, Peguâ, Malaccam, Cambajam, Chinam aliisque Septentrionales Meridionalesque plagas frequentant. Etiâ in urbe Goâ quotidianâ frequentia cives coeunt, incolæ, cæterique Indiæ, ac vicinarum nationum populi, ut Antwerpia in loco, quem *Bursam* nominât, aliquâ tamè consuetudinis differentiâ. Hic enim nobiles, aliique homines cum mercatoribus una conveniunt, omniâque venalia existunt in fori alicujus, nundinarumque similitudinem. Tantum antemeridiano tempore hæc congregatio celebratur, toto anni spacio, exceptis ferialibus diebus. Initium ab hora septima matutina hebet, duratura in horam nonam, solis obæstum, qui totum pomeridianum tempus adficit. In urbis præcipua platea, quâ rectam dicunt, præconium celebratur *Leylon* vocatum; ibi certi ordinatique præcones catenis aureis, gemmis, annulis, cæterisque monilibus instructi incedunt, comitante mancipiorum utriusque sexus venali turbâ, ad arbitriû ementis productis hominibus, modo quo apud nos pecora distrahuntur. Arabici etiam hic equi reperiuntur, aromata

Castisi.

Commercia.

Forum Goæ.

cujusvis generis, aliâque sicciora medicamenta, gummi odoriferum, simulque Aulæa pulcherrima, ac infinitæ aliæ curiositates, ex Cambaja, Sinda, Bengala, China, &c. in miraculum sanè, propter emetium vendentiûque multitudinem, statâ temporis opportunitate. Defuncti hominis facultates omnes ad forum deferuntur, eodem præconio nullâ discretione vendendæ, etiâ ipso mortuo prorege, cujus itè bona hastam subeunt: Ut pupillis viduisque jus fiat, debitâque ritè exsolvantur, rebus publicâ venditione ad summum pretium redactis. Inde fori hujus tanta celebritas: Multi etenim passim brevi vitâ mortem obeunt, vivèdi genere indiscreto, ac immodico æris calore, citatâ nece. Hujusmodi frequètia omnibus locis quibus Lusitani vivunt per Indiam celebratur. Lusitani ex mancipiis quidam victum sumptûque parant, decem quippe, 20. aut 30. habent, quibus exiguè victum præbent. Famuli sanè laborè suum per urbem pollicentur, aquamque adferunt, quam civibus indè vendant. Famulæ omnis generis bellaria ex Indiæ fructibus conficiunt, ac filo diverso modo linteamina laborant, quæ mox ipsæ optimè ornata ætate bellulâ, floreque juvenili ad forum deferunt, ut vendentiû pulchritudine ac nitore evocati mercatores, lubentiore animo merces expositas emât, non tam ipsarum mercium gratiâ, quàm potiundæ ancillæ causâ, cujus deinde venerem proclivi libidine sollicitè, quam neque difficultè puellæ admittunt, paratâ magnâ lubentiâ ad corporis quæstû. Ex tali deinde lucro domini facilè ditantur, familiamque abundè sustentant. Alii ex argentaria re magnum quæstum percipiunt, suo tempore comparatâque monetâ. Hunc in modû *Realos* majores, cum Lusitanæ naves adventant emunt, eosque præstitis duodecim supra centum comparant, quos in Aprilem usque conservant cum in Chinam mercatores proficiscuntur, tunc enim *Reali* maxime expetuntur facto lucro 20. sive 30. *Realorum* supra centum. Eodem ipsi tempore *Larinos*, pecuniæ ex Persia genus, suscipiunt, octo aut decem ultra centum oblatis, quibus cum Lusitanæ naves adveniunt, factâ cum *Realis* permutatione, 20. & 25. supra centum aucupantur. Necessarius horum *Larinorum* in India usus est, ut Cochini piper emas, ibi enim huic monetæ summum pretium constituitur. Sunt & alia monetæ genera, nimirum *Pagodes*, *Veneti*, *Santhones* ex auro. Atque ex illis eodem modo, emptione ac venditione multi occupati, ingentem quæstum referunt, præcipue si bona primum fors ad manum sit. Etiam quidam ex redivisibus viuunt, quos ex Indicis palmis *Cocos* ferentibus auferunt, satis commodè, quod hoc fructus genere multa in India commercia consistunt. Vnde aliquis ex una arbore supra omnes sumptus

Lusitanorum
ex mancipiis
quæstus.

Argentarii sive
collybistæ.

Larinorum
usus.

Reditus ex
palmis Indicis.

Pardavi

Pardavi dimidium lucratur imo amplius, ita ut Carolini pretium habeat, idque cotidie, & sunt tales quibus hujusmodi trecentæ ac quadringentæ arbores, una in villa sint, quas tum Canarinis locant, ut nostri agros ac fundos rusticis. Lusitani ideo sive Mixti in India laboribus vix vacant, modisque ferè supradictis vivunt. Sunt tamen & quidam artifices, qui galeros, calceos, fellas, ac vasa concinnant, famulorum tamen ferè mancipiorumque operis. Ipsi vero domini alto tardoque incessu, fastum tuentur, promiscuè nulloque discrimine inter nobiles aut plebejos. Omnibus idem honor debetur, eademque est servandæ gravitatis fastuosa cura. Cæteris artificiis ferè Indi gentiles & Christiani indigenæ incumbunt. Nemo nisi maritatus, familiæque pater, privilegiis civitatis aut immunitatibus gaudet. Ipsi in duo genera distinguuntur. Etenim unum mariti ac patres familiarum constituunt, alterum cælibes. Hos communi vocabulo *soldatos*, sive milites stipendiarios appellant, & est illud inter eos honestissimum nomen. Non quod sub signis ideo sint, aut ullo juramento ad vexilla constringantur, nam in universa India is militum conscribendorum modus non est in usu. Ceterum ubi in Indiam Lusitani ex Hispania missi venerint, liberum illis quo volunt iter est, nullaque mansionis certæ necessitate arctantur. Albo tamen in Lusitania adscripti sunt, quod in Indiam singulis annis mittitur, cum ipsis navibus, id eo modo confectum est ut nomina ac agnomina proficiscentium contineat & stipendii a rege statuti magnitudinem. Distincti autem sunt omnes titulis & prærogativâ dignitatis. Ex his quidam *Fidalgi da casa del Rey nosso Senhor* nuncupantur, præstantissimo elogio: sunt etenim Regiæ domus nobiles, alios *Mosos Fidalgos* vocant & sunt sanè & isti honorati, ac nobilium filii, vel a Rege ad illud dignitatis genus proveci. *Cavalleri Fidalgi* equitum auratorum vice illustres quoque sunt, gaudentq. hoc titulo ob navaram in aliqua expeditione operam. Hujus vero dignitatis apud Lusitanos parabilis modus est consequendæ. Instante enim bello, aut ipso in belli ardore, facile aliquis a Duce, aut nobili quodam hanc equestre prærogativam obtinet, ita vulgariter, ut coci, lixæ, ac mesonautæ, vilissimi homines haud repellantur. Sunt præter hos alii, quos *Mosos da camera do Numero*, & *do serviço* vocat. Hi aut cubicularii Regis, aut ex numero, aut ministerio habentur, primo ad honores gradu, quippe ex hoc ad illustriora insignia cõscendunt, ambitioso imprimis certamine, cū hos titulos, ac magnifica nomina, pluris quam augmentum multarum divitiarum æstiment. *Escuderis Fidalgis*, i. armigeris suis quoque honor est. Ceteri *homes honrados*, id est, honorabiliores viri habentur, relicto humili-

ribus *Soldati* nomine, sine alicujus tituli appendice, & sunt isti sanè contemptiores ac ex facie populi. Hujus autem inscriptionis fructus ex diuturnis in pace belloque officiis Regi exhibitis, juxta dignitatis titulum crescit, ac majoribus honoribus paratur. Nam ex titulo in Lusitania præmiorum ratio constat. Album ipsum quo Lusitanorum in Indiam proficiscentium nomina signantur, apud destinatum in India huic muneri a Rege servatur, qui ut cæteri omnes ministri post tres annos mutatur, habetq. subsidiarios tres aut quatuor scribas. Ipse generalis scriba matricolæ indigitatur. Adventante vero in India æstate, cū classem necessitas postulat, periculosam ob navigationem, quam Malabareses Lusitanorum hostes pertinacissimi prædationibus ac piraticis navibus infestam reddunt, quotannis circa Septembrem, æstatis initio, ad sonum tympani præco profectionem indicit, ut ad stipendii solutionem accurrant, qui Regi in marini prælii usum servire velint. Ibi tum a Prorege Dux supremus constituitur, qui alios minores sub se Duces habeat, singulis liburnicis aut celocibus præfectos, ita subinde celox centum viros capit, liburnica vero triginta: hi juxta tenorem albi sive matriculæ, habita titulorum ratione, stipendium consequuntur stipendii autè solutio semper fit trinis mensibus quibusque elapsis. *Soldatus* simplex septem *Pardavos Xenaphinos* habet. *Pardavus* autem tres Lusitanicæ monetae *Testones* valet. Homo honorabilis 9. *Pardavos* accipit & sic deinceps. Eriamnum Duces supra stipendium a Rege debitum novis premiis, ac velut donatio præstantissimos milites sollicitant, & ad se trahunt: Naves omni apparatu ciborum largiter instruunt, cum militibus eadem in mensa cibum capiunt, semper intenti ut illis bene sit, quos alioquin parum audientes sive obsequentes haberent, & posita est Ducibus specialis quædam gloria, in præstantia ac virtute militum. Classis hæc usque ad Aprilem mare custodit & Malabareses observat: Ne quid hostile tentent. Circa Aprilis finem Goam repetit, quo tempore subducuntur naves in terram, quod ea ibi tempestate hybernare annus incipiat. Ita expeditione finitâ milites absoluti, ad sua se per arbitrio referunt, nullo alio deinceps stipendio Regis nomine sustentati. Enimvero Prorex tum testatur coram præcipuo classis Duce: Hunc suo jussu, Regisq. nomine, tanto tempore classis curam habuisse, mare tenuisse, illudque a prædonibus conservasse. Si quid inde gestum sit memoria dignum, amplâ id historiâ describitur, adjectâ in super clausula, quâ eundem Ducem suis sumptibus multum confecisse abundè narratur, in ministerium fidele Majestatis ergo. Quo fretus testimonio Capitaneus, simile de Ducibus, quos subjectos habebat

D

perhibet.

Album cui Lusitani inscribuntur.

Malabareses hostes Lusitanorum in quos classis paratur.

Pauci Lusitani operarii.

Lusitani in duo genera distincti in cælibes & connubiis junctos.

Gradus dignitatis inter Lusitanos.

Testimonia
necessaria Lu-
sitaniam re-
petentibus.

Ut dignitates
consequatur.

perhibet. Quidam quoque nobiles hyber-
no tempore gregarios milites convivio ad-
movent, epulisque tractant, impetratis su-
per hac liberalitate amplissimis testimoniis
quæ multa accumulata, post acceptâ veniâ
a prorege, in Lusitaniam deferuntur, ut iis
exhibitis parata præmia a Rege nanciscan-
tur. Testimonia item scribæ, aliorumque
præfectorum, qui armamentario Indiæ præ-
sunt omnino sunt necessaria: Ut inde ap-
pareat; Num aliquis sceleris, perversæ ve
tractationis in Regiis officiis nævus titulis
sit adjectus, quibus præmia debita cohiberi
possint. Hisce muniti testibus Lusitaniam
repetunt, jam ante aliquâ dignitate mente
præsumptâ, quam ambiant. Ita omnia mu-
nera scribarum, factorum, judicum, cæte-
raque officia Indiæ distribuuntur in tres an-
nos, quæ ipsius tamen personæ industria
exercentur. Nisi magnus favor adjuvet, in
transmissionem sive largitionem in gene-
rum dotis causâ. Literæ tum in Cancellaria
Regia *registrantur* (ut vocant) ac in In-
diam mittuntur, per Proregem confirman-
dæ. Munera hæc semper ita præstantur. Ut
is cui antè tale aliquid datum sit prior quo-
que jure habeatur, quo moriente aut ab-
sente, locus alteri fiat, ut semper sequens
præcedentem spectet, ipse expectativæ spe
gaudens. Hæc brevis est ac compendiosa
ratio regiminis Lusitanorum in Indiæ ter-
ris. Iura ipsa tractantur ut in Lusitania.
Sequens figura rectam Goæ plateam ad vi-
vum expressam indicat, commerciumque
cotidianum quod *Leylon* vocant.

CAPVT XXX.

*Lusitanorum Mixtorumque ratio familiaris,
comitates, nuptia, alique ritus in India.*

Lusitani mag-
num manci-
piorum nu-
merum alunt

Lusitani, Mixti & Christiani magnifice
lac opulenter familiam alunt. Decem
aut viginti servos (ut dictum est) commu-
niter habent, alii pauciores, quisque pro
suis facultatibus. Qui maritati sunt nitent
ex omni parte ædium, præcipuè in lintea-
minibus. Singulis etenim diebus camisi-
am, cæteraque corporis tegumenta mutant,
viri juxta ac fœminæ, etiam mancipia, ad
mitigandos calores æstusque regionis. Lu-
sitani omni gravitatis genere a ministris
tractantur, ignobiles & nobiles pari vene-
ratione. Gressu cum primis incedunt tran-
quillo, magnâ existimationis ratione. Ex
famulis unus umbellam fert, alter penu-
lam, pluvie aut solis causâ, tertius ense
ne & is gravitatis adfectatæ ordinem impe-
diat. Ante prandium quidam ex servis pul-
vinar sericum fert, quod flectenti genua
domino, ac ecclesiasticis ministeriis inten-
to substernat. In salutationibus officiosis-
simi sunt, longinqua adoratione osculo-
que manuum in mutuum cultum intenti.
Etiam quando templum intrant, jam para-

Salutandi
mos.

ta a servis sedes stant, assurguntque reliqui
sedentes, eodemque corporis ad veneratio-
nem flexu intrantem excipiunt. Incivilita-
tem autem non resalutantis pari cultu, ve-
lut contempti extremâ vindicta in necem
usq. prosequuntur, convocatis amicis om-
nibus ad unius miseri & fortè nihil tale co-
gitantis cædem; & est illis tale facinus tan-
tâ mole gestum gloriosissimum. Quem au-
tem occidere nolunt, illi inhumaniter diro
arundinis crassioris, quam *Bambus* vocant,
verbere humeros & latera contundunt per
famulos, aggregatis quasi domesticis co-
piis, estque id facinus cotidianum Indiæ,
nullâ vindicta magistratus. Etiam oblongis
faccis, arenâ repletis, lumbos adversario-
rum atrocitate magnâ comminuunt. Visi-
tanti, vel plebejo, dominus ædium ingressu
ostii, aperto capite occurrit, eumque in atri-
um ducit oblatâ sellâ, qualem & ipse sessio-
ne occupat, rogatque deinde adventus cau-
sam. Finito colloquio in exitu eodem gene-
re basiorum manuum, hospitem herus de-
ducit, multis ad hæc additis civilitatis ge-
neribus. Quod si aliter exciperetur, qui eo
honore visitationis dominum familiæ ad-
ficit, mox vindictâ extremâ caput peteret
negligentis, causâ iræ manifestâ, si vel sella
humilior, aut contemptior apponeretur,
præ illâ quam dominus tenet. Cum nup-
tias celebrant, qui alicujus facultatis ha-
bentur, nemine excepto omnes amici no-
tique conveniunt, equis aut propriis, aut
conductitiis vecti, centum subinde nume-
ro, opulenter summoperè ornati. Hi tem-
plum hoc modo petunt, cum servis, gale-
risque adversus solem, bono ordine. Amici
ac duces præeunt, ultimoque ordine spon-
sus inter duos, quos *Compatres* vocant, in-
cedit, tum sponsa sequitur, inrer duas *Com-
matres* quæ suis lecticis sive *Pallanquinis* ve-
huntur, opulentiâ insigni exornatis; post
mancipia passim sequuntur. Confecto ma-
trimonii in ecclesia ritu, eodem ordine de-
ducuntur noviter junctæ connubio; tum
amici, vicini, propinquique fenestras aula-
stratis occupant, & sponsum sponsamque
transeuntes, aqua ex rosas, saccaro & bella-
riis aspergunt. Etiam fere melioris note, fa-
mulos habent tibicines, modulatoresque,
qui optimam deinde harmoniam auribus
concinnant. Domum habitationis acce-
dentes sponsi, magnâ humilique veneratio-
ne comitibus, qui equites domum circum-
stant, velut gratias agunt, ac mox fenestris
sese cum commatibus inferunt, summâ
gravitate. Ceterum comites equis incita-
tis cursuque aliquo sponsum sponsamque
honorant, Compatres primum, deinceps
alii, continuo tiliarum strepitu, quarum
usus Indiæ communis est. Post illos cursus
cuncti fenestram transeunt, domumque
sponsi magnâ primûm reverentiæ significa-
tione deserunt, exceptis compatribus, qui
ascenden-

Nuptiarum
ritu.

ascendentes, noviter junctis multas faustitates precantur, paratis mox bellariis, ad aquæ haustum potus vice, ad benevolentia demonstrationem. His delibatis ipsi quidem discedunt, remanentibus duntaxat propinquis tribus quatuorve qui post mensam exiguam fortasse, sed lautam & opiparam, concubitus mariti cum uxore non diu remorantur. Ipsi ante solis occasum fere cubile ingrediuntur, citatâ cupidine nulliusque moræ, (qualis apud nos requiritur) patientes. Baptisandus infans eodem modo deducitur, ultimoque ordine solus susceptor procedit, quem duo servi pedites sequuntur, ex quibus unus patinam argenteam vel deauratam fert, crustulis spirisque quas Lusitani *Rosquilhos* vocant impletam, in medio candela ex cera stat deaurata & pulchrè facta, ac quibusdam aureis argentisque nummis perforata, in munus Pastori, qui infantem abluet, cætera rosis teguntur, alter salinum argenteum aurove turgidum fert unâ manu, at alterâ pelvim, ejusdem metalli, accedentibus ad ornatum usumque pulcherrimis linteaminibus, quæ ex humeris dependent. Post sequuntur *Pallanquini* duo, in uno commatet, in altero obstetrix sedet cum infante, quem syndon preciositate eximiâ in illum usum facta tegit. Peractis baptismi ceremoniis, eodem ordine reditus continuatur, perseverante tibiæ clangore, cursuque equorum, spectante commatre, ut in nuptiis. Hi sunt conjugatorum mores. Verum milites, qui cælibem etiamnum vitam agunt, æstate classem implent, ac mare tinentur. Domi magnificè admodum degunt, eximia item gravitate, ferente umbellam servo, qui etiam in eum aliquando usum conducitur *Basarucis* viginti quinque, nostrâ monetâ duobus stiveris. Sæpe 10. aut 12. milites unâ familiam habent, unico vel duobus adjuti famulis, qui vestimenta mundent. In supellectile sedes quinque aut sex habent, cum mensa, ac lecto pro numero cohabitantium. Vivunt oriza in aqua cocta, piscibus salitis, aliisque parvi valoris obsoniis, sine pane: potus est aqua fontana. Vestimentis utantur ferè communibus, duobus aut tribus, quæ exeuntes induunt, cum illi qui domi sedent vestibus non egeant, quod ob æstû solis linteamine omnes contenti sint. Inveniuntur autem & nobiles capitaneique opulentiores, qui liberaliter hisce *soldatis* argentum subministrant, ut inde vestimenta aliaque necessaria emant. Ita amicitiam cum iis contrahunt, quorum deinde operâ commodius marinis in expeditionibus utantur, vel in nocturnis vagationibus ad persequendos adversarios. Hac vivendi ratione, multi satis lautè degunt, nullâ præstantiæ differentiâ. Sed præcipuus amplissimusque plurimorum quæstus est, ex amoribus conju-

gum Lusitanorum, Mixtorum, ac Indiæ Christianorum. Illæ inextinguibili postremæ lascivie incendio, & fidem & argentum maritorum in adulteros transferunt, quos ita clandestinis divitiis locupletant. Alii ex militibus iisdem amicorum quorundam favore huc illucque proficiscuntur, commercia exercentes; eos *Chatinos* Chatini. nuncupant, quod marini prælii classe instructâ functiones rejecerint. Nemo enim ad istam militiam cogitur, etiam si in albo Lusitaniæ notatus sit, & quamvis a bellicis muneribus immunes sint, quod tamen cælibes adhuc vivant, militum appellatione nihilominus veniunt. Ingens hodie istorum *Chatinorum* per Indiam numerus est, quod plurimi evanescente studio militari, mercaturam exercentes lucrum commercii venentur. Causæ hujus rei plures sunt: Primum enim Duces, qui antè militiam honorabant nunc honoris parùm cupidi, exiguâ mercede stipendiarios adjuvât. Tum minoris notæ milites parum æris ex stipendio manet, ac licet multis testimoniis muniti sint, in spem præmii (ut supra relaturn est) sumptus tamen longæ navigationis in Lusitaniam usque non ferunt & largitionibus propter inopiam nequaquam sufficiunt, quibus absque vix quicquam impetratur. Sed enim impetratâ dignitate, quam concupiscunt sæpe alicujus præcedentis obitum exspectare debent, ut interim haud raro vita elebatur ipsa, aut saltem magnum temporis spatium, antequam aperiatur munus ei quod post alios consecutus fuit. Accedunt navigationis molestiæ ac pericula, quibus ægrè evitatis patriam repetunt. Inde fit quod multi in Oriente remaneant, ibique uxore ductâ ad aliquas negotiationes animum applicent. Hinc neque bellum adversus Barbaros ita vehemens a Lusitanis agitur, neque terræ etiamnum incognitæ ulterius deteguntur, Prorege ipso nequaquam de gloria, sed de quæstu duntaxat sollicito. Triennio etenim conclusæ omnes Indiæ dignitates, negligentem administratorem pariunt, qui ex munere non honorem sed divitias, velut in præmium aliâ navatæ operæ respicit. Proinde mare non ita tutum est, sed infestum ac pervium prædonibus, silente, aut saltem imminuto marini prælii classisque usu, maximò decremento potentia divitiarumque Lusitaniæ Regis. Etenim terrâ iter nequaquam conficitur rectè propter diversa regna, quibuscum Lusitanis non ita firmâ concordia est. Tantùm enim munitiones & arces quasdam Portugallenses habent, ut in descriptione oræ explicatum est. Ex figuris sequentibus patent imagines ambulantium Lusitanorum, militum, ac maritorum, equitantiumque, non tantum nobilium sed etiam omnium, qui aliquâ facultate pollent, etiam *Pallanquinorum*.

Modus baptisandi pueros.

Cælibes milites Lusitani, quo ritu vivunt.

sive gestatoriarum sellarum, quando vel equitatio vel ambulatio abluere. Liburnicæ quoque hic ostenduntur, quibus Lusitani & Malabares juxta utuntur ad bellum; præter quas aliis navibus non navigant, leves enim sunt, ad remigium, velificationem ac mercaturam commodissimæ, ob cursus facilitatem.

CAPVT XXXI.

Mulierum Lusitanorum, Mixtorumque in Indiâ ritus, ac mores.

Mulieres Lusitanorum raro prodeunt.

Lusitanorum, Mixtorum, sive Christianorum in India fœminæ raro conspiciuntur; domo plerunque occultatæ, nisi ad templum aut visitationes mutuas, sed rarissimè, exeuntes, munitæ adhæc custodiâ singulari; *Pallanquinis* enim storeâ seu stragulo rectis gestantur, ita ut conspectui prorsus ademptæ sint. Quando vel templa frequentant, aut visitationi operam dant, tum opulentis admodum vestibus ornata, armillis, gemmis, monilibus ac inauribus fulgentes incedunt. Vestimenta Damasceno ex panno, holoserico; aut *Brocado* constant. Sericum enim vulgare ibi indumentum est. Domi fere omnes incedunt capite aperto, nudisque crinibus, tegente camisiâ tenui ac pellucidâ, quam *Bajju* vocant, corporis superiorem partem, ad umbilicum usque. Ab umbilico inferiora picto, eoque duplicato aut triplicato linteamine teguntur, quod pretiosè laboratum, elegantibus imaginibus depictum nitescit, cætera nuda patent, absque caligis cum soleis duntaxat. Hoc domesticarum mulierum, raroque prodeuntium vulgare gestamen, inter omnis ætatis conditionisque fœminas celebratur. Ipsæ septæ parietibus, per famulas, quæ foris agenda sunt, cuncta agitant. Panem non comedunt, sed nec ipsa mancipia, non ob caritatem annonæ, abundanter enim eam possent habere, sed consuetudine quadam ac peculiari inclinatione in orizæ esum. Hanc aquâ coquunt, adjecto in cibum salito pisce, aut falsis fructibus, quos *Mangas* vocant, sive jusculo aliquo ex pisce & carne, quod desuper infundunt. Manu vero cibum capiunt, cochlearia velut ridiculo ac incivili usu respuunt. Bombyliis similiter ad potum utuntur, quæ ex nigro luto facta, tenuia valde & subtilia, in modum ampullarum, quibus nos ad flores utimur in gutture clypeolum perforatum habent. *Gorgollettam* nuncupant, quod bibens, elevato poculo, ac nequaquam ori admoto, per foramina ista potum excipiat, ita guttatim stillante liquore, ut sonitum Bombyliis fuerum edat. In elegantiam hic bibendi modus cedit: Ne quis temerè ore suo cantharum prophanaret. Qui ex Portugallia recentes adveniunt, ex his Bombyliis dum

Victus mulierum.

Potus.

bibere conantur, pectus facilè perfundunt, ignari artificii. Talis ergo *Reynol* appellatur, ludicro apud Lusitanos cognomine, & in rudes Indiæ rituum jactato, qui expertes etiamnum adfectatæ illius gravitatis, ludibrio per plateas habiti, nondum severitatem illam Indiæ induerunt, cui tamen brevi tempore adsuescunt. Zelotypi autem maximè in Oriente mariti existunt, neminemque in uxoris, aut filiarum conspectum adducunt, aliàs etiam amicissimum, comitate excepto; aut alio, qui unâ cum sua uxore delicias aliquas, sive gaudium in viridariis uspiam inito contubernio adjuvet, comitante semper mancipiorum turba ad custodiam. Cum aliquis fores pulsat, maritum conloquio petiturus, confestim mulieres aufugiunt, seseque abduunt relicto solum viro qui adveniendi se sistat. Etiam sanguine arctius juncti cognati adfinesque, imo ipsi filii virilis sexus, qui 15. annum exceperint modò, ab ædibus, quibus in conjuges filiarumque habitant arcentur, ædificatis seorsum masculorum mansionibus. Postremâ enim libidine subinde nepos cum auunculi uxore, frater cum fratris conjugem, ipseque cum sorore frater rem habuit, ac cognovi ego trucidatos aliquando ac deprehensos in hoc facinore homines, & ab iratis maritis interfectas conjuges. Sanè lascivita fœminarum hoc tractu, nullis coercenda legibus, in extremam spurcitiem erumpit. Paucae maritata, quæ castitatem conjugalem servant; plurimis amasius aliquis miles, mariti vicarius velut, ad furtivos amores subservit, paratis ancillis stupri sequestris, ad conciliandas libidines, nulla impediende vel atctissimâ custodiâ. Verum & herbas implorant. Est illis *Dutroa* herba ex cujus semine succum educunt, quem deinde potui miscunt, maritisque propinant. Illi velut emotæ mentis homines in risum solvuntur, sine apprehensione ullius rei; aut somno occupantur veluti animæ expertes. Tum parata securitate libidines, præsentem marito eoque tamen non cognoscente, conjugem amator dedolat. Durat aliquando potionis hujus vis per 24. horas. Ablutis autè frigida pedibus prisci sensus redeunt, nulla tamen actarum rerum tempore illo potionis memoria.

Mariti in India zelotypi.

Lascivia fœminarum India.

Dutroa herba.

Annotatio D. Palud.

Dutroa a quibusdam *Tatula* dicitur, ab alijs *Datura*, Hispanicè *Burla dora*, Germanicè *Igel kolben*, in *Malabar Unmata Cay*, in *Canara Datur*, Arabicè *Marana*, a Persis & Turcis *Datula*. Descriptionem hujus herbe ac fructuum apud historicos herbarum habes. Qui semidragmam ex semine biberit, in tempus emotæ mentis, continuo risui indulget, &c.

Veneficio etiam sæpe uxores viros tollunt, temperatâ veneni potestate, usque in certum tempus, quo adventante certa

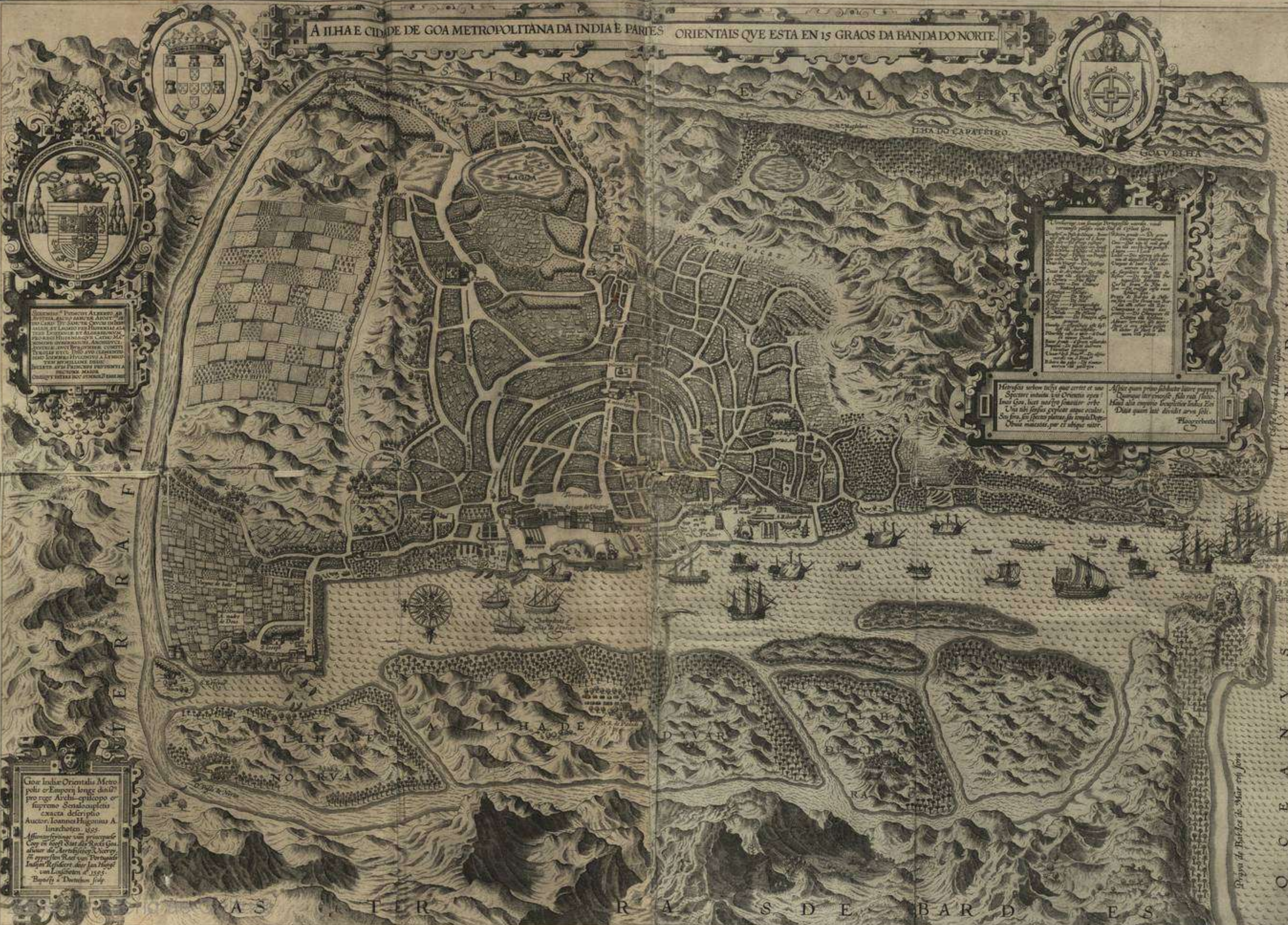
item

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

18 11 1911

18

A IIHA E CIDADE DE GOA METROPOLITANA DA INDIA E PARTES ORIENTAIS QVE ESTA EN 15 GRAOS DA BANDA DO NORTE.

Goa Indiae Orientalis Metropolis... Aucto. Ioannes Hieronymus A. Linchoten. 1695.

Goa Indiae Orientalis Metropolis... Aucto. Ioannes Hieronymus A. Linchoten. 1695.

Goa Indiae Orientalis Metropolis... Aucto. Ioannes Hieronymus A. Linchoten. 1695.

Goa Indiae Orientalis Metropolis... Aucto. Ioannes Hieronymus A. Linchoten. 1695.

Goa Indiae Orientalis Metropolis... Aucto. Ioannes Hieronymus A. Linchoten. 1695.

Metropolis velis inchoa... Aucto. Ioannes Hieronymus A. Linchoten. 1695.

Metropolis velis inchoa... Aucto. Ioannes Hieronymus A. Linchoten. 1695.

Praya de Babilas de Mar chã fôra

INDIENSIS

OCCIDENTIS

item mors accedit. Inde ad sexennium, biennium, menses, diesve aliquot, nequam noxium in corpore durat opportunitate suâ post lethale. Pari tyrânide mariti fœminas adulteras; aut de adulterio suspectas interficiunt, adhibitis duntaxat tribus quatuorve criminis testibus, qui vxorẽ violasse connubii fidem adferant. Tum enim Portugalliæ moribus nulla pœna vxoricidam manet, datâ libertate contrahendi ducendique aliam. Multæ ita perierunt pereuntque nihilque tam sœtium, quam mors vxoris illata per maritum, ejus impudiciã famosum, nullo tamen supplicii in mulieribus terrore. Illæ ita mori in deliciis habent, gloriosam necem existimantes, cui amor author sit, parentatione optimâ ac optatissimâ. Ceterum mundiciem in ædibus, vestitu, cæteroque corporis ornatu, speciali elegantia adfectant, crebrisque lavationibus corpus purgant, post actus universos naturæ, inexhausto abluendi studio. Laborem fugitant, deditę summopere odoriferis aromatibus, & thurificationi. Sandalo caput ac frontem unguunt, ad conciliandam boni odoris gratiam. Etiam *Bettela* folia continuo mandunt, cum calce, & herbâ *Arecquã*, de qua in explicatione herbarum ac aromatum agemus. Hujus *Arecquæ* tanta quandoque potentia est, ut velut ebriis caput oculosque in vertiginem rapiat: gustu ligni aut radicum ariditatem refert. Tria hæc fœminæ, veluti pecora totâ die ruminant, ipsumque succum deglutiunt, cætera expuentes, inde dentibus labrisque niger & rubicundus color est, terrore quodam non sœtis. Ab Indis Ethnicis mores hi plurimum fluxerunt, ad dentium insuper custodiam herbas has esse utilissimas judicant, & valere adversus, stomachi orisque vitia; ita pertinaci consuetudine, ut sine hac ruminatione vitam constare non posse arbitrentur, cum & mancipiis continuo in ore sint. Absente viro post stoream sedentes *Bettelam* identidem dentibus terunt, ac prætergredientes spectant, ipsæ a nemine visæ. Verum si aliquis ad oculum dominæ transeat, levat ea modestę stoream, quasi in arham tenerioris adfectus. Principia ista omnium libidinum sunt, quas deinde mirifico ingenio, famularum operâ exercent, inventis mille artibus, ac excogitatis nocte dieque amatoriiis insidiis, quas marito custodibusque struant: Castitati inimicissimæ & ideo *Bettelam* ac *Arecquam* ore tenent, incitandæ luxuriæ. Aromata quoque diversi generis plenis manibus devorant ad caloris incitamentũ, etiam liba quædam *Cachunde* dicta, ex diversis aromatibus confecta manducant, studiosa incontinentiæ adfectatione.

Annotatio D. Palud.

Cachunde meâ opinione constat ex specie Gallie Muscata cum succo Glycirhizæ. Liba sunt nigra, diversis characteribus notata, pri-

mo gustu amara, posteriore autem dulcissima, cor roborant, orisque halitum optimo odore afficiunt.

Sed nec ista tantum sibi mulieres præparant, sed etiam miseris maritis infundunt, ut potentes libidine Venerem vxoris diligentius excolant. Natationibus balneisque libentissime eadem indulgent, peritæque natandi flumen penè ipsum transmittunt. Hæc de mulieribus sufficiant. Figuræ sequuntur mulierum exeuntium, domicæ viventium, manducantium *Bettelam*, *Pallanquinorum* quibus gestantur, & nocturnarum ambulationum, ad solvenda vota, quorum vinculis obstrictæ templa adeunt. Estque tum vxori liberior exitus pedibus, quod e supplicationibus remota sit sellarum ac cathedrarum magnificentia. Hæ noctes passim fœminis optabiles sunt, & jam ante longâ spe conceptæ. Tum & famulæ, quas observantissimas habent aliasque raro exeunt comitantur, quæ occupatâ precibus domina furtim amâsis operam dant, & in officinam aut tabernam aliquam dato signo se conjiciunt, ac ibi peractis continuo Veneri sacris, domino majoribus religionis curis occupato illudunt. In amore viri candidioris sive Lusitani magnam statuunt fœlicitatem, & jactantiã inter æquales lascivã formam virtutemque proci ardentibus studiis prædicat. Hinc crebro heri peculium invertunt, ac imminuunt, largitione in hosce amatores proclivi. Estque illud uberrimum Lusitanorum militum stipendium, regia largitate copiosius. Liberi ex hisce ancillis nati dominorum sunt, & gaudent illi aucti famulo: Nisi ex Lusitano aut libero concepti sint. Nam tum intra octo dies a nativitate pater filium parvo pretio redimere potest, vindicato in libertatem infante. Verum octo decemve stans diebus elapsis, servus est etiã ex libero conceptus, & domini manet. Is quovis deinde pretio eundem vendere potest, aut sibi alere nulla post vindicandi licentia. Raró aut nunquam mater in his partibus infantem suprema impietate tollit, etiã summa paupertate aut servitute pressa. Nam ea peculiaris sexus gloria est, imprimis si ex albo viro mater prægnans sit. Studiose itaque infantem custodit, patri eundem nullo pretio traditura, nisi furtim & clam auferatur. Omnium eo modo divitiarum æstimationem fœcunditate uteri pensant. Liberi autem Lusitanorum, Mixtorum, aliorumque Christianorum nudi educantur, tantum brevioris camisiæ genus (*Baju* mulierum instar) induti, donec ætate ad braccæ togæque usus aptentur. Per ancillas Indicasve mulieres nutriuntur ferè, & ablactantur, quæ huic se ministerio addicunt. Figuram nutrices videbis in ea imagine ubi *Pallanquino* mulier gestatur, ea lecticam sequitur, puerum bajulans ad vivum expressæ.

Liberorum Lusitanorum educatio.

Nutrices.

Adulteria per maritos puniuntur.

Bettelam fœminæ mandunt.

Cachunde.

CAPVT XXXII.

Proregis Indiae dignitas, ejusque in urbe Goa potestas.

Prorex Indiae a Lusitaniae Rege trienniali potestate in Indiam mittitur, subinde longiore, pro Regis arbitrio, sed rarissime. In urbe Goa habitat, quae uniuersae Indiae praeposita est. Hic quotannis (ut dictum est) classis instruitur. Consilium habet suum, Tribunal, Cancellariam & Iudices Lusitaniae ritu; omniaque ideo per ipsum nomine Regis iura finiuntur, reservata tantum in arduis civilibusque ad Regem Lusitaniae appellatione. In criminalibus nemo nisi titulo nobilitatis decoratus provocat. Hos extremo supplicio Prorex nequit adficere, victos tantummodo in Lusitaniam remittit, nisi aliter Regi visum fuisset. Magnificentia singulari vivit, raroque prodit nisi festus facere dies in luceat. Tunc exeuntem harmonia tibiarum tubarumque prosequitur comitante turba nobilium civium, equitum, ac stipatorum. In templi choro sellam habet, holoserico auratisque clavis exornatam, strato aulæo, duobusque pulvinaribus ex serico, quibus genua imponat, anteposita minuta sede in scamni formam, cui brachia injiciat. Nobiles circumjacent sed choro disjuncti. Capellanus qui precum velut mediator sit astat. Archiepiscopus, quando & is in templo est, sinistrum illi laeus claudit, eadem sedium ac pulvinarium formam. Caetera vero ministeria ejusdem sunt dignitatis, quibus Lusitaniae Reges in templis suis adficiuntur. Cum palatium intrat renovatur tibiarum ac tubarum, ut ante, concentus. Palatii atrium satellites custodiunt. In majori atrio, consilii loco fere, Proreges omnes depicti a prima Indiae expeditione prostant. Etiam in porticu exteriori omnes naves, quae ab India devicta ex Lusitania appulerunt pictae conspiciuntur, cum nominibus, tempore & Ducum historia, quotannis crescente pictura, ex novis navigiis quae illud iter perfecerunt. Mos Proregibus est ultimo Imperii anno visendi arces ac propugnacula, spatio 50. 60. aut 80. mill. Septentrionali Australique Goæ tractu. Ea illis cura lucrosa plurimum est, ac opulenta. Ingentes sane Proregum reditus sunt, profusa inde luxuria Regias facultates, quae maximae sunt, invadunt, ex eisque tantum sumunt, quantum ipsa cupido imperat, quae libera est & plenaria Regio indulto. Auri ergo moniliumque excellentiam scitent, inestimabili opum congerie. Praeter suos reditus largitione plurimam ditantur, omni ex parte conlatis muneribus. Ad Proregem quippe novum Reges foedere devincti legatos more recepto, velut in confirmationem, cum donis emittunt, quae quidem gratulationis ergo maxima, cum Attalicis gazis pa-

A Prorege raris provocatio.

Ejus incessus ac habitus.

Proregis reditus & lucra.

ria facere possunt. Durat haec dignitas usque in alterius substituti Proregis adventum. Is cum *Bardes*; aut alium Indiae portum tenuerit, mox Procuratores suos dimittit possessioni capiendae. Tum Palatium deseritur ab antiquo Domino, vastis atris, vacuatisque ab omni suppellectile, quae recens Dominus nova congerie replet, succidaneisque thesauris ditat. Eadem navi qua novus venerat Prorex defunctus abit. Tanta sane potestas in magna alicujus debitaque remunerationis vicem confertur. Atque inde parva cum cura habetur regionis, dum quisque brevi isto tempore limitatus, nihil antiquius habet, quam illud omni lucri quaestusque genere explere, ut postmodum defuncto bene sit. Estque tritus Indorum sermo: Haudquaquam sperari posse de Indiae meliore fortuna, perseverante ritu quo triennii duntaxat spacio, tam ingens imperium tenetur. Etenim primo anno Prorex palatium, aulamque exornat, ac summo studio mores, ritusque terrae perspicit ac cognoscit. Secundo opes auget omni conatu, rem sibi parat, quo sine in Indiam se venisse arbitratur. Tertio deinde cuncta diligenter praeparat. Ne temere a successore obruatur imparatus, suosque quaestus concinnat, quibus tum ut spoliis opimis gaudere possit. Simili fine caeteri Arcium Praefecti imperant. Estque hinc facilis conjectura super Regni salute; cujus curam suetae foecordia brevitare temporis nemo suscipit, nec quicquam ex postulantibus Indis, quibus ea quidem ratio displicet, cum regionum multarum haud dubiam perniciem.

Quomodo triennium sui imperii Prorex columat.

CAPVT XXXIII.

Ethnici, Indi, alique exteri Goa habitantes.

In urbe Goa ejusque insula multi etiam Ethnici habitant, Mauri Machometi nempé cultores, Iudaei, alique exteri ex India, ac circumjacentibus terris, divisi religionibus, sectis & moribus. Mauri Machometi legibus vivunt, Iudaei Mosis. Multi ibi Persae, Arabes & Abyssyni, partim Christianorum, partim Maurorum religione utentes. Plurimi quoque Goæ Armenii Christiani habitant, qui commercia, ut caeteri homines cunctes redeuntisque exercent. Mauri indistincte cibum capiunt, a suillis tantum carnibus abstinent, rituque Iudaico sepeliuntur. Verum Ethnici, Decanini, Gufaratae & Canarini, caeterique Indi post mortem comburuntur, una cum vivis uxoribus, qui morte voluntaria in rogam insiliunt inter nobiles, sacerdotes *Bramenes*, ac quosdam mercatores. Quidam inter hos vaccarum bubalorumque carnibus abstinent, quas sanctas habent. Alii nihil comedunt ex iis, quae sanguinem aut vitam habuerunt, talesque sunt Gufaratae, & Banjanex ex Cambaja Pythagorico ritu viventes. Plurimi

Exteri multi in urbe Goa.

Maurorum ritus.

Gentilium sepultura.

Vxor viva in rogam insilit.

Pythagorici.

Solem

Solem ac Lunam adorant, unum tamen Deum agnoscunt, creatorem rectoremque omnium, cum immortalitatis etiam præmiique post hanc vitam super bonis malisque gestis opinione. Ceterum Idola venerantur (*Pagodes* vocant) terribili figurâ, quâ apud nos Dæmones conspiciuntur; His immolant eosque aliquando in terris substituisse adseverant, sanctitate summâ ac miraculis claros, quibus nunc velut mediatoribus titè religiosèque summo Deo obsecundent. Etiam Dæmon per hæc Idola respondet querentibus & venerantur aliàs impium genium ne noceat. Sponsas ad eadem idola deducunt, quæ ex ebore membro virili impositæ ab amicis & propinquis, virginitatem eripi patiuntur, summo deinde gaudio sponû, velut sacratam tactu Dei uxorem accipientis. Plurimis & hic mos est adorandi quod primò obuium fuerit, nullâ distinctione rerum. Corvi attamen conspectum ominosum tristèmq; ducunt, cum plurimæ tamen in India huiusmodi aves sint. Has qui primo conspexit statim se recondit, domoque claudit, nullo pretio exiturus ob opinionem instâtis alicujus mali. Novam lunam primo intuitu adorant prostrati in terram, magnis illud lumen ceremoniis salutantes. Neque defunt Anachoretæ, quos *Jogos* nominant: hi solitariam strictamque vitam mulrà sobrietate agunt, populòque variis fabulis sanctimonie prætextu illudunt. Magorum ubique magna multitudo, qui serpentes incantant eosque ex corbibus eductos minutis, ad sonitum musici instrumenti tripudiare cogunt, & velut domesticos osculis, amplexu, ac allocutione tractant: ut spectatores talibus illecebris pecuniâ emungant. Veneficiis maxime pollent, facilèq; lethale poculum temperant. Ædificia horum Ethnicorum humillima parvæque stramine teguntur, sine fenestris, humilibus tenuibusque januis, ut quadrupetante gradu intrare exireve cogantur. Supellex est storea, cui ad somnum sessionemque incumbunt; mensa, mappæ ac mantilia ex ficulneis foliis constant, quæ etiamnum ad catinorum, cucullorum in apothecis, ollarumque usum ad oleum, ac butyrum serviunt. Cibum in ollis figulinis præparant, inque iis orizam coquunt, formati in terra puteis, quos oriza implent, quam pistillo ligneo tundunt, nam ob facultatum tenuitatem miseramque conditionem orizam cum corticibus emunt; quidam domum propter orizam ferunt in familiæ usum. Ad potum æneâ amphorâ utuntur turbinatâ, ut potum ori infundant, ne labris admoveatur cantharus. Casas ferè vaccarum fimo inungunt adversus pulices. Ceterum corpus egregie mundât quod post singulos naturæ actus aquâ abluunt, quos viri juxta ac fœminæ sedentes & curvati exercent, ut & Mauri ac Machometani.

Lavant sinistra semper manu, quod dextrâ cibum capiant, nullo usu cochleariû. Arctè superstitiones ceremoniasque tventur, nunquam absque precum effusione egressuri. Cum iter faciunt passim dispositas in rupibus, montibus ac speluncis terribilissimâ figurâ Deorum imagines, imò diabolorum formas adorant: Ac adstant cum fornacibus cisternæ, viatoribus in ablutionem pedum; post quam proni idolum venerantur, ac quibusdam muneribus ex ovis, orizâ, galliniseve honorant, quæ mox *Bramenes* sive sacerdos manducat, persuasione imbutis populi mentibus cibum hunc a Diis immortalibus expetitur ac consumptum fuisse. Iter facturi, aut navigaturi 14. per dies ante navigationem clangori tubarum ac pænarum insignitè operantur, nocte dieque, navemque ipsam undiq; vexillis exornant, in honorem (ut ajunt) *pagodorum* sive idolorum suorum. Reversi eisdem strepitu repetunt, per septimanam unam aut alteram duraturos. Estque is mos etiam in cæteris solemnitatibus nuptiarum, nativitatibus, annique tempestatibus, messis & sementis, &c receptus.

Ethnici qui Goæ habitant plurimi opulenti, ac divites mercatores sunt. Est platea quæ tota ex officinis constat, quas ibi mercatores huiusmodi habent, non tantum mercibus byssi, serici, sive *Porcelanarum* ex China, verum & holoserici, ac subserici ex Lusitania repletas. Has per Proxenas suos primum generali emptione emunt, ac deinde per ulnas revendunt, tali in negotio mirifici ingenii. Eadem in platea e regione alii linteamina cujusvis generis vendunt, camisiaeque jam confectas, tam in usum Lusitanorum quam mancipiorum, aliâque minutiora. Alio in vico habitant Ethnici qui muliebria amictoria, cæteraque ejus generis distrahunt, milleque linteamina diversa; canabina quoque præstant, ad velorum saccorumque usus. Diversa in platea *Banjanes* ex Cambaja degunt cum mercibus ex Cambaja, & lapidibus pretiosis pollentes arte subtilissimâ in perforandis gemmis, margaritis, & coralliis. Est & vicus eorum qui lecticas sedilia, &c. conficiunt, quas *Laccâ* variis coloribus affabre distinguunt, ipsamque *Laccam* versicolorem reddunt. Etiam secreta habitatio aurificibus, fabris lignariis, aliisque opificibus constituta visitur. Sunt qui majore, sive grandiore mercaturâ orizam, aliâque Indicas merces, ligna, &c. distrahunt. Alii regia vectigalia conducunt. Alii proxenatarum officia usurpât, linguâ ac ingenio promptissimi. Pharmacopolæ item multi passim aromata minore mensura divendunt. Hi ut plurimum *Bramenes* sunt, sive sacerdotes idolorum, qui singulis in platearum finibus officinas instructas quovis genere mercium habent, magno populi usu. *Tonsorum* autem cre-

Stulta de Diis opinio.

Ethnici mercatores Goæ.

Mosa figurâ diabolicâ.

Adoratio obviariæ rerum.

Anachoretæ Ethnicorum.

Venefici.

Mensa, mappæ ac mantilia ex ficulneis foliis.

Fimo inunctæ casæ adversus pulices.

Medici.

berimus numerus, ubique se ingerit, parvo pretio per plateas vagantur, nullamque officinam habent, sed per domos operam præbent ad vilissima usque ministeria, contempti & contumeliosè habitati. Medicinæ peritiores Ethnici gravitatem maximam in urbe Goa tuentur, tecti soli adversus solem galero ex Ethnicis, præter legatos, ac quosdam opulentos mercatores. Nec ipsi Lusitani Ethnicorum medicinam dedignantur, ut & archiepiscopus omnesque ecclesiastici hisce certiore studio fidant, quam ipsi Lusitanis. Inde magnis honoribus coluntur, ac bonis locupletantur. Agricola in Goæ insula Christiani ferè sunt, parùm tamen ab Ethnicis differunt, agrè relictis gentilitatis caeremoniis, quas dissimulantibus inquisitoribus propter diuturnæ & inveteratæ consuetudinis rationem etiamnum retinent, Eadem in urbe ad platearum fines collybista Indi Christiani præstant, quos *Xaraffos* vocant. Hi insigni cognitione & planè necessariâ pecuniarum abusus notât, rationes certis numeris subducunt, primòque statim intuitu notâ probæ deteriorisve monetæ cognoscunt. Ethnicorum ille mos est: Ut nemo patrium avitumque officium deserat. Inter se tales matrimonia contrahunt, distinctâ gente per munus aut artificium. Filiarum nomine pater nullam dotem præstat, exceptis monilibus quibusdam & impensis nuptialis convivii. Filios hereditas omnis manet. Hæc de Goæ Ethnicis.

Collibista.

Fili soli succedunt.

CAPVT XXXIV.

Tempestates India, infirmitates, &c.

Hyems circa finem Aprilis initium sumit.

ANni in India tempestates hæc sunt. Hyems circa finem Aprilis accedit, in eo tractu quem Indiae vocamus, a Cambaja usque ad Comorinense caput, Zephyri flatibus quos ex mari venientes tractus excipit. Principium faciunt tonitrua & fulmina, succedente continuâ pluviam in Septembrem usque, tum hyemi finis est, eodem fulminis ac tonitruum motu. Hanc ob pluviam tum Indiae ora hyemare dicitur, interdico etiam usu maris eodè tempore. Ceterum ipsa æstas clariore aurâ illustratur, atq. a serenitate aëris æstas ibi ducitur: frigidior tum aura trahitur, Orientali vento opacis suaviter noctibus, nullis vero singularibus fructibus, quam iis qui per totum annum florent. Hyemis metu quisque annonam ac rem familiarem curat, non secus ac si navigaturus esset in remotiores terras, Ipsa navigia eodem tempore subducuntur & ante urbem constituuntur, ademptis armamentis omnibus tectoque ex stramine facto, ne nimia pluvia cariem trahant. Verum & perpetuis imbribus domus aliquæ tabescunt, ac putredine adfectæ prouunt. Arenæ quidam cumuli flumen hyemis initio obturant, nullâ relictâ navigiis viâ. Etiam maris

ranti motus strepitusque sunt, ut auditum fere adimant. Flumen quod insulam Goæ cingit, cadente ex montibus aqua planè tum dulcescit, rubro colore, cum alioquin falsas undas habeat, aquæ marinæ persimiles. Septembri mense vada suprædicta abeunt, flumine quodammodo referato, ut non lembis duntaxat, sed majoribus Lusitanæ navibus 800. *Lastorum* pateat. Illæ absque fundi exploratore, cum ubique justa sit altitudo flumen sine periculo facile subeunt. Ceteram hoc in tractu mundi desolata admodum hyemis tempora habentur, quod nulla ob continuam pluviam exercitationum facultas adsit, obseratis hominibus ædium maceriâ, vel ociosis vicinorum fabulationibus intentis. Mulieres tamen ac *Mestici* magnâ voluptate pluviam madefacti, cum viris ac ancillis campos petunt, adsumpto cibo potuque. Cisternas ac vivaria in iisdè prædiis habent ad natationes, quas cupidissimè concupiscunt. Hoc tempore Indiae omnes penè fructus florent. Æstas Septembri mense incipit, ac ad Aprilis finem durat, claro lucidoque cælo, rarâ pluviam. tunc naves armamenta reponunt classisque Goæ abire ad tutamen oræ ac mercatorum. Venti Orientales e firma terra, quos inde *Terreinbos* vocant mare tum afflant. Illi amœni aliâs, morbos tamen generant primò, ob mutationes subitas, quibus Indiae ora subjicitur. Æstate autem semper flant a media nocte usque in meridiem; verum 10. mill. a terra nunquam superant. Post prandium mox horâ primâ Occidentales venti consurgunt, terram versus è mari, ac *Vrason* vocantur. Hisce ventis certæ ac ordinatæ vices sunt in temperamentum, adversus intolerabiles alioquin regionis æstus: Mirabili profecto nature qualitate; cum hoc in tractu ab insula *Diu* usque ad Caput *de Comorijn* hyems offendit, tùm ab alia parte Capitis *de Comorijn* ad oram *Choromandel* è contrâ æstas delectat, eadem graduum altitudine spacioque tantum terrarum interjecto ad 70. mill. ac in quibusdam duntaxat 20. Hinc iter agentibus Cochino, versus S. Thomæ oppidum, quod eadem in orâ *Choromandel* jacet, ac Ballagattæ montes, qui ut alium terræ tractum perât transmittendi sunt, accedentibus ab una parte, æstiva aura gratissimi cultissimique campi apparent, maximèque delectabiles, ab altera hybernis sordibus imbrèque fœdissimo gravis regio, fulmine ac tonitruum horrore nigrescit: Nec tantùm id miraculum in hac Indiae plaga visitur, verùm etiam circa Ormutium, propè Arabiæ fœlicis oram, ad Cap. Rosalgattæ, quo in loco naves fœlici serenitate sunt; verùm superato capite, ad alteram partem ventos, pluviam, aliasque procelas experiuntur, simili vicissitudine æstatis ac hyemis, quæ etiam aliis in Orientis locis habetur.

Mare turbidum hyberno tempore.

Fluminis Gog qualitas.

Hyems misera.

Æstas.

Venti.

Qualitas aëris mirabili diversitate.

Morbi

Morbi varii ex tempestatum mutatione. *Mordexyn* moribus.

Dysenteria, Febris.

Lusitani morbis obnoxii ob vitæ intemperantiã.

Xenodochiũ Hispanorum.

Veneræ lues morbus haud famosus.

Pestem ignorant.

Calculus.

Vitæ maritorum.

Morbi quos in India Goæ populares experiuntur ex hisce mutationibus plurimi proveniunt. Valet ibi morbus *Mordexyn* dictus, subitus ac improvisus cum nausea vomituque perenni, ad animæ dejectionem usque. Id malum commune est multisque mortiferum. Dysenteria ibi ut apud nos pestis mortem adfert. Februm continuarum & internarum magna quoque vis homines trium quatuorve dierum spacio absomit. Remedium Lusitanis est in sanguinis missione, Ethnicis in herbis, sandalo, cæterisque inunctionibus. Multos Lusitanos quotannis hi morbi tollunt, quod nec ea comedant quæ melioris substantiæ sunt, & luxuriæ ac lasciviæ mulierum explendæ plurimum indulgeant, moti occasionibus, ac muneribus illecti, quibus planè vivunt ac maximè sustentantur. Testimonium præbet Xenodochium Regis, Lusitanorum duntaxat receptaculum, quod quingentos aut quadringentos quotannis Lusitanos vitæ functos emittit. Proba est hujus Xenodochii cura, quam Iesuitæ nobilesque suscipiunt, deputato singulis mensibus aliquo ex præstantioribus, qui curam ægrotorum, quibus nihil recusant gerat, & sunt qui cæcum aliquot Ducatos supra Regis redditus, propriis sumptibus impendant, in auxilia infirmorum, testantes ita magnificentiam. Xenodochium nemini probro est, multique id sponte petunt, licet alias divites, uxorem quoque & liberos habeant. Hoc Lusitanis adfectis velut Asylum est. Aliquo etenim adfecti malo, vulnere, febribus, aut morbo Venereo Xenodochium petunt, ubi eos Prorex subindè visitat: Num omnia recte ad usum ægrotorum procedant considerans. Qui aliquo clandestino malo vexantur, bis duntaxat in die Xenodochium ad religandum vulnus frequentant, nullamque mercedem pro medicamentis debent. Veneræ lues morbus ibi universalis ac patrius est, sine ullâ infamiæ notâ. Remedium ex radice Chinâ petunt, neque ideo adfecti vitantur, licet ter quaterve laboraverint, etiam in gloriam trahunt, ac in comparatione aliorum morborum hæc lues optabilis est & mitis. Pestem Indi neque fenserunt unquam, neque noverunt. Veneficia atque incantationes in mortes hominum crebrò exercent, iisque multi vexantur. Calculo ac herniâ plurimi itè laborant, præsertim mariti, quòd aquam continuo potent, milleque lascivias exerceant genio dediti. Ventre semper nudi in porticu sedent, ibique suaviter auram excipiunt, astantibus famulis, quorum unus digitos pedis fricat, alter caput, tertius flabello muscas arcet: Qui mos illis duabus post prandium horis continuatur, ibi tum somnum capiunt, sitique urgente confecta e saccaro dulciora omnis generis adferuntur, ne tædium aque subeat, eaque gratiori sapore sit. Inde alium hujus-

modi homines crassam ferè trahunt, sædo abdomine, a militibus Indis, cæterisque *Barrigi* dicti, id est, maximi ventres. Dies hyberni ac æstivi pari longitudine vix horæ spacio discrepant. Horâ sextâ sol oritur, ac sextâ item cadit, secundum cursum solis. Meridie sol supra caput stat, nullâ, vel saltem, pro cursu ratione, tenui umbrâ. Vtrûque Polum mundi Goæ aspicias. Australis stella non longè supra horrifontem stat. Itè nec Septentrionalis. Atque his satis de tempestatibus ac infirmitatibus Indiae.

Dies Indiae.

Polorum aspectus Goæ.

CAPVT XXXV.

Moneta, pondera & mensura Indiae ac Goæ.

Præcipua & communior moneta *Pardavv* *Xeraphini* nomine venit ex argento, sed improbioris notæ. Goæ cuditur signata ab una parte D. Sebastiani imagine, ab altera tribus quatuorve colligatis sagittis. Valet tres *Testonos* sive 300. *Reysos* Portugalliæ, minori modò, modò majori æstimatione, pro collybi successu. Alia autem utuntur computandi ratione per *Tangas*, non quod illæ monetam habeant, verum gratiâ computationis duntaxat inducuntur: ita quinque *Tanga* unum *Pardavv* sive *Xeraphinum* conficiunt improbæ notæ scilicet. Est enim duplex computandi modus improbæ meliorisque monetæ: quippè 4. *Tanga* bonæ monetæ 5. *Tangas* improbæ conficiunt, ideoque in emptionibus ac venditionibus semper de bona aut improba moneta conventiones instituuntur. Sed & altera est computatio per *Vintinos* non specie sed tantum fictitiâ enumeratione. Hi quatuor probæ, quinque autem improbæ *Tangam* reddunt. Minuta pecunia *Basarucorum* nomen habet. Hi 15. bonæ & 18. pravae monetæ computantur. *Vintinus* unus tresque *Basaruci* duos *Reysos* Lusitanicæ monetæ faciunt constantque pravo stanno. In 375. *Basaruci* unum *Pardavv* sive *Xeraphinum* reddunt. Ex Persia aliud etiam pecuniæ genus adfertur *Larinorum* appellatione, longiore formâ, bono proboque argèto. Hi 105. & 108. *Basarucis* singuli æstimantur, pro collybi ratione. Sunt & nummi aurei *Pagodes* dicti, in duo aut tria genera, æstimatione 8. *Tangas* semper superant. Ab Indis Ethnicis cuduntur, cum idolo diabolicæ figuræ, undè & nomen fluxit. Alii Veneti nummi Venetiis, aut in Turcia ex auro cusi valent duobus fere *Pardavvis* *Xeraphinis*. Habent & S. Thomæ nummos ex auro, cum imagine ejusdem, qui ad 8. aut 7. *Tangas* æstimantur. Ex Lusitaniæ moneta *Realos* tantum majores, qui 8. *Realos* minores, stove- rorum quinque continent (*Pardavvos de Reales* vocant) admittunt. Quando naves primum ex Lusitania adveniunt *Reali* 136. *Reysis* æstimantur, post ascendunt ad majus precium,

Pardavvis Xeraphinus.

Tangæ.

Vintini.

Basaruci.

Larini Persici nummi.

Pagodes nummi.

S. Thomæ aurei.

Realarum valor.

precium, cum tempus appropinquat, quo in Chinam deferuntur. Goæ circa emptiones ac venditiones computandi certus modus in usu est. Sunt *Pardauvi Xeraphini* specie ex argento cusi, sed & *Pardauvos* ex auro vocant, qui in rerum naturâ non existunt, numeratione tantum ac rationibus computati. In emptione enim margaritarum, lapidum preciosorum, auri, argenti ac equorum *Pardauvi* duntaxat nominantur, qui tum singuli sex *Tangas* valent, sed circa alias merces quâdo nihil exprimitur ii *Pardauvi* simpliciter intelliguntur, qui *Xeraphini* 5. *Tangas* efficiunt. *Pardauvos Larinorum* quoque nominant, ut tum *Pardavus* quinque *Larinos* habeat. Hæc est moneta Goæ degentium & collybi ratio, quâ multi sæpe uberrimos quæstus faciunt. Ceterum mirifica falsitas inter hos *Pardauvos* necessarium argentariorum sive collybistarum munus efficit. Illi peritissimi discernendorum nummorum, solo intuitu falsitatem agnoscunt, quam reliqui homines omnino ignorarent, quæ alias scissione se prodit. Nummos hosce Indi continentis cudunt, ut Lusitanos decipiant. Ideo nemo absque inspectione collybistæ argenti etiam minimum nummum recipere audet. Hi ad vicos dispositi, maximâ celeritate rationes putant, & si quid in ipso nummo desit, aut summâ, quod raro fit, ob ingenii in hisce rebus promptitudinem, propriis illud sumtibus supplēt. Pecunias quoque diversi generis magnâ sedulitate flagitantibus præparant, dispositis mensis in quibus cumuli nummorum per *Tangas* distincti stant. *Tanga* 75. *Basarucos* habet, atque in permutatione *Pardauvi* supra 375. *Basarucos*, aliquando 8. aut decem adjiciunt, sueto negotiationis etiam in cæteris more.

Collybistarū
necessitas ad
monetæ judi-
cium.

Mao pondus.

Bharus.

Medida.

Candylus.

Fardi.

Orizæ diffe-
rentia.

Pondera Goæ Lusitanorum ponderibus similia multa sunt, in *Quintallos*, *Arrobos*, &c. distincta. Aliud tamen præterea pondus habent *Mao* dictum, quod manum significat, 12. pondo habet, ac ad Butyrum, mel, saccarum aliâsque materias usurpatur. *Bharus* autem piper venditur ac ponderatur, qui tres *Quintallos* & dimidium Lusitanici ponderis efficit. Mensuram habent *Medidan* dodrantis ferè altitudine & in semidigiti longitudinem latam. Tales 24. unam *Manum* faciunt, 20. *Manus* vero *Candylus*, *Candylus* unus 14. ferè modiorum capacitate est. Hisce mensuris orizam, frumentum, aliâque arida dimetiuntur navesque onerant factâ per *Candylus* sive *Bharos* oneris computatione. *Fardis* etiam oriza venditur in orbis stramine, ac funibus colligata. *Fardus* communiter tres *Manus* cum dimidio continet: Melioris notæ oriza *Girasal* vocatur, majoris pretii quam ea quæ *Chambasal* dicitur, suntque & alia orizæ genera viliora, quando etiamnum corticibus cõtinetur *Batte* vocatur, hordeo persimilis.

Estque is cotidianus fere cibus Canariorum, qui etiam gallinis servit in esum, hordei loco. Sunt præter hæc alia genera monetæ inter Ethnicos Indos continentis, ut in Bengala loco *Basarucorum Amygdali* ad minutas emptiones fervientes. Hæc de Goæ nummis ut de metropoli dicta sufficiant.

CAPVT XXXVI.

Indorum Bramenes, sive sacerdotes, ac ministri idolorum. Vita ritusque eorundem.

Apud Indos Ethnicos honestissimi omnium *Bramenes* habentur, soli Regiis muneribus, ac officiis decorati. Ex iis quæstores, magistri curiarum, ac legati eliguntur, sacerdotes insuper idolorum *Pagodorum*. Indè autoritate magnâ apud plebem pollent, ac Regis continui, ipsum regunt, absq. quorum consilio nihil agat. Distincti a cæteris degunt, tribus quatuorve funiculis, ab humero transversim usque ad cingulum pendentibus, quos nunquam deponunt, etiam cum discrimine vitæ, religione nimirum prohibiti. Nudi incedunt, nisi quod linteamen corpus cingat, ac pudenda tegat: exeuntes autem subindè gossypinam tunicam simplicem induunt, quam *Cabajam* vocant, corpori a capite usque ad talos adpressam, qui habitus etiam quorundam Indorum est, *Banianensium*, *Gusaratarum*, & *Decaninorū*. Caput albo linteo tegunt, duplicatis triplicatisque spiris, comam verò promissam alunt, mulierum more. Ex auribus annulos aureos dependentes habent, ut & cæteri Indi ferè. Animale nihil comedunt tantumque herbis & orizâ victitant. Sanguinis missionem in periculosis etiam infirmitatibus refugiunt, petito omni remedio ex unctionibus sandali aliorumque lignorum odoriferorum. Goæ ac ad littus maris *Bramenes* multi habitant, officinas ibi habent, ac pharmaca herbasque divendunt, minutis ponderibus elegantes parum aut curiosi, sordidè enim tabernam exercent, subtilitate magnâ rationes putant & describunt, ingeniolissimi homines, atque ideo plebeculæ haud difficulter imponunt, effectis infinitis ludibriis, religionis ac sanctimonix prætextu. Quod manè primò obviat id totâ die adorant. Mulieres prodeuntes linteo teguntur a vertice usque ad genua, aliâs nudæ, annulis nares perforant, & crura, digitosq. pedum ac cervicè cingunt. Brachia sex aut septem *maniliis*, sive armillis ex argento, vel deaurato, pro facultatibus onerant. Plebs annulos ex vitro gerit, vulgari apud Indiæ fœminas ornamento. Connubium statuunt pueri ipsi novennes & puellæ septennes, ademptâ tamen facultate conloquii in tempus usque potentix complendi connubium. Bramene vitâ functo, amici convenientes puteum effodiunt eumque ligno ac aliis rebus implent, ditiores sandalo,

Bramenes
Indorum hæ-
nestissimi.Habitus eo-
rum.

Victus.

Subtilitas eo-
rum.Fœminarum
Bramenis
cultus.

Rogus.

sandalo, orizâ, frumento & oleo, ad violentioris flammæ nutrimentum. Huic rogo cadaver imponitur. Cæterum uxor pulchrè comitata, magnoque musices strepitu oblectata, ab amicis ad præstantissimum facinus animatur. Ne metuat fata, maritumque jam melioris vitæ compotem alacriter sequatur. Esse in isto facto gloriam immortalẽ, supremo fidelitatis testimonio. Illa ergo monilia & elegantiora ornamenta deponit, eaque inter cognatos distribuit, tum lætâ hilarique facie in ardentem rogam se conjicit, parato mox circumstantium ministerio ad augendam flammam, respiratione ademptâ mulieri, ligni oleique injectione. Quæ mortem hanc recusat (quod raro contingit) certissimâ infamiæ ac infidelitatis notâ in ordinem coma abscissa penitus redigitur, atque ab omni ornamentorum splendore semota, contemptui & despectui mancipatur. Nobilium omnium ac etiam mercatorum quorundam cadavera tali ritu cremantur. Sed & viduarum est comam radere, ac sine ornamentis degere in testimonium mœroris. Altior sanè causa est furiosæ istius fœminarum mortis. Ipsi Indi enarrant detestabilem quondam fuisse matronarum crudelitatem, in tollendis veneno (ut sunt veneficiorum peritissimæ) maritis, ut ita facto novis nuptiis loco libidini facilius majoreque cum lascivia indulgerent. Ceterum Rex comperto scelere in detrimentum totius Reip. sublatis uxorum malignitate præstantissimis regiæ principibus legem tulit. Ut vivæ uxores eodem in igne arderent, qui cadaveribus maritorum supremus esset, ita sublata ulterioris libidinis spe, maritis vita contingeret securior. Valuit duntaxat hæc lex inter nobiles & Bramenes. Plebs enim vilis mancipiorum tantum numerum implet, & inermis degit. Indè lapsu temporis in religionem successit edictum regium & sponte vitam amittunt mulieres pietatis ac cultus religiosi intuitu. Jejunant certis diebus Bramenes summa cum abstinence, quâ etiam in tres quatuorve dies continuant. Vnum supremumque Deum fide arbitrantur. *Pagodes* diabolicâ formâ, antè quidem homines sanctitate conspicuos, nunc velut Divos ac Advocatos mortalium adorant. Immortalitatem animarum ex Pythagorica disciplina, transformatione in animalia cuncta, pro meritis, statuunt.

CAPVT XXXVII.

Gufurattæ & Banjanæ ex Cambaja.

Gufurattæ & Banjanæ ex terra Cambaja multi Goæ habitant, Diu, Chaul, Cochini, ac in aliis Indiæ locis, mercaturæ gratiâ, quam validè exercent, frumento, gossypio, orizâ, *Anilo*, &c. præcipuè tamen gemmis, lapidibusque preciosis, in quibus

dignoscendis peritissimi habentur. Etiam in arithmetica scientia non tantum Indos verum & Lusitanos ipsos longè superant, ad dolos ac calliditates a natura facti. Nihil hi quoque animale manducant: Vitam nec fœditissimis bestiis adimunt; animas enim hominum cômeari in animalia bruta credunt, Pythagoricâ ratione. Ideo a Lusitanis sæpenumerò aves aliave animalia redimunt, quibus tum liberum volatum vitamque permittant. In Cambajæ regione passim cisternulas cum aqua ponunt, ac frumentum in escam avibus. Xenodochia ibi etiam constituta videas, quibus omnia animalium genera excipiunt, aliquo morbo aut vitio adfecta, dispositis medicis eadem cura, quâ apud nos homines in talibus locis tractantur. Id illis magnæ caritatis opus est, velut ergo proximos. Pediculos pulicesve non necant, verum parieti impositos in foramen aliquod abdunt, nihil ita ægre laturo, quàm mortem bestię, quam coram vident inferri, omnibusque præcibus instant: Ne vita auferatur, quam nemo concedere potest, pecuniâque offerunt tanquàm in redemptionem. Raphanum, allium, herbasve alias coloris rubri non comedunt. Etiam ab ovis abhorrent, quòd sanguinem subesse credant. Nec vinum potant, nec aceto utuntur, aqua tantum contenti. Cum exteris cibum nullâ ratione capiunt, nequè attingunt etiam si fame aut siti pereundum esset. Cum Cochinum navigant Lusitanorum navibus ad mercaturam computatione factâ, tantum cibi adsumunt secum, quantum sufficere in hujusmodi iter possit. Si vero tempus longius sit, cibo consumpto, ut accidit cum ego Goâ Cochinum peterem, antè ipsi quidem mori optarent, quàm cum Christiano aliove cibum capere, aut ab iis quid manducandum sumere. Ante cibum ut Bramenes corpus abluunt, etiam post naturæ evacuationes. Colore sunt ut Bramenes sufflavo, candidiores tamen quidam. Mulieres sanè aliquæ Lusitanas cædore superant, formâ ac staturâ Europæis persimiles, colore tamen differunt. Habitus est. tunica alba simplex a capite usque ad talos, adstricta sub brachio in latere, calcei ex corio rubro cuneati, barba rasa Turcarum more, exceptis alis. Caput ut Bramenes tegunt linteo albo, sub coma initio capillorum frontem sandalo albo unguunt, agglutinatis orizæ tribus quatuorve granis, quod & Bramenes faciunt, superstitioso ritu. Sandalo nudum fere corpus unguunt, aliisque herbis olentibus, quibus amicissimi sunt. Mulieres ut sacerdotum fœminæ incedunt. Cibum sicut Machomerani humi capiunt. Domi stercis, aut aulæis insident, calceosque ante fores exuunt, ac discalceati ades intrant. Sed & aliis infinitis ceremoniis laborant, quas recensere supersedeo, contentus præcipuarum enarratione.

CAP. XXXIIX.

Uxor viva cum marito crematur.

Causa que sit.

Jejunium Bramenum.

Pythagorica doctrina.

Gufurattæ ac Banjanæ strenui mercatores & gemmarum periti. Vistus.

Pythagoræ.

Xenodochia animalibus constituta.

Color.

Habitus.

CAPVT XXXIIX.

Canaræ & Decanini.

CAnaræ & Decanini incolæ terræ Decan, quæ communiter Ballagattæ vocatur, post Goam sitæ, multi Goæ habitant, officinis ibidem intenti. Sericum, holosericum, subsericum, damascena, gossypium, porcelanas aliasq. merces ex Cambaja, Bengala & China generali & majore mensurâ, a Lusitanis aliisque gentibus emunt, ut postea ulnarum minore dividant. Ad hunc usum proxenetas habent concives suos, qui omnia procurant. Hi ex continenti quoque victum ac annonam Goam deferunt. Naves Indicas habent quibus mercaturam agitant, versus Cambajam, Sundam & Mare rubrum. Multi inter illos aurifices ac æris cælatores artificiosissimi, aliique opifices, tonsores, medici, fabri, &c. qui omnes Goæ habitant, ita ut ferè Lusitanos, Mixtos & Christianos numero æquent. Habitus illorum est ut Gufurattarum & Banianensium, exceptis calceis, quos antiquâ formâ gestant, digitis eminentibus ligulâque adstrictis nudum ad pedem: *Alpercas* vocant. Comam alunt nequè abscindunt unquam. Capillum ligant, ac linteo tegunt, ut Banianes & Bramenes, quibus colore formâque corporis persimiles sunt. Manducant cuncta indifferentè, exceptis vaccæ, porci, bubalique carnibus. Vaccam quippe, bovem & bubalum sanctitatis opinione, inter domestica animalia humaniter tractant, fimumque manibus excipiunt, quem deinde abjiciunt. Nocte sub iisdem animalibus somnum capiunt, neque aliter quam homines habent, singulari (ut putant) erga Deum merito. In cibo, familiari sessione, ablutionibus aliisque ritibus ut Bramenes, Gufurattæ, ac Banianes vivunt. Sponsalia 7. aut 8. annorum pueri, puellæque inter se contrahunt. Nuptias vero usque ad annum 12. protrahunt, cæ ætate solemne completur matrimonium. Ante ipsas nuptias profectum aliquod est 14. dierum, quod tympanorum ac ribiærum maximo & incredibili sonitu celebratur, nec per noctem cessante clangore. Die nuptiarum amici omnes conveniunt, & ante focum humi sedentes ignem septiès vertunt, certâ confirmatione connubii. Filia nullam dotem ad maritum adferunt, si monilia quædam & inaureres excipias, parvi minimique valoris. Filiis omnis hereditas cedit, puellæ autem a fratribus aluntur ad tempus usque matrimonii. Cadaver mariti crematur & cum eo subinde uxor viva. Extra majorum artificium nemo quid tentat, & inter hos ejusdem generis artifices stata sunt matrimonia, sic calcearius cum filia calcearii ac sic deinceps maritatur, familiis per artificia distinctis. Iejunia servant ac ceremonias ut

Vaccæ, boves
bubalique
pro diis.
Ridicula eorū
veneratio.

Ritus nuptiarum,

Matrimonia
inter ejusdem
artis homines
tantum,

Bramenes, illi enim ecclesiasticorum loco sunt, hi vero laicorum. Vestigalia Regis circa Salfettam, Bardes, insulamque Goæ conducunt, quorum causa omnibus sæpe judiciis interesse coguntur, in quibus propriam ipsi causam agunt, cum legum ac Portugalliaë statutorum certissima allegatione, in admirationem usque Lusitanorum, ut ipse crebro vidi, miratus promptitudinem ingenii, subtilissimam capacitatem mentis. Iuraturi circulo in terra factò includuntur, ita cinerem capiti imponunt, unaque manu caput tenent, alterâ vero pectus, conceptis per idola verbis, quibus venerationem debent; dicturi mox veritatem, interrogati sub pæna æternæ condemnationis, quam sibi certâ fide præsumunt si fallant. Hæc de moribus Decaninorum dicta sint.

Iurandi mos,

CAPVT XXXIX.

Canarini & Corumbini Indie.

CAnarini & Corumbini sunt, qui agriculturam & piscationes exercent, ac Indicas palmas *Cocos* ferentes curant. Sunt inter illos qui privato singularique officio linteamina duntaxat abluunt. Hi *Maynatti* vocantur. Alii sunt *Patamares* tabellarii nempe terrestri itinere, hybernis tempestatibus, quandò mare intractabile sævit. Hi homines Indorum vilissimi, tenui victu vitam agunt. A vaccarum, bubalorum, boum, suumque carnibus abstinent, eodemque ritu, quo Decanini & Canaræ vivunt, quòd ejusdem fere terræ sint. Nudi prorsus incedunt, pudenda tantum panniculo tecti. Fœminæ linteo corpus circundant, usque ad fœmora, cujus denique partem humero imponunt, ita ut papillæ medietas pateat. Colore sunt nigro, aut fusco. Multi ex his Christum profitentur, baptisate abluti, quòd circa Goam ferè habitent. Nam juxta ripas ac littora Palmæ eleganter crescunt, atque ipsa orisa, esca Canarinorum, humiliore terra provenit, quæ hybernis fluctibus tecta jacet. Gallinas, fructus, lac, ova, &c. hi ex terra in urbem venum deferunt. Habitant casis stramine tectis, ostio minuto, quod erectum hominem nequaquam admittat. Supellex est storea terræ imposita, ad somnum; puteus sive scrobs ad tundendam orizam stat, ollaque una vel altera, in qua coquatur, ita vivunt fœcundissimi alias mortalium: Liberos enim maximo numero generant, qui plane nudi ad octo usque annos degunt, ac deinceps pudenda velant. Facillimo partu nullius obstetricis adjumento mulieres infantes vel solæ exponunt, ita mihi quandoque ambulanti per villas Canarinorum potumque nimiam sitis flagrantia

Habitacula
Canarinorum,

Fœcundi homines.

Arabes & Abexini India incolæ.

Arabes & Abyssini magno numero per Indiam sparsi sunt, ex iis Arabes Machometum colunt, Abyssini verò quidam Machometum, quidam Christum adorant Æthiopico more. Sunt enim ex Imperio Præsbyteri Iohannis, quod eas partes Africae, quæ ad Mossambicquam, Rubrum mare & Nili fontes jacet, adficit. Ceterum consuetudine Maurorum ac Machometistarum multi vanis superstitionibus detinentur, & servitorem utriusque sexus ex Æthiopia in Indiam advehi serviunt, vanales ut cæteri Orientales. Abyssini Christiani notabili Baptismatis genere faciem notis quatuor in formam crucis inurunt. Crux primâ supra nasum ad mediam usque frontem cutem notat, secunda & tertiâ ad latera oculorum tractu fere usque ad aures, quarta ab inferiore labro ad mentum usque perducitur. Ista nota illis pro Baptismo est & supplet aquæ vicem ignis. Ceterum, qui ex his liberæ conditionis sunt, in universa India nautarum fere munus obeunt, distributi per naves mercatorias Goæ, Chinæ, Bengalæ, &c. Nam Lusitani etsi in patria jam a teneris unguiculis navigiis adsueta, nihil majus egerint tamen in Indiam venientes superba elatione vile nautarum munus spernunt, & si quando naves conscendunt, eas veluti duces, gubernatores navigationisque moderatores regunt, spretis inferioribus ordinibus, quos ut abjectos, ipsi tum augustiores contempnunt. Parvo sanè pretio Arabes sive Abyssini operas navales subeunt & sunt ad omnia ministeria paratissimi, flagra ac verbera sueta admirabili patientiâ sustinentes, tenui ab ipsis mancipiis differentia. Familiam fere totam in hisce navigiis habent, proprioque vivunt victu, orizâ nempe in aqua decocta adjectis salitis piscibus. Mare tunc æstivo nempe tempore tranquillum maximè est, flantibus ventis commodissimè, ita hæc uxorum liberorumque turbâ ordinem navigii nequaquam turbat. Unus fere Lusitanus inter hos existit, qui titulis nautæ, ducis & gubernatoris gaudet, & alter Arabs celestes, vocabulo istius terræ *Mocadon* dictus. Hic cæteris sociis velut dominus imperat, eosque passim in famulorum morem habet. Cum domino ideo navigii contrahit & numero nautarum promisso, generale velut stipendium consequitur, quod tum inter Arabes socios dividit, quibuscum singulari contractu de mercede egerat. Vasa ad aquæ conservationem in hisce navigiis non habent, tantum ad majorem navis arborem cupa est

Abyssini Christiani.

Abyssinorum baptismus.

Abyssini nautæ.

victus.

Mocadon.

E studio sè

Partus faciles.

Educatio puerorum.

Natandi peritia.

Canarini contempti homines.

Figurarum sequentium declaratio.

grantiâ petenti apparuit mulier sola domi, quæ linteamen corpori circumdabat, cum ante pedes pelvis e ligno aquâ impleta, quam Lusitani *Gamello* vocant staret, ibique illa infantem recens a partu lavaret, quem deinde foliis ficus Indiæ impositum, in terram collocavit me rogans ut expectarem, allaturam se aquam potui idoneam. Cæterum intelligenti sordes tam subiti partus, potus aviditas abiit, donec alia casâ appareret. Post visa nobis fuit eadem mulier, circa ædiculam ultro citroque discurrens, secuta omnium dolorum, nullaque recentis partus molestiâ. Pueri nudi prorsus educantur, tantumque a sordibus aquâ frigidâ abluuntur, absque ullâ majori curâ, ut in summam agilitatem excrescunt, remota omni delicatæ educationis consuetudine. Annos hoc modo homines subinde centum enumerant vitæ, quam summâ sanitate transegerunt, expertes dolorum morborumque, salvo omnium item dentium ordine, in detestationem nostrarum deliciarum, quibus vitam corrumpimus & rumpimus. In vertice hi cumulum capillorum duntaxat alunt, reliquos crines radunt. Natandi peritissimi quibusdam navibus *Almadijs* in flumine feruntur, e ligno excavatis, ita minutis, ut vix unum capiant hominem. Inde sæpè evertuntur mobilitate citissima. Sed Canarinus natatu pollens, navigium conlapsum reponit, aquam conceptam ejicit, iterque susceptum nihilominus perficit. Infelicissimi sane qui vel cibum e flamma peterent, parcissimo deinde victu macilentos ac exhaustos artus trahunt, minimarum virium ac pusilli animi, subjecti ob id injuriis, Lusitanorumque contumeliis; quibus degeneres maximè adficiuntur. In connubiis idem illis ritus est qui Decaninis, eademque religionis ratio. Viro mortuo rogi cadaveri extruitur, mulier tum crines abscindit, rumpitque velut in magni luctus signum ornamenta omnia, quæ quidem exigua sunt, quod ex vitro duntaxat consistent. Figuris sequentibus patent ad vivum Decanini, Canaræ sive mercatores Goæ. Etiam Banjanes seu Gufarattæ ex Cambaja, cum Bramene & fœminâ quo modo omnes uxores Banianensium, Decaninorum, Maurorum, ac Indorum degunt. Nuptiæ adhæc Ballagattæ, Lascafinus, Meretrix *Balladera*, quod ad libidinem ac saltationes parvo pretio serviat. Villæ Canarinorum & Corumbinorum, formæ casarum. Navigia sive lembi, naves item Malabareses ac Cochini, quarum ideo formam adjunxi ne novum postea caput descriptione privata facerent.

studiose ferruminata ac stipata, in eo aqua servatur ad potum. Dux, nauclerus, gubernator & viatores cibum habent particularem & aquam in amphoris Indicis, quas *Martavanas* vocant, de quibus in Peguæ descriptione egimus. Gens hæc ad familiaritatem promptissima est ac velut in servitute inclinata: si cui vel capitis tegumentum, vel minoris pretii aliquid in mare decidat, etiam cursu navigii medio, unus se confestim in pelagum conjicit & natandi peritiâ (qua pollet maxime) amissas res recuperat. Quando navis ad portum stat, si pariter omnes terram petant Acatio, unus illud ad navem reducit, ac natatu deinde socios repetit. Officiosissimi mortalium, impellente etiam eo, quem *Mocadon* vocant, itaque sæpe de ministerio certant, quod alter ante alterum occupare studet. Cantantes omnem fere laborem implent & modulatur præcedens subsequenti concordi strepitu, ad musices æmulationem. A marinis laboribus quando immunes sunt, totum diem potu terunt adsiduâ ebrietate, quam cum conjugibus & liberis exercent, comitante identidem cantandi studio, & impletis plateis discurrentium nautarum ridiculâ ac dissolutâ saltatione. Fœminæ etiam braccas pro vestimento habent, more Arabum ac Machometanorum.

CAPVT XLI.

*Nigrita ex Mossambicquâ, quos
Caffres indignant; eorum
mores ac ritus.*

Nigritæ Caffres dicti, qui regnum Mossambicquæ & terras interiores Æthiopiæ, tractu usque ad Bonæ spei Caput habitant, nudi fere incedunt, quamvis fœminæ circa Mossambicquam consuetudine Lusitanorum corpus tegant ex parte, cum pro ebore & auro aliisque mercibus gossypium ac linteamina ex Indiæ partibus accipiant. Cæteri eodem vestimenti genere, quo protoplastus in Paradiso usus fuerat degunt. Sunt autem piceo colore, capillo crispo & adusto, barbâ rarâ, latis planis & obtusis naribus, magnis ac crassis labiis, perforatâ in quibusdam partibus facie & illatis vulneribus, quæ ebore implent, singulari (ut existimant) decore. Etiam corpus ferto candenti, lineis & foraminibus lacerant, atque indè cutem stigmata notant, ut apud nos Phrygionû acus vestimenta. Pulchrum hoc ornamentum hisce populis & contemnunt nostra corpora, vestimentis ac albo colore monstris similia. Ideo etiam imago albi hominis ac vestimentis tecti, illis pro figura Dæmonis aut spectri est. Dentes etiam quidam limâ terunt & in aculeos formant,

singulari (ut putant) elegantia. Infita verus est illis opinio: Nigritas præstare cunctis mortalibus, formâ, colore, ac ritu vitæ. Multi inter eos Machometi legem amplectuntur, circa oram Abex sive Melindæ & in vicinis Mossambicquæ regionibus, convictu Arabum Machometanorum Rubri maris, qui hic & in omnibus locis Orientis negotiabantur, antè adventum Lusitanorum spargentes similiter diram sectæ læm, per magnum illud Orientis corpus, ut ideo veluti pravitate materiæ impedita vera religio, veraque salus diu substiterit, machinatione Arabum hostium Christiani nominis. Quidam hodie Christum profitentur, tenui tamen successu, quod ea regio velut sterilior a Lusitanis non ita frequentetur. Cæteri belluino more vivunt, nullo Deorum metu, nullo cultu. Regibus autem parent, quos multos habent singulis vicis præfectos, absque ullâ tamen disciplinâ, vel melioris cultus ratione. Venatu victum fere quærunt. Elephantum quoque carnes comedunt aliarumque ferarum, ex ebore tela conficiunt, ferri chalibisve defectu. Continuis bellis inter se pugnant, atque aliqui humanis carnibus vescuntur, alii vero Lusitanis viciniore, illis hostes captivos divendunt, aut in locum eorum permutatione linteamina & gossypium suscipiunt. Fortissimus quisque in pretio est. In testimonium virilitatis, hostium virilia, velut invisa generationis instrumenta amputant, eaque ad Regem siccata jam & a putrefactione liberata deferunt, qui collaudatâ virtute honores addit, estque hoc ingentis fortunæ signum. His & collum ac pectus virgines & sponsæ exornant, maximo ordinis, velut equestris, decore. Passim in India ex hac gente mancipia constant, crebris enim bellis multi in captivitatem ac forum abducuntur. Ita vir unus duobus aut tribus Ducatis æstimatur, vili libertatis pretio. Etiam famis tempore parentes liberos ad servitum trahunt, & orizæ sex septemve modiolis damnatæ conditioni addicunt. Neque est illis divitiarum tanta calamitas, incusantibus fari violentiam, & diræ fortunæ odium; Speratâ etiam libertate ex sociis & amicis, quos velut viatores ac vindices etiamnum superesse prædicant. Quæ ad Caffres reliqua pertinent in Mossambicquæ descriptione declarata sunt. Sequuntur figuræ Arabum Abexinorumque, cum mulieribus quemadmodum in India degunt: Etiam imagines Nigritarum utriusque sexus, sicut in Mossambicqua degunt ad vivam effigiem ductis lineamentis.

CAP. XLII.

Abyssini servi optimi.

Inebrietatem proni.

Nigritæ nudi incedunt.

Corpus lacerant & scindunt.

Figura albi hominis ac vestiti pro spectro.

Nigritæ se ipsos autumant præstantissimos hominum.

Belluina vita nigritarum.

Inter se dissident: Anthropophagi.

Servitus ex bellis continuis.

CAPVT XLII.

Ritus, moresque Malabaren-
sum & Nayrorum
India.

Malabares
qui sint.

Malabares vocantur, qui terram littus-
que maris inter Goam & Comori-
ni Caput Australi tractu tenent. Piper ibi
crescit. Utuntur linguâ peculiari, estque
terra in plurimas regiones divisa, ut in
orâ descriptione retulimus. Hi pernicio-
sissimi hostes Lusitanorû atrox navale bel-
lum sæpè concitant, feroces, audaces, nu-
di incedunt, pudenda duntaxat tecti; fœ-
minæ linteamine tantum teguntur, ab um-
bilico usque ad fœmora. Viri indomiti &
elati spiritus validos artus ostentant. Co-
lore sunt piceo, nitidâ cute, ac comâ, quam
oleo unguunt promissam, & supra verticem
in nodum coactam. Auriculas habent pa-
tentes, atque in humeros usque pendu-
las, quibus illæ latiores sunt pulchri ho-
mines habentur. Corpore ac facie Euro-
pæis alioqui similes, colore tantum diffe-
runt. Viri plerique densius criniti, hirsu-
ta pectora habent. Luxuriosissimi proinde
mortalium, cum & puellæ a septem aut
octo annis Venerem exerceant, post cuius
nullâ molestiâ faciles. In familiari re pa-
rum curiosi sunt, Canarinis & Corum-
binis similes. Religionem eandem servant
quam cæteri Indi. Verum Malabares in
duo genera distinguuntur. Sunt etenim No-
biles, quos *Nayros* nominant, soli dona-
ti armis militaribus. Sunt & plebei *Polia*,
quibus omnis teli usus interdictus est.
Nayri semper armati incedunt, eo nem-
pe armorum genere, quo Regi serviunt,
parati ad pugnam, atque exinde aliqui eva-
ginatum gladium dextrâ tenent & scutum
ingens sinistrâ. Id ex ligno factum univer-
sum corpus tegit, quod *Nayri* a longe
concutiunt magno strepitu, ut ita adven-
tum fortissimorum virorum plebejus in-
telligat, alii pharetram gestant, arcum &
sagittas, quibus artificiosè utuntur, alii
lanceas, bombardas, sive *Musquetos* fa-
bre factos insigni arte, nostris maximè pa-
res, in quorum etiam usu Lusitanis vix ce-
dunt. Ità per arma divisi, nunquam ferè
illa deponunt. Cælibes vivunt interdicto
matrimonio, sed promiscuo & permissio
concubitu omnium cubilia invadunt. Ne-
que est quæ *Nayro* corporis usum recuset,
ita patente ostio positus ante fores milita-
ribus armis, Venerem suam securè debel-
lat. Nam & ipse maritus ubi videt arma
militis ante fores suas, posita prætergredi-
tur, ac Marti huic copiam facit. Ita ubique
liberâ voluptate fruuntur. Iidem quan-
do plateas obeunt vociferantur. *Po. Po. h.*
cave, cave, cede via. Plebejus enim si *Nay-*
rum tangat mortis reus est, permissâ facul-

tate militi interficiendi temerorem. In-
terdicta itè illi cum cæteris *Nayris* con-
suetudo est, qui plebei alicujus contactu
fortè pollurus fuerit, ante solemnem & su-
perstitiosam ablutionem. Lusitanis duntaxat
cedunt, singulari certamine *Nayri*
& Lusitani de honoris gradu victi, & ad
confessionem virtutis Christianorum de-
ducti. Hoc enim Rex Cochini aliquando
voluerat, nè ambitiosum certamen ami-
citiam, quam cum Lusitano statuebat aver-
teret. Ideo hodie Lusitanum transeuntem
Nayris operitur, facto loco. Ungues di-
gitorum manus *Nayri* studiose nutriunt,
id insigne nobilitatis est in oculi ostentati-
onem, & a laboribus immunitatis. Sed
servit etiam in robur digitorum tenendis
gladiis, opinione in iis partibus vel Lu-
sitanis nequaquam ridicula, qui eandem
obrationem ungues majores habent. Præ-
cipui *Nayrorum* annulos aureos sive ar-
genteos supra cubitum ostendunt, ad di-
gnitatis discrimen. Nudi nempe omnes
promiscuè incedunt. Principes suos exe-
utes multitudine magnâ comitantur, ro-
bustissimi sanè homines, animosi mili-
tes, vindictæ etiam cupidi, ac vulneris
patientissimi, nam lanceâ aut gladio con-
fossi non confestim deficiunt, sed telum
ipsi eductunt, atque in hostem regerunt.
Rex non habet potestatem necis in *Nay-*
rum, sed cæteris *Nayris* examen ac pu-
nitionem permittit. Filia *Nayrorum* non
nisi cum *Nayris* ex lege concumbunt. Ce-
terum nec Christianum, nec Lusitanum
rejiunt, quos clam admittunt, etiam
cum manifesto aliâ vitæ discrimine. *Nay-*
rus enim talem infamiam morte licentè
vindicat. Superstitiosi valde sunt circa ab-
lutiones, nam in stagno quod ædibus ef-
fossam adjacet corpus abluunt aquâ fati-
dâ & fædâ, sine ullo transeuntium res-
pectu. Fluvialem aquam ut parum ad mun-
danda corpora efficacem singulari sectâ re-
spuunt: hæc palustris a sacerdotibus con-
secrata etiam Regem purificat. Nam sine
ablutione singulis innovata diebus, inno-
centiam homini non constare persuasum
habent. Filii ad parentum hæreditatem
non admittuntur. Communes enim ux-
ores sunt, ut & cum Regum conjugibus
Bramenes concumbant, ideoque incerta
soboles est. Sororum tamen filii hæredes
sunt, quamvis enim pater incertus mater
tamen certa potest cognosci. Hæc de *Nay-*
ris. Cæteri *Polia* plebei a *Nayris* misera-
biliter contempti, proni, demisso capite,
inclinatisque humeris incedunt: miseri
sanè mortales, opificiis ac mechanicis ar-
tibus viventes, ut cæteri Indi, quibus eti-
am velut ayitis & gentilitiis distinguun-
tur.

Nayri nudè
incedunt.

Ablutio in-
nocentia signum.

Filii non suc-
cedunt sed
sororum filii.

Luxuriosi.

Duo Malaba-
rum genera.

Polia plebei
& Nayri no-
biles.

Nayris per-
missa forni-
catio.

Nayrorum
auctoritas.

CAPVT XLIII.

Mauri & India Iudæi.

MAURI ac Iudæi numerosi in omnibus Indiæ locis Goæ, Cochini, aliisque interioribus terris habitant; partim illi ex aliis venere terris, partim stirpe Indi, traditione patrumque consuetudine Iudæorum ac Maurorum pestiferam sectam tinentur. In re familiari ritu regionis vivunt. Inter Indos templa habent, Synagogas, & *Mosquitas*, in quibus religionem pro arbitrio exercent. In Lusitanorum urbibus quisque suam vivit opinionem. Sacra tamen nemo publice exercet, scandali metu, & est talibus statuta mortis poena, si pertinaces sint, velut religionis Christianæ apertis temerariis extra civitatem illa securè fiunt, ut circa Cochinum, ubi Rex cum aula degit. Ibi Iudæorum multæ ex lapide nobiles ædes sunt, iidemque mercatores opulenti consilia etiam Regis moderantur. Templa item ac Synagogas eodem loco habent, librosque sacros Hebræos, quales ipse contrectavi. Colorem plurimum sunt albo ut Europæi, pulchrasque habent fœminas. Multi eo ex Palæstina venerunt, optimæque Hispanica linguâ utantur. Sabbatum colunt ac etiamnum *Messiam* expectant. Mauri pariter *Mosquitas* habent live oratoria, supraque templum tabulata multa, ac porticus, ubi pueri religionibus imbuuntur. Antequam templum intrent pedes aquâ abluunt & servit cupa cum aqua ante templum ad huiusmodi ablu-tiones. *Alpercos* live calceos ad fores templi relinquunt, ac intrantes proni in faciem cadunt, brachiorum manuumque jactatione, mimicam devotionem exercentes. Circumciduntur Iudaico more, carne suillâ abstinent. Mortuos sepeliunt. In templis imagines nullas habent, exceptis quibusdam lapidibus Chaldaicis literis ex *Alcorano* notatis. Negotiantur autem plurimum circa Rubrum mare, ad quod aromata deferunt. Et quamvis multi inter Lusitanos iisdem admixti habitent, eorum tamen acerbissimi hostes sunt, impediuntque summopere incrementa Christianæ religionis, quam apud Indos continuo deturpant ac infamant. Sequuntur figuræ Regis Cochini elephantis infidentis, *Nayrorum*, Malabarensium utriusque sexus, Maurorum qui Canonor habitant, & Christianorum S. Thomæ crasso pede, ut in descriptione tractus relatum est.

CAPVT XLIV.

Idola Indorum ac religiones.

PAgodi ac idola per Indiam magno numero sunt, variisque a gente religionibus ac votis coluntur, peculiari circa quasdam imagines Deorum nomine cultu, quæ cæteris excellentiores, multis ornamentis decorantur. De his tantum tractare institui pro declarationis necessitate. Apud urbem *Bassaym* Septentrionali Goæ plagâ, quæ in tractu Indiæ a Lusitanis habitatur, insula jacet propinqua oræ *Salfetra* dicta. Ibi duæ speluncæ existunt præstantissimorum Indiæ Pagodorum. Una harum sub petra excavata vici magnitudinem quadringentarum habitationum ostendit. Accedenti ad ima petræ occurrit idoli domus, cum figuris immanium Dæmonum, saxo insculptis, ubi hodie Monachi S. Michaelis templum ædificaverunt. Intranti vero petram primo circuitu multi Pagodi apparent, inde alio atque alio ordine cubicula Pagodique occurrunt, ex petra ipsa. Apud cubicula major ex lapide urna stat, cum aqua quæ per canales in eandem derivatur. Alius etiamnum, quartum ordinem circuitus item figuris impletus occupat, ita ut trecenta cubicula in quatuor hisce porticibus enumeres, stantibus undique imaginibus teterrimam formam, supra quam enarrari potest. Altera caverna eadem in insula alio loco visitur, facta item ex petra ingenti magnitudine, ac Pagodis similiter undique suffarcinata. Adhæc in insula *Pory* Pagodus supra cæteros celebratur, qui a Lusitanis elephantis Pagodus nominatur. In hac insula in petræ vertice ostium patet, pertinens ad templum magnitudine monasterii. Intus loci ac cisternæ magno numero sunt, ac in parietibus ubique sculpta animalia omnis generis, elephantum, leonum, &c. etiam Amazonum, eximia arte, & haud dubiam opinionem Chinesium hisce in locis olim negotiantium singulari opificio. Verum nunc templa eadem inculta & destructa jacent, testanturque antiquam Indorum magnificentiam, quæ interiori regione, ubi patrii Reges dominantur, etiamnum maxima est. In *Seylon* insula mons est *Pico d'Adam*, sive Adami mons dictus; in cuius vertice domus cœnobii magnitudine conspicitur, Pagodi magnæ æstimationis templum. Hoc in loco aliquando cultus fuit simiæ dens, tantâ solemnitate, ut nihil supra, auro ac gemmis inclusus. Magno venerationis mysterio per Orientem celebratum cimelion, & votis itineribusque quadringentorum aut quingentorum milliarium spatio expetitur. Ceterum Lusitani anno millesimo, quingentesimo, quinquagesimo quarto cum insulam expeditione bellicâ ante aliquod tempus vastassent, spe majoris lucri illecti, etiâ templum spoliare aggressi sunt. Sed nihil invenere præter arculam gemmis & auro ornatam,

Maurorum gens.

Libera fides.

Iudæi consiliarii.

Ibidem

Mauri.

Mauri hostes Christianæ fidei.

Idola inclysa

Simiæ dens in cultu & veneratione.

ornatam, in qua dens famosus custodiebatur. Hunc abstulerunt magno omnium Regum dolore, qui legatos deinde ad Lusitanos miserunt, cum oblatione septingentorum millium ducatorum pro dentis redemptione. Ceterum impedivit Archiepiscopus *Don Gaspar*: Non convenire Christianis accepto pretio nutrimentum detestabilis cultus dictitans. Itaque injectus fuit igni dens magna legatorum astantium commiseratione, & admiratione ob contemptum ingens pretium. Cineres per maris fluctus sparserunt. Sed *Banians* quidam subdolis (ut sunt isti homines insignes calliditate) alium dentem comparavit eumque velut miraculo ereptum ac sibi a Pagodo idolo revelatum Regi *Bisnagar* obtulit, maximis inde adfectus premiis. Estque is proinde in honore habitus pari veneratione ac observantia. In regno *Narsingæ* sive tractu *Choromandel* Pagodus item summopere colitur ac singularibus votis festisque frequentatur. Carrum ibi ingentem vix quatuor elephantum trahunt. Is festivis tantum diebus producit, multis insuper funibus alligatis, quos homines utriusque sexus summam devotione student contingere. In summitate carri Tabernaculum apparet, atque sub eo Pagodus. Infra Tabernaculum Regiæ matronæ instrumenta musices pulsant, ac jucundissimo concentu idoli festum celebrant. Ita carrus magnis in Diuum venerationis notis procedit. Nam & quidam ex eodem zelo eum discindunt, ac partes detruncatas idolo sacrificant. Alii carro corpora supponunt, certâ nece, compressi ingentium rotarum mole. Hi apud Indos gloriosi Martyres magnis etiam honoribus post mortem impiam ac detestabilem coluntur. Ita a meis sæpe sodalibus audivi, estque res per universam Indiam notissima. Ipse autem quodam tempore in contubernio Lusitanorum & quorundam Decaninorum indigenarum, impetrata a Prorege licentia animi causa, & visendi rogam Bramenis voluntariamque mulieris mortem, more eo quem supra retulimus, continentem petebam. Ibi passim figuræ terribilissimæ Diabolorum occurrebant, petris insculptæ, ac in vico aliquo templum ingens intravimus. Nihil ibi apparebat, præter pictam tabulam, in qua idoli imago erat, summa fæditate. Cornua multa, dentesque plurimi mentum, pubem, ac faciem figuræ dehonestabant. Tiara caput tegebatur, prorsus tale monstrum dixisses, quale Apocalypseos liber describit. Tabula hæc e muro pendeat, qui templum velut chori specie divideret. Nulla ibi fenestra erat, sed a lateribus duo clathrati furni aspiciantur, ad excipiendum fumum sacrificiorum. Orizam enim, fru-

mentum, gallinas, ac fructus alios Indi offerunt. Ita terribilissimum odorem cum exhalarent, animi ferè deliquium adferant, propius accedenti, cunctis deturpatis cibi decocti, & dissecti squallore. Ante has clausas fores vitulus in medio templi stabat, quem ex nostris quidam conscendit in ludibrium ac jocum. Verum Bramenes rei indignitate commotus, clamare ac vociferari altius coepit, ita ut multi causam ignorantes accurrerent. Sed res ante adventum aliorum composita fuit, excusatione ignorantia: Itaque & turba discessit. Tunc a Bramene instanter impetravimus multis precibus, ut fores ipsas aperiret. Obstitit primum post autem victus prece paruit, præfatus: Ne quis ultra limen procederet, atque adyta tanti templi prophanaret. Cinerem quo frontem nobis ungere volebat recusavimus. Mox spelunca, velut quoddam Caci antrum apparuit, concamerata, nulloque lumine ex fenestris inlustris. Ostium duntaxat ad lumen serviebat. Ex eadem concameratione vel centum olei lampades minores dependebant. Atque in medio minutum tabernaculum erat gossypinis spiris & bractea tectum. Sub eo (ut sacerdos narrabat) Pagodus ex auro factus, magnitudine nundinalis pusionis latebat. Prope templum ex saxo labrum stabat, quadratum, cum aqua fætida, qua semet abluunt, cum templum ornandi causa intrant. Procedentibus inde alia mox idola rupibus adfixa adparebant, minora quidem: his pelvis cum aqua etiam apponitur, ad ablutionem saltè pedum, cum cochleari ex nucæ Indica, ad devotiones viatorum, qui in itinere idola venerantur, iisque pro ratione fervoris erga Deos offerunt. Adstant enim fornaces cum vitulo, ante quem dona sua exponunt. Et jacebant passim oblationes ex oriza ac frumento, &c. quas attingere verebamur ob fæditatem ac sordes. Ceterum Bramenes aliter, qui cibum omnem hilariter consumunt, populoque persuadent Deum hujusmodi epulis delectari. Ità his lucro sunt capti superstitione animi. Post talium vanitatum adspectum, vicum eundem in quo illud templum erat repetebamus: Bramenes enim dixerat, fore, ut circa vesperam Pagodus animi causa ambulatum produceretur. Eum ritum inspicere & nos ardebamus. Hora opportuna campana quam alibi Christianis acceperant pulsata populum convocabat. Tum ex istis fasciis explicatus Pagodus pallanquino imponitur, ac ab honoratissimis vici gestatur, comitante turba, solito tympanorum ac tiliarum strepitu. Post deambulationem deinde aqua fætida abluunt, suisque demum cunis imponitur, ut cibum capiat, cuticulamque oblati rebus caret.

Banians impostor mirificus.

Martyres Ethnicorum.

Iter Iohannis Hugonis veris firmam ubi ceremonias Ethnicorum conspiciuntur.

Templi & imaginis descriptio.

Pagodi ex auro factus.

Pagodi exitus.

Discedunt fufis precibus, celebratifque facrificiis caeteri. Bramenes folus postmodum curam gerit, iisdemque epulis fe fuosque fuaviter exhilarat. Hæ gentilium vaniffimæ ac deplorandæ fuperfitiones funt, quibus vitæ fequentis æternitatem promereri fe poffe arbitrantur. Vt pateant lectori, figuræ fequuntur Pagodorum, Vitulorum & Mefkytarum Maurorū ac Machometanorum, qui inter Malaberes habitant, cum aquæ urnis ad ablutionem folemnibus.

CAPVT XLV.

Animalia Indiae.

Animalium
caro in India
non ita fuavis
ob calorem.

Multis India armentis ac pecudibus Minlustris eft, bobus, vaccis, ovibus, fuibus, capris, hircis, &c. vili pretio, verum, non ita fuavi carne ut in Europa ob calorem regionis. Goæ optimæ notæ vacca sex *Pardavis* emitur. Boves in cibum vix maftantur, ad agriculturam duntaxat refervati. Porci, oves & capræ fuis item precii comparantur. Ovilla caro parvæ æftimationis eft, ac in vilem ibi cibum cedit, interdifta etiam infirmis. Suilla autem caro falubrior eft, ac a medicis facilius ægris conceditur. Oves ibi in quinque partes diftribuantur, cauda enim pro parte cedit, quod ea pinguis, & lauta fit, ac craffa admodum. Bubalorum ingens paffim numerus vifitur, vix tamen cibi caufâ occiduntur, nifi in egenorum gratiam. Lac tamen expetitur. Ideo per totum diem famulæ ac Canarini cum lacte bubalorum, ac caprearum, flore lactis optimo, & recenti butyro ad venditiones difcurrunt. Butyrum minutis particulis fruftatim venditur. Cafeos quoque albos admodum exiguos conficiunt, fed ficos valde & falfos. Apri, lepores, euniculi, cervi & cervæ, parvo numero inveniuntur. Gallinæ, capi, perdices, columbæ ingenti multitudine featent undique. In Goæ infula vicinisque locis multi pafferes exiftunt & quædam fringillæ: Sed Cochini ac circa tractum Malabar, neque pafferes, nec fringillas aut minores aviculas invenire licet. Vespertiones India habet complures, magnitudine eximia, infestas fructibus ac arboribus, ita ut Canarini pernoctare cogantur ad custodiam, quam etiamnum vix tuentur. Indis e vespertione gratiffimus cibus eft, ac perdricis loco habetur. Corvi nigri maxima atq. incredibili abundantia paffim vagantur, fummaque audaciâ feneftras invadunt, ac fecuré epulas cibumque auferunt. Ita mihi accidit cum fcribenti apertis feneftris corvus menfam invaderet. Nam ex atramentario goffypium rapuit, omnesque chartas harpyæ alicujus inftar confpurcavit, me fruflrâ protervam audaciam impediente. Ferè hæ aves bubalos invadunt, eôfque continuis morfibus

Vespertionū
multitudo.

Corvorum
audacia.

depilant, atque ideo omnes penè bubali calvi funt, quas ut abigant paludem petunt, ac aquâ merfi corvum ita eludunt. Etiam glires in India magnitudine nefrendis domos & ædificia fubruti fundamentis, ad ruinas trahunt, murosque perfodiunt, a cattis, qui tantæ magnitudinis animal non audent invadere fecuri. Aliud glirium genus minutum, pilo rubicundo, odorem aliquem mufci habet. Formicarum autem perniciofa ubique multitudo, omnia edulia, etiam linreamina confestim magno numero invadit. Ideo omnes ciftæ ac promptuaria quatuor columnis in India imponuntur, ac a parietibus removentur, ne hisce animalibus adfcenfus fit, ac fub columnis pelvis cum aqua ponitur, & fi ficcata tempore neque renovata fuerit, continuo formicis omnia plena funt. Etiam fub lecticis eadem vafa habent, ut fomnus fecurior ab infesto harum formicarum curfu & morfu fit. Aviculæ ex Canaria aliæque fringillæ, quæ ex Lufitania a quibusdam caufa deliciarum in has partes adferuntur, ut tutæ fint a formicis baculo impositæ ftant, cui vas cum aqua fubfit, alioquin morfu aculeato petita a formicis mox interirent, etiam fi funiculo fufpenderentur, cum & per funiculum beftiolæ confcendant. Milites atque pauperiores, quibus non ita facultates fuppetunt, ad ciftarum cum pelvi emptionem, cibum fi quid (quod raro cõtingit) fuperfit involutum ftrophio- lo ex clavo ad murum demittunt, circulo carbonibus factò, qui curfum formicarum fcandentium impediât. Aliud formicarum genus digiti longitudine ac colore rubro, agros, herbas, fructusque maximo agrorum damno invadit. Blatte tineaque omnia ibi vefimenta fordidâ perforatione corumpunt. Ideo vix veftem præter quotidianam habeas. Chartam libròfque difficultè ab injuria vermium fullonumque fervant. Etiam cimices ubique multi. Crabronum deindè genus volatu perniciofo cibum, oleum, butyrum, aliæque liquida invadit, nullis pene operculis prohibiti, penetrant cuncta, ipfaque linreamina notis ac lituris deturpant, adherentibus ovis fyrupi inftar, lentâ tenacitate. Multitudo harum mufcarum multò maxima eft; magnitudine apes bis fuperant, ac *Baratta* vocantur, ut formicæ inter Indiæ mala ac clades haud immeritò computatæ. Tigres alit terra interior; fera alia animalia Leones, aprofve ignorant. Serpentum vero ac lacertarum ubique ingens copia, adherent etenim parietibus ac in lecticas & ftragula dilapfi lacerti foporem homini fuperjacentes capiunt, magno terrore. Ideo potentiores fub conopæo amant dormire. Chamæleones India plures habet innoxios tamen, non alio quam aëris alimento (ut ferunt) fuftentatos.

Glires ingentes.

Formicæ
apud Indos
infestæ.

Crabronum
genus.

Lacerti &
serpentes.

Chamæleon.

Annotatione

Annotatio D. Palud.

Chamaeleon, quasi parvus leo (ut Plinius ait) magnitudine lacerti est, a capite usque ad caudam initium, transversos septem aut octo digitos colligit longitudine, altitudo quinque penè digitorum est, longitudo pedum trium & dimidiati. Hispidus est ac nodosus spinâ dorsi acutâ. Colorem mutat redditque semper eum quem proximè attingit, pallent aut nigrescunt ferè plurimi, cute tenui ac pellucidâ, qua omnes colores excepto rubeo suscipit. Oculos vertit ac rotat magna commotione huc illucque, nullo pupillæ motu. Solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quam aëris alimento, &c.

Cercophiteci autem plurimi Palmas Indicas, quæ Cocos ferunt vastant perniciosè. Iisdem in arboribus bestiolarum quædam discurrunt quos *Bichos de Palmeiras* vocant, id est, bestiolas Palmæ. Similes sunt viverris, sciuri caudâ, pilis variis ad delicias ac voluptatem expetitæ. Psitacorum tota India libero volatu fecunda est. Ceterum ex Moluccis insulis aves quædam Malacca Goam deferuntur, similes aliâs psitacis, multis rubri coloris plumis, etiam loquaces ut psitaci, viginti aut triginta parduvis in India æstimantur. Visum maximè recreant, suaviter garrulæ, adulanturque linguâ hominibus, quibus caput ac barbam, os & aures lambunt, ad nitorem usque. Ideo inter domesticas aves expetuntur, quod psitacos cæterasque aves pulchritudine pennarum superent. In Portugalliam ad Regem crebrò missæ fuere, verum infelici successu. Tenellæ nempe aves ac curâ summâ habendæ, tanti doni gratiam ob gravitatem itineris morte consumunt.

CAPVT XLVI

Elephas.

Elephantes in multis Indiæ partibus reperiuntur. plurimi tamen in Æthiopia, post Mossambicquam, ubi *Cassres* nigritæ homines habitant, qui eos interficiunt cibi gratiâ, dentesque Lusitanis eboris commercio vendunt. In Bengala & Pegua eorundem magna quoque copia est. Venatu ibi multitudine mortalium adunatâ aliisque mitioribus elephantis sæpè capiuntur, cinctis 2000. aliquando indagine e quibus 100. aut 200. eligunt, cæteris ad fecunditatem dimissis. Hi postmodum tempore, minis, fame ac siti aliisque modis mitescunt, ac ad humanæ linguæ intellectum formantur, oleo demum inunguntur ac curâ magnâ abluantur. Inde domiti rectoribus obediunt, hominibus ingenio similes, à quibus sermone & formâ duntaxat differunt. Regnum Sianæ numerosam quoque multitudinem elephantum habet. Ibi a gente candidus elephas velut rex cæterorum solemniter divinoque cultu honoratur.

Ejus elephantum gratiâ magna fuit orta contentio inter regna Sianæ & Peguæ, ut in regnorum descriptione retulimus. Sed quos insula Seilana mittit, ingenio ac intellectu cæteris mundi totius præstant. Nam (ut Indi astruunt) ab aliis in signum submissionis adorantur, & tanquam principes coluntur. Omnia onera, dolia, sarcinæ, vasa, &c. maximo ministerio per elephantes in India aguntur. Ceterum Regiis sumptibus sustentantur, quique illorum ope eget rectorum convenit, atque cum eo de vecturæ pretio agit. Rector cervicem belluæ insidet pedesque sub auribus extendit, manu unicum tenens, quo testiculos animalis intra aures jacentes stimulat. Id momentum regimini maximum est. Accedente elephantum, ad id quod gestandum est, loro quidem sarcina librata nè in hanc illamve partem declinet suspenditur, atque ille monitus a magistro loro proboscide sumit dentibusque circumdat, extremitatem lori ore tenens, pendulam inde sarcinam quo velis defert. Si autem navis imponendum sit vas, ipsa navis ripæ admoventur. Tum elephas id navigio ipse imponit, lapidesque subjicit, periculum facturum dentium impulsu. An etiam num vacillet. Tormenta etiam graviora aliâque ex ære aut ferro producunt haud difficulter. Liburnicas biremes, *Caravellas*, &c. soli ex aquis in terram propellunt, tanquam aliud agentes. In summa carrorum, jumentorum ac vehiculorum ubique usum præstant. Vivunt autem orizâ & aquâ. Somnum capiunt ut reliquæ quadrupes belluæ, genuaque commode etiam flectunt. Hyeme cum imbres (ut ille ait) Iovem deducunt, in Venereis stimulis furibundi agitantur, ita ut rectorum nullam admittant. Tum extra urbem aliquo in loco furiosus catenam ferream arbori crassæ adligatur, cibumque ibi sub die accipit, donec furor transeat, ab Aprili in Septembrem usque, hyberno tempore scilicet, continuus. Post redit pristina mansuetudo, tractabilesque restituntur iis, qui nullâ injuriâ agunt, verum contumeliosis ac petulantibus nunquam ignoscunt, memoriâ vindictæ sempiternâ. Dentes ex quibus ebur fit per Indiam magno in pretio sunt, præcipue in Cambaja, ubi opifices multa ex ebore concinnant, mulieresque *Manillas* sive armillas octo novemve circulis gestant. Inde & ex Æthiopia ac Mossambicqua eo deferuntur. In Seilana insula & Pegua Reges bella ex elephantis ineunt. Gladios quippe dentibus alligant, turesque dorso imponunt, ex quibus quinque vel sex viri balistis tormentis ac igneis patinis instructi depugnant, & in hostes conjiciunt. Ipsi quidem ad terrorem turbandosque hostium ordines valent. Verum si unus terga det, cæteri quoque pari terrore proprios etiam homines insigni tumultu conculeant. Murem, glirem ac formicas hor-

Seilanæ Elephantes principes reliquorum.

Elephantum ministeria.

Furor Elephantis.

Vindictæ studium.

Bestiolarum palmarum.

Psitaci.

Elephantes ubi.

Candidi Elephantis adoratio.

micas horrent, ne promulsdem subeant. Tormentorum etiam strepitum flammamque timent, nisi tempore fuerint adfecti. Cum coeunt mas colliculo sublimior instat, inferiore paululum femina: Clangore pedum auriumque continuo concussu adventum a longe produnt. Velocitatem caballi subinde æquant, gloriã ac ambitione admodum æstuosi. Festo die decretãque supplicatione elephantes processioni identidem interfunt, eo ordine, ut juniores præcedant, seniores autem subsequantur. Tum picti insignibus regis Lusitanie, tibicines quinque vel sex gestant, qui concertu mirifico festivitatem exhilarant, tantã belluarum incedentium gravitate, ac ad magnificentiam composito gressu, ut ab hominibus nullo in modo ex ea parte differant. Goë aliquando hujusmodi exemplum contigit. Admotus liburnicæ elephas, eam omni nisu in terram protrahere conabatur. Sed grandis erat navis ac solitis major. Ideo cum vires non sufficerent, advocandus erat alter auxilii causã. Ceterum rector cum acerbã castigatione ignaviã increparet, eique infirmas vires objiceret, ac infamis auxilii pudorem novã collectã vi elephas navigium promovere omnem rejiciens opem contendit, tantã mole impulsuque, ut supra facultates laborando rumperetur, ac necem è vestigio subiret. Eo deinde tempore, quo Cochino in Lusitaniam navigaturus essem, clavus navis nostræ destructus restauratione postulabat. Is alligatus lembo ad ripam primum producebatur, ibi tum duo ligna parata erant, quibus per elephantum aquã eductus atque impositus facilius laboretur. Ingens erat clavi pondus, quippe quo navis 800. *Lasticum* regeretur, & ipse elephas junior, nondumque adultus oneri nequaquam sufficiebat; ut in genua anteriora procumbens, altã voce ac flebili lacrymisque manantibus tedium & ægritudinem circa imbecillitatem suam testaretur, castigante identidem magistro, objurgatoriis verbis, pudoremque ingerente belluæ ob astantium multitudinem. Verum ubi frustra tentata res nequaquam succederet, alter elephas admotus fuit, itã pari ope clavus eductus, jam lignis suppositis imminebat: tum ille prior fastidio auxilii, dentibus ac capite socium reppulit, solusque, quod oneris restabat perfecit. Indè cuius ingenii hujus belluæ facilis consideratio, ambitione cum hominibus pari. Gratissimi quoque sunt ac beneficiorum memores. Novi anni initio rectores a Prorege Archiepiscopo aliisque principibus strenam postulant recepto more. Tum foribus accedentes inclinant sese acceptoque munere genua flectunt, velut redditã gratiã dominorum nomine, cujus beneficium velut proprium reputant. Hasce beneficiales ædes cum transeunt, inclinato capite ostium in

memoriam venerantur, itẽmque templi fores, ac crucis imaginem a rectoribus edocti. Ex more suo subinde forum olerum petunt, ibique quisque elephanto aliquid objicit. Erat inter hos Mulier quædam ex oleribus suis elephanto semper benefica. Tempore autem adventante quo in furorem abeunt bestie, nondum profus alienatæ, per sex septemve dies cum dominis vicatim discurrunt, qui populum ut aliquid in nutrimentum furiosi elephantis conferat deprecantur. Sed enim regere animal non potens magister, voce tantum monet, ut caveant atque elephantum furentem ipsi vitent, planè eadem tragædia, qua in Lusitania tauriludia exercentur. Simili insolentiã agitatus rabie elephas, in forum olitorium quandoquẽ venerat, omnia ibi everrens, ut homines coacervati timidique huc illucque de salute solliciti discurrerent, ædesque aliquas peterent. Inter hos & illa mulier benefica elephanto olim, domum quandam anxie subiverat, concussaque subito periculo, infantem suum in sporta positum desererat. Itãq. magnopere sollicita elephantum cuncta turbantem, ut tyrannum pueri verebatur, ac lacrymis madida clamoreque turbata, jam propinquum filii funus deslebat. Verum elephas accedens ad sportam furoris oblitus subito, ipsum infantem modestè proboscide excepit, ac impluvio cujusdam officinæ innoxium clementer imposuit, ad pristinam rabiem reditu deinceps factò, renovatòque circa alias res tumultu, cunctis admirantibus, exultante præsertim matre, restituto puero vivo ac integro. Talia infinita per Indiam exempla quotidie oboriuntur, ex quibus paucã duntaxat commemoravi, ut belluæ gratitudine homines nostros admonerem, qui infausta meritorum ac benevolentie oblivione, omnem benefacti ex animo memoriam delent, cum & insensatus elephas repetat, quod nos melioribus disciplinis imbuti, sensibusque præditi, ingratitude nebulã obducimus.

CAPVT XLVII.

Abada sive Rhinoceros.

India *Abadam* sive Rhinoceros non habet; verum in Bengala & Patana reperitur. minores sunt elephanto, cornu breve naribus ostendunt, quod postremã parte crassius, anteriore acutum eminet, colore cæruleo tristiore ac albo. Porci habent rostrum, pelle rugosã ac scutularã. Cum elephanto similitatem exercent. Quidam hoc animal pro Monoceros habent, quod nullus uspiam hætenus sit visus, auditu tantum intellectus. Sanè Lusitani adfirmant & Bengalæ homines adstruunt, circa Gangem in regno Bengalæ multitudinem magnam esse harum belluarum, ibique cæteras bestias ad

Rhinoceros
ubi.Elephanti
supplicantiũ
pompe in-
terfunt.Exemplum
ambitionis in
Elephanto.

Alterum.

Gratitudinis
commemo-
ratio.

bestias ad potum convenientes operiri, donec rhinoceros biberit, quem post illa sitim explent. Cornu enim naribus impositum aquam tangit, ob vicinitatem narium & rostri. Et probatur illud ab Indis adversus venena, aliisque morbos summo perere. Quin & dentes, ungulas, carnem, corium & sanguinem, immo stercus contra venena laudant, ut & ipse experimento subinde didici. Neque rhinoceros ubique eadem praestantia valet; Nam quorundam cornu 100, 200, & 300. pardavis aestimatur, aliorum 3. aut 4. dignoscuntque virtutes Indi certa scientia licet ejusdem coloris & magnitudinis sint. Causa autem efficaciae discrepantis ex herbis est, quibus aliis in locis optimis ac saluberrimis animal victitat, aliis vero non item. Circa Malaccam quoque Sianam & Bengalam capreae quaedam live hirci inveniuntur sylvestres, medico item cornu, contra venena, ut ipse probavi. Has Capreas vocant *Cabras de Mato*, id est, Capreas sylvestres. Anno 1581. Rhinoceros cum Elephanto Regi Hispaniarum Philippo tum Lisbonae existenti pro munere advenit ex India. Atque haec de avibus Indiae terraeque animantibus. Plures bestias aliquis facile enumeret: sed ego tantum has descripsi, quas communis scientia probavit, exclusa ab historia omni incertitudine circa ignota.

Cornu Rhinocerotis contra venena.

CAPVT XLIIII

Pisces, ac Indiae monstra marina.

Pisces Indiae multi sunt & quibusdam gustus bonus. Optimus est quem *Mordexinum* vocant, *Pampanum* & *Tatungum*. Est piscis *Peixa ferra* dictus, quem in orbis scindunt Salmonis instar, ac sale condunt, estque excellens valde & longinquam in navigationem duraturus. Oriza autem pisces ferè omnes coquunt, cum jusculo quod superfundunt, acidi gratiq. gustus, ut apud nos uvæ immaturæ live acinae; *Carryh* vocatur. Is cibus illis cotidianus est, fervitque oriza vice panis. Alofa item ibi bona est, solex, alique pisces diversi generis. Squilla autem tanta magnitudo, ut 12. in coenam sufficiant, & cancer item magnitudine ac bonitate excellit, contraria ratione cum iis, qui apud nos celebrantur. Lunæ etenim plenâ ibi vacui sunt, cum apud nos lunâ turgidâ & ipsi succo singulari alimentoque repleantur. Musculi ubique multi. Ostreae item praesertim circa Cochinum & Comorini caput, sed ea non ita aestimantur. Pisces in India parvo pretio comparari possunt: Duobus etenim stiveris pro 5. aut 6. hominibus facile prandium ex pisce & oriza ritu Iberorum instruas, quæ sane vilitas magna est, si cum pretio Hispaniae ac Lusitaniae compareretur. Pisces quosdam *Tubarones*, sive *Hayos* flumina Indiaeque maria abundanter

Mordexinus piscis Pampanus & Tatungus.

Pisces parvo pretio emuntur.

ter habent. Hi perniciosi valde natatoribusque infesti, multos margaritarum piscatores interimunt, ideoque flumina natant non frequentantur, constructis tantum cisternis in quibus sese homines abluunt. Cum Cochini in flumine navis nostra staret, clavisque reparatus antiquis esset restituendus cardinibus, nauta cum 4. aut 5. sociis in lembo post navigium erat, unusque loro navi alligatus media sui parte in aqua hærebat, ut clavum aptaret. Is mox ab hujusmodi *Hayo* correptus fuit, mordicus amputato crure ad femora usque, quamvis piscem nauta remò cæderet. Cumque homo bonus manu piscem contrectare veller, & manum cum medietate brachii parteque natium iterato morstu amisit, frustra percutientibus sociis: Cum vitæ tenui spe aut etiam voto vulneratus hoc modo ad Xenodochium ferebatur, nosque altera die enavigavimus. Hujusmodi exempla quotidie in fluminibus, ac mari Indico accidunt, inter urinatores ac piscatores, qui tanti monstri morstu vitam crebro amittunt. In flumine Goæ quando ostium hyberno consuetoque tempore obturatum est, quidam piscatores piscem caperunt, insolenti figurâ qui deinde delatus ad Dominum meum Archiepiscopum, ejus jussu fuit a me depictus; mittebatur ad Regem Hispaniae imago. Is magnitudine justici canis, porci rostro, oculis minutis, nullis auribus, contentus tantum foraminibus duobus, quatuor pedes elephanti pedibus similes habebat, caudamque latam a dorso desinentem ac sine planam, stimuloque rotundo & acuto. Per atrium discurrebat grunnitu porcino, squamis corpore in univèrsum conlecto, magnitudine membri pollicis prioris, duricie infracta, supra ferrum, quam neque gladio penetrare poteramus. Ad contrectationem sese in globi formam contrahebat, occultatis extra omnem animadversionem puncturis ac disjunctionibus. Ita clausus nullâ vi referari poterat, verum quietior, paulatim resolutus, cursus suos repetebat. Ceterum quia piscium hic inita narratio est Historiam piscis admirabilem haud impertinentè referasti. Illam multi, vel supra fidem veri estimabunt. Sed pictura in palatio vice regis, testimoniaque testium probatorum veritatem firmabunt; Cum nomen agnomenque ducis navis, annus, dies, &c. adscripta sint, multis qui in eadem navi fuerunt etiamnum viventibus, quod recens historia sit. Res hæc est. Navis quaedam solito cursu Mossambicæ ex Lusitania Indiam petebat, secundo vento velisque turgidis optimo flatu, ad lineam directâ navigatione. Cum autem 14. dierum spacio eundem semper cursum tenuisset, nihil tamè proficiebat & dinumeratione graduum facta apparebat retrocessisse navem, summâ omnium admiratione, cum & tempestas

Hayus piscis noxius.

Exemplum.

Piscis mirus porci instar.

Remora exemplum.

faveret, & experientia docuisset nullos in ea parte maris fluctus esse, qui navigationis sælicem tractum impedirent. Itaque stupentibus cæteris & incantationis aliquam vim occultam suspicantibus, fortè celestes proram diligentius inspexit, ibique caudam magnam latamque piscis animadvertit, qui proram flexu obtinebat curvatæ caudæ, ceterumque corpus sub carina tendens, capite clavum subibat contraque omnem ventorum vim navem morabatur, retròque trahebat. Eum magnâ contorum vi navales socii detraxerunt, caudaque solutâ navis bono ferebatur successu. Pictura in Proregis palatio memoriæ causâ existat, ibi sæpè nomen ducis, annique notas legi, sed nunc exciderunt. In Bengalæ flumine Gange Crocodili reperiuntur, marinique angues immensæ magnitudinis, qui piscatores ac lembos sæpe evertunt, terramque subindè infestant, in viatores lethali mortu, ut cotidiana exempla docent. Cochleæ circa Malaccam formâ ut apud nos D. Iacobi cochleæ tantæ magnitudinis extant, ut unani ex arbore pendentem vix duo homines baiuli ferant. Tales faburæ loco Malaccæ navigio advehebantur, quod nostrâ in classè ad S. Helenam, circa Terceram tempestate frangebatur. Et advehebantur aliquæ per Iesuitas missæ, ad frontispicii monasterii, templique Lisbonæ instructi decorem. Pariter navis S. Petri titulo insignis ex India Cochino Lusitaniam petitura, syrtibusque D. Petri 6. gra. in Austrum a Goa illisa, fracta fuit. Verùm mortales omnes Caravella ex tabulis navigii concussi factæ præsidio salvati in Indiâ rediere. Medio tempore tamen a cancriis passi maximos metus. Illi summo numero ac inusitatâ magnitudine homines quos comprehendere poterant elidebant, ideoque arctâ vigiliâ, ac excitatis munitionibus arcebantur. Rei gestæ veritas nupera est, eaque in navi quâ ex India in Lusitaniam proficiscebam, duo navales socii erant, qui eodem in D. Petri navigio cum fuissent, oculatum testimoniû præstabant. Picturæ præterea passim in India Goæ idem testantur. Hæc de piscibus monstrisque marinis, quæ certâ fide cognovi, relata sint.

Crocodili.

Cochleæ ingenti magnitudine.

Canceri inusitati roboris mirezq. magnitudinis.

CAPVT XLIX.

Fructus, arbores, planta vulgaresque India herba; præcipua Ananarum descriptio.

Annotatio D. Paludani.

Anana a Canarinis Ananasa dicta, a Brasilianis Nane, aliisque in Hispaniola Iajama, ab Hispanis in Brasilia Pinus, propter similitudinem quam hi fructus cum nucis pineæ habent, ex provincia S. Crucis in Brasiliam allata primum, mox in Indiam Hispanicam, post in Orientalem, ibidem magnâ copiâ crescunt, magnitudine citri aut

melonis, colore optimo inter virorem & flavedinem, pereunte quando maturescunt virore, sapore grato odoreque placido, instar abricoti, cum & ades in quibus hi fructus sunt, odore cognoscantur. Carduo altitudo a longè non ita absimiles, echinata perinde folia non habent. Caulis ex quo emicant cardui magnitudine, radices ut carduus habet, cui unus tantum fructus incumbit, medio scapi, aliique minuti circumdant, quorum & quidam fructus ferunt. Huiusmodi in horto meo plantas ex Brasilia allatas habui, verùm nostri frigoris impatientes. Calidus est ipse fructus ac madidus. Ex vino sumitur instar Persici, facili digestionem. Verùm inflammationem parit & astum, depravationem gingivarum, ob tenuia fila quibus distinguitur; Fructuum horum species apud Brasilia populos differentia linguarum varia item nomina habent. Prior Iajama vocatur, longior ac sapore jucundior, carne flavâ. Altera Bonjama, albo interiori colore, ac sapore ob dulcedinem nimiam stolido. Tertia Iajagna dicitur, eodem albo colore, verùm gustu vinoso & acido. Ceterum naturâ ipsa fructus hi passim quoque crescunt, nominanturque sylvestres Ananasse. Hæ scapo lanceæ altitudine auctæ, magnitudine aurei mali, echinatis item foliis, spinisque mitioribus cinctis, a porcis manducantur, licet sapore hæud ingrato sint. Planta ipsa cum radicibus succi plena est; Succus cum saccharo mane mixtus, certo adversus calores hepatis ac renum, ipsaq. renum ulcera, purulentam urinam, virgaque excoriationem remedio valet. Arabes laudant hunc succum adversus sacrum ignem, ac Queura indigitant. Qui plura cognoscere cupit Costâ legat, Oviedum ac Thovetum. Ananâs saccharo conditas cucumeris magnitudine ego plures habui.

ANane inter Indiæ fructus sapore præstant. Non sunt quidem naturales Indiæ, verùm exoticæ a Lusitanis ex Brasilia allatæ, idèo principiò maximis petitiæ pretiis pardauvo æstimabantur, nunc verò multiplicatæ vilescunt. Maturescunt quadragesimali tempore, tum enim gustu pollet gratissimo. Melonis sunt magnitudine, formâ coli, aut nucis pineæ, facillè tamen scinduntur; rubro colore, admixto virore, cubiti fere altitudine excrescunt. Folia huius herbe ex Hispania Sempervivæ imagine conspiciuntur, perpetuò etenim virent, ideoque a trabe domus suspenduntur, arctiora tamen sunt, ac circa margines sinuosa. Manducandi seu nucleorum gratiâ in orbem scinduntur, ac Persicum colore maturum repræsentant, pari item ferè sapore. Verùm delicato gustu supra omnes fructus præstât. Succus multo dulcioris instar vix satietatem implet. Calidi sunt, nam si cultrum horæ mediæ spacio insertum teneas, ferè consumptus erit. Sanè communi usu hominibus vix nocent, nisi supra modum sumantur, usque ad gulam. Infirmis hæud permittuntur.

Ananarum forma.

Succus.

Natura.

aut igne uruntur ut manducari possint. *Cajones* ipsi ea parte quæ anteriore est pomo, caulem habent insitum arbori. guttur autem peculiari natura cum deglutiuntur stringunt, gustu acido & succulento. In orbes ideo scinduntur, adjunctâ aquâ, sive vino, faleque injecto, quibus modis adstringendi illa facultas mitigatur, palato ita gratissimi. Eodem tempore quo *Manga* maturefcunt; *Mungis* tamen *Ananisque* cedunt; viliores enim sunt, & per *Indiam* copiosi.

CAPVT LIII.

Jambi.

Annotatio D. Palud.

In *India* & aliis fructus restat ob pulchritudinem, ac suavissimum gustum, medicinalemq; potentiam descriptione dignissimus, ideo apud *Indos* valde gratus ad quos ex *Malacca* primum delatus fuit.

Arbor ex qua crescit magnitudine *Hispanicis* malis medicis par est, multis dispersa ramis in latitudinem, umbrosa, pulcherrimo adspectu. Truncus majoresq; rami luridum corticem habent. Folia nitida sunt ac levia, palma latitudine longiora, similitudine ferri lancea, crasso filo in longitudinem distincta, discurrentibus undique venis. Exterius videntur prorsum, introrsum vero pallent magis. Flores sunt purpurei coloris, vivo a dspectu, ac clavicularum vinea gustum habent. Fructus piri magnitudine visitur, sunt autem duplici specie distincti, quarum una colore fulvo ad nigredinem inclinante sine officulo fere est, ac gustu alteram vincit, qua coloris purpurei, rosaceo amano odore, officulum album ac durum continet, non plane rotundum, magnitudine officuli perfici, asperâ pelliculâ contextum. Suavis & illa palato est, frigida ac humida facultatis, mollis, tenui folliculo tecta, quem cultro vix adimat. Arbor radices alte agit, quartoque anno fructifera, sæpeque in anno ferax, adeo ut nunquam absq; fructu, aut flore aspiciatur, nam & eodem in ramo maturi ac immaturi *Jambi*, etiam flores reperiuntur, contra aliarum arborum naturam, deciditibus continuo floribus, ut ipsa humus colore purpureo picta videatur, quibus mox alii succedunt, redsiva semper sobole. Maturi *Jambi* facile arboris motu decidunt, si tamen ramos vellices, ut eo facilius carperet queas, ipsi facile rumpuntur. Ante alias epulas hos fructus in mensis comedunt, ac passim inzerdunt. *Malavarones* & *Canarini* *Jambolinos* vocant, *Lusitani* incola istius terre *Jambos*, *Arabes* *Tupha* *Indos*, *Persæ* *Tuphat*, *Turcæ* *Alma*. Arbor a *Lusitanis* *Jabeiro* appellatur. Flores fructusq; saccaro cõdiuntur quibus cum in febribus fervidis utuntur ad sedandâ sitim.

ARbor *Jambi* magnitudine prunis æquatur, estque ipse fructus admodum jucundus atque in adspectum amænus, magnitudine pomi. Colorem habet rubrum

Jambi arbor.

albicantem, tanto splendore ut picturam, aut ex cæra factam imaginem æmuletur, gustu præterea optimo, odoreque ad aque ex rosis fragrantiam. Introrsum albet, atque ipso esu madidus & aquosus probatur; eximietate præstanti, si vel odorem, vel saporem spectes, ideoque nec infirmis interdicitur, ut cæteri fructus, quod nequaquam noceat. Flores quoque arboris admodum vernant, ac mirifice oblectant odore, & albo rubroque colore. Quotannis quater quinqueve fructificant arbores, jucunda sane vicissitudine, cum una subindè pars deciduis foliis maturos fructus habeat, altera adhuc recentibus, ac floribus etiamnum odoriferis, spem tantum novi partus ostendat. Ità toto anno varia hyemis æstatisque species una in arbore adolescit. Officulum habent interius album *Jambi* qualem fere *Cypressi* fructus.

Fructus descriptio.

Feracitas multplex.

CAPVT LIV.

Alii Indiæ fructus.

IAngomæ in *India* arborem habent, cerasiforma, suntque magnitudine prunorum rotundorum, colore subrubro. Officulo carent eiusque loco nucleos aliquot minutos habent. Pruna gustu fere referunt, magnoque sunt numero, ac ideo viliores.

Iangomæ.

Annotatio D. Palud.

Iangoma ex arboribus crescunt, quæ prunis nostris similes sunt, nisi quod spinis undique squallent. Crescunt passim nullâ operâ, & in hortis *Bacaim*, *Chaul* & *Batecala* visuntur. Fructus a sorbis parum differunt, rotundi & parvi, contrahunt palatum ut prunecola. Officulum non habent verum quaedam minuta semina, primum nascentia ut pistacia. Antequam in esum valeat digitis compruntur, nec tamen eo modo facultatem adstringendi amittunt, ideo ad obturationes probantur, licet *Indis* parvo in pretio sint.

Quidam ferunt fructum hunc a certa quadam ave devoratum, & deinde ejectum alvo ejusdem avis, fimo terra mandatam facilius crescere meliori feracitate.

Carambolæ octo angulis, magnitudine minoris pomi, acidum gustum habent, quemadmodum pruna immatura. Ad confervas fere experuntur.

Carambolæ.

Annotatio D. Palud.

Carambolæ *Lusitanis* & *Malabaren*sibus dicta, in *Decan* *Camarix* vocantur, in *Canarâ* *Camarix* & *Carabeli*, in *Malaccâ* *Bolunba* & a *Persis* *Chamaroch*: ex arboribus crescunt similitudine mali cotonea, foliis longioribus majoribusq; pomorum nostrorum, viridibus admodum & amaris, flore parvo quinque foliorum, colore in carnato, nullius prope odoris sed suavi aspectu, acetosa sapore. Fructus ipse oblongus est, flavus & velut in 4. partes divisus, sulcis altius adactis, in ornamentum, in medio quibusdam minutis seminibus existentibus, qui ob acorem palato grati sunt;

F

grati sunt;

grati sunt. Saccaro conditur magno usu in medicina ac cibo. Maturi ad febres ardentes dantur, loco syrupi ex aceto. Canarini succo utuntur, admixtis aliis medicamentis ibi crescentibus, ad colores conficiendos & vitia oculorum tollenda. Costa scribit se in India obstertricem agnovisse, quæ hoc fructu siccatō & in pulverem redactō, adjectis Bettela foliis utebatur, ad fetus abortivi dejectiones. Et in muria hi fructus habentur, quod grato sint gustu & appetitum cibi excitent.

Brindoini, Duriones, Iambolones, Mangestani, aliique fructus quod minoris pretii sint, hic a me non describuntur.

Annotatio D. Palud.

Brindoinos Orientalis India dat, qui extrinsecus aliquantulum rubent, introrsum vero sanguinei sunt, gustu acerbissimi. Reperiuntur etiam exterius furvi ob maturitatem, leviori acerbitate licet eodem sint introrsum colore.

Multis Indorum fructus hic in deliciis est, verum ob acerbicatem non ita amarus. Tinctores eo utuntur. Cortices adservantur ac trans mare vehuntur aceti conficiendi gratia, quod & a Lusitanis quibusdam usurpatum fuit.

Annotatio D. Paludani circa Jambolinos.

Arbor corticem habet Lentisci, & Mirthi formâ, folia Arbuti: sponte passim crescit. Fructus ut majores matura oliva Cordubenses palatum ac guttur admodum stringunt. A Medicis parum expetuntur. Muriâ tamen servantur, ac cum oriza cocti manducantur, quod stomachum acuant; verum Indi nec Iambolinos, nec Iakas inter salubres fructus computant.

Ex Indiâ quam Hispani tenent, per Philippinas insulas, sive Lusones, Malaccam, indeque in Indiam fructus delati sunt, quos Papajos vocant, qui formam fere Melonis habent, pugni que magnitudinem. Arbor haud crescit nisi sit jugata, mare aut fœmina. Mas fructus non fert, sed fœmina duntaxat, sterili etiam fœminâ, si a mare diverstat. Arbor in viri staturam justam adolescit, ac majora folia habet. Eratque primum magno in pretio ob novitatem, quæ nunc plane obsolevit. Habet India exoticas quoque ficus Lusitanicæ, quæ fructum perfectum vix producant. Malâ aurea, assyriæ, citri & cæteri fructus passim in Indiâ reperiuntur, præstantque Hispanicis. Vvas raro invenias, eas ex vineis ante fores positas aliqui ut in Belgio duntaxat colligunt. Ceterum circa nativitatem Domini, ac quadragesimam ex terrâ Ballagattæ firma à Decaninis aliisque Indis uvæ Goam deferuntur, quæ tamen Hispanis cedunt, licet majoris, cæterorum fructuum intuitu, pretii sint. Plurimi etiam in Indiâ melones sunt Hispanicis tamen bonitate inferiores: cum saccaro enim ferè manducantur ut meliori gustu sint. Verum alterius generis sunt, quos Pa-

tecas vocant sive Angurias, aut melones Indiæ vocant, colore subviridi ac intrinsecus albo, nigris nucleis, aquosi valde ita, ut succo mox os repleant, dulces admodum, refrigerant maximè, & post prandium ideo expetuntur. Cucumeres & raphani maximâ sunt copiâ, brassicæ item, sed quæ bonitate Europæis cedant, non enim incremento consummata folia claudunt, verum temerè dissipata patulæ ostendunt. Lactucæ genera vix habeas, ut nec herbam ad oleris confectionem. Flores herbæque beneolentes parvo numero sunt, exceptis rosæ & rosmarino, quibus tamen odor parvus sit. Campi nullis omnino floribus distinguuntur, gramine tantum puro virides hyeme nimirum, cum pluviam madescunt. Æstate torridi viroreque orbatî jacent. Quidam verò arborum flores toto anno durant, quos Fullos vocant, inter vestimenta ac lin-

Melones Indiæ.

Brassicæ.

Flores in India haud multum.

Flores odoriferi.

CAPVT LV.

Ficus India.

Ficus Indiæ multiplex est, modò crassiore, modò tenuiore formâ, diversis præstantiæ notis. Verum eadem omnibus imago ac color idem, arboreque ipsa eodem modo viri staturam æquat. Folia habet ulnæ magnitudine. tres dodrantes lata, iis Turcæ utuntur chartæ bibulæ vice ad cucullos. Lignum arbor non habet, sed similitudine arundinis truncum. Quod senescente arbore exteriorem corticis partem tegit, in modum cribri ex pilo facti figuratur, aspectu tamen crassius aliquantum: introrsum eadem folia cucullata ac clausa apparent, in mediâ hominis altitudinem, tum explicant sese ac per vices excrescunt ita ut vetera a recetioribus successione quadam expellantur, donec arbor justo incremento steterit, fructumque maturum protulerit. Folia in medio crassiorem, quo dividuntur, nervum habent. Inter folia ex arbore surgentia flos nascitur, magnitudine ovi Struthionis, colore purpureo, ex eo longiore incremento ramus prodit non ligni quidem materiâ, sed caulis brassicæ ficus coacervatas abundè proferens. Primo quidem fabarum formam

Papajos fructus.

Gaudet arbor conjugio.

Vvæ in India raræ.

Melones.

Folia ficus.

Fructus.

Exploratores
Terre Sancte
quod genus
uvarum retu-
lerint.

formam habent, cum adhuc voluulis in-
cluduntur, magnitudine medi palmi pol-
licisque tres aut quatuor latae, cucumeris
crassitiem nanciscuntur. Ramus hic fere
semper 100. ficus habet, plus minusve, quae
ut uvae in nodum coguntur. Racemi inde
quidam ita magni, ut duorum virorum ba-
culo bajulantium onus impleant. Nondum
plane maturi scinduntur, cum inter viridi-
tatem & flavedinem etiamnum herent, tum
alibi a trabe suspensi, intra 4. aut 5. dies com-
mode maturescunt. Arbor sive planta uni-
cum duntaxat racemum fert, quae mox tota
detruncatur, ac mensis spatio justis denuo
incrementis adolescit, & fructum toto an-
no ita perpetuum fert, tanta abundantia, ut
communiter Indis in cibi usus serviat, gu-
stu sane bono, decorticantur autem, folli-
culis instar fabarum existentibus, licet ali-
qui tenuiore sint tegmine; interius albe-
scunt, ac morfu farinam & butyrum dolci
mixture representant, ideo panis ac lacti-
cinii loco serviunt, simplici victu, quo cor-
pus hominis absque alio cibo facile posset
sustentari, ut in India multi sunt, quibus
toto vitae tempore particularis cibus ex fi-
cu est. Plurimas ac communiores Lusitani
Figos d'orta vocant, quasi hortenses dice-
res, suntque aliquantulum crassiores. Aliae
quas *Senorinas* dicunt minores ac extrin-
secus laeviores, velut optimae notae sua-
vi odore pollent, ac gustu percommo-
do. *Cadolina* ficus etiam in pretio sunt, ce-
terum maxima laus *Chincapolinis* est, re-
gionis Malabar. Flavescunt illae parum, vi-
riditate exteriori maximam, largae ac proce-
rae, odore suavi, ac aquae rosaceae amulo.
Sunt & alia genera. Quae in *Canonor* repe-
riuntur palmi longitudine, ac crassitudine
pro rata, ob magnam ibi copiam siccan-
tur, ac demptis folliculis per Indiam, mer-
caturae quodam genere, distrahuntur. Quan-
do maturescunt assantur plurimum, quod
cruda ob acrimoniam, quam in deglutien-
do adferunt, non perinde gratae sint. Colore
introrsum rubescunt. Ceterum assatae de-
corticantur, ac in orbem scinduntur, ad-
jecto vino cassiaque contusa, praestantia ci-
bi suavissima, etiam supra Cydonii mali
assati excellentiam. Ut caetera oblonga scis-
sione finduntur, faccaroque injecto tosta,
condimento probo, ab Indis summopere
expetuntur. Ex ficibus quippe praecipua
plebi sustentatio. Eae omnibus Indiae ac
Orientis locis inveniuntur, ut & Mossam-
bicquae, Ormutii, ad oram Abex, Malabar,
Malacca, Bengalae, &c. Gufaratae, Decani-
ni, Canarini, Bengalenses, eas *Quelli* nomi-
nant, Malabares *Palan*, Malacitani *Pysan*.
Etiam in Arabiae reperiuntur, quas *Musa*
vocant, Hierosolymis, Damasci, Cayri
item habentur, ut ab iis accipi, qui istis in
locis negotiantur; persuasum inde quibus-
dam, primum patrem Adamum, ex hoc ge-

nerere fructuum cum peccato gustasse. Ve-
rum cum in Testamenti veteris historia le-
gimus, exploratores Terrae sanctae racemum
uvarum retulisse; cui gestando vix duo ho-
mines sufficerent, mihi huius fructus re-
cordatio saepe incidit. Num talis ille race-
mus extitisset; qui eodem more ab Indis
ad domum Archiepiscopi Domini mei
translatus, haud falsa illius historiae ima-
gine, apparebat.

Annotatio D. Palud.

Ficus Indica apud Arabes non *Musa* aut
Amusa, sed *Moris* vocantur; arbor vero
Daracht Moris. A Brasiliensis Pacona & ar-
bor *Paguover*, a Brocardo in Terra sancta de-
scriptione Paradisi Mala, ab Oviedo historia
Indica libro 8. cap. primo Platanius, in Guinea
Bananas, in Malabar *Patan*, in Malacca *Pi-
can*, in Canara, Decan, Gufaratta & Bengala
Quelli. Sunt & Avicenna, Serapioni, ac Rhasi
certis capitibus descripta. Avicenna sane libro
2. cap. 491. de huius fructus virtute scribens,
eas parvum alimentum praeberere refert, quod
& Bilem ac pituitam generent, stomachum
offendant, ideo calidis post desumptionem ficu-
um huius generis, acetum cum melle, ac semi-
nibus refrigerantibus praeberi suadet. Adversus
calidam pectoris & renium intemperiem con-
ducunt; urinamque cient. Rhasis similiter lib. 3.
Medicinarum, cap. 20. stomacho eas nocere
ait, quod & ego in Syria existens illarum esu
probavi. Appetitum macerant in cibos, alvum
excitant, ac gutturis cruditatem leniunt. Sera-
pio libro *Medecinarum* cap. 84. huic fructui
primum caloris ac humiditatis gradum tribuit,
& quod pulmonis ac pectoris caloribus medi-
cus sit scribit, verum supra modum sumptum
stomacho gravem esse. In foeminis fetus incre-
mentum eodem autore adjuvat, renibus conducit,
urinamque ac Venerem excitat. Indorum medici
ficus in febribus aliisque morbis probant. Para-
disi autem mala; meo iudicio has ob rationes
vocantur: Quod ameno & suavi gustu sint,
odore item ac colore probentur; gustus etenim
acidus dulcedinem habet adjunctam. Odor ve-
lut rosarum nares adsicit. Color autem flavus
pulchre item viridis oculos pascit. Accedunt
figurae crucis, quae obliqua fructus scissione ap-
parent, de quibus Syria Christiani varia refe-
runt, ac peregrinis easdem ostendunt. Qui plu-
ra desiderat scitu digna, super hoc fructu com-
mentaria doctissimi & peritissimi viri Caroli
Clusii in *Garciam* ab Orto legat; quae abunde
lectori satisficient.

Iniami item ac *Batata* in India magno
numero crescunt. *Iniami* sunt sifetis forma,
crassiores tamen, ac nodosiores, pari ubique
crassitie. Sub terra crescunt veluti Bulbo-
castana, colorem habent mustellinum, in-
trorsum autem albescant; Bulbocastanis ta-
men suavitate gustus inferiores.

Annotatio D. Palud.

Iniami hoc anno nobis ex Guinea allati sunt
crassitudine viri cunctis ubique aqua; exterior

Iniami

Racemus que
duo viri vix
bajulent.

Ex ficu dun-
taxat quidam
viciant.

Differentia.

Ficus Cano-
nor.

Ficus passim
reperiuntur.

cortex mustellini coloris est, interius admodum albens. Assati ac elixi gustum optimum præbent, ac cibum Nigritis præstantissimum.

Batata. Batata colore sunt rosaceo, ab Iniamis alioquin non discrepant, suavitate tamen superant, bulbocastanis similes. Hi duo fructus per Indiam maximè vigent, Iniami præsertim, qui cum ficibus famem vulgi pari concupiscentiâ explent. Assati ferè comeduntur aut alio modo cocti, ut apud nos brassicis & rapis fit.

Cibus vulgaris.

CAPVT LVI.

Palma India qua Cocos nuces fert.

Nomen arboris Palmæ.

ARbor hæc vulgaritè à plurimis Indorum, Persis & Arabibus *Maro* vocatur, nucisque *Narel*. Malavares eam *Tenga maran* nuncupant, maturumque fructum *Tenga*, immaturum etiamnum *Elevi*. Goæ *Lanham* indigitant. A Lusitanis autem fructus *Coquo* dicitur, ob tria foramina, quæ in eo conspiciuntur, Cercophiteci capiti haud absimilia; ab Avicenna *Jansial Indi*, id est, Nux Indiæ. Malacitani arborem *Trican* nominant, fructum verò *Nibor*. Estque hæc universæ Indiæ utilissima arbor, ut ordine suo explicabimus: colliguntur autem plurimi fructus in Maldivæ ac Goæ insulis, vicinisque terris, etiam in ora Malabar. Vnde & frequens commercium ex fructibus, quos in alias terras deferunt. Arbor proceritatis eximiæ, in altum excurrit, palmi minoris fere crassitate. Folia non nisi in cacumine generat, quæ se ut in dactylo dilatant, sub foliis, velut clypeo, fructus latent; juncti inter se decem subindè numero, rarissimè enim unica nux separatim prodit. Flos castaneæ flori haud absimilis est. Lignum spongiosum rarâ densitate, nec perinde firmum visitur. Amat ripas, ac propter aquam libentissime crescit, arenosis in locis. Interior terra nullam Palmam hujusmodi fert. Radix ipsa tenui spacio porrecta, contra fidem ferè terræ inhæret, ob inusitatam trunci proceritatem, ut ascendens oculos animùmque aspicientium nimiam altitudine perturbet. Verùm Canarini arboris corticem in scalarum velut usum scindunt, ac præparant eximiæque facilitate ascensu superant, cum desperatione Lusitanorum quibus id facinus terribile habetur. Plantatur autem ex *Coquis* nucibus, producta in virilis staturæ altitudinem, transfertur, ac hybernis temporibus cinere stercoreatur, æstate vero aquâ irrigatur. Lubenter circa ædificia crescit, quòd luto delectetur; inter paucos annos probè culta fructus producit. Hæc Canarinorum cura est. Illi sub hisce arboribus degunt, quas emendant, ex proventu earum vitam sustentantes, conductione in ita cum proprietariis, quibus

Forma.

Natura.

Cultura.

mercedem persolvunt. Tanta multitudo harum ubique Palmarum est, ut Hispaniæ ac Lusitaniæ olivas, & Bataviæ salices numero superent. Utilitatum autem & commodorum hæc est ratio. Primo quidem lignum quamvis spongiosum, ob proceritatem tamen, ad multa utilissimum habetur. In insulis quippe *Maldivarum* integras ex eo naves fabricant, absque ullo ferreo clavo, filis duntaxat ex iisdem *Coquis* contextas. Rudentes quoque ac funes ex eadem sunt arbore, etiam vela ex foliis, quæ *Olas* vocant, quibus quoque Canarini tegularum loco utuntur, & Lusitani ad galeros adversus solem, & storeas ac tegmina Pallanquinorum: Quin & galeros conficiunt ex foliis, tegumento capitis, insigni æstimatione tenuitatis, qui subinde 3. aut 4. Pardauvis emuntur, expetiti æstivo tempore ob levitatem. Sane duas ob res potissimum hæc Palmæ coluntur, fructuum nempe gratiâ & vini. Nux ipsa interior *Coquos* magnitudinem ferè habet ovi Struthionis, quæ etiamnum culleolâ viridi tegitur, ut nuces Basilicæ.

Declaratio utilitatis Palmæ.

Galeri ex foliis pretiosi.

Annotatio D. Palud.

Indiæ nuces duplici culleola teguntur, quarum prima pilosa est, ex qua Cayro conficiunt, rudentes & funes nominantur; eadem stuppea loco reparandis navigiis servit: nam falsis maderæ fluitibus, dilatat se, navisque meliori fide, quam nostra materia continet. Ex altera culleola, non tantum Indiæ in locis, sed etiam apud nos calices fiunt. quòd vulgo persuasum sit, hujusmodi pocula vim adversus apoplexiam habere falso tamen.

Cæterum hæc culleola sicca jam & soluta pilosa est, ut canabis, atque ex ea rudentes omnes & funes quibus India utitur fiunt. Colore sunt quo funes, qui in Hispania ex sparto conficiuntur. Boni valde sunt, verùm aquâ falsâ conservari debent, dulci quippe situm & putredinem contrahunt, quòd picis illitu careant. Navis quæ ego ex India in Lusitaniam vehebar, funes omnes ex ejusmodi culleolis habebat *Cayro* dictis. Verum post dies quatuordecim semel erant marinis fluctibus immergendi, ut à putredine servarentur, eoque modo rudentum ex cannabi vicem facile supplebant. Fructus pene maturus *Lanha* vocatur, ac intus aquâ plenus est ipsumque albumen interius, etiamnum molle est & vietum. Aqua enim si nux arbori diu hæreat, in albumen sive nucleum coalescit, isque interior fructus est, sapore nuci avellanæ similis, dulcior tamen aliquantulum. *Lanha* aquam habent suaviter potabilem, illa dulcis ac limpida admodum refrigerat, subindèque, ex una *Lanha* dimidium cantharum implet. Indè ambulans viator siti correptus, Canarinum aliquem compellat, qui cultro accinctus arborem ascendit, *Lanhasq;* pro arbitrio poscentis numerosas abscindit,

Rudentes Indiæ ex qua materia.

Lanha fructus.

Aquam habet dulcem.

abscindit, Basaruci unius aut duorum pretio, ac ad potum perite præparat. Prior cortex interioris fructus tegumentum (postea lignum fit nuce ad summam maturitatem perducta) tum mollis ac tenuis suavi gustu, cum sale carduos altiles sapore propemodum representat. Aquæ huius potus licet multus non nocet, quod amænus sit & naturæ commodus. Fructu deinde maturecente aqua minuitur, nucleisque augetur, non ita potabilis ut antè, ad aco-rem enim tendit. *Coqui* etiamnum cortice tecti securi corruptionis, per universum orbem vehi possunt. Fit autem subindè diuturnitate temporis, ut aqua illa in pomum subflavum convertatur, sapidum valde ac suave. Culleolæ deinde ad plurimos usus serviunt. Nam cochlearia cum ligneo capulo ex eo fiunt, ollæque ad aquæ haustum, & calices quibus vinum ferunt, quando campos ambulationis gratiâ petunt, aliæque infinita. Item comburitur culleola & carbonum loco optimè aurificibus prodest. Ex nucleo Indi obsonium conficiunt, orizamque cum succo nuclei coquunt, aliter enim nuce vix in cibum conferant; exceptis mancipiis. Cortice autem dempro nucleus siccatur, & immensâ copiâ in Malabaræ, Cambajæ, Ormutii, Septentrionalesque Goæ regiones, ac in Ballagattæ loca dimittitur. Servit enim ad oleum, quod cisternis expressum, bonitate eximiâ in cibum, flammam ac medicinam expetitur.

Annotatio D. Palud.

Duplex genus olei ex his nucibus fit. Unum ex recentibus, quas tundunt, & calidam superfundunt, atque inde exprimunt, oleo natante in superficie. Oleum hoc stomachum purgat, & viscera, molliter ac sine noxa; quidam Thamarinda extractum admiscunt, optimumque ita pharmacum reddunt. Alterum ex Copra, sive siccatis nucleis premitur, id præter utilitatem, quam stomacho purgatione adfert, ad nervorum quoque contractiones valet, & doloribus membrorum inveteratis medetur.

Exsiccati *Coqui* hoc modo transvecti *Copra* vocantur. Ut autem fructuum horum lætius incrementum prohibeant rustici, *Coqui* ipsos flores abscindunt, atque amphoram totandam collo angusto alligant, eamque ne venti aut spiritus penetrent, figulinâ terrâ obturant. Indè post paucos dies succo quodam amphora repletur, quem *sura* nominant, amæno admodum & in potum eâ dulcedine, vel meliore etiam, quâ serum dulce laudatur.

Annotatio D. Palud.

Valet hæc aqua contra calidam jecoris intemperiem, & renum; purgat virgam a purulenta & fœda materia.

Eadem aqua ad solem horâ mediâ spacio exposita, in acetum vertitur, quo India universa utitur. Tale apud D. Paludanum

conspicitur. *Sura* hæc distillata *Fula* sive *Nypa* vocatur, eaque optima nimirum, vini igne Rhenensis eliquati, notas habet præstantissimas. Secunda ex eadem *Sura* distillatio *Uraca* dicta vinum totius Indiæ unicum est, calidum sanè, & efficax, quod tamen Indi aquæ instar potant. Colore albo est. Lusitanis hoc modo temperatur. In dolium *Uraca* tres manipulos ex uvis passis purgatis conjiciunt, quæ in Indiam ex Ormutio vehuntur. Manipulus ibi unus 12. pondo habet. Epistomium apertum permittunt ipsumque dolium non ex toto implent. Vi enim caloris mox rumperetur, fervere quippè ad bulliétis aquæ modum. Singulis autem diebus, duatum septimanarum spacio, movent liquorem, eo transacto ipsa *Uraca* rubrum colorem pulcherrimum nanciscitur, æmulum vini rubri Lusitaniæ, a quo sapore parum distat, nisi quod dulcis & calidus sit. Vinum autem passæ sive rosinorum vocatur, frequenti negotiatione in Bengalæ, Malaccæ, & Chinæ loca translatum. Goæ communiter triginta *Par-dauvis* æstimatur. Ex eadem *Sura* & sacharum conficiunt, quod *Jagra* vocat. Aquam elixant solique apponunt, inde sacharum nascitur, quod parvæ æstimationis est, ob nigredinem cum aliis in India candidi sachari usus, promiscuus sit. Medulla arboris sive trunci *Palmis* nominatur, quæ magno in pretio loco muneris ad opulentiores potentioresque mittitur. Chartæ autem tenuitate & candore, formâ plicabili crescit; ita ut subindè quinquaginta aut sexaginta plicas habeat, togæ muliebris instar. Ex hac Indi chartam & libros instaurant: Virentibus inscribunt plicis, quæ tum siccatae litteras indelebiles habent, stimulo ferreo antè notatas. Indi *Olla* vocant constantque ex eadem materia omnes gentis annales, libri, & volumina, quam & signare norunt in epistolarum usus. Chartam huiusmodi ac litteras apud Doctorem Paludanum meo munere videas. Arbores hæc plurimæ sunt in Maldivæ insulis, ubi & *Coqui* inveniuntur, contra venenum opinione hominum validi.

Annotatio D. Palud.

Garcias & *Costa* fabularem hanc opinionem autumant. *Costa* scribit sæpenumero a se tentatum, verum infeliciter; ut & mihi idem tentanti accidit.

Atqui tota ex *Cairo* unde rudentes fiunt ex hisce insulis negotiatio est, etiam ex *Copra* sive nucleo, ex quo oleum fit. Ita navis ex hisce insulis in Indiam sæpe advenit, ut omnia armamenta, merces, & victus ex hisce *Palmis* sint; quare utilitas huius arboris multo maxima facile explicari potest. Lignum hic figuratum vides cum nucibus ollisque, etiam ficum cum foliis expressis ad vivum imaginibus.

Et abundanter potam nequaquam noxiam.

Pomum ex aqua coagulatur.

Nucleus obsonium Indorum.

Oleum ex nucibus bonum.

Sura in vineis eliquata distillatur.

Vinum Indorum ex distillatione altera.

Uracam quo modo Lusitanii temperant.

Medulla arboris in pretio.

Ex ea etenim charta tenuis ducitur.

Sura quid sit.

Acetum ex hisce nucibus

CAPVT LVII.

Duriones Malacca.

Duriones
laudatissimi
fructus.

Duriones Malacca duntaxat fert, tantâ saporis laude, ut ceteros omnes orbis fructus gustantium confessione superent. Odorem quandò primùm aperiuntur ceparum putridarum habent, gustu tamen deliciis summis palatum imbuunt. Magnitudine sunt melonis, exteriori formâ laackis haud absimiles, echinatioe tamen ac spinosiore tegumento, quale illud est quo castaneæ clauduntur. Etiam introrsum folliculos habent, ut laaccæ, quibus fructus includitur, magnitudine gallinæ ovi, ubi & castaneæ officulum perfici æquant. Ipse fructus gustum habet, qualem cibus mirificus sanè, Hispanis *Mangiar blanco* dictus, qui ex carne gallinarum imbuta saccaro præparatur. Arborea sunt quales laaccæ. Flos albus est ac sufflavus, folia magnitudine dimidiati palmi, extremitate acuminata interiore levi virore, exteriori lurido, &c.

Annotatio D. Palud.

In Malacca fructus est, qui ceteros omnes India & Malacca alioquin præstantes & numerosos superat, is Malacitanâ linguâ gentis apud quam crescit, *Duriaoen* vocatur. Flos autem *Buaa*, arbor *Batan*; magna ea est ligno duro & densò, cortice cinerici coloris, ramis multis, ac fructiferis copiosè. Flos ex candore flavescit, palma media longitudinem folia habent, latitudinem trium aut duorum digitorum, crenata in orbem, extrinsecus pallenti viriditate introrsum vero admodum viridia ac ad rubidum colorem tendentia. Fructum fert magnitudine melonis, culleolâ firmâ rectorum, echinis crassioribus, multisque, colore extrinsecus viridi, ac lineis melonum instar notatum, continentem intus quatuor caveas, in quibus etiamnum quatuor, aut tres folliculi sunt, quibus fructus continetur, lacteus, magnitudine ovi gallinæ, sapore excellens, supra cibum album quem Hispani ex oriza, pectoribus caponum & aqua rosaceâ conficiunt, ac *Mangiar blanco* vocant: Non tamen ita mollis invenitur, aut viscosus, nam qui flavescent candore immutato putridi habentur, & corrupti aëris aut pluvie injuriâ. Probantur quibus tantum tres fructus in cellulis sunt, inde sequuntur qui quatuor continent; reprobantur autem quibus quinque sunt, ut & rupti ac secti. Vix autem uno in pomo supra 20. fructus invenias, quisq; fructus officulum habet perfici officulo simile, verum oblongum, neque dulci satis gustu, cum & guttur adficiat, ut mespila immatura ideoque non appetatur in usum ciborum.

Fructus hic calidus est & humidus, quique eum manducare volunt pedibus molliter primum proterunt, ac echinos rumpunt. Insuetis parit odorem ceparum putridarum, verum mox degustatus, supra omnes cibos laudem adipiscitur.

Apud collectores magno item in pretio est,

nullâ satietate fastidiosus, ideoque & variis nominibus exornant, ac epigrammata in honorem condunt, licet aliter magno numero facile. *Malvadisis* ematur, mensibus præsertim Junio, Julio, Augusto; aliis temporibus pretium aliquatenus crescit. Hic notanda item est magna naturarum contrarietas, inter Duriones & folia Bettelæ, quæ sane tanta est, ut si in una navi aut domo eadem plena Durionum, folia aliqua essent Bettelæ Duriones continuo putredinem traherent; & velut supra modum Durionum fructus manducati, stomachum nimio calore onerant, si mox Bettelæ folium cordi apponatur stomachi dolores cessant. Quod si post Durionum esum folia Bettelæ quis consumat, nihil inde periculi expectet, etiam si abundanter sese expleat. Inde fit ut communiter etiam ob gustus dulcedinem dicatur: Duriones satietatem nescire.

CAPVT LIIIX.

Arbor radicum, Bambus sive arundo India.

India arborem fert multiplici radice, mirabili aspectu; crescit enim e terra ut ceteræ arbores, ac spargendo ramos radices iis adjicit quibus denuò sua sponte terræ infixis, ingentem serie numerosa sobolem trahit, cum ramus unus arbori recenti, fecundo eventu, Labyrinthoque similis, vagis usque itineribus sufficiat. Ita triginta aliquando pallus una arbor implet; in summam crassitiem productis ramis, ut mater eademque genitrix omnium arborum vix agnoscat, ex omni parte copia radicum funium more primo aspectu dependente. Fructum usibus humanis aptum non fert. Nam is qui olivarum formâ excrevit volucres tantum delectat.

Annotatio D. Palud.

Carolus Clusius, qui hanc arborem diligentissime descripsit Plinii autoritate, eam sicum India nominat, dicitque primum altitudine eximiâ excrescere, ex crasso quodam trunco, ac postea tenues fibras emittere, quæ adhuc tenella aurei coloris existunt. Hæ post descendentes, terramque contingentes, velut surculi sunt novæ arboris, tandemque crassitate truncum ipsum æquant, ut vix differant. Crassities ad ulnas tres subinde porrigitur, ab omni parte innumeri scotent calami ut Italia miliare parvum obsideant, neque tantum inferiores rami eo pullulant modo, verum & superiores, sic unica arboris fructibus integra sylva succedit. Indi ad iter quosdam ramos detruncant, ac velut ambulacra adversus solem parant, umbrâ densissimâ, ob continuâ ramorum seriem, ubi & curvitate eorundem ac reflexu sonitus vocis repercussa ambulantibus, ter, quaterve redditur. Etenim qui hæc D. Clusio retulit vidisse ait se unam ex hisce arboribus, sub quo 800. aut 1000. homines tegeantur, inter quos & ille erat, adjiciens extare quæ 3000. caperent. Folia similia sunt mali Cidoniae foliis,

Arbor Radicum mirabilis ramorum feracis.

nia foliis, extrinsecus viridia, intrinsecus alba ac hispida, velut lana contexta. Hac folia elephantum summopere expetunt, atque eis nutriuntur. Fructus prioris pollicis articuli instar fici minoris formam habet, sanguineo undique colore, intus plurima habens grana, ut communes ficus dulci gustu, ac esui commoda, verum non ita amant, ut nostris ficibus est. inter folia etiam crescunt ex novis ramis, ut communiores nostra ficus. Crescit Goa ac in vicinis locis. Ex Curtio, Plinio & Strabone adjicit Clusius, notiam hanc veteribus arborem fuisse. Qui plura scire desiderat Clusium legat capite quo ficus India describit.

Arbores crassa.

Navigia ex uno tronco.

Medulla Arundinum ad medicinam.

In India alia mirabiles ac crassa arbores reperiuntur, ex quibus navigia fiunt. Circa Cochinum ex arbore Angelina, naves Tones construuntur. Illa quandoque 30. aqua dolia ferunt, ex uno tamen ligno cavata absque ulla commissura, unde arboris crassities indagari potest. Estque ipsi ligno tantus rigor, ut temporis diuturnitate etiam ferrum consumat. Passim item in India saccari arundines habentur, verum parva aestimationis. Cæterum in ora Malabar ingenti crassitie arundo crescit, præcipue circa tractum Choromandel. Ea ab Indis Mambu, a Lusitanis Bambu vocatur. Habet medullam quâ educta calami vice ad scripturam aptatur. Hanc Indi Saccar Mambu, id est, Saccarum Mambu nominant, estque ad usum medicinae commodissima, ab Arabibus, Persis ac Mauris, quibus Tabaxyr vocatur valde expetita.

Annotatio D. Palud.

Tabaxyr Persica vox est, significat ea læteum candidumve humorem, aut concretum succum, humoremve, Sacar mambu dicitur, quod arundines aut rami ex quibus provenit Mambu vocentur. Arbores quæ Tabaxyr ferunt quædam magnitudine ea qua populus conspicitur crescunt, alia minores sunt, communiter ramis directis (exceptis his quos flectunt ad ambulacra & viridaria) multisq; membris, palmi longitudine distantia. Folia habent longiora quam olea. Inter juncturas omnes, humor dulcis nascitur, albus ac coactus pulvis more, is subinde copiosus, subinde autem exiguus est. Verum non omnes rami aut arbores promiscue hujusmodi suavem humorem producant, verum illa tantum, quæ in Bisnagar & quibusdam provinciis Malabar crescunt.

Nam in Persia ac Arabia ferè ad argentum pretium aestimatur, magnèque ab iisdem populis commercio excipitur. Hac medulla circa nodos arundinis crescit, colore plurimum albo, subinde nigro aut cinericio.

Annotatio D. Palud.

Neque ideo contemnitur, hanc enim nigredinem, aut humorum redundantia adipiscitur, aut eo quod diutius quam par erat arbore conclusa fuerit, non arborum adustione, ut quidam autumant. Rhases hujus mentionem facit libro 3. cap. 36. & Serapio libro Medicina-

rum 342. & Avicenna 2. lib. cap. 617. qui Tabaxyr fieri opinatur ex combustis arborum radicibus, sed falso ut demonstratum est.

Indi vitia genitalium ac virgæ, aliæque occultiora mala hoc remedio curant, etiam febres calidas, colericam passionem, dysenteriam aliæque similia mala. Crescunt autem plurimum hæ arundines in tractu Choromandel, Bisnagar & Malacca alta admodum, interstitioque sesquipalmi, formosioris crassitudine, proceritate recta, ut maximam harum regionum domum altitudine superent. Etiam studiose a primis incrementis flectuntur & curvantur, ut formam habeant aptam gestandis lecticis, quas Pallanquinos dicunt, quibus summates feruntur, folia autem hujus arundinis dispersa multis spaciis alba sunt olivarum foliis similia.

Annotatio D. Palud.

Ex arbore sive arundine Mambu quidam Indi naves fabricant, quæ duos homines capiunt ea non excavantur, verum relictis duobus nodis, quos effodiunt ad usum aptantur. In hisce lembis duo Indi nudi in proa & puppi sedent, junctis pedibus quaque manu arundinem tenentes, quæ scapham etiam adverso flumine protrudunt, præsertim in flumine Cranganor. Opinantur adhuc a crocodilorum insultu naviculas hasce immunes esse, qui alias naves facile adoriuntur, his jamdiu nunquam infesta.

CAPVT LIX.

Arbor Tristis.

Arbor quam Tristem indigitant, quod non nisi de nocte efflorescat toto anni tempore, inter miracula computari potest. Cum enim sole occidente nullus appareat flos, mox post horæ medium, floribus multis conspicua ad spectum pulchritudine, narsq; odoris suavitate admodum replet. Sole revertente flores iidem decidunt, terramque prorsus omnem tegunt, quasi in luctum ac internicionem arboris, quæ deinde in vesperam rediviva, cunctis anni noctibus, vicibus suis florescit. Est ea pruni magnitudine, expetita in areis ob odoris suavitatem, facili incremento; nam detruncata etiã post menses sex, statim a virgultis flore crebro pullulat. Inde & ramus avulsus si terræ inferatur; continuo parentis amulus, flores suos multipliciter abjicit & recuperat. Flores mali medicæ floribus similes sunt. Flos ipse albus est, pediculo rubro, flavoque; ideo croci vice fervit, ad colores ac cibos, non quidem eadem virtute, aut gustu perinde efficaci; in vicem tamen fervit defectu croci.

Arboris Tristis natura mirabilis.

Flores ejus qua forma.

Annotatio D. Palud.

Multi aquam ex hisce floribus distillatam oculis conducere arbitrantur, si fascia lintea intingantur, ac oculis imponantur.

Arbor hæc

Arbor hæc Goæ tantum & in Malacca, aliisque in locis, ubi eam Lusitani circa diversoria sua plantavere reperitur. Ex Malacca quippe primum in Indiam delata est. Interior terra nullam habet. Malacitanorum lingua *Singady* vocatur, Decaninorum *Parisatico*, in Decan *Pul* ab Arabibus *Guart*, a Persis & Turcis *Gul*. Originem nominis Indi fabulâ explicant. Fuit nobilis quidam *Parisatico* dictus, cujus pulcherrima filia *Selis* petebatur amoribus, quæ cum tanto amatori virginitatis copiam fecisset, ab eodem novo alterius puellæ amore correpto deserta fuit. Inde mæror mulieri, atque ex mæiore desperatio, ex desperatione mors, quam sibi ipsa intulit. Cadaver postea rogo impositum crematum fuit. Verum arborem hanc ex cineribus suscitaram ferunt, quæ etiamnum doloris ac indignationis manifesta, sole oriente flores perdit, ac folia claudit, nocturnisq. amica tenebris, luctus æterni abundè testimonium præbet.

Annotatio D. Palud.

Descriptionem hujus arboris Christophorus a Costa hoc modo posuit, magnitudine eam & formâ pruni esse, multis minutis ramis, distinctis plurimis internodiis, sive membris, ex quibus duo folia inter se opponuntur, magnitudine foliorum pruni, mollia & scabrosiora, ad latus exterius, sylvia foliorum instar, intus viridia, acuta aliquantulum, in orbem non ita crenata, ut folia pruni, neque perinde venis distincta in medio; Duo folia inter quaque, crescit pediculus quinque capitibus, quæ ex quatuor minutis rotundis foliis constant, undè in medio quinque pulchri candidique flores nascuntur, forma & magnitudine florum mali medica, licet minores sint, pulchriores, & odore suaviore. Pediculus in rubrum, quam in flavum colorem pronior est, quò Indi cibum insiciunt, ut nostri croco. Lupini magnitudine fructus viridis conspicitur, corculi formâ; per medium scissus, oblongo ductu, folliculum ab utraque parte ostendit, quo semè occultatur simile etiam corculo, magnitudine seminis siliquæ, tectum viridi pellicula, gustu amariore.

Inter omnes flores hi sanè odore gratissimi sunt, modo non contrectentur, nam manuum tactu citò odorem amittunt. Indi estimant hos flores facere ad cordis refectionem; amari verum sunt. Ethnici semen quoque ponunt inter medica, quæ cor confortant. Cum cibo flores sumi possunt. Semen ipsum in Lusitaniam crebro missum & terra datum nunquam tamen excrevit, licet summâ molestiâ sollicitatum. Decidunt flores (ut Clusius ait) sole occidente, aut ob quandam occultam contrarietatem, aut ob succi tenuitatem, quem solis radii consumunt; nam quos sol non adficit diuturniores sunt. Hi flores summoperè colliguntur, ex quibus aqua odorifera distillatur, Mogli dicta. Semen mihi Iohannes Hugo ex India attulit, id terra mandavi, verum nullo successu.

CAPVT LX.

Folia Bettela, fructusque Arecca.

Bettela folia sive *Betra*, quæ vulgariter Indis in usu sunt, quotidianâ manducatione in omnibus itè India Lusitanis cognita plagis crescunt, non quidè interiori regionis secessu nisi raro admodum, sed maritimis in locis. In frigidis, ut in China, non nascuntur neque etiam in valde calidis, ut in Mossambicqua & Soffala. Quia vero communiter Indi hunc fructum manducant, & à nobis facta fuit ejusdem quandòque mentio, ob id etiam de eo latius induxi scribere. *Bettela* ergò folia grandiora sunt aliquantulum & acutiora, quam mali Medica. Scandit arbores *Bettela*, ac stipites ambit, hedera in modum aut piperis. Sanè piperi ita similis est, ut à longe vicinum piper à *Bettela* vix discernas. Nullos autem fructus præter ipsa folia reperias. Illa singulari culturâ in pretio habentur, ob cotidianum eorum usum. Nam decerpta per longum etiam tempus facile conservantur, ac duodenariis venduntur. Ibi tùm mulieres juxtà ac viri quovis die tria duodenaria, & quod excurrit consumunt, non quidem prandii aut cænæ gratiâ, sed ità illorum mos fert. Matutino tempore, pomeridiano, vespertino imò etiam nocturno *Bettelam* manducant, eamque continuò manibus gestant. Sed nec simpliciter *Bettela* utuntur. Miscent quippe ad mitigandam amaritudinem fructum quem Malabares & Lusitani *Areccam* nuncupant, *Gusarattè* & Decanini *Supari*, & Arabes *Fausellam*. Fructus hic ex arboribus nascitur, quæ similes admodum sunt palmis *Coquiferis*, verum tenuiore ligno, foliisque minutioribus. Fructus ipse *Cypressi* fructû similitudine refert, quidam verò ab una parte planiores, ab altera elatiores sunt alii majores ac durissimi, (quos forfice scindunt ac cum *Bettela* dentibus terunt) interiùs venis multiplicibus distincti colore rosaceo. Genus *Arecca* est quod *Checaminum* vocant minutum, nigrum, ac durissimum. Tamen cum cæteris paritèr *Bettelæ* adjungitur, nullo nisi ligneo sapore. Ipsum tamen os humectat, ac rubore & nigredine inficit, ità ut nondum sicca dentes ac labia *Areccâ* velut ex cruore mædeant, & alia invenitur quæ manducata homines quasi ebrios in vertiginem rapit. Verum id malum cito cessat. *Areccæ* ac *Bettelæ* libum ex ligno sive arbore, quam *Kaatam* vocant etiam admiscet, ipsaque *Bettelæ* folia calce unguent ex ostrearum testis adustis confecta, quæ tamen ob exiguitatem corpori nocere nequit. Hanc confectioem paritèr deglutiant, succum nempè, nam cætera exspuunt. Valet (ut ajunt) adversus fædum oris halitum, firmat dentes ac gingivas, oscedinem sive (ut nostri vocant) *schoorbutum* avertit, atq. ideo experimentis constat

Fabula.

Virgo petita
solis amore.

Bettela ubi
nascatur.

Ejus descrip-
tio.

Et usus.

Arecca.

Areccæ vis
qua ebrios
reddit.

Kaara libum.

constat Indis nunquam os malè olere, nulli dentium dolorem esse aut stomacacces fæditatem, vel hujusmodi alia vitia, ad summam senectutem usque inviolato dentium ordine; cum interim os velut cruore delibutum, fædo adspectu squalleat. Lusitanorum mulieres eundem Bettelæ manducandæ morem habent, cum sine ea vitam vix sibi constare posse arbitrentur. Ideo nocturno tempore ad caput aut juxta pedes lecticæ apponitur, ibi somno cessante, mox illis Bettela os inficit, quam tum velut fluentem sanguinem exspuunt. Ita interdium (alio enim exercitii genere præter ablutiones carent) mulieres ociosæ, eandem veluti pecora ruminant. Etiam quidam Lusitani consuetudine mulierum inducti, idem faciunt. Inde in visitationibus ac mutuis salutationibus Bettela ipsis in manu est, & summam benevolentiam significatione, ubique ea offertur, cum calce & Arecca, in catino ligneo, quem ad eum servant usum. Quamobrem omnibus in locis Bettela venalis ac jam præparata prostat, cum calce & Arecca. Primum autem ex *Kaata* aliquid & Arecca fumunt idq. mandunt ac mox Bettelæ foliū adjungunt, quod nervis ungue pollicis, quæ acutum recepto more habent, excerptis, calce unguunt, ac ita rotatum ori inferunt, succum priorem inde exspuentes certo ad purgationem cerebri ac stomachi a flegmaticis humoribus remedio. Quod autem exspuunt colore cruorem representat propter Areccam: succum alterum deglutiunt. Indi communiter per plateas & vicos Bettelam, hanc edentes incedunt, præcipue cum aliquem ex optimatibus convenire volunt; ita enim bonum odorem halitus comparant, absque ea qui sermonem facit probro ferè excipitur.

Annotatio D. Palud.

Etiam mulieres ad conjugii usum proficiscentes Bettelam manducant, quod per eam lasciviam augeri opinentur.

Indi omnes illam post prandium sumunt, quod cibi aliter fastidium paterentur, & qui comedere sueti post abstinent, eos corrupto halitu oris laborare deinde existimant. A Bettela tamen abstinent certis temporibus, in funere alicujus propinqui, & quibusdam jejuniis destinatis diebus, ut & quidam Arabes faciunt, ac sequaces Ali Machometi sociari, in suis abstinentiæ dicatis diebus. Folia hæc in Malabar Bettela nomen habent, in Decan, Gufaratta, & Canam Pam vocantur, in Malacca Siri, ab Avicenna Tembul, ab aliis & melius Tambul. Avicenna narrat Bettelam gingivas firmare, & stomachum roborare quem etiam in usum Indi eam manducant. Sed cum folia hæc primo gradu frigida ponit, sicca autem secundo, errat; Aut interpretis peccato, vel authoris errato, id factum est: Nam folia hæc calida sunt & sicca in fine secundi gradus, ut Garcinus ab Horto ex-

perimento ipsemet didicit, quam notam odor gustusque approbant: Folia ergo Bettelæ foliis curia mali similia sunt, longiora tamen & in fine acutiora, interjectis in longum quibusdam venis. Matura jam egregie optima in pretio habentur, licet etiamnum immatura a mulieribus quibusdam appetantur, quod in manducando majorem edant sonitum; plurimam manuum contrectatione eadem corrumpuntur. Bettela in Malacca fructum lacerti caudæ similem fert, qui boni saporis gratia ibidem expetitur. Educitur ut vinea ac hederæ modo. Quidam majoris fructus nanci-scendi gratia, juxta Areccam & Piperis fructus plantant, atque ita jucundissimam pergulam reddunt. Bettelam summam curam habeto, ac sepe aquam superfundito. Qui plura scire desiderat, commentaria illa illustrissima Car. Clusii legat in caput Garcia, quod de Bettela agit.

Satrapæ ac Reges famulum continuum habent, qui cum argentea phiala ubivis locorum illis adsistat. In ea Bettela jacet cum condimentis necessariis, quibus folium præparatum, famulus porrigit. Legati non audiuntur licet ipse Rex linguam calleat nisi per interpretem, tuendæ autoritatis gratia, ipse interim Rex decubitat, vel aulæo infidet terræ injecto, famulo cum Bettela adstante, quam continuo dentibus terit, succumque ac reliquias in argenteam pelvim inspuat, quæ astat, vel a famularum mulierumve aliqua tenetur. Hæc magno honore legatum adficiunt, præsertim cum & illi Rex Bettelam offert. Ità recepto more omni in loco ac ad actus omnes Bettela adest. Latius ergo hic ritum eundem explicare volui. Satrapæ ac Indiæ reges pilulis ex *Arecca*, *Cata*, *Camphora* & *Aloe* confusa utuntur, cum *Ambaro*. Eas cum Bettela loco *Areccæ* manducant.

Satrapæ quo- modo Bettelam utantur.

Annotatio D. Palud.

Alii Bettelæ Lycium admiscunt, ditiores & potentiores Camphoram, alii lignum Aloes, Muscum & Ambarum cinericium, atque eo modo preparata suavem gustum habet, bonumque halitum efficit; quidam Areccam mandunt cum Cardamomo, aut Caryophyllis. In terra interioribus plagis à mari remotis folia hæc magno venduntur pretio. Fertur Nizamoxa Regem quotannis in hanc rem 30. millia mileresorum consumere. Hæc tragemata illorum, hæc dona, hæc iter agentibus propinant. Hæc Reges ipsi ditioribus largiuntur, aliis autem per famulos. Iter facturo crumena ex bysso donantur cum preparata Bettela; nemo autem absque eo munere liberè abit, est enim diplomatæ loco.

Figuris ex sequentibus Duriones, Arbor radicum, Arundo crassior, Arbor Tristis, Arbor Areccæ, Bettela, Piper quod Areccam fere scandit hederæ in modum conspiciuntur. Piperis declaratio in tractatu aromaticum sequetur.

CAPVT LXI.

Dutroa herba, Sentida herba, sive sentiens.

Dutroæ her-
bæ species.

Herba *Dutroa* dicta multis in locis Indiae copiosè crescit, per campos sparsa. Folia acutiore sine lancea ferrum referunt, crenata undique, achanti instar, ejusdem pene magnitudinis; in longitudine multis filis distinguuntur. Sapor autem exiguus est, amarior tamen aliquantulum, raphani odore, flos rosmarini florem colore imitatur. Ex floribus bulbi quædam species oritur, papaveris bulbo haud absimilis, in quo nuclei, quales melones habent continentur. Isti si orizæ, vino, aquæ, aut alterius generis cibo, potionive admixtæ bibantur, cerebrum invadunt, ac stultitiam quandam risu continuo absque alio sensu aut ullâ rerum notitiâ excitant, conciliato etiamnum somno, qui in 24. horarum spacium duraret, nisi pedes aquâ frigidâ abluerentur. Indè herbæ hujus usus Lusitanorum ac Indorum mulieribus frequens est, quam maritis ignaris ptopinant, ut securè adulterò copiam nefandæ libidinis faciant. Ità marito præsentè ac apertis spectante oculis, veràm fatuo risu in mentis abalienationem conjecto, communi proverbio horrenda illa cornua instruunt, quibus conjugem prostituto geniali toro, infamant. Nec is è somno excitatus reminiscitur, verùm sopore levi correptum se fuisse existimat. Eodem sine & mancipia dominis eandem herbam miscent, ut cistas interim ac arcas complent, cujus rei haud exigua documenta existunt. Ceterum Dutroam usu modico sumunt, gravior etenim veneni vis ipsam animam tolleret, nisi remediis antidotisque severioribus juvaretur æger.

Annotatio D. Palud.

Curatio ex rebus, qua vomitum citant fit, ut qua in stomacho hærent, cum cibo exeant. Sequuntur purgationes ac diversiones validis clysteribus ac frictionibus, ligamentisque manuum & pedum, subindè & sanguinis missio in digito pedis majore.

Atqui prohibitus est Dutroæ usus: verùm edictis qui cavent ab uxoribus decepti eandem plurimum inscii bibunt. Etenim quibusdam vel succus tantùm ad stultitiam sufficit. Studiosus sexus muliebris in hac plagâ, ad luxuriam & libidines herbas hujusmodi quæsivit. Omnium ita feminarum mens in fruendis Veneris stimulis, ac continuandis amoribus versatur, nullo metu nullisque reverentiæ legibus coercita. Alia Indiae herba est, quam Lusitani *Sentidam* nos sentientem vocabimus. Illa ad omnem tactum, jactumve salis, aut pulveris folia claudit, eaque non nisi post discessum jacentis tangentisve referat, ac denuo contractata recludit, mirabili prorsus experimento. Sed enim quod mirere locus in urbe aut insula Goæ est, quem *Matavaquas* vo-

Herbæ Senti-
entis cõditio.

Locus Mata-
vaquas.

cant, ubi mactatorum cibi gratiâ boum, ovium ac animalium cæterorum cornua passim conjecta sparguntur, tanquam inutilia, quòd Lusitani Indivè eorundè usum omnino respuant, probri summi apud Hispanos aut Lusitanos notâ: si quis aliquid, vel re, vel specie cornutum habeat, aut cornu monstret, januæ affigat aliove modo præferat. Vulgari etenim elogio *Cornutus* habetur, què prostitute uxoris libido infamat, in tori corruptelâ. At supradictò in loco temerè cornua projecta post aliquod tempus ex interiore parte terræ adfixa radices agunt, palmi unius, & quod excurrit longitudine, quemadmodum ipse sæpenumero oculis usurpavi, radicibus evulsis ac inspectis, singulari sanè incremento, cum nusquam terrarum simile exemplum in cornibus existeret, quod vel memoriâ proditum sit. Causam rerum naturalium curiosi indagare conati nullam invenère, cum adhæc locus ipse lapidosus sit, & aliàs infæcundus. Ideo Goæ homines supra omnes mortales excellentiâ cornuum præstabiles, diuturnâ ac perpetuâ infamiâ laborât, cum alibi ipsa cornua abscindi queant, aut detruncari, ibi autem radices altè agant & infesta semper, cum desperatione conjugalis pudicitia, novis pululent incrementis. Hæc de Indiae herbis vulgaribus, arboribus ac plantis dicta sufficiant. Plura commemorare quis posset, verum haud tradiderim ego, nisi quod veritatis manifestum sit, servatâ ubique brevitatè institutæ ratione.

Cornutorum
probrum.

Cornua radi-
ces agunt mi-
rabili modo.

Ac perpetuâ
infamia Go-
ensium.

CAPVT LXII.

Aromata, species, planta, quibus Medici, ac Pharmacopola utuntur, vulgariq; commercio distrahuntur. Quibus locis, quomodo crescant, ac primum de Pipere relatio.

Piper multiplici specie distinguitur. Est nigrum, album, oblongum & id quod Canarinum vocât. Nigrum communi usu variè distribuitur, per orbis regiones. Album ac oblongum negociacionibus itèr emittitur, verùm parvâ copiâ. Canarinum nunquam ex India effertur, ob vilitatem haud expetitur. Nigrum plurimum crescit in ora ac terra Malabar, quæ ad Austrum 12. milliaribus a Goa incipit, ac ad Comorini caput pertingit, estque marino tractui adjecta, inter mare ipsum ac altissimum Ballagattæ solum. Interior terra nullum piper gignit. Hic quotannis pipere naves onerantur, quæ Lusitaniam decreto petunt, ac inde per totum orbem dispergunt. Etiam Machometani versùs Rubrum mare Piperis multum auferunt, ac ad interiora Ballagattæ usque in Arabiam, & Persiam illud exportant, licet gravi edicto Lusitanorum, suscitatis ob eam causam classibus, ad arctissimam custodiam vectura talis prohibita sit, verùm sunt qui clam contraveniunt.

Piperis disci-
mina.

Vbi Piper
crescat.

Commercia
ad Rubrum
mare prohi-
bita.

Aliquandò,

Aliquando item diplomate impetrato tale commercium permittitur. Multum etiam nigri piperis circa Malaccam ac in Sumatra, Iava & Sunda insulis, aliisque locis crescit, ut in regionum descriptione declaratum est. Ibi etiam gignitur album piper, nigro simile, nisi quod prior ac exterior folliculus albus sit ac levis, eodem tamen cum nigro gustu pollet, easdemque vires habet, sæpè ideo Malacitano piperi admiscetur. Id piper quod in vicinis Malaccæ regionibus crescit subindè item in Lusitaniam deferretur, verum rarissimè. Nam intra biennium unica quandoque navis ex Lusitania abit, quæ eo in tractu piper aliquod suscipit, maximè tamen caryophylla & macin, aliisque Chinæ merces. Plurima autem hujus piperis copia, per vicina regna Peguæ, Sianæ, ac Chinæ negotiationibus cotidianis inter se frequentata distrahitur. Piper a Malabariensibus *Molanga* vocatur, & in locis circa Malaccam *Lada*, in Arabia *Filfil*, in Gufurratta, Cambaja, Decan, ac Ballagatta *Meriche*, in Bengala *Moroys*: oblongum piper, quod tantum in Iava ac Bengala crescit *Piplim* dicitur. Ad arboris alicujus radices, velut illa est, quæ Areccam fert, Piper ferè plantatur; hanc scandit hederæ in morem; aut Betelæ; Folia habet ut malus medica, minora tamen, viridia sunt, ac in fine acutiora; dentibus trita asperiore gustu mordent palatum, ut Bettela. Vuvarum verò instar Piper exerescit per racemos, qui tenuiores tamen & minores conspiciuntur, densiores autem quàm uvæ urina. Sempet vident donec maturitate siccentur, quod in Decembri & Ianuario contingit; eo tempore decerpuntur. Oblongum Piper in Bengala ac Iava producitur, aliâ prorsus formâ arboris. Longitudine illud acus, crassius tamen æquabilem undique habet crassitiem, rugosum extrinsecus & cinericium, intrinsecus album, minutis seminibus, gustu verò ac usu nigro albòq. piperi æquatur; Album fanè (ut dictum est) a nigro formâ aut potentia vix differt, sed acrius subindè gustum adficit, majorisque ideo æstimationis non ita passim reperitur. Canarinum circa Goam & Malabar Fagopyri ferè formâ est. Id cinericio colore concavum, quadam minuta femina tenet, caloris temperie, ac gustus qualitate piperis aliis speciebus simile; duntaxat ab egenis humilibusque expetitum nunquam ad alias terras transmittitur quod ob vilitatem nauti pretium non exsolvet. Ideo & Canarinum, id est, plebejum sive rusticum dicitur. Aliæ piperis species ubique per Orientem ab ipsis Indis magnâ copiam absumentur, majore multitudine quàm ea sit, quæ quotannis avehitur. Omnibus etenim cibus piper, vel nec contusum admiscet, plenis manibus. In descriptione tractus loca in quibus piper crescit, ac portus quos naves Lusitaniæ piperis onus exceptu-

ræ subeunt indicavi. Plurimum quoque piper etiamnum viride ollis imponitur, sale & aceto conditum, ita in longum tempus conservatur, ac in Lusitaniam transmittitur. Verum maxime id Indi consumunt, vocaturque Piper in *Achar* simili condimento circa cetera aromata, ac species, quibus cibo adpositis, ut apud nos olivis & cappari fit, appetitus excitandi causa utuntur.

Annotatio D. Palud.

Piper in culinis & Pharmacopæorum officinis usitatum, non alimenti sed medicina vim habet. Stomachum calefacit, eiusque pituitam digerit. In stomachi dolore ex cruditate, aut ventositate quinque piperis grana si deglutiantur, summopere conducunt. Qui caliginoso lumine laborant piperis grana, anisum, feniculum & caryophylla manducabunt; Ea etenim confectio caligines ac nebulas deterit. Ex triplici Piperi apud Pharmacopæos confectio fit, hoc modo: Piper album, atrum, ac oblongum sumito ex singulis 25 drachmas, thymum sylvestrem, zingiber, anisum ex singulis semunciâ, cum mellis eâ copia, quæ confectio adhiberi debet. Ea prodest stomachi frigida intemperie adfectis, singultu, jecinoris infirmitate, & hydropisi laborantibus, &c.

CAPVT LXIII.

Cinnamomum, Casia, sive Cinnamum.

Cinnamomum Arabiæ hominibus *Quirsa* nominatur, Persis *Darohyna*, incolis Scylon apud quos plurimum crescit *Curdo*, Malacitanis *Caysman*, & Malabaris *Camea*. Arborea olivarum magnitudine sunt, aliqua tamen minores, folia habent ut laurus formâ tamen eorum quæ citri sunt arboris, tenuiora verò, floribus albis, fructuque Lusitaniæ nigris olivis haud absimili, ex quod etiam oleum fit multas ad res utile. Cortices arbor duos habet. Secundus casia est, ille in partes scinditur quadratâ forma, atque ita siccat, cinericio primùm colore. Tempore arefacta in orbem redactus, cum quo ad nos perfertur colorem, ex solis calore adipiscitur. Arbor hoc modo decorticata, post tres annos corticem recuperat, ingensque harum arborum multitudo fertur, ut sylvas ac nemora cinnamomo impleant. Radix aquam odore camphoræ præbet, verum ea (edicto ita cautum) non evellitur, ne foboles pereat. Sole leviter siccata aut curata casia cinericio colore est; quæ validius uritur nigredinem trahit. Medio-criter arefacta colore rubet. Ex cinnamomo etiamnum ex parte viridi, aquæ magnæ æstimationis distillatione educuntur, quæ in India maximo in usum sunt, & in Lusitaniam item transmittuntur. Odore ac potu amænæ sunt, ceterum calidæ & vehementes; valent adversus dolorem colicum, aliisque infirmitates, ex frigida intemperie, etiam contra pravum oris halitum. Aqua item ex floribus

Piperis condimentum.

Cinnamomum arborea quæ formâ.

Cinnamomum quæ.

Aqua Cinnamomi.

Cinnamomum.

Piper ubi plurimum.

Nomina piperis.

Folia.

Oblongum piper ubi nascitur.

Canarinum piper vile.

Canarinum piper plebejum.

Insula Seylon
præstantissi-
mum Cinnamomum fert.

Casia silvestris.

Omnia quæ
ex India defertur
annuati debent.

floribus cinnamomi trahitur, quæ bonitate minor est. Insula autem Seylon Cinnamomum præstantissimæ notæ producit; ibi per sylvas & saltus abundanter spargitur. Habetur & in tractu Malabat; verum vix ex dimidio comparari potest Seylanæ casia, quod & arbores humiliores sint, cortice crassiore, ac virtute haud perinde efficaci. Ideo casia ex Seylō triplicata supra hanc æstimatio est; vocatur hæc *Canella de Mara*, id est, Casia sylvestris. Edicto: Ne quis eam in Lusitaniam vehat cautum est, verum nihilominus magnâ copiâ exportatur, titulo tamen Seylanæ cinnami: Ut Regi idem ex bona malacque casia vectigal sit; Cum in India casia Seylanæ quintallus 50. aut 60. pardavis æstimatur, tum sylvestris duntaxat 10. aut 12. valet. In India tamē Seylanæ titulo, albo inscribitur, cuius etiam nomine Lisbonæ vectigal solvit, 15. aut 16. milrefos in quintallum indifferenti æstimatione, circa bonam aut deteriore casiam. alia aromata suis constant rationibus. Ceterum in India nihil navi imponitur, quod *Cochini Registro* non sit inlatum, imo nec servi: Nam quæ sine albi nota in Lusitania reperiuntur, Regi veluti in fisci causam commissâ cedunt. Iavæ item insulæ casiam habent, & loca circa Malaccam; tenui tamen copiâ Seylanæ ex omni parte cedit. Lignum, quod igni struendo communiter per Indiam usurpatur, odore cinnamomum aliquo repræsentat.

Annotatio D. Palud.

Casia calore adficit, interiores omnes partes aperit & roborat, stringit aliquantulum, Stomachum confortat, ac cibi concoctionem adjuvat, cum utilitate adversus venena usupatur, quæ cordi nocent. Casia potata cum aqua pulegy & absinthij matricem reserat, ac menstruum fluxum feminis citat. Adversus catharros & distillationes ex cerebro in inferiores partes eadem probatur. Hydropicis ac renum obturatione laborantes juvat. Aqua & oleum ex casia interiores partes plurimum roborant caput nempe, cor, stomachum, & epas.

CAPVT LXIV.

Zingiber.

Zingiberis forma.

PER Indiam passim Zingiber crescit; optimum ac negotiationibus frequentissimum circa Malabar invenitur, formam habet arundinis Belgicæ tenuioris altitudine trium aut quatuor palmorum. Radix est quod Zingiber vocamus. Id viride plurimum in India manducatur, in lactucam, sed & sale conditum, ac aceto quod illi *Achar* vocant, eo modo qui supra, & circa piper, ac alios fructus condimento hoc preparatos, relatus est. Cum carpitur ac siccatur annus ferè in Ianuarius ac Decembrem menses inclinat, Huiusmodi autem ea exsiccatio est. Terra figulina zingiber tegunt,

Quando exsiccatur.

ut foramina impleantur, ac radix recentior duret. Figulina enim vermes arcet noxios, qui esu eam perdetent aliâs. Parvi fit in Orientali India, verum maximâ copiâ versus Rubrum mare, Ormutium, Persiam, & Arabiam vehitur, in Lusitaniam non ita quod vecturæ pretium vix ferat. Ceterum quibusdam balistariis Indicarum navium beneficio Regio indultum est, jam olim ut certos *Quintallos* Zingiberis, absq. tributo auferant. Id omne hoc est quod India emittit. Nam illud quo Hispani plurimum utuntur, ex Capite Viridi, S. Thomæ insula, Brasilia, S. Dominici insula, ac Hispaniæ India advenit. Ideo ex Lusitanorum India parum zingiberis adfluit; ob longitudinē itineris, ac vecturæ caritatem, licet ipsum ut cæteræ Orientis merces bonitate præstet. Etiam sacharo in Bengala zingiber conservatur; optimè tamen in China, gustu probo, magnoque in usu Indis; ac & ipsis Lusitanis; ad quos item transmittitur.

Zingiber quo modo siccatur.

Annotatio D. Palud.

Zingiber ab Arabia incolis, Persis & Turcis, Gengibil vocatur, in Gufaratta, Decan; & Bengala etiamnum viride Adrac, & arefactum Suete, in Malabar Imgi, siccatur aut viride in Malacca Aliaa.

Zingiber in modum junci aquatici aut gladioli excrescit; nigrius tamen, caule trium aut quatuor palmorum altitudinis, ac radice juncea, non serpente, ut ab Antonio Musa traditum est, sed nec ita acutum, præsertim illud quod in Bacaim provenit, ob superabundantiam humorum.

Radices has in minutas partes conscindunt, ac aliis herbis admiscunt, ita ut lactucarum vicem impleant, adjectis oleo, sale & aceto. Sed & cum carne ac pisce decoquantur.

Zingiber in omnibus India locis crescit, feritur, aut plantatur: Nam quod sponte nascitur, non ita probum est. Optimum ac copiosissimum ex Malabar provenit, ab Arabia gente ac Persis valde expetitur. Inde Bengala sequens laus est. Tertium locum obtinet, quod Dabul & Bacaim mittunt, ac universa litoris marini ora. In deserto ac interiori terra raro reperitur. In S. Laurentii insula & Comoro item habetur. Zingiber leniter alium solvit, ac digestivam virtutem roborat. Sed è contra quidam illi obstructionis alvi facultatem adjuvant, quod enim digestivam virtutem juvet, fluxus qui ex crudis humoribus proveniunt suspenduntur. Stomacho frigidus calores adserit, ac adversus nebulas oculorum valet, magnisq. medecina generibus adhibetur.

CAPVT LXV.

Caryophyllon.

CARYOPHYLLON apud Turcas, Persas, Arabes, ac plurimos Indorum *Calafur* nominatur. At in Moluccæ insulis, quibus id aroma peculiare tantum est *Chambe*.
Moluccæ

Caryophyllon quibus nominibus appellatur.

Moluccæ insulæ numero 5. computantur, sub linea Æquinoctiali, quas & antea descripsimus. Eæ præter Caryophyllon nihil ferunt, quod inde per orbem distrahitur. Arbor lauri speciem habet; flores primùm candidi, inde virides postremo rubri ac duriores, in Caryophyllon desinunt. Virides adhuc amenissimum supra cunctos odores odorem habent. Caryophylla autem densa maximè enascuntur, magno numero decerpta siccantur. Iustus eorum color tum sufflavus, fumo deinde in nigredinè compellitur. Caryophylla quæ arbori adhærent crassiora, in sequens usque anni tempus matrum Caryophyllorum nomine durant. In locis quibus hæ arbores crescunt, nullum gramen est, omnis enim succus ad ea derivatur. Quod Lusitani *Baston* vocant Belgæ *Rompam* Caulis est, quo Caryophylla arbori adhærent, id pari manu cum caryophyllis colligitur. Etenim in Moluccæ insulis caryophylla nequaquam emundantur, rarò autem in India, plurimumque venduntur cum matre, pulvere, ac caulibus. Quæ tamen in Lusitaniam mittenda veniunt, ea distinguuntur. Calor huic aromati essentialis est & genuinus. Inde cum in India emendatur, si vas aliquod cum aqua aut alio liquore adstet, id omne intra duos dies, etiã aliquatenus distitum ingenti siccitate caryophyllorum exhauritur, ut sæpenumerò experimentis comprobatum est. Eandem naturam sericum Chinæ rude habet. Nam si id asseribus impositum aliquantulum a terra eleuetur, ipsaque humus aqua conspergatur, madefacto nullatenus serico, manè omnis humor sericum invaserit, sedulâ calliditate Indorum, qui hoc sæpè modo sericum graviore pondere imbuunt, cum extrinsecus nullus liquor appareat. A mari ad tormenti (quod nos *Bassum* vocamus) jactum Caryophylli arbores distitæ crescunt, sponte sua, nullâ curâ aut plantatione; humum decerpturi ea incolæ duntaxat purgant subtus. Amant mare non magnoperè vicinum, item nec valdè remotum. Etenim insulas ipsas oceanus fluctibus suis circumdat. In anni magna fertilitate Caryophylla foliorum numerum facile superant. Manu non colliguntur, sed ad ramos alligatis funibus multâ vi avelluntur. Ideo lælis graviter arboribus fructus sequenti anno nullus est, spe in tertium productâ. Arbores aliæ ex deciduis Caryophyllis crescunt, ut castaneæ, quàm citissimè ob imbrium abundantiam quòd sub Æquinoctiali linea insularum Moluccæ situs sit; ideo intra octo annos fructum ferunt, duraturæ usque in centum. A Septembri usque in Ianuarium carpuntur. Viridia saccaro conservata ac in condimentum quod *Achar* vocant redacta, in Malaccam & Indiam mittuntur. Ex iisdem & aqua colligitur ad cor-

dis robur aliòsq; medecinæ usus. Caryophylla mulieres Indorum frequenter manducant, boni halitus gratia, idem Lusitanie fœminæ facere occæperunt. Folia lauri instar habet.

Annotatio D. Palud.

Caryophylla ex arboribus nascuntur, quæ Lauri magnitudinem ac formam habent, folia tamen graciliora sunt, ut amygdali, aut salicis. Multos ramos ac infinitos flores nutriunt, qui in eum fructum quem caryophyllon vocamus transmutantur. In extremitate ramorum crescunt, ut uva myrti. In usu sunt culinæ & officinis. Viridia aceto & sale condiuntur, etiam saccaro, in magnam palati amœnitatem. Aqua quæ ex viridibus Caryophyllis distillat, amœna admodum est odore, ac cor roborat. Sed & sudor is qui Gallico morbo laborant excitatur Caryophyllis, Macis, nucis Myristicæ, & longo nigroque Pipere. Quidam pulvere Caryophyllorum caput spargunt, contra dolores capitis ac gravedines. Hepar, stomachum & cor confortant, digestionem juvant, Urinam citant ac ventris fluxum sistunt. Oculis adhibita visum roborant. Eorû drachma quatuor cum lacte pota Veneris usum promovens.

CAPVT LXVI.

Macis, Nux Myristicæ.

Arbor nucum Myristicarum ferax, Piri sive Persici speciem habet, nisi quòd gracilior sit; rotundis se ostendit foliis. Banda eam gignit; insula non ita longè à Moluccis sita, itèm & Iavæ insulæ. Ex iis Malaccam versus in Indiam ac Chinam distrahuntur. Fructus rotundis ac grandioribus Moluscis nucibus adsimulatur, intus nux Myristica later. Hæc ligneo etiamnum cortice tegitur, in quo ipsa soluta vagatur, istum flore sive involuero aromatico, quod Macin vocamus cingitur, mox succedit fructus Persico exteriori forma persimilis, in epulis amœnissimo odore cum maturescit expetitus. Is & saccaro conservatus per Indiam passim distrahitur, ac in Lusitaniam quandoque emittitur; sed aceto etiã salitus conditur. Nux cum maturescit turgida flore, priore cortice disrupto, eum prodit, rubro coccineove colore, quem intra fissuras Macis genuinum pulcherrimo, jucundissimòque adspectu ostentat, plenâ fructibus arbore. Ceterum rupto cortice macis quandoque dilabitur, ea causa est ob quam nuces absque Maci subinde prostent. Siccata nux flos abit, ac ruber color in flavum illum igneumve discedit, quem nos in Maci videmus. Insulæ feraces hujus aromatis ut Banda, & cæteræ salubres parùm existunt, Eadem infamiâ Moluccæ laborant, inde exitiabilis opum cupido multos mercatores diversis morborum generibus absumit, ac in periculosas ejus plagæ ægritudines conjicit.

Arboris Myristicæ forma.

Forma Nucis.

Moluccæ parum salubres

Nomina va-
ria nucis.

conjicit. Nux myristica ab incolis Bandæ apud quos plurimum crescit *Palla* dicitur, Macis sive flos ipse *Buna Palla*. Decanini & Indi nucem *Japatrij* nominant macin vero *Japsol*, &c.

Annotatio D. Palud.

Piri arboris formam fere habent, ea arbores ex quibus nux Myristica cum Maci crescit, foliis tamen brevioribus ac rotundioribus. Contra capitis dolores matricis ac nervorū valent.

Nuces Myristica tribus culleolis teguntur. Prior imaginem fert culleole juglandis. Ea matura sese referat ac tenuem corticem prodit, forma reticuli fructum ambientem, is nostris Macis dicitur, sive flos Myristica, ad cibos ac medicine usus tantoperè utilis. Tertia culleola durior est, ac lignea, præ cæteris, putamine regie nucis instar, nisi quod nigra sit. Ea nucem Myristicam continet.

Fructu maturo ac exteriori cortice disrupto, Macis pulcherrimè in rubrum colorem rutilat, eodem jam arefacto Macis item fissuras ducit, aureumque colorem adipiscitur.

Myristica duplex genus est. Mafculinum oblongum, & aliud rotundius, quod validissimum ac præstantissimum habetur.

Nuces hæc cerebrum confortant, memorie vim acuunt, Stomacho calorem & robur addunt, ventositates expellunt, bonum halitum conciliant, urinam citant ac fluxum ventris suspendunt. Valent in summa adversus omnes frigidiores infirmitates, capitis, & cerebri, Stomachi, epatis, & matricis.

Oleum contra supradicta vitia validius & melius est.

Macis optimo remedio infirmitates Stomachi sanat, digestionem promovet, omnesque pravos humores consumit, ventositatibus expulsi.

CAPVT LXVII.

Cardamomum.

Cardamomi
forma.

Cardamomo Indi multum utuntur ad ciborum apparatus; idem boni halitus gratia dentibus crebro terunt. Tollit quippe pravos cerebri humores, ac alia vitia. Crescit granorum reliquorum modo, fægopyri instar, colore tamen albo, ac in flavedinem inclinato, folliculis granorum fægopyri similitudine, quibus 10. aut 12. grana continentur, ea Cardamomi appellatione veniunt. Duæ ejus species, magnitudine discretæ. A Malabaris *Etremilly* a Gufarattis, Decaninis & Bengalensibus *Hil*, a Mauris inter eos degentibus *Helachy* vocatur. Etenim hoc aromatis genus passim per Indiam dividitur, ac commerciis distrahitur. Plurimum crescit Calecuti & Cananori in locis tractus Malabar, ac in insula Iava. Ceterum ex supradictis partibus ad alias regiones transmittitur; in Lusitaniam raro ob gravia nauti impendia, nisi quod nautæ subinde aliquid secum ferant. Quæ in In-

Vitis,

Et virtus.

dia carnes ad cibos aptantur; eæ Cardamomo addito demum comeduntur. Odore etenim ac gustu præstantissimè epulas adficiunt, si aliquod in India aroma.

Annotatio D. Palud.

Avicenna Cardamomi duas species ponit. Unam Saccolaa quebir, id est, majus Cardamomum nominat; alteram Saccolaa regner, i. minus Cardamomum. Id in Malabar Etremelli vocatur, in Seylan Encal, in Bengala, Gufaratta & Decan aliquando Hil; aliquando verò Elachi, à Mauris tamen, Ethnici enim per Indiam omnes id Dore vocant. Grecis antiquis, ut Dioscoridi & Galeno aliisque, Cardamomum ignotum fuit, & quamvis Galenus libro 7. simplicium scribat, Cardamomum non ita calidum esse ut Nasturtium, at gratius & ameniùs odore, quadam amaritudine admixta, tamen hæc nota omnes cum India Cardamomo nequaquam conveniunt. Dioscorides primo libro, 5. capite, hujusmodi cardamomum laudat, quod ex Comagene, Armenia & Bosphoro affertur, quamvis in Arabia & India tale nasci dicat. Addit tamen eligendum esse id quod plenum sit, ac lentum fractione, gustu amarum, & caput suo odore gravans. In eas regiones ex India Cardamomum venit ex quibus suum Dioscorides ducit, quod verò nec lentum fractione sit, nec caput gravans, nec amarum, nec ita acutum ut Caryophylla.

Majus Cardamomum oblongam triangularemque culleolam habet, sive folliculum, quodoviter rubra grana continentur angulata. Minus item triangularem folliculum habet, distinctum tamè brevioribus minoribusque granis, tenui pellicula in medio existente. Idem triplex etiamnum est, minus, medium, minimum.

Stomacho virtute sua calores adfert, cibum digerit, capitis vertigines sedat: cum Betela item manducatur, ad capitis ac Stomachi à pituita purgationem.

CAPVT LXVIII.

Lacca.

Lacca quam Malabares, Bengalenses & Decanini *Affij*, Mauri *Lac*, Peguenses, apud quos optima commerciis distrahitur *Treck* vocant, ex Pegua in Sum atram permutatione cum pipere advenit. Indè Rubrum mare versus in Persiam & Arabiam mittitur, dicta idè ab earundem regionum incolis *Loc Sumatri*, id est, Lacca Sumatræ quod ex Sumatra ad eos veniat. Conficiendæ autem Laccæ modus hic est. In Peguæ regno, aliisque locis in quibus Lacca fit, formicæ maximæ alatae existunt. Hæ arbores quasdam prunorum specie scandunt, ex quibus certa gummi species defluit, id exsugunt, & circa ramos perinde Laccam ut apes mel, ac ceram diffundunt. Repletos porro ramos detruncant Domini, ac Soli sicandos exponunt, ita solutis mox ramis & exemptis, Lacca ipsa arundinis specie apparet.

Lacca quibus
nominibus
appellatur.

Lacca quid
sit.

apparet. Verum & ligni abrupti aliquantum subindè adhæret. Eo vitio improbatum, ac puræ lignosa illa nimis quàm cedit. Nec fragmenta aspernantur. Ex iis quippe collectis ac liquefactis, lacca genus aliud fit, bonitate tamen inferius. Rudis etiamnum *Lacca* formicarum subinde alas complectitur, primum colore exstat fuligineo, post vero in omnes colores, singulari Indorum elegantia ac arte distribuitur.

Annotatio D. Palud.

Laccam in pulverem redigunt ac liquefiunt tum omnigenos & quosvis colores admiscunt, rubrum, nigrum, flavum, viridem, &c. atque ex ea baculos conficiunt, quales nobis hic venduntur ad sigillandi usus.

Lacca lecticas ornant.

Eadem lecticas exornant, ligno enim quod jam illa machina, quæ clinopegis in usu politum ac rotatum est, laccam cuiusvis coloris adhibent, ac illinunt; illa calore ligni, quem id crebra illa rotatione adipiscitur, liquefacta, eidem passim adhæret, unguis crassitie. Tum stramine latiore alivve ficcis juncis poliunt, ita ut lignum prorsus contectum, nullâ ex parte appareat, speculi instar nitidum, jucundissimo adpectu, ac duraturo donec lignum integrum sit, modò elegantem cultorem habeat. Atque hoc modo in India sedes, cistæ, sellæ, aliæque lignea instruuntur. Singularis autem hoc in genere Chinesium industria notatur, illi mensas, sellas, thecas, capsulas, scrinia, &c. ita pingunt, nostrâ omnium admiratione ad prodigiosi usq. ingenii signa: Eadem *Lacca* argentum omne implent, cultorum scilicet capulos, quos extrinsecus ex argento faciunt, introrsum autem *Lacca* implent. Magna etiam Indi subtilitate annulos conficiunt, qui ex auri massa solidi apparent, cum intus tamen cavi *Lacca* impleti sint. Id fraudis vix quisquam deprehenderet. In *Ballagatta* & *Malabar*, *Lacca* quoque invenitur, sed rarior, maxima ejus copia in regno Peguæ est, inde passim per India nationes transfertur.

Annuli aurei lacca impleti

CAPVT LXIX.

Annil sive Indigo.

Annil inter colores præparatur.

A *Nnil*, aliter *Indigo*, *Gufarattis*, *Gali*, aliis *Nil*, magni pretii color est, Lusitanorum commerciis expetitus. In regno India Cambaja nascitur herba Rosmarino similis, ea ut cætera herbæ, feritur ac suo tempore decerpitur. Siccatur primum, post humore inquinatur, ac tunditur, & repetita tum post aliquot dies siccatione, præparatur in viridem subtiliorem imprimis colorem, at deinde carneo colore enitescit, quo ad nos delatus apparet. Melior autem est eo, si pulvere elegantiore teratur. Virtutem ejus flamma candelæ explorant, si enim pollinis instar resolvitur summam

Annus virtus quomodo probetur.

habet commendationem, sed in arenæ modum coactus pulvis reprobatus est, ita aquæ injectus natatu laudatur, merus spernitur. Ceterum maximâ æstimatione caryophyllorum pretium tam in India, quam Lusitania superat; jampridem annuis locationibus a rege conducitur; Ne hunc colorem temerè quis in India emat, aut in Lusitania transmittat.

Annotatio D. Palud.

Anil sive Nil teste doctissimo Camera-rio, qui in horto suo hujusmodi plantas habuit, glaucis foliis conspicitur, similitudine quadam ejus herba, quam Barbam Iovic nuncupant, nisi quod latiora aliquantulum sint.

CAPVT LXX.

Ambarum, Muscus, Algallia sive Zibethum.

A *Mbarum* aliqui spumam balenæ, alii excrementum, alii bitumen aliquod, ex fonte quopiam maris productum definiunt. Verum ex balenis non provenire experimenta docent, multis etenim in aliis locis reperiri posset, præsertim circa Biscayæ littora, capturâ plurimarum balænarum in clyta, nullo tamen Ambari quæstu. Ideo ex fonte aliquo; aut ipso maris fundo suis locis glutinoso, haud inani argumento creditur fluere. Plurimum autem invenitur, in tractu Soffalæ, Mozambicquæ, Melindæ, sive Abex; ac circa Maldivæ insulas, & Comorinense caput, licet raro. Sunt qui existimant esse insularum aliquas, sive rupium partes, quas mare undis tectas habeat, quæ subindè tempestatum impetu avellantur. Nam partibus sæpenumerò narrat 10. aut 12. imo 50. & 60. palmorum. Ità ferunt aliquando integras reperiri insulas ex Ambaro, quas cum repetere vellent illi qui antea naves oneraverant, nullas invenere. Anno millesimo, quingentesimo; quinquagesimo quinto, apud Comorini caput reperta est pars Ambari triginta quintallorum, ac primus ejusdem inventor Picem opinatus, sem magnis dignam opibus exiguo pretio vendidit, quæ postea dignitate materiæ agnita fuit. Inde aliquando Ambarum cum testis ac stercore marinarum navium in eo nidificantium mixtum apparet. Ceterum cineticil coloris Ambaro maximus honos est, id albis venis distinguitur. Est & nigrum Ambari genus, verum æstimatione inferius. Probatur aciculæ puncto, si oleum abundantius effluat. Ab Indis Satrapis, ac Regibus valdè expetitur, in ciborum condimenta. Venerem quoque adjuvat. Etiam multa concinnant ex Ambaro elegantiora, adjunctis Musci, Zibethi, ac Benzoini aliorumque benevolentium specierum condimentis. Ex his pilulas sive globulos conficiunt, circumjecto argento ad odores,

De Ambaro opiniones.

Vbi plurimè invenitur.

Ambari insulæ.

Ambarum cineticium.

Virtus quomodo probetur.

Ex Ambaro
elegantiora
confecta.

quos ambulantes circumferunt. Sed & distincti argentei cultrorum ac pugionum capuli, operibus illustribus, impleti hisce aromatibus, apud Indos summâ elegantiam nitent; à potentioribus etenim & Lusitanis hujusmodi artificia experuntur magnoperè, summâ ingeniorum Orientis commendatione.

Annotatio D. Palud.

Ambarum Latine, Arabicè *Ambar*, Picis quadam est species (ut & merito author ait) ex certis fontibus alto in mari existentibus ejectum; Id soli expositum mox duratur, ut alia qua ex mari proveniunt. *Ambarum* hoc amantatem ob odoris, caput ac cor roborat, siccitate sua superfluos humores stomachi digerit, omni vitio ac infectioni adversatur, comitiali morbo oppressos juvat, contra defectiones animi ac suffocationes uteri sumptum, ac subjectum probatur. In summa senectuti vel maxime prodest, contra cunctas frigidas passiones.

Muscus unde

Almifcar sive Muscus ex China advenit. Bestiolæ ibi vulpeculis similes, aut catellis, ad necem verberatæ, ac plagis mollitæ putrescunt, cum carne pariter & sanguine. Ex pelle tum incola crumenulas conficiunt, quæ filis undique consutæ venduntur. Vnciæ pondus fere habent à Lusitanis *Papos* dictæ. Ceterum optimum ac præstantissimum Musci genus ex testiculis horum animantium colligitur; alterum licet nomine Musci proster, eandem tamen virtutem non habet. Vnde Echinenses, omni in re ut sunt elegantissimi, ita & crumenas has rotundas testiculorum formâ effingunt, quò facilius ementibus imponant. Animal ipsum naturali instinctu cum prærium testiculorum suorum intelligat, de fuga aliàs desperans, eosdem dentibus ac morsu avellit, & in lutrum velut libertatis abjicit. Ita occupato collectione testiculorum venatore, necem aliquando evadit. Multa sanè versutiâ hoc odoramenti genus Chinæ populi vendunt. Iecinora etenim boum seu vaccarum, siccata & contusa admiscent, quibus musco imbutis crumenas impleant. Ea fraus cotidiano experimento agnoscitur. Muscus si tempore corruptus sit, & odoris expers crumenulæ eximitur, ac in mortario tunditur minutas in partes, deinde pueruli urina aspersus, ac plumbeæ ollæ inclusus, obturato probè ore, pristinam odoris virtutem, si modo aliquis etiamnum vigor subsit, adipiscitur.

Annotatio D. Palud.

Alii existimant Muscum enasci circa umbilicum bestiola cujusdam ruberis instar. Is qui flavedine pallet optimus est, cor tremulum ac frigidum confortat, ejusque cuncta vitia potus ac devoratus demit, maculas oculorum albas purgat, catharros humidos exsiccatur, ac cephalam ex slegmate abortam sanat.

Zibethū ubi

Algallia sive *Zibethum* plurimum in India reperitur, in Bengala scilicet. Sed ob

gentis artes veteratorias, ac fraudulentas, quibus omne illud odoramentum, olei ac arenæ admixtione adulterant, ad augendum pondus nequaquam tantoperè expetit. Optimum *Zibethi* genus ex Guinea advenit pulchritudine & sinceritate eximium. Nascitur ex sudore cattorum, quos *Algallias*, seu *Zibethos* nuncupant, qui etiam in has nostras regiones & in Hispaniam vivi deferuntur. Ea res cum nota sit, longiore explicatione nequaquam indiget. Ad cæteras ergo species herbasque Indiæ pergamus.

Zibethū quid

Annotatio D. Palud.

Zibethum nascitur in posterioribus animalculi crumenulis, cujus & inde nomen catti *Zibethini* fluxit; sudoris instar, ut a Iohanne Hugone rectè scriptum est circa anum hujus bestia gignitur, ex calida humidâque facultate. *Zibetho* si umbilicus mulierum ungetur, matricis strangulationem impedit, ac libidinem sæmnarum excitat.

CAPVT LXXI.

Benzoinum Gummi.

B*enzoinum* materiam habet thuri myrthæque similem, at majoris pretii, quod ad multos medicinæ usus serviat,

Benzoinum quid.

Benzoinum etenim amantatem odoris sui, cor roborat, caput & cerebrum. Capitis superfluos humores exsiccatur, sensus fumo acuit; in abscessu morborum prodest ac servit.

ac ad pilarum ex Ambaro, aliisque materiis odoriferarum confectioem, valdè expetatur. Crescit plurimum in Sianæ regno in insula Sumatra, lavis, ac regionibus circa Malaccam. Altissimæ sunt arbores, ramis ingenti crassitudine, foliis qualia limonum arbores habet; trunco vasto ex quo gummi nascitur, quod *Benzoinum* vocant. Arbores nondum planè adultæ optimum gummi reddunt, atro colore, ac suavissimo odore diciturque *Benjuin de boninas*, id est, *Benzoinum* florum, ob benevolentiam. Alterum *benzoinum Benjuin Amendoado* vocatur, id est, *Benzoinum* amygdalorū, quod mixtum sit cum albi benzoini fragmentis, & nigri, specie amygdalorum per medium ruptorum. Huic tantam æstimationem non tribuunt. Etenim album *Benzoinum*, cum ex annosis arboribus collectum sit, nec eodem odore, nec virtute eadè valet; sed cum nigro miscetur, quo facilius distrahi possit. Duo hæc *Benzoini* genera optima sunt, ac in Arabiam, Persiam, Ballagattam, & Lusitaniam cõmerciorum usu dimittuntur. Maxima *Benzoini* copia in Siana, & Malaccam circa crescit quod in Iavæ ac Sumatræ insulis nascitur vilius est. Incolæ locorum in quibus nascitur *Comingion* vocant, Mauri ac Arabes *Lovanjavij*, quasi Thus Iavæ, Decanini & Ballagattæ homines *Udo*. Plurimum truncos dissecant, ut ita faciliore cursu

Vnde fluat.

Species.

Nomina varia Benzoini.

Musci odor
deficiens quo-
modo reparatur.

curfu benzoinum effluat. Per Indiam negotiationibus valde expetitur. Inter odoramenta enim India præstantissimum est, supra cuncta thuris genera.

CAPVT LXXII.

Thus & Myrha.

Thus in Arabia nascitur,

THus in Arabia nascitur, ac *Lovan* dicitur, ab Avicenna *Conder*: Gummi genus est, quod ex truncis arborum ut *Benzoinum* fluit. Optimum ex arboribus, quæ in montibus, rupibus & lapidosis collibus crescunt, provenit, tanta copia ut & naves inungant, loco picis. Inde in Indiam, Chinam aliasque regiones defertur vili pretio.

Annotatio D. Palud.

Thus duplex est: Album, rotundum, & guttosum, quod optimum est, ac masculum vocatur, alterum nigrum ad fumigationes tantum probatum, nullâ majore dignitate. In India & apud nostros, contra fluxum ventris thus remedium est, etiam adversus capitis morbos, catharros, nauseam & vomitum, ac sanguinis sputum: cava ulcera dissipat, recentiaque & sanguine stillantia vulnera sanat.

Myrha unde & quid.

Myrha Indorum lingua *Bola*, eodem modo quo Benzoinum & Thus nascitur. Ex Arabia felice advenit, sed plurimam ejus copiam Abyssinorum sive Presbiteri Iohannis terra interior mittit, inter Mossambicquam & mare Rubrum posita, unde ad alias regiones transmittitur.

Annotatio D. Palud.

Myrha ad medicinam utilis est, in mensibus citandis, ac partu. Item in tussi inveterata, fluxu ventris, ac dysenteria.

CAPVT LXXIII.

Manna & Rhabarbarum.

Manna unde.

Mannam Arabiæ ac Persiæ regiones mittunt, plurimam tamen ejus copiam provincia Tartariæ *Usbeka*, post Persiam sita. Vitris inclusa distrahitur, amygdalarum saccharo conditarum magnitudine, nullâ aliâs certa formâ, quod particulatim ac minutatim habeatur: colore albo est, ac faecari gustu, ad favi usque dulcedinem. *Xercast* aut *Xerkest* Persiæ vocant, id est, lac arborum; nam ros est qui in arbores descendit, eque ramis dependens; ut tempore hyberno e tectis aquarum congelatarum stria. Colligitur mox ac in vitreis calicibus in Indiam aliasque loca defertur. A medicis enim ad purgationes corporum expetitur. Aliud Manna genus est quod *Triamjabin* aut *Trügibyn* indigitat. Id ex aliis fructibus herbisque colligitur forma canabini seminis majore tamen, frustatim prostat, coloreque rubro seu rosaceo agnoscitur. Quidam hujusmodi mannam circa truncum ut gummi nasci putant. Ormutu ac in Per-

Ejus species.

sia inter medicamenta purgantia locum habet, ab Indis non perinde, ut prior illa species diligitur. Verum & diversa ab his manna species cum foliis ipsis admixtis, majoribus partibus, similis mannae Calabriæ, per Bassoram ex Persia, Ormutium & in Indiam advehitur: Ea pretio cetera mannae genera superat. Manna subinde & utribus, quibus in Turcia ac Persia utuntur, advenit, liquida, colore albo, sapore cum supradictis mannae speciebus eodem, similique ad purgationes aliaque remedia virtute.

Annotatio D. Palud.

Manna coleram leniter purgat, mitigat ac minuit asperitatem gutturis, pectoris & stomachi. Sitim restinguit. Verum quod languide purget, virtutem ejus thymo aut ysope augment; Cum validis ea mixta purgationibus perfectiore operatione agit, ob amnam dulcedinem natura omnino commodam.

Ceterum de Manna paucis his contentus ero, cum non tam singulari commercio celebretur. At quia de purgantibus sermo est, haud absurdum fore opinor, si aliquid de Rhabarbaro radice addiderim. Licet autem ea nullâ certiore scientia describi possit, in crescendi ratione. Compertum tamen est in Chinae regni interioribus duntaxat enasci. Per provinciam Tartariæ *Usbekam*, quæ Chinae finitima Indiam ac Persiam prætexit, Ormutium advehitur, atque inde in Indiam licet mari aliquando adferatur. Verum ea quæ terra venit optima est. Omnes enim herbae ad medicinam pertinentes navigio allatae corruptionem ac putredinem aliquam facile contrahunt; Ideo terrestri itinere per Turciam Veneti Rhabarbarum, supra Lusitaniæ Rhabarbarum, pretii majoris ac meliori bonitate habent, qui deinde illud ad nostros usus dispergunt. Sed & Lusitanis talium tenuis studium est. Contenti illi tritis mercibus, hujusmodi curiositates non curant, Venetorumque commerciis facile permittunt.

Rhabarbari ex China quomodo crescat ignoratur.

Medicæ herba quæ navibus vehuntur facile corruptiones induunt.

CAPVT LXXIV.

Sandali lignum.

Sandalorum tria sunt genera. Vnum album, alterum flavum, tertium rubrum. Album, flavum, & aliâs præstantissimum, ex Insula Tymor advenit, quæ Javis adjacet. Integre hic albi, flavique Sandali silvæ videntur, frequentique hinc commercio per totam Indiam distrahuntur. Sandalum rubrum in tractu *Choromandel*, & *Tanasserin*, in Peguæ terra fere crescit. Arbore nuci penè similes sunt, ac fructum quandam cerasorum instar habent, viridem primum colore, postmodum nigrum, nullo tamen gustu aut usu, quod statim decidat,

Sandali genera unde.

Integræ silvæ Sandali.

Lignum duntaxat ipsum in pretio est. Id ab incolis locorum, in quibus nascitur *Chandanacon* dicitur à Decaninis, Gufarattis, Canarinis, aliisque Indis *Sercandaa*, Arabibus & Persis *Sandal*, undè & Lusitanis *Sandalo*. Flavum albumque Sandalum in India valdè expetitur, ab Indis, Mauris, Iudæis & gentilibus. Pinfunt hoc ipsi, ac tundunt, ut in pulvem redactum ungueti more ad corporis inunctiones serviat. Refrigerat etenim corpus & sunt Indi aliàs odoramentis à natura conciliati. Rubri sandali apud Indos exiguius est usus. Valet contra fervidas febres, unguunt enim eo arterias, tempora ac frontem. Ad alias regiones magna copia transfertur, quòd summi in Medecina usus sit. Indi ex eodem ligno idola, sive *Pagodas* fabricant, ut pretium illis majus sit.

Annotatio D. Palud.

Album, flavum, sive pallescens Sandalum, etiam apud nos in usu est, inunctione cum aqua rosacea, contra fervidos dolores capitis: Hujusmodi cuncta ligna flavi, albi, rubrique Sandali, adversus calidas febres probantur, contusa & hausta. Præterea sandala non tantum confortant, verum etiam exhilarant cor; miscentur ideo egregiâ probitate medicamenti cæteris cor roborantibus remediis, quæ contra hujusmodi pulsus conficiuntur.

CAPVT LXXV.

Palo de Cobra, sive lignum Serpentium.

Lignum Serpentum quid.

Lignum Serpentum plurimum est in Seylana insula, humili arbore, cum radice lignum id, quod Serpentum vocamus, constet. Colore albo ad flavedinem aliquantulum pertinet, durum ac gustu amarum; magni in India usus. Conficitur ut sandalum cum aqua & vino, atque epotum eo modo valet adversus febres ferventes, si uncia una absumatetur admixta aquæ. Etenim contra venena omnia aliòsq. morbos, passionem iliacam, lumbricos, cæterasque corporis corruptiones pollet, præcipuâ virtute adversus morsus serpentum, undè & nomen traxit. Monstravit hujus ligni efficaciam Indis primùm bestiola *Quil* sive *Quipela*, quam viverræ forma multi ad mures gliresque profligandos, etiam ad delicias habent. Huic naturali similitudine cum serpentibus magnum certamen est, ideoque læsa crebrò ad ligni hujus (quod in Seylan, ubi hæc bestiola multæ degunt, plurimum est) medecinam, certissimo contra morsus venenosos remedio, accurrit. Indè radici tanta æstimatio, ac in commerciis tam ingens pretium.

Garcus ab horto triplicem hujus ligni naturam describit quem adire potes.

Annotatio D. Palud.

Duplex Serpentum lignum apud me videas. Unum quod hic a Johanne Hugone describitur, constans arboris radice, album ac

gustu amarum, rudi cinericioque cortice tectum. Alterum mihi Hispani misit eruditissimus Doctor Simon de Tovar, quod brachiis crassitudine, cortice tectum est aliquantulum marmoreo, ac variato serpentis instar, introsum item album & gustu amarum.

CAPVT LXXVI.

Lignum Calamba, aliter Lignum Aloes.

Lignum Aloes, quod in India *Calamba*, sive *Palo d' Aguilla* vocatur maximè in Malacca, insula Sumatra, Cambaja, & Siana vicinisque locis invenitur. Arborea olivarum forma sunt, licet majores; detruncatæ non ita benè olent, propter viriditatem immaturâ. Siccitate etenim melior odor crescit. Medulla ipsa odore præstat ac differentèr habetur, noveruntque Indi subtilissimè discrimen. Optimum *Calamba* vocatur; alterum *Palo d' Aguilla*. Probatur autem pondere, venarum nigrarum distinctione, ac olei majore fluxu, qui ad ignem exanimatur, crassitie item & magnitudine. Ex iis qualitatibus virtutes æstimantur. Ex hoc ligno pretiosa multa fiunt, singulari ac commodissimo odore, undè & *Calambam* aurum & argentum contra non caram habent. Post *Calambam* dignatione *Palo d' Aguilla* succedit; Est & alia ejus species *Aguilla brava*, id est, sylvestris nomine, magno item in pretio, quod Indi satrapis & sacerdotibus inde rogum defunctis struant, pari honore, quo apud nos marmorea sepulchra celebratur. Verum cum supradicto *Aguilla* ligno, sive *Calamba* comparari nequaquam potest. Sylvestris *Aguilla* plurima in Seylana insula crescit & in tractu *Choromandel*. Optime autem notæ *Calamba*, item ea *Aguilla* de qua supra, circa Malaccam nascitur. Ex hoc ligno precatorios globulos rosariorum nomine notos, ac Crucis imagines conficiunt, maximo pretio quod sanè haud vanum est. Cætera etenim ligna odore superat, aliis regionibus haudquam commune.

Annotatio D. Palud.

Lignum Aloes, Agallochum Xylo, aliter Paradisi lignum, Arabicè Agalugen & Hand, incolis Gufaratta & Decan' Ud, in Malacca Garro, optimumque Calamba vocatur.

Hujus ligni multas species habeo, amenas omnes odore, variatas & maculosas, pinguedine plenas densas adhuc & crassas. Lignum hoc haustum bonum halitum conciliat, languidum item & humidum stomachum, qui cibum respuit juvat, item prodest iis quibus debile jecur est, ac dysenteria & pleuritide laborantibus.

CAPVT LXXVII.

Radix China.

ANNO primùm millesimo, quingentesimo, trigesimo quinto China radix gentibus

Unguenta ex Sandalo.

Lignu Aloes.

Medulla odorifera.

Quomodo probetur.

Regus ex ligno odorifero

Hujus virtus.

Monstrata per animalis cuiusdam industriam.

China radix
quando pri-
mum nota,

gentibus Indiæ innotuit, ignota antè, quòd tum morbus ille quem aliquando Gallicum, aliquando Neapolitanum; subindè Venereum, optimè Indicum (quòd in India vulgaris sit ac quodammodò patrius) vocamus, remedio ex Gvaycano ligno curabatur. Illud ex Hispaniarum India allatum, aurum contra non carum erat, at radicis hujus successione evuluit. Vt Chinarum regioni morbus idem universalis ac vernaculus est, ità divinæ providentiæ munere remedium itè in promptu habetur. Idcirco leviter malum hoc indigenæ æstimant, securi ob præsentem medicinam. Neque pudori est quater aut quinquies laborasse. Quinimo faciliori ratione ac methodo curatur, cùm alii morbi præ hoc ancipites ac difficiliore sint. Iam ipsa radicis vilitas maxima, cum Pardauvo dimidio, Lusitanicâ monetâ sesqui-Testoni pretio pondò ematur. Ægri ceterum hoc modo radice utuntur. In partes minutas ac rotundas scindunt eam, ad uncia pondus, deinde adhibitis quatuor aquæ amphoris decoquunt, ut aquæ dimidium consumptum appareat. Ea cotidie decoctio recens novatur. Præter hanc aquam nihil bibunt. Cibus tantum est biscoctus panis, cum pullis gallinarum assatis, absque adipe, sale, aut alio condimenti genere. Ità prandent. Cæna verò panis tostus cum melle (si ita videatur) explenda est. Ceterum singulis diebus pressi vestimentis ac stragulis, ad sudorem decumbunt, eumque per horam aut sesqui-horam exprimunt. Triginta per dies victus hujus ratio continuata prodest. Imprimis vero aëris cavendi spiritus; tectis sollicitè capite ac auribus domum interdicto egressu custodiunt, atque ab omni re Venerâ studiosè abstinent. Hoc modo præsens remedium adit, quod dolorum per artus ac membra majore accessione primùm exploratur, dissipatâ vi medicamenti per cuncta corporis. Hujusmodi dolorum asperæ punctiones, usque ad 15. aut 25. dies incresciunt, quo tempore bona omnino spes inculcari ægris debet, quippe post eum terminum mitigatis aculeis sublataque ægritudinis noxâ, redeunte pristino artuum vigore, & completa intra reliquos quinque dies sanitatis integritate; ut nullum amplius morbi vestigium appareat. Sed cùm Chinæ decoctum stomachi appetitum validè acuat, cavenda tamen est omnis ingluvies, ac arctè servanda dietæ ratio. Ea etenim si diei unius, imò horæ intemperantia circa cibum intermitteretur, malum repetitis à principio remediis haud dubiè curandum esset. Inveterati maximè morbi, aut in senibus, Chinæ præsidio faciliè curantur. Humores enim tum modici sunt. Post 30. dies descriptæ hujus curæ alius etiamnum potus vitabitur, ideo fragmenta radicis decocta, per uncias jam antè seorsum servata repetuntur, ac indies

Morbus Gal-
licus vulgaris
in India,

Methodus
curandi luem
per Chinam.

China primo
tèpore reme-
dii dolores
auget.

in olla ad potum denuo excoquantur. Verum ea decoctio nullâ consumptione, ut prior sit; sed duntaxat simplex adhibetur. Illa tum 20. aut 30. sequentibus diebus potu continuatur, sedulâ à piscibus, boum, vaccæ, porcorumque carnibus, aliisque gravioribus cibis abstinentiâ. Tum perfecta sanitas absque ulla remedii fraude consumabitur, ac exinde paulatim ad promiscuos cibos æger se inclinat. Verum & 30. prioribus curæ diebus elapsis, liberior prodeundi extra domum facultas indulgetur, cum cautela tamen. Sudorem adhæc non amplius exigunt. Enimverò ad majorem feliciorèmq. remedii operationem, ac firmam sanitatis restaurationem primo curationis tempore, corpus purgabitur, repetito itè post quatuordecim, ac demùm post 30. dies purgatorio pharmaco. Ità, ut mille experimentis cognitum est, pristinus vigor redit. Ceterum contra hoc malum Chinæ radix non tantum valet, verum etiã adversus podagram, sciaticam, membræque frigore ac horrore correpta, expetita ideo à Carolo Quinto Cæsare. Eadem promiscuè omnibus anni tēporibus nequaquam probatur. Offendit enim ob calorem æstiva tempestate quando Sol Canem, fervidum sydus habet, ut & hyberno, propter frigus. Veris autumhique temporibus omnimodò valet, consilio tamen medici, ac bono circa laborantium ætatem & sexum regionisque ipsas intuitu. Hoc modo Venereus in India morbus curatur. At in China, frigidiorè terra, ac penè cum nostris regionibus eadem cæli plagâ, idem decoctum uncias duabus aut sesquencia radicis in 4. amphoris augetur, ut duæ tertiæ aquæ partes consumantur, quæ ratio Indis ob fervorem regionis quam habitant, noceret. Etenim potissima circa morbum ac ægotantis personam nota est. Quibus malum non perindè vehemens sit si radicis minore quantitate, ac decocto non similiter valido juvantur. Adolescentibus decoctum gravius necessarium est, ob humorum abundantiam. Valentes, ac nullo malo pressi, si hac radice utantur, sanguinem bonum, imò carnem ipsam consumunt. Qui autem supra modum eam adhibent, jecur ac pulmones detestabili fervore adurant, erumpentibus universum per corpus pustulis, ac vomicis, translato malo in deterius, quod deinde majoribus remediis, ac difficultate vehementiore curandum sit. Hæc de Chinæ radice decoctiq. ratione breviter referre volui, ut illius virtus, ac modus innotesceret; paratò contra nefandam mali vim tam facili remedio, cujus desperatione multi aut vitam ipsam amiserunt; aut eandem magnis doloribus, ac gravibus pœnis confectam transfegerunt. Adversus ulcera itè ex eodem morbo nata spuma radicis ac decocti valet. Probatum verò radicis bonitas ex pondere, albedine interiore.

Chinæ reliquæ
virtutes.

Quando Chi-
na leure præ-
beat.

China curæ
cura præben-
da.

China quæ
modo proba-
tur.

interiore, ac nodorum raritate. Quæ rubet deterior est. Arbor ipsa in modum spinæ excrevit, à terra tritum aut quatuor palmorum altitudine. In radice remedium supra laudatum est. Viridis etiamnum cruda comeditur, decoctaque sachari arundinis gustum habet, non tamen tantâ dulcedine. Arbor raris foliis fronder, mali medicæ pullulantibus foliis haud absimilibus. In China *Lampaton* dicitur, ut ex testimoniis Chinesium accepimus. Atque hæc hæctenus dicta sufficiant de China radice, à regione in qua duntaxat crescit ita nominatâ; Quæ restant medicis peritioribus permittimus.

Annotatio D. Palud.

China radix apud Egyptios in usu plane est, non tantum adversus scabiem Indicam, verum & alias pravas adfectiones, cum primis autem in iis qua tabem ac maciem concitant probatur: tum etenim radicem in gallinarum jusculo coquunt, ac aliquot diebus ægris propinant, quibus inde pinguedo ac coloris bonitas conciliatur.

China radix exsiccat admodum, sudorem expellit, corruptioni resistit, jecur roborat, aquam inter cutem curat, ac prava ulcera, scabiem & lepram. Venerea lue correptis prodest, tabidos confortat, ac lienis prava crassaque humores minuit.

CAPVT LXXIIX.

Amfion aliter Opium.

Opium.

AMfion Lusitanis, Mauris, Indiis, ac Arabia hominibus *Amfion* dicitur, Latinis verò Opium, ex Cairo Ægypti, & Adena tractu Arabia, ac maris Rubri extremitate olim Lusitanis subjecta advenit, plurimum tamen ex Cambaja & Decan, Quod ex Cairo adfertur albet ac *Mecerij* vocatur, quod *Aden* mittit, alique loci ad maris Rubri ostium nigrum & durum est, Cambaja autem & Decanæ opiū mollius est, ac rosacei coloris. Ceterum succo papaveris quodam constat, gummosa lentaque materie, quæ ex eo fluit, scissionibus, fissionibusque derivata. Indi multum eo utuntur, nominatim verò Malavares, ad quos magni commercii vice ex Cambaja defertur. Confecti eo uti possunt cotidie id fumere debent, alias mortem obituri exsiccati medullis. Paulatim autem ejus usum esumque induunt, inde consuetudinis vi invalescente 20. aut 30. grana ad pondus indies devorant, mirum dictu; si quinque quatuorve dies sine opii usu postmodum sint, mors certa sequitur. Qui item, nullâ consuetudinis facilitate immutatâ naturâ id statim eodem pondere, quo adfueti deglutiunt, his funus item præsto est. Veneni quippe vim aliquam mihi inesse persuadeo. Sanè qui eo utuntur velut dormitantes incedunt. Ideo multi ejus desumptione atroces animi curas, anxietate

Ejus usus mihi rabilis.

Haud sine veneni vi.

tesque laborum ac molestiarum, mentis corporisque mergunt, plurimi vero id libidinis gratiâ appetunt. Seminis etenim flumen diutius suspendit, Indiæ mulierum expetitâ delectatione, quibus eodem momento naturarum cõcurtus gratissimus est. Qui impensius id sumunt paulatim in impotentiam ac sterilitatem abeunt, exarescente penitus semine, ut & Indi ipsi testantur. Satrapæ ideo eo exiguè utuntur, supradictas tantum ad res expetitâ efficaciam.

Annotatio D. Palud.

Opium succus est nigri papaveris, duplici specie. Prior qua ex foliis & bulbis pariter exprimitur Græcisque *Meconium* dicitur, altera qua ex bulbis fluit leviter discissis, ea opii justo nomine venit. Optimum gravius est, densum, firmum, gustu amarum, ac odore soporiferum, quod in aqua faciliter resolvitur, molle, album, sine nucleis. Turca *Maslac* nuncupant ac cotidie pisi magnitudine comedunt, non somni conciliandi gratia, sed firmanda menti. Etenim bellaturi cum primis appetunt, quod eo cordis multum addi persuasum habeant, gratæque somnia excitari, imaginibus pulcherrimum mulierum consuetudinis. At apparet eos qui cotidiano id usu manducant somnolentos & marcidos existere, in verbis ac operibus vacillantes, ut ad res agendas minus idonei sint.

CAPVT LXXIIX.

Bangua.

INDIS item cibus vulgaris *Bangua* est eadem virtute qua opium, valida. Semen est canabino semini persimile, exiguis tamen nec perinde album. Planta quoque canabi comparari potest, quæ tamen corticem non habeat, ad funes aut alia utilem. Indi folia & semen ipsum comedunt, appetitus (ut ajunt) parandi gratia, verius autem explendis mulierum desideriis. Promiscuè in pharmacopæorum officinis prostat, cum foliorum Banguæ pulvere, mixtum semen, adjectâ viridi *Areccâ* ad conciliandam ebrietatem, cum mentis quadam peregrinatione. Quidam nûces myristicas admiscunt, item macin eadem ad ebrietates potentiam. Alii potentiores & opulenti camphoram, muscum, caryophylla & opium jungunt, quæ scilicet confectiõne exhaustâ jucundâ oblivione curæ sileant, excitato risu ac mente in facetias & lepores compositâ. A meretricibus ideo expetitur, ut salibus ac lasciviæ illecebris gratiores appareant. Prima inventi gloria ex militibus, ac bellorum Ducibus prodiit. Hi longis militiæ malis, diurnis nocturnisque fatigati laboribus, hunc cibum apprimè expetebat, quo securi ac ægritudinum obliti, membra mentesque suavi quietis voluptate recrearent. Etenim *Bangua* desumpta ebrietatem parat, spumaque os turbidum fædat, manifestis stultitiæ notis, in finem usque digestæ virtutis. Apud Indos in

Bangua ab Indis usurpatur.

Quæ formâ;

Quove sine.

Bangua lethæ
curarum.

Indos in magno usu est. Similiter apud quosdam Lusitanos, plurimum verò inter mancipia, quibus assiduus labor, acerba contumeliæ, ac servitus mæta, hoc veluti delectamenti excessu recreantur, & diluuntur, brevi ac parabili, contra graviù curarù, querimoniarumque asperitatem remedio.

Annotatio D. Palud.

Bangua Turca quoque & Aegyptii plurimum utuntur. tribus modis conficitur, tribusque nominibus distinguitur. Primam ejus speciem Aegyptii Assin vocant, que pulvere foliorum cannabinorum, cum aqua in pastillum redactò constat: Ex eo quinque aut plura frusta, castanea magnitudine sumunt; Ea post horæ spacium mentem adimunt, velut ebrietatis quadam vi; hominesque ipsi tanquam rapti hebetantur, sensibusque apparitiones mirabiles deprehendunt, quibus summopere delectantur. Hac confectio plebs utitur, quòd exigui pretii sit. Cannabi hanc vim neque miretur quisquam. Etenim juxta Galeni sententiam, cannabinum caput admodum implet: Alteram Bosà nuncupant, ea Assin efficaciam superat. Ex Lolii farina paratur, atque cannabinò semine, cum aqua, modo qui supra relatus est; alii succum exprimunt, eundemque præbent. Tertia Bernavi dicitur, que Bangua justa & vera est, quam ex India preparatam habent, ac à Johanne Hugone hic describitur. Ex ea unciam devorant: Inde primum alacritas quadam nascitur, mox loquacitas, cantionum ludicrarum festivitas, risus immodicus, magnis cujusdam jucunda stultitiæ excessibus. Post horæ lapsum ferme in iracundiam incidunt; lites, jurgia, ac pugnas, que tamen parvo tempore durant. Subeunt postmodum marores animi & anxietas, ac promi in lacrymas oculi languent, donec obrepente somno quies incidat, postquam ad sese redeunt. Hæc confectio histrionibus, ac iis qui convivii ridiculi adhibentur in usu planè est. Aliud genus Aegyptii item habent, quòd Bers nuncupant, quasi sanitatem unius horæ dices; sit ex Piperis albi, fabæque lupinæ seminis sextante, uniusque dipondii, opu, dipondii duobus & sicilico, spica nardi, euphorbii, bertræ semuncia, mirchal, croci 15 scrupulis, in mortario marmoreo contusis, ac melle in condimentum præparatis.

CAPVT LXXX.

Camphora.

Caphoræ duæ
species.

Camphora duæ species sunt: Optima quam Borneo insula emittit, altera deterior quæ ex China sive Chinchin adfertur. Ex arboribus nucis arboris magnitudine crescit, estque gummi, quòd interiore arboris trunco coalescit, sudoreque stillatim effluit. Camphora hæc Borneina etiam in insulis Sumatra & Sunda, aliisque vicinis locis habetur. Magnitudine milii seminis est albo colore. In quatuor verò species dispergitur, ab Indis cribro excussa. Prius etc.

Borneo.

nim cribrum minutis foraminibus, quòd emittit, pessimum habetur, sequentia majore meatu sunt, ut de margaritis relatum est, inde etenim pretii ratio deducitur. Aliquando fortè maculatam, vitiatamque humore, aliove modo deformem Camphoram videas, quam *Banjanæ* ex Cambaja, aqua calida, sapo ac limonum succo purgare norunt, sub umbra positam ut siccetur, redeunte ita pristina albedine, ac ponderis ratione. Adulterant eandem Indi aliis gummi generibus, ac farinâ, ut sunt callidi homines in omni commercio. Hæc vera est ex Borneo *Camphora*, quam integram raro ad nos pervenire crediderim. Ceterum *Chinensis* ex *Chinchen* maximâ multitudine per liba ac bulbos ubique distrahitur, vili pretio, cum centum hujus *Camphoræ* pondò, unum duntaxat Borneinæ valeant. Miscent tamè pretiosam cum viliori communiter, ita haud difficultè distrahitur. Quòd autem hæc species magni in medicina usus sit, ac Indicis passim negotiationibus expetatur, eam ob rem naturam ejus usumque explicare haud absurdum duxi.

Camphora
cibata.Camphora
Chinensis
deterior.

CAPVT LXXXI.

Tamarinium.

Tamarinium variis in Indiæ locis nascitur, nominatim in Gufurattæ terra, ac Septentrionali supra Goam tractu. A Malabarenibus *Pulu* dicitur, à Gufarattis & cæteris Indiis *Ambili*, ab Arabibus *Tamarindi*, quòd *Tamara* in Arabia dactylos significant; ac fructus hic dactylorum maximè speciem habeat: Vnde illis *Tamarindi* dactylum Indiæ sonat; voce etiam ad Lusitanos derivata, qui hunc fructum *Tamarinio* indigitant, & dactylos omnes Arabiæ seu Perliæ *Tamaras*. Arborea ipsæ castaneæ sive nuci haud absimiles sunt, ramis multiplici foliorum serie insignibus, denso ac valido ligno. Fructus digiti longitudinem habet, in arcum lunatus, folliculis exterioribus viridibus tectus, qui siccati deinde cinerescunt. Intus grana latent, fabarum magnitudine, hæc materia ista circumdat, quam *Tamarinio* vocant. Viscosa ea manibus adhæret, ac ad cuncta Indiæ condimenta servit, acido quodam oxygari sapore, gratissimo in orizæ ac *Caryli* obsonia jusculo. Ceterum sordide *Tamarinium* cocci exprimunt, dilapso per manus visco, putridorum ac defluentium mespilorum, digitis subactorum, specie: Ita ejus condimenti difficilis admodum inspectio esset, cum tamen sereno gustu orizæ cæterisque obsoniis bonum probumque saporem commodet. Idem hic fructus viridis ac maturus ad purgationes pauperioribus sufficit; quibus *Rhabarbari* aut *Manna* pharmaca nimis quam preciosa sunt. Macerant autem *Tamarinium* aqua, eamque manè jejuni sumunt, felicissimâ cum purgatione.

Tamarinium
quid.

Forma arborum.

Vnus ejus.

De Carylo supra locuti sumus idq. descripsimus.

Tamarinium purgat.

gatione. Aceti præterea vice in culinis probatur, cum & ipsius aceti vim quandoque superet. Nec Medici aspernantur; salubriter id sæpè aliis cum herbis confundunt. Sale Indi *Tamarinium* condiunt ac in Lusitaniam, Arabiam & Persiam dimittunt, verum & domi integrum cum folliculis servant. Ex arbore fructus vaginarum quarundam specie dependet, curvior tamen forma ut relatum est. Conservatur etiam saccharo feliciter. Miraculi verò instar est quod iidem folliculi se subtrahant, ac sub foliis se condant in noctis adventum, nè frigus nocturnum noxium experiantur; diurno autem redeunte calore manifestentur, velut securi de injuria aëris. Venditur materia ipsa exempta folliculis, ac in pilas glutinata, sordido adpectu, ac tetra ob viscositatem contrectatione. Pretio parvo ob copiam ingentem passim comparatur.

Annotatio D. Palud.

Tamarinda ab Aegyptiis Deresinde vocantur. Arborea ex quibus crescunt pruni magnitudine sunt, densis ramis & foliis Myrthi, floribus albis, Medica mali florum instar, ex quorum medio, quatuor tenuia ac alba fila emergunt, ex iis faba nascuntur, quibus pulpa cum semine continetur; quam Tamarindam vocamus. Folia hujus arboris ad Solem se semper vertunt, eoque cadente ipsa se claudunt, occultatis fabis. Alcayri in hortis quasdam ex hisce arboribus vidi, atque unam prope S. Macarii claustrum, in deserto loco, ceterarum herbarum, arborumque infœcundo. Pulpa hæc Turca & Aegyptii plurimum utuntur, in calidis morbis, & febribus, quamcum aqua pura epotant. Memet ego eodem in Syria remedio a gravi febre liberavi. Vulgaris sanè medicina, illis etiam per deserta iter agentibus servit. Valent item contra pestilentes aliasque putridas febres, ex biliosis adustisque humoribus suscitatas, ac adversus calidam jecoris renumque intemperiem probantur. Apud me videre licet folliculos integros, sive fabas Tamarindarum, quemadmodum in Oriente crescunt, etiã folia cum Canna fistula, in Aegypto a me decerpta. Foliis Tamarinda arborum Aegyptii contra lumbricos utuntur. Faba teneriores, ut & Cassia fistula plurima in Aegypto melle siliqua, aut saccharo condiuntur, eo condimento ollas plenas mecum retuli.

Canna fistula purgationibus aptissima, passim in India habetur, item in Cambajæ, Sianæ, Malacæ ac vicinis regionibus. Verum quòd in Hispaniarum India, aliisque locis plurima sit, ac cognita, ejus ideo descriptionem longiorem omiserim.

Annotatio D. Palud.

Mille hujusmodi arbores in Aegypto aspexi, præcipue circa Damiatam, qua urbs Aegypti jucundissima, Nilo adjacet, eo plane modo quo Campi Isala, dissita miliaris unius spacio a mari. Aegyptii Cassiam vocant Chai-arxambar. Arborea similes sunt nuci nostra,

si truncum, ramos & folia adspicias. Flores etenim flavescent, odore probo, ex quibus faba nascuntur Cassiam continentis: Fabas has condiunt etiamnum sine ligno teneras. Aegyptii Cassia pulpâ cum liquido saccharo, & glycyrrhizæ succo utuntur, contra calculum, cunctaque vesica & renum vitia. Etiam adversus tussim, ac difficultatem spiritus, cum Agarico, extrinsecus quoque ferventibus inflammationibus Cassiam adhibent. Qui plura scire desideret Mathiolum legat, aliosque Medicos, qui Cassiam diligentissime celebrarunt.

CAPVT LXXXII.

Myrabolani.

Mltis Indiæ locis Myrabolani repertiuntur, in Cambaja scilicet, Bassagatta, Goa, Malavare, & Bengala. Multis generibus distinguuntur. Primum est quod Medici *Citrinum*, Indi *Arare* nuncupant. Id rotundum est, ac coleram purgat. Alterum *Embilicum* dictum, Indis *Amuale* vocatur. Hoc ad corii subactiones utuntur, vescunturque eo etiamnum virente, appetitus causa. Tertium Indi *Resonalle*, medici *Indum* nominant. Illud octo angulis eminet. Quartum officinis *Bellericum*, Indis *Gutii* dictum, sphericam quoque formam habet. Quintum ac ultimum medici *Quebulum*, Indi *Aretean* indigitant. Huic oblongior forma est, ac angulis distincta. Arborea pruni similitudinem habent, foliis tamen per supradicta genera distinctis. Prunorum quidem fructus specie sunt, nisi quod quibusdam anguli sint; alii autem rotundiores appareant, ut supra relatum est. Tria tantum genera medicis Indiæ probantur. *Quebuli* nempe, qui in Cambaja, Bisnagar & Bengala crescunt, ex quibus & condimenta fiunt, ac in Lusitaniam aliisque loca mittuntur. Item Indi ac *Citrini*, quos pariter condiunt. In *Batecala*, *Malavare* & *Bengala* gignuntur, ac cõmercio frequenti huc atque illuc disperguntur. Gustus Myrabolanorum idem est, qui prunis nondum maturis. Ceterum quod hic pharmacopæorum ac medicorum campus sit, ideo plura desino referre: Indiæ inter merces computantur ideoque & caput iis adscripsi.

Annotatio D. Palud.

Quinque hæc Myrabolanorum species, ad nos ex India siccata deferuntur; quadam etiam sale condita, alia autem saccharo. Primam speciem constituunt, quos Citrinos sive flavos dicimus. Hi flavedine in virorem porrecta commendabiles, firmi, densi, ac viscosi, cortice crassiore tecti, stomachum à colera purgant, tertianæ aliasque biliosas febres tollunt, calidæ naturæ hominibus commodi. Altera specie Indi veniunt, hi nigredine commendantur, bilem purgant, ac imprimis atram, contra tremores membrorum valent, pulchrum colorem reddunt, & aegritudinem abigunt. Tertiam

speciem

Folliculi condunt se contra nocturnum frigus.

Myrabolani.

Diversi generis.

Forma.

Gustus.

Cassia fistularis.

speciem Cheboli sive Cepuli faciunt, hi ex magnitudine laudantur, nigricantes ac in rubrum colorem porrecti, graves, quique aqua injecti fundum petant. Phlegma ac pituitam purgant, mentem acuiunt, visumque illuminant. Ad nos item conditi deferuntur saccharo, aut melle. Stomachum eo modo purgant & roborant, aquam intercutem sanant, ac in febribus inveteratis probantur, appetitum quoque cibi adjuvant, & concoctionem promovent. Quarto loco sequuntur Emblici, quinto quos Bellericos vocamus. Communem ii fere cum Chebulis virtutem habent, purgant enim corpus a pituita, cum primis cerebrum, renes & stomachum, orexim excitant, & vomitum cohibent. Emblici item condiuntur, eodemque sine manducantur. Fructus hi omnes purgant, verum modo diverso a Cassia, Manne similibusque medicinarum facultate, per astrictiorem etenim operantur, & colligationem, exprimentes quod in partibus heret: Quibus plura scire de hisce generibus lubido est, Matthiolum, Garciam ab Horto, ac alios petant.

CAPVT LXXXIII.

Species alia herbaque Indica.

Nardi Spica quid.

Nardi spica in regionibus Sitor & Mador (quæ cum terra Decan & Dely prope Bengalam confines sunt) crescit. Seritur, ac ex plantis crescit, altitudinis trium duorumve palmorum, tritici instar, quæ etiam formam spicæ, quibus spica Nardi constat apparent, fere ab ipsa radice mox enascuntur, juxta terram, quo modo in Cambajam veni deferuntur, ac inde ad alia loca.

Annotatio D. Palud.

Indorum Spica stomachum roborat, hausta ac imposita omnesque frigidæ affectiones digerit.

Aloe quid.

Aloe, quam Arabes vocant Sebar, Decanini Arca, Canarini Cate, Comer, Lusitani Azoure, ex succo herbæ jam siccatæ fit. Ea herba Lusitanis Baboxa dicitur, id est, salivaris. Copiosa est in Bengala, Cambaja, aliisque locis, præcipue tamen in Sacotora insula, quæ ad ostium maris Rubri, sive Meccæ freti jacet. Inde in Turciam, Persiam, Arabiam, ac Europam defertur. Fama hinc insulæ celebris est, cum & ab ea Aloe Socotrina dicatur,

Aloe Socotrina.

Annotatio D. Palud.

Aloe purgatione stomachum à cholera tenacique pituita liberat, cum primis ea que lota est, omnes obturationes aperit, crudos humores digerit & a putredine conservat. Præterea stomacho impense vires addit, acuitur adjectione Cassia, Macis, aut nucis Myristica. Præcipue valet Aloe contra vomitus, ac stomachi crudos humores. Extrinsecus quoque adhibetur serpentibus ulceribus cohibendis, ac ad collyria.

Anacardi fructus.

Fructus Anacardi dictus in multis Indiæ locis invenitur, in Cananor, Calecut, terra

Decan, aliisque regionibus. Arabum lingua Balador dicitur, Indorum Bibo, Lusitanorum Fava de Malacca, id est, Malaccæ faba, propter similitudinem quam cum fabis habet, majore tamen forma quam nostratæ fabæ. Vtuntur eo Indi in lacte, contra spiritus difficultatem, lumbricos, aliæque mala. Viridè in Achar redigunt, cum sale & aceto quemadmodum cunctos fere fructus speciesque, ut relatum est, condiunt.

Annotatio D. Palud.

Fructus hi nomen ducunt a similitudine cordis quam tuentur colore & forma, præcipue jam exsiccati. Virides, ac etiamnum ex arbore penduli, quales in Sicilia Ethna monte vidi, nostris fabis majoribus accedunt, sale condiuntur ut oliva, ac commode manducantur, succum continent crassum ut mel, sanguinea rubedine, valet contra maculas. Quod ad præparatos Myrabolanos attinet, exsiccant ac calefaciunt, memoriam roborant, cerebrum item & nervos, sensus acuiunt, ac contra frigidæ capitis passiones probantur.

Calamus aromaticus in Gufaratta Vaz dicitur, à Decaninis Vache, à Malabarenibus Vafaba, à Malacitanis Daringoo, Persis Heger, & in Cuncana (quæ Goæ terra est, circumjacens versus Septentrionem) Vaycan. Arabes Cassab & Aldirira nuncupant. In multis Indiæ locis seritur, nempe in Goa, terrisque Gufarattæ & Ballagattæ. Antequam verò evellatur, odorem non habet. Fæminæ eo contra matricis passiones plurimum utuntur. Valet item ad nervorum dolores mitigandos. Equis etiam plurimum præbent, manè nempe contusum ac mixtum cum allio, cumino, sale, saccharo & butyro. Ea confectio Arata dicitur, equis valde commoda, ut ajunt. Calamus aromaticus arundine, sive stirpe herbæ constat. Materia interior spongiosa, colore flavo apparet. Radix nullius usus est; valor penes arundinem ac medullam duntaxat habetur.

Calamus aromaticus quid.

Ad equorum vitia valet.

Annotatio D. Palud.

Calamum aromaticum sincerum, ac justum, intimus mihi amicus & dominus Carolus Clusius describit, in doctissimis suis Annotationibus in Garciam ab Horto folio 127, cui ejus quedam frusta dederam ex Aegypto à me allata, qua in terra abundè reperitur, & usitè consumitur. Vocant Cassab Eldereira: tenuis arundo est, quæ recens aureum pallentem colorem representat, multis nodis distincta, ac in fragmina fragilis, intus spongiosa, aranearum telarum instar, albo colore, ac lentore quodam, manducata, contrahens palatum, acri quadam amaritudine, quemadmodum apud me videri potest, ac ex Aegypto plurimum habetur, qui Theriaca sua admiscet, & alias eo utuntur, ad urinam citandam mensesque juvandos.

Costus quem Arabes Cost sive Cast nominant, Gufarattæ Cambajæ Ulpor, Malacitani Pucho, ad quos plurimum transfertur, item ad

Cost nominatus.

Vnde adveniat.

item ad Chineses aliasque regiones. Ex locis Sitor & Mandor supradictis advenit, ex quibus & Spica Nardi habetur: Inde in Cambajam & Indiam dimittitur, ac deinceps in alia loca. Arbor Sambuci specie est, floribus albis odoreque valido. Ligno ac radice Costus constat, magnis commerciis versus Persiam, Turciam ac Arabiam distractus, quibus plurimum terris in usu est.

Quid sit.

Annotatio D. Palud.

Costi plures species habeo, Indicum à Garcia descriptum, cum notis suis omnibus, Arabicum & Syriacum suis quoque cum proprietatibus & signis. Adhuc aliud genus specie Zingiberis. Indicus praestat ceteris, menses ac urinam citat, matricem immundam abstergit, haustus aut fomentatione adhibitus, conceptionique idoneam reddit; contra serpentum morsus, pectoris dolorem, ac lumbricos valet.

Cubebes quid.

Cubebes Arabiae genti, Indis Cubachini, sive Cubabchini dicuntur, quod Chineses ante Lusitanorum in Indiam adventum, quondam eos ex insula Java, seu Sunda adferrent foli, in qua tantum crescunt. Chineses tum navigationis totius potentia, passim per Indiae regiones, Orientisque portus, tam continentis, quam insularum negotiabantur. Javae incolae apud quos crescunt eos Cuncuc nominant. Piperis forma nascuntur, ac arborem ederae modo scandunt, folia piperis foliis similia ferè sunt, fasciculis quoque distincti crescunt, ut piper, at singulis granis cauliculus suus est, ex quo pendent. Tanto eosdem Javae homines in pretio habent, ut non nisi decoctos vendant, nè peregrinis exportandi, aut in hortis suis plantandi facultas esset. Magnis sane commerciis expetuntur nominatim à Mauris, qui vino immiscent, quod potentiam in Venerem adjuvent. Javae homines ferè iis utuntur adversus stomachi frigiditates, aliosque morbos.

Qua forma.

Virtus.

Annotatio D. Palud.

Cubeba fructus sunt Piperis forma, majores verò aliquantulum, optima habentur, qua dense, plena, graves & acuta licet non perinde ut piper, aliquantulum amara, aromatica valde & in dulcedinem porrecta sunt, stomacho calorem & robur addunt, ventositate & putredine languido, peccus à lenta pituita purgant, lienem confortant, flatu propellunt, ac prosunt contra frigiditas matricis passiones; cum Resina diutius masticata cerebrum à flegmate purgant, eidemque robur conciliant.

Folia Indiae.

Folia Indiae Indis Tamalapatra mali Medicæ foliis similia sunt, acutiora tamen, coloris luridi: venis tribus usque in finem distinguuntur, quarum una medium secat, duae reliquae latus claudunt utrinque; Odorem pulcherrimum habent, Caryophyllorum æmulum. Arbor ex qua crescunt justæ

magnitudinis est, amat ripas lacuum, sive fluminum, multisque Indiae locis visitur, præcipue tamen in Cambaja. Indi hisce foliis plurimum utuntur, unde & integros per saccos distrahuntur. Valent (ut ajunt) ad urinam ciendam, ac ad emendationem spiritus. Vermes tineasve vestibus adpositæ arcent. Spica Nardi virtutem ut opinantur in omnibus æmulantur.

Virtus.

Annotatio D. Palud.

Latini vocabulum hujus folii deduxerunt ab Indico Tamalapatra; nominant enim Malabatrium, Arabes Cadegi Indi indignant, id est, folium Indiae: Plurimum transfertur, præcipue Venetias. Utuntur eo ad promovendam urinam, ad stomachi robur reparandoque oris vitio ex spiritus foeditate, &c.

Galanga quam Arabes Calvegian nuncupant, duplex est. Vna minor ac odorifera, quæ in Indiam ex China advenit, indigenis Lavandon dicta, ac inde Lusitaniam mittitur. Altera major, quæ in Java reperitur ac incolis Lanqua dicitur. Hæc odore non ita bono Chinesi cedit. Plantæ ex quibus crescit altitudine trium aut quatuor palmorum sponte enascuntur, ac maxima laevæ palmas quinque habet: foliis lancea ferri instar apparet, albis floribus ex quibus semen provenit, quo tamen non seminatur. Verum Indi hottenses inter lactucas id celebrant, deliciarum gratia, ac medicina, quam ex Galangæ femine obstetrices, quas Indi Dayas vocant, concinnant. Ex radice planta, ut Zingiber, non item ex femine provenit. Magna ea ac longa, nodos ut arundo habet: Medicæ facultate apud Indos pollet multosque ad usus distrahitur.

Galangæ species quales.

Virtus.

Annotatio D. Palud.

Galanga radices nodosæ sunt, intus & extrinsecus rubra, curvata circa nodos, odoris boni ac gustus acuti, forma & odore cyperi radicibus similes: Unde & multi eas pro cypro Babylonia habent. Calida sunt & sicca tertio gradu, ideo & stomachum roborant, ac dolores ex flatibus & frigore ortos adimunt. Fædum oris halitum vincunt, pulsus cordis sanant, cum plantaginis succo desumpta. Colicum dolorem ex flatibus ortum sanant, ac contra passiones flatuosas matricis valent. Veneris usum firmant. Renes fovent, ac cotidie pondere minuto desumpta diuturnos capitis dolores tollunt.

Hæc illa sunt quæ de herbis & speciebus Indiae mihi cognita fuere: Cætera abdita ac secretis Medicorum Pharmacopæorumque cognita recludere, neque animus est neque scientia. Communes tantum & notissimas Indorum commerciis herbas retuli, satis meo iudicio. Nunc ad reliqua pergere lubet.

CAPVT LXXXIV.

Sequitur Historia Margaritarum & Alioffari, Gemmarum, Adamantum, Pyroporū, Topasiorum, Cyanorum, aliorum Orientalium Lapidum, ut vocant: Cum relatione Lapidis Bezar, contra venenum validi, aliorumque similium. Quomodo, aut ubi reperiantur.

Margaritatu
distingtio.Piscatio ea-
rum ubi.

Differentia.

Mes piscandi.

Pescatoru
piscantibus
ingens.

Margaritas sive Baccas majores Lusitani *Perolas* appellant minores vero *Alioffar*, Arabes *Lulu*, Perse & ceteri Indi *Motu* Malavares, *Mutu*. Præcipua optimarum earumque quæ Orientalium appellatione veniunt piscatio, inter Ormutium & Bassoram in sinu Persico frequenteratur, in locis *Bareyn*, *Catyssa*, *Fulfar*, *Comoron*, aliisque sinus Persici regionibus, ex quibus Ormutium deferuntur. Etenim Lusitaniæ Regis Procurator hoc tantum nomine, ut piscationi Margaritarum intendat *Bareyni* sedet, earum commercium Ormutii & Goæ frequens est. Aliæ item piscationes inter Insulam Seylon, & Comorini Caput habentur, magna quotannis numerosaque captura. Ibi ab eodem Lusitaniæ Rege Dux constituitur, cum quatuor millibus & amplius urinatorum, qui ex hac piscatione tantum victum querunt, sæpenumero ingenti cum periculo, à piscibus, quos *Tubarones* sive *Hayos* nuncupant, ut alias declaravimus. Ceterum Margaritis huius tractus cum Ormutianis non æqua estimationis pars est. Cedunt etenim ac a peritis facile discernuntur. Circa Insulas *Borneo* & *Aynon* Margaritæ item inveniuntur, sed inferioris pretii. Ormutianæ ceteris præstant. Eas urinatores aquam decem aut viginti ulnarum spacio subeuntes piscantur. Ostreis Margaritæ continentur, quæ majores habent supernatant aliquantulum; Minores *Alioffar* dictæ in fundo maris ferè reperiuntur. Urinatores nudi ac cophino succincti eundem confestim implent, scaphisque in ferunt, paratis ad illum finem, in quibus dispositi, urinatores exonerant. Ostreæ mox in terrâ abjectæ solique siccandæ expositæ spontè reserant Baccas manifestant. Completa ejus dicitur captura Piscatores cuncti cum Duce, militibus, Coadjutoribus, & Tutoribus regiis conveniunt, ipsamque prædam dividunt. Prima Regi portio cedit, secunda Duci & militibus, tertia Iesuitis, qui ibi Claustrum habent eamque provinciam ad Christianam fidem perduxerunt, quarta Urinatoribus summâ cum æquitatis distributivæ curâ. Æstivo tempore piscatio hæc celebratur magnâ quotannis piscatorum clade, apud Comorini caput (ubi Regia piscatio est) quam, vel maris violentia, vel piscium morsus ingerunt. Hinc quotidiana mulierum lamenta, post consumatam piscationem audias, super

maritorum ac filiorum funere, quam nec ideo omittunt, partim ob Lusitanorum metum a quibus impelluntur, partim ob pauperiem quam ita solantur, partim inducti viscosa lucri cupiditate, quæ nullam periculorum considerationem adhibet, etiâ summo alias in vitæ discrimine. Margaritæ in Ostreis subinde paucæ, aliquando plures reperiuntur, vel 200. ad grana quandoque. Quæ optimas Baccas habent planæ sunt & candidæ; *Cheripo* ab Indis dictæ, ex quibus cochlearia fiunt ac testæ ad potum. Cribris ex bractea factis Margaritæ venduntur, rotundis ea sunt foraminibus, in quæ distincta, vicissitudine quadam subeunt foraminum, etenim alia grandiora sunt alia minora, octo fere in species divisa, ex quibus Baccæ, quæ cadunt diversa item pretia nanciscuntur. Minute illæ sive Margaritarum quisquiliæ *Alioffar* dictæ per uncias venduntur, in Officinis & Medecina usum suum habent ac Venetias mittuntur, parvi in India pretii. Ut color Baccis serenior sit, Indi Orizam malè contusam, cum sale sumunt, quæ easdem fricant. Indè eximia illa claritas & perpetuus decor. Est & alia Ostrearum species Indis *Chanca* dicta, & Lusitanis *Mater Perolarum*: Ille præcipuâ arte ad diversos usus ab Indis elaboratæ, ad varia supellectilis genera, ornatulque eximios serviunt. Nam & Capsæ, mensæ, scipiones mulierum, tabulæ lusoriæ etc. hisce ostrearum testis ornantur. Enimvero ex China multæ, figuris, flosculis ac maginibus decoratæ adveniunt, & in Lusitaniam aliasque partes deferuntur, præcipuè tamen in India expetite, in qua nulla pene domus inveniri posset, quin aliquid elegantiarum habeat ex hisce ostreis. Indorum quoque mulieres Armillas sive monilia ejusdem operis amant, ac in pretium Virginitatis eripiendæ sedulo deposcunt. Testudines India ad hæc plurimas habet. Earum clypeoli ad multos usus infinitasque elegantias serviunt, pectines nempe, calices, pateras, calculos lusorios etc. ad ducto pulcherrimis coloribus eorundem nitore, ad summum delectamentum, ac velut extremæ artis miraculum, estimatione famosa supra *Perlarum Matrem*.

Margaritæ
cribrantur.Testudinum
pretium ex
arte laborata-
rum.

CAPVT LXXXV.

Adamas.

ADamantes Arabes ac Mauri *Almas* vocant, Indi in quorū terris nascuntur *Traa*, Malacitani apud quos item exstant *Itam*. Fert autem eos terra Decan, post Ballagattam, propè civitatem *Bisnagar* ibi duo tresue montes, preciosis fossionibus nobilitati jacent sedulâ cura Regum *Bisnagar* custoditi, quoddam lucrum ex annuis

Adamas ubi
nascatur.

H loca-

locationibus adferant multo maximum. Ex autem ita limitantur, ut Adamantes qui pondere 25. *Mangelinos* superent ad Regem pertineant. *Mangelinus* verò grana quatuor continet. Qui eos occulant parva capitis adficiuntur. Est in terra Decan alius mons itè, *Rocca velha* id est Petra antiqua dictus, in quo preciosissimi inveniuntur à Gemmarum peritis facile dijudicari, si cum cæteris conferantur. In urbe *Lispor* quæ in eadem regione Decan, Goam inter & Cambajam iacet forum Adamantum venalium celebratur, máximo conventu eorum quos *Banjanes* vocant, ac *Gufarattarum* Cambajæ. Hi Goam emptos, aliæque in loca deferunt, callidissimi homines circa lapidum scientiam, ut & Christianis aurificibus, gemmarumque notoribus sæpè imponant. Cæterum eadem Petra antiqua Adamantes quoque natura ipsa præparatos habet, quos *Nayfes* dicunt, apud ipsos Indos summo in pretio positos. Circa fretum *Tanjapura* Malaccam versus Mons alius eodem nomine designatur, in quo Adamantes itè reperiuntur, minores quidem, sed probi valdè ac ponderosi admodum, ideoque venditori quam emptori utiliores. Quomodo Aurum ita & Adamantes effodiuntur; fodina si usque ad Viri longitudinem excauata & exhausta fuerit, post tres, quatuorue annos redivivis incrementis denuo Adamantes habet. Quidam 100. aut 200. *Mangelinos* pependerit, & quod excurret sed rarè inventionem. Topasius Adamanti persimilis est, nebulosior tamen à minoris pretij, qui tamen suo in genere magni subinde æstimatur. Eadem ratione qua Adamas multis in Indiæ locis effoditur. Sunt & albi Saphyri ac Pyropi, quos ab Adamante absque ope periti Gemmarij vix discernas. Habet India materiam quibusdam in regionibus Montium Crystallo haud absimilem, verum Crystallus dici non potest, quod totus ea Oriens careat. At hæc materia *Berylo* dicitur. Parum a Crystallo distat, in Cambaja, Pegua & Selyon plurimum invenitur, multosque ad usum, concinnandis nempe rosariis, Annulis signatoriis, aliisque curiositatibus servit, à Christianis expetitis, ac etiam ipsis ab Indis.

CAPVT LXXXVI.

Pyropi, Spynelli, Granati, Smaragdi, aliique nobiles lapides.

Pyropi multiplices.
Carbunculi.

PYropi multiplices sunt. Optimi quos *Carbunculos* vocant quo nomine veniunt, qui 25. *Quilatos* superant, rarè aliàs inventi. Præstantissimi colore & nitore *Tockes* ab Indis dicuntur, suntque Carbunculis similes. Alios *Ballax* indignant minoris pretij, coloreque rosaceo. Quos

Spynellos nominant colore sunt igneo, ac prioribus æstimatione cedunt, quod justo ac proprio pyroporum nitore careant. Sunt & albicantes quidam Adamanti similes ut supra dictum est, sunt russi, albis cerasis maturis, colore pares; sunt & partim albi, partim rubri, partim ex Pyroporum, partim ex saphyrorum genere, infinita naturæ diversitate. Causa varietatis hæc est; Prior eorum color in montibus hærentium ac enascentium albus est. Ardore solis postmodum ad maturitatem perfectionemque reducuntur, quo tum colorem rubrum, jam consummati adipiscuntur, qualem supra memorati Carbunculi & *Tockes* habent. Ante eam maturitatem educti, diversos colores habent eoque a splendore Carbunculorum quò remotiores sunt, minoris itè æstimantur, licet sua in qualitate perfectiones proprias ac pretia magnæ etiam habeant. Quod autem partim Pyropum, partim Saphyrum induant, ac ideo ab Indis *Nilcandi* dicantur, fit ob vicinitatem Saphyrorum & Pyroporum, eadem in rupe enascentium, undè & inter se crebro coalescunt. Arabes & Persæ pyropos *Iacur* appellant, Indi *Manica*. Saphyrorum duplex genus est, coloris cærulei unum, aliterum veneti sine Thalassini. *Hyacinthi Granati & Robassi* ex genere Pyroporum sunt parvæ tamen reputationis. Indi a colore jis nomen dant. Tanta autem earum gemmarum copia affluit Cananori, Calecuti, & in Cambaja, ut in omnibus nundinis ac platearum angulis prostant, per *Corgias*, quæ singulæ 20. species continent, stiveri unius aut duorum, ad summum pretio. Saphiri nequaquam pari in honore sunt cum Pyropis, post Adamantes tamen ac Pyropum tertio fere loco habentur. Pyropi, saphyri, aliæque jam descriptæ gemmæ in rupibus nascuntur ut Adamas, ac Calecuti, Cananore, aliisque ex locis Regni Bisnagar adveniunt. Plurimæ tamen & optimæ ex Selyon. Verum & hæc quæ in Pegua inveniuntur longè superant. Smaragdi quos Indi *Pache* vocant & Arabes *Samarrut* nulli sunt in universa India, licet fama ferat quosdam inveniri ac valdè paucos. Ex Cayro Ægypti Orientales quoque dicti multi in Indiam deferuntur. Ob raritatem pretiosi. Ex Hispaniarum India item adveniunt, Peguæ hominibus summoperè expetiti. Nam & quidam Veneti commercio hujusmodi ingentes divitias paravere, commutatione facta smaragdorum cum Pyropis, quod in Pegua Smaragdus Pyropum æstimatione vincat. Omnes hi lapides in Pharmacopæorū officinis, ac medicina usus suos habet. *Turchinos* autem Persia mittit, magnâ copiâ, ad centum aliquot podo, cum ipsa nimirum terra, quæ adhæret. Ex Ormutio in Indiam

Causa diversitatis.

Hyacinthi,
Granati &
Robassi.

Pyropi ubi nascuntur.

Smaragdi in India nulli.

Preciosiores tamen quam Pyropi in Pegua.

Iaspis. in Indiam vehuntur, vili pretio quod eos Lusitani Indive parvi faciant. Iaspidem Cambaja copiose habet, quem nec magno honore dignatur. Ad scutellarum ac catinorum ulus servit, colore viridi & Smaragdino. Chrysolithi in *Seylan*, *Cambaja*, & *Ballagatta* sunt. Hæmatites lapis *Alakecca* dictus qui sanguinis fluxum subito sistit, aliique lactis lapides, quod lac mulieribus excitent, magno numero in Cambaja & Ballagatta habentur: Extantque in foro Goa, in rosaria, annulosque signatorios, cæterasque mille curiositates distincti, maximi pretii cum signatorius hujusmodi annulus duobus aut tribus *Pardavivis* quodque æstimeretur. *Alambra*, quoque in Cambaja reperiri potest, etiam Achates licet is optimæ notæ ex insula Zeilana adveniat. Lusitani hunc similitudinis ergo *Olho de Gato*, id est, Felis oculum vocant. In Lusitaniam raro defertur; Nam apud Indos sceleriore laude quam apud Lusitanos viget, præcipue apud Chineses ad quos copiosus emittitur. Virtutem narrant Indi quæ domini sui divitias ne minuantur conservet, quæ hujus quidem lapidis præsidio augeri possint, imminui non item. **Achates.** Magnes Lusitanis *Pedra de Cevar* in multis Indiæ locis copiose invenitur. Ad juventæ conservationem valet, fide Indorum, si quis cibo paululum Magnetis adhibeat. Regum inde ollæ & coquinaria vasa, ex hoc lapide fiunt, ætaturæ custodiendæ gratiâ.

CAPVT LXXXVII.

Lapis Bezar.

Lapis Bezar ubi invenitur. **Quomodo & quæ figura.** **Basaruci nomen unde.** **Virtus ejus.** **Quomodo exploratur.** **Lapis Bezar**, qui ex Persiæ provincia *Carassona*, ac aliis Indiæ terris advenit, in stomacho ovis aut hirci nascitur, subjecto tenui stramine, quod in medio jacet, adhærente lapide, ac cingente stramen, ut sæpe experimentis cognitum est, eodem reperto. Lapis ipse extrinsecus planus est, ac nitidus, colore livido. A Persis iidem hirci *Pazan* dicuntur, lapisque ea ratione *Pazar*; Lusitanis corruptè *Bazar* sive *Bezar*: Indis *Pedra do Bazar*, id est, lapis fori, *Basar* enim Indis forum sonat. Unde & *Basarucus* minutum genus nummi nomen habet, quasi forensium nummum, facilemque solutioni significans. Grande huic lapidi in India pretium est, contra venena validissimo ac præsentissimo remedio supra cornu Monocerotis in Europa. Probatur autem pondere ac magnitudine; Vulgares autem tres, quatuor, aut quinque octonarios ponderis habent, & quod excurrit. In Lusitaniam quoque mittitur ibique magni fit. In Persia ut dictum est invenitur, item in Vaccarum insula, ad sinus Cambajæ ostium, tractui continentis vicina, quam Lusitanica classis subinde adit, aquandi gratiâ, interfectis,

multis tam hircis, in quibus hunc lapidemveniunt. Mittit eundem lapidem terra *Pan Malaccæ* vicina. Ibidem in porci felle lapis invenitur, qui majore quam *Bezar* virtute adversus venena laudatur: Lusitanis vernaculo sermone *Pedra do Porco*, id est, Porci lapis dicitur. In Malacca valde amatur, colore autem rubro conspicitur, lucido, amaro gustu, ac tactu Galliæ smigmati similis. Etenim usu ita exigente lapidem in aquæ pelvim injiciunt, quo post aliquod tempus exempto, aqua amaritudinem contrahit, omnemque veneni vim tollit, ut experimentis cognitum est. Lapis *Bezar* duricie lapideæ nequaquam ponderosus habetur. Ex herbis quibus hirci ac porci victitant (ut de Rhinocerate antè dictum est) lapidum horum incrementa salutifera colliguntur: Nam in aliis locis eadem animalia hoc pretio lapidis medici carent, nullumque omnino habent. In urbe *Ultabado* terræ *Ballagattæ* post *Goam* lapis invenitur *Hageramini* apud Arabes dictus, inter Lusitanos *Pedra Armenia* (quod multos ejus generis Armenia habeat, cæruleo colore prono in virotem. Mauri eo corpus purgant aliosque morbos tollunt. Præter hos lapides & alii sunt ad medicinam idonei, sed quod non perinde clari sint, ac commerciis expetiti, eos hic describere nequaquam curavi.

CAPVT LXXXVIII.

Compendiosa narratio & instructio circa Adamantes, Pyropos, Smaragdos, Margaritas, aliasque nobiles gemmas. Quomodo rite dignosci possint, ac in justa pretia distribuunt. Primo de Adamante.

Scire cum primis oportet Adamanti supra cunctas illustres gemmas regnare esse, quod juxta ponderis rationem vendatur, justamque crassitudinem habeat, secundum quam laboratur, ea si major sit, proba non est, minor statim agnoscitur. Eadem ex crassitudine, lapide etiamnum annulo incluso, pondus considerari potest exactè factis, quod demum exempto Adamante certius exanimatur, ut ita valor computari queat. Reperiuntur autem antiqui ac vetusti libri, in quibus lapidum valores scripti existant nimirum *Quilatus* unus tanti, *Quilati* duo, tres, &c. eo pretio subsequenter, ad æstimationes omnium ponderum. Quoniam eo tempore venditiones emptionesque non perinde frequentabantur ideo hujus libri ad manum copia necessaria habebatur. Ceterum pretia certa hæc intelligas, circa pulchras purasque gemmas. Etenim quas macula notat, sordesque affligunt, certæ æstimationis nequaquam feruntur. Enimvero quibusdam Dynastis ac Principibus curæ fuit hujus tam immensi lapidum pretii ratio. At ea nulla est, quam in eminentium vendenda-

Lapis in porci felle inventus contra venena.

Vnde Bezar lapis nascatur in hircia.

Armenia lapis corpus purgat.

Adamans lapidum Rex.

Ratio pretii lapidum temere exactissima.

vendentiūque ritū aut arbitrio. Omnium enim rerum ea pretia sunt, quæ communis ementium consensus imponit. At superest etiam nūm ratio hæc. Adamas enim Quilati unius purus, si quinquaginta Ducatis æstimetur, eadem proportione major & perfectior, si major bonitas astruat triginta aut quadraginta millibus æstimandus venit. Porro gemmæ hæctenus distracte nunquam ita à pretio suo declinarunt, ut infra illud venales extiterint: ac ad scientiam valoris Adamantis majoris, fas est cognoscere quo pretio Adamas unius Quilati tantum vendatur, & Pyropus Adamantis ferè socius, itè Smaragdus, quo intellecto circa maculas nebulasque adamantis altera consideratio habetur: juxta quas pretium imminuitur, ut æquitas exigit in dijudicandis Adamante, Pyropo, Smaragdo, cæterisque Orientalibus lapidibus. Primum de Adamante agemus. Is velut præfultor est, juxta quem cæteri æstimantur. Virtutes ejus aut probitates hujusmodi sunt. Adamas omni ex parte perfectus, ita exstet oportet, ut superior mensula duas collateralis mensulas magnitudine sua contineat, reflexusque ex Adamantis fundo triplex, unam superiorem reddat, proportionatâ altitudine, dependentibus mensulis collateralibus à superiore, instar tentoriorum à verticali nodo demissorum, altitudinis integræ: Oblongior paululum esse debet, vitatâ formæ quadraturâ, eo modo ut discrimen duntaxat oblongæ quadratæque portionis appareat. Anguli itè sine vitio sint, acutuli, puri, splendoris integri, crystallinâ & illustri claritate nè quæ alterius coloris æmulatio aut nebulosus nitor appareat. Atqui hoc modo perfectus Adamas unius Quilati, facillè quinquaginta Ducatis venditur. Ceterum quod is rarissimè inveniri possit, paucique sint hujus perfectionis intellectu pleno imbuti, circa Adamantem elegantia ejus, quæ vulgari judicio approbatur, unusque Quilati ac 40. Ducatorum pretii est, disseremus. Ergo Adamantem si habeas minorem aut majorem cujus libet ponderis, bonitatis, aut vitii, considerabis primum pondus ipsum, quod si te aliorum ea in re authoritas fallat, ipse intuens opinaberis minus semper quam alioquin species fert ut intra lucris fines manere queas; quo pondere constituto sic computa. Unius Quilati Adamas ejusdem cum hoc nitoris, ponderis & bonitatis, animadvertite quo pretio posset commodè distrahi (illud tamen minus semper constituendum est; nam utilius est quid minoris certoque æstimare, quam majoris in dubio) ac dein illud ut prædictum est memoria teneto; Tum ad pondus revertere, minus aut majus, idque duplicato ut alterum tantum accedat; si enim duo pendet, alia duo adjicies factâ multiplicatione: 2. & 2. reddunt 4. si tria

pendet multiplica aliis tribus ut 9. reddas; ac ita deinceps, quo modo cunctos Adamantes in pondere quovis multiplicabis, si alterum tantum semper adjeceris. Quod autem ex ea multiplicatione procedit, cum pretio Adamantis illius unius Quilati antè constituto multiplicabis, eoque modo quod ex postrema multiplicatione reperitur Adamantis tui pretium est. At si in pondere dimidium aliquod incidat, nempe si Quilati unius & dimidii sit, computationem in dimidios Quilatos omnem rediges, ita ut tum quinque dimidii Quilati constituentur: diceſque quinquies quinque faciunt 25. eaque 25. multiplicabis cum pretio quo dimidius Quilatus æstimatur; quodque inde procedit illius Adamantis pretium est. Si verò Adamas ita minutus sit, ut grani unius pondus accedat aut discedat, omnia pondera in grana deduces; multiplicabis supradicta ratione, quodque ex pondere oritur pretium est Adamantis cujus æstimationem indagare conaris. Exemplum. Adamas quidam duos

Adamas si in pondere dimidium habeat quomodo æstimandus,

Item si granum,

Exemplum,

Adamantes viciosi quomodo æstimandi.

niant,

Æstimationis ratio circa Adamantes & pyropos.

Adamas quæ figura perfectus sit.

Adamantis æstimatio cõmunior.

niant primùm, scire oportet, valorem ejus, si unius duntaxat Quilati esset, ac tum computa quartam ejus pretii partem dimidii Quilati æstimationem habere. Hoc modo si Quilatus unus 40. Ducatos valeat, pretium dimidii Quilati decem Ducatorum erit, ac grani duorum ducatorum & dimidii: quatuor grana etenim Quilatam statuunt, si proinde Quilatus 36. Ducatis æstimetur, dimidius novem, granum duos & Testonem valebit, quâ ratione deinceps in omni Adamantum genere facillima pretii collectio erit. Eadem computatio in tenuiore Adamante, Pyropo & Smaragdo observatur, qui majoris pretii sunt ut postea dicemus. Etenim si ejus qualitatis Pyropus inveniatur, ut Adamantem unius Quilati sequi possit, eiq. sociari, 70. Ducatis æstimabitur, aut qui in pondere sociantur dimidii Quilati vel granorum quorundam Adamanti, tum computatio per dimidios Quilatos, sive grana faciendâ est, necessariâ semper valoris unius Quilati cognitione: Hoc enim tene quartam partem 70. Ducatorum dimidii Quilati, pretium esse, ac quartam pretii dimidii Quilati, unius grani esse æstimationem, quæ pretii indagatio etiam in Smaragdis observanda est, pro ponderis ratione.

Porro quidam Adamantes tenuiores existant, splendoris summi, ii supra pondus ipsi valent, ac infra splendorem quem habent. Adamas etenim tenui mensula admodum ac humili aliquantulum, si in summitate eandem perfectionem habeat, quam supra retulimus, ac in Adamante crasso laudavimus, cui mensula perfecta est, ac latera in offensa, splendorem duorum reddit, unumque tantum pendet, ideoque hunc splendorem habens cujusvis magnitudinis, in summitate ad perfectionem laboratus, infra autem tenuis valde, semper justâ æstimatione dimidio minor est in pondere, quam apparet, quod si infra non ita tenuis sit, majoris ponderis erit, cum tamen ex pondere nullum commodum cernat. Proinde si mensula superior minor sit, latera autem majora plus quoque pendet, verum nulla utilitate circa pondus ita certò computabis dimidio minus hunc ubique pendere, quam apparet, priusquam enim præparatur, plurimum ex eo ponderis additameto amittet. Enimvero Adamas qui extrinsecus majorem mensulam habet ejus formæ, angulos autem minutos, hic vix dimidium ponderis quod ostendit intuenti implebit, neque ideo deterior est, nisi minutissimus esset. Adamas infra planè tenuis, in summitate autem pro ratione extremæ elegantiæ perfectus, si unius tantum Quilati sit 70. Ducatos valet, maculis verò, aut vitiis quibusdam afflictus, juxta sordium rationem decrescet pretiumque manabit, modo quo crassiores Adamantes æstimantur, in ita semper computatione à dimido ponderis quod habere vi-

deatur. Nempe si duorum Quilatorum appareat, unum Quilatam puta, si trium sex grana collige, quæ dimidium reddunt. At si dimidii Quilati interveniant, tum precium unius Quilati considerabis, ac inde dimidii, eadem ratione quæ in crassiore Adamantis exanimatione relata est. Idem granorum respectu observabis. Nulla enim nisi pretii differentia superest. Perfectus quippe ac tenuis Adamas unius Quilati, 70. Ducatos valet, ac sic deinceps pro ratione ponderis.

CAPVT LXXIX.

Pyropi sive Rubini.

PYropum æstimandum si habeas, qui mensulæ forma sit ductus, ac serviat sociandus Adamanti ejusdem ponderis aut Quilatorum, si 24. Quilatos in colore & perfectione teneat, quemadmodum aurum 24. Quilatorum is tum probus erit & purus. Pyropus ad pondus nequaquam venditur quoddam certum, determinatamve crassitiem non habeat. Multi enim eum in tenuitatem elegantiae gratia deducunt, ut facilis fundum sive florem substernant, quæ tenuitas grata quidem est, si modò intra fines elegantiae hæreat. Enimverò summæ perfectionis Pyropus, quæ coloris, quæ puritatis, crassitudinis & formæ 100. Ducatis æstimabitur. Rarè tamen integræ ejus perfectionis existant, præcipuè qui grandiores sint, latente semper aliqua maculâ, aut vitio. Pauci adhuc intelligunt virtutes ejus summas, ideoque computationis gratia statuemus Rubinum vulgari judicio probum 70. Ducatos valere. Itaque cum gemmarius alterum ejusdem artis rogat super Pyropo, quem non habet, veruntamen demonstrat dicendo: Rubinus est qui Adamanti tot Quilatorum sociari potest, habetque tot Quilatos in colore, indeque satis intelligit alter quæ sit magnitudo, qui sive lapidis color. Si vero Pyropum habeas etiamnum rudem ejusque pretium considerare velis, sic colliges. Rubinus ejus tantum magnitudinis, quæ Adamantem Quilati unius sequi possit, eodem colore, puritate ac qualitate, iisdemque vitiis pro ratione lapidis, defalcata vitii ac turpitudinis indignitate, ejus erit pretii. Hoc pretium memoriâ teneto ac Rubini tui magnitudinem considera, pondusque Adamantis cum altitudine integra, cui sociari possit, tum quoddam etiamnum rudis sit, quantum discedere debeat ponderis, ubi laboratus fuerit. Postquam determinationem Adamantisque ponderis intuitum, cui jungatur alterum tantum ex pondere sumes, multiplicabisque eam pondere quod invenisti determinato pretio in sequela unius Quilati Adamantis, quoddam inde procedit pretium ejus Rubini erit. In summa ubi definiveris cujus ponderis adamanti sociari possit, tum cum Adamantis instar in rationem

Pyropus pondere non venditur.

Pyroporum æstimationis optima ratio.

Adamantes minores pondere quam apparet.

Rubini non-
dum politi
quomodo
æstimandi.

rediges, quodque ex pondere venit cum pretio multiplicabis quo Adamas Quilati unius taxatur. Rubinos nondum politos ac non potentes in mensularum formam redigi, nimirum cum ita rudes meliores sunt, quam politi, juxta pretium Adamantis cui addi potest æstimabis, ac lapidis altitudinem, bonitatem & vitia considerabis, inita tum cõputatione, quomodo ea in Rubinis in mensulas formatis, ac in Adamante intelligitur. Ceterum & alios Adamantes reperire est, quibus mensularum ea forma non contigit, veruntamen ad monilia apti sunt, triangulari figura, vel in cordis alteriusve rei imaginem redacti, quod eo modo vitia tollantur, ac ipsum pondus seruetur. Hi suo in genere perfecti, cedunt tamen mensulis in pretio, ob crassitiem quam infra nimiam habent, quæ pondus facit nulla tamen utilitate, imo majore incommodo: Prorsus si tenues atque extrinsecus alias perfecti, pretium mensulæ crassioris cum sua altitudine habent quod 46. Ducatorum est, si unius Quilati sint, inque horum facienda æstimacione eodem modo ages qui supra dictus est, constituto primum pretio unius Quilati, ac sic deinceps.

CAPVT XC.

Vetusti & Orientales Smaragdi: Qui etiam in Hispaniarum India insulis reperuntur, dubia adhuc probitatis opinione feruntur.

Smaragdi perfectissimi pretium.

Gemmarii antiquiores Smaragdum omnium ex parte perfectum, colore, sinceritate, forma & crassitie, tres Adamantes valere opinantur, quorum pretium nostrâ ratione centum ac 20. Ducatorum est. Et mihi illa persuasio vera sit. Attamen hætenus nullus inventus fuit qui sive minor, sive major, omni ex parte absolutus esset. Sanè colore & forma perfectos invenias, claritate non item, semper enim pinguedo quædam latet introrsum, instar viridis herbæ, & similium. Ideoque Smaragdum computationis gratia statuemus, vulgariter perfectum qui 80. Ducatos valeat, ejus magnitudinis, ut comitari posset Adamantem unius Quilati duntaxat, nam etsi intus quædam herba viridis lateat, modò aliàs sit perfectus, neque supra modum eo vitio labore probus iudicatur. Smaragdum ergo si habeas aut in formem, aut in mensulæ formam redactum, ejusque pretium velis animadvertere, primum considerabis magnitudinem, cujus ponderis aut magnitudinis Adamantem sequi posset, tum vitia & virtutes ejusdem, ac perpendes quo pretio Smaragdus hujusmodi vendi posset, non major Adamante unius Quilati. Quibus rebus terminatis computationem inibis, eo modo quem super Rubinis retulimus, sumpto scilicet pondere Adamantis cum quo comparari

Smaragdi æstimatio.

potest, cui alterum tantum addas, ac mox cum pretio unius Quilati multiplicabis, quo invento valor Smaragdi apparebit. Atque hic modus in omnium Smaragdorum æstimacione ritè observabitur, seu isti minores seu majores sint, probi aut improbi, semper tamen probè inspecta bonitatis aut pravitatis qualitate, secundum quam pretium fit. Quod si grana aut dimidius Quilatus adamantis cui adhibetur interveniat, tum per dimidios quilatos, granaque computabis, ut de Adamante & Rubino relatatum est. Æstimaturus quemvis lapidem, si is è genere Adamantum sit, utique animadvertes cujus sit liquoris aut formæ, num altitudines suas undique impleat, aut superet, purusve sit in angulis, corundemque labore, quantum auferat a dignitate vitium, ne in pretii ordine error te errare faciat, sumpta æstimacione ab unius Quilati pondere: si Rubinus sit reputa magnitudinem ejus, cujusve ponderis Adamantem sequi possit, ac cautè minus semper pretium elige, ne te fortasse immoderata ejus dignatio fallat. Tum & coloris examen adde, num carchedonius aliquis lateat, impurusve sit aut tenuior, aliudve vitium subsit, quod minuere pretium possit, in pondere & Adamantis magnitudine cui additur. Ea caute reputanda sunt, etenim si fallas planè de omni ratione pretii actum erit. Item observandum in constituendo pretio cum ejus sit magnitudinis ut unius Quilati Adamantem sequi possit, nam pro eo ponderis argumèto, si minus aut majus habeat pondus Rubinus tuus, pretium declinare aut augere poteris. Quod de Pyropis dictum est idem de Smaragdis Orientalibus constitutum puta. Ceterum restant rubei etiamnum lapides quos *Espinellos* vocant, horum in suo genere tanta quandoque perfectio est, ut Rubino comparentur. Sunt & alii quos nominant *Spinellos petra nova*, quibusdam *Robassorum* color est, alii *Iacintos* reddunt, neque constat de genere sub quo judicari queant. Etenim gemmarii *Spinellorum* illis qualitatem proprietatemve negant, verùm in *Robassos* & *Iacintos* referunt, eâ bonitate ut *Spinellis* pares sint, persuadent tamen *Spinellos* esse, ut formæ majus pretium nanciscantur, eosque *Spinellorum* politura expoliant. Sanè *Spinelli* sunt politione, colore autem *Robassi* & *Iacinti*. Multos quoque *Pyropos* necessariò majoris elegantia gratiâ, politurâ *Spinellorum* expolire debent. *Spinellus* antiquæ petrae suo in genere probus & perfectus, in formam mensulæ redactus, qui *Quilati* unius Adamantem adsequi posset 40. Ducatos valebit. Ejus vitia, si habeat, deduces, ac à pretio subtrahes, prout de *Pyropis* relatatum est *Carbunculi candidi* quos *Ballayfos* vocant *Carbunculi candidi eorumque æstimatio,* pondere item venduntur, non tamen ea computatione quæ in Adamante & *Pyropo* observatur,

Minus pretium eligendum.

Espinelli

Carbunculi candidi eorumque æstimatio,

observatur, nam semel tantum simpliciter- que ea æstimatorum juxta pondus fit: Nempe optimus Carbunculus Quilati unius 10. Ducatis æstimatur, si vitii coloris, aliæve macula contaminatus sit eò minoris pretii erit: Verum is quem probum judicamus unius Quilati, 10. Ducatos valet, ut dictum est, duorum Quilatorum 20. trium 30. & sic deinceps juxta pondus aucto simpliciter pretio, ac pro vitiorum qualitate eodem immutato, quod de unius Quilati Carbunculo determinatur.

CAPVT XCI.

Margaritæ, sive Bacce Orientales.

Oriens Margaritarum præstantiâ excellit, supra Indiæ Hispanicæ loca, in quibus item Bacce inveniuntur, at splendore ac claritate inferiores. Orientales lumine sincero illustres sunt, Occidentalibus tristis quædam & nebulosa synceritas est. Ideo superioribus pretium majus redditur. Habet Occidentalis ora quædam, quæ nec Orientalibus cederent, verum paucas admodum. Ceterum computationis nostræ gratia, bonas tantum probatissimasque Margaritas æstimabimus. Vnio ergo perfectus ex omni parte, qua splendoris, qua luminis sine puteolis, Sphæricâ formâ, aut in Piri speciem probè tornata, sine rugis, Quilati unius, Ducatum unum ferè valet. Atque hinc computatio deducetur, ut in Adamante, Carbunculo & Smaragdo, ablatâ semper pretii parte, pro vitiorum aut puteolorum, aliarumve improbitatum nota. Constitutâ ergo ritè æstimatione pondus ipsum reputa, ac tum procedes in pretio, eodem planè modo qui in Rubinis ac Adamante observatur. Etenim Margaritarum vincula ac catenas ita observabis, si majores ac elegantiores plures sint, rectè arbitraberis catenam hujusmodi; nam ob multitudinem pares esse non possunt, ac bonitate majorum facilè minorum pravitas vincitur; sine contra appareant, tum quod ajunt. Ex inanibus paleis trituram frumenti feceris. Hæc voluptatis causa curiosis scripta sufficiant. eum gemmariis, qui exactius scire volet, agat. Hic tantum velut per indicem quædam collegimus, ut aliqua hujus rei notitia superesset, iis qui cum gemmariis agere velint, ne in universum hominibus in quæstum suum (ut vulgo fit) callidis fidere cogantur.

CAPVT XCII.

Diversarum rerum in India gestarum me ibi sedente historia.

Anno 1583. mense Decembri Goam venerunt ex Iaponiæ insula sociati Iesuitis satrapæ tres regumque filii, inducitur Iesuitarum vestimenta, ac infra 15. an-

norum ætatem etiamnum constituti. Lusitaniam ex decreto petebant, ac inde Romam Pontificis visendi causa. Goæ ad annum usque 84. manserunt, inde profecti in Lusitaniam, ac dein in Hispaniam, a rege Hispaniæque nobilitate summâ culturâ ac cura excepti, maximisque honorati donis fuere. Romam postmodum delati, Pontificique opera Iesuitarum presentati, ab eodem summo in honore habiti, Italiæ plerâque nobiliora loca peragrarunt, ubique donis ac muneribus locupletati, Madridam repetiverunt, ibi summa cum veneratione à rege discedentes literis muniti commendatiis, ad præregem, cunctosque Indiæ rectores & capitaneos Anno 86. Lisbonâ solverunt, vecti navigio S. Philippi, quod in reditu in Lusitaniam capitaneus Draco postea interceptit. Multas post navigationis molestias Mollambicquam venerunt, ibique navis onus suum suscepit, beneficio cujusdam navigii, quod S. Laurentii titulo ferebatur, in eumque portum se malo tempestate privatum intulerat, dum ex India Lusitaniam repetit. Quod autem tempus navigationis in Indiam consumptum esset S. Philippi navis, merces turbatæ istius navis S. Laurentii recepit, ac Lusitaniam repetit. Verum infeliciter intercepta quippe ab Anglis ut dictum est. Primum id navigium Indiæ quod adverso prædatoriarum classium concursu ablatum fuerat, tristi Lusitanorum omine, ob nomen quod ad Philippum regem respiciebat. Ceterum Iaponiæ principes sequenti anno Goam reversi magnis latitiæ notis excipiebantur, quod sinistra eos fatna jam naufragos tulisset. Tum vestiti attalico panno, sive ut vocant *Brocado* Italo more fulgebant, post tam felicem navigationem, donis Italiæ principum conspicui. Goæ tempestatem *Monsonum* commodam expectarunt, qua adeptâ in Chinam navigantes, in Iaponiam demum delati fuere, magna indigenarum congratulatione, ac summo perfectæ navigationis miraculo: Quod liber editus de hac historia Hispanorum linguâ largiter admodum testatur.

Anno 1584. Junio mense, frequenti legatione Persarum, Cambajæ, Samorini, Malabarensium ac Cochini regis, Goæ inter alia pax inter Samorinum, Malavares ac Lusitanos constituta fuit. Ea interim conditione, ut Lusitanis facultas esset ædificandi arcem, in portu *Panane* tractus Malabar, qui decem milliaribus a Calecuta distat. Mox inchoata ædificatio irrita conatu intercudit, ob fabulosi fundi infirmitatem, cui nihil superstrui poterat, quin confestim deficeret. Ideo post trium aut quatuor auritonnarum temerarias impensas, ea ipsa desolata remansit. Potuisset opinione Lusitanorum arx hæc comprimere Samorini genuinam perfidiam, ademptâ omni portus commo-

Postmodum Romam.

Revertitur ex Europa.

Navigium ab Anglis quando primum captum.

Principes in Iaponiam redeunt.

1584. Pax inter Lusitanos & Samorinum.

Margaritæ Orientales pretio Occidentales superant.

Margaritarum catenæ quæ bonæ.

Authoris conclusio.

1583. Iaponiæ principum filii Goam veniunt ac inde in Lusitaniam.

commoditate, quam ad excursions prædationesque usurpabant. Sed enim nihilominus alii secessus supererant, quibus assueti Malavares, eadem in navigantes latrocinia exercent, necquicquam indignantibus Lusitanis, ac Samorinum incusantibus, cui ad manum ignorantia prætextus erat, & impotentia circa coercitionem talium. Hæ difficultates arcis perfectionem omnino sustulerunt. Sate in hoc tractu perfidi Malavares, ac omnium nationum crudelissimi, quotannis classem Goa cient infestis prædationibus, ad defensionem maris. Occultis etenim ex locis erumpunt, habitantes in casis, ac inviis montibus, quos expugnare nemo potis sit. Imprimis in portu *Sanguiseo* disito 12. mill. a Goa ad Austrum, initio tractus Malabar, inges piratarum numerus versabatur, quotidianis mercatorum periculis ac damnis, Prorex ideo *Don Francisco Mascharenhas Comes Villa Dorta*, querelis multorum excitatus Samorino scripsit; Vti in hosce piratas jure suo animadverteret. At is rescripsit. Non esse sibi eas vires, quibus hoc hominũ genus compesceret, quod si Prorex aliquid meditaretur in eos, ipsum id nequaquam agrè laturum. Per Proregem ergo instituta 15. Liburnicarũ classis, Duce *Juliano Mascharenhas* fratris filio, portum *Sanguisemum* ex decreto petebat, ut eo destructo Libertas navigationis pateret. *Sanguisemum* insula est interiori tractus litu. hanc flumen circumdat, multis vadis ac scopulis impeditum; ideoque non nisi alto maris fluctu navibus pervium. Deliberatione ergo habitã bonum illis visum factum, si classem dividerent, unam ut partem Admiralius peteret, alterã Viceadmiralius *Joannes Barriga*. Verum cum strenuo conatu liburnica admirali remis incitata prænavigaret, contentio exoritur inter nobiles adolescentes, super loco aut ordine sequendi, quæ diutior cunctatione, undã maris abscedente, conatum ducis elusit, ipsasque liburnicas, huc illucque syrtibus ac vadis illisit, deserto projectoque hostibus admiratio. Vicarius admirali cum alteram portus partem occupare niteretur, in eandem contentionem incidit, quod cæteri duces legato tanquam ignobili homini parere nollent. Ita piratis auctus animus, qui jam omnes terrore ad montes ac deserta dilapsi erant. Speculabantur etenim navigia impedita, insulam ob siccitates inaccessibilem maris abscessu ipsumque admiraliũ littoribus inhaerentem, nullã auxilii spe. Ergo descendentes obtruncant milites cunctos, quæis natandi ars vitam non servaret. Admiralius cum à famulo natandi peritissimo auxilium certum oblatum rejecisset, fortiter pugnando interiit. Caput hostes adfixum hastæ, in ludibrium nominis Lusitanici circumferabant ovantes. Auctã undã cæteri abivere. Duces primũ Goæ comprehensi, mox

liberati, ab omnibus tamen contumeliosè excipiebantur, ob desertum admiraliũ, quem universa civitas fortem ac strenuum virum benevolũmq. admodum indignanter deslebat, ipseque antè omnes Prorex, ob consanguinitatis vinculum. Denuò sub admiraliõ *Hieronimo Mascharenhas* intercepti cognato aliã classe idem portus petitus fuit. Ceterum insulani certiores facti fugatique domos casasque deseruerat, quas incendium hostile mox consumpsit.

Hoc eodem tempore Cochini Rectores jussu Regis, ac Proregis telonium erigere conati, incursum multitudinis armã comminantis impediti fuerunt, in adventum usque *Duarti Mensis*. Is adjutus a prædecessore tantum effecit ut civitas ipsa in speciem consensu præstito telonii extructionem permetteret. Id Regi Lusitaniæ ob frequens commercium magnam utilitatem ingensque lucrum reddit.

Eodem anno mense Septembri navis ex Lusitania Goam venit dicta *Bom Jesus de Caranja*, quæ afferebat adventare quatuor alia navigia, quibus & novus Prorex *Duartius Mensis* vehebatur, maximã urbis lætitiã, ut & omnes campanæ resolutæ, promiscuo sono, & sueto, eum prior ex Lusitania navis advenit, eandem testarentur. Eadem navi aliquot tormentarii ex Belgio ferebantur, illi me allatis literis de statu amicorum magno meo gaudio certiore fecere. Aliquantò post alia navis adpulit ejusdem classis *Boa Viagen* nominata, quæ multos nobiles ferebat & Crucigeros, ad regis in India servitium, inter quos & frater archiepiscopi domini mei *Roque da Fosca*. Cæteri præstantiores erant *Georgius Tubal Mensis* supremus signifer Lusitaniæ regis, futurusque dux Soffalæ & Mossambicquæ, ob officia regi in India præstita, *Joannes Gomesius Sylvanus* futurus Ormutii capitaneus, *Franciscus Mascharenhas* defuncti admirali Juliani Mascharenhæ, eo in prælio quod apud *Sanguisemum* insulam commissum narravimus, frater. Idem Ormutii præfectura destinatus fuerat, quo mortuo fratri *Francisco* eadem conlata fuit, regis beneficio in triennium, spe successionis post alios quibus idem munus antè datum fuerat præsumptã.

Mense Novembri Cochinum venerunt reliquæ tres naues. Ille *S. Laurentii* insulam prætervectæ Mossambicquam non petiverant. Nomina harum erant *S. Maria*, *Arreliquias* & *As Chagas* quod quinque vulnerum interpretatione prætorix nomen erat, quæ prorex *Duartius Mensis* vehebatur, præfectus antea *Tanga* in Africa. Et numerabantur hac duntaxat in navi 900. milites sive soldati, cum nobilibus qui plurimi numero proregem comitabantur, supra navales socios, quos ultra centum computabant; septẽ mensium spacio ea navigatio

continuata

Malavares
prædones.

per si accru
deles.

Portus San-
guiseo locus
piratarum.

Ejus descrip-
tio.

Expeditio
Lusitanorum
contra piratas
Malavares.

Infoelix ob
emulationes.

Cæditur Ad-
miralius.

Alia expedi-
tio.

Teloniũ Co-
chini instru-
ctum.

Duartius Me-
nesius Prorex

Proregis ad-
ventus.

continuata fuerat Cochinum usque. Cochineses Proregem summo honore exceperunt. Is mox Proregi veteri significavit: Permitteret se interim etiamnum absente regnum archiepiscopo. Erat huic *Mensesio* haud parva cum archiepiscopo amicitiae ratio, quod pariter in illa Africana infelici pugna sub rege Sebastiano capti a Barbaris extitissent. Explevit verus Prorex successoris mandatum, ac Cochinum profectus eadem naves petiit, quibus in Lusitaniam rediret. Etenim defuncto Proregi fas non est in India remanere.

Amicus archi-
episcopo.

Discedit de-
functus pro-
rex.

X. Novembris anno 84. navis *Carania* Goa Cochinum proficiscebatur, ut ibi Piper susciperet. Factores tum cuncti una Cochimum abeunt, navesque mercibus onerant, post quarum deinde discessum Goam repetunt. Hac eadem navi Prorex defunctus cum multis nobilibus Cochino discessit, instituta in Lusitaniam navigatione.

V. Feb. anni 85. Prorex novus *Duartius Mensius* Cochino Goam venit ibique summo honore ac triumphis exceptus fuit.

Mense Aprili eodem anno sodalis meus ex archiepiscopi familia *Bernardus Burcherts* Hamburgensis Goa Ormutium abiit, Ormutio Bassoram, atque inde terrestri itinere Babyloniam, Hierosolymam, Damascum & Aleppum, qua ex urbe binas mihi literas misit, quas Goae accepi per Armeniae hominem. His totius itineris sui relatio continebatur, quod parvo sumptu exiguisque periculis perfecerat, custoditus semper Castellarum praesidio. Aleppo idem Tripolim Syriae profectus naves ibi Anglorum invenit, quibuscum Londini ac postea Hamburgum, prout ex literis ejus intellexi salvus venit.

Augusto mense Venetorum literis quas per terram mittunt certiores reddebamur de obitu Principis Auracii, Ducisque Alenconii, ac de matrimonio Ducis Sabaudiae cum Regis Hispaniae gnata.

Mense Octobri XX. die Goam appulit ex Lusitania S. Francisci navis, cum Belgicis quibusdam tormentariis inter quos & aliqui literas mihi ex patria attulerunt de obitu Patris mei Hugonis Iudoci Harlemii. I. Novembris Cochinum venit S. Alberti navis. I. Decemb. Cananorum in tractu Malabar S. Laurentii navis tenuit, atque inde Goam. Multi in ea infirmi erant, absumptis morte 90. hominibus, quos longa continuaque navigatio nullo portuum solatio variis miseris confecerat. Et restabant etiamnum eadem ex classe duae naves sancti Salvatoris nimirum, ac S. Jacobi quae praetoria erat.

Eodem hoc tempore Itali quidam terrestri itinere advenientes, mortem Gregorii XIII. Pontificis, ac Sixti V. creationem nuntiabant. Naves Cochinum abivere legentes oram Malabar, Piperque suscipientes. Mense Januario anni 86. instructae Lusitaniam cogitabant.

Obitus Hugonis Iudoci
Harlemensis
authoris patris.

Sixti V. crea-
tio nuntiatur.

1586.

Mense Majo anni 86. literae capitanei Soffalae ac Mossambicquae Goam delatae fuerunt ad proregem & archiepiscopum, super naufragio praetoriae S. Jacobi. Ejus historia hujusmodi est. Post superatum Bonae Spei caput, ac ut Gubernator pessime & incaute existimabat, evitatis cunctis periculis, inter S. Laurentii insulam & terrae continentis tractum prospero admodum vento navis ferebatur. Ibi syrtes quaedam jacent, quas *Baixos de Judia*, Latine Syrtes Iudaeas vocant, distat ab insula S. Laurentii 50. mill. ac a continentis ora 70. e regione tractus Soffalae computatae 12. & dimidio gradu, ad Australem Aequinoctialis lineae plagam, cum & 90. mill. etiamnum a Mossambicqua distent. Syrtes haec constant potissimum Coralino lapide, puro, acuto, atro, candido & viridi, terribiles ideo haud immerito, quas quisque gubernator sedulo caveat. Etenim navis salus universa in Gubernatoris perita prudentia sita est, nullo jure contradicendi reliquis concessio, ut & regio edicto cavetur. Enimvero cum circa has syrtes S. Jacobi navis cursum teneret, Gubernator computatione inita putavit periculum iam se omnium scopulorum evasisse, nautisque imperat, Vela cuncta panderent, ac Thoracia explicarent cursu recta Mossambicquam versus instituto; posita omni majoris periculi reverentia. Ceterum repugnabant socii quidam, ac periti talium officiales navigii, quibus cura eadem est discendiq. studium, circa cartas marinas, ac Gubernandi artem, dictitantes nondum effluxisse periculorum omnium metus. Verum & superesse scopulos, ac nocturnum tempus, quod procellis opportunum, quo minus vela prorsus essent explicanda impediret. At urgente fato ac impotentia dominandi, praecipitata gubernatoris mente; omnium inscitiam & imperitos animos damnavit, potestateque sua usus: Ut imperata nautae facerent inclamavit. Itaque obedientibus cunctis ac postmodum tacentibus, navis obscuro Lunae lumine circa mediam noctem in syrtes illas defertur, plane ut impetu venti male secundi scopulorumq. terribili acie in duas partes velut lima dissecto ligno carina cum duobus foris scopulo adhereret, reliquaque superior pars eadem vi impulsam aliquantum, mox iisdem petris illideretur. Tum malis detruncatis clamor virorum ac mulierum variis exoritur, qui vel ipsas nubes penetraverit. Sanè multis mortalibus onerata navis, quod praetoria esset, supra quingentos homines habebat, triginta mulieres, multosque Iesuitas ac Monachos. Instabat haud dubium exitium, ac certa ante oculos mors, compulsis cunctis ad ultimas preces, mutuamque veniae delictorum implorationem, horrenda prorsus imagine, quantam quisque animo reputet. Admiralius *Fernandus Mendosa*, Nauta, Gubernator

Naufragium
S. Jacobi na-
vis praetoriae.

Advertat Gu-
bernatores
naviumque
Rectores: Ne
temere fidant
computationi-
bus suis, ac
proprie scienti-
ae moniti
hoc exemplo,
cum ea infla-
tio praecipua
causa fuerit
hujus nau-
fragii.

Gubernator aliique 10. aut 12. confestim in minorem scapham desilientes, eam gladiis evaginatiis strictisque defendebant. Velle se locum aliquem idoneum dictitantes explorare, in quo ex reliquiis fractæ navis lembum colligere possent, capiendis hominibus commodum, quo dein terram firmam repeterent. Ea spes aliquantulum socios tenuit. Verùm frustra tentatis omnibus ii qui in scapha erant ad navem redire non ausi, timore expugnationis continentem ex decreto petiverunt ac distributis quibusdam *Mermelladis*, biscocto & vino in scapham ab initio temerè coniectis, post 17. dierum fluctuationem, magnasque difficultates, famem & sitim in Africam pervenerunt. Non revertente scapha auctoque interim dolore sociorum navalium, superior pars navis inter duos foros quo in loco major scapha servabatur a lateribus disrupta, eandem mutilam tamen, ac undique laceratam manifestavit. Ceterùm cum ejus reparandæ maxima apud omnes desperatio esset, Italus quidam *Cyprianus Grimaldus* cæteros cohortatus in scapham se primus cum ense dimisit, eamque restaurare cepit, subsequenter operamque mox navantibus aliis. Hi 90. numero erant, at undique injectis scaphæ brachiis, utriusque sexus homines adhærebant, tristi ejulatione auxilium flagitantes. Sed gravabat ea multitudo naviculam ac facile ima oceani petivisset, nisi amputatis dependentium brachiis manibusque, ejectis quibusdam inermibus, sævo sed utili remedio pondus levatum fuisset. Quis autem ululatum istum recensere posset, qui discedente lembo ab iis quos diræ tempestati ac naufragio mancipatos navis Prætoris fragmenta tenebant ferebatur? reddente flebiles voces undæ fremitu, ab manentium abeuntiumque parte, quos quidem spes tenuis solabatur. Egestas enim certa parvulusque navigationi successus, ne hoc quidem effugium commendabat. Etenim multitudo navigantium nimia erat ipsaque navicula male confuta perfluebat multis in locis. Ideò ne omnes perirent pariter communi consensu Dux creatur, Nobilis Mixtus Indiæ, cui sese cuncti subjiciunt facturi quod imperaret. Hic usus ea potestate quosdam subito ejiciendos digito denotabat, invalidos primum. Inter hos & faber erat, qui naviculæ commissuras juverat. Is post *Mermelladi* vinique gustum, quem unice flagitabat deinde in mare conjici se facile passus est. Sed & alius ex iis quos in Lusitania novos Christianos nominant ad similem exitum vitæ corripiebatur. At frater huic junior eadem in scapha erat, qui surgens prece humili flagitavit; Vt illum germanum suum jam neci destinatum dimitterent, ac se velut succidaneam hostiam, si ita videretur, marinis fluctibus immolarent. Esse fratrem

Prætoris mira
pietas.

æstate prudentiorem, ac arte magis idoneum, qui sorores communes, familiamque certiore auxilio sublevaret. Hac exaudita supplicatione, junior tristi, calamitosoque spectaculo in pelagum conicitur celebratissima pietate laudandus, quæ Castoris Pollucisque antiquatam gloriam in se merito transferat. At divinum propitium numen tam inclito facinori non defuit. Etenim sex horarum spatio continuo natata scapham insecutus, petitusque subinde gladiis ne naviculam occuparet, tandem strictum enses manu arripuit, quem, licet jam vulnere adacto manus scinderetur, nequaquam dimisit, donec permoti invicti hominis fortitudine cæteri eum reciperent. Quos ego duos fratres Goæ & vidi & cognovi. Ceterùm hi post 20. dierum miseras, mirabiles exantlatas, Admiralium in terra firma invenerunt, ac cum eo lembo prioris socios. Qui in navi remanserant contextis ac colligatis tabulis, quas Lusitani *Jangadas* vocant salutem sibi adserere conati, omnes periire, duobus tantum ad continentem usque proVectis. Ibi tum ab unda liberatos cunctos aliæ exceperunt molestiæ, spoliati enim a *Nigritis* sive *Caffris*, exutique vestibus inter diram famem summamque pauperiem ad locum pervenerunt, quem factor Ducis Soffalæ & Mossambicquæ habitabat. Is aliquantulum refectos ac instructos in Mossambicquam dimisit, ut inde Indiam peterent. Ex quibus postmodum in India multos familiares habui, veraciterque rem gestam accepi. Sexaginta omnino homines salvi iratum Neptunum, ac inopiam reliquam itineris evitarant, quibusdam etiam post naufragium fame confectis. Reliquos unda hausit, nullo postea signo navis aut hominum. Ita unius ob noxam & furias navis ea tota cum tanto mortalium numero interiit; salubri exëplo adversus audacis Gubernatoris impotentiam. Ceterum idem tantæ cladis author in Lusitaniam cum venisset apprehensus primo, ac deinde dimissus, aliud navigium ex optimis cum gubernandi cura anno 88. suscepit, magnam viduarum ac pupillorum dereftatione. Idemq. S. Thomæ nomine circa easdem fyrtes perdidisset, nisi lucis advenientis beneficio monitus, clavum avertisset. At reversus ex India circa Bonæ spei caput, destinatum naufragium denuò evitare non potuit. Ibi enim rupta navis, absorptis cum Rectore cunctis hominibus, vindictam ut multi existimabant divinam explevit. Hanc historiam stylo uberiore retuli: Vt quorundam Gubernatorum ignorantiam ac superbiam castigarem, quibus cum navis commissa sit sociique cuncti haud dubiè summoperè curare debent: Ne indignè ad tale munus accedant. Hæc res mense Augusto anno 1585. accidit.

Anno 1586. mense Majo duæ naves mercibus

1586

cibus diversis onerata Chaulo (portus est Indiae) fretum Mecca Rubri maris petebant, instructa a Lusitanis habitatoribus Chauli, qui ipsi in navibus cum essent a Turcarum liburnicis capti fuere, ac intercepti. Hæ fabricata in portu *Suos* interiore situ propè urbem Cayrum ad Maris rubri littus, tum Orientis navigationi infestæ universam Indiam timore compleverant.

Indè eodem mense adornata per Proregem classis, magnitudine eâ qualem vix viderat adversus Turcas Rubri maris bello destinabatur, quo confecto eadem, volente ita Prorege, Ormutii hybernaret, ac Regi Persarum *Xatama* auxilio esset, subitura sinum Persicum, contra cõmunem hostem. Præfectus maximæ huic classi erat *Ruy Gonçalves da Camara* Ormutii quondam Capitaneus vir gravi obesoque corpore, ac ideo ad belli munera inutili. Multi hunc nobiles ac præcipui Indiae Lusitani sequebantur, avidi honoris adipiscendæque gloriæ. Ceterum classem Mare rubrum versus navigantem, infelices tranquillitates excepere, ac præter opinionem diuturna navigatio, consumptis idè eibus, famèq. acerbâ subortâ, quæ multos homines neci dedit, miserisque magnis adfecit. Id primum malum erat majoris præsagium. Nam in Maris rubri ostio commisso cum Turcis prælio, in Lusitanos adversa pugnae fortunâ graviter incubuit, ut in varia infami fuga dilaberentur, cum & Turcæ victoriâ feliciter usi, tractum *Abex* ac *Melinda* invaderent, civitatesque Lusitanorum fœderatas *Patan* & *Bravem* caperent, ut inde si quæ commoditas præsto esset, Lusitanis majore vi nocerent. Ceterum ipsa classis vastata ac dispersa Ormutium discesserat, ibique hybernaturi novo conatu naves restaurabât, ac infirmos plurimos curabât, decretâ suo tempore expeditione in Persiam. At (ut relatum est) crasso abdomine gravis Præfectus, aliam substituit *Petrum Honen Pereira* nobilitate haut perinde industrem, militari tamen gloria clarum, eique injunxit ut in ora Arabiae loco *Nicolu* infestos quosdam piratas navibus ultrò citròque Bassorâ Ormutium commeantibus castigaret. Hujus ergo expeditionis gratia cum Lusitani liburnicas terræ *Nicolu* admovissent, ipsarumque è mari multas subduxissent in litus, accincti impetu tantum, nullo ordine hostem petiverunt, frustra reclamante Duce, cui ob ignobilitatem parere noluerant. Tantam confusæ multitudinis imperitiam, sine Duce dispersæ, subductis navibus, ereptisque subterfugiis speculati Arabes equites, qui ad campos discesserant, reparatis animis Lusitanos, Lunari flexu invadunt, ac palantes crudeliter interficiunt, necquicquam tentatâ fugâ cum nullum in subductis lembis præsidium reliquum esset. Octingenti eâ clade Lusitani ceciderunt, paucis elapsis,

qui in tempore liburnicas ad mare deduxerant. Memorabilis vero pugnae eventus, quod interfecti ferè primates nobilesque essent, in India famosissimi veterani, ac multis antea periculis superstites, cum vix unquam uno prælio tantum Lusitanorum periisset. Eodem prælio Belgæ Tibicinis fortitudo insignis emicuit. Is a Lusitano signifero abjectum vexillum Lusitaniæ, & ab hostibus susceptum, ardore accensus militari, rejectâ in dorsum tubâ pugnâdo penetrans usque ad eum qui abstulerat, eodem confosso ac interfecto, recuperavit, & ad suos retulit postea id defendens fortiter, horæ pene spacio donec accumulatis eade quam patrabat, multorum hostium cadaveribus, cum ipso signo procumberet, gloriosus, confessione ex ea pugna reliquorum Lusitanorum, supra cunctos commilitones. Dux ab initio impotentiam suorum animadvertens discesserat, ac è liburnica facinora suorum contemplabatur. Magno Indiae dolore clades hæc accepta fuit, & privato Archiepiscopi, cujus fratrem eadem hauserat, cum multis nobilibus junioribus ac veteranis.

Eodem tempore Ormutii Regina Goam venit Machometi antea avitis imbuta disciplinis, tunc vero Christiano ritu baptisata Patre seu susceptore Vicerege, ac indito Philippæ nomine, in memoriam Philippi regis. Formâ hæc erat pulchrior, alba ac grandioris staturæ, fratrem habebat juvenem etiam nûm qui pariter baptisatus in Lusitaniam abibat, cum *Mathia Albuquerque* Ormutii olim Capitaneo, offerendus Regi. Ceterum Reginam ipsam in uxorem duxit Lusitanus nobilisi, *Anto. Dazevedo Coutinho*, cui Rex nuptiarum causa Ducatum Ormutii indulserat, annuo fructu ad ducenta millia ducatorum æstimatum. Maritus cum anni dimidium summa concordia cum uxore vixisset, navem instruxit, Ormutium petiturus, ut ibi aliquos Reginae uxoris suæ reditus susciperet. Illa amore afflictâ, tenerrimè ut remaneret orabat, aut saltè secum una ferret haud grave onus adamatam mulierem. Ceterum occasione precibus adversâ, cum maritus circa terrâ *Bardes* in extremitate fluminis Goæ etiam nûm hæreret, exspectans tempestatem, illa confecta desiderio (ut aiebant) subita morte correpta obiit, eodem die quo Lusitanus enavigaverat. Magnus idè Goæ luctus, quod hæc prima ejus regionis Regina Christianam religionem suscepisset, illiusque amore regnum reliquisset, privatam in domû Lusitani nobilis matrimonio translata. Funus magnificè celebratum fuit.

Mense Augusto anno 86. Goam venit Mossambicæ homo ex Lusitania, vectus galeone Malaccæ. Is quædam ad Proregem adferebat, ac naufragium navis *Boa Viagem* quæ anno 85. superiore ex India discesserat

Clade deterrima in veteranos nobilesque.

Tibicinis Belgæ virtus.

Regina Ormutii Goam venit.

Baptisatur.

Maritatur.

Moritur ex amore.

Cum luctu magno hominum.

Turcæ naves Lusitanorum mercatorum capiunt.

Expeditio in Turcas Rubri maris.

Adversa Lusitanis.

Altera expeditio in Nicolui locum.

Nihilo felicitior.

Naufragium
navis Boa
Viagen.

Ex nimio o-
nere.

Et perfidia
insipientiæ.

Vnde salva
Lusitanorum
navis miracu-
li instar est.

Periit naufra-
gio hoc Lega-
tus Periarum
ad Regem
Philippum.

Minima na-
vis Lusitano-
rum Milione
auri habet.

certò nunciabat. Id obvenisse suspicabamur circa Bonæ spei caput, ex immenso onere, quo affecta navis fatiscēbat. Affirmabant etenim supra novem dodrantes aquæ eam tenuisse cum Cochino abiret. Quamvis licet juramento nautæ ac cæteri Officiales adacti adserere ante susceptam navigationem teneantur, navem sufficere tanto itineri, eandemvè nullo modo divulsam aut imminutam esse iidem tamé nullo religionis metu vitia reticent. Ne quæstus suos amittant ex destinatis locis quos habent ex privilegio, ipsamq. ratem ergò iniquo onere supprimunt, ut tempestatibus cunctis obnoxia regi nequeat. Ideò miraculi mihi cuiusdam vice est navis Indiæ Lusitanorum avaritiâ onerata salva in portu Lusitiæ, si vel navium tenuem apparatus, nautas ac socios rudes navalis scientiæ, vel confusionem, rerumq. perturbationem in navali supellectile inspexero, quam ipsi homines expositi testantur, enarrantes perpessa pericula timorésque. Hoc autem naufragio nobiles multi perierunt, qui Indiæ in rebus Regi ministri fideles, jam aucti testimoniis more recepto præmia sperata sollicitarent. Cum iis itém interiit legatus *Xatama* Persiæ Regis, qui confirmandæ amicitie causa ad Regem Hispaniarum mittebatur. Et erat hæc delecta a legato navis quòd velificandi dexteritate supra cæteras insignis esset. Ast post hujus obitum, nemo eo munere, navigationem hanc tentavit, durante nihilominus inter duos hosce Reges contra Turcam fœdere. Minima navis quæ Cochino Lusitaniâ petit *Milionem* auri æstimatione comprehendit, & hæc singularibus divitiis pollebat. Vndè tantæ jacturæ circa opes facilis æstimatio haberi potest, exceptis mortalibus, quos idem periculum involvit. Indè pauci anni sunt, quos non aliqua in abitu redituve navis lugubres faciat.

Mense Septemb. anno 86. Goam quatuor naves venerunt Prætoria nempe *S. Thomæ* titulo, *S. Salvatoris*, *Arelicias* ac *Bon Iesus de Carania*. Desiderabatur *S. Philippi* navigium, quod eadem in classe Lisbona discesserat, deque eo hæctenus nullus rumor increbuerat.

Fine Novembris è Goa discessere naves eadem legentes oram Malabar Piperis excipiendi causâ, post Cochinum venerunt, quo in loco duæ fere semper naves onus Piperis nanciscuntur, cum aliâs omnes merces iisdem cæterâ habeant. Ceterum Goæ præparabatur navis alia Ascensionis titulo quondam, quæ Chinam & Japoniam aliquando visitaverat, empta a conductoribus navium, vice navis *Carania*, quòd eam Cochini ob vetustatem inutilem deterebant, novamque instituisent ejusdem nominis, cujus fabricatio ob dissidium inter Conductores exortum expleta non esset. Hæc

Nosa Senhora da Senaco dicta Dominus meus Archiepiscopus in Lusitaniâ navigavit, ob discordias quasdam & similitates, quæ illi cum Prorege ac Consiliariis intercesserant. Et quamvis cum obnixè nobiles ipseque Prorex cum universa plebe orarent, ut ab hac profectioe desisteret, tamen tenax propositi ac immotus familiam omnem dimisit. Erat Archiepiscopus Regi carus ac metuebat Prorex aliique: Ne Regi infusurraret, quòd parum secunda fama Procures Lusitani, Præfecturas regioesque redditus tractarent. Quosdam ex suis retinuit. Navem conscendit domumque suam aulae magistro commisit, ipsumque me ut redditus suos reciperem Goæ manere voluit. Nam tum Iubilei aurei *Santa Crusada* nomine tempus erat, destinatis pecuniis ad captivorum redemptionem, qui in prælio cum Rege Sebastiano etiamnum in Africa detinebantur. Et creaverat me Archiepiscopus Scribam generalem *Cobransæ* per universam Indiâ, cum clavi una, ex iis quibus arca aperiebatur, ad pecuniæ custodiam deputatâ, adjunctoque probo stipendio, quo obligatus redditum Domini mei exspectarem, juxta fidem quam illi dederam. Ita Ianuario mense Cochino vela fecit Anno 87. sub eo Governatore, qui *S. Iacobi* navem syrtibus Indiæ ut narratum est inflixerat.

Cum autem ordine suo (ut nullâ onerâdi confusione facilis tributorum collectio esset) Cochini naves onus præstolarentur cæteris instructis, sola quæ *Arelicias* dicebatur supererat. Quæ cum jam onerata esset, Officiales ac Conductores muneribus excæcati saburræ aliquid eduxerunt, ejusque loco Casiam imposuerant quæ tum in Lusitaniâ magnis pretiis vendebatur. Naves autem anchoris fixæ, ad milliâre à continenti remotæ onus ibi suscipiunt, quod æstivo tempore mare fluminis instar tranquillû sit. Tempus navigationis tuba per urbem nunciat, quo accepto concurrunt cuucti navigaturi, deducti à familiaribus & amicis, qui cum *Tonis* & *Pallengis* ita scaphas suas indigitât, pane ac fructibus bellariisq. instructi maximo cum tumultu navem infinito numero cingunt. Illa undiq. impleta, etiam funes capitales sub aqua pressa onere occultat, forosque superiores cistis accumulatis coacervatisq. ingenti mole ostendit, inferioribus cunctis angulis impletis, ac ad miraculum usque constipatis mercibus, itâ ut tempore velificationis vel intra mensẽ nautæ ordinis circa recturam navigii haud potentes sint. Hoc modo (fert enim ita consuetudo circa cunctas) instructa navi hæc *Viador da Fazenda*, seu Regius inspector accessit, qui protestatione suo more inita quæsit. Num tantæ navigationi ratis sufficeret. Responderunt sufficere (ut fertur) subsignatione adhibita,

Archiepiscopus in Lusitaniâ abijt.

Causa abijt.

Iubileum aurei quo tempore in Indiâ missum.

Historia perreuntis navis Arelicias.

Onus immensum navium Lusitaniæ.

adhibita, licet quidam negent. Ceterum magno clamore inspector iste jussit funes amputari, ac vela dimitti, cum bonæ viæ imprecatione. Sequebantur illi lembi qui miliaris unius saepe spatio comitantur placido mari. Verum velificante hoc modo navi Gallinæ quædam cophinis inclusæ ac foris inter alia impositæ evolarunt, ingenti multorum contentione, super gallinarum proprietate disceptantium, accurrentibus cæteris, ut in tali re solet. Quamobrem cum in unam partem navis turba incumberet, illa saburrâ exemptâ, cujus loco casia successerat, ab ea parte quæ multitudine premebatur, collapsa languidè ac sensim fundum petiit, exstante tantum aplustri palmo. Homines quidem omnes lembis illis qui insequabantur excepti, ac summâ fortunâ fatis erepti, salvati fuerunt, submersis duntaxat mancipiis, qui compedibus vincti effugere non poterant. Quis autem jacturam tantarum divitiarum facile explicet? Cistæ duntaxat aliquæ urinatorum beneficio quæ foris impositæ erant servatæ fuerunt, corruptis tamen ferè mercibus. Cætera mare illud opulentum occultat. Inquisitione quidem qui saburrâ eduxerant petebantur, sed latebant noxii, suppressaque interim tempore facinoris magnitudo elanguit.

Eodem mense rumor afferebatur Malaccam multâ fame ac miseris premi, ut & navis quæ ex Lusitania eo proficiscitur, victus inopia ibidem permanere cogeretur, cum & Sumatræ fretum ab inimicis obsessum esset. Ne qua navis in Chinam aut Iaponiam abiret. Rebellionem Regum Sumatræ, *Achem* & *Jor* prope eandem Malaccæ terram in firma hac obsidio suscitata erat, quod a Capiteo Malaccæ contumeliis essent adfecti. Rumor hic magnum Goæ motum intulit; omnis etenim illius urbis fortuna ex navigatione Malaccæ, Chinæ ac Iaponiæ vicinarumque insularum pendet. Collecta ergo classis indicto civibus tributo, exactaque a Mercatoribus pecuniâ, congregatisque hominibus, quod præteritis cladibus India tota exhausta esset.

Anno 87. mense Maio *Galliotta* ex Mossambicqua Goam venit, nuncians S. Philippi navem Mossambicquæ excepisse Piper navigiò S. Laurentii advectum. Id eam ad insulam perfluum penitus ac rimosum multisque in mare projectis bonis tenui salutis spe miraculoseque servatum venerat. Hac S. Philippi navi vehebantur Principes Regumque Iaponiæ filii, ut alias declaravimus, eademque *Galliotta* quæ hosce rumores adferebat Goam adpulerunt. Hac item certiores nos reddebat de successu classis Goæ anno 86. Decembri mense instructæ, versus oram *Melindæ* ac *Abex* in vindictam eladis quam *Ruy Gondisalvus de Camara* acceperat ut narratum

est, & castigationem oppidorum, quæ præter fidem ad Turcas desciverant. Præfectus autem classis erat *Martinus Alfonso de Mello*. Is navium operâ regiones Abex atque Melindæ inter Mossambicquam & Rubrum mare sitas invasit, remotisque jam Turcis ac per Rubri maris secessus in propria dilapsis, rotam penè terram vastavit, *Patanamque* ac *Bravam* urbes nihil tale cogitantes recepit, interfecto in fuga Patanæ Rege, cujus caput hastæ infixum diu in foro publicè Goæ apparuit, in terrorem. Ea victoria conlapsos Lusitanorum animos aliquantulum restituit. Classis inde Ormutium abiit ut Regi Persiæ ex Proregis jussu opem ferret. Ceterum milites morbus invasit, ac ex eo mors, vita functo item *Martino Alfonso Mellao* Capiteo; ideo nullo alio facinore clara domum rediit.

Eadem classis dum Abexinortum oram petit, propè insulam *Zamzybar* dictam decidens (quæ 6. grad. jacet ad Austrum. 70. milliarium distantia versus Mossambicquam ab urbe Patana, ac remota 18. mill. ab ora) S. Salvatoris navi Cochino Lusitaniam perenti obviam fuit. Ea in latas ducta rimas, ejectis cunctis mercibus, Pipere aliquo excepto, ad quod descendere nequibant certo naufragii periculo natabat, crebris sentinationibus tantum hætenus salva. Verum insperatum hoc auxilium adfuit, ac navem hominesque ab interitu vindicavit, Ormutiumque deduxit. Ibi exportato pipere, cæterisque mercibus navigium minus fabricarunt, quo iidem mortales cum pipere aliisque reliquiis, post multa pericula ac molestias in Lusitaniam salvi venerunt.

Septima Decemb. anno 87. *Galliotta* ex Mossambicqua veniens nunciavit quatuor ad eam insulam naves adpulisse, Prætoriam nimirum S. Antonii, S. Francisci, Dominæ Nazarenæ, & S. Alberti. De S. Mariæ navi quæ eadem in classe ex Lusitania abiverat nullus rumor erat. At post intelleximus eam in Lusitaniam quædam ob impedimenta recessisse. Post 8. dies eadem naves Goam venerunt, maxima omnium lætitiâ.

Eodem tempore arx Colimbo Lusitanorum in insula Seylon à Rege Seylon *Rajis* obsidebatur, magna obsessorum angustia, cui levandæ dimissa classis ex Goa sub Duce *Barnaldino de Carvalho*.

Quo item classis ex Liburnicis triremibus & Galeonibus Malaccæ obsidionis levandæ gratia è Goa navigabat. Huic Præfectus erat *Paulus de Lyra Pereira* nobilitate ac veteris militiæ gloria illustris, Præfectus antea Chauli ob victorias insignes conspicuus, ac earum gratiâ ad hanc expeditionem delectus.

Fine Novembris quatuor supradictæ naves Goam

Fortis successus ejusdem.

Navis S. Salvatoris crept a periculo.

Arx Colimbo obsessa.

Classis Malaccæ obsidionis levandæ causa.

Malaccæ obsessa.

In cujus solamen classis collecta.

1589.

Expeditio classis instructæ contra civitates Melindæ.

ves Goa Cochinum profecti, ibiq. collecto onere Lusitaniam repetiverunt.

Sequenti Decembris mense, durante etiamnum obsidione arcis Columbo, in insula Seylon Goæ homines alteram classem instruxerunt, magnis impendiis sub Architalasso *Manuele de Sousa Coutinho* nobili ac perito belli viro, qui Dux olim eadem in arce obsidionem fortissimè pertulerat à Rege ideo majore dignitate auctus, postea ut suo loco referemus Prorege mortuo in India totius Regium gubernatorem evasit. Hic conjunctus priori classi, pariterq. dispositis ordinibus ad insulam contendit. Ceterum *Ragin* animadversâ Lusitanorum multitudine sibi metuens omnem exercitum abduxit, ac arcem obsidione magno cunctorum gaudio levavit. Ea tum à Lusitanis viris & victu repleta fuit. Undè confectâ feliciter re Goã reversi magnis triumphis ab urbe excepti fuere.

Aprilis mense sequenti ejusdem anni Goam rediit classis *Pauli de Lyra* victoriâ contra hostes Malaccam obsidentes, & adaperâ navigatione in Chinam aliasque regiones inlustris. Res autè hoc modo gesta. Cum fretum Malaccæ classis hæc subiret, obviam ea habuit navem Regis *Acheini* in Sumatræ insula. Is hostis Lusitanorum ac præcipuus author hujus obsidionis extiterat. Eadem ergo navi filia Regis illius vehebatur, desponsata Regi *Joor* fœderis roborandi novandique cum eo contra Lusitanos causâ. Et accesserat muneris loco tormentum ingens bellicum, quale nunquam antea India viderat. Id postmodum Regi Hispaniarum miraculi velut instar missum fuit in navi Malaccæ, quæ circa Terceram insulam naufragio periit, cum & ipsum tormentum magna mole e ductum, etiamnum hodie in eadem insula conspiciatur, quod ponderosius non nisi summa cum difficultate in Lusitaniam possit transmitti. Ut ad propositum redeamus. Navem hanc Lusitani cœperunt eamque deprædati quæ acta essent facile intellexerunt. Communicatis itaque consiliis cum classe *Joor* profecti, militesque bono ordine exponentes, urbem munitam palis, ac lignis, stramineisque casis locupletem, diffugientibus metu oppidanis cœperunt, totamque incendio vastarunt. Præda ex hac urbe uberrima, singularis autem 2500. Tormentorum æncorum, quæ omnia in Indiam vehebant. Erant sanè quædam ex iis exigua ut sclopetis nostris comparari possent, alia majora, egregiè laborata ac flosculorum imaginibus adornata, quæ edocti a Christianis transfugis indigenæ facili ingenio preparant. Horum Apostatarum passim aliquem numerum invenias, qui damnati ob facinora, metu gravioris supplicii abnegatâ fide Ethnicis sese dedunt, ac eos adfecti magnis honoribus in mala no-

stra instruunt, bellicâsque artes edocent. Licet vero tormenta multa habeant, peritia tamen explodendi (ut apparet) carebant. Ea etenim mox deseruerunt. Ideo Lusitani victoriâ tantâ inflati Malaccam contendebant, ibique excepti summis triumphis Regem *Acheini* intellectâ filia captivitate ad pacem compulerunt. Ea demum magnis a Rege præmiis sollicitata, inter Lusitanos ac Regem conclusa fuit, patefacto ita ad sueta commercia mari, magno Goæ gaudio, qua in urbe Aprili mense victores multâ prædâ graves, solenni victoriosq. hymno profecutus populus fuit.

Sequentis Maii mēsis XV. die obiit Goæ Prorex *Duartius Menesius* intra 4. dies sanitate convulsâ ad mortem, febre continuâ ac fervidâ, communi apud Indos morbo. Ægritudinis quidam hanc causam arbitrantur. Increbuerat rumor per literas Ormurio ad eum missas, ex Venetorum tabellariis, qui terrestri passu Indiam petunt, adventasse Archiepiscopum Lisbonnâ, ac à Rege summis honoribus exceptû. Ea res dividia erat, quod simultas illi constaret cum Archiepiscopo percutiente metu animum. Ne quid is detulisset, quod iratum sibi Regem redderet. Hac consternatione febris orta hominem falso mœrore ad mortem adegit. Etenim ut è navibus postea intelleximus Archiepiscopus ante octiduum adpulsus navis in Lusitaniam, in ea mortem obiverat, pari fati potentia sublatis duobus æmulis, eodem penè tempore. Exequiarum Proregis summa celebritas hujusmodi est. Locus sepulturæ in monasterio est, quod tribus Regibus Magis dedicatum, ordinis S. Francisci in terra *Bardes* ad ostium fluminis sive ingressum Goæ jacet. Cadaver ideo Proregis Regiæ triremi imponebatur, quæ undique panno atro tecta erat, ac aplustris nigri coloris conspicua. Deducunt cuncti nobiles. Accedenti claustrum Regum Magorum quod 3. mill. distat a Goa secundo flumine mare versus Monachi Franciscani obvii id excipiunt, ac templo illarum nondum terræ mandatum, justis sacrificiorum festivitatibus celebrant. Tum literæ sigillatæ adferuntur, quæ numeris arithmetice signatæ, ignoratos eò usque, ac futuros Gubernatores post mortem absentiamve Viceregis continent. Has literas quas *Vias* vocant decreto Regis Iesuitæ custodiunt, & quotannis à Rege emittuntur: Ut designatus iis Gubernator coram nobilibus, rectoribus ac auditoribus à Iesuitis apertis sigillis legatur ac denunciatur: Quod si prioribus literis apertis Gubernator in iis notatus, aut jam defunctus vita sit, aut absens, sequentes recluduntur donec status Vicerex occurrat, quo reperto reliquæ literæ à Iesuitis in custodiam recipiuntur;

Pax inter Lusitanos & Regem Acheim.

Mors Proregis Duartii Menesii.

Causa.

Exequiarum Proregum ritus.

Quomodo Prorex successit mortuo, publice.

Altera classis ad subsidium ostensorum in arce Columbo.

Discedunt hostes.

Victoria Pauli de Lyra contra Reges Sumatrarum.

Capitur filia Regis Joor.

Tormentum Indorum ingens.

In urbe Joor capta 2500. tormenta.

Apostatarum opera confecta.

piuntur; sin verò scriptus Prorex aliquo in loco Indiæ aut Orientis cum munere sit, mempe Dux Mossambicquæ, Ormutii aut Malaccæ, is mox munus istud relinquit, atque hanc Proregis dignitatem capit, donec a Lusitanorum Rege alius mittitur. At si talis in Lusitania, Chyna, Iaponia, aut ultra Bonæ spei caput degat, tum aliæ literæ recluduntur. Itaque hoc quoque funeris hujus tempore consummato sacrificio Iesuitæ accedentes, cum supradietis fasciculis literarum, nondum humato (ita mos est) defuncto Prorege, priores numero regio sigillo clausas aperuerunt, magnâ omnium astantium expectatione. Prodit ergo *Mathias Albuquerque* olim Ormutii Capitaneus, verum anno superiore in Lusitaniam cum Archiepiscopo enavigaverat, sanandi cruris causa, quod ruptum hæc male restitutum habebat: ignarus hujus felicitatis, quam si præscivisset, nã ille navigationem illam opportune distulisset. Ideoque hoc absente sequens charta reclusa *Mannuelem de Sousa Coutinho* nominabat, qui arcem in insula Seylon obsidione levarat, ut antè scripsimus. Ea illi oblata dignitas magnorum ministeriorum ergo, quibus Regi utilissimus fuerat, summâ omnes admiratione adfecit, indignantibus plurimis quòd humilioris hic nobilitatis gradu, potentioribus multis esset præpositus. Verum dissimulato dolore suctis eum gratulationibus ac fidelitatis promissionibus cuncti excepere, ac deserto cadavere defuncti Proregis, triremi eum, demptis tristibus aplustris, novisq. floridis injectis impositum, Goam magno tubarum tibiarumque strepitu, solemnium hymno prosecuti sunt. Ibi juramentum super privilegiorum observatione præstitit, recepto vetustiq. more, atque inde deductus in vastatum morte Proregis palatium, novâ illud supellectile, ac familia replevit & exornavit. Desertum vero mortui cadaver terræ à familiaribus mandatum, sine ulla alia memoria ad privatam conditionem quodammodò redibat.

1588.

Hyemstrifis.

Anno 88. Junii, Julii & Augusti mensibus hyems ingens totam Indiæ oram vastavit, pluvia supra alios ejusdem tempestatis imbres densa & continuâ usque ad primam Septembris à decima Junii, multâ ac fœdâ plurimarum ædium ruinâ, quòd ex lapide admodum molli, terræque pene calcis loco juncto consistit.

Cades Belgæ eujuldam.

Eodem Augusti mense in urbe Goa memorabili cæde Belgæ quidam interiit. Eam longiore styli serie narrabo, quod & Belgæ fuerit interfectus, & exemplum sit omnibus, quantum effrœnis Indiæ mulierum luxuria ad cuncta scelera ac facinora valeat.

Ejus historia.

Adolescens ergò *Franciscus Coninck* nomine, Antverpiæ natus, ex artificio gemmarius, primo juventutis fervore, ad exoticos

mores cognoscendos proclivis, Venetias proficiscitur; ibique avunculum quem habebat adiit. Is cognatum suum studiose promovere conatus, eundem Aleppum Surræ misit, pecunia aliqua instructum ut ibi & artificium quod noverat exerceret, & lucrum aliquod faceret, sub reliquarum rerum experiëntia. Ceterum Aleppum veniens protervia juventutis tantum abfuit a quæstu, ut sortem, quam ab avunculo susceperat, penè sustulerit. Ideoque cum ceteri sodales confectis negotiis domuitione cogitarent, solus ille avunculi justam iram extimescens resiliit: Ut deinde habito cum quibusdam Venetis consilio, illorum suasionem *Cassyla* sive præsidio militari sese adjunxerit, Ormutium petiturus, ut ibi arte suâ gemmarumque notitiâ sortis jacturam repararet, ac insuper in peculium sibi aliquid adderet. Bassoram itaque cum Venetis quibusdam venit, ac Bassora navigio vectus Ormutium. Cæteris tabernas suas erigentibus lucrumque aliquod meditantibus ipse jam ereptus oculis ac jurgiis patruæ linguæ, reliquam pecuniarum partem genio dedit ac cuticulæ; nihil cogitans præter ea quæ animo adlubescerent, donec redeunte sanioris mentis parte, proditum sese inopiæ agnosceret, atque adempta prorsus redeundi facultate aliud egestati remedium meditari debuerit. Goæ gemmarii in honore sunt ac quæstiosa ibi eorum peritia habetur. Hanc urbem animo concepit adire. In quam cum venisset tabernam erexit ac artificium suum propalavit. Ceterum habitabant ibi Belgæ quidam continui Proregum Tibicines ac Tympanistæ, horum ita consuetudine sollicitabatur ut in diem victitando lucrum suum impensis æquaret. Deinde cum reliqua revertendi domum spes abscissa esset Goæ sibi multis de causis manendum statuit, jam ad matrimonium quoque converso animo familiarisque rei institutionem firmiorem. Erat tum Goæ inter advenas vetustos quidam *Johannes du Xena Diepe* in Gallia natus. Is tympanista olim Proregis tractu temporis uxorem duxerat Æthiopici generis ex Ballagatta, Christianis tamen imbutam disciplinis, atque tympano, fabricandisq. arculis, ac triremium palmulis honestè satis se sustentabat. Huic ex ea uxore duo filii erant & unica filia. Quòd autem in peregrinis regionibus advenæ homines libenter conveniant, præsertim in India, ubi cuncti planè licet pauci cujusvis nationis familiariter inter se agunt, exceptis Lusitanis, qui rejectâ aliarum gentium consuetudine soli degunt, *Franciscus Coninck* hanc quoque tympanotribæ domum familiariter frequetabat, exceptus liberali semper vultu a Patrefamilias ac Matre, intuitu connubii, quod illi inter eum filiâque votis benignis desiderabant ob artificium quò in India inclutus erat & expetitus, sæpè multis

Franciscus Coninck gemmarius adolecens Aleppum proficiscitur.

Ré proffigat.

Ormutium abit.

Proterviam facit.

Poenitet.

Goam proficiscitur ob quæstû gemmariorum ibi celebrem.

Vxorem ducit
annorum xi.

Pulchram at
improbam.

Socet interim
moritur.

Quo mortuo
consiliū petit
a Ioanne Hu-
gone.

Discedit a
matre.

Quæ malè
cōsiliata per-
suadet filie
Adulterium.

blanditiis tentato ejus animo, quarum iis in partibus homines summi artifices existunt, quibus demum inescatus adolescens puellam undecim annorum sibi copulari permittit maritali nexu, pollentem juvena ac corporis egregio statu, sed pessimis imbutam artibus, ac extremo lascivie excessu in deterrimum scelus natam. At enim is opinione sua felix matrimonii hujus felicitatem sæpe mihi prædicavit, adeptus nempe fœminam tantis naturæ dotibus insignem, cujus & amore furens, pudicitiam infami zelotypia custodiebat, neque concivibus suis aut familiaribus fidens, cum interim alius, de quo parva ei suspicio erat, supremi infortunii cladem misero marito concilaret. Ceterum ex matrimonii contractu certam pecuniæ summam patris dotis causa promiserat quam dum non præstat, gener interim habitatione victuq. una cum patre in domo frueretur, officinæ quoque, ab altera ædium parte concesso loco: Diu ita vixit: Verum senex erat pater, ac confectus morbis jamque vita excedit; ut nulla superesset amplius Francisco spes solvendæ dotis, cum adhuc auctâ prolibus familiâ victuque morte parentis inminente, ipse subinde cogeretur suis opibus culinam instruere, fumumque excitare. Cœpit hæc res Francisco displicere mihi que sæpe difficultates suas ostendebat, ac jurgia quibus cum socru malè pacem domesticâ tuebatur; petens velut ab amico consilium. Testatus ego nolle me causam dissidio dare inter socrum & generum; dixi tamen: si ego ibi essem conducturum me domū aliquam in qua familiæ meæ seorsum prospicerem, atque ipse si hoc modo maxima qua posset comitatis rationis a socru diverteretur cum nulla pecuniæ exsolvendæ spes reliqua esset, haud abs re sua faceret. Verum ille contentiosè abductâ uxore prole & mancipiis domum matris deserit aliamque sibi conducit, proposita ibidem gemmariorum pergulâ satisque uberi quæstu in majoris lucrispem. victitans. Interim pulchra illa socrus Æthiopici generis haud oblita sive lubricine sive iracundia exstimulata filie persuadet exotici amoris cum milite dulcedinem. Nomen huic erat *Antonio Fragofo* qui Francisco aliàs perquam familiaris nulla suspicione domum ejus frequentabat, atque uxorem clam marito dedolabat cum præsumptione haud falsa delibata pudicitie puellæ ante ipsum connubii tempus vulgari & frequenti in India facinore. Sanè cum etiamnum cohabitaret matris potitus opera maternâ amoribus suis haud dubiè per quadriennii tempus mariti thorum presserat, jamque habitanti propriis in ædibus eadem familiaritate insinuatus, licet pensili claustro cubile obseratum esset, sæpe tamen emeritum latus (ut ille ait) retulerat. Interim ex China Theodoricus Gerardus

Enchusianus quidam advenerat. Is hanc Francisci uxorem è fonte baptismatis susceperat, atque hinc gratulatorium adventus sui convivium præparans, Franciscum cum uxore meque unâ invitat ad domicilium suum quod extra urbem habebat. Verum illa castitatis suæ memor, hominis in cœlibatu viventis, more Indicarum mulierum, refugiebat consuetudinom, ac à convivii hujusmodi abstinuisse; cujus reverentiæ intuitu excusavit se hospes mihi utque invitamentum suum in aliud commodius tempus differrem petiit. Celebratur itaq. convivium in ædibus Theodorici, presentibus marito, conjugē, matre, fratre, ac mancipiis, ex Indiæ ritu, Expletâ fame, incitatisque potu mentibus placuit demum campos petere neque procul aberat prædium cum horto amplo quod Francisci socer parvâ pecuniæ summâ ob destructas ædes convulsasque fores ac fenestras olim comparaverat. Intrantergo convivæ, delatâque eo coquinaria supellectile, lætas ejus diei dapes instruunt. Ceterum fortè circa hunc locum cum amico quodam deambulanti mihi, nihilque tale cogitanti *Franciscus Coninck* ante fores hujus horti occurrit; jam madidus, manumque reluctanti injicit, penèque invitum mensa, cæterisq. convivis adhibet. Ast ilicò me conspecto diffugiunt matronæ Indico ritu, quo virorum consuetudines vitare coguntur. Maritus cœnam licet maturius instrui jubet. Accumbimus uxore tamen absente etiamnum, quæ castitatis nempe tenacissima, nobis adsidere formidabat, & identidem marito roganti hanc excusationem objiciebat, quam ille conversus ad nos integram idoneamque autumabat. Inter hæc ministrantibus mancipiis ac ultro citroque comsmeantibus supervenit *Antonius Fragofo*, euaginato gladio quem sub pallio occultabat munitus, ac in conspectu mancipiotum Francisci, Theodorici & meorum, nullo mariti aut contubernii 4. passus duntaxat absentis metu, conculcata omni reverentia, castam illam conjugem dextrâ præhendens deducit ad cubile, destructæ ejus domus, quod ipsum sine pavimento aut fenestris perspicuum patebat. Ibi illo rejecto, quo tegebatur, more foeminarum, amiculo ac terræ ne turparetur jacens, imposito, Veneri cum adultero operabatur, luce etiamnum clarâ, nec verita famulitii, nostrorumque si quid tale audivissemus vindictam. Ceterum miles 10. aut 12. contubernales præparaverat, qui si ipse aliquo fuisset tentatus discrimine dato signo convenissent, nosque omnes trucidassent, ablatâ vi mulieret, exemplo in India cotidiano. Verum ea felicitas nostra fuit, ut ille re perfectâ discederet, atque ipsa conjug bellè habita, mancipiis tale facinus admirantibus, rogantibusque quâ audacia hujusmodi factum tentaret, responderet, se modò

Antonii Fragofo
adventus.

Vxorē palam
Francisci adul-
terat.

Confidentia
mirabilis.

se modò amori suo indulgere posset, ipsam mortem haud pro malo habiturâ. Esse hunc sibi validum amatorem, quem antè quadriennium in delitiis habuisset: Maritum autem hominem ebriû, ac segnè tali fœmina, qualem se arbitrabatur dignum non esse. Hęc ista quindecim tum annos nata magna contentione effutire ausa, mox depositâ illâ jampridem susceptâ pudoris personâ, convivio nostro se infert lætabunda, ut saltationibus ceterisq. voluptatis generibus cõvivas recrearet, præcipuo mariti gaudio. Vespero resoluta convivio discedentibus nobis historia omnis ex mancipiis innotuit, cum periculi manifesti in quo illo tempore verfabamur reputatione. Atque ipse Franciscus vago murmure jam ab aliis de parâ pudica uxoris vita certior factus, ignotum etiamnum timebat adulterum. Fragosum nec suspicione quidem præsumperat. Quinimò & huic velut intimo, ac omnium horarum homini, secretò narrat probrû conjugis ac adulterium, quod hætenus dissimulaverat, sperans aliquando se posse simul stupratorem cum uxore invenire, ac pari necis genere obtruncare; qua in re consiliûm Fragosii, ut hominis amicissimi petit: Is laudat Francisci mentem, adulteram detestatur, operamq. suam abundè vel in obtruncando adultero pollicetur. Ita abeunt. At is aliâ longè cogitatione ad mulierem contendit, eiq. mariti deliberationè aperit, qua permoti rebus suis prospicere cogentur, sublato quem timebant, in eumq. ipsa cæde digesta. Igitur anni 88. Augusto mense, cum Franciscus cœnam parasset, porcellumq. assatum suis præbere vellet, invitato etiam Fragosio, adhibitâque socru, quæ ut videbatur haud ignara erat instituti flagitii, licet postmodû innoxiam se esse usquequò inclamaret, extremæ ei struuntur insidiæ. Miserat idem ad nos apud pictorem Belgam cœnantes porcelli partem, familiarisque noster qui eam adferebat epoto ibi calice ferè impos mentis, ac velut dormitans accedebat; ut faciliè ex hac Francisci cœna convivæ nostri mali aliquid majoris augurarentur; Est autem Indis herba *Dutroa*, quam supra descripsimus, ea vino injecta, ac epota hominibus mentem subtrahit, eosdem gravi sopore adficit. Hanc marito propinaverat, ita ut aliàs potu saucius, cubile citius peteret, ac cum uxore discederet, oclusis foribus, ac sub cervicali collocata clavi, solito more. Ita in somnum compositus, stertere mox occēpit, vi potionis ac herbæ. Horâ noctis undecimâ Fragosius armatus probè, ac socio stripatus facinoris (ut ipse postmodum prædicabat) meditati ignaro fores tacitè pulsat, famulosq. qui infra dormiebant hortatur, ut sibi aperirent. Illi Dominum jam in lecto collocatum, ac oclusas introrsum graduum fores causabantur. Ceterum uxor vigilans, ac somni etiamnum experta fene-

stram aperit scalamque ut acciperet monet quâ sese ædibus admota cubili inferret; hac preparata confestim ascendit, blandèque à muliere excipitur deductus ab ea ad mariti lectum, in quo ille altum dormiebat, parum sibi metuens, aut uxoris perfidiam; aut ejus quæ amicum semper habuerat scelus. Infit ergò fœmina. Hunc tu amice mi ebriû ac hæreticum, continuis nobis insidiis infestum, sititoremq. sanguinis nostri ac amoris mutui perpetuû impedimentum, si quæ tibi virtus meive caritas, supremâ vindictâ corripe. At ille nihil cunctatus gladio pectus Francisci transverberat, mox latus haurit, & post mortem alia item vulnera ingerit; ita ut miser ille somnolentus ac marcidus vita caderet. Exindè gemmas cunctas abripit, quas maritus artificii causa à multis susceperat, 40. millibus Pardavorum æstimatas, communi computatione, gladiumque proprium digitis inserunt, quasi illos appetens interficere conatus esset, atq. defensionis ergo occubuisse. Sed alia erat rei veritas, quam & famuli inferiore domus parte cubantes iutellegerat. Fugientes itaque infantem duodennem, quem temerè adsumperant, aliquo in loco abjecerunt orta luce demùm inventû, nequicquam turbantibus cuncta, ob fugam dominæ mancipiis, ac justitiæ opem implorantibus. Etenim Iesuitarum claustrum malefici homines petierant, rogante ibi locum occultandæ fugæ milite, quod defendendi se necessitate cõpulsus homicida extitisset, partemq. gemmarum maximam offerebat, quam illi susceperunt ut Dominis restituerent, rejecto nihilominus Fragosio qui latibulum orabat. Postero die, licet gravibus edictis monerentur, qui eosdem occultaret, tamen nequaquam inventi sunt, post modicum deindè tempus visi in urbe *Chaul*; quæ 30. mill. à Goa Septentrionali tractu distat, securi pœnarû, oblitteratâ sceleris memoriâ, quod Indiæ regionibus familiare & cotidianû est. Cadaver occisi desolatû in sequentem usq. diem à Germanis demùm humatum fuit, cum ne teruntium quidè mater ad futeris impensam erogare vellet, tanquâ aliena ab affinitate omni, velut ignoti hominis. Licet interim sicariû victu & pecunia circa navigationè in Lusitaniam juvaret, quam eadem in classe nobiscum susceperat, visus à me in S. Helenæ insula, singulari confidentiâ ac audaciâ insuperabili, quam velut nullius sceleris conscius præferbat. Adeò ut matri promiserit reversurum se impetratâ delicti veniâ, ducturumque filiam in uxorem, neq. dubitaverim ego de successu promissi, ob horû in India vitiorû promiscuam labem, ac consueta facinora, si modo de veniâ impetrandâ cogitaverit. Ita hæc cœdè ampliore historia descripsi; Ut Indiæ mulierû libidines peregrinis innotescerēt, quibus singulis annis 20. aut 30. mariti ferè cadunt, pari

Ceditur.

Fugit adulter.

Cœnam Franciscus instruit exitiabilem sibi.

Potat Dutroam.

Dormit ebrius.

uxorum fato quæ a maritis item suspicione adulterii aut comperti vindictâ trucidatur. Ceterum ipsæ huiusmodi mortem parvi æstimant, dictitantes: Nihil esse iucundius aut gloriosius morte quam amoris ergo subeant, cum vel diram necem suavem existiment, cui Venus causa sit. At huic mulieri genuina libido inerat, combusto etiã fratre Goæ publicâ flammâ, ob Sodomiam crimen, Socero, Franciscoque etiãnum vivis, quod quidem facinus germani de uxore ut probri alicujus suspicionem haberet Franciscum nequaquam monuit. Est etenim factorum quædam series ac successuum humanæ vitæ ordo quidam, nullis cavendus cautionibus; destinato huic exitio misero Belga.

Septembris XVI. anno 88. Goam navis ex Lusitania applicuit S. Thomæ titulo, nuncia adventus 4. navium in Mossambicquam ex Lusitania, quæ postea Goam quoque adpulerunt. Nomina autem erant *San Cristoval, Santa Mario, Sant Antonio, & Nossa Senhora de Concepção*. Illæ mortem nobis nunciabant Archiepiscopi Domini mei *Frat. Vincentii Fonseca*. Obierat in itinere in Lusitaniã 4. Augusti anno 87. cum navis plagam quæ inter Flandricas insulas & Lusitaniã est teneret. Post octiduum enim ab ejus obitu in Lusitaniã venit; suspicio veneni haustu in India à quibusdam causabatur, alii apostema aliquod disruptum conjiciebant. Ceterum subito morbo paulò antè mortem etiãnum validius in necem abiverat, antequàm Testamentum conderet, ejectâ adhuc per vomitum magna veneni copiâ. Ibi tum ornatus Episcopali indumento, mitrâ, annulis & pallio in mare coniectus fuit. Sanè variè ejus mors animos hominum in India adfecit. Gaudebant quibus gravior fuerat ac odiosus ob reformationes quas obtendebat, dolebant autem amici ac pacis curiosi, præferim verò familiares & domestici, quibus ex illius reditu magna melioris fortunæ spes erat, ob præmia quæ salvus a Rege suis postulasset. Eadem fati violentia priora quoque consilia mea turbavit. Eram devinctus Archiepiscopo ac in ejus reditum intentus, induxeramque in animum diuturniorem, imò perpetuam in India mansionem, cui jam per omnia velut indigena adsueveram. At post eam domini mei mortem, alia mentem cogitatio vellicare occupavit, patriæ nempe amicorumque memoria: Hanc indies ubi exardescere sensi, & tanquam è cineribus adultam suscitari, ipse quoque locum feci haud insuavibus desideris, ac planè animum conieci ad reditum in natales oras. Illud consilium firmavit mors fratris mei *Guilielmi Tinnii*, qui mecum in India fuerat, & profectus *Seruballo Lusitaniæ Hamburgam* ac Scotiæ littora circumvectus, Septentrionali tractu, tem-

pestate perierat. Parabatur tum ex Proregis autoritate navis impetrata a Piperis conductoribus, quòd magnam piperis copiam naves Lusitanorum legitima suscipere nequissent. Cum autem diversæ sint piperis & navium conductiones inter Regem ac conductores, hoc in casu lex huiusmodi observatur. Suprà quinque decretas naves quas singulis annis præparare debent navium conductores, nulla navis oneratur: si quæ merces sint tanta abundantia, ut eas naves ille quinque omnes suscipere non possint, tum conductores iidem requisiti à Piperis conductoribus Regiisque ministris, unam navem sive plures numero decreto addere coguntur, quæ oneri sufficiant. Quod si recitent, tum Prorex cum ministris Regiis naves pro arbitrio suo instruere poterit, easque pipere conductorum onerare, aliisque mercibus, quæ restant, in Regis lucrum, nullo conductorum navium reliquo questu: Ut tamen quinque eæ ordinariæ naves suam antea onus habeant. Ideo navis S. Crucis titulo à Rege Malabarum Cochini fabricata, ac eo nomine ab oppido Cochini quòd Lusitanis *Santa Crux* dicitur, in honorem Lusitanorum quibus amicus est, (cum & à Rege Lusitaniæ armorum frater vocetur) donata, ac Lusitano postea cuidam vendita, qui Chinam & Iaponiam eadem petierat, summâ curâ Proregis instruebatur. Erat hæc 800. *Lastorum* valida, ac Lusitanicæ navigationi sufficiens. Piperis etenim conductores à Vicegege petierant, ut eam emeret. Is ex lege supradicta conductores navium advocat, eosque super emptione hujus navis ob reliquam Piperis copiam alloquitur ut ea in re Piperis conductoribus satisfacerent, necessitate nunc ita volente: Respondent illi haud commodam fore huiusmodi emptionem conductorum collegio; Proinde si ex re putaret Regis, eam ipse emeret, ac reliquis mercibus oneraret, servatâ tamen, quinque navibus legitimis, onerandi, suscipiendique merces prærogativâ. Penituit demùm hujus consilii conductores; Speraverant Piperis nihil superfore; præter eam spem navis tantum penè mercium habuit quantum cetera. Empta itaque fuit Regio nomine decem millibus *Ducatorum*, pecuniâ per Piperis conductores Regi præstitâ ea conditione ut iidem navales socii rem nauticam curarent, qui in Chinensi navigatione à Lusitano fuerant constituti. Inter eos erat Theodoricus Gerardus Enchusianus *Conestabilis* ut vocât, sive Balistarius. Is hac opportunitate repetendæ Lusitaniæ, cum 20. annis in India habitasset, gaudebat. Ac mihi quoque ob familiaritatem eadem navis placuit. Ceterum conductores Piperis Germani suos in India Teutonicos institores sive factores habent *Fuckarorum & Velsarorum Augustopyrgensium* nomine, qui eo tempore partiario lucro

Conductio-
nis navium
ac Piperis ra-
tio.

Navis S. Cru-
cis nomine
instituitur.

Mors Archie-
piscopi Fon-
seca.

Ioannes Hu-
go cogitat de
reditu.

Quam Johâ-
nes Hugo
appetit.

Piper

Institoris in munus adoptatus.

Testimoniorum ratio discedentibus.

Vela facit S. Crucis navis tractumque legit.

Piper suscipit apud Honorum.

Conducendi Piperis ratio.

Piper tractabant. Hi singulis in navibus institorem habent, cui Rex locum & victum præbet. Igitur institura piperis in S. Crucis navi ab iisdem conductoribus, seu eorum legatis mihi conceditur, quod familiaritate eos devinctos haberem; quam deinde adeptus nihil antiquius duxi, quam ea quæ ad navigationem pertinent præparare; Diplomate a Prorege impetrato, quo absque nemo ex India abit; Testimoniis item cameræ rationum, Regis, ac Generalis Matriculæ, quæ omnes qui Indiam petunt cum stipendiis suis continentur: Ea jussu Proregis computatione habitâ subducuntur, ac quod Rex sit debitor præstare tenetur adjicitur, cum tempore habitationis ac ministeriorum in India exhibitorum, ut redditum in Indiam postea parans certa præmia impetrare sibi queat pro illorum testimoniorum ratione. Licet autem revertendi animo carerem, eadem tamen studiose omnia conquisivi. Etenim necessaria super redditus cogitatione simulatio erat, quo abitum facilius impetrarem, quem Prorex libenter concessit, adjectis omnibus iis testimoniis. Itaque valedixi notis ac familiaribus, quos ægrè relinquebam iis jam velut patriis insinuatis, terræque tanquam natali solo adfuetus. At vincebat tum avitæ regionis amor, cuius sperata dulcedine admodum illectus gravem istum discessum paulispè levabam.

Novemb. mense aino 88. naves Goa profectæ Malavarem & Cochinum oneris suscipiendi gratia petebant.

Ejusdem 23. die cum S. Crucis navi vela fecimus itineri incipiendo. 28. Honorum venimus. Ibi prima Lusitanorum arx est in tractu Malabar, distatque à Goa ad Austrum 18. mill. Is locus nobis primis ad suscipiendum piper designatus erat: Antè etenim nulla cum hac gratia navis frequentaverat. Verum post modum quotannis destinanda erat una, quod Regina Baticolæ, cujus ditio vicina est, Honorumque complectitur, singulis annis septem aut octo millia Quintallorum Piperis tradituram sese promississet, modò precii dimidium ante sex menses præcipitata solutione ipsa teneret. Tum paulatim piper tradit. Id conductorum piperis factor, quem Honorum habent colligit, ac ad pondus suscipit, in tempus usque onerandarum navium. Ità in aliis tractus Malabar locis Mangalor nempe, Barselor, Cananor, Conlam, &c. Institores degunt, qui piper eodem modo congregant. Verum ad intelligendam piperis conducendi rationem hæc tenenda sunt. In quinquennium piperis conductio extenditur. Conductores quotannis sortem emittunt, quæ triginta millibus Quintallorum sufficiat, modò Rex naves instruat. Promittit ille quotannis quinque naves. Periculum conductores manet ex maris fortuna,

item sumptus in onerandis piperis navibus, monetæque casus in abitu, ac piperis in re-ditu. Id ipsum salvi Regi præbet, cui Quintallus piperis 12. ducatis cedit, quod ex piperis desideratur Conductorum damnuni est, nulla Regis obligatione reliquâ, nisi circa piper quod illi mundum & siccum in domo Indiæ præbetur, certo semper lucro, nulloque periculi metu. Ceterum conductoribus suæ leges & privilegia sunt validissima, quibus nemo contradicere audeat. Ita nullus præter hos in India piper distrahit sub pœna capitis, arctissimâ legis custodia. Sortem piperis emptioni destinatam nulla causa licet alias necessaria delibat, aut imminuit. Nemo aliquod impedimentum adferre potest, quando piperis naves implentur. Tum vel ipsa Regis negotia seponuntur, intentusque Prorex cum cæteris Indiæ Ducibus, nihil præter piper procurat, favorem ac custodiam requisitus a Conductoribus omnem adhibet. Eo fine & institores suos emittunt Magistri ex omni nationum genere exclusis tantum Hispanis, Gallis, & Anglis. Piperis Bharus in India ferè emitur 28. Pagodis; Bharus autè 3. Quintallos & dimidiu habet Lusitanici ponderis, ita ut Quintallus unus 12. Xeraphinos Pardavos valeat & 4. Tangas. Quintallus autem habet 128. pondo. Pardavus vero valet tres Testones, sive 30. stuvetos æris gravis. Tanga ad 60. Reysos sive 6. stuvetos æstimatur, ita ut summa 12. sit Dalerorum, 60. grossos Flandricos valente Dalero, ære gravi juxta Lusitanicæ monetam, & 24. stuverorum ejusdem æris, exceptis etiamnum impensis omnibus ac navigationis tempestatibus. Verum multitudo lucrum fert, modò salva navis advenit. Naves earumque armamenta cum restaurationis ac reparationis obligatione singularibus locationibus a conductoribus habentur, in periculum planè conductorum: Regi certam pecuniæ quantitatem salva navi exsoluit, teneturque propriis sumptibus naves exornare, ac singulis annis quinque decreto numero emittere. Adhæc milites gratis vehunt ac alunt, navisque officiales ac socios a Rege institutos patiuntur, nullâ conductorum in talibus contradicendi licentiâ. Hoc modo in piperis negotio aut ipsarum navium instructione periculi nihil Regem attingit, fraudatus tantum pereunte navigio conductionis circa id ipsum mercede, ac piperis quod illi certo pretio tradendum erat, lucroque circa ejusdem distractionem. Atque hinc tenui cura præsidia Lusitanicæ navibus à rerum nauticarum administratoribus emittuntur, cum aliter id auxilium curaretur sub Regibus Lusitanicæ, quibus naves piperisque ipsum privatis rationibus veniebat olim. Licet autem Regio promisso classis prædiaria apud Flandricas insulas navibus Indiæ adesse teneatur, deducendis iis Lisbonam rarenter tamen post eam locationem

Quare hodie raro præsidia navibus Indiæ emittantur.

ejus rei

ejus rei gratia classis adornatur, illumque ad locum emittitur.

Piper opti-
mum.

Ventorū circa
tractū Mala-
bar conditio.

Ordo in onc-
randis navi-
bus.

Abord
abord
abord
abord

Decembris sexta impletum fuit navigii nostri onus 6700. Quintallis Piperis. Estque id optimum hodie Piper quod circa tractum *Malabar* colligitur, magnitudine ac plenitudine eximium. Eodem die vicinum tractui *Malabar* æquor velificabamus; terræ contigui, quod manè a medio nempe noctis Orientalis ventus e terra vela impleat, in meridiem usque continuus, quo tempore Occidentalis ventus afflat e mari terram. Duobus hisce ventis navigatio perficitur. Etenim Orientalem ventum validiorem cognosces, ideò & tractus propinquitatem amant naves: Nam si longius aliquantulum abeant, difficulter terræ vicinitatem repetiverint, cum Occidentalis clemens admodum sit. Ita nobis evenit maximeque deindè laboravimus ut tractui accederemus, cum discrimine retardandæ totius in Lusitaniam navigationis, prout exempla aliquot docent. Ceterum universus *Malabar* tractus antèno planè ad spectu nitet, facileque è navi prospicientibus colles omnes, monticuli ipsaque arbores apparent ut numerari queant. Terra ipsa fertilis viridisque prorsus adlubescit. Decemb. 11. *Cananorum* venimus. Arx ibi altera Lusitanorum est ut in tractus descriptione explicavimus. Ibidem morati per aliquot dies malos quosdam suscepimus, aliàque ad navigandum necessaria, quorum eo in loco magna copia est. Persequentes hoc modo tractum *Calecutum*, *Panānam*, aliàque loca prætervecti 24. Decemb. *Cochinum* venimus, ibique 20. Januarii diem expectavimus anni 1589. Interim stipata navis instruebatur omnibus rebus ad navigationem pertinentibus, in opportunum destinatumque navigationi tempus, quod aliæ naves jure contractus supra relato priores sint. Ordo autè hic est. Naves Piper magnâ curâ eorum qui a Rege vel conductoribus statuuntur suscipiunt, ejusdem quantitate superioribus duobus foris finitâ, quæ nempe saburræ imponitur, sequentiq. tabulato. Asseres autem saburræ injiciuntur distincto eo loco in cubicula, nimirum à majore malo usque ad navigii posteriora: Remanet tum certum aliquod spatium à malo usque ad fenestram, sequunturque mox alia cubicula: Hæc minutum supra foramen habent sive fenestellam, Piperi infundendo idoneam, sic usque ad summitatem cella quæque piper capit. Hoc subindè modo 30. cellas, quas *Payoos* vocant intra saburrâ duosque superiores foros enumeres: Quibus demum completis foramina stuppa ac pice stipantur, numerisque notantur arithmeticis, ut earum quantitas constet, Piperisque pondus. Is locus inter malum & fenestram reliquus aquæ, vino, ac lignis ad navium necessitates destinatur, in quem

cottidie & descenditur & ascenditur. Supra foros alios ab utroque latere collocatæ officialium camera, factoris nempe, capitanei, nautæ, gubernatoris, &c. stant, aliæque navalium sociorum cellæ, quas mercatoribus imponendarum mercium gratiâ deindè magnis præmiis elocant. Iisdem in foris a malo ad puppim promptuaria sunt, quibus biscoctus panis, Tormentarius pulvis aliàque nautica armamenta custodiuntur. Reliqua tabulata locaque mercatorum omnigenis mercibus implentur, quæ tamen cistis, sarcinis ac marsupiiis includantur. Etenim suscepto Piperi ad navem duo custodes Regii mittuntur, tertiusque sarcinarum ordinator stipatorque. Hic vicarios sub se decem aut 12. tenet, qui soli sarcinarum locandarum facultatem habent, nullo super hoc negotio jure nautæ. Navigationis quidem moderator curam juvat, nihil tamen componit. Hinc navibus nihil quod non ante descriptum sit infertur, *registroque* regio adjectum. Dat *Veador da Fazenda*, id est, Inspector Regius chartam hoc fine in qua merces cunctæ speciatim enumerantur, quas navi quisque mandare velit. Absque ea nullas ordinatores isti susciperent. Præter Chartæ hujus beneficium evincendi sunt illi largitionibus summis ut bonum locum sarcinis donent, easque cum curâ deponant: Faceffente ea liberalitate frustra inclames, mercibus desertis ac neglectis. Hujus donativi cupidine naves supra modum onerantur ac implentur, ut ne minima quidem latebra supersit, cum ex hujus ordinationis munere supremus ille stipator 700. aut aut 800. Ducatos quæstu suo referat, ceterique custodes similiter, largitionibus hujusmodi ditati; Favore autem Proregis Inspectorisve Regii munera hæc tribuuntur, indeque omnes penè naves ita cumulatis onerantur sarcinis, ut pondere ferè pressæ mergantur, ac ea necquiequam moveri possint, quæ ad navis regimen pertinent. Nautarum etenim sociorumve navalium nullæ hoc in negotio partes sunt. Illi onerata demum navi gubernacula ejusdem suscipiunt. Ipsa onere suo prægravis, supremo in tabulato, serie octo aut novem cistarum cumulata repletis prora, puppi, eoque loco, in quo gubernator sedem suam habet ollis ingentibus, cistis, caveis, vasculis, gallinarumque receptaculis, in labyrinthi quandam confusionem formata, vix expediti potest. Formidolosum illud mare solius Divinæ clementiæ spe animati homines ita tentant, rudi cum turba sociorum navalium. Etenim in nostra navi vix 10. ex 50. sociis gubernaculum tractare norant, marinarum rerum imperiti, ac favore tantum ea ad munera delecti. Simili imperitia mesonautæ ac tormentarii degunt, quare ingruente procella nullum in hisce hominibus præsidium reperiri potest, con-

Socii navales
Lusitani rudes.

versis

versis cunctis ad cœlestium numinū openi, repletaque navi passim tetra ululatu. Cochini valde frequentes lembi sunt quos *Tones* nominant. Ex integro ligno sive trunco cavantur ac subindē 20. dolia aquae continent, quam ad naves deferunt stantes a terra ad unius mill. spacium; Facili pretio aquam vendunt Indi, ipsaque navis dolia, ollis suis-aquariis libenter implent magnā commoditate navigantium. Ex flumine Cochini *Magatta* aqua hæc petitur bona valde. Cochinenſis terræ urbisque descriptionem supra in tractus declaratione deduximus. De India ergo hæc sufficiant; Reditum meum porro ut promisi cum fide referam.

CAPVT XCIII

Reditus meus ex India in Lusitaniam.

1589. **A**Nno 89. Ianuarii primo die navis S. Mariæ titulo vela fecit; ea vetustissima erat. Etenim quæ prior Cochino abit leviores ad Bonæ spei caput tempestates experitur, quæ crescente anno violentia maiore ingruunt. Tum quippe Sol ab Austro in Septentrionem prolongatur. Novæ ergo ac validæ naves in ultimum tempus fervantur, quod eæ tempestates facilius superent. In S. Helenæ insula usque ad 25. Maii diem (is enim a Rege ordinatus est) reliquarum adventū priores expectant. Porro classis specie Lusitaniam iunctæ perunt. Inter Indiæ enim ac S. Helenæ insulæ tractum nullius præsidii auxilium requirunt, securæ a piratis, cum & tormenta cuncta inferiorem navis partem habeant, locata ibi ad faciliorem in superando Bonæ spei capite navigationem. Sextâ Ianuarii navis dicta *Nossa Señora de Conſepçao* velificavit. Decima Admiralius S. Christophori titulo. XII. navis S. Antonii, XV. navis S. Thomæ hujus classis maxima ac opulentissima. Postremò, XX. nempè die Ianuarii, navis nostra S. Crucis nomine vela fecit. Eramus numero 200. & quod excurret, cum nautis militibus ac mancipiis. Pauci etenim ex India milites abeunt, impetratâ a Prorege veniâ, ad offerenda ministeria Regi, ac præmia sollicitanda, ob navatam jam ab aliquo tempore in India operam. Quibus verò peculium exiguus est in Lusitaniam repetere nequeunt, quod naulum persolvere non possint: Proindē multi Indiæ mulieres adſciscunt in connubium, ac ita sæpè summas per miseras victum quaritant. Nauli pretium ad minimum 200. aut 300. Pardavorum est circa victum duntaxat ac potum: Eam summam gregarius aliquis miles haud facillè colligit, nullâ openobilis alicujus, adfinis aut potentioris amici adjutus. In reditu etenim militi nihil Rex præter vecturæ immunitates largitur, cistæque 4. palmorum altitudinis ac

latitudinis, longitudinis verò 7. locandæ facultatem. Hoc præmio nempè post triennii in Regis causa consumpta stipendia adſciuntur. Cista autem hæc neque vectigal, neque naulum solvit. Alteram insuper cistam in navis alvo habent, eadem immunitate: hujus sæpè locum in India mercatoribus vendunt, isque 40. & 50. Pardavis emitur. Vocantur hi loci libertates, quos emptores vendentium nomine notari procurant, ut in Lusitania privilegio immunitatis gaudeant. Navales item socii, melonatae aliique officiales, qui ad Lusitanicam navigationem notari & adsumpti sunt, præter cameras vecturæque immunitates cistam ejusdem magnitudinis habent, similique privilegio quorum stricta ratio habetur, licet post locata navigia ac vectigalia cistæ omnes ad domum Indiæ Lisbonæ deferantur inspiciendæ, num ex prohibitis Piperis, Anilique mercibus quid habeant. Etenim si has invenerit inspector, cætera omnia in fisci potestatem decidunt. Sed & cunctarum mercium initur æstimationo, quæ si centum *Milreysos* tranſeant, ex eo quod supra illam summam est vectigal solvunt. At Regum tempore hæc non ita tractabantur, quisque tum cistam suam recta domum deferebat, custodibus duntaxat monstratam. Et questus suos produnt nautæ circa imminutas libertates, verum frustra. Hanc item ob causam rari milites Lusitaniam reperunt, vix 100. ex 1500. qui annis singulis in Indiam proficiſcuntur. Ceterum Prorege discedente, aut aliquo ex nobilioribus, fit ut illis longis insignes ministeriis ac devincti milites aliqui insinuati unâ abeant. Id beneficium gregarii summum opinantur, ac per diutina officia magnoperè ambiunt. Quo modo quotannis 20. aut 30. milites una in navi collocantur, mancipiis ac lintheamine, quod vilioris in India pretii est pulchrè instructi, ac aliâ nitidi splendide patriam repetunt. Ipsa navis in reditu mundior, ac numero sociorum non perindē squallidorum pauciore onerata, abundeque quâ victus, quâ cibi instructa, aromatico odore fertur, speciesque suas quibus undique scatet suaviolentia summa prodit. Distributio autem navigii hæc est. Gubernator superiore puppis parte sedem suam habet ad dextram duobus tribusve cubiculis definitâ: Nunquam descendit, imperiis duntaxat intentus, quibus nautam monet, modò ut vela pandat, modò ut contrahat, suo fungitur deinceps munere. Solem considerat, ac in diarium navigationis gesta refert, velificationis etiam cursus, quibus signis, quo vento, quæve tempestate idem peracti fuerint. Nauta eodem in loco sinistram tenet, pari cubiculorum numero. Inde argentea fistula navigationem moderatur, malum tantum maiorem regit, ejusque vela ad suum usque locum.

Idem

Privilegia
nautarum.Distributio
navis ac officiorum.Gubernatoris
munus.

Nautæ officium.

Idem navem ipsam ac armamenta cuncta curat, vela cum necessitas postulat distribuit, quæ à sociis deinde consuuntur; Tormenta subducit ac producit stans temporibus. Necessaria autem nempe rudentes, funes, clavos, &c. à factore & scriba postulat. Illi traditas res annotant, reddendæque rationis gratia libris inferunt. Celestes in prora degit argenteâ item fistulâ insignis, minimum is ad proram velum regit, ac anteriora lintea, anchorasque figit. Proreta ad malum majorem extrorsum ad sinistram moratur, nam ad dextram locus est promptuarii navis ac culinæ: Habet item cubiculum sibi, argenteamque fistulam, Mesonautis præest, sentinationibus, purgationique navis, ac funibus restaurandis, & scaphæ curæ intendit. Conestabilis à malo interiore loco clavum versus sub foris prioribus sedet, facie ad nautam directâ, ut ex fistulæ nauticæ sono tormentariis mandet, pedis laxationem arctationemque. Idem tormenta curat, eorumque armamenta. Progubernator operam duntaxat Gubernatori præbet, ejusque vices obit. Et supersunt etiamnum ex sociis navalibus tres quatuorve peritissimi, qui sedem quiescente Gubernatore tenent. Circa proram Sociis navalibus ferè loca tributa sunt. Tormentarii prope Conestabilem degunt, sub foris. Mesonautæ ad omnia ministeria tenentur à clavo tamen repelluntur. Eum socii duntaxat navales gubernant, navemque necessitate volente dirigunt, excepto sentinandi ac acatii sublevandi officio, quod milites cum mancipiis obeunt. Faber fabricæ intendit. Victor stipationi. Ita licet in manifesto naufragii periculo nemo tamen extra ordinatum sibi munus quicquam ager. Capitaneus porticum ac cubile posterius habet, militibus eorumque vigiliis solum intentus. Gubernator, Naucerus, Celestes magnificè habiti, pelves, calices, ac pateras ex argento tractant, mancipiis quisque à suis servitia trahit, omni rerum abundantia. Reliqui non perindè lauti plures calamitates obeunt; cuius sui cura incumbit, ut diximus. Ceterum in hisce navibus Rhodiæ legis nullus usus est, quæ enim res tempestatis ergò levandæ navi ejiciuntur, eorum detrimento amittuntur ad quos pertinent; quæ jactura communiter in miseros Mesonautas plurimum cadit, quòd horum cistæ ac sarcinæ ad manum sint, iisque nihil sit quo stipatoribus sarcinarum boni loci habendi gratia gratificari possint.

Hoc modo velificantes ad Phœnicem lineam Æquinoctiale petebamus per 150. mil. perseverante eodè cursu ad 7. usq. grad. Tum Libonorus succedebat cursu instituto versus Bonæ spei caput navigatione antè hoc tempus inusitata. Cochino enim navigare solebant ad Mesolibonorum & Vpolibonorum per Maldivæ insulas, aliasque

infinitas fyrtes, in S. Laurentii insulam, ex qua demum Bonæ spei promontorium petebat. Ceterum Gubernator iste cujus olim apud Iudaicas fyrtes impotentia S. Jacobi navis fracta fuerat, ac modò hac in classe opulentissimum S. Thomæ navigium regebat, cursus hujus novus author inventorque extirerat, fyrtium nempe, periculosarumque cautiam vitandarum gratia, quibus multæ naves illis interibant. Ea res gratiam illi apud Regem, Præfectosque nauticarum rerum conciliaverat, eodemque tractu Archiepiscopum dominum meum deduxerat. Sanè eundem ferè naves ex Malacca in Lusitaniam proficiscentes tenent, vasto in mari, extra omnem insularum fyrtiumque occursum: Hanc ergo navigationem cum opportunè Gubernator iste aperuisset, è carcere dimissus fuit, conjectus antea ob præcipitatum navis fracturam in vincula, successitque decretum Præfectorum maris, quo deinde cunctæ naves hunc cursum observarent, quem securum esse à scopulis ac cautibus comperissent, existimantes hoc modo naufragiis posse occurri. At nequaquam ab hac parte erratur proflus. Præcipuum malum ego oriri censeo ex nimio onere, quo naves supra modum gravantur. Secundò ex imperitia sociorum navalium, pravæque inspectione aut visitatione circa navigii, ac armamentorum aptitudinem. Hinc infinitæ naves (ut retulimus) pereunt, quin & idem hic Gubernator cum S. Thomæ navi circa Bonæ spei caput submersus fuit, fatiscens ob nimium onus navigio, dissipatisque violentia fluctuum iis in partibus tabulis omnibus, extra omnem alias fyrtium aut scopulorum metum. Neque ideo navigationis hunc tractum improbaverim: Tutissimus est licet aliquanto remotior, pulchro ac sincero fluctu, eum vetus ille fyrtibus ac insulis innumeris scatens periculosus sit.

Ianuarii XXX. Æquinoctialem transmissimus, posteròque die navem conspeximus, quam S. Thomæ existimabamus. Eodem die è navi adolescens nobis decidit, quem omni conatu scaphæ beneficio reperire studebam, verum frustra impedita eà naucleri sarcinis, ut interim adolescens 2. miliarium spacio a nobis segregatus, fluctibus abriperetur, antequàm scapha parata esset.

Tertiâ Februarii ad navem accessimus, quam S. Thomæ cognovimus. Cum ea colloqui desiderium nobis erat. Verum ubi nos illa agnovit ex funibus albis, ex Indiæ Cayro confectis, decepta opinione, quòd ex prioribus aliquam existimasset clavum avertit. Erat enim fama S. Thomæ navigium velificationis laude cæteris præstare: quâ contumaciâ moti officiales nostri, suam item ratem averterant, ac ibi tum ingens in nautis & gubernatoribus studium, circa honorem artemque superandi maris, antevertebantque

Celestes
quid agat.

Proreta.

Conestabilis.

Progubernator.

Socii.

Faber.

Victor.

Capitaneus.

Nullus legis
Rhodiæ usus.

Novus cursus

Ob securitatē
delectus.Causæ nau-
fragiorum.Æquinoctia-
lem trans-
mittunt.

vertendique ceteros. Ea æmulatione pleræque naves miserè pereunt, quod nullo periculorum intuitu quisque Bonæ spei caput ante alios superare nitatur, cuius facinoris gloriam post in Helenæ insula jactare non desinunt. Verùm S. Thomæ navis ad Bonæ spei caput accedens jadverso vento repressa, deductis velis, objecit sese tumido mari, cum nostra infirmior recedere cogere-
 retur, percussa insanis fluctibus. Eam velitationem Lusitani patrio vocabulo *Payrar* nuncupant. Ceterum in rupe aut scopulo vix tanta duricies, ut pelagi furoribus hoc in tractu resistere possit, tantum abest ut lignea navis, agitata continuo, illis in tabulata undis, sempiterno fragore durare queat, necquicquam juvante validitate navis, cui Lusitani temerè nimis fidebant. Enimverò post aliquam hujusmodi jactationem tristi naufragio S. Thomæ ratis in partes divulsa succubuit, pontumque omnem reliquiis tabularum cistarum ac cadaveribus implevit ut passim tragico spectaculo circa Bonæ spei promontorium conspiciebamus, ac post in Helenæ insula ex aliis audivimus. Erat hæc res plenâ mæroris nobis cumprimis, ejusdem in periculi metu etiamnum hærentibus, cum & timorem augetet in navigio debiliore validioris interitus. Erat quippè S. Thomæ navis opulentissima inter cunctas Indiæ, optimâ velificationis famâ, egregiè compacta, jani altera tantum navigatione vix fatigata, à multis ideò in pleniorē securitatem delecta, quam & *Paulus Lyra Pereira* conscenderat, obsidione Malaccæ levatâ clarus, & 30. annorum stipendio in India inlustris. Sed is concepta majõris gloriæ spe, ac ingentium cum opum cumulo, uxore, liberis, multisque præclaris Indiæ hominibus comitatus, pari fato cum cæteris submersus, fortunæ undarumq. ludibriũ dirum extitit. Multi ex nostris focis cum aliqua periculi vis ingrueret cõquererentur, quòd S. Thomæ navem, quæ extra aleam calamitatis suâ firmitate esset, non intrassent. Verùm ita fors pertinax insolentem ludum ludere humana iudicia decipit. Ad propositum ut redeam. Durante etiamnum præternavigandi studio in sextam usq. Februarii, tandem S. Thomæ navem antevertimus 7. gradu ad Austrum. Post illà nunquam visa nobis, ad caput Bonæ spei fractas tantum tabulas nostris oculis obtulit, dispersasque sarcinas undarum impetu. Cujus naufragii historiam in S. Helenæ insula plenius intelleximus.

Eodem die ingenti pluvia ventique procella acatium nobis disruptum erat, ac à malo avulsum. Aquilo jam à linea ipsa continuo flatu persistebat accedente subindè Circio assiduis cum tempestatibus procellisque, usque ad 20. grad. altitudinem quam XXV. Februarii nanciscebamur. Ibi tum clarior aura sub Notapeliote vento, quem

Lusitani communem sive generalem appellant, qui 12. gradu fere expectatur nobisque 20. aderat adfulsit. Causam opinabamur ex remotiore à terra cursu, quem in altum proveci extra tritum ductum maris tenebamus. Ventus hic usque ad 27. & 28. grad. durat fermè. Tum varii discordesque flatus navigantes excipiunt, donec Bonæ spei caput superaverint, omne pene tempestatum genus eo in tractu experti.

V. Martii 25. grad. Apeliote vento tempestas maxima cum imbribus densis gubernaculum nostrum destruxit, bisque reparatum penitus dissipavit, ut sine clavi ministerio deductis velis omnibus objecti turbulentissimis irati Neptuni fluctibus, qui navem ita undique invaserant, ut nullus in ea siccus constaret locus, per duos dies, noctesque duas nataremus; continuâ procellâ, ac terribili pluvia vexati. Eadem in nocte supra galeam acatium, aliisque in locis, spectabamus signum quod Lusitani *Corpus Sancti Petri Gundizalvi* vocat, Hispani *San Elmo*, Græci Ovidio teste *Hellen & Phryxũ*.

Id velut melioris auræ præsagũ notant, hominesque fistulâ nauticâ convocant, ad felicioris astri salutationem. Ut Astronomi referunt signum hoc è magnis humiditatibus & vaporibus generatur, candelæ formâ, caliginoso splendore huc illucque saltuatim agitatum, nullâ quiete: Apparebant autem quinque quatuorvè hujusmodi faculæ magnâ meâ admiratione. Quamvis autem tempestas talium curiositatum delectamenta facile prohiberet multi tamen spectandæ hujus rei causa ascendebant: Quatuor ista lumina *Coronam nostræ Domine* Lusitani vocant, læta aliàs & melioris auræ signa, ac jam inde in navi nostra aliâ boni ominis facies erat. VII. serenitas illuxit tumque ingens cura oritur circa clavi restorationem, convulso etenim ferro aliud non supererat, quare quibusdam in Mosambicquam navigatio placebat, ut tantisper fune clavus regeretur. Sed vicit ea sententia quæ ad conticiendam navigationem promptior erat. Capitatos porro quatuor clavos ex navis subligaculo eduximus, qui minores erant, atque inde nullius usus. Ex Bassæ ergo camerâ (Tormenti genus est) incudem fecimus, adjectis struendo foco carbonibus ligneis, ac ex duobus boum tergoribus fabrilibus follibus confectis; eòq. modo ex forcipe uncinato duos tresve capitatos clavos, foraminatosque formavimus. Vnus ex iis ruptus etiamnum operi inserviebat, ferreo insuper vinculo religatâ clavi convulsa parte. Id opus bidui erat. Tum sublatis velis solemnibus votis iter ingressi 28. gradum & dimidium consecuti, circa terræ Nativitatis altitudinem ferebamur, licet remoti ab ora continentis, alto in mari 400. mill. & quod excurrit. Tempestas tum suavior adfulgebat sub

Notape-

S. Thomæ navis perit.

Furores maris circa Bonæ spei caput atrocissimi.

Flatus varii circa Bonæ spei caput.

Tempestas summa.

Corpus Sanctum signum bonæ auræ.

Clavum reparant.

Terræ Nativitatis tractus terribilis.

Notapellote vento. Hoc in Nativitatis terræ tractu usque ad 32. grad. difficillima navigatio celebratur, eaque vel ipsas capitis Bonæ spei tempestates superat, ut exempla Annalibus Lusitanorum inserta satis probant ac docent. Hic apparebant passim nobis S. Thomæ navis fragmenta & mœsta indicia. Omnes profecto cum timore maximo hunc maris tractum emetiuntur nautæ, tum rudentes complicant, tormenta in saburræ loca dimittunt, cunctaque minoris pretii utensilia in mare dejiciunt, omnibus rebus ad faciliorem navigationem compositis. Serenitas etenim nunc placidissima adlubescit, quæ mox in tetram versa procellam cuncta dissipat. Claro hic lucidoque aëre nubecula quædam exoritur pugni magnitudine. Ea à Lusitanis *Oculus Bovis* dicitur. Vbi hanc videris licet in summa tranquillitate, ita ut rudentes velaq. malum feriant, tamen continuo omnia lintea deducenda erunt, summa cum celeritate. Mox quippe navi imminet, ac ingenti procella eandem in Tartarum dejiceret, ut accidit secundâ in Indiam navigatione, absumptis tum fœda tempestate, ac nondum cognitâ septē octovē ratibus. Ab eo tempore majore custodiâ Lusitani id signum observarunt. A Nativitatis terra donec Bonæ spei caput superaverit horum turbinum quassationibus subjicitur navis.

Nubeculæ mirabilis exortus ex qua procella citatur.

Procellæ ingentes.

XII. Martii altitud. 31. grad. ventus adversus nos excepit, inde tranquillitas, collectis ideo velis, iisque deductis fluctuabat navis, summo in periculo cum in hac mundi plaga undiq. fluctus maris adunati, uncinatique navem veluti forcipibus comprimant, gementibus ex omni parte ad singulos impulsus commissuris. Hanc tempestatem ergo nautæ summoperè timent. Nos ita quatruiduo ferebamur, velitabamurque in adversas undas, Lusitanorum vocabulo *Payrantes*. Malum adhæc ad proam constitutum ut parum firmum suspicabamur. Itaq. & funibus malos ac ipsam navem cingebamus, procellis illis in XVII. usque diem objecti. Tum paulo fœliciore vento vela fecimus, at sequenti die ventus denuo adversus ac fœdus ingruit, disrupto acatii ligno, quod deductis iterum velis sedulo refecimus, sine velis interim ad 20. usque Martii, nullo successu itineris jactati, tantum circa 13. grad. ingentibus pelagi undis. Et apparebant tum multæ aves Anatum magnitudine quas Lusitani *Antenales* vocant. XX. Martii ventus instabat melior, vix secundus tamen, sed vela fecimus. At XXII. vento planè adverso maxima tempestatas incubuit ut & vela cogeremur deducere, quæ vix contineri poterant, cum vel ipsa navis regi nequiret, fluctuationibus agitata supra modum. Ergo tantis coacti periculis orthiacem proræ alligamus, ejusque beneficio ferebamur, repulsi huc illucque

pro ventorum arbitrio, ut aliquod ita levamentum nancisceremur. Tum & cistæ omnes, ollæ, vasa, ipsaque major scapha in pelagus ibant, solemniter in tempestatibus dejectione. Per biduum ac binotium hac tempestate adficebamur.

Ceterum XXV. Martii meliore celo ventoque velis factis Caput repetebamus. Tum morbus universalis qui os invadit gingivæque solvit, socios cunctos vexabat.

Octava Aprilis post 15. dierum velificationem secundam, terræ propinquitatem quibusdam indiciis exploravimus. Viridior hic enim aqua apparebat nullo tamen fundo, cum juxta nautarum conjecturas continens 40. tantum mill. distaret. Et aves videbamus quas *Mangas de Vellugo*, id est, Manicas sericas Lusitani vocant, quod circa alarum extremitates notas nigras holoserici colore habeant, cetera albæ & cinericiæ. Ex hisce avium apparitionibus certa capitis conjectura innotescit, interiore parte, nempe circa sinum lacus, qui 33. gradu & dimidio jacet, ad oram quæ Mollambicquam respicit.

Aves capitis Bonæ spei propinquitatē arguunt.

Nonâ Aprilis nocte 35. gradu & dimidio nova tempestatas exoritur, vento adverso, tantâ procellarum vi ut recedere cogeremur, nequaquam potentes fluctuum, jactationisq. illius, quæ multas alioquin naves perdidit, magnitudine ac violentia maris oppressas. Quamvis enim secundo vento redeuntes laboreremur, fluctus attamen navem prorsus abscondebant, vinciam alias funibus, ac undique cinctam nè ingentium undarum mole aliquando fatisceret, cum & continuis item sentinationibus juvaretur. Præterea extremitatibus singulis Dolonis funis erat alligatus, qui usque ad Governatorem pertingebat, talem quindecim fere homines tenebant. Governator sua in sede erat, ac Progubernator in puppi stans maris impetum observabat. Decem aut duodecim viri clavum tenebant, alique socii vela regebant. Cum autem undæ insurgerent navique imminerent, inclamabat Progubernator, mox Governator homines qui clavum tenebant appellat, funesq. in istam partem flecti imperat. Item socios cæteros ac celestem monet: Ut eo modo maria peterent, quæ si laterali impulsu in ratem incidissent, tum de totius navigii ac hominum salute certissimo interitu actum fuisset. Erat tum cælum ejus qualitatis in illa orbis parte, cujus apud nos est nondum glacie adstrictis aquis. Vnde & deformes, metumque cuncti exanimati squallebant, dejecti spe, ac continuis laboribus, nemine excusato, circa sentinationes, custodiâque clavi, & veli, exhausti, cum nec somno tempus sufficeret aliquod. Adhæc pinnam clavi disruptit tempestatas, cum necis periculo sociorum ex ea convulsione. Verum avertit illud malum Deus, quibusdâ tantum malè habitis.

Regimen navis in summa tempestate.

Fluctus vehementis.

In deci-

De reditu in
Mossambic-
quam delibe-
rant.

In decimum quartum diem hæc procella durabat. Tum nullâ emendationis specie reliquâ, officiales navigii omnes cōveniunt, navis in Bonæ spei capitis tractu superando debilitatem considerant, Mossambicquæ hybernandum esse statuunt, ibiq. restituenda ratis damna. Id consilium protestatione primùm factâ signatū erat cū socios plebēmq. ingens mæror invadit. Haud quippè minore periculo Mossambicquam navigarent, cū terra Nativitatis denuò superada esset, quæ vel ipsum Caput terrore fluctuum vinceret. Eaq. interim in Mossambicquam navigatio omnem itineris successum rumpere. quod alter annus expectandus esset, in rerum omnium summâ caritate (cum cuncta necessaria ex India Mossambicquam deferantur, magnis ibi distrahenda pretiis) quam mesonautæ paupereuli non ferrent, consumptis rebus ac facultatibus extremæ miseriæ testimonio, post 500. mill. navigationem, quæ etiamnum antequam navis Mossambicquam veniret supererāt. Has ob causas ingenti murmure adversarum mentium navis strepebat summâ Ducis culpâ, cū nihil in tota navi tanta in rerū inopia superesset, undè funiculus aliquis cōmodè posset confici. Ceterum nauclerum Dux incusabat, quod necessaria nequaquam postulasset. At is postulasse se ferebat traditamq. fuisse Cayri materiam, ex qua rudentes sūt Capitaneo, qui deindè lucri gratia dimidium vendisset, suūque ex eo thesaurum implevisset. Hisce defectibus pleræq. naves laborant. Nos ergo Mossambicquam versus ferebamur, magnâ omnium sociorum cōtumaciâ, qui officialibus parere volebant. Etenim miserrimo spectaculo undiq. mortuorum corpora apparebant, cistæ ac sarcinæ, consolatione tamen nostra, quod (ut Proverbium habet) communia mala minus lædant. Sed erant hæc reliquiæ naufragii S. Thomæ, quod tum ignorabamus, suspicati duntaxat deiectiones quasdam.

Dei tamen
favore præter
spem perseverant
navigantes in Lusitani-
am.

XV. ejusdem mēsis tranquillitate magna ad XVII. ferebamur diem. Altitudine tum Solis inspectâ 37. grad. inveniebamus magna omnium admiratione. Mossambicquam enim navigantes diminuunt, nosque cū eundē cursū teneremus, ac quinque diebus a 35. grad. navigassemus, loco 30. grad. 37. habebamus. Verū fluctuum magnitudine repressi, solius Dei nutu in navigatione versus Bonæ spei caput etiamnum fueramus, cū omnes Mossambicquam cogitarent. Et ipse Governator licet aliās fluctuū non rudis, hunc tamen motum ut illegittimum mirabatur, ac Deum qui cursui nostro faveret solum nuncupabat. Eodem die aquam viridē respeximus, & aves eas quas *Mangas de Vellugo* vocant, certa capitis indicia, Tum excitari omnes profectionem in Lusitaniā suadent, ac generali consilio concludunt, cum maxima omnium sociorum

lætitia, quibus cūcta experiri antiquius erat, quam in Mossambicquam navigare.

XIIX. Aprilis haud minore quam antea tempestate jactabamur, in summam desperationem consternatis omnium mentibus, ac ad mortem solemnem delictorum expiatione dispositis. Cedebant autem levandi oneris causa cistæ, ac sarcinæ mari, etiam casia, aliæque quæ ad manum veniebant. Ceterum XIX. vespertino tempore fœlicior aura illuxit meliorque spes, XX. ex Solis altitudine 36. gradus intelleximus aquamq. viridem, aves *Alcatrazes* & plurimas Phocas, certissima oræ Africanæ signa. Ventus eo die laxior erat, omniū bonâ superandi capitis opinione propter aquæ continuum virorem usque ad 22. Aprilis, tum ejecta bolide fundus nequaquam explorari poterat, signo optimo superati capitis *das Aguilhas*, Id 32. grad. est, distatq. a Bonæ spei promontorio 20. mill. quod nempe 34. & dimidio grad. jacet. Quod autem circa hoc caput fundus inveniri possit ad 30. aut 40. mill. à firma, nos ejus amissione hoc ipsum cōmensos esse facile conjiciebamus. Et certiore signo mitiores fluctus excepere navigium, plano mari, ac in æquoris lenitudinem redacto, ut ex Tartaro in Paradisi quasdam delicias videremur delati.

Superant, caput
das Aguilhas,

XXIII. Aprilis Bonæ spei caput prætervecti magnam omnes lætitiā testabamur, cū tres menses tresque dies elapsi fuissent à prima nostra Cochinchinensi navigatione, nullo terræ adspectu exceptis quibusdam capitis propinqui signis. Rarò id contingit, nautæ enim omnimodo student terram aliquam conspiciere, ut certiore deinde cursu S. Helenæ insulam petant. Nam si ab eo deviaerint insulam nullo modo recuperare poterunt, propter ventum, qui eo in tractu semper ad Notapelioten vergit. Capite superato mox vento secundo utebamur.

ac mox Bonæ
spei.

XXIV. Aprilis Governator ut solverent honorariū capitis Bonæ spei homines imperavit, in *bona via* gratulationem generali gaudio omnium. Tum enim reditus in Indiam non timetur. Antequam enim caput emensi fuerint successus itineris in Lusitaniā incertus est. Et erant tum post nos 50. milliaria ad caput illud famosum Orientem versus. Superati promontorii certissima signa sunt trunci crassioris arundinis, qui in eo tractu 15. aut 20. milliaria à firma fluctuant, avesque quædam Lusitanis *Feyfins* dictæ, Alcyonum specie, albæ, nigrisque maculis distinctæ, certo a reliquis avibus discrimine. Hæc manifesta signa sunt, ac Governoribus notissima. A promontorio cursus in S. Helenæ insulam in Caurum & Mesocirciū tendit. XXVII. Ap. vento adverso usq. in sequentē diem tranquillitatem adepti 30. grad. ad Lusitaniæ latus navigabam⁹. XXIX. secūdo vèro ferebamur ad lineā usq. generali ac sempiterno. Vultur⁹

Signa pro-
montorii spei
superati,

is est sive Euronotus: Ut inde securitate optimâ navigantibus summa quies sit, cum maximus ventus galeæ velum ad mediam usque partem tantum deducat.

Duodecimâ Maii matutino tēpore obtulit sese conspectui nostro *S. Helena* insula, tanto cum gaudio, ut crederes cœli compotes fuisse socios. Ipsa 2. mill. distabat ad Africum, rectoque cursu petebatur, ut tormēti ictu eam contingeremus. Accedentes superata quadam extremitate ad Caurum, terram legebamus ad Corum tantæ altitudinis, ut muro ad cœlum usq. erecto similis esset. Ita cursus noster ad sesquimilliarē perseverabat, in aliam usque extremitatem que ad Zephyrum inclinabat. Eâ superatâ mox naves apparebant, quæ ante nos ex India discesserant. Ad milliaris medii spatium ab extremitate ista stabant, ad lapidis iactum à terra, ut ipsa in Euronotum vergat. Ob altitudinem autem insulæ naves veluti in portu degunt. Etenim ventorum murmur supra aplustrum exauditur, qui tamen navigiū nullo modo lædant. Maris hic altitudo est 25. aut 30. ulnarum. Qui autem terram non contingunt ad lapidis iactum, ii aliquandò ventorum impetu abripiuntur, ut insulâ postmodum repetere nequeant. Ided nobis propius accedētibus ob altitudinem terræ ventus cessavit, quo sine, cum navis regi non posset, in terram dilapsi eramus, magno nostro metu, ac terrore interitus, circa navem ejusque merces. Ceterum mare ibi syncerum est ac altitudinis etiamnum 10. ulnarū & accurrebant aliarum navium focii, qui navigium reduxerunt à terra ad stationē, quam reliqua classis tenebat. Ea è regione vallis est, inter duos montes altissimos, in qua *S. Helena* dedicatum facellum visitur. Naves quinque hic stabant Malaccæ nempè, *S. Mariæ*, quæ eo in loco per 15. dies fuerant, conjunctæ circa Bonæ spei caput, *S. Antonii*, & *S. Christophori* prætoria; ante 10. dies eæ advenerāt, & Cōceptionis navis, quæ pridie quàm nos accesserat. Solum ea quæ *S. Thomæ* nomine insignis erat desiderabatur. Ea, ut & nos ex signis collegeramus, aliæque naves exploraverant, penitus perierat. Ingens etiam Prætoria nostra periculum evaserat, perforatis tabulis vermium morfu, quæ tamen novæ erant, ac prima tantum navigatione imbutæ, ut 20. palmos aquæ haberet, continuisque sentinationibus navem tueri deberent, ejectâ mercium penè medietate circa Bonæ spei caput. Quin & submersa fundum perivisset circa *S. Helena* insulam absque aliarū navium operâ. Reliquæ suos timores habuerant, suæque pericula, quorum narratio tum erat in ore omnium. Ante tres menses ex hac insula navis ea vela fecerat, quæ superiore anno Ormutio discesserat, cum reliquis mercibus ac hominibus *S. Salvatoris* navis, quæ à Lusitanorum classe servata circa oram *Abex*,

S. Helena insula apparet.

Ad eam accedunt.

Ejus altitudo ac fida statio.

Statio navium in *S. Helena* insula.

S. Thomæ navis interitus.

Ormutium (ut narravimus) deducta erat: Mossambicquæ hæc in hybernis fuerat, Caputque maturius prætervecta in Lusitaniam sola abiverat, relictis quibusdam in insula ægris (ut fieri solet) quos sequentes postmodum naves adsumunt: Hi nunciabant fuisse Britannicum ad *S. Helena* insulam navigium, quod per fretum Magellanicum navigarat, mare Australe, juxta Philippinas, per Sundæ fretum, quod è regione Malaccæ jacet inter Iavam & Sumatram, quo in tractu Chinæ navem ex iis quas *Junckos* vocant, auro ac argento oneratam in prædam convertisset: Ex eadem Lusitanum Gubernatorem adsumpserat, ac cursum postea caput Bonæ spei versus direxerat, delatum inde hanc ad insulam, in qua socii templum vastaverant, imagines ac altare confregerant, relicto gladio cum lebetes, post aquationem factâ discedentes. In Malaccæ navi Factor Piperis erat Gerardus Afhusius quidam Antverpiæ natus ac Lisbonæ habitans, qui eadem in navi Lisbona ante biennium solverat. Malaccæ enim propter antè narratam obsidionē diutius hæserat, emortuis intemperie aëris ejus plagæ multis hominibus, ut ex 200. tantum 20. aut 18. superessent. Cum hoc, amico meo jam antè discessum meum ex Lusitania in Indiam, libens sermones junxi, gratias agens fortunæ jam parenti, quæ post tam diras insidias, in loco eo ex improvise nos sociasset. Ab eodem Malaccæ pleræque intellexi, & aliarum insularum vicinarum memoranda, circa mores, & consuetudines negotiationis. Ex sequentibus hisce figuris *S. Helena* insulæ situs apparet. Itē insulæ Ascensionis, ad veram (ut opinor) effigiem.

Iohannes Hugo Gerardū Afhusium in *S. Helena* insula compellat ac inter se pericula commemorant.

CAPVT XCIV.

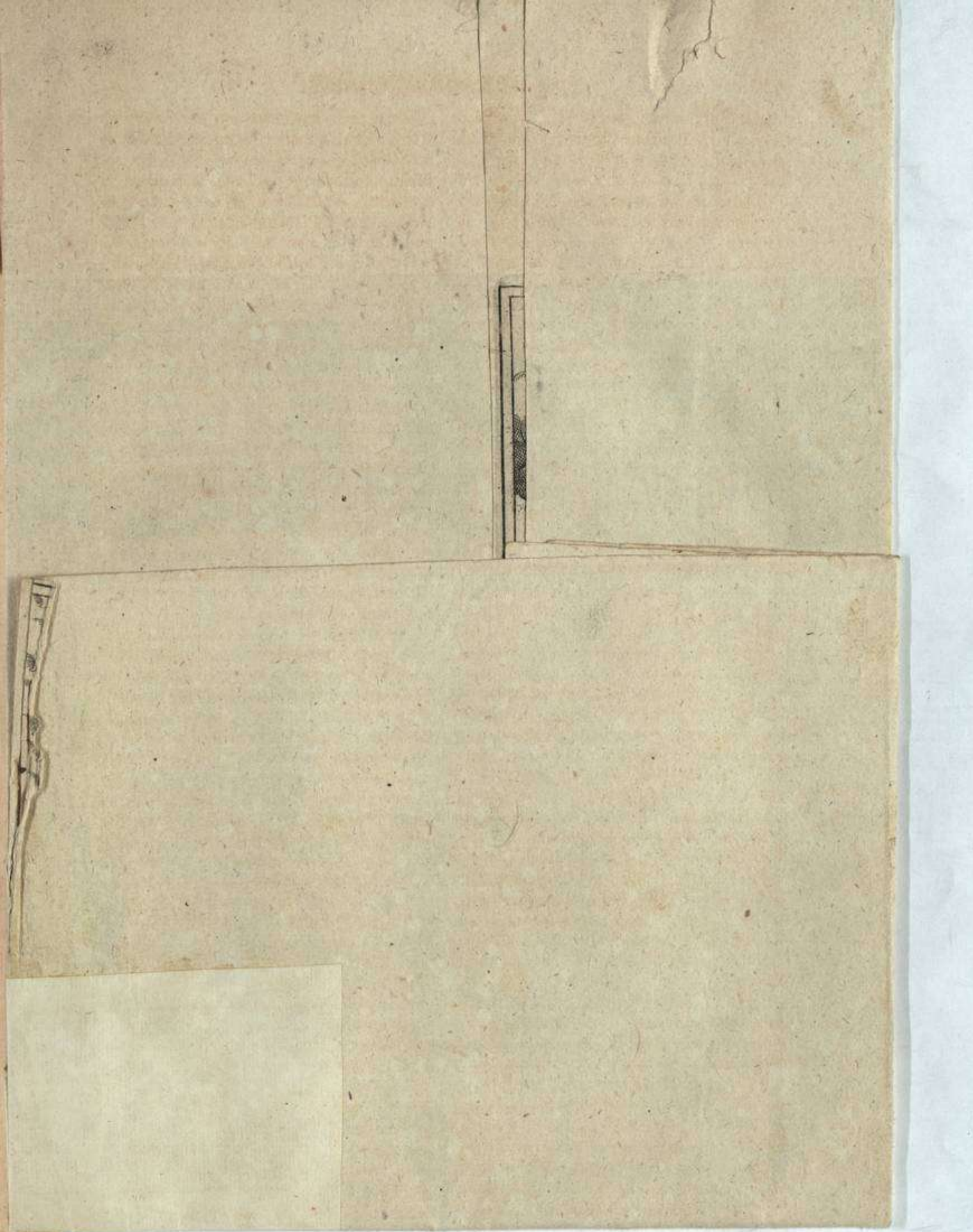
Brevis insula *S. Helena* descriptio.

Insula *S. Helena*, ita dicta, quod à Lusitanis *Helena* sacro die 21. Maii inventa sit. 6. milliaria ferè complectitur, 16. & dimidio grad. jacet ad Æquinoctialis Australem plagam, distantia à Bonæ spei capite quingentorum & quinquaginta Hispaniæ mill. ac ab Angolæ sive Æthiopiæ tractu milliarium 350. & a Brasiliæ tractu 510. mill. Hæ duæ terræ viciniore sunt ac proximæ. Ipsa alta admodum ac montuosa est, nubibus ferè continuo contacta. Soli cinerea quædam siccaque qualitas est, arborumque (quæ ibi multæ sunt) naturalium ac sylvestrium lignum non nisi ad ignem extruendum ferè valet, materiâ adustâ, in argumentum venarum ignium flammæque quibus insulæ pene omnes vexantur. Etenim hæc quibusdam in locis sulphuris substantiam habet. Antè Lusitanorum adventum nulla ibi animalia vixerant, nullumque fructus genus creverat, aquæ tantū dulcis abundantia inlustri loco. Ea è montibus cadit inque vallem

Situs *S. Helena* insulæ.

Altitudo.

Aquarum jucundissima copia.

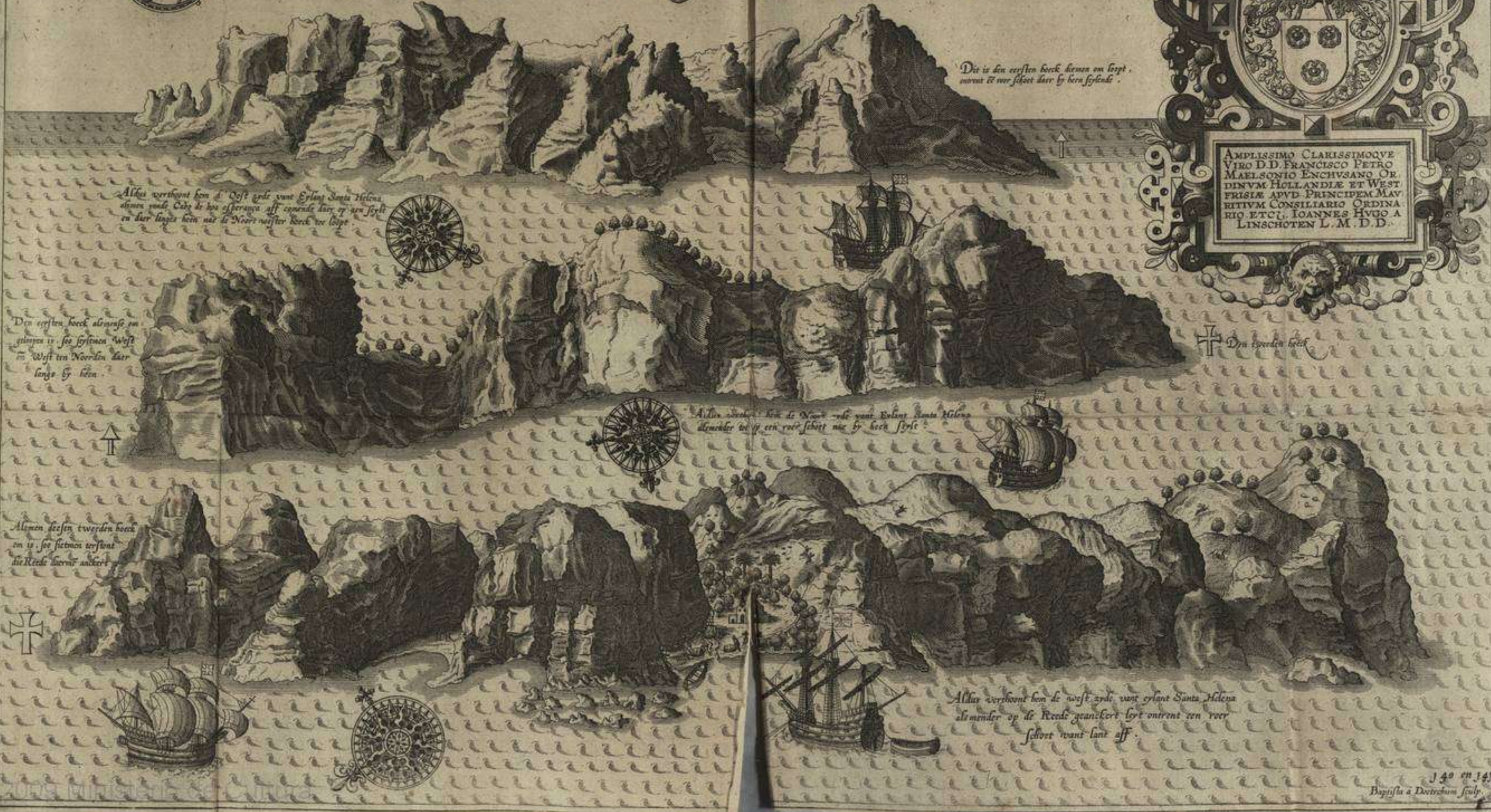

Vera effigies et delineatio Insulae Sanctae Helenae, qua Oriens, Occasum, et Septentrionem spectat, sita in altitudine 16. graduum ad Austrum Lineae aequinoctialis.

Waarachtighe affbeeldinghe en gedaente want Eylant Sancte Helena, als Oost, Noort, en West zyde gelegghen op die hoogte van 16. graden, aende Luyt-zyde van de Lijne equinoctiael.

AMPLISSIMO CLARISSIMOQUE VIRO D.D. FRANCISCO PETRO MAELSONIO ENCHVSANO ORDINVM HOLLANDIAE ET WESTFRISIAE APVD PRINCIPEM MARITIVM CONSILIARIO ORDINARIO ET CL. IOANNES HUGO A LINSCHOTEN L. M. D. D.

Dit is den eersten boeck hemmen en loept noordt & noot schiet daer by heen syfide.

Alles verhoont hem de Oost zyde want Eylant Santa Helena almen vande Oost de hoo offerance aff comende daer of een syfde en daer lange heen naer de Noort naester boeck toe loept.

Den eersten boeck almenste en ginses is, soe syfde en west en west ten Noorden daer lange by heen.

Alles verhoont hem de Noort zyde want Eylant Santa Helena almenste en daer toe of een voo schiet naer by heen syfde.

Almen deelen worden boeck en is, soe syfde en west die Reede daerom anker.

Alles verhoont hem de west zyde want Eylant Santa Helena almenste en daer toe of een voo schiet naer by heen syfde.

vallem infinita descendit, circa facelli locum, fluitque porrò in mare per torrentes aliquot derivata. Hic vasa sua Lusitani implent, ac linteamina abluunt, jucundissimo spectaculo: Miraculi quippe instar sit aquæ suavissimæ perpetuus nitor, copiosis è fontibus inter montes in vallem descendens, cum tota insula arida sit glebæ, ac rupibus petrisque undique squalleat. Lusitani paulatim animalia multa invexerunt fructusque in vallibus plantarunt, quorum nunc tanta ubique abundantia est, ut fidem ea penè excedat. Damarum ibi, caprearum, aprorum, perdicum, columbarumque innumerabilis multitudo est. Inde cuius venatio libera, quæ nunquam exhauriri posset. Lapide aut baculo ob summam copiam ad necem licet adigere. Fructus verò fici Lusitanicæ, poma granatensia, aurea, limones, tantâ passim copia adsunt ut Paradisi cuiusdam delicias impleant, fecundo & florente semper proventu, quod pluvia singulis diebus sexies septiesve cadens fructus riget, quos mox sol clarus illustrat, divisisque virtutibus pluvii serenique cæli, adauctâ fertilitate. Spontè itaque propagantur fructus omnes, Lusitanorumque negligentia fit, quominus in eam reliqui Lusitanicæ Indiæque fructus delati sint, cum haud dubiis incrementis, ob loci temperatam qualitatem provenirent. Neque piscium deest fortunata captura. Nam in multitudine ingenti ac mirabili insulæ subjectum mare possident, ut vel clavi adunci hamatique beneficio feliciter attrahas, quod in longum tempus sufficiat. Siccat hos pisces nautæ multi generis, sapore optimo, supraque omnium piscium gustatas carnes, ut homines cuncti testantur, qui hoc in tractu aliquandò morati sunt. Majore vero comoditate saxa ad maris litus sal habet, qui ad præparandos condendosque cibos sufficiat. Ut insulâ hanc paradisi quædam fortuna illustret, cum summa ac necessaria Lusitanicæ navium refectione. Providentiâ sanè divinâ erecta altitudine eximiâ, remotaque a cæteris insulis ac firma velut cymba destituta in mediis ponti fluctibus apparet, certissimo ad recreandos nautas asylo, à qua cum aberrassent quandoque miseras maximas subiverunt, admoti Guinææ tractui, ut ibidem imbres aquæ suscipienda gratia exspectarent, in Lusitaniam postea semimortui delati. More recepto ægri exponuntur in hanc insulam, cum orizæ, biscocci, olei, aromatisque aliqua quantitate. Piscium carniūque copia superest. Navibus enim abeuntibus animalia quæ ob metum scopulos montesque petierant redeunt in vallem, ac faciliè tum comprehenduntur. Ægri hic in sequentem usque annum remanet, quos tum naves accedentes adsumunt. Mox ferè sanitatem recuperant ob aëris temperiæ, quæ eodem semper cæli ventorumque statu durat: Ceterum Regis

edicto incolis caret, ne in lapsu temporis insulam in privatos agros redigant, ac communioni huic ineptam reddant. Anachoreta ante aliquot annos hic vixerat facelli curandi gratia religionisque ergò. Verùm is capreas heduloseque mactabat, atque ex pellibus lucrum aucupabatur. Cognitâ re in Lusitaniam postea abductus fuit. Item ex navibus aliquando elapsi duo Nigritæ Caffres ex Mossambicqua, Iavæ unus homo, cum duabus ancillis montibus sese rupibusque in viis occultaverant. Hi secunda mox generatione 20. numero facti classe discedente insulam vastabant, plurimumque fructibus noccebant, clausi presentibus navibus casulis suis, quas in rupe habebant, locisque ad quæ nunquam Lusitanus venerat. Vbi eos turba nautarum vidit omni conatu captivitatem eorum procuravit, at frustra ob inaccessibleibus aliis secessibus, quibus continebantur. Demum expresso regis iussu capti ac in Lusitaniam devecti fuerunt. Hinc usque in hodiernum tempus nullos incolas habet, præter relictos ægros. Navibus eo delatis sub arbore quisque diversorium sibi instruit velumque tentorii vice extendit. Arborum multitudo maxima est, faciesque tum velut oppidi alicujus apparet. Quisque sibi ex venatu cibum parat, fructus item, pisces ac ligna, linteamina abluunt, corpus curat, generali item instituta supplicatione, multorum hymnorum concentu, factisque sacris in gratiarum actionem, ob superatâ Bonæ spei promontorium, devictamque tempestatum maximarum molem. Ibidem nomina hominum insculpta corticibus ficuum arborum videas æternâ in memoriâ. Ea crescente arbore excrescunt item in palmi aliquandò magnitudinem. Et restabant jam ab anno 1510. & 1515. antiquis & grandioribus signata literis. Atque hæc de S. Helenæ insula sufficiant.

XXI. Maii ipso S. Helenæ die, festoque Pentecostes, post omnium rerum necessariorum preparationem vela iterum fecimus relictis 15. agris, ac mancipiis aliquot, quæ clam aufugerant è navibus.

XXVI. Maii vespertino tempore, cum S. Mariæ navigio colloquebamur posteroque die manè cum galcone Malaccæ, pomeridiano verò tempore cum Admiralio, qui tum eum in Ascensionis insulam sequeretur mandabat. Eodem die servus nobis è navi in mare decidit, quem conati recipere nequivimus, secundo vento avecti. Eodem die vespertino tempore, Ascensionis insulam conspeximus circa quâ tota nocte hæsimus obliquantes cursum, ne eandem amitteremus. XXIX. explorabamus fundum anchoris idoneum. Prætoriam enim navis rimosa aquam multam tradebat, ita ut vix servari posset, suadente hominum turba mercium omnium in eam insulâ expositionem, ut vacuata navis tutius in Lusitaniam proficisceretur, cum &

Incolis caret S. Helenæ insula.

Nautarum in S. Helenam advenientium victus.

Nomina notata in arboribus.

Descendit classis e S. Helenæ.

Ascensionis insulam aspiciunt.

Prætoris periculum.

merces in ea insula satis essent tutæ, quod vel nec intra 20. annos aliqua eo navis veniret, ob scopulorum horrorem, præter quos insula nihil habeat. Nos prope accedebamus juxta pulchrum candidumq. litus. Ejecta bolide 30. & 40. ulnarum altitudo apparebat, licet verò propius naves terræ admoveri possent, officialium tamen consilium, qui scopulos ac petras causabantur, deterrebat: Ne turba iis invitis aliquid de mercibus statueret; cum interim sentinas duas sese è cæteris navibus mutuo accepturos pollicerentur, quarum beneficio navis salva evaderet. Etenim nobiles omnes iptumque Admiralium sentinatio exercebat, nullâ exceptione, ut cæteri eo exemplo confirmarentur. Ex S. Mariæ navi ergo sentinam duxit, ac item è nostra, licet ea quoque non omnino firma esset, multique traditionem sentinæ dissuaderent, inspectâ longitudine navigationis ac circa eandem variorum successuum fortunâ: At vicit eam sententiâ supplicatio humilior, necessitatîque quam patiebantur intuitus. Deliberaverat Præfectus aliquot merces exponere oneris levandi causa, aliisque in navibus collocare, si serenitas adfulsisset. Verum ea occasio postea non extitit. Quocirca infinitas per miseras laboresque transigere navigationem compellebantur, donec destinatus portus adesset.

CAPVT XCV.

Insulæ Ascensionis descriptio.

Insulæ nomē unde.

Ejus situs.

Aqua caret.

Avium multitudo & audacia.

Alati pisces.

Insula hæc Ascensionis nomē habet à die Ascensionis Christi sacra. Intuenti quam S. Helenæ major apparet, at sublimi non æquè situ. Montibus tamen & collibus abundat. Octavo & dimidio gradu jacet Australis Æquinoctialis tractus ad Caurū; à S. Helenæ distat 190. Hispaniæ mill., & à Linea 140. Aqua dulci ac virore frondium planè caret. Montes habet rubri coloris, ex ea terra (ut a longe spectantibus apparet) quam Hispani *Almagro* nominant. Rupibus porro aspera est, adustique soli. Multi a S. Helenæ aberrantes in hanc inciderunt, commodam ibi aquationē opinati, Verum ea (ut dictum est) nulla reperitur. Ceterum littora quædam candidissima ac pulcherrima apparent, innumerabili piscium multitudine, quorū gratiâ plurimæ quoque aves illectæ degunt. Anserum pullorum magnitudine existunt, ac libero volatu navem nostram invadebant securissimè, humeris ac capitibus hominum insidentes, atque idè capi faciles. Caro earū piscoso sapore haud æquè delectat. Illam vero audaciam ac confidentiam, nullo hominum terrore, ex insolentia iis in locis eorundem oriri credo. Circa hanc itè insulam, ac inter S. Helenæ & Æquinoctialem, alati multi ac volucres pisces reperiuntur, hæc cum magnitudine.

Acervatim volant ab aquis ad 3. aut duas ulnas elevati, sustentantque se alis madefactis, siccata enim jam, ulterius volatum negant. Tum unda mersi volatum repetunt, metu piscium insequentium, quibus in prædam cedunt fugientes. Hoc modo in naves nostras subinde decidebant, destituti humore quo alas movet. Ab insula Ascensionis cursus ferè in Vpocorum tendit, ad primum usq. gradū Septentrionalis tractus, qua in plaga scopulus jacet, qui subindè ad spectui sese offert *Penedo de san Pedro* dictus, & ad hunc usque locum hoc cursu ab insula Ascensionis 300. mill. computantur.

V. Junii lineam Æquinoctialem iterum superavimus, ad conspectum Borealis astri relati, quod à linea amiseramus, 10. grad. a Cochino. Et discedebat tum Australe syduus, Sole meridiano tempore in Austrum porrecto, qui ab alio lineæ latere Septentrionalis nobis fuerat. VIII. Junii 4. grad. ad Boream cessabat Notapeliotes ventus generalis, qui nos secundo flatu à capite Bonæ spei hucusque deduxerat, succedente pluviarum ac malaciæ intemperie. Guinææ etenim accedebamus, cujus tractus ad 9. usque grad. durat. Pluviæ ac tranquillitates in XX. Junii, undecimo gradu perseverabant, dispersis indè navibus, quas Rector tâta in malacia gubernare pro arbitrio suo nequiverat. At undecimo gradu conjungebamur, spirante ibi Boreapeliote vento, què

XXIII. Capitis Viridis altitudinè superabamus, decimo quinto grad. XXVI. insulas ejusdem decem numero. Incipiunt decimo quinto grad. porrectæ in decimum nonum. A Capitis Viridis firma à 70. mill. usque ad 160. distat, mare versus porrectæ. Ibi pontus sequitur *Sargassi* dictus. Aqua etenim omnis herbâ contegitur, camporum instar, vixque humor apparet, magno penetrantium navium molimine, cum omnino vis magna ventorū requiratur. Cretæ marinæ speciem herba habet, uvæque similes iis quæ crispæ vocantur, vacuas tamen. Lusitanis *Sargasso* dicitur à similitudine herbarū in puteis crescentium, quas *Sargasso* vocant. Originem harū in hoc tractu herbarū nescimus, cum nulla vicinitas insularū appareat, atq. Africæ ora quadringenta milliaria distet, & quod excurrit. Suspiciantur quidam ex fundo eam nasci, quem tamen nemo ibi explorare potuit. Cum Indiam naves petunt has in herbas non incidunt, propius enim oram legunt, atquæ hæc herbæ hoc in tractu tantum inveniuntur, à viginti gradibus nempè usque in 34. tantâ densitate ac mole, ut insulæ cujusdam speciem præferant. Frigidius hac plaga

Æquinoctialem lineam superant.

Generalis ventus.

Capitis Viridis insulis accedunt.

Mare Sargassi herbidum.

hac plaga cœlum est, quo modo in nostris regionibus nullâ etiamnum glacie. Hanc tempestatem Lusitani summoperè horrent, ac malignæ hyemis loco habent. Ultimâ Junii altitudinem graduum viginti trium nacti, Soli ex diametro verticali opponemur, quod Sol eadem altitudine esset. Sub Tropico Cancrî navigabamus, finali cursu Solis ad Septentrionale latus, unde ad Lineam revertitur, ac porro ad Austrum. Bis item Capricorni tropicum superaveramus, nempe ad Australe latus, primùm apud insulæ S. Laurentii finē, ac secundò vigesimo tertio gradu, postquam Bonæ spei caput præternavigassimus. Secundâ Julii circa altitudinem Canariarum insularum proveci viginti octo ac 29. gradus numerabamus. Distant Canariæ ab Africæ ac Barbariæ ora a 30. ad 80. milliaria, atque ad dextram remanent nobis. Easdem insulas hoc in volumine haud omiserim describere, quod non vulgaria quædam habeant notatuque haud indigna.

CAPVT XCVI.

Compendiosa Canariarum insularum descriptio.

Insulæ Canariæ numero 7. à multitudine canum ibidem primùm repertorum nominatæ, apud antiquos Fortunatæ dicebantur. Nomina autem earum hæc sunt; *Magna Canaria, Teneriffa, La Palma, La Gomera, El Hierro, Lansarotte, Fuerte Ventura*. In *Teneriffa* insula mons est *Pico de Terraira* dictus. Is multorum iudicio altissimus montium perhibetur, in 60. milliaria ad spectui navigantium patens. Augusti & Julii duntaxat mēibus ascēditur, reliquis enim anni temporibus nive squallet contextus, cum in ipso insulæ vicinarumque solo nulla unquam nix appareat. Trium dierum ascensu superatur, in vertice planiciem habet, ex qua cœlo sereno ac lucido circumjacentes insulæ conspici possunt, licet quædam 50. mill. distent, ac totidem in circuitu comprehendant. Tempore hoc cum ascenditur plurimi sulphuris lapides è cacumine ducuntur, ac in Hispaniâ mittuntur, quales mihi in insula *Tercera* nauta ex *Teneriffa* adveniēns demonstravit, lapidēmq. huiusmodi in rei testimonium dono dedit. In Ferri insula res admiratione digna supra omnia orbis miranda notatur. Maxima hæc inter illas septem insulas in adusto ac arido solo nullas aquæ venas habet, præterquam circa littus maris, ubi aquæ aliquid reperitur, quod tamen remotum ac exiguum, parvo beneficio, ac penè nullo insulam adficit. Ceterum Dei singulari munere erga mortales ac pecora arborem habet, cujus species ignota est, nullâ similitudine cum aliis cognitis arboribus. Foliis longis est, arctis, ac perpetuò virentibus ulla immutatione.

Hanc semper nubecula circumdat & tegit, eadem specie ac forma immutabili. Ex hac in folia adsiduus humor cadit, qui limpidissimo deinceps liquore, in cupas distillat, ab incolis circa arborem constitutas, tantâ copiâ ut non tantum hominibus, verum & armentis pecorique abundè sufficiat. Nemo miraculi huius aut fontem, aut causam recensere potest. Ad dextram harum insularum prodigium aliud intra 100. milliarium distantiam notatur. Ibi namque sæpenuerò insula cōspicitur, quam vulgò *San Borondon* vocant; ex improvviso in eam multi inciderunt, qui amœnitatem, fertilitatemque terræ summoperè prædicant, hominesq. eam inhabitantes Christianos esse volunt. Hispani ex Canariarum insulis profecti hanc summo studio multi quæsiverunt, verum frustra. Vnde & variis narrationibus, vel magis suspicione aut exiguitatis insulæ quam continuò nubes tegant, aut maris fluxu, qui naves avertat, apud Hispanos tractatur, cum tamē compertum sit pro vero, insulam extare, ac in rerum natura esse. Canariæ fertiles admodum sunt, ac fecundæ omnium rerum ad victum pertinentium, frumento, ac excellentissimo vino inclytæ, quod indè in alias orbis partes defertur: Sacharo item celebres sunt, à mercatoribus Hispanis, Lusitanis, aliorumq. locorum idè frequentatæ. *Stapelam* sive conventum Indiæ navium habent, quibus ibidem vina, cæteraque necessaria præparantur. Pecore, ac camelis abundant. Ab Hispanis hodiè habitantur, mixtiq. iis indigenæ sunt *Guancha* vocati, ac longâ consuetudine in Hispanorum mores jam transcripti. Caput *Canaria major* est. Ibi Episcopus degit, cum inquisitione, & Regii tribunalis audientia, manante ex eadem imperio in reliquas Canariarum insulas.

VI. Julii altitudine triginta duorum graduum generalem ventum Boreapelioten amisimus, adepti malaciam ac apparebat etiamnum herba illa *Sargasso* quæ mare totum ibi tegit. X. ejusdem secundum ventum recuperavimus, trigesimo quarto gradu, mare item syncerum, relicta herbarum istâ colluvie. XIX. altitudine 30. grad. eramus, qua insulæ *Corvo, Tercera*, ac Lisbonæ fluminis situs notatur. Omnibus hisce diebus multæ nos tranquillitates vexaverat, posteròq. die Occidentalem ventum nacti fuimus prosperum, multiq. tum volucres pisces apparebant, Asellorum minorum magnitudine. XXII. eodem vento insulam *Flores* dictam conspeximus, & eam quæ *Corvo* dicitur, vicinam superiori. Indè ad Eurum, usque ad *Tercera* insulam 70. mill. cōputantur. Hoc tempore homines in navi nostra debilitati, lōgis diuturnisq. miseriis, ac fame exhausti, quod omnia penè corrupta essent, quæ ad victum pertinebāt, variis morborum generibus, circa oculos, pectus, ac gingivas putredine adfectas

Prodigium insulæ Borondon.

Vinum Canariarum inclytum.

Insulæ Flores aspiciunt.

Navium foetiorum miseria.

adfectas deterrimè vexabantur. Nam & multi dulcioris aquæ inopia orizam cum marina decoquebant. Reperiebantur ergò aliqui emortui sub foris, jam triduanis aut quatruiduanis, rigente cadavere, lugubri sanè spectaculo. Quatuordecim ità nobis homines perierant pervulgato inter mancipia ac liberos malo. Eodem die circa vesperam cum insulis *Corvo* & *Flores* accederemus vela tria aspeximus, quæ consternationem haud parvam nobis intulerunt. Petebant enim Prætoriam classis nostræ, cumq; ea; item altera ex classe, tormentis agebant diu, quo argumento Britannorum myoparones esse facile collegimus fluente cum Anglicis signis aplustro. Triginta vasorum myoparonem hujusmodi arbitrabamur. Nocturno tempore nos insequébatur, quo Lunæ clarâ luce propter insulam *Fayal* navigabamus, posteroque die inter *S. Georgii* insulam quæ ad dextram erat, ac insulam *Graciosam*, quæ ad sinistram manebat, insequente nihilominus Anglorum manu. Deliberabant ii; Myoparog. unus recessit altum petens, arbitratus navem aliquam defectam etiamnum à tergo herere. Verum mox rediit, communicatisq; consiliis navem nostram ex occasione cui *Sancti Georgii* insula inferior erat invadunt, ut terræ nos impellerent, navique damnum memorabile inferrent. Parumque id mali aberat. Etenim animosè Britanni tormentis ac balistis nos petebant, quibus ea periculi manifesta ratio timorem ingentem incusserat, consternatis omnium animis; rudentes ac vela tormentorum illi ictus vastaverant, navem ipsam non itè. Nemo ex nostris sese audebat ostendere, tantusque in navi strepitus erat, ut confusionem quandam rerum hominumque dixisses, tormentoque emisso uno, eidem denuò implendo vel horam tribuere cogebamur. Reliquæ naves nulla nostri cura sublatis velis quanta poterant cum vi portum petebant. Appropinquabamus interim *Tercera* discessitq; ergo classis Anglorum, infinito nostro gaudio. Ceterum fodicabat animos nostros alia sollicitudo, nempe super ipsius *Tercera* statu, quomodo enim ea insula teneretur ignorabamus, quod nec classis ulla Lusitanorum consueta appareret, Anglique (ut dictum) liberrimè ad eam vagabantur. Non minor insulam *Tercera* anxietas tenebat. Suspiciabantur etenim incolæ hostes nos esse, ac ex classe Anglorum *Tercera* occupandæ causa missos, quod Britanni deducto aplustro nostris sese junxissent, ac velut ejusdem classis adventarent. Ergo insulani dromades duas eo a Rege missas ut navibus Indiæ voluntatem suam indicarent emittunt, quæ nos specularentur, eaq; postquâ amicas cognovissent, propius nullo metu accedebant. Anglorum navibus ea præda visa est. Itaque anteverunt nos ac dromades petunt, quibus amicitia imago imposuisset nisi tor-

mentis è nostra classe significati fuissent animi partiū, dato signo quo moniti terra sese occultarent. Angli ubi id animadvertunt in mare proveci nos relinquunt, dromadesque accedentes nunciant insulanos omnes in armis esse ob *Draeckii* Angli merum, qui (ut ex Portugallia allati rumores ferebant) insulam meditaretur invadere. Nunciabant itè infaustum classis Hispanice Britannico bello destinatae successum, Anglosque *Lisbonæ* sese portis ostendisse. Velle ergò Regem ut *Tercera* statione subiremus, ibique alia ejus consilia exspectaremus, quod in *Lisbona* navigatio haud tuta esset. Merore hæc res affecit classem omnem. Periculosa enim circa *Tercera* classium statio est, patulo mari, quam naves Indiæ nunquam experiuntur, emittentes tantum scaphas recreationis, ac refectiois causa, ipsæ interim cursum obliquantes. Sed premebat regis mandatum, ac à *Cómerlandio* Anglo manifestum periculum, qui subinde quibusdā bellicis navibus comitatus, mare hoc infestum reddebat. Ergo 24. Julii *S. Iacobi* die naves nostræ sex numero, quinque nempe ex Orientali India, ac una *Malaccæ* Anchoras emittunt, statione subeuntes sub arcis præsidio, antè urbem *Tercera* *Angram*: Indè mox dromades tres aut quatuor emisimus, quæ Regem de adventu nostro certiore facerent, ac consilium peterent. Magno hanc stationem metu tenebamus. Augusti etenim mensis initio summus ibi procellarū impetus sævit, nulla defensione aut tegumento, cum ventus ab Austro & Orientaliore Australi plaga fluit. Tum navibus sæva vis incumbit, præcipue Orientalis Indiæ grandioribus, & ob oneris nimietatem regimini ac moderationi ineptis.

Quarta Augusti nocturno tempore ingruente Australi véto altano naves procellis concussæ magno in periculo versabantur, ne ad terram dilaberentur, ac ita dissipatae contractæque interirent. Tormentis auxilii necessarii testimonia reddebant; cum omnes navium officiales penè in terram, more Lusitanorum haud probo, vulgari tamen, egressi essent, relictis tantum in navibus mancipiis quibusdā ac mesonautis. Strepebant per urbem campanæ omnes, oppletæque ea fremitu dissono, clangoribus maximis turbabatur, cum maris commota sævitia, neque insulanos ad navium, neque nautas ad insulæ accessum permetteret. Navis nostra *S. Crucis* in terram sæpenumero vergebat cui illisa haud dubiè disrupta ac penitus vastata exstitisset. Avertit id malum Deus. Navis *Malaccitana* rudentibus ruptis cum non sufficerent homines qui in navi remanserant reparationi, ac alterius anchoræ emissioni, detruncatis multâ vi malis in rupes descivit, aqua usque ad superiores foros protinus merfa. Tum velut pacatâ maris iracundiâ ventus in

Caurum

Mors.

Britannorum naves classem invadunt.

Eamque qua Ioânes Hugo navigabat petunt.

Periculosa circa *Tercera* statio.

Quam tamen necessitate volente classis Indiæ subit.

Tempesta ingens naves afficit.

Malaccitana
navis perit.

Caurum fluxit, sævitiæque ipsa undarum conticuit. Quæ aëris immutatio ni accidisset, eandem fortunam cæteræ quoque naves perpetiebantur, jam decreta malorum funiumque dissectione, salvandorum hominum gratia. Hac Malaccitana navis submersione multæ merces opulentissimæ peribant, quod ea ditissima sit, polleatque Moluccarum, Chinæ, ac aliarum insularum opibus. Ita teterrimo tristiq. spectaculo fluebant passim Damasceni panni, vestes sericæ, Porcellanæ, aliæque similes merces, pretiosâ rerum facie contacto littore undisque hujusmodi sarcinis. Quasdam sanè res servarunt ex iis quæ ad manum erant, ac tempore per urinatores aliquid Piperis, Caryophyllorum, ac Macis eduxerunt. Verum maxima pars bonorum interierat, quæque restabant corruptione infecta erant. Includebantur reliquæ mox *Alfandega* sive Telonio regio per Regis curatores, ut vectigal regi ex jure suo salvum esset, miserabili conditione eorum, qui post trium annorum inenarrabiles fatigationes, ac extremam miseriam, in Malacca (ut alias narravimus) perpessam, nunc naufragi, à curatoribus Regiis summum jus obtinentibus, ex corruptis iis facultatibus, ne obolum quidem impetrare poterant, licet cautionem vectigalis nomine abundè offerrent, ut eo modo vitam, quam vix aliter tueri poterant, sustentarent. Quinimò dromades se pollicebantur instructuros, ac debitâ fidejussione præstita, bona in Telonium Regis delaturos, suo periculo, ac frustra, cum Regii Curatores classem à Lusitania præfidiariam affore identidem recenserent. Demùm Piperis conductorum importuna efflagitatione, licentia conceditur cuique imponendi facultates suas, quibusvis navigiis, ac Lisbonam in domum Indiæ deferendi, postquam ibi per annos duos ac dimidium hæssissent miseri homines in summa inopia, ac suprema rerum desperatione. Largitione autem maxima opus est, circa hujus telonii præfectos, ut mercium quam citissimè vectigal describatur, ac numeretur, aliter trium ferè quatuorve mensium cunctationem subeas. Elegantiæ si quid naves habeant, id magistris vectigalium ferè cedit, cum quibus licet ipsi pretium sese daturus polliceantur, nulla tamen hujus rei nomine legis actio est.

Octavâ Augusti deliberationem inierunt navium moderatores cum insulæ gubernatore, disceptantes quid porrò faciendum esset inclinante anno in tempestates metu similis naufragii, quod modò accidisset. Navis ergo cujusdam validæ præsidio, quam *Galeonem* vocant, quæ eo tempestate delata erat, cum Brasiliam peteret, Gubernatorem ejus terræ vehens, abitum concludunt, licet absque Regiæ sententiæ arbitrio. Magno in timore vela dant. Ego amicus factori Malaccitana navis, precibus ejus motus, cui

adjumento esse volebã, & quod Piper omne ad eosdem magistros pertinet, rebus meis ordinatis per eos qui discedebant, privatis commendationibus in insula remansi, expectaturus, dum bona servo, iisq. intendo, quorum bonam partem per urinatores eduxeramus, Regis promissam præfidiariam classem. At hæsit ea, nosque triginta mensum fastidiosissima mora confecit, ingenti sociorum calamitate, ac præva circa marinas res Lusitanorum curæ argumento. Trigesimâ Augusti eadem naves pariter insulæ accesserunt, sine anchoræ tamè emissionis; hæctenus usæ fuerant adverso vento, aquæque premebantur inopia. Ea erat reditus ratio. Pridie Anglus Commerlandius sex aut septem navium classe Tercera littora præternavigaverat, jamque oculis erepto eo naves Indiæ commodè se propiunt, adsumptis adhuc quadringentis Hispanis ex insulæ Tercera præfidiariis. Usæ prospera navigatione intra xi. dies flumen Lisbonæ subeunt, magna omnium cōgratulatione. Quod si diem unum etiamnum hæssissent extra flumè, Capitaneus Draeckio classe quadraginta navium succincto, ac Cascayo admoto cum ipsæ anchoras tollerent, triremium vi abductæ, in prædam cessissent. Quæ rerum serie facile hujus navigationis summa difficultas considerari potest, inter belli, maris, cæliq. mala, cum earum rerum quæ ad nauticam facultatem pertinent tenuissima cura: Vt prodigiosus quodammodò adventus navium Indiæ hæud immeritò haberi possit.

CAPVT XCVII.

Aforum sive Flandricarum insularum descriptio.

Insulæ *Afores* seu Flandricæ septem numero jacent *Tercera* nempe, *S. Michaelis*, *S. Mariae*, *S. Georgii*, *Gratiola*, *Pico* & *Fayal*. Reliquæ duæ *Flores* & *Corvo* *Aforum* nomine non cōprehenduntur, licet hodie sub eadem gubernatione pariter novem insulas stant. *Afores* autem ab *Accipitrum* multitudine dicuntur. Primum earum copiam inventæ habebant, nunc nulla hujusmodi avis apparet. Flandricas verò à Flandris vocant. Primi quippè habitatores insulæ *Fayal* Flandri extiterunt, hodieque ibi etiamnum familias habent, hominum gestu ac capillo Flandris similia, manetque torrenti nomen in loco quem colunt. *Ribera* enim *dos Framengos*, id est, Flandrorum torrens dicitur. Caput insularum *Tercera* est, dicta vulgò *Insula de Jesus Christus de Tercera*. Milliarum quindecim aut sedecim complectitur, altissimo æditoque rupibus solo, ut invicta habeatur, cincta undique velut muris, nativo opere, quo deficiente validum continuè propugnaculum succedit. Portum sinumve defendendis navibus apertum non habet. Ante *Angram* tamè urbem

Joanes Hugo
ceteris discedentibus in
Tercera manet mercium
Malaccæ navis causa.

Insulæ Flandricæ septem
Nomina.

Caput insularum
Tercera.

Angra sinus. mare lunari flexu patens, velut oris hiantis forma; sese in aliquem portus speciē sinuat. Inde civitati nomen, ab ore aperto vel bicorni Luna, cujus formam Lusitani *Angra* vocabulo appellant. Ab una parte ubi se velut cubitus extendit montes duos habet

Bresijl Mons. *Bresijl* dictos, qui in mare excurrunt ea figura ut procul tanquam ab insula sejuncti appareant. Altissimi autem sunt, ita ut visus sereno cælo ad 15. usque mill. liberè excurrat. Duæ ibi lapideæ columnæ stant, ex quibus custos, adventus navium, insulæ demonstrat. Quæ enim ex Occidentali parte, Australivè, India utraque nempe, Brasilia, Guinea, Capite Viridi, aliisve locis veniunt, ex Occidentali columna sublati vexillis notantur, quæ si plures quinque numero sint majore vexillo classicoque signantur. Ex Orientali columna sublati ad eandem notam signis naves ex Portugallia, aliisque Orientalibus locis, sive Septentrionalibus venientes cognoscuntur, cum columnæ hæc ob altitudinem urbi universæ conspicuæ sint. Itâ nihil ex mari novum, quod non continuo omnem insulam pervadat. Nam & per omnes montes mare spectantes, tales vigiliæ dispositæ Gubernatori, Ducibusque insulæ significant; Ne quid detrimenti capiant. Ad pedem præacti montis *Bresijl* arx jacet, quæ alteri castello ex diametro respondet, in sinus suprædicti defensionem: Ne qua navis absque arbitrio castellorum aut exeat aut intret. Metropolitana insulæ civitas *Angra* reliquarum quoque insularum *Aforum* caput Cathedrali honore, Gubernatoris, Tribunalisque juridici auctoritate pollet. Ab hac urbe ad Borapelioten distat tria mill. altera urbs *Villa de Praya* dicta, id est, Littoris civitas. *Praya* enim littus sonat, ipsiusque oppidi situs littoralis est, frequentia negotiationis tenui, quod portu planè careat, nisi tempestate eo delatis navigiis, quæ ibi bona sua *Angram* porro deferenda exponunt. Est ea muris cincta, satis probâ fabricâ, populosa minus, agricolas cives habet. Ager vicinus frumeti feracissimus est. Ceterum universa insula admodum jucunda frumenti multum habet ac vini. Exportari tamè vina nequeunt, quod tenuiora sint, ac firma parum, plebi ideo in potum cedunt, cum ditiores vinis ex *Madera* ac *Canaria* utantur. Piscium, carniū, animalium, aliarumque rerum necessariorum in necessitate quæ insulæ sufficeret copia est. Oleo duntaxat ex Lusitania adventitio utitur; item sale, ollis, patinis, figulina supellectile, aliisque hujusmodi utensilibus caret. Fructus fert; Persica varii generis ac numerosa in miraculum usque copia; Cerasa, pruni, nuces, castanæ parvo numero sunt. Verum poma, pira, mala aurea, limones, &c. sufficiunt. Herbas omnes, plantasque, brassicam, raphanum, &c. certo statoque anni tempore præbet. Præcipuus

hic fructus ac singularis sub terra, raphani aliarumque radicum instar crescit. Plantæ arbores sunt vinearum formâ, foliis tamen diversis; terræ incumbunt. Fructus *Batatas* vocant, libræ magnitudine, parvi ibidem pretii; plebi in optimum ac præstantissimum alimentum serviunt. Major iis in Lusitania dignatio est, quam copia in Tercera imminuit. Alius hic fructus videtur frumenti modo seminatus, ex radice graminis sive foliorum crescit, spherica forma penè, pisi instar. Gustum suavem habet bulbo-castanis similem, duriore tamen cortice. In aliis regionibus magni fit, hic ob multitudinem vel porcis projicitur. Eadem in Insula passim planta invenitur, altitudinis virilis staturæ, nullo fructu, cum duntaxat radix mollis ac flava in aureæ comæ, sericive teneritudinem deducta, ab incolis ad lectorum tomentorumq. implementa serviat, plumarum, lanæque loco. Curiosus aliquis (ita opinor) ex eadè materia textile aliquod opus facile concinnaret. Ceterum præcipua negotiatione hinc Angli, Scoti ac Galli glastum quo in coloribus utuntur petunt, cum pannorum aliarumque mercium permutatione. At Anglis commercia postmodum interdicta sunt. Aves sylvestres insula multas non habet. Eæ quas *Canarias* vocant ubique magno numero volitant. Inde multi aucupes circa earundem distractionem hic occupantur. Coturnices etiam plures habet, aves domesticas, Gallinas Africanas, &c. Venandi hic nullum studium, quod terra duntaxat Cuniculos quosdam alat. Piscium æstivo tempore magna copia est, nam hyberno mare piscationi haud commodum; Ianuario etenim, Febuario, Aprili, Martio, ac etiam Septembri mensibus, id variis procellis commotum fremit. Terra ipsa montuosa, multis locis deserta, arboribus ac sylvis inculta, itineribus haud æquè patet. Rupes undique asperrimæ eminent, velut in Adamantum aculeos porrectæ, ut plantam permeantis secare valeant. Eæ etiamnum vineis consitæ, æstivo tempore, densis foliis conspectum omnem impediunt, mirabili naturâ inter saxa & scopulos fixis radicibus, velut inaccessibili summitate. In campis, locisque planis vinea non crescit, gaudetque petris, quibus ex eo proventu magnum pretium est. Terra plana, quæ in quibusdam locis multa est, præcipue apud *Villam da Praya*, frumento ac glasto sælix habetur. Ideo incolæ exotico opus non habent, nisi summâ anni sterilitate, licet præter habitatores vexilla XIII. Hispanica tutandis finibus eodem frumento alantur. Miraculo tamen sit frumentum aliisque insulæ fructus non durare supra annum integritate probâ: Quæ anni spacium superant ea corrupta minimi valoris sunt. Ut tamèn frumentum custodiant incolæ, id ipsum

Batata.

Iunisse descriptio.

Qua radice tomenta impleant.

Præcipua ex glasto negotiatio.

Canariæ aves.

Hyema.

Rupes Tercera.

Quæ vineæ habent.

Hispanicum præsidium.

Frumentum ser-
vandi mira
ratio.

idipsum sub terra condunt, ad quatuor vel quinque mensium spacium. Estque singulis civibus in platea certa cum ad usum effossus puteus rotundus, terrâ levi duntaxat operâ educta, orificio viri descendentis capaci, formatoque operculo cui nota domini insculpta stat. Hujusmodi fossæ frumentum suum quisque quod habet post messem Julii imponit, terra ac operculo tegit in Nativitatis usque domini tempus. Tum educunt idem integrum & incorruptum omne incolæ, licet quidam tantum educant particulatim quo uti velint, reliquumque eodem in puteo relinquunt. Post supradictum hoc defossionis consumatum tempus, durat per reliqua anni tempora, in cistis aut arundineis cupis, nullâ movendi necessitate. Ceterum insularis præstantissimum ex bubus lucrum est. Illi cornibus grandioribus cunctos Europæ boves pulchritudine ac specie longè superant. Nomen omnes proprium habent, eoque à domino evocati inter armenta degentes accedunt. Solum altum ac collibus frequens hujus insulæ concavum quis diceret, ita sonus aliquis incedenti, velut è cavea, occultisque subterraneis speluncis respondet. Sanè terræmotu crebro concutitur. Ignis quoque ac flammarum spiracula habet. Nam & hodie in *Tercera* ac *S. Michaelis* insula loci inveniuntur, ex quibus vapores fumosi assidue oriuntur, adusto undique folo. Item fontes in quibus ovum velut ignis beneficio coquas. In *Tercera* insula tribus mill. ab *Angra* fons occultâ quâdam proprietate lignum omne injectum lapidescere facit, temporis lapsu, ut ipse experimento cognovi, ex arbore cujus radix ab ea parte, qua aquam fontis tangebatur in petram durata erat, altera verò ita constituta, qualiter cæterarum arborum radices apparent. Ligna diversa ac præstantissima præbet *Tercera*, imprimis Cedrum, tanto numero, ut vilitèr in naves, carros, ac struendo foco consumatur. Aliud genus ligni ibidem est *Sanguinho* dictum, pulchro, sanguineoque colore. Sunt & ligna alba ac flava genuinis optimisque coloribus. Undè multi hic artifices elegantiora ex variis lignis fabricant, cistas, promptuaria, scriptorias thecas, &c. quæ in Lusitaniam mittuntur, expetita præsertim a classe Indiæ Hispanicæ, quæ hic semper sese reficit. Nam in Lusitania ac Hispania opus hoc elegantissimum est, ac amatum summoperè, quod tamen capsulis artificiosisque Nurenbergensium operibus cedit: Sanè ligni varietate genuinoque colore pollet. Præter relata enim ligni genera ex classe Hispanicæ Indiæ alia insuper advehuntur, versicoloria, in jucunditatem ad spectus admirabilem, quem nec pictura elegantius posset adficere. Ceterum insula *Pico* 12. mill. à *Tercera* distita ligni quoddam genus fert *Taixo* dictum, quod

Boves *Tercera* cum quæstu habentur.

Solum concavum.

Terræmotu crebro concussum.

Fontes calidi.

Fons qui lignum in lapidem mutet.

Cedrus.

Ligna varia.

Lignum *Taixo*.

amplissimum ac regium lignum est. Nam & regio edicto cavetur: Ne quis illud violet, cum ministri regii duntaxat ejus secandi curam habeant. Est autem duritie summâ, colore introrsum rubro, coccineo undulato, pulchritudine eximiâ; quæ temporis longitudine etiamnum augetur. Has insulas omnes Lusitani habitant. Post Lusitaniam tamen nuperos motus Iberum militem *Tercera* suscepit, cum ejusdem nationis Governatore. Illud præsidium propugnaculis ac castellis insidet, Lusitanorumque neminè injuriâ aliquâ adficit. Miles quippe nullus absque venia extra urbem in agros abit. Indè viarum omnium continua securitas per universam insulam. Advena insulam circuire aut obequitare non potest. Lusitanorum ita edicta habent, sed vel peregrino mercatori vicus olim in urbe assignabatur, in quo merces suas venderet, atque ex eo non discederet. Hodie liberiore ambulatione urbs tota agrique patent, interdicta etiamnum oræ collustratione. Nobis ea singulari Governatoris benevolentia concessa fuit. Itaque bis equis à Governatore oblatis insulam circulari conspectu habuimus. Cum enim sub Regis ministerio haberemur, tanquam Lusitani indigenæ reputati, nulla majore difficultate incedebamus. Governator tum à me obnixè petebat totam ut insulam delinearem, cujus ille imaginem ad Hispaniarum Regem emisisset; At eam molestiam laboremque excusationibus removebam. Civitatem tamen *Angram*, cujus hic exemplar vides, figurâ ipsa ad Regem missâ, delineabam cum castrorum ac propugnaculorum situ; eo modo benevolentia Governatoris insinuatus. Degebant nobiscum eodem in diversorio Gallus & Scotus mercatores, qui pari circumspiciendæ insulæ studio ardebant, verum Lusitanis denegantibus, atque timentibus, Ne aliquis explorator temerè accedat. Ut ad insularum descriptionem revertamur. Aër hic ubiq. bonus est. Morbi patrii pauci tamen sunt. Sideratio Lusitanis *O Ar* quæ hominem debilem ac claudum reddit ex omni parte corporis, aut aliquo ex membro. Sanguinis suffusio Lusitanis *O Sanguis* cum subito in vultu circa oculos, aut alia corporis parte sanguinei tumores exoriuntur. Duo hi morbi præcipui sunt, ex tempestatibus, procellis, humiditate locorum, ac vehementi ventorum flatu procedentes. Nam tanta hic vis ventorum est, ut ferrum ac saxa ædium penitus consumat. Ipse vidi in *Telonio* Regio quod ante sex annos ædificatum fuerat, ferreos clathros, crassitudinis brachii ad straminis tenuitatem redactos, ipsosque lapides adesos, ac ad nihilum deductos. Ideo fere in frontispiciis ædium lapides collocant, quos circa littus insulæ sub aquis latentes eruunt. Ii validius cõtra ventos durat. Insula præter supradictas civitates vicos

Præsidium Hispani Tercera.

Insulam Johannes Hugo inspicit.

Civitatis Angra delineatio per Ioannem Hugonem.

Morbi Tercera.

Ventorum vehementia.

Vici Tercerae. vicos complures habet, nempe *S. Sebastiani*, *S. Barbara*, *Altaves*, *Gualvam*, *Villam novam*, aliasque mansiones, ita ut ubique culta sit exceptis sylvestribus locis quæ tantum absunt a cultura ut transiri nequeant. Præcipuo quæstu glastum incolæ tractant, nempe qui agricolæ sunt, atq. præparationi glasti sese dedunt. Cæteri ex classibus Indicis, Brasiliæ, Capitis Viridis, Guineæ aliarumq. regionum lucrum captant. Tercera opportuno situ fere cuncta navigia lucrosissimis navigationibus celebrata excipit. Ibi tum incolæ victum, merces quas habent, fabricatasque reculas distrahunt, advenientibusque divendunt; eo tempore in Terceram cunctis insularis vicinis commerciorum gratia comitantibus. Angli hinc prædatoriis lembis continuo mare exercent, spoliandis navigiis, quæ ad hanc insulam divertunt. Ad eod nunc plures classes insidiarum metu hæc insulas evitant, magnis incolarum dispendiis, graviq. navium incommodo. A Tercera ad Notapelioten 27. aut 28. mill. distat *S. Michaelis* insula, in longitudine penè 20. mill. habes, vicis, mansionibusque frequens. Lusitani eam colunt; eodemque aère, similibusque rebus ut Tercera fruitur. Præcipua urbs *Punta Delgada* dicitur in qua Britannorum, Scotorum ac Gallorum majore frequentia, quam in Tercera, glastum, ob eisdem ibidem eximiam copiam, supra bis centena Quintallorum millia singulis annis, distrahitur. Frumenti quoque feracissima est, ut sæpe aliarum insularum inopiam sublevet. Nullos eadem portus habet. Altum undique mare fremit, minusq. tutum quam circa Terceram: At nullum ibi portu propugnaculum prohibet, quo minus ingruente tempestate plenum oceanum petat periculi vitandi gratia, quod circa Terceram non conceditur. Ideo advenarum classes *S. Michaelis* libenter petunt. Vexillum item Hispanorum ad custodiam urbis *Delgada* arcem servat. Ab insula *S. Michaelis* ad Austrum 12. mill. distat insula *S. Mariae*, 10. aut 12. milliarius circuitu, nullo commercio præterquam figulinæ terræ celebris. Glasto enim seu *Pastello* caret. Ea tamen quæ ad victum necessaria sunt affluunt. A Lusitanis habitatur. Hispanis præsidariis non tenetur, quod scopulis immanibus circumdata, ab incolis satis superq. servari queat. Eo tempore quo in Tercera morabar *Commerlandus* Anglus aquisitionis ac victus gratia hanc insulam petebat; Sed idem magna suorum clade, acceptoque vulnere ab incolis, discessit. A Tercera ad Circium 7. aut 8. mill. distat insula *Graciosa* dicta; 5. aut 6. milliaria duntaxat complectens. Amæna admodum ac jucunda, fructus fert varios, quibus & Terceram ipsam instruit. Lusitanos habet incolas, nullos vero custodes milites, quod ob exiguitatem, præsidii

sumptus ferre nequiret. A Tercera ad Corum, post 8. vel 9. mill. *S. Georgii* insula conspicitur, longitudine supra 12. mill. arctam tamen duorum aut trium milliarius latitudine. Montibus frequens est & sylvis. Pastelli aliquid habet. Incolæ agros colunt, & fructus, quos subindè in Terceram devehunt. Cedrum arborem abundè fert. Ejus ligna à Tercera artificibus, qui situs causa ibi degunt, valde expetuntur. A *S. Georgii* terra ad Africum insula *Fayal* jacet, quæ 17. aut 18. mill. continet, post Terceram & *S. Michaelis*, tertio loco celeberrima. Nam omnium rerum ad victum necessariorum adundantiâ præstat. Armentis & piscibus adfluit, ipsamq. vel Terceram instruit. Glastum item habet, ac ab Anglis ideo frequentatur. Statio præcipua circa hanc insulam apud *Villam Dorta* est, ibi item naves vasto mari objectæ jacent. Civitati arx parum firma adjacet. Quod autem incolæ conquerebantur de magnitudine sumptuum, ac præsidii molestia, offerentes ipsi custodiam insulæ ex suis, Rex Hispanos milites abduxit. Ceterum *Commerlandus* post tenuem defensionem, ortamque inter incolas dissensionem insulam cepit, castrum destruxit, tormentaque salo misit, abductis quibusdam dromadibus, seu ut vocant *Caravellis*. Ideo correptis principibus castigatisque à Rege, novum admiserunt militum ex Tercera præsidium. Plurimi hic Belgæ habitant, verum jam longâ consuetudine Lusitanicâ linguâ utentes, quod naturales Belgæ emorui sint. Valdè nostrates amant eisdemque libenter conspiciunt. A *Fayalo* 3. mill. ad Notapelioten, & à *S. Georgii* insula 4. mill. ad Austrum, ac à Tercera ad Mesolibonotum 2. mill. insula *Pico* jacet 15. mill. longitudo. Nomen habet à monte *Pico*, qui altitudine Montem *Pico* Canariæ superare dicitur. In insula Tercera sereno cælo conspici facillimè potest, ut vix milliare distare videatur, cum 25. mill. fere distantia computetur. Nam in extremitate insulæ *Fayalum* versus jacet. Vertex ultra nubes tendit, cum mons nubibus cæli, & horrisonte reclusus sit. Fama huic insulæ inde magna. Fructifera est & lignum fert copiose, Cedrum nempe, ac pretiosum illud quod *Teixo* vocant. Hic & naves quædam fabricantur ob ligni copiam. Pecora habet, ac vini multum, fructusque præstantissimos, inter quos & mala aurea sapore excellenti, Tercera, ac Lusitanicæ hominibus summopere expetita. Caput harum insularum civitatem *Angram* à me delineatam adjicio. Ibi statio navium, Mons *Bresijl* & *Arcees* apparent.

CAPVT XCIIIX.

Insula Corvo & Flores.

A Tercera ad Occidentem, usq. ad insulam *Flores* 70. mill. enumerantur. Septem

Septem mill. complectitur, nihil commercio dignum fert præter glastum. Pecudes nutrit copiose, patet omnibus advenientibus, etiã Anglis, quod incolæ eos arcere nequeant. Ab hac ad milliariis differentiam exigua insula jacet circuitu tria aut duo mill. continens *de Corvo* dicta, à Lusitanis itẽm habitata. Inter has duas insulas aut circa eas Anglorum naves ferè continuò versantur, expectantes classes Indiæ Occidentalis. Nam illis hæ ex Flandricis insulæ primùm apparent. Incolæ partim inde feliciter vivunt, objecti prædationibus, ac bonis sæpe exuti. Tercera jacet 39. grad. eadem altitud. qua Lisbona, distatque à Lisbona ad Occidentem ac Orientem 250. Hisp. mill. Atq. hæc de Flandricis insulis sufficiant, quæ aliàs nostratibus satis innotescunt.

CAPVT XCIX.

Gesta quedam memoria digna, eo quo in Tercera morabar tempore.

ANNO 1589. secunda Octobris in insulæ Terceræ civitate *de Praya* duo homines extra urbẽ in campis prope muros fulmine in mortem adacti miserierunt.

XIX. ejusdem in Terceram venere XIV. naves ex Occidentali India, oneratae *cochemillia*, tergoribus bouum, auro, argento, margaritis aliisque mercibus. Quinquaginta numero fuerant cum ex *Havana* insula discederent, verum canalis exitu, ex iisdem XI. sæva tempestas oborta confregit, cætera etiamnum dissipata, huc illucque vagabantur. Postridie ex eadem classe navis ut stationem subiret insulæ propinquabat, at in obviam Anglorum navem, quæ tria duntaxat tormenta habebat, cum incideret, ipsa duodecim ejusdem generis balistis, quas *Gotelingas* dicunt instructa, obortum fuit certamẽ tormentis emissis. Etenim à longè ex insula concursum hunc speculabamur, mittebatq. Gubernator lembos duos cum sclopetariis in auxiliũ: verum ii antequam accederent nobiscum viderunt navem ab Anglis quassatã, ac fundũ perentem, erectis velis, nulla eminente reliqua parte: Ab Anglis ferè triginta homines cum Capitaneo scapha excepti, ac in terram expositi fuerunt, pereuntibus etiamnum pene 50. hominibus, ac divitiis, bis centenorum millium Ducatorum, circa aurum, argentũ, & margaritas fœdè submersis. XXVII. quatuordecim supradictæ Sevillam profectæ propè Hispaniæ oram à Britannis interceptæ in Angliam abductæ fuerunt.

Hisce iisdem diebus Commerlandius Anglus circa has insulas navigabat, crebroque ad *Muscetti* (tormeti genus est) ictum stationi *Angra* accedebat. Tum & *Graciosa* ac *Fayalium* adivit, ut narravimus, dromadesque multas abduxit, consternatione universali insularum. Post tres quatuorve

ab ejus discessu dies, in *Fayalium* venerunt sex Indiæ naves, sub duce *Johanne Dorynes*, quibus 14. milliones auri argenti que vehabantur. Ibi exposito onere, refectisque properè navibus, ac mox eodem resumpto, nullo postea discrimine in Hispaniã adpulerunt. Reversus Commerlandius creptam tanti lucri fælicitatem doluit.

Mense Novembri duæ ingentes naves in Tercerã venerunt: Prætoria nempe & Viceprætoria classis argenti. Dispererat easdem hyems procellosa magno naufragii periculo ut sentinatione salutem tueri cogerentur, & sæpenumero Britannorũ adventum exoptarent, quibus vitæ servandæ gratia libentè omne Argentum concessissent. Verum Commerlandius licet eo in tractu velificaret, iisdẽ tamen nunquam obvitis fuit, ut inde magnas post miserias stationem *Angra* subiret. Ibi citissimè exonerata magna opũ vi, supra 5. milliones argenti ostendebant, in laminis 8. aut 10. librarum, connecto promontorio, littorẽque argenteis laminis, ac cistis Realorum signatorũ plenis, maximã videntium admiratione. Millio decies centena millia Ducatorum valet; & excipio etiamnum margaritas, aurũ, gemmas, aliãque pretiosa registris nondum inscripta. Admiralius hujus classis erat *Alvarus Flores de Quisnones* æger tum ex morbo Indico, ex quo deinde Sevillæ obiit. Hic literas à Rege amplas habebat, cum imperio maris in omnes naves, ac terras, ad quas veniret. Summo ergo honore à Terceræ Gubernatore susceptus. Hic cum Gubernatore deliberans, consilium inquit ob infirmitatem navium Britannorũque incursiones, mittendi naves duntaxat ipsas vacuas in Hispaniam cum milite prædialiario, ut Rex certior factus argentum, ac opes classis securè curaret Sevillam vehi. Eam ob rem custodiendo argento, corporisque curandi gratia in Tercera remanebat *Alvarus*. Hic sexaginta millia Ducatorum in margaritis, privatis opibus suis reservata habebat, quas quidem nobis venales offerebat, receptis pro iisdem aromatibus, seu nummis per epistolam collybistarum. Demum duas hæc naves tam ex focis, quam militibus, trecentis aut quadringentis hominibus instructas tẽpestas consumpsit. Prætoria enim vi maris convulsa abibat in ima oceani, cum omnium qui ea ferebantur interitũ. Viceprætoria inclinatis malis prope *Sentivallum* terræ adjecta, in partes disrupta fuit. Ex ea homines aliquot natando salvati, rerum gestarum, diræque fortunæ nuncii erant.

Hoc eodem mense naves duæ grandes ex Hispanorum India venientes, stationique Terceræ ad dimidii milliariis spaciũ accedentes, in Anglicæ navis occursum inciderunt, quæ post tormentorũ diuturnos ictus naves eas Indicas binas cœpit in conspectu totius insulæ. Causa hujus animosæ prædationis hæc

Insula de Corvo.

Fulmine tacti duo homines

Capitur navis Hispanorum ab Anglis.

Capiuntur XIV. naves ab Anglis.

Commerlandius.

Divitiæ classis Hispanicæ ex India.

Alvarus Flores.

Ejus divitiæ.

Angli duas Hispanorum naves occurrunt.

Causa.

tionis hæc erat: Sub Gallorum titulo Angli quidam ante 8. menses glastum in Tercera navi excipiebant. Verum eorum fraudem detexit aliquis. Ideo navis in fiscum redigitur, bona omnia Regis in commodum venduntur, sociique cuncti comprehenduntur, libera in custodia habiti, quod in insula ferè clausi carceris vintulis velut teneantur, licet postea Dominico die post scopulum *Bresijl* dilapsi piscatoriumque lembum nacti aufugerint, petentes navem Commerlandii, qui tum forte id mare navigabat, remanentibus duntaxat in insula gubernatore ac mercatore, qui fideiussores dederant. Huic gubernatori in Anglia gener erat, uxorisve frater. Is ubi affinis sui captivitatem intellexit à Regina veniam impetrat instruendæ navis, reparandique damni ex Hispani alicujus captura, ut eodem modo fratrem suum redimeret. Idem ergo has duas naves, ut modò narravimus occupavit, astante mihi Britannico eo rectore. Captis navibus cum opulentia, supra tercentena Ducatorum millia, socios omnes dimisit in terram, retentis tantum duobus nobilibus misitque ad Gubernatorem literas, per Rectorem ex Hispanis, quibus indicabat velle se permutare cum fratre suo hosce duos nobiles; si ea illi sententia esset dimissurum se eosdem; sin minus abducurum in Britanniam. negavit Gubernator adjungens; petendam eam esse gratiam à Rege, quam impetrare possent ipsi iidem nobiles. Convivio hunc Hispanum Rectorem nostro admovebamus, qui pugnae ordinem referebat, Anglorumque ordines laudabat. Postea idem Rector Anglus nullo persoluto litro aufugit.

1590.

Damnum ingens Hispanorum.

Ianuario mense anno 1590. navis una in Tercera venit ex Hispaniarum India, tristis nuncia interitus 100. navium, circa Florida tractum, ex quibus hæc sola supererat: Inde computatione inita ex 220. navibus, quas anno 89. ex Nova Hispania, S. Dominici, Havana, Capite viridi, Brasilia, Guinea, &c. constabat discessisse, 14. tantum, aut 15. naves salvas advenisse cæteris submersis ac tempestate deletis.

Eodem Ianuarii mense in Terceram advenerunt ex Sevilla quindecim aut sexdecim naves, pleraque Belgicæ ac Britannicæ aliquæ, eam ob navigationem arresto detentæ. Militibus plenæ erant ac omni bellico apparatu instructæ, suscipiendum ad argentum ac transvectionem *Alvari Flores*. Eo autem tempore cum plurimi ibidem venti mare exagitent, navis nulla stationem audebat subire, quæque ei se commiserant aliquæ, detruncatis malis infinitis in periculis versabantur, vastato ex eadem classe Biscayæ navigio, rupibusque illiso, salvatis tamen hominibus. Ideo reliquæ naves alium tenebant, sparsæ pro venti arbitrio in XV. diem usq. Martii, ut toto hoc tempore

nullum anchoræ eijciendæ momentum esset idoneum, aut subeundæ stationis. Cessante procella incidit in hanc classem subdito Anglica navis 20. vasorum, quæ ob ingentem ventum vela cuncta pandere nequibat; Hanc capiunt Lusitani, vexillumque Anglicum trophæi instar puppi imponunt suæ. Verum a statione haud longe occurrunt iisdem duæ Anglorum naves, quæ jacturam eam penè reparassent, nisi civitatis arcisque propinquitas Lusitanis, tormentis emissis, favori fuisset. Angli omnes compedibus vincti inter se bini tenebantur. Hos sub foris positos vindictæ acri Oestro percitus Vexillifer Hispanus, quod fratrem in classe Hispanorum, quæ Angliam petebat amisisset, pugione nudo aggreditur, ac sex junctim sedentes jugulat. Duo, qui id facinus videbant reliqui, evitandæ cædis causa in mare desilientes ibidem submersi sunt. Scelus hoc Hispani omnes detestabantur; Lisbonamque Signiferum miserunt, quem Regis deinde sententia damnavit, dedendum Reginae Britannicæ. At amicorum precibus ereptus supremum tamè capitis supplicium luere debebat; Ni Veneris sancta die Lisbonæ Capitanei cuncti congregati, ipsi veniam summa prece impetrassent.

Capitur Anglorum navis

Facinus.

Duæ ex naves, quæ Admiralium classis (ut dictum est) insequabantur, altum petentes, in navem remotam à classe ac desideratam inciderunt, eamque cæperunt, expositis in terrâ hominibus. Erat hæc eadem navis quam in Tercera confiscatam narravimus: Vendita eam fuerat Hispanis ex India venientibus, ac nunc ad S. Lucæ oppidum delata, eodem arresto ad hanc navigationem adacta. Pollebat sanè velificandi celeritate, verum ab Hispanis directâ non itèr; abducta ergo pristinis Dominis in Angliam cessit.

XIX. Martii supradictæ naves 19. numero vela dederunt, argentum vehentes, ac generalem Præfectum *Alvarum Flores de Quinones* cum suis, instructæ omnes milite, armamentis, ac necessariis rebus, eo animo ut vel ad internecionem usque hostibus resisterent. Cursum, versus S. Lucæ portum direxerant, repugnante tamen vento, qui eas præter voluntatem ac *Alvari* decretum Lisbonæ flumini intulit bonâ fortunâ. Propè caput enim S. Vincentii viginti Anglorum naves jacebant, quæ classi huic occurrere auebant. Verum alia Hispanorum fors extitit, sine cæde aut pugna, quæ aliàs fuisset dubia, peractâ navigatione.

Hispani sub Alvaro feliciter enavigat.

Mense Martio anni 90. in Tercera insula Cometa conspiciebatur, sive crinitum sydus. Durabat 4. noctes, caudâ in Austrum porrectâ.

Primâ Augusti ad Gubernatorem Terceræ ex Lusitania & Hispania delatæ literæ significabāt, antè duos annos elapsos, navigasse ex Anglia 12. naves, ex quibus septem Lusitanorum

Lusitanorum Indiã peterent, quinque vero Malaccam. Ex quinque duæ perierunt in transitu freti Magellanicæ, reliquæ ad Malaccam accesserunt, quid autem ibi egerint eæ literæ non continebant. Ceteræ septem superato Bonæ spei capite in Indiam delatæ, oram Malabar tenuerunt, ibique sex Malabarum liburnicas ceperunt, item duas Turcarum triremes occuparunt, ex freto maris Rubri venientes, quibus dein abeundi licentiam permiserunt. Navibus aromate oneratis porrò proficiscebantur: Vbi autem onus susceperint, quævè frequentaverint loca, haud plane novi. Hæc ita scripserat Indiæ Prorex, dimissis literis Venetias, ac inde Madridam.

Augusti septima 20. Anglorum naves ex quibus quinque Regiæ erant Terceræ sese objecerunt, sub Duce *Martino Forbischero*, expectantes classium ex Hispaniæ India adventum, aliisque Occidentalibus locis. Insulas hæc classis omnes concussit, Fayalum præcipuè ex qua Tibicen Anglus tormento ictus missus petendi cibi ac potus gratia à Governatore Britanos omnes in vindictam concitavit, adeò ut Terceræ Dux lembos quosdam cum pulvere tormentario, panèque biscocto eò mittere cogeretur; verùm nihil mali porrò ab Anglis ejus rei gratia tentatum.

Eodem tempore naves duæ onerariæ ex Lusitania venientes Terceramque petentes, medio mari, duas Regiæ naves invenerunt. *M. Johannes Harckles* præerat: Eæ onerarias apprehendunt, ac postea dimittunt: Nunciabant nobis naves singulas Anglorum 80. tormeta habere; Capitaneumq. *Dracum* canalem Angliæ servare, ut classi *Carunbia* venienti (quæ 80. navium erat, milite, victu, ac armamenti instructarum, missa in Britanniam ad subsidium ligæ Galliæ) intenderet, ac esse adhæc apud S. Vincentii caput 10. naves, ut elapsas Indiæ naves circa insulas certò interciperent.

Prima Septembris in S. Michaelis insulam myoparo venit ex Brasiliæ portu *Pernanbuco*, afferens Pernanbucum appulisse Admiralium classis Indiæ, quod a S. Helenæ insula aberrasset, necessitateq. coactus hunc portum petiisset, licet aliter Rex omnino velit, ob vermes qui in hac parte naves corrodunt. Admiralius hic *Bernaldinus Rybiro* dictus anno præterito 89. ex Lisbona cum quinque navibus in Indiam profectus fuerat. Quatuor salvæ in Lusitaniã redierunt, quintam (ut creditum est) quod nusquam sese ostenderet tempestas absumpsit. Prætoriam duæ Britannicæ naves obviæ miserè vastaverant, verùm & ea salva portu tenuit.

Quinta ejusdem mensis dromas in Terceram venit ex insula *Corvo* cum 50. hominibus, quos Angli eam in insulam spoliatos exposuerant. Erant hi ex navi Hispanicæ Indiæ, nunciabantq. præter illam quatuor

etiamnum naves ab Anglis captas, cum dromade in qua Regis arbitrium erat super navibus Lusitanicæ Indiæ, esseque eos classe quadraginta navium Dominos maris, ut ne lembus quidem elabi posset. Idè & Indiæ Lusitanicæ naves altitudinem 40. & quadraginta duorum graduum currebant, atq. inde Lisbonam evitantes itè S. Vincentii caput, aliter vix salvæ, manus Anglorum evasisent, quod omne tum mare Britanni tenerent: Ut & Rex *Havana* classi mandaret moram in alterum annum. Ne prædæ esset, licet ea cunctatio nautis damnosa valdè sit, multique clam sese abripiant, quos omnes Angli captos exponebant in terram, ut in Terceram semper penè aliquos exutos homines appellere videas.

XIX. in Terceram venit dromas cum officario Regio, qui navis Malaccæ creptas naufragio facultates quarum gratia nos ibidem morabamur curaret vehi in Lusitaniã. Profectus etenim erat e *Carunbia* portu, cum 40. bellicis navibus *Alonsus de Basan* ut classem utriusq. Indiæ custodiret; sub eo præsidio Malaccæ quoq. bona usque ad flumen deducerent, Verùm ob ventum adversum ad insulas accedere nequibant, præter duas naves quas tempestas à reliquis dispererat. Hæ classem nullam conspicientes eandem quæsituræ discesserint. Atque interim Rex consilium mutans classem revocat, Indiæque naves jubet opperiri (ut dictum est) sublatâ nostrâ spe avehendarum mercium, ac in commodius tempus dilatâ.

XXIII. Octobris in Terceram adpulit dromas nuncia ex quinque navibus, quæ anno 90. Lisbona discesserent navigaturæ in Indiam, quatuor reversas postquam quatuor menses abfuissent, Prætoriamq. solam enavigasse, quæ post infinitas miseras ac 280. hominû mortem in Malaccam delata fuit. Vehabatur hac navi Prorex *Albuc-
quercquius Mathias*. Is nè illius dignitatis administrandæ facultatem amitteret, obstinatâ mente infaultum hoc reliquis iter emensus erat. Viri hujus probata virtus, cum etiamnum (ut ego eundem in India cognovi) Militem Ducemque ageret laude summa, apud Indos celebrata, dignaque imperio tanto habebatur, At id ille nactus, mutatis moribus, arrogantia fastidiosus, multa indigna commisit. Inter alia navi suæ appingi Fortunæ typû curaverat, quam ille baculum manu tenens agitaret, cum hoc symbolo. *Quero que vincas*, id est, volo vincas: quod a Cardinale aliisque nobilibus eum deducenribus notatum, stoliditatis haud-quaquam reprehensione caruit.

XX. Ianuarii ex Lusitania in Tercera intelleximus Anglos cepisse ratem, quam Rex in Lusitaniæ Indiam mittebat nunciam reditus navium Proregi. Ea quod ceteræ naves reversæ essent plurimum argenti ferebat, quin-

Classis sub Martino Forbischero.

Vermes navibus infesti.

Mathie Albucquercii conditio.

Capiunt Angli naves in Indiā missas & ex Minæ loco venientes.

bat, quinquies centena Ducatorum millia, ex Realis 40. stuverorum, aliāq. item merces. Eodem tempore occupatam constabat navem auro oneratam ex *Mynæ* loco venientem, duasque alias naves pipere ac aromatibus oneratas, quæ Italiā peterent. Earum Piper duntaxat 170. mill. Ducat. valebat. Has naves Angli in Britanniam abduxerunt.

Terræmotus terribilis.

Mense Julio anno 91. terræmotus insulam *S. Michaelis* quassavit, à 26. Julii usque in 12. Augusti continuus, ut nemo ædibus se tueri auderet, turbā omni per campos dispersa, quos miserabili fletu repleverat. Ruebant etenim plurimæ ædes, totāq. penè urbs *Villa Franckæ* dicta funditus pessundata interibat, destructis omnibus monasteriis ac domiciliis, quibusdam adhæc hominibus ruinā oppressis. Terra aliquot in locis patula hiatus præbebat, translataque sunt rupes, vastatis ac collapsis quibusdam montibus. Tantā sanè motus violentia, ut mare ipsum tremere, navēsq. quæ stationi adjacebant, prorsus quasi mundi cardines vertendi essent. Fons item erupit subito è terra, limpidissimæ aquæ scaturigine, per quatuor dies clarus, ac deinde obturatus. Audiebantur mugitus subterranei & dira tonitrua, velut si *Demonum* catervis antra opplera fuissent, deficientibus multis præ timore & vita & animo. Tremuit itē quater Tercera, ut converti videretur, nulla tamē celebri jactura. Terræmotus hisce insulis penè assiduus est. Ante 20. annos aded alio quodā motu mons altus, qui apud *Villam Franckam* jacet, dissipato vertice ac comminuto, totam pene urbem terra obruit, multosque mortales suffocavit.

Classis Hispanorū in Tercera missa.

XXV. Augusti in Terceram venit classis Regia ex *Farolo* 30. majorum navium, ex *Biscaya*, *Lusitania*, ac *Hispania*, & decem *Belgicarum*, quas *Uliebotas* vocāt, *Lisbonæ* aresto ad ministeriū Regis coactæ, exceptis aliis minutis lembis, ac *Pataxis* quibus speculandi curandarumque rerum necessariorum classi studium erat. Præsidaria esset hæc classis navibus ex *Hispaniarum India* venientibus; *Germanicæ*que naves merces amissi *Malacitani* navigij in reditu susciperent, ac *Lisbonam* veherent.

Richardus Groenveldii facinus.

XIII. Septembris præacta classis *Corvo* insulæ accedebat, circa quam Angli stabant, succincti classe sexdecim navium, expectantes classem *Indiæ* ex qua jam aliquot occuparant. Admiralius *Thomas Hauwer* Britannus, cognoscens Regiæ classis potentiam, imperat suis; Ne aliquas naves adorirentur, aut a sua discessionem facerent. Ceterum Viceadmiralius *Richardus Groenveldt* non obstante Præfecti jussu, cum navi quam *Revangam* vocabant classem universam *Hispanorum* adit; Ordinibus se infert, tormentaque quanta potest vi explodit. Verum suis non pari ardore subsequētib; desti-

tutus, continuo sex septemve navium corona cingitur. Ibi pugnat validè, sese defendit, hostibus nocet, duasque naves, unam *Uliebotam* novam adhuc sexcentorum vasorum, ac *Biscayæ* alteram, tormentis conficit, fundoque donat. Demum post 12. penè horarum conflictum capitur. Ceciderant ex *Hispanis* 400. ex *Anglis* centum, cum idem *Groenveldius* in penitioribus cerebri ex balistæ ictu vulnus suscepisset, ex quo postmodum obiit. Læsus hic deferebatur in *S. Pauli* navigium, quod *Alonsus de Basan* generalis Præfectus classis *Hispanicæ* tenebat. Ibi ei chirurgus *Hispanus* vulnus obligat. Verum colloquium ejus *Alonsus* recusabat, cæteris tamen nobilibus ipsum adeuntibus. Mirā animi cōstantiā tandem, quod lethale vulnus esset, ad mortem sese cōposuit, testatus primū ignavia fœdissima sociorum derelictum se, ac proditum, mori fidelem *Reginæ*, ac hæcenus gloriæ plurimæ compotem, summa cum animi sui tranquillitate. Mortui cadaver mox in mare projectum fuit. Erat hic *Richardus* nobilis in *Anglia* summus, stimulatus ergo ad bella, *Reginæ* se suaque sponte obtulit, multis sane facinoribus clarus, ac insulis timendus, famosusque Dux. At insitā crudelitate suis perinde infestus ac metuendus ob scævitiā imperabat. Nam cum velo polleret velificandique arte navis, nauta ut vidit desertum *Richardum* à sociis, illud explicare voluit, ac effugere manifestum periculum. Sed obstiterit *Richardus* crucem minitatus iis, qui velo manum admoverent, mortique se ac suos audaci confidentia obtulit. Vitreos idem calices pertinacia insigni naturæ epotos, solemnibus in conviviis dentibus rumpebat, ac deglutiebat, fœdus cruento ore, sanguineisque ob aciem vitri gingivis. Superstitēs Anglos victores per navigia distribuerunt, Capitaneū nempe, Nautam, ac alios, quibuscum deinde in Terceram enavigant, ut rates suas eo certamine destructis repararent. Cum socio itaque meo inspiciendi causa littus peto, ac navem *Biscayæ* ex 12. Apostolis magnam sub Duce *Bertandono*, qui Generalis *Biscayæ* navium in classe *Hispanica* olim fuerat, conscendo. Dux visos nos advocat, invitat humaniter, prandioque quod etiamnum celebrabat admovet. Dux *Anglus* captus ei adsidebat, holosericam vestem nigram indutus, ex quo tamen nihil intelligere poteramus, quod præter *Anglicam* & *Latinam*, (qua etiam *Bartondonus* aliquo utebatur modo) nullas linguas calleret. Impetrat postea *Anglus* veniā à *Gubernatore* adeūdi insulam, in qua accinctus gladio, (qui ei honoris causā concessus ac relictus fuerat,) & diversorio nostro se intulit, cumque *Anglo* illo mercatore cujus socios elapsos naravimus colloquitur, ac à *Gubernatore* convivio honorificè excipitur. Nauta item ad insulam

Mira naturæ pertinacia in calicis vitrei manducatione.

insulam delatus in diversorio nostro erat, in decem fere locis vulneratus, ex quibus demum plagis inter Lisbonam & insulas obiit. Scripsit Dux Anglus literas ad Admiratum Angliæ, quibus rei gestæ ordinem explicabat, eidem Anglo Mercatori easdem relinquens curandas. Postea Lisbonam delatum hunc humaniter habere Lusitani ac *Setuballo* cum cæteris captis Britannis in Angliam remiserunt.

Classis Hispanica etiamnum circa insulam *de Corvo* permanebat, usque in Septembris ultimam, collectam tum ac adunata classe 140. navium ex Indicis Hispanisque ratibus. Ceterum ea dum velificationem Terceram versus parat immanis tempestas subito oritur qualem insulani memoria hominum haud fuisse prædicabant, tantam maris iracundiam, ut fluctus, altos illos horrendosque Terceræ scopulos superarent, vivosque pisces injicerent, septem aut octo dierum continuam procellam, terribili fremitu undarum, ventorumque, ut vel nos in insula degentes supremus horror haberet. Concussis interim vasto in mari navigiis, quæ rupibus illisa, passim interibant, ut undique nil nisi contractas tabulas, hominumque fluctuantia cadavera aspiceres, tristibus nunciis cladium continuarum huc illucque discurrentibus. Supra 12. naves circa Terceram ita fractas cognovimus, ut per 20. dies post ejus tempestatis favitiam, nihil operis haberent antiquius homines quam cadavera impulsa littoribus educere. Ipsa item pridem capta Anglorum *Revenga* navis scopulo illisa frangebatur, prope tractum Terceræ pereuntibus 70. viris, quos Gallæcos, Biscaynos, ac Anglos aliquot captos habuerat, superstitite tantum uno, qui per rupes sese proripiens, confrecto cerebro, ac corpore multis adfecto plagis, ex adpulsu per maris violentiam in scopulos, Tragediæ ejus eventum denunciabat; Confessione delictorum expiationem implorans, quam peractam, mox obiit. *Revengam* navem plurima ex ære tormenta olim muniebant, quæ tunc mare cuncta preffit, cum spe tamen insulanorum eadem æstivo tempore educendi. Inter eas item naves, quæ circa Terceram frangebantur erat & Belgica, albæ Columbæ titulo, sub nauta Cornelio Martino Schiedammeni Batavo. Hic impotentia Ducis, ac militum, quos centum numero vehebat, cum tempestate jactatus huc illucque impelleretur, & in Terceræ insulæ conspectum venisset, cogitur, ac compellitur, minis & verberibus, insulæ accedere, terramque quam sibi portum inscitiam damnosissimam præsumebant, subire. Restitit nauta, sed frustra, reclamante Duce. Ergo jam ætate provectus, ut vidit mortis diræ manifestas species, terræ appropinquans, filium quem in navi habebat arctè complexus supremis illum verbis compellat, utque se salvaret quanto maxime

posset studio, nullam ulterius senis habitacuta monet. Interim navis in scopulos, qui eo in tractu asperissimi ac horridi insulam muniunt dilabitur, ac in partes confrecta abit, decidentibus utrinque patre ac filio, cæterisque hominibus. Stabant incolæ quidam subere extremitati funium alligato, quibus eos in terram protraherent, verum frustra ob turbulentiam maris, ut ex eo numero hominum, quindecim duntaxat salvarentur, quibus & crura rupta erant, comminutaque brachia. Inter hos & nautæ istius filius, quatuorque Belgæ pueri videbantur. Reliquos Hispanos, Ducem, Nautamque mare absorpsit. Circa alias insulas non minor clades fremebat. Nam circa S. Georgii duæ naves perierunt, circa *Pico* totidem, circa *Gratiosa* tres, ita ut mare prorsus tectum esset tabulis, horrendo spectaculo. Prope S. Michaelis insulam 4. naves mare hausit, ac inter Terceram & S. Michaelis tres, penetrante naufragorum clamore, ad insulanorum usque aures. Ceteræ altum tenebant, malis privatae, ac penitus dissipatæ, ita ut ex 140. navibus triginta duæ tantum, aut tres in Hispaniam & Lusitaniam salvæ venerint, post varias molestias, ac infinitos labores. Hoc sane navium fædo tristisque interitu mercium Malaccæ navis reliquarum vectura in Lusitaniam cessavit, nobisque aliud commodus tempus erat expectandum.

Ceterum Piperis conductores, dominique mercium reliquarum, quas ex Malaccæ navi salvatas in Tercera custodiebamur, quod nulla alia spes superesset, à rege ægrè veniam impetrant implendis navibus proprio periculo, quibus in Lusitaniam merces aveherent; cautionemque præstant ac fidejussores, deferendi easdem in Indiæ Lisbonæ domum, ut rex tributa colligat, ipsique modò in Tercera facultates susciperent sub registro, &c. Ideo Flissingensem quendam Piperis Conductores emiserunt in Terceram, cui Caryophylla, Macis, nuces Myristicæ, aliæque aromata pro onere cederent tantum denegata suscipiendi Piperis facultate, quam Rex nondum concesserat. Ea circa Novembris finem advenit, quodque tempestates tum periculosae essent, ac mare ab Anglorum navibus tutum, præproperè rebus cunctis curatis vela dedit Lisbonam repetens. Ea vehebar & ego nullo occursum, præter navium decem Hollandicarum, quæ frumeto ac tritico oneratae *Lyornam* petebant Italiæ portum. Ità Deo favente anno 1592. Januarii secundam die Lisbonæ flumen subivi, cum novem anni à discessu meo ex eodem portu essent elapsi. Ibi usque ad Iulii mensem hærens res meas curavi, eiusque 17. *Setuballum* proficiscebam, quo in loco naves quedam erant Hollandicæ, quas conscendens *Setuballum* 22. Iulii reliqui, cursu in Hollandiam directo, classe 12. navium. Altum petebamus quod ventus adversus esset. XXVI. ejusdem

Tempestas
enormis.

Vastat naves
Hispanorum
fœdè.

Naufragium
luctuosum.

Naufragia
varia.

Ex centum
quadraginta
navibus 30,
duntaxat
salvæ.

Piperis conductores
merces
superstitites
Malaccæ suo
periculo curas
avehi.

Enavigat 10.
hænes hugo.

1592.

Hollandiam
repetit.

eiusdem perpetua tempestate cum alia navi ejus classis ad palmi distantiam duntaxat concurrebamus, magno submersionis periculo, vixque expediri poterant res nostræ concursu antennarum, tenui spe salutis ni auxilio divino segregatæ tandem rates fuissent; cum alterius navis minimi veli malus decidisset classemque relinquere cogereetur. Perfluebat & alia disructis compacturis, quam recipiens se Gubernator, deinde littori illisit, ut mortales eo modo salvos tueretur.

Primâ Augusti cum altum teneremus in 90. mill. quoddam adversus nos ventus impelleret, tres naves conspeximus, sed mox extra adspectum ferebantur. Quarta tres aliæ classem subibant; Nos Biscayæ existimabamus; tribus quatuorve tormentis per nostros explosis discesserunt. XVI. etiamnum flante adverso vento victus cibisque, quoddam quindecim essemus itinerantes, præcipue circa potum imminuebatur, ut ordinem mensuramque instruere cogereetur; adhuc 120. mill. distabat *Heyfant* medio ponto (ut vocant) nobis circa 46. grad. degentibus. XIX. tempestate oborta tres è classe nostra naves sequi nequibant, convulsæ nimium. XXIV. ejectâ bolide fundum indagavimus magnâ omnium lætitia. Erat enim initium canalus inter Angliâ & Franciam. XXVII. navigantes nos in canali duæ Anglorum naves speculabantur, verum innox oram repeterunt. XXIX. tertiam *Goutsterra* & *Dortmuyda* vidimus. Postridie insulam *Veltim* superavimus, oram semper legentes. XXX. capita subibamus, ibi navis Regina stabat, at subductis ea anchoris oram Angliæ repetebat, nulla nostri cura. Ibi prope *Doeveram* quatuor viros exposuimus, ac mox vento valido Septentrionalem pontum sulcabamus, nullo impedi-

mento. Prima Septembris cælo caliginoso ventoque in Caurum porrecto terræ adspectus nobis ademptus erat. Ceterum vespertino tempore occurrebant ex Orientalibus oris duæ naves, quæ ut sese sequeremur admonent, quoddam Texaliæ insulam agnovissent. Nosque interim detectâ terrâ, quam Texaliam arbitrabamur relictis reliquis ad eandem accessimus. Verum *Uislandiam* agnovimus, magno nostro periculo, cum oram temerè subjissemus, tendentibus alio cursu in Texaliâ reliquis navibus. Vento utebamur parum secundo, & ab inferiore ora cursum vix poteramus repetere, accedente adhuc magna vi tempestatum subitæ, ita ut minimus malus rumperetur, cum major antè nutasset duro gemitu. Inde multi desperatè anchoræ eo in loco emissionem suadebant. Ceterum Dei nutu ventum adepti clementiorem, magnâ difficultate circa Solis occasum Texaliam sine fundi ullo exploratore tenuimus, quoddam obventi imperum nemo auderet occurrere. Ibi Dei magnam bonitatem experti, fuerat in talibus gratiarum actione anchoras dimissimus. Secunda Septembris manè *Conestabilis* noster dum tormenta purgat, in lætitiâ adventus nostri celebrandam, ante Enchusæ urbem triumphaturus, ignis pulveris nitratu cochlear invasit, eique dexteram eripuit, aliæque corporis membra fervore offendit, Id infortunium gaudio nostro moderamen attulit.

Tertia ejusdem Enchusiam intravi, ibique matrem, fratrem, sororemque incolumes repperi, cum jam XIII. anni & dimidiis à discessu meo elapsi essent.

Deo summo sit laus, sit honor,

sit gratiarum actio in

omne ævum,

AMEN.

FINIS.

Errant in terra adspectu.

Cum gravi periculo.

Texaliæ statum tenet.

Enchusiam intrat Iohannes Hugo post XIV. penè annorum peregrinationem.

DESCRIPITIO TOTIVS GVINEAE TRACTVS, CONGI, ANGOLAE, ET MONOMOTAPAE,

EORVMQVE LOCORVM, QVÆ E REGIONE C. S. AVGVSTINI
in Brasilia jacent. Proprietates Oceani; Insularumque ejusdem,
S. Thomæ, S. Helenæ, Ascensionis &c. Portuum, altitudinis,
Syrtium, vadorum, ac fundi. Miræ Narrationes
Navigationum Batavorum, cum interio-
ris terræ descriptione.

*Nec non diffusa explicatio in Tabulam Cosmographicam Insulae S. Laurentii sive Ma-
dagascar, cum Detectione Syrtium, scopulorum omnium, ac multitudinis Insularum
hujus Indici Maris, situsque terræ firmæ à Bonæ spei Promontorio per
Monomotapam, Zefalam usque ad Mossambicquam, ac mox supra
Quiloam, Gorgam, Melindam, Amaram, Baru, Magadoxo,
Doaram &c. usque ad Rubrum Mare.*

ACCEDIT NOVITER HISTORIA
NAVIGATIONVM BATAVORVM IN SEPTEN-
trionales oras, Poli que Arctici tractus, cum Freti
Vaygats detectione summâ fide relata.

HAGÆ-COMITIS
Ex officinâ Alberti Henrici.
ANNO 1599.

DESSERIPITIO

TOTIVS GVINAE TRAC-

TVS CONG. ANGLAE ET MONOMOTAPAE

FORVMQVE LOCORVM QVE E REGIONE C. S. A. G. V. S. T. I. N. I.

in huius facie. Proprietates Oceani; Inhabitationes ejusdem;

S. Thomae, S. Helene, Ascensionis &c. Portuum, &c. Indiarum;

Synonima, vocabula, ac fandi. Alias Partium;

Navigationum Partium, cum indicio

in serie descriptione.

Terminis huius descriptionis in P. ad hunc Christoph. de An. f. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Navigationum Partium, cum indicio

Synonima, vocabula, ac fandi. Alias Partium;

S. Thomae, S. Helene, Ascensionis &c. Portuum, &c. Indiarum;

Proprietates Oceani; Inhabitationes ejusdem;

FORVMQVE LOCORVM QVE E REGIONE C. S. A. G. V. S. T. I. N. I.

ACCEDIT NOVITER HISTORIA

NAVIGATORVM BATAVORVM IN SEPTENTR.

tionales omnes, Polus Arcticus, cum fidei

Navigationum Partium, cum indicio

HAC COMITIS
Ex officio Alberti Henrici
Anno 1599.

DESCRIPITIO GVINEAE, CONGLI ET ANGOLAE, TRACTVSQVE SVpra

Bonæ spei Caput, àc Insularum Maris,
S. Thomæ nempè, Ascensionis,
S. Helenæ &c.

Um Indiæ Naves univer-
sam penè Africæ oram
velis prætexant; huic itè
volumini Tabulæ quæ-
dam accedunt, quæ Afri-
cæ partes ostendunt Na-
vigantibus eo in Tractu illustres, omissis
famosis Canariarum, Capitisque viridis
insulis, regnisque jisdem objectis in Africæ
firma, *Gualata*, *Tombuti* & *Melli*, Quorum
Gualata angusta admodum est àc tenuis ob
victus inopiam, milio excepto vix alterius
frumenti aut leguminū ferax. *Tombutum*
magnitudine àc incolarum multitudine
præstabilius, frumento, itè pecore, lacte,
& Buryro; at sale carens. *Melli* Frumento,
carne, àc Gossypio pollet. Subsequitur
Guinea Regnum potentius, situm in Æthi-
opia vel Nigritarum terra.

Ceterum plenioris scientiæ gratia no-
tandum est veteres Africam in quatuor præ-
cipuas partes distribuisse, in Barbariam nem-
pè, Numidiam, Lybiam & Æthiopiam, aut
Nigritarum terram, exclusa Ægypto, Abexi-
norumque regione, quæ hodie Præbiteri
Iohannis dicitur, ac itè ab Æthiopicis
sive Nigris habitatur, qui ex scripturæ au-
thoritate proprii sunt, àc Africæ inter pri-
mates incolas numerari debent, licet super
ea re adeundi sint Cosmographi àc impri-
mis Africæ descriptores.

Vt ergo ad *Guinea* Regnum revertamur
in quo Lusitanorum Gallorumque com-
mercia jam à multis annis celebrantur,
hodieque etiam nostratium: Confine id est
Regno *Melli*, vastoque flumini *Nigro*,
complectens in longitudine 500. mill.,
quæ 100. fermè Germanica conficiunt.
Lusitani hic Arces quasdam habent nem-
pè Castellum *Mimarum* in Aureo tractu
situm. Hic itè *Tractus Granorum* est *Me-
legete* dictus. Homines nostri hoc anno
qui oram hanc petebant primum delati
sunt inter *C. de las Palmas* & *C. de tres Pun-
tas*, ibique altitudinis 20. ulnarum fundum
invenerunt. Verum Myoparone terram
petentes, ad locum quendam accesserunt,
frequentem casis, àc Arce in rupe ædificata
munitum. Iuxta quam Nigritæ multi ver-
sabantur; ibi ita tormenta explodebantur

ut cogerentur discedere. Vico nomen erat
Achombene terræ autem *Chaine*, ut ego
puto *Guinea*. Arcem hanc Lusitani tenent
invalidam tamen, eam ad tormenti ictum
duæ rupes in mari prætexunt, inter quas
Arx curvo flexu sita remo acta navi petitur,
distatque a *C. de tres puntas* 3. aut 4. mill.
Vterius aliquantulum terra montosa ac
salebrosa apparet, multis distincta arbori-
bus, inter quas crassitie in orbem ulnas 16.
aut 17. quædam complectuntur. Inde cir-
ca vicum quendam *Cermentijn* dictum ve-
nerunt, in quo multitudo hominum est ac
commercium frequens itaq. & nostri lin-
teamina ibi cum auro permutarunt. Pro-
bâ aurâ ad ypolibonotum ac Notapeliote
profecti bidui tempore 2. tantum gra-
naçti fuerant, ut 48. horarum spacio unū
duntaxat gradum superarent, licet ventus
continuo satis validus esset. In causa est
fluctus ea in plaga decidens ad Cæciam ac
Mesocæciam, versus oram. Qui ergo ex
Aureo portu *Caput de Lopo Goncales* aut
S. Tome insulam petit Australi tractu
quantum maximè potest abire debet, nullo
auræ favore misso, eritque ea in re difficul-
tas magna satis ne recidat, infra Caput in
Gambæ rivum, aut alium locum, nisi vento
plane in Zephyrum inclinato, aut alio præ-
sidio ex septentrionali aura, ut eo modo
Austrolem tractum caperet; aliter vix fieri
poterit, cum quibusdam ea navigatio per
sex septemvè hebdomadas inertis successu
ducta fuerit.

Hic considerandum est: Quo ad Lineam
propius accesseris eo ventum Australiorem
invenies, ut & superanti eandem ventus sit
Australis ac Meso Phœnix, aut altior etiam.
Itè notandum S. Thomæ insulam haud
procul abesse cum volantes majoresque
Pisces apparent.

Enimverò cum *Guinea* populis facile
commercium est, præsertim apud eos, quos
Lusitani non ita possident, hominum alias
raptores, àc odio eam ob rem habiti.
Terra ipsa incolis frequens est, qui tamen
Deum ac humanitatis ordinem ignorant,
gentiles & idololatæ. Abundat auro, Ebo-
re, Frumento, Pipere Æthiopico, Oriza, Mi-
lio, àc Gossypio, plurimisq. fructibus quo-
rum

Crassæ Arbo-
res 16. aut 17.
ulnas.

Vicus Cerme-
tijn.

Ventorū circa
Æquinoctia-
lem conditio.

Guinea stu-
tus.

Africa in qua
tuor partes
veteribus di-
visa.

Exclusa Æ-
gypto ac A-
bexinorum
tera.

Guinea situs.

Magnitudo.

Arces Lusita-
norum.

Narratio Na-
vigationis Ba-
tavorū àc ad
continentem
accessus.

Diversi ii 100.
numero ad D
Paludanum
delati.

rum mihi inde centum differentes, ac incognitæ, nondumque descriptæ species allatæ sunt. Ad hæc ibidem omnigenæ grandiores fabæ crescunt, quædam ex arboribus, folliculis cubitali magnitudine, ac manus latitudine, aliæ rubræ ac nigra Turcicarum nostrarum instar, majores tamen, albæ item ac rotundæ, una contentæ singulæ capsula, more ciceris, etiã aliæ rotundæ & minutæ, coralini coloris rubri, distinctæ maculis nigris, quales Ægyptus habet; visas ibidem à me, vocanturque *Abrus*, quas & Doctissimus *Prosper Alpinus* Libro in laudatissimo Ægypticarum herbarum describit; crescunt insuper duriores aliæ, maculosæ, marmoris specie variæ &c.

Animalia
Guineæ.

Quadrupedum Aviumque summam habet copiam, præcipue Pavonum, Gallinarum sylvestrium, Psittacorum cineritorum, ac Nisorum, avium minutarum quæ ex ramis arborum artificio singulari pendulos nidos dimittunt, (quales mihi allati sunt) ut à serpentum infesto morfu tuti sint. Piscium non minor abundantia fertur. Nihil ut iis desit præter Doctrinæ Christianæ sanitatem, quæ saluari possent. Aère autem fruitur calido admodum ac intemperanti, nostrorumque naturis incommodo, singulariter pluviae nocent, quæ corruptiones magnas ac vermes generant, quod calida ac humida putrefactionis mater sit. Inde plurimi morbi nascuntur, febres cum primis fervidæ, fluxus ventris, Dysenteria &c.

Piscium copia.

Aër maleficus.

Persequentes tractum, *Principis Insulam* transmittunt, ac ulterius sub lineæ *S. Thomæ*, ita dictam quod Apostoli *S. Thomæ* die inuenta fuisset.

S. Thomæ Insulae magnitudo.

Sexaginta ferè Italix milliaria Insula hæc in latitudine habet, ea duodecim nostra faciunt, in circuitu autem 180 quæ triginta sex Germanica sunt. Sphæricâ penè formâ jacet. Zingiberis ac saccari feracissima, aliarumque rerum ad victum pertinentium, ob pluviam ac rorulentos humores, qui manè singulis ibi diebus tellurem recreant, ac ejusmodi fructuum incrementa adjuvant.

Vada ante flumen Gabæ periculosa.

A *S. Thomæ* insula in *Mesurum* deflexi ad flumen sive Rivum *Gabæ* accesserunt cui vadus locus obiicitur, ad 3. aut 4. ulnas, æstuosus valdè, ob fluctus maris, ac fluminis inter se obvios. Fluvius hic duorum milliarium latitudinem habet & quod excurrit, utrinque eum multæ arbores prætexunt, nullâ tamen incolarum frequentia, idcirco juxta ventorum condiciones pergebant, nunc terræ admoti, nunc verò mari in alto navigantes. Tractus hic ad Austrum & Septentrionem vergit profunditate maris exigua, ut remotis à terra vel ad sesquimilliare, tantum duodecim aut tredecim ulnarum altitudo sit; atque accedentibus propius ad milliariis dimidii spacium quatuor, quinque, sex aut septem tau-

tum ulnæ supersint, Appropinquare tamen tutò potes quod fundus ipse purus sit, ac aura quædam de nocte afflet è terra, quam inde *Terrenam* nuncupant, præsertim non longè absentibus. Ulterius aliquantulum ora Occidentior reperitur, usque ad *Cap. di Lopez Gonçalim*, quo in loco cum indigenis tractare occæperunt tenui tamen successu, quod Galli quidam antè paruum tempus omnia ibidem vastassent: Hic, cum sederent jam aliquot dies, multa ex moribus incolarum peregrinoque vivendi genere intellexerunt.

Altitudo circa
oram Gabæ.

Primum autem quod ad religionem attinet. Deum ac divina penitus ignorant, quidam solem ac Lunam venerantur, alii arbores quasdam, aut Terram veluti nutricem ac omniparentem. Inde sputo terram maculare pro crimine habent. Rarò prodeunt sine magno, lato, ac evaginato cultro, quæ manibus tenent. Vtriusque autem sexus homines cute discissa diversimodè ac stupendo more, visuntur. Cultris ita pellem lacerant, ac deinde eandem unguento quodam colorato fricant. Antequam bibant semper aliquid primum è poculo effundunt. Inter prandendum nunquam potant. Post remotas mensas valido aquæ, seu vini de *Palma*, aut aquæ melle admixto decoctæ haustu sitim explent.

Mores habitantium circa
Lupi Gundizalvi Caput.

Manè vel interdiu obuui inter se, aut Primatè salutantes, honoris in signum, in genua procidunt, manusque coplodunt, genuatim residentes, donec ille salutationem reddat, eodem pulsu manuum, alias inter se coplodunt hisce verbis *Fuio, Fuio, Fuio*, quibus & viâ ac præsidium cõcedunt, aliâque fausta declarant. Incolæ furaces sunt circa advenas, non item circa suos: fœminæ verò fornicationi ac libidini deditæ, præsertim cum advena, nullâ ibi existimatione probri. Quidam vero inter eos viri rotundas cistulas sive thecas è collo pensiles habent è corticibus factas, majores minoresque, haud absimiles his, quæ apud nos in diversoriis elemosinæ iniiciendæ causâ dependent: verum in iis contenta nequaquam patiuntur aspici. Viri juxta ac fœminæ plurimum nudo capite degunt, capillo mirifice formato, ac vincito, brevior tamen, quidam galeros ferunt ex arborum corticibus aut Indicis Nucibus confectos. Quidam fascies plumarum numerosâ serie gestant, filis ferreis capillis alligatos. Galerorum ac plumarum eas formas mihi complures allatas possideo. Quibusdam superiore in labro foramina sunt perque Nasi interiora labiorumque vulnera Eboris partes inserunt, daleri magnitudine, in ramum desinentes, forramini aptum, ita ut os tegant ac naribus accedant. Aliis ex interstitiis narium, ac labiis ebur dependet, quibusdam Conchæ minores ac dentes in ornatum (ut putant) cuius item gratiâ quidam inferius quoque labrum terebrant,

Galerorum ac
Plumarum
formas.

Faciei Ornatus.

Descriptio Guineæ.

Inaures.

terebrant, ac linguam per hiatum exerunt. Plurimi item ex viris ac etiã fœminis Inaures gestant, trientali aut quadrantali pondere. Aliis bacilli ex auribus sunt, lati quinque aut sex digitos.

Vestitus.

Vestimenta ceterum constant ex storea facta è libris arborum, rubri coloris, ad pudendorum tegumentum. Ys storeis quidã pelles simiarum, Cercophitecorum, aliorumque sylvestrium animalium appendent, cum nola quæ medium tenet, prorsus ut apud nos Vaccis ac ovibus fit. Corpora rubro colore pingunt, quem ex rubro ligno, quale & mihi inde allatum est conficiunt. Pulchrum colorem diffundit, leviolem tamen, quam is quo Brasilianum lignum adficit. Oculum proinde & unum rubore inficiunt, alterum verò flavo colore aut albo, inductis ad ista per faciem tribus quatuorve lineis.

Corporis pistora.

Plurimi hominum incolarum cingulum ex Bubali corio gestat, pilosum etiamnum. Id fere ad palmi distantiam conjunctum anteriùs, à quaque extremitate particulã eminente, minuto vinculo stringitur. A ventre brevem latumque è ferro cultrum dimittunt, vagina ferrea tectum.

Tela.

Cingula hæc quædã lata sunt duos aut tres palmos & amplius. Supra eos cultros aliis missilibus item utuntur triangularibus (ut apud me conspici possunt) & terribilibus admodum. Præterea faminarum multæ ingentibus annulis ex ferro, ære rubro, aut stanno crura cingunt. Y subinde quatuor aut quinque apud nos pondo penderent; tanta arte commissi, ac cincti ut vix intelligas quo modo eos induere poterint. Viri item aliqui eodem ornatu gaudent at pauci. Sunt & mulieres quæ præcinctoria juncea gestant, qualia & ipse allata habeo. Atque hæc de vestimentorum relata sint formis, in quibus ut deformes conspiciuntur, ita & in reliqua familiaris re non multum à brutis differunt. Humi cubant in storeis strati. Victum ducunt ex magnis albisque radicibus, quas

Victus.

Iniamos dicunt, amani gustus, Hispanicisque *Batatis* seu castaneis simillimi, quas assant & elixant, item ex aliis radicibus ac saccari arundine. *Banana* autem sunt fructus Arborum, quomodo Indiæ ficus hoc in libro vocantur, Cucumeris longitudine ac gustu mixto acido dulcique omnimodò suavi. Porro & Piscem ac carnes manducant, nullã ciborum discretione, quos temerè eundem in catinum conjiciunt, discumbentes belluarum ritu. Primates ferè soli cibum capiunt ex stannea pelui, alii ex figulina turpi insidentes storeæ humi strata. Fœminæ proprio privatoque labore aquam adferunt, ac fructus, quos coquunt. Naturæ onus nunquam deponunt in terram temerè, summã peccati opinione. Ea gratia serobes effodiunt ca-

Arma.

pacissimos. Viri quidam storeas conficiunt, quas inter se permutant; Armis melius instructi degunt quam ii qui circa *Mimas* habitant, frameis nempe arcibus, telis, ac clypeis oblonga textura ex corticibus arborum paratis. Tympanis utuntur infra angustioribus, supra verò latis, tibiis autem ex Elephantis dente. Arma ista cuncta mihi allata sunt. Nostri in flumine *Gabam* ad certas Insulas venientes à Nigrita quodam deducti sunt, qui dentem magnum per superius labrum ostendebat, ac manu latum cultrum tenebat, per cetera corporis dissectus ac foraminatus ut notavimus, ad casam quandam inter Nigritas, quo in loco aulæa quædam ex arborum libris strata jacebant; iis cum insiderent, nihilque præterea animadverterent, humeri illis pulsantur, ac signatur ut suspicerent, hisce verbis *Mani Gabam* commonefacti. Cùm quid sibi ille pulsus vellet aliàs ignorarent suspicientes Nigrum quendam viderunt sede elevatum certos per gradus, immotum pene, idolique instar catenulis multis, annulisque osseis cinctum, terribimo aspectu. Hic pedibus suis Nigras quasdam mulieres subjectas habebat, qui Elephantorum caudis muscas arcebant, ventulumque conciliabant. Itcirco conjectati nostri ejus cum insulæ Dominum esse, mox genu flexerunt, salutationem more patrio istius regionis ex manuum complosione perhibentes, donec *Mani* signo reddito plausu simili ut surgerent declararet. Pro munere tum storeas illas regia dona retulerunt, quas & ego cum lintamine habeo. Alii ex Myoparone nostri homines alterum ejusdem fluminis ostium ingressi, ad duo usque milliaria ad vicum quendam magnum accesserunt flumini contiguum ut lapidis jactu tecta casarum facile attigisses: Cùm duplicatam navis longitudinem à terra abessent Anchoram ibidem fundo dederunt. Stabant in fluminis ripa Nigritæ supra mille, viri, fœminæ, ac pueri, ex quibus alii frameas habebant, alii cultros ac similia arma. Voce summã inclamabant *Jo Io*, alia item verba addentes pari plausu juxta regionis morem, spectaculo mirabili, ac auditu peregrino. Paulo post Nigrita quem è loco qui inde quinque aut quatuor milliaria aberat adsumpserant Aquæ sese dedit, terramque adivit. Hunc mox mortales ii somnes præsertim faminae invadunt, ita ut progredi nequiret, cantantes pariter, ac virenti gramine eum conspargentes, tanto strepitu, ut auditum visumque adimeret, nulla intermissione, abscondentes omnes ripæ herbas cultris suis. Interim ex eo vico quidam scipione longiore insignis processit, veluti Imperatoria autoritate

Quid nostris in Rivo Gabæ acciderit.

Adorant Regem.

Honorantur storeis.

Quid ceteris eodem in flumine acciderit.

pollens, silentium cæteris imperat, ac à flumine ut recederent compellit, verùm frustra ob multitudinem. Nigrita item iste antè à nostris dimissus *Canuyto* quodam (ita lembos suos vocant) ad navem rediit, adducens unà secum viros duos, fæminamque provecæ ætatis, quæ ex primatibus uni vxor erat, in medio viridi colore depicta, manibusque virentem ramum ferens, quo innuebat, aliis duobus viris plaudentibus, omni pacis ac amicitia nota (ut existimabant) iuxta terræ usum. Cum hisce hominibus duo ex Myoparone terram petierunt, maxima turbatione astantium, plausibiliq. lætitiæ significatione: Atqui ad Præfectum euntes bona huius turbæ pars sequitur, præsertim fæminæ discurrentes huc illucque, modo à fronte saltantes, modò à tergo, insanorum hominum more, concutientes cultros ingentes quos manibus gestabant terribili spectaculo. Neque miranda est in hisce hominibus eorum gestuum insolentia, quòd nunquam antea candidi coloris homines inspexissent. Lusitani olim in ostio fluminis fuerant, verùm non perinde ipsum penetraverant. Nam à navi octo aut decem mill. erant, fluviùsque circa hunc vicum (qui *Cermentyn* dicitur) miliaris latitudinem facile habet, ab alia rivi parte altero jacente vicò: Dum Myoparo hic hæret, tormentum nostri emisit, cuius terrore incolæ adfecti aufugerunt, mox tamen reversi. Qui ad Præfectum ibant cantu ac saltationibus, magno gaudio, quòd Candidi homines in eas oras venissent deducebantur. Præfecti casa ex arundine constabat ibi expectarunt per mediæ horæ spatium nostri, Ducis adventum, nequaquam interim cessante illà plebeia lætitiæ declaratione. Præfecto ergò prodeunti primùm tres storea, ac duæ sedes, major minorq. à Nigritis quibusdam subsequentibus adferuntur. Corpus, faciem, ac cætera membra cretata habebat, aliòve albo colore fucata, & sacculus cum creta post ipsum ferebatur. Caput pileus ex pelle tegebat plumis variis plenus. Caterna vero ex officulis vel centum in ordines dispersa, collum, brachia & crura cingebat. In sedo collocatum accessit annosa mulier quæ ei ex creta ista præbuit, manus, velut lavans, eà conspergens, reliquaque in faciem conjiciens, sursum dein elevatis duabus manibus. Vxori item creta offerebatur. Post eam ceremoniam Mulier illa cantum instituit, domoque saltans egreditur, subsequentibus eodem ritu cæteris fæminis. Tum quædam verba inquit Dux, Nigritas conductores nostros advocat, iisque adventum nostrum gratum esse testatur manu plaudens hisce verbis *Fuio, Fuio*, ut usus ibi fert, post alios sermones jubet ut ferrum exhiberent, superesse magnam

ibi Eboris abundantiam; ita factum ac permutatio aliqua inita.

Flumen hoc ut diximus latum valdè est. Fluminis Gabbæ descriptio. scætet Crocodilis ac Hippopotamis; multos habet sinus, vergit in Notapelioten. In discessu à vico *Crementino* nocturno tempore quatuor aut quinque horis obliquabant cursum, bis fundo illapsi. Persequentes navigationem Insulam quandam prætervecti sunt in ostio fluminis jacentem, quales multæ sunt, quòd terra ibi plana sit, humilis ac arboribus plena. Ea Insula *Caracombo* dicitur, ex qua nostras ad naves *Canutium* (ita schaphas suas indigitant) venit octodecim hominibus instructum, quibus tympanum aderat, ac cavatus baculus fistulæ vice. Accedentes ex eo numero quatuor aut quinque transgrediebantur, inter quos unus erat albarus planè quæ facie, quæ brachiis, & pectore. Ramusculum idem virentem tenebat cum nola, ac aliud contextum forma passeris penè, itè cretam quam passim per navis tabulata spargebat, nolam identidem pulsans, cum vel loquerentur inter sese ipsi, vel nos aliquid diceremus. Consecrationis cuiusdam seu benedictionis hæc nota videbatur. Sediti postmodum ac titubanti vacillantiq. in verbis obsessorum à spiritibus more olla ingens vino *de Palma* plena adfertur, ex qua propinant sibi mutuo, protracta ea potatione ferè ad mediæ usque horæ spacium, quo confecto lembum suum repeterunt, ac eo terram, quòd & nostros invitabant permutationis ergò ferri cum ebore. Palatium ita intrant ac vicum lustrant. Ibi exiguam nostri casulam deprehendunt triù pedum altitudinis tecto munitam verum à latere aliquantulum adaperat. Sub ea minuta crux stabat ex qua turbo pendebar impletus quibusdã reculis, quarum ad spectura denegabant. Iuxta crucem bacillus visebatur, cui caput puelli infixum erat, oculo in uno officulum habetis, quale *Aselli* minores ferè in capite ostendunt (apud nos freno equorum ac canum torques inde fiunt) juxtaque bacillum jacebant piscium aliorumque animalium ossa, inter quæ & *Piscis* *Pristis* rostrum erat sine dentibus, quod Nauta collectum ad me pertulit. Cum huius rei causam quærentes responderunt funus ibi esse. Transeuntes alium vicum 20. fere viros sedentes catervatim ante cuiusdã casæ fores offendunt, inter quos & quidam ex primatibus apparebant. Intra casam mirabile omnium vocum Chaos personabat, in funesti planctus (ut ipsi interrogati confitebantur) formam. Mulieres nullo verecundiæ respectu pariunt, accurrentibus promiscue cuiusvis sexus, aut ætatis hominibus. Mirari autem licet Circuncisionis apud eos usum, cum tamen Legis diviniq. cultus expertes sint. Terra (ut dictum est) fert abundanter cunctos peregrinos

Fluminis Gabbæ descriptio.

Caracombo Insula.

Funeris ritus.

Partus nulla verecundiæ.

Circuncisio.

Signa amicitia.

Candidi homines nunc Nigritis vili.

Ad Casam Præfecti deducuntur.

Is prodit.

Dealbatus.

Suscipit nostros ac ad cõmercia hortatur.

grinos fructus, statetque animantibus ac avibus omnis generis. Nidi supra 100. uno ex ramo dependentes inibi conspiciuntur, mirā arte contexti, in spectaculi insignem elegantiam. E stramine penduli ramo firmissime alligantur, contra Anguim Laceratorumque insidias. Horum nidorum formas pulcherrimas habeo allatas. Atque hæc de *Guinea* ora dicta sint, sequitur potentissimi Regni *Congi* descriptio.

Antiquorum opinione hæc terra inhabitabilis erat quam sub Zona torrida locaverant. Verum falso, *Odoardo Lupo* Lusitano teste, qui eandem multis cum Lusitanis habitavit, ac bonum ibi incolatum prædicat. Aër etenim ipse præter cunctorum æstimationem ita temperatus perhibetur, ut hyberno tempore neque acerbum frigus sustineat, quod hyems ibi Autumno Romani territorii similis sit, nullo usu pellium, aut vestium mutatione, cum nec focum requirant. Sed nec ipsa montium cacumina majore hyemis acerbitate uruntur, licet, generatim hyberno tempore calor sit major quam æstivo, ob continuā pluviam antemeridiano præsertim tempore duarum horarum, ac totidē postmeridiano. Calor is nostris hominibus penè intolerabilis est. Eius terræ incolæ nigri sunt, licet faminarum aliqua ad flavedinem, inclinent, nigris plurimum cincinnis aut rubeis ruffisue staturæ mediæ, Lusitanis circa eandem haud absimiles. Pupillas multicolores habent, nigras ac matini coloris, labia non ita crassa quemadmodum Nubiæ hominum, aliorumque Nigritarum existunt: ita & vultus dissimilis est, macilentus, modò pinguior ac moderatus ut Lusitanorum, differentiā quādam à cæteris Nigris male formosis hominibus. Longitudinis diei Noctisque par fere ratio est, nam per integri anni cursum vix horæ quadrantis differentia intercedit, quæ animadverti queat. Hyems ergo illis *εὐπλάτῃ* loquendo nostro in vere oritur, ferè circa 15. Martii, ac Æstas Septembris medio. Pluvia ibi hyemante anno continuæ sunt quinque mensium, Aprilis, nempe Maii, Iunii, Iulii, & Augusti. Rarò tum sereni dies illucescunt, ipsique imbres guttis ingentibus densantur, in miraculum usque, cōsumpto ac digesto omni humore per aridæ terræ meatus. Contrà æstas sex mensium sicca est ac vix ullā pluviam madefacta. Flumina hinc item crassa cœnosaque aqua implentur, terramque invaderites eandem humore adficiunt.

Æstivi ejus temporis venti ii sunt, quos Hippocrates & post eum Julius Romanorum primus Cæsar Græco Etesiarum nomine indigitarunt. Borea Lybicus est, Lusitani quæ *Vento maestro* sive generalem nuncupant, tanquam illi terræ proprium ac ordinariū. Eadem aura pluvias causat, plurimā nebulæ exagitatione, versus montium ca-

pita, quæ ibi percussæ resolvuntur, ac in terram se effundunt. Inde altis montibus nebulae imminent instante pluvia. Imbres iidem continui fluminum quoque incrementa suscitant, Nili nempe & Nigri, aliorumque ejus plagæ, quæ vel in Mediterraneum Mare vel Oceanum cadunt, lapsu suo pinguedinem humiditatemque regionibus quas rigant applicantia. Quod ergo Æstate nostra, qua illi hyemem experiuntur, plurimi in *Congi* Regno ac Æthiopia imbres cadant, mirandæ non sunt prorsus fluminum exundantiæ, licet in Ægypto aridioribusque terris, que nunquam pluvias rigantur (excepta Alexandriæ regione) eadē incrementa majoris miraculi sint, quæ circa Nilum contingunt, ex crassa, densaque aqua, certis, statisque anni temporibus, nullā immutatione in totius Provinciæ summā fertilitatē, quæ absq. iis irrigationibus vacua esset. Vnde & a veteribus sacrificatū Nilo, Genii boni nomine ei indito, teste Ptolomæo Libro quarto. Atqui hodiè plurimi Christiani miraculo hanc fluminis exundantiam adscribunt, sine qua fame pereundum esset, dependente hominū vita (ut Iohannes Chrysostomus ait) ab aquarū incrementis. Caurus ergo qui apud nos æstivo tempore flat, quod illis hybernum est, ibi nebulas ac vapores circa montium summitates colligit, pluviasque citat, quæ ob calidos vapores hyemem iis in locis temperant. Hi ergo imbres in causa sunt quod Nilus exundet, aliæque horum locorum flumina, magnā olim veterum disceptatione, ac infinitarum fabularum circa eam congestā serie. At æstivante iis in locis anno contrarii venti secundum Pyxidem afflant, Notapeliotes nempe & Borapeliotes, haud dubiè frigidi, proficiscentes scilicet ex opposito Poli Antartici, qui & Terram ipsam refrigerant, ut nostri apud nos. Benim illis syncerum cælum reddunt, nobis verò nubilosum ac pluviale, naturali quādam Terræ, Aëris, ac climatum dispositione, præside summa divini numinis providentiā, quæ Cælorum orbis segregati sunt cursusque solis ac syderum, ut omnib. terris luceant, caloris, frigorisque temperie juxta ordinatas compositasque proportionem. Enimverò nisi ea refrigerans aura Terras Æthiopiæ, *Congi* aliasque circumjacentes recrearet, calor planè intolerabilis constitueretur. Hac eadem aurā incolæ Græciæ fruuntur, Candiæ, Cypri, Asiæ minoris, Syriæ, ac Ægypti. Ideo illis venti Borealybicus ac Zephyrus Zoophyti, quasi vitæ feri dicuntur, Porro notandum Nives nunquam in montes Æthiopiæ, *Congi*, aut circumjacentium regionum cadere: Nisi inspexeris, quæ versus Bonæ spei Caput feruntur, aut in locis ubi Lusitanis dicti Nivis Montes jacent. *Congi* regnum si glaciem aut nivem haberet Aurum sanè vinceret in pretio, quod potus eo modo refrigerari posset.

Nidorū elegantia & ars.

Qualitas aëris

Hominum vultus.

Tempestates anni.

Fluminum exundantia.

Æstia.

Causa exundantia Nil.

Temperatura mundi.

posset. Iccirco flumina crescere ex Nivis augmento ac liquore nequaquam perhibeas rectè. Imbres enim quinque mensium ea incrementa dant ut jam retulimus.

Ad propositum ut redeamus. Congum petere potes, aut è mari alto S. Helenæ insulam versus facta transmissione, aut juxta oram Africae, in S. Thomæ insulam, ad Caput *Lupi Gundixalvi* (quod gradu primo Australi Lineæ jacet, distatque 21. Germaniæ mill. a S. Thomæ insula) directâ navigatione. Indè terreneo vento oram legunt, anchoramque vespertino tempore emittunt, certo in loco post aliquod Promontorium, aut in portu quodam, donec ad destinatum locum ventum fuerit.

Congi Regnum ad S. Catharinæ caput extenditur. Id Australi Equinoctialis plagæ adjacet secundo gra. ac dimidio. Persequentes oram ulterius Littora quædam ac arenas transeunt, commemoratione indignas, usque ad duos sinus, quos mare efficit, bono portu quem *Alvari Gondixalvi* vocant. Ulterius aliquantulum rivulus quidam in Oceanum incurrit, à Lusitanis ob ruborem dictus *De las Boreras rossas*, quod aqua ea arenas quasdam rubras subjectas habeat, quæ colore eandem adficiunt. Circa hunc tractum Montes quidam alti consurgunt à Lusitanis dicti *La sierra Complida*, id est, montes longi, succedit deinde alter fluvius, *Baja de las Almadias*, id est, sinus lemborum, quod ibi multi lembi fiant. In hujus fluminis ostio tres insulæ jacent, quarum maxima in medio est, habitata, ac portu minorum navium capaci insignis; reliquæ incolas non habent. Hinc discedentes ad

magnum Congi flumen *Zaire* dictum appro pinquant, ex eodem partim lacu originem ducens, ex quo Nilus descendit. Tantam verò aquæ abundantiam reddit, ut pene fidem res superet, latitudine 5. mill. & dimidij impletâ, antequâ in Mare procurrat, dulcem aquam evolvens etiam falsis fluctibus per 8. 10. & aliquando 16. nostratia milliaria superatis, quo argumento facile Nautæ considerant locorum situs ad quos provecti sunt. Adverso flumine majoribus lembis ad 5. milliaria tutò navigare licet, succeduntque mox impetus torrentium undarum maximi, quod eo in loco flumen è cataraeta cadat tanto fragore ut ruere nõ fluere credatur qualia & Nilus, Danubius, ac Rhenus quibusdam in locis experiuntur. Fluminis ostium insulas quasdam habet, incolis plurimis frequentes, queis satrapæ imperant, Regis Congi feudatarii. Olim insulani bella inter se gesserunt ex lembis, quos integro ex trunco arboris excavant. Ea *Licondo* dicitur, crassa aliquando, ut vix viri extensis eam brachiis comprehendant, indè & lembus ex maxima ductus vel 200. homines capiat. Scaphas hujusmodi remis agitant maximo impetu, re-

num quisque tenet & arcum; bellandi occasione remum dimitunt ac arcu rem gerunt. Gubernaculorum item vice vertendæ scaphæ hisce remis uruntur. Hoc in fluvio sunt Crocodili ingentes apud eos *Cayman* dicti, Hippopotami, aliudque animal quod duas veluti manus præfert, caudam unam, lagenæ penè instar, id *Ambize Angulo* vocant nos Porcum marinum diceremus, ob pinguedinem velut Porci. Gustu pollet optimo, Carnis imagine, cum tamen è piscium numero sit, qui dulci ex aqua nõ egrediuntur. Gramine riparum vescitur, caput bovis habet, & sunt hujusmodi 500. librarum. Piscatores sub pæna capitis captum hoc Animal ad Regem deferre coguntur.

Hic Promontoriû exoritur porrò, quod *Cap. di Padram* vocant, ac ulterius paulò flumen *Lelunda* quod ex minuto lacu oritur interiori terræ situ, unde & plura flumina nascuntur, nominatim quod *Coanza* dicunt; de quo postea agemus. Fluvius *Lelunda* tempore quo imbres cessant siccus omnino est ac vadofus, fluit circa montis pedem, in quo Regia civitas *Congo* ædificata conspicitur. Hinc cursus tendit ad flumen *Ambrixi*, ingens item ac portu commodum. Fluit non longe ab *Congo* oppido versus Mare. Sequitur fluvius *Onzo* portuosus, nascens è lacu Nili. Australiore tractu accedit amnis *Lemba* portui tamè ac navigationi ineptus. Post hunc *Danda* fluvius maximus occurrit, qui Naves vasorum 100. ferat. Ex eodem ramus Australior tendit *Bengo* dictus ac cum *Coanza* flumine alio maximo insulam *Loanda* reddit concurrentibus vndis, ac magnæ cæni vim efferentibus; dilatationem in insulæ. *Bengo* autem ingens amnis per 25. Italica milliaria quæ 5. Germanica reddunt, navigabilis fertur. Inter duos ergo ista flumina *Loanda* insula famosa jacet, cû portu ejusdem nominis. *Loanda* terram planam sine montibus significat.

Quatuor hæc insula milliaria longitudine sua ferme complectitur, latitudine verò quadrantem milliaria vix, ac quibusdam in locis teli duntaxat jactum. Mira res; effodienti terrâ ad 5. aut 4. palmos pleno turgidoq. mari potabilis ac dulcis aqua aperitur, eodem verò decrescente falsa ac amara.

Hac in insula piscatio illarum Concharum celebratur, quæ universum per Congi Regnum, aliasque vicinas partes, moneræ loco serviunt ac exponuntur. Ea piscatio hoc modo initur. Mulieres quædam è littore in mare aliquantulum descendunt, ac cophinos quosdam arena plenos educunt. Hos in terram producant conchasque ab arena purgant, quæ minutæ admodum sunt, ac variæ, apud eos tamen fere in duo genera distinctæ, sunt enim mares, sunt feminae, quæ pulchriores colore ac ad spectus voluptate habentur. Quamvis verò circa plurima Congi

Navigacionis
in Congum-
ratio.

Congi Regni
magnitudo &
situs.

Flumè Zaire.

Cataracta.

Crocodili.

Piscis mirabilis
Porci instar.

Flumina

Lelunda.

Coanza.

Ambrixi.

Onzo.

Lemba.

Danda.

Bengo.

Loanda insula.

Etymon ejus nominis.

Piscatio Concharum quæ moneræ loco sunt.

ma Congi littora huiusmodi conchæ reperiuntur, præstant tamen illæ *Loanda* subtili fulgore, ac cinericio colore, aliis colorum generibus reprobatis. Hisce conchis ibi cuncta emuntur, ipsumque Aurum, Argentum, ac cætera ad cibum pertinentia. Ceterum non tantum hoc more moneta Auro detrahitur, aut metallo alteri, in Congi regno, verum & in alijs Africae partibus, in regno Chinae, ac quibusdam Indiae locis. In Æthiopia etenim Piper nummorum in vicem exponunt; in regno Tombuti circa Nigrum fluvium Conchas marinas, ac *Porcelletas*, ut in China & Bengala Metallo sanè maximus in Europa honos est, cum id infinite gentes pari veneratione aut pretio nequaquam adorent. Insula hæc 7. aut 8. pagos habet *Libata* dictos idiomate istius terræ. Præcipuus *S. Spiritus* nomine signatur, quem Governator è Congo dimissus tenet, piscationi opulente concharum intendens. Multa item hic animalia sunt capræ, Apri &c. Ardua item hic & mirabilis arbor crescit *Enfanda* dicta, perpetuo virens, virtutibus mirandis inclyta. ramos proceris incrementis extendit, si fila quædam tenuia demittunt, quæ terre contactu radices item generant, in aliarum arborum perpetuam seriem sobole nimis quam multiplici. Sub priore huius Arboris cortice Linteaminis certa quædam species nascitur, quod pulsatum ac emundatum, qua latitudinis & longitudinis extenditur, ac deinde plebi in vestimentorum usus servit.

Naves Insulani habent ex Palma factas, aut Indica nuce, conjunctis tabulis, modo quo Lusitani Phaselos cocinnant. Hæc Velis ac remis incitantur, jisque piscationibus in ea ora felicissimis indulgent, ac continentem petunt. Eâ parte quæ ad continentem vergit, quadam in concavitate, Arbores crescunt ad quarum radices, marina aqua descendit, eæ Ostreas habent, magnitudine manus, gustu delectabiles, insulanisq. alias haud incognitas, quibus *Ambizamatare* dicuntur, quasi Lapidis pisces. Insula hæc qua angustissimum est fretum firmæ prope accedit, ipseque sæpe rivus interfluens narratu à gente superatur. Eo in freto insulæ quædam exiguæ jacent, crescente mari fluctibus tectæ, ac subinde aridæ, quo tempore juxta radices arborum Ostreas inveniuntur. Propè hanc insulam circa exteriorem ejus partem Balenæ infinitæ natant, nigre ut apparet, continuis inter se bellis agitatae, eum nece multarum, quas Nigritæ tum piscantur, ac adipem emungunt quo cum Pice Naves muniunt. Portus suprascriptus ostium in septentrionem porrigit latum penè dimidium milliare Italicum, altum valdè. E regione in firma *Vicus S. Pauli* visitur nullis tamen propugnaculis validus, quæ Lusitani habitant, eo ex Lusitania cum liberis

ac vxoribus deveci. Piscium multitudine summa fretum hoc abundat sardis præsertim, & Encrasicholis, tantâ multitudine hyberno tempore ut sponte in terram deliant, nec non Soleis, Accipèfere, Mullis, & Cancris maximis, qui eo in tactu salubres admodum sunt, ac ab incolis amati.

Ulteriore ex *Loanda* navigatione ad fluvium *Coanzam* venit, qui cum *Bengi* flumine supra citato insulam *Loandam* efficit. *Coanza* itaque oritur ex parvo Lacu quem fluvius efficit ex eodem lacu natus, ex quo Nilus alique plures amnes fluunt. Is lacus hac in Tabula vocatur *Zaire & Zembre*; apud antiquos Tritonis, quod in eo vulgi fabulâ Tritones marinique homines reperiantur.

Coanza flumen, ut eo revertamur ostium habet latitudinis dimidii mill., aduersaque unda lebos fert ad 20. usque nostratia mill. nullo tamen insigni portu. Hic intiu fere ducit Angolæ regnum quod olim imperio Regis Congi subjectum fuit, verum ante paucos annos Governatoris cuiusdam opera ab eo segregatum, unde & hodie amicitiam cum eo colit, nullâ tamen feudatarii aut subjecti devotione, licet subinde dona quædam emittat, tributis quædam specie.

Sequitur Promontorium *Ledo* quod ubi superaveris alii nempe amnes succedunt, Primus *Sunga* dicitur quem per 25. Italice aut 5. Germanica subeas. Alter *Bengleli* ubi hodie ex subditis Angolæ Regis quidam imperat. Demum ad Portum modicum venit fidum ac probum cunctis ratibus; Vocatur *Vaccarû* sinus, à quibusdam *Vaccarum* Littus, quod plurimè ibi vaccæ pascebantur. Estque ipsa Regio plana ac graminis, cæterarumque rerum ad victum pertinentium ferax. Venalia etiam hic metalla quædam subinde reperta fuerunt, præsertim Argentum, ut *Lupus* ejusque interpretis *Pigafetta* testantur ex quibus hæc fere omnia ducta sunt. Atque hoc termino limitatur olim ora potētissimi regni Congi, celebrati magnis commerciis Lusitanorum initio detectionis ejusdem, initium sumit 4. gra. & dimidio Australis plage ab Æquinoctiali, porrecta deinceps usque 13. gradum altitud. qui 630. Italicæ, 126. Germanica mill. conficiunt, si in quinque unum computes. Licet autem hæc Regio, ut cuncta alia quatuor partibus absoluta describi posset, Occidentis, Orientis, Austri ac Septentrionis respectu, sufficere tamen Occidentalis hæc terre declaratio, juxta maris littus, cõposita Africane Indicæq. Navigationis ergo. Porro diseursus quosdam sermonis adjungam. *Congi* Regnû in 4. sex famigeratas Regiones distribuitur, eæ sunt *Bamba, Sogno, Sundi, Pango, Batta, & Pemba*.

Bamba maxima est & opulentissima juxta littus maris porrecta, à flumine *Ambrisi* usque ad *Coanza* amnem, multis distincta domi-

Vici Loandæ.

Arbor Enfanda.

Linteamen ex Arbore.

Naves Insulariorum.

Ostrea.

Balena.

Coanza flumen.

Angolæ regni initium.

Limes Regni Congi.

Sex Provincie Regni Congi.

Bamba.

dominiis, quorū nomina non temerè retulerim, *Mani* eorū lingua Domini dicuntur inde *Mani Bamba* Dominus Bambæ *Mani Loanda*, *Mani Coanza*, id est, Dominus Loanda, Coanze, &c. Bamba veluti scutum est ac propugnaculum totius Congi Regni, inde cunctis rebellibus bellū infertur, quod ejus terræ incolæ bellicosissimi, ac armis adfueti Regi omni in discrimine auxilio sunt. Virgente itaque re, ex ea tantum, vel 400000. armatos, nempè juxta regionis morem educit.

Hujus Provinciæ Famosissima Vrbs in campo jacet, inter flumina *Losam* & *Ambriſum* vocaturque *Panza* communi vrbiū nomine, in quibus Gubernator degit, distat à mari ferme 100. Italię mill. quę 20 nostratiā conficiunt. In hac Regione mons surgit Argentifodinis aliisque Metallis dives; pertingens ad Angolæ Regnum, valdeque hic tractus opulentus habetur, quod item circa littus maris Conchæ pecuniarum loco inveniuntur. Vnde & mancipiorum hic summa tractantur commercia, quæ Lusitani infinito numero emunt, aliasque in terras venum transmittunt.

Incolæ militari pollent robore, Gladios longos, latosque gestant, ut Heluetii, quos à Lusitanis suscipiunt. Tantę ibi hominum vires, ut vno ictu seruum secent per medium, Bovique vivo caput abscindant. Atque adeo inventi, qui vinarium vas 325. librarum fere brachiis gestant. Præter eos enses, & Arcus peritissime tractant, ac clypeos oblongos ex corticibus arborum contextos, quales apud me videri possunt.

In hac *Bamba* provincia multa diversaque Animalia reperiuntur, Elephantes præsertim plurimi, ob pratorum sylvarum, aquarumque copiam. Maximi ii sunt, usque enim ad vitæ medietatem crescunt, & annos fere centum quinquaginta implent. Qui in Lusitania & apud nos conspecti fuerunt, minores sunt, quod nondum adulti habeantur. Magnitudinis harum belluarum haud tenue argumentum sunt dentes ibidem collecti, ac 200. medecinaliū librarum inventi, computatis 24. dipondiis in libram. Congitana lingua Elephanti dens *Mene Mançao* dicitur. Juniores Elephantos *Moana Manço* dicunt. Aures nequaquam minores Turcarum peltis maximis habent longas majores palmos sex formâ ovi, versus humerum acutiores quarum caudæque motu ac appulsu muscas arcent, quas item pellis contractione insidentes mactant. Pilos caudæ densos habent, juncorum minorum effigie, splendidos atrosque, qui in adultis pulchriores validioresque sunt ac majoris pretii: vtutur iis homines ornandę ceruicis gratia, præcipue viri nobilesque fæminæ in Angolæ regno, circum jacentibusque locis, quos & magna æstimatione dignantur, ob bestia ex qua auulsi sunt, ipsorumque pilo-

rum validitatem, pulchritudinemque. Adeo quibusdam expetuntur, ut & periculum vitæ ea gratia subeant, Elephantum enim arctum quendam locum ingressum, ut se vertere nequeat, ascensu invadunt, aut à tergo accedentes acutissimis cultris Caudæ pilos abscindunt, quos catenatim annulatimque componunt, ac dein collo, brachiis, digitisque applicant. Caudas hujusmodi integras calceosque quibus utuntur annulosque multos ex hisce pilis confectos Doctor Paludanus tenet ac ostendit. Sane veteres Elephantum natura latuit si genua iis flecti posse negant, arboreque ideo somno captado quæritas crediderint, atque eo modo capturæ idoneos extitisse. Nostri enim homines ac ante eos Lusitani rem aliter compertam habent, crura jungi, genua flecti, cum vel arborem scandunt cruribus duobus elatis, ut frondes carpant, vel humilior aquam appetunt, atque eam potant; quomodò juncturæ hujusmodi ossaque apud D. Paludanum exstant. Reliqua circa Elephantum descriptionem multis deducta scriptoribus non addam. Tigres huic item provinciæ sunt, formâ quâ in nostris regionibus circumferuntur. Mirabili nature qualitate belluæ hæ *Lupo* teste nunquam Candidos homines adoriuntur; Nigros vero crebro, ut & condormientibus nigro candidoque, nigrum invaserint, intacto candido. Fæmie pressi bestias nullo ædiam respectu adoriuntur, nimirum deficientibus per campos palantibus. Congitana lingua *Engoi* dicuntur; fera sunt animalia Leonum instar, pilis tamē aliter adfecta. Veneno esse indito; Sagittis aut bombardis capiuntur. Alas ibidem sive Mustaces hujus animalis veneni quadam in suspitione habent, ex quibus māducatis mors furiosa proveniat: vititum undē Regis decreto; Ne quis pellem sine iisdem venum deferat. Eadem regio Animal producit cui *Zebra* nomen est Mulo per omnia simile, nisi quod partu fecundum sit. Fimbriatis autem lineatisque pilis mirō adpectu visitur. Etenim à dorsū spina ad ventrem usque pictas lineas habeat, triplici colore, nigras nempè, candidas, ac fulvas, justā proportionē dispositis fimbriis, ac 3. fere digitos latis, figurâ quæ in libro Romæ impresso patet. Belluæ hujusmodi annuā sobole multiplices passim sunt, sylvestres cunctæ, ac pernici cursu inclytæ, velocitate *Zebra* in proverbium Lusitanorum deducta. Cicurata *Zebra* in equi locum succedere posset, in bellis, vehendo, ac trahendo, ut naturę inde sollicitudo circa necessaria considerari possit. At cum terra hæ Equis careat, ipsique incolę cicurandæ *Zebra* artem ignorent, Boumque adjunctis uti nequeant, licet magno numero iis in locis sint, homines belluarum vicem implent, qui per vicorum angulos dispositi, sellas variè subeunt, aur lecticas gestant, more qui

Tigris Candidis hominibus parit.

Zebra animal.

Homines eorum loco.

in Romano

Panza urbs.

Incolæ fortes.

Vitiumque summorum.

Elephantorū descriptio.

Ex Elephantum Gaudis monilia.

in Romano libro imaginibus ostenditur. Iccirco quibus celeritas itineris necessaria est subinde mancipia commutant, ac velut veredis adjuti quam citissime iter conficiunt. Inveniuntur & aliæ bestiæ, quædã Bovis magnitudine, quedam minores quas *Empalangæ* vocant, Bubali sylvestres, Lupi maximã odoris vi, olei quod ex Palmis educunt amantissimi, Vulpes, Cervi, Hinuli, Capræ, Cuniculi, Lepores summã copiam, quod venatu ad necem non appetatur.

Zibethi feles.

Zibethi item hic feles plurimi habentur quos cicurant *Zibethi* colligendi causa, cuius odore plurimum delectantur.

Viperæ varix.

Anguium viperarumque diversæ ibidem formæ exstant, 25. palmorum longitudinis, ac 5. latitudinis, vasto ventre, orisque hiato, ut vel Cervum ejusve magnitudinis aliud animal devorent. Terras & aquam colunt ancipites. Bestiæ hæc ubi ventrem impleverint facile somno succumbunt, velut ebrietatis manifestæ, Eas tum incolæ trucidant, carnesque cibi gratia appetunt, supra Gallinæ carniū delicias: Ceterum tanta quibusdam viperis veneni vis superest, ut morsu intra 25. horas mortem adferant. Arietis præterea magnitudine Animalia ibidem visuntur Draconum instar, alata, cauda una, oblongo rostro, multiplici dentium serie. Crudis carnibus vescuntur, suntque ex bipedum numero, fulvâ pictaque pelle, viridicæruleoque colore: A quibusdam Nigritis adorantur. Chamæleontem eadem regio habet, &c.

Vastæ.

In cibum serviunt.

Venenosæ.

Dracones.

Avæ.

Songo Provincia.

Vrbs Songo.

Avibus ite scætet, Gallinis Indicis, Pavone, Anser, Anate, Perdibus domesticis, ac sylvestribus, Phasianis, Columbis, Turturibus, Aquilis, Falcone, Niso, Pellicano, &c. Psittacorum adhuc magna multitudo viridum ac cinericeorum; Rubrarum item pulchrarumque avium, quas *Fiamengi* vocant, sed & numerosas minutarum avium species videas, cantu *Canariarum* aviculis haud dissimiles.

Altera Congi provincia *Songo* dicta circa flumen *Zaire* jacet & *Loango*, porrecta ad flumen *Ambrisi*, versus septentrionem, 7. & dimidio gradu finiturque circa rubras Petras limitaneas Regni *Loango*. In Provinciæ huius medietate vrbs jacet *Songo* dicta vnde & Regioni nomen. Gubernatoris ea sedes est. Elefantos plurimos habet, ideoque magnis commerciis petitur, circa Eboris cum ferro permutationem. Multæ hic item simiarum ac Cercophitecorum formæ, quarum aliqua Mimico gestu multas Facetas histrionicas concinnant. Linteamina in hisce item Provinciis multa fiunt, ex Palma Indiæ summis distracta negotiationibus. Eius apud me multæ formæ sunt. Vaccas habent plurimas, aliæque supranominata animalia.

Ethnicorum vero persuasionibus viunt. Quævis adorant solemque velut maritum

pro summo Deo habent; Lunam vero ut feminam sequenti veneratione dignantur. Vestitu Congitanorum fere utuntur. Bellum cum vicinis Anzicanis gerunt.

Sundi tertia Regio potior est, ac Regis portio à Primogenito Regis, aut Regii sanguinis Principe successioni destinato semper regitur. Iacet circa Congi urbem à Lusitanis S. Salvatoris titulo donatam, atque inde per 40. Italiæ mill. aut 8. Germanica ad fluvium usque *Zaire* extenditur.

Incolæ, ut ii qui Pango habitant, plurimum circa salem & colorata linteamina ex India & Lusitania allata negotiantur, loco nummorum conchis utentes. Pro hisce mercibus Linteamina ex Palma suscipiunt, Elephantum dentes, Zebellinos Martes ac cingula quædam ex iisdem Palmæ foliis facta, magno in pretio apud eas gentes habita, qualia etiam apud me conspici possunt. Crystallus plurima hac in provincia crescit aliæque Metalla inter quæ ferrum incolarum opinione cæteris præstat, quod ex eo gladii, cultri, aliæque arma utiliter fiant, cum reliquorum haud par utilitas sit.

Pango quarta Provincia liberum olim Regnum fuit suoque constans imperio. A Septentrione *Sundi* attingit, ad Meridiem *Batta*, ad Occidentem *Congi* Regionem, & Orientem versus Montes solis. Præcipua vrbs item *Pango* dicitur sita occidentali fluminis *Barbela* parte, quæ ex Lacu Nili fonte fluit. Eadem commercia tractat quæ homines *Sundi*.

Batta quinta Regio cõfinis est à Septentrione *Pangi* ditioni, ac ab Oriente flumini *Barbela*; porrecta porro usque ad solis Montes, ac pedem *Aphronitri* montium & à Meridie eorum montium jungit se *Barbela* usque in adustum Montem. Civitas insignis maximè eodem nomine *Batta* vocatur, in qua Gubernator habitat, cui sclopetarii milites permittuntur, quod orientem versus trans Solis, ac *Aphronitri* montes, ad Occidentalem Orientalemque Nili oram gens quædam moretur *Gjaquarum* nomine designata apud Congitanos, proprio autem terræ vocabulo *Agag* dicta, ferox admodum ac militari prædæ intenta, quæ continuis invasionibus vicinas terras ac subinde *Batta* Regnum deprædat. Iccirco *Batta* homines arma sua ac bellicas res, studiose curare debent.

Provinciæ hæc 70000. aut 80000. armatorum hominum probeque instructorum emittere potest. Multique hinc Zebellini ac Martes afferuntur, eademque negotia curant quæ *Pangi* & *Sundi* incolæ.

In *Pemba* sexta Provincia Civitas *Congo* jacet *Banza* olim dicta, id est Curia, nunc verò à Lusitanis S. Salvatoris. In monte jacet, situ interiore terræ, distantia à mari 150. Italiæ milliarium, nostratiū verò 30. Mons hic altus ac vastus est, qui tamen ferrum habet; completitur 2. nostratiæ mill. fre-

Sundi tertia, Congi Regio.

Commercia.

Ferri utilitas, supra reliqua Metalla.

Pango quarta Provincia.

Batta quinta Regio.

Gens Agag fera.

Pemba sexta Provincia.

Congis ditione S. Salvatoris.

quens

quens multis, Pagis, ac ædibus, & amplius centum millium hominum habitatione.

Montis hujus gleba fertilis valdè est ob recentiam aëris, quo puro & syncero admodum fruitur. Probam aquam præbet, quæ nunquam hominibus noceat; graminis dives est omniumque pecorum, arborumque feracium, ac semper virentium. Granorum illis terris usitata omnia genera fert, præcipue quod illi *Luco* vocant, ac maximam æstimatione dignantur, quæ nos triticum, minus tamen est, aliquamque similitudinem habet cum grano sinapi, nisi quod paulo majus sit. Id manuarum molam conterunt, farinamque albam, salubrem, ac gustu probam nanciscuntur. Bonitate triticeo panem nostrum haud cedit. Hujusmodi granum in Congo copiosum est, antè paucos annos eo ex Nili regione delatum, præcipue ea ubi Nilus secundum Lacum implet.

Milium item album copiosum fert, *Mazza di Congo*, id est, Granum Congi dictum. Nec non & *Maiz* sive Turcicæ triticum, parvi tamen æstimatum, quod & *Mazza Manprito* hoc est Triticum Lusitanicæ indigitant. Hoc Porcos saginant. Orizæ item abundat, verum nullo pretio. Regio eadem arbores diversas fructiferas gignit, ex quibus plebs facile cibum capit, seque sustentat, Hujusmodi sunt Citri, ac Limonum arbores suavesque maxime fructus Assiriæ Mali, qui inter acidum dulcèque gustum mediè summoperè laudantur, ac sine noxa comeduntur. *Bananes* quoque plures sunt, quos quidam putant esse fructus Ægyptiis ac Syris *Muse* dictos, qui in hoc libro ficus Indiæ vocantur, gustu sunt probè amænoque ex dulcedine acido, bonique alimenti.

Campi verò Palmarum multas species ferunt nempe quæ Indicas nuces & Dactylos producant: Nascitur & alia Palmarum, species similis suprascriptis duabus ex quibus Oleum ducunt, Vinum, Acetum, Fructus & Panem. Oleum ex fructuum pulpa, velut ex olivis eliciunt, idem colore ac substantia Butyro nostro haud absimile est, viridius tamen paulum, in flavedinem inclinatum, quod & olei ac Butyri loco utuntur, eodemque Lucernas alunt, & corpora unguunt, concilianda celeritati. In summa, necessitatis tempore valet potissimum, ut nostris accidit, quibus absque hujus Olei alimento pereundum fuisset fame. Apud me id videri potest cum Vino & Aceto ex iisdem Palmis. Vinum ex summitatibus arborum depromunt, quas terebrant, decurrente tum succo lacteo, refrigerante ac sereno, is primum dulcis est, ac postea acescit, ut Lactucis adhiberi possit Aceri vice. Recenter potus urinam citat, unde & paucis ea in terra vesicæ aut renum calculus infestus est. Item supra modum haustus ebrietatem conciliat, alimentumque copiosum præbet.

Panem ex horum fructuum officulis conficiunt. Amygdali sunt formam duriora tamen. Officulis his nuclei suavis gustus continentur, salubres & boni succi, totusque hic fructus intus & extra viridis est, ac crudus, coctusve manducatur, Alia sunt arbores quæ fructum producant *Cola* dictum, Nucis pineæ magnitudine, continentem alios fructus castaneis similes, quibus quatuor rubri sive incarnati nuclei continentur, quos dentibus terunt, ac in ore versant extinguendam sitis gratia. Fructus hi in aquam coniecti eandem acescere faciunt, ac amænescere palato, stomachum roborant, jecurque corruptum probe emendant. Alia Palmæ sylvestris genera ibidem reperiuntur, feracia multorum fructuum esvi commodorum quarum folia tegetibus conficiendis serviunt, tegendis casis, sportulisque cotexedis, aliisque domesticis rebus, quarum apud me plurimæ figuræ extant.

Superfunt & alia Arbores *Ogeghe* dictæ, quæ prunorum flavorem forma fructus proferunt, odore & sapore amænos admodum. Ex his arboribus ramos detruncant, quibus serie contextis sepimenta constant, ut apud nos ex spinarum virgultis, etiam ex iisdem porticus ac viridaria extruunt, ut à sole tuti sint. Præter suprascriptos fructus alii reperiuntur magni in Medecina usus, ac etiam gustu probi, quales sunt *Tamarindæ* acida dulcedine, ac in febrilibus utilissima. Mauri Turcæque terra iter facientes Pulpam Tamarindæ adsumunt, ac aqua miscent, quam deinde ad jecoris refrigerationem, renum ac interiorum partium epotant, item levis solutionis alui gratiam, quam ob causam cassiam quoque fistulari utuntur, quæ ibi plurima est. Melones item, Pepones, Cucumeres, aliaque Terræ dona summa copia eadem Regio habet. Qui instructionem ejus rei latiore desiderat *Odoardum Lupum* legat à *Pigafetta* translatum, ac Romæ impressum, ex quo hæc plurimum desumpta sunt.

Licet autem Congitanorum casæ humiles sint, ac exiguæ, materia tamen nequaquam deest, præsertim lapidis cujus maxima ibi copia est, vastaque multitudo, ut integris columnis sufficiant Marmoris rubri synceri montes. Sed & vel templi universa capacitas ex eo deduci posset. Accedunt è Iaspide solidi Montes, è Porphyretico lapide sive rubro Marmore, item albo aliorumque colorum, quod Romæ Marmor Numidiæ seu Africæ dicitur, ex quo multæ ibi columnæ visuntur ac a me globi quidam polito inde allati sunt. Porro in quibusdam lapidibus Hyacinthi nascuntur varii, quos eximere posses, ac ab alia saxorum materia discernere. Ex iisdem integræ Columnæ fieri possunt, obelisci aliaque opera, quæ dispersis huiusmodi fulgentibus lapidibus industria admodum essent. Adhæc & alia saxa invenias miranda, quæ Metalla continent,

Panis.

Cola fructus.

Virtus ejusdè.

Arbores Ogeghe.

Tamarindæ.

Lapidè summa copia.

Marmor.

Frumentum Luco.

Mala Assiria optima.

Palmarum species. Ex Palma

Oleum.

Vinum.

Fabrorū inopia laborat
Congi Regnū

nent, Æs nempe aspectu viride ac fulvum, ex quibus statuae aliæque imagines rerū pulchre construantur. Non ergo ex materie defectu ea casarū humilitate Regio laborat, cū copiose calx, lignū, lapides &c, adfluant, sed ex artis imperitia circa ædificationes ac fabricā. Nulli enī ibi fabri. Religionis Christianæ successus Anno 1490. & 91. inchoatos per Lusitanos hac in Provincia enarrare supersedeo; Eiusdem porrò interitum post Regis Congi à Lusitano instigati decreto Aurifodinarū occlusionē, Antistitumq. ibidem enormitates, aperte satis in libro *Lupi* supradicti enarratas, quod ea res extra huius Historiæ argumentum sit.

Angola frequens populis,

Ad Tractus Angolæ persecutionem ut redeamus usque ad Bonæ spei Promontoriū: sciendum est Angolam supra omnē fidem populis admodum frequentari, Argentūq. abundare, Ære aliōq. metallo, pecore item, vaccis præsertim, omnibusque aliis rebus ad victum pertinentibus. At populus Caninas carnes vaccinis præfert, canesq. matat majorique pretio emit.

Canes cibi gratia in pretio,

Nummorum loco conchas testasq. tractant Congitanorū ritu, quibus & sermone accedunt, ea tamē differentia quæ inter Lusitanorum Hispanorūq. linguam est. Regem habent idololatram. Polygamie usum servāt inde tanta sobolis multitudo adfluit, ut Angolæ regio sola millionem armatorū hominum Regi ad ministerium militiæ producat. Globulis hæc gens utitur vitreis venetis, varii coloris, ad Ornamentum cervicis, ac brachiorum, *Anzolos* vocant, ac jam vinculis contextos *Mizanga*.

Mores,

Vis hominū.

Post Angolæ Regnum sinumque vaccarum ad Austrum, usque ad Nigrum Caput, sive Promontorium, Tractus juxta mare ad 220. Italica mill. producit. Eadem hic Terræ facies quæ in Angola sub Dominorū complurium imperiis. Ab hoc Nigro Promotorio linea tendit Orientalis distinguens Montes frigidos ita dictos, ac à Lusitanis eo in loco quo altiōres Lineæ accedunt Nivis vocatos, finitōsque pede montium Crystalli, quibus infinita Crystalli vis inventa ibidem nomen dedit.

Crystallimōtes,

Ex hisce Nivis Montibus Aquæ oriuntur quæ lacum conficiunt Lusitanis *Dumbea Zocche* dictum. Atque Crystalli montana in Septentrionem longius abeunt versus Argenti montes *Malombam* usque Regni Congi limitem, intercedēte *Coari* flumine. Persecutione Tractus Regni Angolæ ad Caput usque Bonæ spei cursus tendit juxta. Regnum *Climbebi* quod Regi *Matama* parer, porrigiturque hæc ditio usque ad flumen *Bavagbul* ex Montibus Lunæ coortū, ac cum flumine *Magnica* concurrens, quod ex supradicto magno lacu nascitur. sequitur tum Tropicus Capricorni inter quem Caputque Bonæ spei non unus Rex imperat diuisā regione in multas Præfe-

Tropicus Capricorni,

cturas. Vallatur ea terra altis, horridis, frigidis ac inhabitatis montibus. Gens Arabum ritu campos colit, ac casas; vestimenti loco pelles habet, fera, indomita, ac infida exterorumque commerciis adversa. Arma eorum sunt tela & sagittæ. Cibus terræ fructus, carnesque belluarum.

Nili ex Lunæ montibus veteres originē dirivant at falsò ut declaratum est.

Nili origo falsa apud antiquos.

In Montibus hisce Occidentem versus exiguus Lacus jacet *Gale* dictus, ex quo fluvius *Camissa* oritur, (Lusitanis dulcis dicitur) in mare circa *Caput falsum Bonæ spei Promontorii* decurrens. Id *Caput falsum* ideo vocatur quod Naves, quæ ex India in Lusitaniam proficiscuntur, primum Caput magnum. sive Promontorium aperiant *Delli Aguglie* dictum, postea verò hoc minus, unde & falsi capitis nomine signatur, latens post magnum illud deceptisque ejus adpectu Navitis. Spacium inter hæc duo capita ad viginti milliaria Germaniæ perhibetur, bicipiti vertice, ut sinus pateat, quem Lusitanorum naves aliquandò subeunt aquæ petendæ gratia; eo ex dulci flumine. Gens circa eundem fluvium colore nigro est (licet eo in loco Polus Antarcticus ad 35. grad. sese elevet) ut & Montium frigidorum Lunæ homines, unde calor solis vim huius rei causam esse non temere crediderim, verum potius quandam terræ proprietatem. Ceterum Promontorii huius cum summa supra cuncta Orbis longitudo sit, ac in mare maximus excursus periculosaque navigatione admodum superetur (ut & cuncta Promontoria) maris terribili fremitu, ventorumque terra incumbentium procella idemque mirifice turbantium cum naufragiis multarum ingentium Lusitanæ Navium, nullaq. veterum historia pene celebratum sit ante Lusitanorum eas in partes adventum, operæpretium fore existimo Navigationis ex Lusitania in Indiam mensuram certamque finitionem ponere, cum illa tantum in superando magno hoc Promontorio Navigatio sex millia Italicæ milliarii complectatur.

Caput falsum

Caput delli Aguglie.

Causa Nigredinis in Africanis.

Navigationis ex Lusitania in Indiam mensura et summa.

À flumine etenim *Ferdinandi Poo*, ubi Caput hoc initium sumit excurrente in Mare, ad extremum usque Promontorium quod *Delle Aguglie* id est Acus appellari diximus Tractus a septentrione ad Austrum amplius quam bis mille & ducenta Italicæ milliaria habet: ac ad aliud Latas ejusdem Promontorii, ad Caput usque *Gardafu* è regione insulæ *Socotora* Tractus spacium supra ter mille & trecenta Italicæ mill. tenet quorum 1000. Germaniæ 200 faciunt, summeq. cōprehensione 660. numerantur, ut Lisbonā navigantibus in Goæ regnū, circumducta navigatione per Africæ littora, Capitisque spei extremitatem 15. Italicæ mill. millia emetienda sint. Inde in Malaccam

cam & in China usque tantum ferè spaciū superest, ut nulla Orbis gens lōginquis navigationibus unquam clarior fuerit Populis Portugallię, exceptis quibusdam Anglię nobilibus, quos nō tantū hęc navigatio, verūm totius Orbis expleta inlustres reddidit.

Nunc ut ad Tractū Africę redeamus sequuntur *Caput dell Aguglie* plures idonei portus ad cōtinendas naves, inter quos præcipui sunt *sinus formosus* & *Lacus sinus*, ita dictus quod Mare ibi recessum faciat in quo insulæ quædā & Portus sunt. Vtterius paulū in Mare decurrit flumen S. Christophori, in cuius ostio tres insulę jacēt; ab hoc flumine aliud distat, fluens per *Nativitatis Terram* à Lusitanis ita vocatam, quod eo die inventa sit, usque ad *C. de la Pefcheria*. Inter Promōtorium hoc ac *Magnica* flumen Regnum *Burtua* situm est, quod ad Lune mōtes pertingit, ad hoc usque flumen, in septentrionem, versus *Monomotapa* Regnum, & in occidentem ad fluvium *Bavagul*.

In hac Regione plurimæ sunt Aurifodinæ; Gensque ipsa similis est Monomotapæ incolis. Persequenti hoc modo maris tractum ostendit se flumen *Magnica* initio regni *Sofalæ* & *Monomotapæ*.

Fluvius hic eodem ex lacu cum Nilo oritur, ac in mare decurrit, in medio sinus, inter duo Promontoria quorum vnum *Della Pefcheria* dicitur, alterum *Delli Correnti* 23. gra. ac dimidio, ad Australē Poli tractum, sub Tropico Capricorni.

Accedunt huic flumini non longè à mari tria alia flumina quorum præcipuum S. Christophori nomen habet apud incolas *Nagoa*. Alterum nomen privati cuiusdam *Laurentii Marchii* præfert, primi invētoris. Duo hæc flumina ex Montibus Lune descēdunt in iis locis *Toroa* nomine designatis Tertiū flumen *Arroe* dicitur originem ducens ex alia Montis parte, in qua Aurifodinæ Monomotapæ existunt. In quibusdam locis huius fluminis grana quædā Auri reperiuntur arenæ instar. Tria ergo hæc flumina in unum *Magnica* redacta ingentem aquæ vim effundunt, atque ab ostio huius annis extendit sese *Soffala* regnū ad *Cuama* fluvium usque, cui hoc nomen inditum est ab eisdem nominis Arce, à Machometanis habitata. In 7. ostia *Cuama* diffunditur, per 5. insulas, præter eas quę superiori in fluminis tractu visuntur, frequentes sunt cunctæ populis. E Lacu, ex quo Nilus, itē nascitur.

Porrigitur ergo *Sofalæ* regnū inter amnes *Magnicæ* & *Cuamę*, juxta Tractū maris, exiguius quidem ac Oppidis vicisquę non perinde frequens. *Sofala* oppidum caput est in fluminis ejusdē insula situm, nomenque Regioni addit. A Machometanis habitatur, ac ejusdē sectæ Rege; parentq. ii Lusitanis, quod Monomotapæ gubernationi auscultare nolint.

In ostio fluminis *Cuamę* Arcē Lusitani

habent; frequentia ibi est commerciorum circa Aurum, Ebur, & Ambarum, quod eo in tractu reperitur à mācipiis, permutatione factā cum Gossypio, & serico ex *Cambaia*. Machometani qui cam hodie regionem tenent indigenæ nequaquam sunt, ante Lusitanorū adventū eo phaselis lembisq. mercaturæ gratia delati, hodieque à Lusitanis subiugati in incolatū detenti, cum intērim nec Turcis, nec Ethnicis accedāt. Interiore terra inter hæc duo flumina *Monomotapa* regnū situm est, scatens aurifodinis frequentī cōmercio per *Sophalā* Africamq. omnem distracto Auro, quædā haud absurda opinione eorū, qui Salomonis ex hac plaga Aurū ac Ebur fluxisse existimant. Etenim in *Monomotapæ* Regno hodiē amplæ ædificiorū ruinae visuntur, ex calce, ligno & lapidibus constructæ, quæ in aliis terris vicinis non itā apparent.

Monomotapæ ditio latissimè patet, ac multas per bellicosas gentes extēditur, Ethnicorū imbutas disciplinis, Nigro colore, ac bellorū haud rudes, mediæ staturæ, veloces, quæ multis Regulis subiiciuntur, inter se bellis haud rarè contenduntibus. Arma sunt sagittæ ac levia scuta.

Imperator Legiones multas in varias provincias distributas Romanorum more alit, tuendo latissimo Regno ac dignitatis conservandæ gratiā verum robur ipsum ex mulieribus constat. Ea legio validissima est. Hæc Amazonum more, quę antiquæ historię decantant, māmillas flamma vastāt ne impedimento sint in emittendis sagittis.

Pollent autem animo, ac jaculādi peritia. Militari quodam astu terga vertunt, ac mox prælia redintegant, insequētibus jã dissipatis maximè noxiæ, cum ipsæ ordinē nihilominus assuetæ facillimè repetant. Regis decreto certis in locis degunt, virisq. subindē accedunt sobolis gratiā, quā masculā viris relinquunt, fœmellam verò ipsæ educant.

Insulæ autem formā Regis huius *Monomotapæ* ditio conspicitur, quam maris Tractus, flumen *Magnica*, parique lacus ex quo oritur, cum *Cuamę* fluvio efficiunt; ad austrum Dominos Bonæ spei capitis habet, ad Septentrionem verò Regnum *Monemugi*.

Prætervectis juxta tractū flumen *Cuamę*, regnum minutum succedit ad littus maris situm *Angoscia* dictum à quibusdā insulis ex adverso jacētibus ejus nominis. Habitatores habet Machometanos ac Ethnicos qui ex minutis scaphis lembisq. cōmercia exercent, quęadmodum *Angolæ* homines: Vtterius aliquantulū proficiscētibus ostēdit sese *Mossambicquę* Regnū, 14. gra. & dimidio situm. De hoc Liber satis prolixè agit, itē de *Quiloæ* subsequēti insula, ac magna S. Laurentii, quæ Fretū efficit initio ab Occidēte latū 340. Italiæ mill. ac ex *Mossambicquę* opposito 170. porro amplum versus Indiam, multasque insulas continens.

Hoc

Terra Nativitatis.

Magnica fl.

Aurifodinæ.

Grana auri.

Sofala.

Cuama fl.

Sofalala oppidum.

Monomotapa

Solomonis divitię vnde.

Amazones.

Eorum virtus.

Monomotapa Insulæ forma.

Angoscia regnum.

Mossambicquæ.

S Laurentii Ins.

Hoc ipsum Hispaniæ naves in Indiã, & ex India in Hispaniam proficiscentes communiter penetrant, non repugnante s. ventorum tepestare. Sanè incolis melioribus digna insula ob situs opportunitatem, Portuum ac fluminum commoditatem. Vnde & fructibus, aromatibus, ac leguminũ quibusvis generibus abundat, Pisces, Fabis, Phascolis, Oriza, Medicis ac aureis malis. Item Carne Gallinarũ domesticarũ ac sylvestriũ, Aprorũ, Cervorũ ob pinguedinẽ terræ; nec non piscium copiã. Incolæ Ethnici sunt ac Machometani coloris probi, bellicosi instructi arcu ac securibus Romanis ligneis.

Eius bonitas.

Multa in dominia eadẽ Insula dividitur, quorum homines inter se bello certant. Multa ibi fodinæ Auri, Argenti, Æris, Ferri, aliorumque Metallorum. Verum incolæ commerciorũ cum exteris usum ignorant, inter se tantum scaphis è trunco excavatis negotiantur circa oram, advenisque omnibus commerciorum causã accellum denegant, licet quosdam portus subinde Lusitani petant, ac Ambarum grisium, Ceram, Argentum, Æs & Orizam suscipiant, ab interioribus tamen terris exclusi.

In hoc freto inter Africæ continentem atque hanc Insulam multæ aliæ minores Insulæ jacent à Machometanis habitate, inter quas *S. Christophori* præcipua est, atque inde *S. Spiritus*, tertia *Magliaglie*, post *Comoro*, *Anzame*, *Majotto* &c.

Ad tractum maris reversis post Quiloam Mombazæ Regnum aperitur, situm 2. gra. & dimidio ad Australẽ plagam, nomen ducens ab insula quadam eodẽ nomine dicta, in qua civitas pulchra jacet, inclytis ædibus frequens quas imagines speciosæ exornant. Rex Machometi legem colit, is dum se opponit Lusitanis similia perpeßus est, quæ olim Quiloæ homines nimirum deprædationem, ac facultatum vastationem, direptã Auri, Argenti, Margaritarum, Gossypii, Serici ac Attalici panni maximã copiã.

Mombazæ.

Insula hæc Quiloæ & Melindæ accedit, à Machometanis & Ethnicis habitatur Regimini *Monemugo* subjectis.

Succedit porrò *Melindæ* Regnum, parvũ item ac juxta littus maris porrectum, usque ad flumen *Chimamchi* altitudine 2. gra. & dimidii, pertingitque adverso flumine ad lacum *Calice*, per 100. Italiæ mill., aut 20. Ger. Hac in Regione prope Maris littus vrbs magna jacet habitata à candidis pene hominibus Machometanis, ac Ethnicis. Lusitanorum more ædes fere colunt, Oves ibi, Lusitanorũ bis tantò magnitudine superant, quarum & Cauda partem quintã facit, sæpe 25. aut 30. librarum. Mulieres ibi candidæ existunt, Arabumque more sese exornant, superbe, ac magnifice, sericis vestibus. Collum ac brachia aureis monilibus, armillisque cingunt; faciem tegunt Ægyptiarum mulierum more. Vrbs Portum habet

Caudæ Ovium
25. aut 30. li-
brarum.

Melinda.

commodum, suntque incolæ gratiosi, ac sine perfidiæ suspitione circa advenas, præsertim Lusitanos, quibuscum concorditer negotiantur.

Insulæ tres inter Mombazæ & Melindæ Promontoria jacent, prior *Momfia* dicitur, secunda *Zanzibar*, tertia *Pemba* à Machometanis duntaxat habitata, qui armorum quidem expertes sunt, agriculturæ tamen peritissimi. Multum faccari in hisce insulis crescit, id lembis minutis ad terram firmam devehunt, aliosque item insulæ fructus. Interiorẽ terræ situ supra tria hæc regna Quiloæ, Melindæ & Mombazæ late patet Regnum Monemugi terminatum ab Austro Mossambicquæ, ac Monomotapæ Regnis, prope flumen *Coavo*, ad occidentem flumine Nilo inter duos Lacus, ad Septentrionẽ Præbyteri Iohannis imperio. Cum tribus supradictis Regibus pacem colit ob commerciorũ utilitates, ac à Monomotapæ parte ingentibus bellis adficitur, ut lachrymosus sæpe ipsi victori sit triumphus: concurrunt enim tum duæ acies ex bellicosissimis totius Africæ populis. A Monomotapæ etenim parte Amazones stant, quarũ virtus supra relata est, & à Monomugi populi *Giachi* Congitanorum lingua vocati, propria *Agagi*, olim infestissimi Regno Congi, qui alias Amazonum fortitudini nequaquam cedunt. Gens hæc recepto more faciem ac superiora labra candenti ferro adurit, lineisque ac stigmate eo modo notat. Palpebras convertit nigricantes, ac fulvas, albumenque oculi in nigredinem trahit, sæditate maximã terribilis. Neque desunt in bellis animi, cum horribili strepitu in hostẽ proVectis, quos ad internecionẽ cædunt. Arma sunt tela missilia, quibus perite uti norunt.

Regnũ Mo-
nemugi.Bellicosissimi
Africa populi
Giachi & A-
gagi.

Porrò ut aliquid de Præbyteri Iohannis potentissimi Africæ Domini Regno addamus. Id initium sumit ab introitu Rubri maris, usque ad Siene insulam, sub Tropico Canceri sitam, excepto Tractu littorali ejusdem sinus, quem Turca ante 50. annos vi occupavit, ita ut Dominatum hodie claudat ad Caurum & Orientem Rubri maris sinu, ad Borapeliote Ægypto ac Nubiæ desertis, & ad Meridiem *Monomugi* regno, ut computata generatim magnitudine terrarum, quas Christianus hic Rex possidet, 4000. Italiæ mill. sub ejus imperio cõputentur. Metropolis in qua plurimum degit ac aulam habet *Belmalechi* dicitur. Imperat plurimis Regionibus, Auro, Argento, Gemmis, aliisque Metallorum generibus opulētis. Subditis varii colores sunt, albus, niger, mixtus; justa statuta ac membrorum ordo. Aulici ac primates sericas vestes auro, gemmisque ornatas induunt.

Præbyteri
Iohannis Im-
perii descrip-
tio.Metropolis
Belmalechi.

In hac Regione circa vestimenta leges habentur ut in Lusitania, distinguuntur per hominum conditiones; suntque quibus pellium duntaxat usus conceditur.

Gens

Gens Christiana est; tuncur tamen Iudeo-
rum quosdam ritus. Circa festum B. Marię
in Augusto, ad eam Regiam urbem, Nobi-
les ac optimates undique conveniunt, id
festum celebraturi, deferentes item tributa
ac vectigalia, quę pendere coguntur. Eius-
demque festivitatis gratia homines pere-
grinosum ritu adveniunt. Tum supplicatio
fit atque templi ejus ex quo procedunt ima-
ginem nostrę Dominę sumunt, ex solido
auro factam, ad hominis staturam, oculo-
rum vice duos præferentē Rubinos, atque
reliquis partibus egregia arte deornatam,
quam deinde feretro imponunt ac ycatim
gestant.

Huic supplicationi ipse Præbyter Io-
hannes interest, Carro aureo, aut Elephan-
to insidens, ornatus singularibus gemmis,
ac monilibus, & Attalico panno, supra fidē
varius, Hujus festivitatis, visendęque ima-
ginis causa ingens mortalium vis accurrit,
ut quibusdam ex turba mors inlata fuerit.

At Regem hunc præpostero nomine
Præbyterum Iohannem vocamus; iuste *Bel-
Jan* dicatur. Etenim *Bel* perfectissimum
altissimumque significat, *Gjan* vero Prin-
cipem aut Dominum, isque titulus con-
iunctus ad Regem duntaxat pertinet. Co-
gnomen idem Davidis habet, ut nostri Im-
peratores Cæsaris vel Augusti.

Hic de Nilo pauca sermone disceptari
possent. Is neque ex Præbyteri Iohannis
regione, neque ex Montibus Lunę oritur,
aut juxta Ptolomęi opinionem ex duobus
Lacubus, quos in medio ponit inter Occi-
dentem & Orientem, cum distantia 450.
Italię milliarium. Nam eadem altitudine
Poli, qua Ptolomęus duos istos Lacus po-
nit, Regnum item Congi & Angolę jacet,
versus Occidentem, ac Regna Monomotapę
& Sofalę versus Orientē, cum distantia
inter duo maria 1200. Italię mill.

Testatur enim verò *Odoardus* hoc in Tra-
ctu vnum duntaxat Lacum extare, qui circa
limites Angolę & Monomotapę jaceat. Is
magnitudinem habet ferè 195. Italię mill.
atque hujus Lacus historiam habemus ex
Angolę hominibus, & versus Orientem ex
Sofalę & Monomotapę incolis, nullā alte-
rius Lacus mentione, ita ut facilè pateat
ejus altitudinis unum tantum Lacum in-
veniri. Sanè duo alii lacus etiamnum su-
per sunt, verum diversi ab iis quos Ptolome-
us receperet. Svos enim ille ponit (ut dictū
est inter Occidentem & Orientē penè, cum
hi (ut apparet) siti sint inter Meridiem &
Septentrionem, recto ferè ductu, distantia

400. mill. Quidam ex eo priore lacu hujus
terrę incolę Nilum oriri putant, ac post sub
terra condi, denuoque enasci aliis contra
sentientibus verum *Odardo* teste verissimā
opinionem, Nilus sese nequaquam occultat,
nec terra unquam absconditur. Valles ta-
men quasdam penetrat, vastas ac obscuras,
quas nemo mortalium adiverit indè credi-
tum terram Nilum occultè subire.

Vere ergo Nilus ex hoc priore Lacu fluit,
qui 12. gra. situs est, versus Antarcticum
Polum, cinguntq. eundem altissimi Mon-
tes *Cafates* dicti, *Aphronitro*, atque argenti
fodinis clari. Descendit tum per 400. mill.
in Septentrionem aliumque Lactum subit,
quem Maris vocabulo ob magnitudinem
incolę dignantur. Latitudine comprehen-
dit 220 mill. sub linea situs. De hoc Lacu
certiores nos fecere *Anzichani Congitanie*
vicini, ac commerciis iisdem noti, Addunt
iidem hoc in lacu gentem degere, quę Na-
vigiiis utatur, scribere norit, mensuram ac
Pondera sciat, ædificia ex lapide & calce ha-
beat, more Cōgitanis peregrino. Qua ex re
propinquitas Præbyteri Iohannis terrę cō-
siderari potest. Ex secundo supradicto La-
cu Nilus in *Meroen* tendit, cum spacio
inter insulam Lacumque 240. mill. nostra-
tium, in quem deinde alii fluvii procur-
runt, nempe flumen *Colves* &c. circa li-
mites *Melindę* situm. Circa *Meroen* Nilus
in duos ramos abit, terramque altiorem
Meroe dictam cingit. Ad dextram *Meroes*
versus orientem, amnis *Abagni* oritur ex
Lacu *Bracina*, tendens juxta Præbyteri Io-
hannis terram, ad insulam supradictam.
A sinistra alii rivi fluunt, inter quos *Sarabos*
citatur, fluvius qui se in Nilum item exo-
nerat per *Æthiopia* delatus. Ipse Nilus
postmodum circa *Sienes* Insulam è præci-
piti cataracta ruit, tanto strepitu, ut vicinis
Populis auditum imminuat, surditatemq.
quandam continuo tinnitu inferat. *Ægy-
ptus* deinde eum suscipit, patrem ac fecun-
ditate vberi gratissimum; hanc rigat, ac per
ostia multiplicia elatus Mare Mediterraneū
subit. Ostiorum duo præclarissima sunt
Rosetti nempe, quod dici unius itinere ab
Alexandria distat, & *Pelusi* nunc *Damiata*.
Ergo conclusione facta incremento Nili
Ægypti, ac *Zairi* in *Congitano* Regno, *Ni-
gri*que in *Æthiopia* causam dant eodē penè
tēpore cōtinui imbres, per Menses quinque
in Cōgo aliisq. vicinioribus terris decidui.
Quę ad *Adenę* tractum, *Arabie* felicis, *Per-
sici* sinus ac *Goę* pertinent, volumē ipsum
satis declarat, ad quod Lectorem remitto.

Supplicatio-
nis ritus.

Turbę con-
fluxus.

Nomen Prę-
byteri Iohan-
nis præposte-
rē scribitur.

Nili Origo
declaratur.

Cursus Nili.

Meroe.

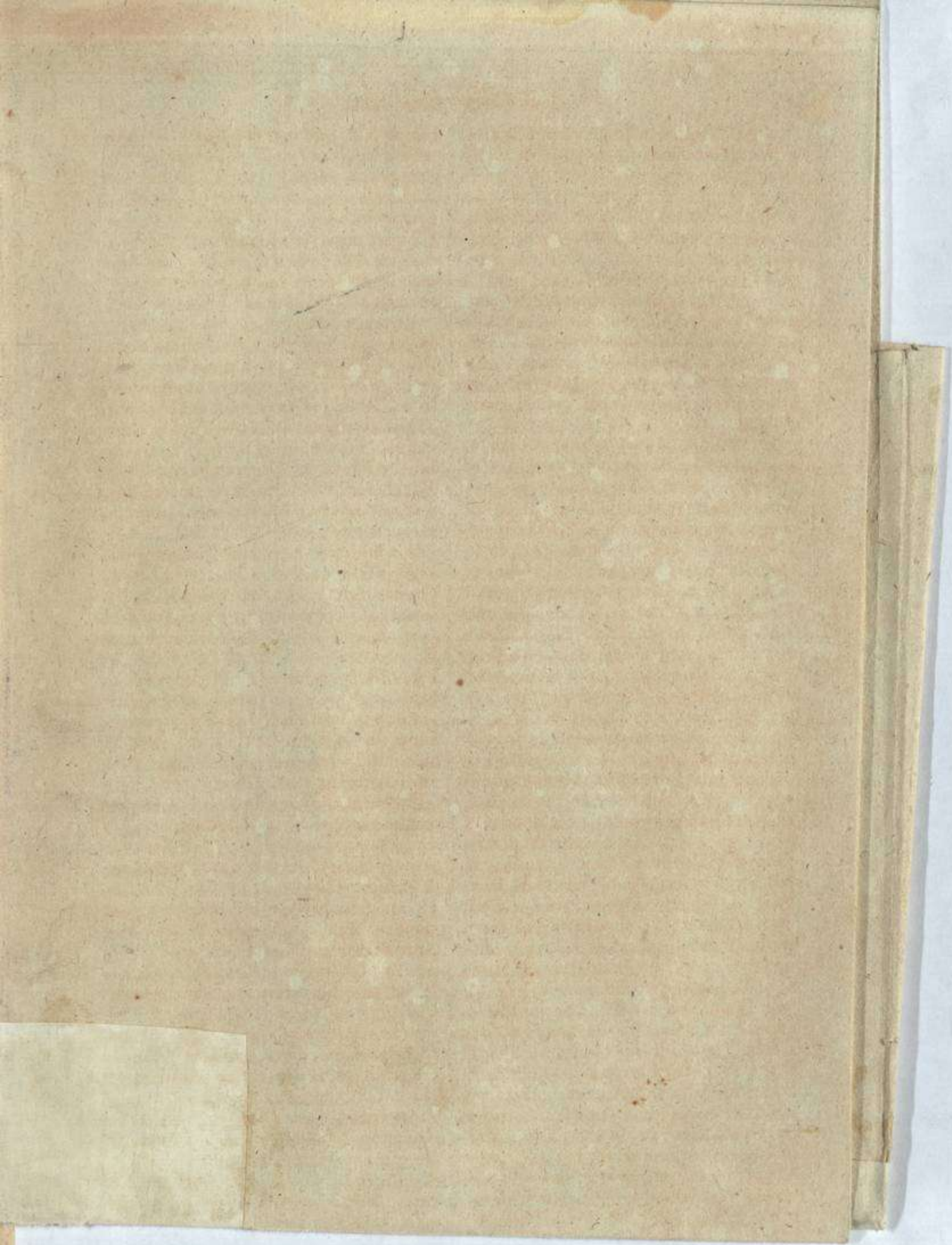
Cataractę
Nili.

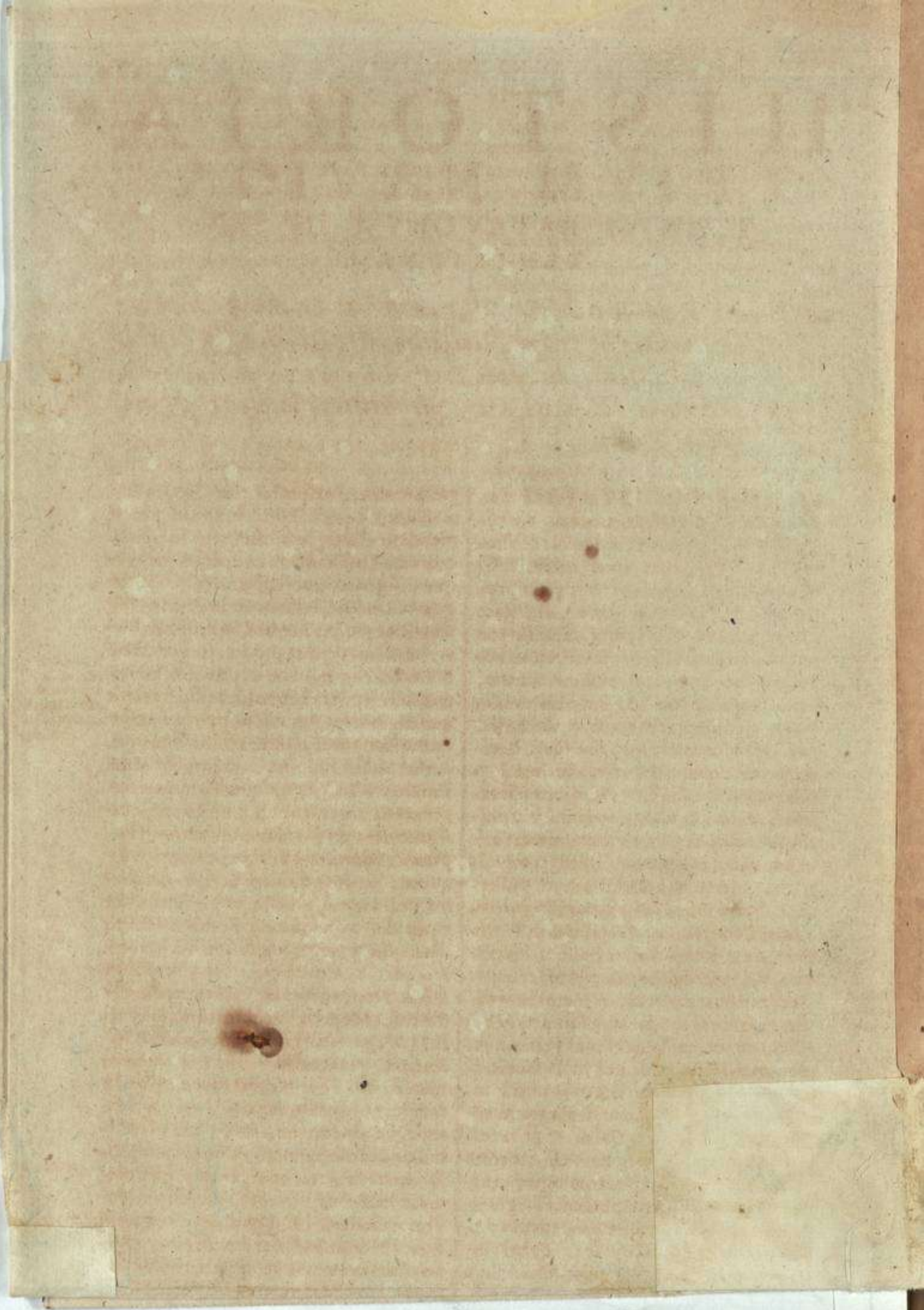
Ægyptū Ni-
lus perficit.

Ostia ejus.

Causa incre-
menti ex plu-
via.

FINIS.

HISTORIA

TRIVM NAVIGATIONVM BATAVORVM IN SEPTENTRIONEM.

ADMIRABILIVM, AC NUMQUAM
antè auditarum trium Navigationum Batauorum in Septentrionales Oras, detegendi Freti VAYGATS gratia, & in NOVAM ZEMBLAM, per hactenus incognita Maria, fidelis Relatio.

OCIETATEM hominum quæ res, aut tumentur, aut latius diffundunt, inter celebratissimos ac intelligentia præditos viros summam semper laudem meruerunt. Etenim præcæteris Navigandi ars excellit, cuius beneficio præcipuorum commerciorum, negotiationumque per diuersas mundi plagas vtilissima ratio consistit, iam declarato Orbis vniuersi situ, vt velut in communionem quandam ac consortium, iunctis animis, consensisse videantur. aliàs dispersi mortales, commeatibus vltro citroque nauigiis, fructusque ac merces aduehentibus, magna cum nostri temporis gloria, ac non minore hominum vtilitate. Quod in hac re Columbus, Vespuccius, Gama, Cortesius, & Magellanus præstiterunt, ex commerciorum hodierna facilitate satis superque constat, vel me tacente. At secuti sunt eos veluti Principes alij complures, quibus eadem cura fuit detegendi Orbis, inueniendique Novas Terras, quas deinde reliquis mortalibus indicarent. Lusitanorum Hispanorumque potior sane gloria est, qui & rem & Regnum adauxerunt. Verum ex Gallis & Britannis extiterunt viri, haud in hac re sine magno præconio dicendi, circumnavigato penitus Orbe, detectisque plurimis Regionibus. Iidem Septentrionalem petentes Polum, ibidem hactenus ignotas Terras, inuisosque maris meatus tentarunt, summa cum laude, qualem superiores Orientali, Occidentalique navigatione adepti fuerant: Quorum profecto virtuti, ac famæ Batauorum haud inglorij conatus accedunt. Hi nauigandi peritia reliquis mundi hominibus nequaquam cesserint, exerciti per varios marium tractus, Orarumque infinitas cognitiones, cuius demum fiducia longinquam illam ac periculosam in Orientalem Indiam Navigationem, ma-

gna hominum expectatione captam cõfecerunt, de qua & Historia voluminibus mandata exstat, lectione haud indigna, quæ cum Lusitanorum codicibus scriptisque diligenter conferri potest. Verum quæ instructis Classibus ab iisdem in septentrione tentata fuerunt, inueniendi freti siue meatus gratia, quò in Regna China & Cathay commodius ducerentur, maiorem sane laudem habent, intelligentiamque digniorem, in mari nempe ignoto, ac numquam antea classibus sollicitato, per cursus novos, nulliusque exempli tractus Enimuero id insigne quoddam magnanimitatis argumentum perhibetur, quò si præactorum gloriam non omnino superant, saltem haud dispari triumpho sequuntur. Euentu quidem destitutos conatus quis arguat, at immeritò. Vituperari enim idcirco nequeunt. Fortunæ etenim illa melioris tergiuersatio, allis item crebrò nocuit. Columbus quas non subiuit difficultates, antequam voti compos redderetur? Magellanus quid itè non expertus? Magnæ in omni facinore difficultates sunt, quas tamen Virtus non rarò domat. At nunc quis neget fore aliquando tempus, quo iusto certoque cursu explorato, circa septentrionalem Polum mare illud horridum pateat, Typhinq; suum, cõsummata sæliciter navigatione, quæ animosè hactenus incepta, magnis triumphis nobilitet. Quamobrem, vt eorum quæ à Batauis hac in re præstita sunt apud homines memoria sit, quibus mentè deinde Deus addat meliora sequendi, considerato inspectoque tractu, cursuque instituto, Historiam trium Navigationum septentrionalium huic volumini induxi addere; cuius lectionem gratam simul ac vtilem fore spero, ob varios successus infinitaque pericula, quibus Classes eæ exagitæ fuerunt, accedente Hyemis dira acerbitate, quam iidem Bataui, glacie obsessi, in Ora Zemblæ Nouæ, singulari fortitudi-

Artis nauigandi excellentia & cõmoditas.

Quibus eæ gentibus peculiaris.

Batauorum maris peritia.

Nauigatio eorum in Septentrionem admirabilis.

ritudinis patientiæque exemplo superarunt. Porro vt clarius huic Narrationi lumen accedat, tabulam damus generalem, quæ Tractus cunctos demonstrat Septentrionalis Terræ, ac ipsos nauium cursus, in quâ velut speculo Freti meatuumque situs considerari possunt, quos aptos idoneosque Nauigationi in Indiæ loca præsumpsimus.

Septentrio-
nis breuis
descriptio.

Septentrionis ergò qualitas locique, vt plenius cognosci queant, sciendum est primò, Cosmographorum ex notis, ac regulis, duos mundo tributos esse Polos, puncta nempe duo immobilia in Cælo, circa quæ velut quosdam cardines totum Cælum vertatur, ducta fictitiâ quadam regula, ab horum vno ad alterum, quam Axem appellant, cuius extrema Poli occupant: horum Borealis Arcticus dicitur, Meridionalis verò Antarteticus. Septentrionalem (vt & veteres Orbis designatores confitentur) perpetuum frigus hyemsque continua premit, tertis ideò locisque hominum commerciis habitationique ineptis. Sanè in quibusdam regionibus quas antiquitas inhabitabiles notat, incolæ reperti sunt. At *Noua Zembla* regio, quæ in hac Tabula apparet, habitatores nullos (quod constat) admittit. Vrsos tantum ac vulpes habet, quibus ex præda carniùm victus sit, alias graminis omnisque virores expers. Enimverò maximum Nauibus Bataviæ impedimentum glaciæ coaceruata densitas intulit, quam circa *Nouam Zemblam* septuagesimo tertio, quarto, quinto, sexto gradu offenderunt. Eam (vt quorundam opinio fert) Mare Tartaricum euomit, ac in littora *Noua Zembla* impellit, ibidemque nullo discrimine cumulat, vt eius glaciæ numerosa crassities, non ex vicinitate Poli tam obueniât, quâ ex fluctus marisque perpetua inclinatione in camp plagam. Cuius rei argumentum sit calor quidam obortus iis, cum à terra discedentes Mare tenerent, propiusque ad Polum accederent, spirante cælo æstiuum quid. *Groenlandia* terram, quam item hæc Charta ostendit: quidam continentem esse volunt cû *Zembla Noua*. Batavis ea octuagesimo etiamnum gradu apparuit, (vt & in hac Tabula *Nouæ Terræ* appellatione notatur) ferax graminis ac fronde virens, capreis, ceruis, aliisque ex gramine viuentibus animalibus frequens. Mito intellectu rerum, cum *Noua Zembla* sex septemue gradibus Australior declinet, nullo fructu, nullisque frondibus. De *Groenlandia* à quibusdam refertur hybernum ibi tempus nouem mensium esse, sine pluuia, neque ipsaniue, quæ hyemis initio cadit, vt minimum soluta. Habet eadem Insula Sancti Thomæ insigne Cænobium, à quo

Noua Zem-
bla inhabi-
tabilis.

Groenlan-
dia.

haud longè distat Mons, vt de Sicilia Æthna perhibetur, flammiumus, exoriente ibidem fonte, qui in varios deductus canales Monachorum cuncta habitacula calidis aquis fouet, ac ab hyemis iniuria tuetur, cuiusitem feruore cibi omnes, nullo alio ignis adiumento coquantur. Lappiæ verò, *Emmarchia*, & Moscouiæ Terras Olaus Magnus, Paulus Iouius, alique descripserunt, quos curiosus Lector adibit. Nos propositam trium Nauigationum Septentrionalium Historiam porro explicabimus.

A NNO itaque millesimo, quingentesimo, nonagesimo quarto, reparatæ salutis, Naues quatuor adornatæ fuerunt: vnâ Zelandiæ ditio dabat, duas Amstelodamum vrbs Bataviæ, quartâ verò Enchusia Frisiæ Occidentalis oppidum. Hæ Septentrionales Tartariæ & Moscouiæ Oras peterent, detecturæ Fretum aliquod, seu peruium velis mare, quo in Regna *China* & *Cathay* ducerentur, superato *Tabini* Promontorio, quò sese Tartaria extendit, declinans porro versus *Cathay* Regnum ad Notapelioten, ac deinceps ad Austrum. Cuius item Promontorij Plinio flexus dicitur, quod (vt creditum est) Indi quidam tempestibus iactati, & Metello Celeri oblatis præteruecti fuerunt. Amstelodamenses naues maris nauigandique scientiâ clarus *Guilielmus Bernardus* regebat, Zelandiæ verò ratem *Campaera* deductam *Cornelius Cornelij*, Enchusianam *Isbrandus Veccales* cum *Iohanne Hugone Linscotano*. Quinto Iunij eodem Anno vela fecerunt è *Texaliæ* insula, Cursu in *Kilduynum* Moscouiæ instituto.

Nauigatio
prior.

Tabini Pro-
montorium

Guilielmus
Bernardus,
Cornelius
Cornelij,
Isbrandus
Veccales, &
Iohannes
Hugo Naui-
gationis du-
ces.

Quarto Iulij qui cum *Guilielmo Bernardus* nauigabant *Nouam Zemblam* detexerunt. Quinto Promontorium humilium quod *Langenes* vocarunt: ibi scaphâ in terram delati, nullos tamen inuenere incolas. A *Langenes* ad Caput *Baxo* ad *Cæciam* quatuor milliaria sunt. A Capite *Baxo* vsque in Occidentale latus sinus *Lombsbay* ad *Meslaquilonem* quinque milliaria computantur, duoque sinus interiacent. *Lombsbay* latus patensque sinus est, Occidentalique eius ductu portus syncerus iacet altitudines sex, septem & octo vlnarum. Sinus hic nomen habet à multitudine auium ibi visarum, quas *Lommas* vocant, seu Septentrionales *Psitacos*; magno corpore, alis autem exiguis sunt, nidos in altis Montibus faciunt, vt à belluis tutæ reddantur, hominum manus nequam metuebant, capi indè faciles. Orientalis sinus *Psitacorum* extremitas plana est, adiacetque Insula exigua.

Nouam Zē-
blam adspiciunt.

Eandem
prætexuar.

Iacet

Iacet ipse sinus gradu ferè septuagesimo quarto. Inde ad extremitatem insulæ Præfecturæ maris seu *Admiratatus* in *Mesaquilonem* sex aut 7. milliaria nauigarunt. Insula hæc Orientali tractu non admodum sincera est, ideoque abducto nauigio longius vitanda. Profunditates item varias habet, obstrepente Syrtibus vnda quàm maximè. Ab insulâ hæc ad Caput Nigrum seu *Swarten hoeck* ad Cæciam sex aut quinque milliaria nauigabant. Iacet hoc Caput 75. gradu, viginti minutis. A Nigro Capite ad *Guiljelmi Insulam* in Cæciam nauigabant septem aut octo milliaria. Ibi exigua insula conspicitur, interiecta ad dimidium pene milliare. Nono Iulij stationem subiuerunt *Berēfurti* sub *Guiljelmi Insula*.

In *Guiljelmi Insula* albus primum *Vrsus* apparuit, quem Nauales socij, in scapham delinquentes, tormenti ictu transuerberarunt. At is licet saucius, incredibili virium ostentatione, supra cunctas belluas erigebat sese in mari natans, donec accedentes scaphâ remis actâ nauæ, laqueum collo eiusdem iniicerent, in *Batauiâ* monstrum tale delaturi. Clauo ita alligatus magno cum strepitu ferebatur, vnguesque suos scaphæ implicabat, quiescentis (vt *Guiljelmo Bernardo* apparebat) in morem: verum iam maiore sui parte lebo imminens, diffugientibus ad proram metu belluæ fociis, ni fortunâ bonâ laqueus clauî extremitate conclusus impediuiſſet vltiorè progressum, belluamque luctantem hac in difficultate retinuiſſet. Inde animatus ex nauatarum numero aliquis, framea *Vrsum* impeditum inuadit, ac disſicit, insurgente reliqua turba, vt fatigatus cõcederet. Pelle *Amstelodamum* eò delatam vidit.

Vltiori profectioe *Guiljelmus Bernardus xxxj.* Iulij superato *Consolationis capite* seu *Troosthoeck*, *Vrsi* Capite vel *Berenhoeck*, atque *Yshoeck*, id est, glaciæ promontorio, ad *Insulas Auriacas* peruenit. In vnâ earundem circa 200. pisces, quos *Walruschos* vocât inuenerunt, soli expositos, seseque ibi apriçates. Mirabilis horum piscium figura est. Bouem quippe magnitudine vincût, in mari itè viuunt. Tergus habet *Phocarum* instar, minutis pilis. Rostrum verò vt *Leones*. Glaciem frequentant, difficulter occidûtur, nisi ictum circa tempora adigas. Quadrupedum è numero sunt, auribus carent, pullû vnum duosue fertificât, quos à piscatoribus in glaciæ decubètes subitò oppressi, in mare coniiciunt primum, moxq; sequentes resumunt, nunc merſi, nunc verò conspiciendi. Nauibus vbi nocere optant, easdem abiecto fœtu dentibus inuadunt: ita quidam lembum fundo mādasset, ni clamor sociorû naualiû ingens abortus, metus præsumptione,

tantâ audaciâ animantis auertisset. Ab oris lateribus vtrinque duo dentes eminent, vltra mediæ lōgitudine. Eos cum ebore comparât ob candorem ac lauorem, *Tartaris* & *Moscouia* incolis in pretio sunt. Erat autem nauis opinio vinci posse has belluas, quas in terra temerè expositas conspiciebât: ergò contendunt ad præsumptam prædam, verum frustra, quòd tergus earû telorû omnium acie duricie sua eluderet. Quin & tormenta grauiora meditabantur Romanorum exëplo, qui sub *Regulo Atilio* in *Africa* Serpentem C. xx. pedum confecerant balistis, eundem velut oppidi alicuius muros aggressi. At id consiliû subita tēpeſtas oborta declinavit, ventorû ingruente mole, convulsaq; passim glaciæ.

Vsq; in primû Augusti *Guiljelmus Bernardus* Septentrionalem *Noua Zembra* oram præteriens, fractus demùm temporis iniuria, nequaquã ea tempeſtate concessa nauigatione, abortisque sociorum laborem detrectantium querelis, statuit reditum tentare, seque reliquis nauibus adiungere, quæ *Fretum Vaygats* petierant. Itaque curſu ab *Insulis Auriacis* directo, Caput Glaciæ vulgò *Yshoeck* superarunt, ac indè *Caput Consolationis* & *Nassouia Promontorium*, sinumque ingentem qui 71. gradu cum tertia computatur. Eum *Guiljelmus Bernardus* locum esse coniiciebat, ad quem *Oliuerius Brunellus* deuenerat, cui & *Costinarch* nomen est. XV. Augusti cæteris *Zelandiæ* & *Enchusiæ* nauigiis, quæ eodem die *Fretum Vaygats* emensi fuerant, *Amstelodamensium* rates accesserunt. *Enchusianorum* nauis *Fretum* penetrauerat, deuecta porrò in patens Mare per 50. aut 60. milliaria Orientem versus, iuxta *Opj* fluminis, vt nauis opinabantur, Tractum, non longè proinde à *Promontorio Tabini*, declinate nēpe Ora in *Borapelioten*: Itaque cum satis existimarent exploratum eius plagæ ductum, quòd speculandi tantum gratia profecti essent, de reditu cogitauerant, magnoque nunc gaudio suo *Guiljelmi Bernardi* naues agnouerant. Pariter ergò patriam repetût. *Guiljelmus Bernardus* decimo quinto Septēbris portum *Amstelodami* intrauit, secum trahēs *Piscem*, quem *Walruschum* suprâ descripsimus, in glaciæ frustocaptû.

NAVIGATIO ANNI 1594. eo modo perfecta Confœderatarum Prouinciarum Ordines excitauit, haud inani (vt appatebat) spe commerciorum *Indiæ* per Septentrionalem Oceanum. Instruuntur itaque ab iisdem septem naues, quæ *Fretum Vaygats* siue *Nassouia* peterent. Duas *Amstelodamum*, duas *Zelandia*, duas *Enchusia*, vnâ *Rotterdamum* dedit, septima *Myoparo* erat, qui

Albi Vrsi apparitio.

Fortitudo.

Periculum Nauatarum.

Insulæ Auriacæ.

VWalruschi pisces, eorumque descriptio.

Redeunt Naues.

Nauigatio altera.

Nauium successum, superatique freti tempus nuntiaret. Archirector erat *Guilielmus Bernardus*. Post discessum 11. Iunii, Anno 1595. ex *Texalia* factum. XIX. Augusti angustias *Vaygats* naclæ, ibidem stationem subiuerunt, cum Fretum quod inter Promontorium *Imaginum*, vulgò *den Beeldt-boeck* & *Samuetarum* terram iacet, summa glacie teneretur, nequaquam vt nauigari posset. Statio siue sinus *Nautis* dicitur *Traenbay*, à multitudine adipis *Balænarum* ibi reperta, estque aduersus glaciæ vim ac impulsus tutus satis. Discurrentes per terram *Vaygats* nauæ rhedas cõplutes pellibus, ac adipe onustas inuenerunt, item hominum caprearumque vestigia, ex quibus homines ea in parte degere haud abs re colligebant. Quod & Idola ibidem reperta demonstrabant *Samuetarum* religionibus culta, à quibus & *Caput Imaginum* nomen habet. Iter item ex vluæ factum offenderunt, altum dimidij cruris mensuram, cui deinceps terra durior suberat. Cursus Tractusque *Vaygats* in *Apelioten* vergit, vsque ad *Crucis* promontorium, porro in *Boreapelioten*, ad *Caput Liris*, vulgò *den Twisthoeck*, Orientalior tamen aliquatulum; deinceps Terra *Vaygats* in *Aquilonem* procurrit, vpaquilonem, ac *Caurum* pene. Nauigabant in *Boreapelioten* Orientaliores paulum, supra *Caput Liris* duo miliaria: at mox glaciæ correptas *Nauæ* retro egit, sinumque *Traenbay* dictum coëgit repetere, ex quo oportunitatem feliciorum exspectarent. At ea cum ob multitudinem glaciæ nequaquam sese daret, *Classis* tota reuersa, irritò conatu, vigesimo octauo *Novembris*, patrio *Mosæ* flumini sese intulit.

Vaygats terræ qualitas.

Reditus Nauium.

Samuetæ qui homines.

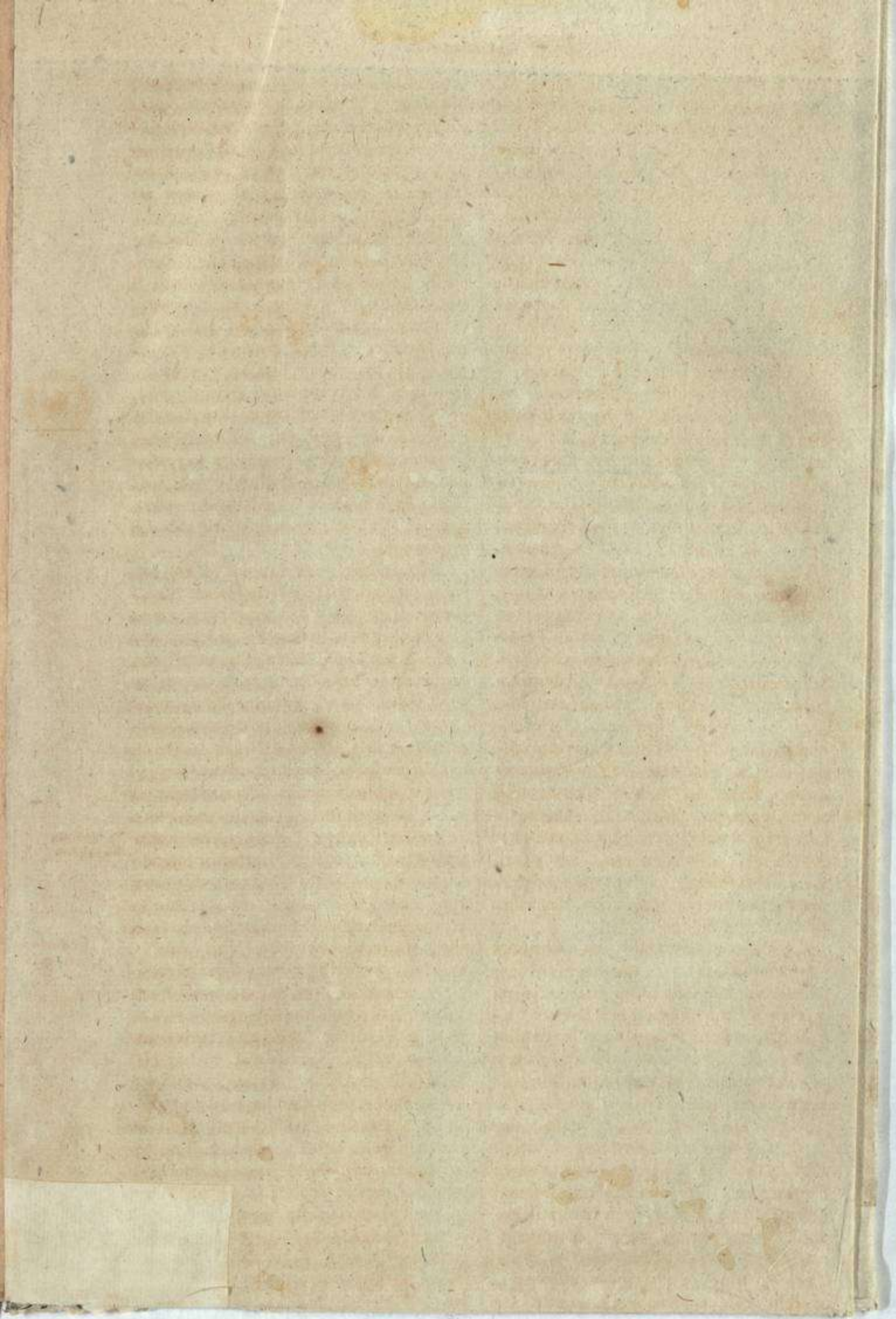
Ceterum qui sint homines, quos circa *Vaygats* habitare ferunt, vt benignus lector teneat, hæc habenda sunt. In terra firma, quæ ab *Austro Fretum Vaygats* adiacet, *Incolæ* quidam morantur, propria lingua *Samuetæ* dicti. Hos primo ad spectu aliquis pro inconditis syluestribusque hominibus haberet; veruntamen bono ingenio præditi sunt, differebantque peritè super cursu, tractuque *Maris*, ac nauigandi ea in plaga tempestate. Vestimenta eorum ex *Caprearum* pellibus constant, à capite ad calcem vsque. Præcipui tamè aliquod caput colorato panno, cui pelles subsunt, contegunt, verum vulgò reliqui pileis ex *Caprearum* pellibus vtuntur, pilis auræ obiectis, quos capiti ac ceruici arctissime aptant. Coma vtuntur promissa, quam in cirrum componunt. Is à tergo per vestes spargitur. Staturæ sunt penè omnes breui-

oris, latâ plana que facie, oculis minutis, breui pede, quibus genua eminent, celeritate cursus summa pollent. Aduenis parum fidunt, disposueratque *Rex* eorum passim speculatorias vigilias, ne quod detrimentum caperent, paratis ad manum vehiculis, quibus abriperentur. Tormentoribus boatum perhorrebant maxime, rei ob nouitatem attoniti. *Imagines* colunt, qualem ablatam à socio quodam nauali immensum dolebant, quæ tamen restituta, summo ab iisdem honore deducebatur. *Arcu* & *sagittis* armorum vice vtuntur, ex venatu viuunt. Descendunt subinde in terram *Vaygats* eius venatus gratia, vt ex *Imaginibus* apud *Idolorum Promontorium* repertis satis patebat. *Imaginum* forma rudis valde est, superiore parte rotunda, elato quodam colliculo ligni, nasi loco: Ante easdem & cinis iacebat plurimus, ac ossa *Caprearum* sacrificij alicuius argumenta.

Cum in hanc continentem Terram nauales quidam socij descendissent, quæredis lapidibus, quos *Adamantum* specie ea plaga habet, quales & in *Insula Ordinum* vulgò *Staten Eylant* inueniuntur multi, duoque ex iis coniunctim incederent, ex improviso macilentus ac albus *Vrsus* alterum inuadit, ceruicem corripit, caputque comminuit, emulgens porro sanicem. Inclamauit *Vrsus* socius, mox accurrentibus cæteris, vt prædam eam ab *vrso* auferrent: is nihil perterrefactus, obuiat turbæ, ac ex ea hominem secundò summa violentia corripit, quem & mox prostratum necat, diffugientibus præ metu reliquis. Quæ visa fugâ tredecim ex nauis ac myoparone socij descendunt, laturo auxilium suis: licet quibusdam id facinus periculi plenum videretur, quod iam necati essent nauæ ij duo, ac maxima *vrso* ferocia metu haud careret, qui certissimo ictu demum esset petendus. Verum audaciâ quadam tres animati præcedunt, duo aberrat explosis bombardis. Tertius autem scriba *Guilielmi Bernardi* caput ei prope oculos peruo ictu lacerat. Sed enim bellua constans subiectum cadauer, quod vorabat, etiamnum erexit; iam tamen ictu confertus, ac in vertiginem abreptus, ibi tum *Scriba* & *Scorus* quidam gladiis strictis corium *vrso* conantur lædere, verum frustra, contracto ferro, ac nequaquam cedente bellua. Demum *Guilielmus Gysius* bombardam rostrum *vrso* percutit, sternit, insultat, ac guttur ferro aperit. Necatorum cadauera ea terra habet. Pellem belluæ *Amstelodamum* detulerunt.

Vrsus vros duos necat.

Ampliffi-

Miliaria Germanica, quorum 15 uni gradui respondent
 Hispanicæ leuag 172 uni gradui correspondent.

AEQVINOCIALIS

OCEANVS

ÆTHIOPICVS

Typus orarum maritimarum Guineæ, Manicongo, & Angolæ ultra promontorium Bonæ spei usq; cum omnib; portubus, Insulis, Scopulis, puluinis, & Vadis, veraq; latitudine Oceani Aethiopicæ, ab ortu in occasum ad Fernambucum & promont. S. Augustini in ora Brasiliensi, vergentis: unâ cum eiusdem oceani Insulis, præcipue verò S. Thomæ, S. Helene, Insula Ascensionis, multisq; alijs, earumque genuino tractu: accuratè omnia ex optimis Indicis tabulis hydrographicis decerpta & emend.

Afbeeldinge der kustten der landes Guineæ, Manicongo, ende Angolæ, ende voorts toe voorts de C-de boe speranza, met alle de havens, eysanden, eysp, droochten, ende ondiepen, met de gheheel breedte des Aethiopicen Oceani, de welke vanden oosten na den westen toe Fernambuco en C-de S. Augustino (son de kustten van Brasil) ghelegen) is streckende, misq; gaelers alle de eylanden der seluer, als woonenick S. Thomæ, S. Helene, d' eylande Ascension gheet. Met alle de gheheel breedte van voer toe voer toe, met alle de gheheel breedte van voer toe voer toe, met alle de gheheel breedte van voer toe voer toe.

Arnoldus F. a Langren delincauit, & sculpsit.

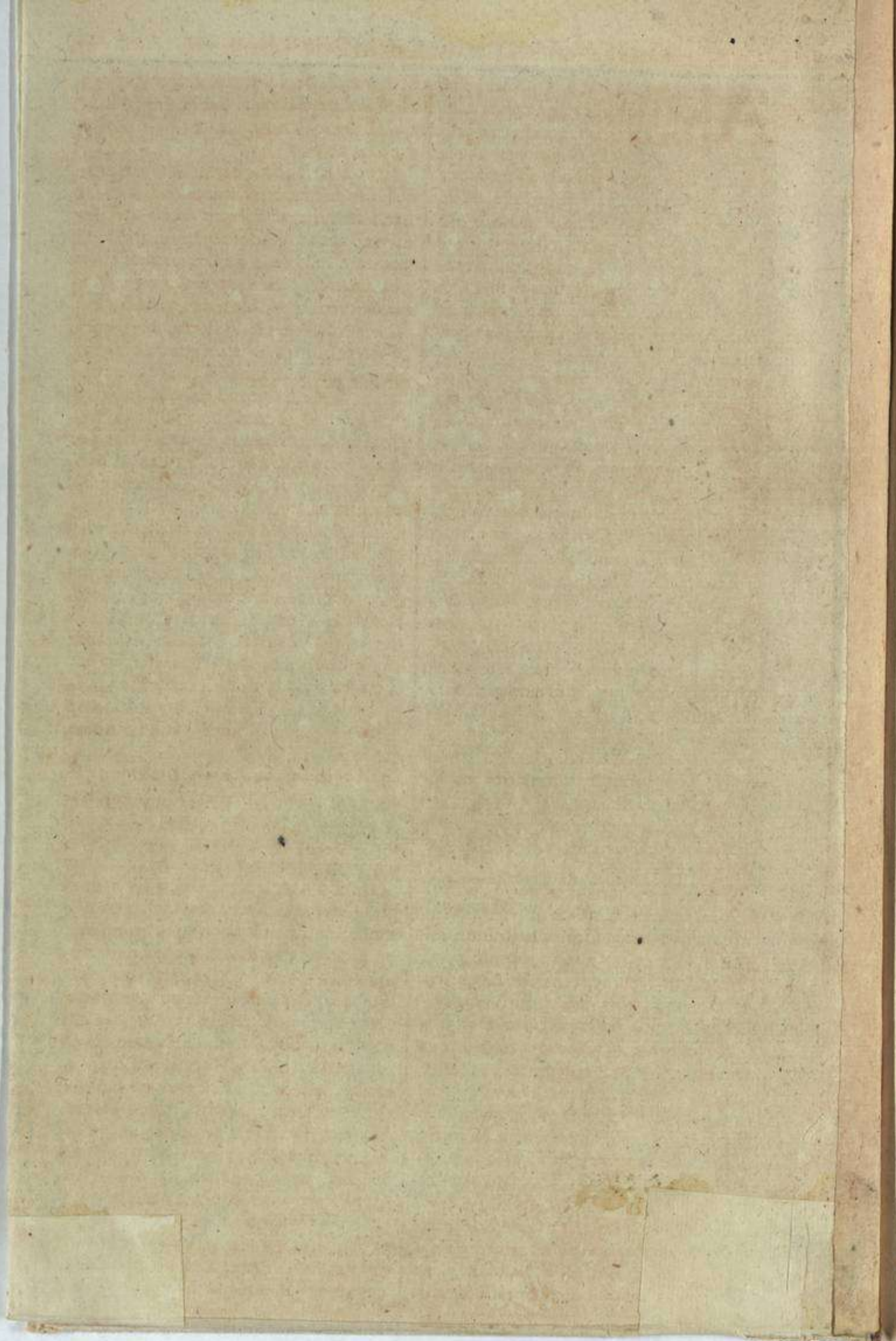
TROPICVS CAPRICORNI

ASCENSION

S. HELENA

C. de Ba Esperança
 C. das Aguilhas

Tertia nauigatio.

AMPLISSIMI Ordines, vbi secundæ huius Nauigationis haud perinde sælicem successum intellexerunt, sumptibus Prouinciarum naues plures adornare supersedent. Promittunt tamen Mercatoribus, Urbibusque, queis ea cura adhuc reliqua esset, honoraria præmia, si propriis facultatibus stipendiisque id Fretum aperirent, Chinæque terris accederent. Id studium Amstelodamensem Senatû sollicitauit. Ea in vrbe duæ naues instruebantur, quarum vnam *Guilielmus Bernardus* Rector gubernaret, alteram *Iohannes Cornelius Ripp* Nautæ ac Cõmissi titulo, XVI. Maij, Anno 1596. è Fleuo vela fecerunt, præteruēctique in insulas *Hetlandia* & *Feyrel* horrēdum prodigiosūq; signum cæleste conspexerunt. Nam vtrumque Solis latus duo soles claudebant, dilapsis per tres eos soles arcibus duobus pluuiialibus cingenteque tertio Arcu Soles, ac quarto obliquè per maiorem solis orbem fluēte, cū maioris Orbis inferior extremitas 28. gradus ab Horifonte distaret. Meridiano tempore, sole altissimos ad cursus prouecto, ex Astrolabij ratione idem 28. gradibus, & 43. minutis Horifontem superabat. Declinatio erat viginti duorum graduum ac minorum septendecim. Quos viginti duos gradus & c. si adiicias altitudini 48 graduum compertæ, Poli altitudinem ad septuaginta gradus & vnum deduces. V. Iunij prima glacies apparuit. Vndecimo Iunij ad insulam venerunt, quam postea ab *Vrsis Beyren Eylandt* vocarunt. Eius nominis hæc ratio est.

XII. Iunij mane nauiculatores albū vrsū conspexerunt, quem mox scapha remis incitata insequitur, ac interficere conantur, laborantes diutius, cū & securi ictus, eandē enatans, tergo herētomaufferet. Demum capite graui securis ictu dissecto, vincitur. Pellem xij. pedes longam fuisse scribunt. XIX. terram respiciunt, ea altitudine Poli 80. graduum, & 11 minut. iacebat. Terra ea vasta erat, quam & vsque in septuagesimum nonum gradum velis prætexebat Occidentem versus. Hic vrsus albus denuo apparuit, quē post multos labores socij debellant. Hac in plaga anseres dictæ à sono vocis *Rot*, Batavis *Rotganssen* Oua sua exponunt ac excludunt, qualia vel sexaginta nautæ ad rates pertulerunt. Huiusmodi & *Hollandiæ* Insula *Wieringia* aspicit: quarum excludendis ouis destinatos nidos nemo vnquam sciuit aut tradidit, quòd ante has naues nulla ratis octoginta gradus superasset, ibique eius terræ situm ac qualitatem explorasset. Quidam *Groenlandiæ* partem hæc Terram antumant. In proposita Tabula *Nouæ Terræ* siue *Nieu-landiæ* nomine de-

Prodigium cæleste.

Poli altitudo.

Anseres Rotganssen vbi oua excludant.

figuratur. Eadem gramine ac fronde virer, cū *Noua Zembla* nihil habeat frondium: eaque *Groenlandiæ* Ora ad Poli notam propius accedit.

Hic ob varias circa cursus seruandi mutandique dissensiones, naues eæ duæ in diuersa abiuerant. Etenim *Iohanni Cornelio* concessum 80. gradus repetere, quod ibi peruium velis mare ad Orientalem terræ plagam arbitraretur, cum *Guilielmus Bernardus* in Austrum declinans, in *Noua Zembla* oram discederet. Is vbi xv. Augusti ad *Auriacas* Insulas peruenit, glacie obsessus magno nauis amittendæ periculo versabatur, demum summo cum labore terræ accedens. Quòd nauium sociorum strepitu ac vocali clamore *Vrsus* albus excutitur è somno, moxque ad nauem contēdit, verum bombardæ ictus, ad alteram insulæ partem confugiens, glaciei se in frustis composuit. Ibi eū insecuti nauiculatores. Sed in mare haud tardior accepto vulnere profilit, terram natatu petens. succedunt nautæ, ac viæ intercipiunt facultatē, securi caput petunt, cuius ictus subinde merfus eludebat, demū vincitur, ac ad nauē perfertur ex coriati tergus. Glacies hoc in tractu mirādā qualitate est, coloris cyanei, eleuata vel 10. vlnas supra aquā, ac 18 vlnis in fundum porrecta, vt quibusdam terræ quadam specie imponeret. Hic 40. ferè oua inuenerunt. *Noua Zembla* vero ductum cum iam superassent, nullumq; maris meatum reperirent, desperatē de successu sælici, nautæ domum cogitabant repetere, ac in patriā reuerti. At Glacialem portum præteruēctos, immensa glaciei moles excepit, fluctu cõcitata, quā nullā vi vincere quibant, accedente trium sociorum manifesto, dum laborant, periculo, si glaciei fluctus perseverasset: nam ei dū insistunt, acti fluctante retrorsum glacie, nauis funes pedemque arripiunt, redditi eo impulsu suis, summa adspicientium cõmiseratione, quibus Mors imminens præsumpta iam fuerat. Eodem die vesperi in Occidentalem glaciei Portus plagam deveniūt, fatali māsione destinati summæ hyemis, quātam vix mortalium patientia sustinere queat, acerbitati. Ea ex serie huius relationis subsequente patebit in miraculum humanæ tolerantia.

Tum quippe coaceruati velut Montes è glacie nauem impellunt, eaque ad 4. pedum mensuram eleuant, vt socij *Phaselū* seu scaphā actuariā cogerentur exponere, tuendæ salutis causa, emittentes item vexillum seu aplustrum, quo periculi imminētis magnitudinem, iis, qui in terram prodierant, declararent. Postmodum *Guilielmus Bernardus* cum altero Rectore nauis situm conditionēque inspexit, demetiens

Discedunt Naues.

Glacialem ad portum deuēcta nauis glacie obsidetur.

Rumpitur
navis.

quantum impetu glaciei subleuata esset. Ibi xxviii. Augusti ratis disrupta ingenti fragore intonuit, vt plane animum mentemque amitterent arbitri, latibulaq; frustra quærent. Accrescebat ea glaciei violentia, navisque impulsæ admodum surgebat, gemitu diro omnium tabularum, stupentibus cunctorum ad tam luctuosi spectaculi fortunam sensibus, cum nulla appareret adhæc soluendæ navis facultas, aucta quotidie glaciei mole. Itaq; deliberant, tantis circumuenti angustiis, eo in loco resistendo frigori, ac feris belluis casam erigere, seque ibi quo possent maxime modo tueri; si vel anno crescente Nauigij usum libere repetere possent, oblata ex dissipata glacie oportunitate. Nullas hæc terra arbores fert, nullū e lignum defecisset ergo ædificationi materia, nisi prouidentia diuina arbores complures ex Moscouiæ & Tartariæ oris auulsas, cum ipsis radicibus ac in *Nouam Zemblam* fluctu adactas, commodissime præbuisset. Nec tantum id lignum structuræ, verum & foco struendo aptū supererat, sine quo, diritate hyemis, omnes haud dubiè interiissent.

Navis ob-
fessæ.

Casæ fabri-
cam concipiunt.

Decimo quinto Sept. matutino tempore Vrsi tres nauem adoriuntur, occultato tamen tertio post glaciei fragmentū. Nautæ bôbardas suas præparant, stabat glaciei imposita cupa cū carne maceranda, quod circa nauem nulla esset aqua. Huic vrsus prædam captans, inserit rostrum, ea oportunitate bombardę globus caput verberat ac belluam morte adficit. Alter vrsus dum videt subitum sociæ bestię casum, velut stupefactus contemplatur iacentem, ac odore explorat causam. Vbi mortuā agnouit, abit; ac mox redit erectus in posteriores pedes, velut collectis viribus, Nautas, qui sese ad arma præparauerāt, inuasurus. at ij balistæ ictu abdomen ventris nudatum penetrant, fauciamque feram in fugam adigunt. Emortuo vrsu viscera eripiunt, ac erectum gelu stringi permittunt. Post hæc vehicula præparabant, quibus lignum ad locum ædificationi destinatum perducerent. Tum temporis in Mari aqua falsa ad duorum digitorum crassitiem in glaciem cogeatur summo cæli frigore.

Gelu,

XVI. Septemb. Nauiculatorum prima expeditione lignū vehiculis impositum, quatuor nepe trabes per glaciem, ac vnus pene miliaris spatiū trahebāt. Ea nocte ad duorū digitorum crassitudinē gelabatur aqua: singulis diebus sex millia passuū, bis impleto vehiculo, penè emeticbantur. Tū & Faber lignarius moritur, quem in mōtis decliui fissura sepeliunt, quod humus ob duritiem aperiri nequiret. Sexdecim eo tempore numero erant socij, quorum vna pars ligna struendo foco adferebat,

Sexdecim
socij super-
sistentes.

altera ædem casamue parabat. Tanta eo tempore gelationis vis erat, vt clauus more fabris solito ori impositus labijs adhæreret, atque vna cum cutis auulsæ particulis extraheretur. Magnum luculentumque ignem struebant, vt terræ glebam degelarent, domumque eadem, maioris ab hyeme securitatis ergo, vallarent: verum frustra, cum flamma tantum in petra potuisset, quantum in *Noue Zemblæ* agro. Niuis impetuositatis procellosa conspectum sæpe numero auferebat, vt vix navis alicuius longitudinem oculis possent concipere. Is labor ob inauditi frigoris insolentiam diuturnus, per duo milliaria in reditu abituq; quindecim dierum continua molestia intolerabilis plane habebatur; at vincebat Necessitatis dura lex, perseverantiæ parens. Quod si post septimanam vnā vel alteram, dilabente anno, serius id conati fuissent, sane neque potentia virium, aut animi magnitudo suffecisset: sin vero apertus Pontus nauem referasset, nā illi potius, velis factis, patriam domumque reperiuissent, at ea fortuna nequaquam superfuit.

Frigus ma-
ximum.

Secunda Octobris domum erigunt, eique ex more non frondentem ramum, viridiaue virgulta imponunt, sed niuis congelatæ frustum. Erat ea domus Septentriōnis ritu confecta, trabibus penitus copularis ac adactis, quarum commissuras curiose stipabant, quas nimbus ille niuium vento actus non peruaderet. Quadrata ad hæc forma, in medio paululum eleuata, vt dilabi posset nix, cum funibulo, ac caucis seu caulis, & vestibulo. Dum ita satagunt, vnus e nauis exiens in Vrsū ex improviso incidit, corripensque fugam clamore terribili nauem cursu repetit. Eum insecutus vrsus ad locum peruenit, in quo congelata fera nuperque erecta stabat, ibi moratur, elapso eo modo Nauta. Duodecima Octobris octo sese viri casa ea claudunt, ibique noctem primam transigunt, maximo in frigore, quod focus necdum esset instructus, nec item cauearum præparata commoditas. Deinde summo labore Phaselum domum prope pettraxerunt, eumque conuertunt, vt suo tempore vsui aliquando esse posset. Deficiebat iam ab ijs locis segregatum Phæbi lumen, ac studiose Nautæ cuncta necessaria è nauis ducunt, colliguntque ea, quæ Phaseli lembique præparationi, & instructioni idonea existerent. Ceterum iam ad iter accinctos, vltimumque onus vehiculorum subituros, Vrsi tres a tergo inuadunt, quos circumspiciens Nauta, subito animaduertit, clamore periculum testatus. Duæ bipennes sine aliis armis vehiculis impositæ iacebant, ex iis vnā Nauta corripit, alte-

Domus for-
ma.

alteram Gerardus Verius, quibus se pro virili defenderent, confugientibus reliquis versus Nauem, ex quibus vnus in rimam glaciei incidens, magno suo periculo luctabatur. Verum belluæ nauem recta petunt, atque interim tres ij relictæ propter proram procurrentes in eam sese receperunt. Ablata hac præda irritati Vrsi audacia singulari accurrunt, Nauemque parat conscendere, neque aderat vllum præter eas duas bipennes teli genus. Ex ijs vna certo ictu adacta Vrsum maiorem ferit, quo verberare abijt, cæterique duo sequuntur minores. Ita manifesto ex periculo quod summo timore præsumpserat, Nautæ liberantur.

Sol quando discesserit.

Quarta Nouembris solis iubar Mundi eam plagam deseruit, vt vltius non appareret. Ea tristis admodum notari poterat, adempto pulcherrimi operis huius mundi spectaculo. Prodeunt tū albæ Vulpes abscedentibus Vrsis. Hisce, quod ad cibum idonei essent, insidias varie decipulasque struunt, quibus subinde aliquot capiunt. December tum anni hyemantis acerbissimus mēsis flagrabat, horrido frigore cunctorum membra adurens. Itaque ex cuiusdam consilio, Carbones lapideos igni idoneos sulphuratos, ac hætenus in vltima periculorum seruatos, accendunt, focumque circa vesperam instruunt, obserato funibulo, ac vestibuli aditu arcte clauso, ne quis calor euaderet. Est iis carbonibus igne correptis odor amœnus parum, ac grauior, qui & spiritus hominum obstruit. Ideo cum primum adlubesceret ignis suauitas, sociosque recrearet, mox eosdem vertigine corripit, cerebrique agitatione, ægros præsertim. Ex valentioribus ergo aliqui fumibuli fenestram aperiunt, ac ianuam recludunt: verum is, qui ianuæ operam dabat aperiendæ, deliquio animi abreptus procubuit, quo sane omnes correpti spiritum denique amisissent, nisi id frigus antea horrendum, nunc tempestiue recreasset. Post, Carbones accendere nemo ausus denuo.

Annus 1597

Annus ita transfegerunt, reuoluto cursu Solis in millesimum, quingentesimum nonagesimum septimum, atq; tum illud Mundi præclarum lumen remeans, malignas eius partes respexit. XXIV. Ianuarij salutarunt id socij summa exultatione, stupente Guilielmo Bernardo, qui ex Astromorum regula Solis tam subitum reditum haudquaquam præsumpserat iis in locis. Vulpes tum abibant, succeduntque terribiles Vrsi. Etenim dum duodecimo Februarij decipulas restaurant, ingens vrsus domum recta petit. At exploso tormento percutitur, transitque glans corpus omne, ac cor ipsum, ea violentia, velut in

oboli formam planata. Post eum ictum subsilit etiamnum bellua, ac tredecim pedes procurrens, cōcidit; ibi eam spirantem traiciunt bis, ac necatam laniant. Adipem huius centum librarum fuisse ferunt, expe-tebaturque à nautis, quod olei loco lucernas aleret. Tergus nouem pedum longitudinem, ac septem latitudinem habebat. Scandebat interim altiora cæli Sol, desideriumque capit abitus ex iis locis (licet ipsa maior Nauis sine vlla solutionis spe, velut arcibus vallata, inutilis nauigationi persisteret,) desolatam turbam, recedente glacie, Oceanique resolutis fluctibus.

Nautam ergo conueniunt, eumque moment, temporis vt rationem capiat. Is mandat interim cunctarum rerum præparationem, expectaturum se Maij mēsis exitum. Decem inde viri vigesimo nono Maij cōmodo satis cælo exeunt, ac lembum petunt, eundem vt prope domum restaurarent, iam niue pene contactum ac obfessum effodiunt, summo labore: at dum pertrahere conantur, ac ædibus propius ad-mouere, labascunt victa præteriti temporis exantlatis miseris membra, quatitque ægra corpora exhaustarum virium luctu-olâ cōfessio, nequicquam instigante nau-ta, ac ni aliquid supra vires tentarent, di-ram prædicante duramque in *Nouæ Zem-bla* miserima humo emanationem. Ceterum vigor ieiunio ac Hyemis acerbitate victus decesserat: collectis demum viribus Phaselum, quem nautæ *Den Bock* vo-cant, prope casam prostratum ac euersum, vt retulimus, erigunt, eundemque omni facultate reparant, longam periculosam-que nauigationem præsumentes. Quibus dum rebus intendunt, terribilis Vrsus ac-cedit, & perterrefactos in fugam coniicit. Mox occupatis ædiculæ tribus foribus bō bardis instructi belluam expectant. Is in-trepidus procedit, virumque ad alias fo-res respicientem, absque clamore ac vocis monitu sociorum, id periculum contem-plantium, subito corripuisset: sed in tanta consternatione is bombardæ emissæ bona sorte Vrsum glande traicit, qua sane ab-errate, manifestus periculi, duram sortem haud dubie subiisset. Huius in Vrsi dis-cerpti stomacho Phocarum pelles ac carnes repertæ fuerunt. Duos postea Vrsos aggredientes conficiunt, ex quibus vni iecur auferunt, idque coctum manducant, ast valetudinis maximo discrimine, labo-rantibus cunctis, decutito in vniuersum corpore, vt eius cibi malignitas facillime appareret. Sex dierum labore in restaurā-do Phaselo consumpto, supererat adhuc præparanda complanandaque via, qua Pha-selum schaphamque in mare pertraherent non minimæ molestiæ res. Hoc opus stu-

Reditum parant.

Vires exhaustarum virium luctu-olâ cōfessio, nequicquam instigante nau-ta, ac ni aliquid supra vires tentarent, di-ram prædicante duramque in *Nouæ Zem-bla* miserima humo emanationem.

Ex Carbonibus lapideis periculum Mortis.

Sol xxliij. Ianuarij re-lustrat Nouam Zem-blam.

Vrsorum ad-uentus.

Vrsi iecur insalubre & noxium.

dium abunde leuius reddidit, quod & Mare iam tutum, nauibusque peruium adlubesceret, Nixque ipsa durior reddita, faciliorem nauiculis cursum dabat. Ibi Vrsus macilentus admodum, prædæ avidus, apparuit: at is male excipitur, à Chirurgo glande traiectus, ac in fuga per ruptam glaciem proditus, impeditusque, tandem à sociis cæteris ad necem adactus. Quisque tum sarcinas mercatorum, quanta maxima cura fieri poterat, complicat, necessaria ad victum ex ædícula aufert. Dabat vires cupido relinquendi procellosam hyemis aulam, cum summo melioris cæli desiderio.

Discedunt
ex Noua Zē-
bla decimo
quarto Iunij
Anno 1597.

Restabant nauiculæ in pelagus deducendæ. Atque eo tempore *Guilielmus Bernardus* epistolâ scribit, in eaque fortunam Navigationis omnem notat, mensuraque bombardæ concludit, è funibulo suspendit, vt delatis aliquando in ea loca hominibus rei gestæ veritas innotesceret. Nauta item epistolas duas exarat, quarum exemplar nauiculæ singulæ vnū habebant. Decem mensium continuata habitatione *Nouam Zēblam* Bataui tenuerant, cum decimo tertio Iunij Phaselum lembumque in Mare dimittunt, vehiculisque vndecim annonam omnem, Mercatorumque sarcinas deuectas, nauiculis imponunt, ac æquis portionibus distribuunt. *Guilielmus Bernardus & Nicolaus Andreas* ægri, vehiculis ad scaphas pertracti, easdem item intrarunt. Vetus in Corum inclinabat, cum vela facerent decimo quarto Iunij, Millesimo, quingentesimo, nonagesimo septimo Anno, satis iusto patuloque Ponto, læti quod oras eas terribiles relinquendi tempus accessisset, quas diu nimis, in summa egestate ac hyeme, habitassent. Ingentis tum alterius periculi metus oritur, ex valido glaciei fluctibus actæ impulsu, quæ nauiculas ipsas potuisset confringere, nisi diuina Providentia eos hominēs, velut ex miraculo, salutem destinasset. Ceterum vigesimo Iunij moritur celeberrimus consumatissimusque Rector Nauium *Guilielmus Bernardus*, magno cum omnium mœrore, ac singulari luctu. Eius obitum intra horam sequitur *Nicolai Andrea* mors. Eo tempore Solis non ea vis erat, vt niuem solueret, potius comparandi gratiâ. Verum patinas ex ære & stanno radiis opponunt, quæ repercussu caloris aquam reddebant levandæ tamen siti vix idoneam. Ita miliaria trecenta octuaginta & vnum emensi, sæpe interim obsessi, in nauiculis hisce frigus, famem, ac valetudinis maximas offensiones, summa, quæ mortales adficiunt, mala pertulere: adhæc dispersi tempestatibus, cum aliquando iratum mare cursus eorum turbasset, scaphasq; diuertisset,

Guilielmus
Bernardus
moritur.

Calamitates
maximæ.

donec postea nauæ bombardæ explosæ sonitu vnirentur. Superato *Capite Nassouie* vigesimo octauo Iunij bona omnia exponunt firmam in glaciem, nauesque in eadem protrahunt, quod frustra ingentia glaciei impellerentur vento altano vehemētissimo, nouæ cum obsidionis periculo: Ibi velis recti, quieti se dant, exposito speculatore. Is Vrsos tres aduenientes conspiciat, ac voce horrenda exclamat. Bombardæ tum glandis frustra siue minutias habebant, quibus belluis vastissimis tenue detrimentum inferrent. At iis clamore attonitis, discedentibusque, nacti opportunitatem, tormenta glaciei maiore implent, Vrsumque vnum ictu traiciunt, mortiq; donant. Diffugiunt eo exemplo reliqui duo, ac post redeunt, vrsique cadaver per inæquales glaciei partes trahunt, summo cum virium argumento, in escam sibi: Eam etenim belluam emortuam, iam bona ex parte deuoratam, abactis per nauas duobus vrsis, vix quatuor socij subleuare poterant. Ceterum glaciei dum insident, ea, haud paruo discrimine, subeuntis glaciei impulsu, minutas in partes abscedit, deciditibus cunctis penè sarcinis in mare: laborantiumque in subducendo Phaselo ulterius, securitatis maioris ergo, ingressu glacies comminuebatur, maximâ rerum confusione, dum quæ saluabantur bona in mare mox recidunt. Lembus in partes confractus, abibat, accurrentibus cunctis, vt præciosiora quæque naufragio eriperent, membrorum conuulsionis destructionisque magno metu, subeunte nunc hoc, nunc illo glaciei frusto, dirissimo motu. Tandem lembum euincunt, ac prope Phaselum collocant, disrupto malo, eiusque loco, ac cunctis ferè armamentis nouissime fabricatis, magnâ nauatarum angustia, quod operi vix sufficerent confecti ærumnis. Reparatas denique nauiculas mari reddunt, sæpe per glaciei frustra ad centum, ducentos, trecentosque passus easdem, vt patulum mare nancisceretur, protrahunt. Ita vndecimo Iulij circa *Crucis Insulam* deuecti, scaphas per mille passus ad apertos Maris fluctus summo labore coguntur impellere, glaciei ita moles emensi. Ceterum, quibusdam ad *Crucis Insulam* accedentibus, ac ibi vastum Pötum in Occidente conspicientibus nullâ glaciei impeditum, lætitia magna subit, congratulanturque sociis, victam iam huius molestiæ anxitudinem. Ergo ducentos septuaginta passus exsuperant etiamnum ac mox vela facientes, bono successu enauiant. Circa *Promontorium Cantij* venientes, ibi quosdam emittunt, qui terram peterent, auesque boni gustus, ac cibi loco aliquando expetitas, caperent. Ij centum & viginti

Naufragium

Anates mō-
tanz.

& viginti quinq; aues manu facilè prehē-
dūt, quòd hominū insolētes essent. Anates
hæ mōtanz nidificant in summis rupibus,
belluarū metu. Vnū tantum ouum com-
ponūt, atque in solo, nullo stramine, gra-
mineue tecto incubantes, non obstante
diro eius Tractus frigore, excludunt. Vi-
gesimo septimo Iulij ad sinum peruenere,
quò violentus Maris fluctus torquebatur,
eratq; is sinus *Costinsarch*. Is an peruius sit,
Tartaricumq; in Oceanum definat, igno-
ratur: quidam autumant Fretum ibi esse.

Sinus Costin-
sarch,

Indè apud *S. Laurentij sinum*, siue *Promon-
torium propugnaculi*, vulgò *Schanf-hoeck*, duas
Rusorū Logdias, id est, Nauiculas offēderūt.
Erāt Russi triginta numero, quos, licet an-
xij essent de hominum eorum mente, aut
cōsiliis, tamen cum summo gaudio aspe-
xerunt, iam tredecim elapsis mensibus,
quibus cum peregrino aliquo sermonis
commercium non habuissent. In terram
progressi, salutarunt sese mutuò: erantque
inter Russos qui superiore anno Batauos
circa Fretum *Vaygats* conuenerant. hi nau-
tam agnouerāt, ac stupent, homines olim
Nauigiis excelsis corbitisque vectos, nūc
verò actuariolis orariisque huc illucque
sparsos natate. Ob interpretis defectum
sese mutuò intelligere nequibant. Inde
cum nauta gingiuarum orisque vitia mō-
straturus, manum, os aperiens, dentibus
adhiberet, ipsi fame eum premi existimā-
tes, panem atrum octo librarum, ac ali-
quot aues fumo duratas donant, quòd
munus nauta biscocti panis dono æquat.
Vigesimo nono Iulij ab hac terrā discesse-
runt, oramque Russicam Augusto mense
tenuerunt, post summam famem, ærum-
nasque ingentes, consumptā pene omni
annona, vt & quidam de relinquendis
lembis, petendisque Russiæ interioribus
terris deliberarent. Verum obuij subinde
Russorum scaphis siue aluceis, ab iisdem
suscepto cibo recreabantur. Interim aber-
rant, prauāque computatione iam existi-
mant superatum à se Promontarium Rus-
siæ *Candinaes*, Mareque quod Album vo-
cant. Id decimo octauo Augusti die de-
mum naçti Mare Albū trāsmittunt, Lap-
poniæque oram tenent. Velificatio hæc
prospera erat, confectis quadraginta mil-
liaribus triginta horarum spacio. *Candina-
es* facilè agnosci potest, ex quinque cruci-
bus ibi collocatis, perfectèque declinatio
Promontorij apparet, ab vnā parte in *No-
tapelioten*, & ab alterā in *Libonorū*. Post
superatum Album Mare, Russicum nauig-
ium maius offendūt: id remis omni co-
nату petunt. Tredecim ibi Russi Hollan-
dos excepere, calisque suis fouent, piscati-
oni indulgent, emitque ab iis Nauta pis-
cium multitudinem, quibus (nouum id e-

Russos ad-
spiciunt cū
intra 14. mē-
ses cum pe-
reginis lo-
cū nō fuisset.

Promonto-
rium Can-
dinaes falso
se existimāt
superasse.

rat.) socij famem abundè explent. In hoc
traiectu decem dierum spatio aberrauerāt
dispersi lembi. Vigesimo primo Augusti
summo gaudio sese mutuò respiciunt, *Kil-
dunumque* pariter petunt, quòd accepissent
à Russis naues Belgicas aliquas *Cola* esse.
Verum *Wardhuysum* potius eligunt, timē-
tes Moscouiæ Principem, ne quid in eos,
quòd *Cola* Moscouiæ sub imperio sit, cō-
mitteret. At oboritur tempestas, quæ nau-
iculis exitium minabatur: ideò cursum
post scopulum dirigunt, ibique casam exi-
guam, in eaque tres viros ac ingentem can-
nem iuueniunt. Hi amicè excipiunt hos-
pites, rogant quā fortunā in eas oras de-
uenissent, nunciātque *Cola* tres naues esse,
quarum duæ eo die vela facerent. Tum
nostri rogant socium aliquem ducemq;
itineris, qui *Colam* eos deduceret. Illi Lap-
piæ incolam allegant, qui in ea re liben-
ter operam daret suam. Itaque nauta cum
vno ex sociis Montem superat, Laponi-
æque homines adit, ac aliquem Reatorū
duorum valoris quatuor florenorum pre-
tio conducit. Hic cum vno ex nauiculato-
ribus abit, epistolamque refert à *Iohanne
Cornelio Ryp* conscriptam, qui superiore
Anno circa *Insulam Vrsi* à *Guilhelmo Bernar-
do* discesserat, alio cursu contendens, vt
narratum est. Miraculosum videbatur so-
ciis, ac fidem excedere eundem nunc *Cola*
esse. Hic tredecimo Augusti ad eos deue-
ctus accessit, opinatus olim iam omnes in-
teruisse, ac planissimè vitā functos. Iccum
annonam victumque recreādis nauatarum
animis ferebat, ac indè *Colam* cum iisdem
se recipit. Ibi scapham phaselumque do-
mo mercatoria condunt, æternam in rei
memoriam: quòd quater centum milli-
aria orariis nauiculis confecissent, igno-
tum ac nunquam antea nauigatū per ma-
re, summa omnium hominum ac *Cola* itē
habitorum admiratione. Decimo septi-
mo Septembris vela dederunt, vecti na-
uigio *Iohannis Cornelij*, ac Nouembris pri-
mo, Anno eodem, *Amstelodamam* deueni-
unt, iisdem induti vestimentis, iisdemque
recti pileis, quos ex vulpium albarū pel-
libus in *Noua Zembla* parauerant, stupen-
tibus cunctorum animis ad nouitatem rei
ac narratione malorū intellectā, ad sum-
mam eam ærumnarum patiētiam attoni-
tis. Nomina eorum, quibus superstes ex eā
nauigatione vita fuit, hic addere memo-
riæ ergò haud vanum duxi. Sunt; *Iacobus
Haenskerck*, Commissus & Nauta, *Petrus
Petri Vox*, *Gerardus Verius*, *M. Iohannes Vos*,
Chirurgus, *Iacobus Iohannes Sterreburch*, *Le-
onardus Henricus*, *Lauentius Guilelmus*, *Iohā-
nes Hillebrandus*, *Iacobus Iohannes Hoochwoot*,
Petrus Cornelius, *Iohannes Buysens*, *Iacobus E-
uerardus*.

Kilduynum
petunt.

Lappiæ ho-
minem cum
socio nauali
Colam mit-
tunt.

Litteras acci-
piunt à Ioh-
anne Cor-
nelio.

Colam ve-
niunt.

Nauiculæ in
Mercatoria
domo Colæ
repositæ.

Amstelo-
dā-
mū veniunt.

Nomina sit-
perfitum.

FINIS.

SEQVUNT.

SEQVUNTUR GRADVS ET ALTITVDI-
nes omnium præcipuorum Portuum, Fluminum, Pro-
monteriorum, locorumque Navigatione Lusitanorum, Hispa-
norumque frequentatorum, & in Terris per eosdem detectis, ac
partim habitatis cognitorum, cum Nominibus iustis propriisque
titulis vt eorundem Marinae Cartæ demonstrant &c.

Primum ab extremo Lusitaniæ Promontorio, quod *Cabo de
Finisterra* dicitur, secundum Littorales Lusitaniæ, Hispaniæ, &
Barbariæ tractus, vsque ad Lineam, siue Tropicum Can-
cri, atque inde iuxta Oram Guineæ, ad
Lineam Æquinoctialem.

Gradus Septentrionalis Lineæ plage.

	gr.
C <i>Abo de finisterra</i> , id est: Caput finitæ terræ jacet in altitudine	43
<i>Intulæ Bajonæ</i>	42
<i>Porto de Portugal</i>	41
<i>As Barlangas</i>	40
<i>Lisboa</i> siue <i>Lisbona</i> aut <i>Vlissipona</i> cum <i>insula Tercera</i>	39
<i>Perseuira</i> cum <i>insula S. Michaelis</i>	38
<i>Cabo de San Vincente</i> , cum <i>S. Mariæ</i> , <i>insula</i>	37
<i>Trasfagar</i> , ad <i>Oræ tractum</i>	36
<i>Larache</i>	35
<i>Soneja</i>	34
<i>Cabo de Canty</i> , & <i>Porto Santo</i> , id est: <i>Portus Sanctus</i> , apud <i>Maderam</i> <i>insulam</i> situs	33
<i>Rio dos Saneis</i> , id est: <i>insula Alofarum</i>	32
<i>Insula Madera</i> , siue <i>Ligni</i>	32
<i>Tassatama</i>	31
<i>Mecca</i> , & <i>Alha dos Sauages</i> , id est: <i>sylestrium insula</i>	30
<i>Cabo de Non</i> , & <i>insulæ Palma</i> , ac <i>Lancarotte</i> , ex <i>Canarijs</i>	29
<i>Alha</i> , siue <i>insula de Forte Ventura</i> ,	28
<i>Cabo de Bojador</i> , & <i>insula Canariæ Magnæ</i> , ac <i>Alha de Hierro</i> , siue <i>Ferri insula</i> -	27
<i>Angra dos Cavallos</i> , id est: <i>Patens portus</i> , seu <i>Statio Equorum</i>	25
<i>Rio d'Ouro</i> , seu <i>Flumen Auri</i>	24
Linea, seu Tropicus Cancrî.	
<i>Angra</i> , seu <i>patulus portus Goncali de Sintra</i>	23
<i>Cabo das Barbas</i> , id est: <i>Caput Barbarum</i>	22
<i>Cabo Branco</i> , siue <i>Album caput</i>	21
<i>Rio de Sao' Ioão</i> , siue <i>S. Iohannis rivus</i>	20
<i>Furna de S. Mariæ</i> , seu <i>S. Mariæ antrum</i>	19
<i>Sete Monte</i> , vel <i>septem Montes</i> ac <i>insulæ S. Annæ</i> , <i>S. Vincentij</i> , <i>S. Luciæ</i> , & <i>S. Nicolai</i>	18
<i>Anterotte</i> , & <i>insula salis</i>	17
<i>Rio</i> , seu <i>Rivus de Canaga</i> , & <i>Ilha de Maya</i>	16
<i>Cabo verde</i> , vel <i>Promontorium Viride</i> , & <i>insulæ S. Iacobi</i> , cum <i>intula do Fogo</i> , seu <i>ignis</i>	15
<i>Rivus Gambia</i>	14
<i>Rivus das Ostras</i> , siue <i>Ostreorum</i>	13
<i>Cabo Roxo</i> , seu <i>luridum Caput</i>	12
<i>Buguba</i>	11
<i>Rio do Pichel</i> , id est: <i>Rivus Cantari</i>	10
<i>Flumen Cachecache</i>	9
<i>Rio da Serra Lioa</i> , id est: <i>Flumen Montis Lecænæ</i>	8
<i>Rio das Palmas</i> , id est: <i>Flumen Palmarum</i>	7
<i>Cabo de Monte</i> , seu <i>Caput Montis</i>	6
<i>Cabo dos Baixos</i> , seu <i>Promontorium tyrtium</i> , & <i>Fodina S. Georgij</i> ,	5
<i>Alha</i> , seu <i>insula Fernandi de Pao</i> , & <i>Cabo das Palmas</i>	4
<i>Rio do Campo</i> , seu <i>Campi Flumen</i>	3
<i>Rio do Principe</i> , id est: <i>Flumen Principis</i>	2
<i>S. Thomæ insula</i>	1
A Linea	

A Linea Equinoctiali ad Austrum persecutione Tractus Congi,
Angolæ, & Æthiopiæ, vsque ad Bonæ spei Caput.

	gr.
C aput Lopo Gonsalues, iacet	1
Caput Caterinæ	2
Angra da India, id est: Statio iudaicę mulieris	5
Praya de San Domingo, id est: Littus S. Dominici	6
Rio de Congo	7
A Ilba d'Acençao', hoc est Ascensionis insula	8
Rio Angola, & insula Loanda	9
Cabo Ledo, seu Latum Caput	10
Rio, seu Fluvius de San Lazaro	11
Cabo dos Loupos, id est: Luporum Caput	12
Monte Negro, id est: Niger Mons	14
Serra Parda, vel cinericij Montes	15
Angra das Aldeas, seu vicorum statio, & S. Helenæ insula	16
Manga das Areas, siue Manica Arenosa	17
Cabo Negro, siue Nigrum Caput	18
Os Mendoins	19
A Serra de San Lazaro, id est: Montes S. Lazari	20
Praya, siue Littus Ruy Pires	21
Cabo do Padrao', seu Colossi Caput	22
Praya Fria, seu Littus frigidum	23

Linea vel Tropicus Capricorni.

Ponta da Concepçao', vel Punctum Conceptionis	24
Praya das Alagoas, aut Lacuum littus	25
Fesçao' da Boca, siue Oris forma	26
Angra, seu Portus patulus S. Anthonij	27
Angra, S. Thomæ	28
Angra, S. Christophori	29
Ria do Infante, id est: Fluvius Filij Regis	32
Angra, S. Helenæ	33
Insulæ Tristan da Cunha	34
Cabo de bona Esperança, id est: Bonæ spei promontorium	34 $\frac{1}{2}$

A Capite Bone spei ad septentrionem Tractus ductu, versus
Soffalam Mossambicquam, & Melindam, vsque ad Lineam
Equinoctialem Australi semper plagâ.

	gr.
C abo das Agulhas, seu Compassorum, Pyxidifue Nauticę caput iacet	35
Cabo do Infante, vel Regis filij Promontorium	34 $\frac{1}{2}$
Cabo Talhado, seu sectum caput	34
Cabo das vacas, seu vaccarum caput & Baya Fermosa, vel pulcher sinus	34
Cabo do Areciffe, vel caput scopuli	33
Rio do Infante	32
Punta primeira, id est: primum punctum vix iacet	32
Terra do Natal, id est: Natiuitatis	31
Punta S. Lucie	28
Terra dos Fumos, seu fumi	27 $\frac{1}{2}$
Rio d'Alagoa, aut Flumen Lacus, & insula Iohannis de Lisboa, cum Australi extremitate S. Laurentij insulæ	26
Agoa de boa Paz, seu aqua bonæ pacis	25
Cabo das Correntes, id est: fluctus currentis caput	24 $\frac{1}{2}$
Rio de Mataca, seu Monemone, & insula do Mascharenbas, iacent	23 $\frac{1}{2}$
Os Baixos da India, seu syrtis Iudaicę	22
Caput S. Sebastiani	21
Rio Quiloan, seu Quiloane	20 $\frac{1}{2}$
Soffala, & insula Diegi Rodrigues	20
Porto, seu Portus Bango	19 $\frac{1}{2}$
Rio, seu Fluvius Cuame	18 $\frac{3}{4}$
Os Baixos dos Garais, id est: syrtis Latorum	18
Rio dos Bons Sinais, id est: Fluvius boni signi	17 $\frac{1}{2}$

A Ilba,

<i>A Ilha, seu insula Brandao</i>	_____	_____	_____	17
<i>A Ilha Primeira, id est: insula Prima</i>	_____	_____	_____	17 $\frac{1}{2}$
<i>A Ilha, seu insula Iohannis de Nova</i>	_____	_____	_____	16 $\frac{1}{2}$
<i>Rio d'Angoxa</i>	_____	_____	_____	16
<i>Mocambicque</i>	_____	_____	_____	15
<i>Fluvius S. Anthonij</i>	_____	_____	_____	14
<i>Rio dextro, seu dextrum Flumen</i>	_____	_____	_____	12
<i>Ilha do Comara</i>	_____	_____	_____	11
<i>Cabo delgado, seu caput tenue</i>	_____	_____	_____	10
<i>Quiloa, vrbs</i>	_____	_____	_____	9
<i>A Ilha de Monsia</i>	_____	_____	_____	7
<i>A Ilha de Zanzibar</i>	_____	_____	_____	6
<i>A Ilha de Pemba</i>	_____	_____	_____	5
<i>As Ilhas dos tres Irmaos, id est: insulae trium fratrum</i>	_____	_____	_____	4
<i>A Ilha do Amirante, id est: Admiralij insula</i>	_____	_____	_____	3 $\frac{1}{2}$
<i>Monbassa, & Flumen Tacharigo</i>	_____	_____	_____	3
<i>Vrbs & Portus Melinde</i>	_____	_____	_____	2
<i>Vrbs & portus Pate</i>	_____	_____	_____	1

Linea Aequinoctialis.

Altitudines, & gradus Portuum, Caputum, & Fluminum à Linea Aequinoctiali, vsque ad Fretum *Mecca*, quod & Mare Rubrum dicitur, ad Septentrionalem Aequinoctialis plagam.

Septentrionales gradus.

B <i>Arraboa, id est: bonus portus, iacet</i>	_____	_____	_____	gr. 1
<i>Vrbs & Portus Breve</i>	_____	_____	_____	2
<i>Vrbs & Portus Magadoxi</i>	_____	_____	_____	2 $\frac{1}{2}$
<i>Zanzella</i>	_____	_____	_____	6
<i>Caput Guardafu, & insula Sacotora</i>	_____	_____	_____	12
<i>A capite Guardafu, introrsum versus Rubrum Mare Nempè Australi eius Ora.</i>	_____	_____	_____	12
<i>Mite, & Barbora, iacet</i>	_____	_____	_____	11
<i>Zeila, iacet</i>	_____	_____	_____	12
<i>A Ilha d'Alaca</i>	_____	_____	_____	15
<i>A Ilha Soaquen</i>	_____	_____	_____	18

A Septentrionali latere Maris Rubri, seu Freti *Mecca*.

T <i>Oor, iacet</i>	_____	_____	_____	27
<i>Gyda, portus vrbs <i>Mecca</i>, in qua Machometi sepultura est, quaeque fretum nomen dat</i>	_____	_____	_____	20
<i>A Ilha de Zeyban</i>	_____	_____	_____	15
<i>A Ilha Camaram</i>	_____	_____	_____	15
<i>Adem, olim Lusitanorum propugnaculum nunc vero ereptum</i>	_____	_____	_____	23

Ora Arabiae ad Fretum vsque Persiae, insulamque Ormutium.

F <i>Artaque, iacet</i>	_____	_____	_____	15
<i>Diufar</i>	_____	_____	_____	16
<i>Insulae Curia, Muria</i>	_____	_____	_____	17
<i>Insula Masira</i>	_____	_____	_____	20
<i>Caput Rosalgate</i>	_____	_____	_____	22
<i>Curia & Masquate</i>	_____	_____	_____	23
<i>Hoor</i>	_____	_____	_____	24
<i>Cabo Mocandao</i>	_____	_____	_____	27
<i>Insula & vrbs Ormutij</i>	_____	_____	_____	27

Ab Ormutio seu Persia per tractum littoralem ad Comorini caput.

C <i>Abo de Jasque, iacet</i>	_____	_____	_____	25 $\frac{1}{2}$
<i>Rio do Sinda, olim Indus Fluvius</i>	_____	_____	_____	24
<i>Vrbs & insula Dis</i>	_____	_____	_____	21

Goga,

Goga, vrbs sita interiore sinus Cambaje, ductu	33
Portus ac vrbs Chaul	19
Portus ac vrbs Dabul	18
Insula & vrbs Goa, ac Insulae Os Ilhas Queimados, seu adustae insulae, eodem in tractu sitae	16
Arx Honor, & insula As Ilhas d' Anediva	14
Baticola, & syrtis Os Baixos de Pandua	13
Arx Mangalor & Monte de Ly	12
Cananor & Calecut	11
Cranganor & Cochiz	10
Arx Cay Coulae	9
Caput Comorini extremum eius Tractus, qui Indiae propria appellatione venit	7

Ab insula Seylon, nempè ad Orientale, àc Australe
latus, ductu in Occidentem.

gr.

T Rincanamallo, iacet	9
O Capello de Frade, seu Monachi Cappa	8
Rio de Matacoln	7
Ponta de Gualle, id est: Punctum triremis	6
Columbo, Lusitanorum arx	7

A Comorini Capite per Tractum Choromandel, Orixa, Bengala,
Pegua, & Malacca ad caput Sincapura.

gr.

C Apud Negapatan, iacet	11
Povocao de San Thome, seu Vrbs S. Thomae	13
Vrbs ac Portus Musclepatao	16
A punta Guadovarijn	17
O Pagode de Iorganate, id est: Idolum Iorganatae	20
Rio de Puacota	19
Rio de Palura, seu Paluor	19
A derradeira Terra alta, vel vltima alta terra	19
Flumen Cayegata	21
Ganges Flumen aliter Porto pequeno, seu portus parvus	22
Portus & vrbs Aracan	20
Portus & vrbs Martavan	16 ¹ / ₂
Extremitas insularum Andeman, ad Septentrionem	14
Earundem insularum extremitas Australis	11
Portus & vrbs Tanasserijn, item	11
Portus & vrbs Gunsalan	8 ¹ / ₂
Insula Pulo Cuto	6 ¹ / ₂
Portus & vrbs Queda	6 ¹ / ₂
Insula Gomeçpola, & insula Pula Batum	6
Insula Pulo Pera	5 ¹ / ₂
Insula Pulo Pinon	5 ¹ / ₂
Vrbs & Portus Pera	4 ¹ / ₂
Pulo sambillao	4
Pulo Parcelar, & Insulae d' Aru	3
Cabo Rachado, seu fissum caput	2 ¹ / ₂
Civitas & Arx Malacca	2 ¹ / ₂
Caput Sincapura	1

Ab insula Sumatra nempè ad Septentrionem Linea.

P ortus d' Achein, iacet	4 ¹ / ₂
Portus Pedir	4
Caput Taniamburo	5

Loca ad Australem insulae partem ac alibi sita.

T erra d' Arruen, iacet	2
Ilha d'Ouro de Manancabo, seu insula aurea Manancabo	3
Portus Campar	4

Cc Fretum

Fretum inter insulas Iauæ maioris & Sumatræ	5
Insula Iava maior nimirum medio situ	6
A Ilha de Logo, seu ignea insula	7
Insula solitaria	7
Insula Banda	5

Insulæ Caryophyllorum *Malucca* Jacent sub Linea Æquinoctiali.

A capite Singapuræ in persecutione Tractus versus Sianam, Cambaiam, Champam & Chinam, vsque ad Flumen Liampo & Nanquijn cum quibusdam insulis ad Septentrionale Lineæ latus.

Insula Palo Tymao, iacet in altitudine	2
Vrbs & portus <i>Pax</i>	3
Vrbs & portus <i>Pasane</i>	7
Vrbs & Portus <i>Sion</i>	14
<i>Punta de Coy</i>	12
<i>Enseada de Lion</i> , siue sinus <i>Lion</i>	12
Portus <i>Varella</i>	13
Insula Palo Condor	8
Vrbs & portus <i>Camboia</i>	10
Insula Palo scir	10
Insula Palo Caton	15
Insula Palo Champello	16
Extremitas australis insulæ <i>Aymon</i>	18
Extremitas insulæ eiusdem ad Borecapeliotca	19
Insulæ <i>Sanchoan</i>	21
Vrbs & insula <i>Macati</i>	22
Vrbs <i>Canton</i>	24
<i>Ilha Branco</i> , seu Alba insula	22
<i>Ilha Formosa</i> , vel formosa insula	21
<i>Ilha de Lamon</i>	23
Portus <i>Chabaqueo</i>	23
Portus <i>Chincheo</i>	24
<i>Enseada dos Camarões</i> , seu sinus Granati aliter <i>Cayre</i>	25
Insula <i>Lequeo pequeno</i> , id est: minor <i>Lequeo</i>	25
<i>A Ilha dos Cavallos</i> , hoc est Equorum insula	25
Ponto seu caput de <i>Sumbor</i>	28
Insulæ <i>As sete Irmaas</i> , id est: septem sororum, quæ navigantibus in Iaponiam occurrunt	29
Insulæ <i>Siongican</i> , Oræ adiacentes	29
Insulæ <i>Liampo</i> , quæ Oram prætexunt	31
Medietas insulæ <i>Meaxuma</i>	30
Insula <i>Tranaxuma</i>	31
Flumen <i>Nanquijn</i>	34
Insulæ <i>Iapan</i> , inter se cunctæ habent in longitudine centum & triginta milliaria ac extremitas Orientalis iacet	32

A Philippinis Insulis aliter *Luçon* siue *Manillas* dictis, ad Septentrionem Lineæ.

Ostium Freti inter insulam <i>Luçon</i> & <i>Tandaya</i> , iacet altitudine	12
Insula <i>Capuly</i> & insula <i>Ticao</i>	12
Insula <i>Masbata</i>	12
Insula <i>Banton</i>	12
Insulæ <i>Rebuyan</i> , Septentrionalis plaga	12
Insulæ <i>Virceis</i>	12
Insula <i>Marinduque</i>	12
Caput de <i>Dumarijn</i> , & insulæ <i>Luban</i>	13
Ostium sinus <i>Manilla</i> , ciuitatis præcipuæ insulæ <i>Luçon</i>	14

Vrbs

Fluminum, Portuum, &c.

31

Vrbs <i>Manilla</i>	_____	_____	14
Caput de <i>Samballes</i> , ad insulam <i>Luçon</i>	_____	_____	14 $\frac{2}{3}$
<i>Cabo de Bullinao</i>	_____	_____	16 $\frac{2}{3}$
<i>Cabo</i> seu caput de <i>Boiador</i> , extremum australe insulæ <i>Luçon</i> , promontorium	_____	_____	19
Postrema insula in Septentrione & Oriente sita ex insulis <i>Lequeos</i> , dictis	_____	_____	29
Insula de <i>las Vellas</i> , seu de <i>los Ladrones</i> , id est: Latronum	_____	_____	13

A Nouæ Hispaniæ Terra, quæ Iaponiæ
è regione respondet.

I sla seu insula <i>Sancti Augustini</i>	_____	_____	gr. —
<i>Isla de Sedros</i> , id est: Cedrorum insula	_____	_____	30 $\frac{1}{4}$
Caput S. <i>Luçæ</i> initium <i>Californiæ</i> regionis	_____	_____	28 $\frac{1}{4}$
<i>Cabo de las Corrientes</i> , seu currentis vndæ	_____	_____	22
Portus <i>Acapulco</i>	_____	_____	19 $\frac{2}{3}$
			17

A Fretto Magellanico, ductu tractus *Brasilæ*, vsque ad Lineam
Æquinoctialem ab australi eius parte.

Gradus Australis plagæ ab Æquinoctiali.

F retum Magellanicum, iacet	_____	_____	51 $\frac{1}{2}$
<i>Bahya de las Islas</i> , id est: sinus insularum	_____	_____	49
<i>Rio de la Plata</i> , seu argenteus Fluvius	_____	_____	34 $\frac{2}{3}$
<i>Atreciffe</i> , vel Breuia	_____	_____	34
<i>Bahya Aparcellada</i> , vel sinus vadofus	_____	_____	33
<i>Cabo da ponta</i> , seu caput puncti	_____	_____	32
<i>Rio dos Negros</i> , id Nigrorum flumen	_____	_____	31
<i>Angra onde Seuiro o Batsel</i> , id est: portus patens vbi <i>Acatium</i> apparuit	_____	_____	30
<i>Ilha da Bahya</i> , seu sinus insula	_____	_____	29
Insula S. <i>Catherina</i>	_____	_____	28 $\frac{1}{2}$
<i>Bahya do Repairo</i> , id est: defensionis sinus	_____	_____	28
<i>Rio do Estremo</i> , id est: Fluvius supra modum	_____	_____	27
<i>Rio dos Dragos</i> , id est: Flumen Draconum	_____	_____	26
<i>Ilha de Cananea</i> , id est: Arundinum fascium insula	_____	_____	25 $\frac{1}{2}$
Insula <i>Doropica</i>	_____	_____	25
Sinus S. <i>Vincentij</i>	_____	_____	24
Fluvius <i>Canane</i>	_____	_____	24
<i>Rio de Ianero</i> , id est: Fluvius Ianuary	_____	_____	23 $\frac{1}{3}$
<i>Cabo Frio</i> , seu frigidum caput	_____	_____	23
<i>Bahya do Salvador</i> , seu <i>Saluatoris</i> sinus	_____	_____	22
Syrtes dictæ <i>Os Baixos dos Pargos</i>	_____	_____	21
Spiritus Sancti sinus	_____	_____	20
Insula S. <i>Barbaræ</i>	_____	_____	20
Flumen S. <i>Luciæ</i>	_____	_____	19
Flumen S. <i>Georgij</i>	_____	_____	18
Porto <i>Seguro</i> , id est: securus portus	_____	_____	17
<i>Rio dos Santos Cormos</i> , id est: Fluvius S. S. <i>Cosmæ & Damiani</i>	_____	_____	16
Insula S. <i>Helenæ</i> item	_____	_____	16
<i>Rio da Praya</i> , aut Littoris Fluvius	_____	_____	15
<i>Rio dos Ilhas</i> , id est: insularum amnis	_____	_____	14 $\frac{1}{2}$
Porto <i>Real</i> , id est: Regius portus	_____	_____	14
<i>Bahya de Todos os Santos</i> , id est <i>Omnium Sanctorum</i> sinus	_____	_____	13
<i>Rio Real</i> , id est: Amnis Regius	_____	_____	12
Fluvius S. <i>Francisci</i>	_____	_____	11
Fluvius S. <i>Michaelis</i>	_____	_____	10
Santo <i>Alexo</i>	_____	_____	9
Caput S. <i>Augustini</i>	_____	_____	8 $\frac{3}{4}$
Civitas <i>Olinda</i>	_____	_____	8 $\frac{1}{3}$
<i>Pernambuco</i> , & insula <i>Ascensionis</i>	_____	_____	8

Santo Domingo	_____	_____	_____	7
Artapica	_____	_____	_____	6
Santo Roque, seu S. Mariae & Arribada, id est: adpulsus	_____	_____	_____	5
Sinus S. Lucae	_____	_____	_____	4
Bahya das Tartarugas, id est: sinus testudinum	_____	_____	_____	3
Rio do Arreciffe, id est: Breuium flumen	_____	_____	_____	2

Ab *Antillis* seu Anterioribus Insulis Indiae Hispanicae, ac locis quibusdam continenti adiectis, ad Septentrionalem Lineae Tractum.

I sla la desfeada, id est: Concupita insula, iacet	_____	_____	_____	gr. 15 $\frac{1}{2}$
Insula Marigalante	_____	_____	_____	15 $\frac{1}{2}$
Insula La Dominica	_____	_____	_____	15 $\frac{1}{2}$
Insula La Antigua, id est: vetus	_____	_____	_____	16 $\frac{1}{2}$
Cabo de Cantina, continentis	_____	_____	_____	9 $\frac{1}{2}$
Insula Serrana	_____	_____	_____	14 $\frac{1}{2}$
La Serranilla, seu minor Serrana	_____	_____	_____	16
Cayman grande, seu grandis Crocodilus	_____	_____	_____	19
Cabo de S. Anton, insulae Cuba	_____	_____	_____	22
Rio de S. Pedro & S. Paulo	_____	_____	_____	21
Los Campos d' Almeria, id est: Campi Almeria	_____	_____	_____	20
Villa Rica la vieja, id est: verus diues insula	_____	_____	_____	19 $\frac{2}{3}$

Portus & Loca Tractus Indiae propriae, cum distantia & differentiis inter se, facta initio à Septentrione, ductu orae ad Austrum, pro eiusdem Terrae situ.

Primo sciendum Tractum Indiae (vt vocant) initium sumere à sinu, quem A Enseada de Iaquetta nominant, locoque Espero dicto.

A B Espero ad Mangalor, milliaria sunt	_____	_____	_____	gr. 8
A Mangalor ad Patanam	_____	_____	_____	8
A Patana, ad caput dictum Punta de Diu	_____	_____	_____	12
A Diu, ad insulam do Bette	_____	_____	_____	9
Ab insula Bette, ad Goam urbem Cambaiae sinus	_____	_____	_____	20
A predicta insula Bette, ad urbem Daman	_____	_____	_____	26
A Daman ad Sarratte, urbem sinus Cambaiae	_____	_____	_____	8
A Daman ad Danu	_____	_____	_____	7
A Danu, ad Vaccarum insulas	_____	_____	_____	7
A Vaccarum insulis ad Oppidum Baçain	_____	_____	_____	3
A Baçain ad urbem Chaul	_____	_____	_____	12
A Chaul ad Dandam	_____	_____	_____	5
A Danda ad sinum dictum A Enseada de Pero Soares	_____	_____	_____	3
A sinu eo ad Siffardao	_____	_____	_____	3
A Siffardao ad Dabul	_____	_____	_____	10
A Dabul ad Sanguiserra	_____	_____	_____	6
A Sanguiserra ad Bettele Flumen	_____	_____	_____	10
A Flumine Bettele ad Seytapor	_____	_____	_____	3
A Seytapor ad Carapam	_____	_____	_____	11
A Carapam ad Metropolim Goam	_____	_____	_____	14
A Goa ad Angedivam	_____	_____	_____	12

Hinc initium sumit Tractus Malabar sub ora tamen Indiae comprehensus.

A ngediva ad Batecalam, milliaria sunt	_____	_____	_____	12
A Batecala ad Arcem Barcalor	_____	_____	_____	5
A Barcalor vsque ad insulam Primeiro Ilha	_____	_____	_____	6
A Primeiro Ilha ad Arcem Mangalor	_____	_____	_____	6
			A Mangalor	

A Mangalor, ad Montem Formosum	—	4
A Monte Formoso ad Montem Lijn	—	10
A Monte Lijn, ad arcem Cananor	—	6
A Cananor, ad Calecut	—	8
A Calecut ad Coulettam	—	2
A Couletta ad Chalum, & Parangalum	—	7
A Parangalo ad Tanor	—	3
A Tanor ad Pananam	—	6
A Panana ad Cochinum	—	15
A Cochino ad locum <i>Arbore de Parca</i> , id est: arbor Porci dictum	—	9
Ad <i>Arbore Porci</i> ad Caule Coulao	—	9
A Cause Coulao ad arcem Coulao	—	6
A Coulao ad <i>Bareiras</i> , seu Colles è terra	—	4
A <i>Bareiris</i> ad <i>Brinia</i>	—	8
A <i>Brinia</i> ad insulam <i>Tarabancôr</i>	—	6
A <i>Tarabancôr</i> ad <i>Comorini caput</i>	—	6

Hic finitur Tractus, quem proprie Orientalis Indiae vocant, sub quo & Ora Malabar continetur, vt supra. Reliquae Orae Orientales sua nomina habent, vt antè retulimus.

Notata haec milliarum, vt & ea quae in itineralio scribuntur Hispanica sunt, ex quibus 17. cum parte octava gradum implent, suntque 15. milliarum Germanica, &c.

SEQVITVR INSTRVCTIO CIRCA DECLINATIONEM acus Pyxididis Nauticae in Nauigatione, Cursuque Lusitanorum in Orientalem Indiam, tam in abitu quam reditu; quibus in locis, ac quantum in Borealybicum & Boreapelioten discedat, id est, quantum Acus abeat in Orientem aut Occidentem: Annotata fidelissime ac perfectissime à Gubernatoribus Lusitanorum iisdem in Nauigationibus.

NAVIGANTI Lisbona ferè propè Caput Viride Acus seu Liliu Pyxididis in Borealybicum vergit, id est Orientalior redditur, per duas tertias & quod excurrit vnus Lineae seu ductus Pyxididis.

Inde procurrenti ad quatuor vel quinque gradus ad Septentrionale Aequinoctialis latus, in distantia 70. aut 80. miliarium ab ora, Acus in Orientem abit dimidiam lineam, & si quando abesses ab ora firmæ 100 & 120 miliaria, tertiam ductus partem inclinatione in Orietem habebit.

Procurrenti apud Brasiliae oram, vsque ad septem, octo, decem gradus ad Australem plagam Aequinoctialis, Pyxidicula inclinabit in Orientem tertia ex parte ductus: hoc intellige vbi propè Brasiliam nauigaueris.

Ab hac altitudine vsque ad decimum septimum, ac decimum octauum gradum vbi Syrtis Os *Abrodhos* dicta iacent, pyxidicula inclinabit in Orietem, per tres quadrantes & duos triones ductus: hoc intellige cum ab ora Brasiliae centum aut centum & viginti miliaria non superaueris.

Præterueto Insulas *Martini Vaaz*, pyxis per vnã aut amplius lineam abibit in

Orientem.

Hinc vsque ad trigesimum tertium gradum pyxis discedet in Boreapelioten seu Orientem sesquilinea ad septuaginta aut octoginta miliaria supra insulas *Tristan da Cunha*.

Indè adusque Caput bonæ spei pyxidiculae indicia minuuntur, eam ergò si benè inspexeris, monstretque dimidiam lineam ex Boreapeliote, tum caput bonæ Spei haud longè abesse teneto, nempe ad summum triginta aut quadraginta miliaria; nam si ei non sis obiectus ad Austrum & Septentrionem pyxis in lineam vnã ac tertiam eius versus Boreapelioten inclinabit.

Hinc animaduertenti pyxidicula, si ea iusta fixaque reperiatur, tum octoginta miliarium ad Orientem distantia à Capite *das Agulhas* apparebit.

Nauigatione in *Mossambicquam*, si pyxis duas per tertias Lineae abeat in Occidentem, tum habe, ab Austro ac Septentrione Capitis *das Corretes* te existere, ac nauiganti vigesimum quintum & sextum vsque ad vigesimum gradum, si pyxis per tres quartas partes Lineae abeat in Occidentem, tum insulam *S. Laurentij* præsume, mox enim

enim apparebit.

Cum *Massambicqua* vbi conueneris pyxis lineam habet vnam ex Occidente aut paulò minus, quâ differentiâ vsque ad Lineam perseuerat, *Æquinoctialem* nempe eo in tractu, qui nauibus *Indiam* perentibus ducitur.

Existêti ducêtis milliariibus ad Occidentem ac Orientem cum *Portu Goe*, aut tractu *Indiæ* vsque ad *Comorini* Caput, pyxis abit in Occidentem per sesquilineam: ac iuxta *Oram Indiæ* per vnâ eiusq; tertiam.

Nauiganti *Cochino* in *Lusitaniam* donec *Maldina* insulas transueris, ad *Austrum* & *Mesolibonotum* pyxis declinabit in Occidentem sesquilinea, vsque ad octauum & decimum gradû ad *Austrolem* *Æquinoctialis* Lineæ partem, quòd si minus quid infra sesquilineam reperires, tùm ab Occidente esse te cogita propè *Syrtis* & *Saiha de Malba*, id est, *Lorica annulata* dictas, ob similitudinem quam habet cû ea.

Cum eris vigesimo septimo & trigesimo gradu, porrigasque cursum in Occidentem, tùm pyxidis abitum in Occidentem lineâ vnâ & quadrante alterius terminari videbis, tùm scito te esse ex *Septentrione* & *Austro* cum *Capite de San Roman* quod in extremitate ad *Notapelioten S. Laurentij* insulæ iacet.

Conuenienti ad *Austrum* & *Septentrionem* cum *Syrtibus Os Baixos de India*, procurrentique versus *Terram do Natal* trigesimo & trigesimo primo gradu, pyxis seu compassus tres lineæ quartas in Occidente superabit, aut minus paulò, ac ex *Austro* & *Septentrione* *Caput das Corretes* habebis.

Venienti ad trigessimum secundum & tertium gradum, si pyxis non declinet in Orientem vel Occidentem, tùm sub *Meridiano* esse te scito.

Notabis monitus. Compassum benè inspice, ne vel pilum erret, oculum indè vnû consideraturus claude, vt visu acriore dimetiaris, nam absque ea diligentia nihil efficias, inani opera.

Caput Bona Spei superatum vbi fuerit, cursu admissio in *S. Helena* insulam, pyxis abit in Orientem per Lineæ vnus trientem, ac in *Helena* insula per dimidiû eius ductum. Ab insula *S. Helena* vsque in *Ascensionis* insulam duas tertias Lineæ superat ex Oriente pyxis.

Memoria teneto. Cum ex *Lusitania* in *Brafiliam* nauigas ad usque altitudinem *Capitis S. Augustini* & insulæ *Ascensionis*, quò pyxis magis Orientem petit, eò ab illo capite Orientalior ac remotior distas. Itaque animaduerte.

Ab *Ascensionis* insula ad scopulum *Penedo de S. Pedro* dictum; nempe distantia viginti aut triginta milliariuum ad Orientem pyxis

pyxis dimidiâ vix Lineâ ab Oriete habet.

Inde per decimum septimum aut octauum gradum pyxidem fixam inuenies, nêpe ex *Septentrione* & *Austro* insulæ *S. Mariæ*

Porro vbi adeptus eris ventum latiorè eo modo vt insulam *Flores* ad *Caurum* ponas, pyxis superabit trientem lineæ vnus.

At si tatum octoginta milliaria aut septuaginta distes ab insula *Flores*, pyxis erit iusto indicio constituta.

In *Fayal* insula, atque inde versus *Tercera* insulam, pyxidicula abit in Orientem per trientem Lineæ, ac à *Tercera* versus *Lisbonam* per duas tertias partes, ac duos quadrantes.

Vt autem declinatio pyxididis intelligi possit sciendum est, omnes pyxidiculas, quæ tamen bene apteque sint compositæ sub *Meridiano*, (id est, sub Linea, quam imaginamur in *Firmamenti* circumductu, ab vno *Polo* ad alterum, nempe in medio ductam per Lineam *Æquinoctialem*, crucis more) iustas esse, ac fixas, sine vllâ declinatione ad Orientem aut Occidentem. Verùm vbi ab hac illaue *Meridiani* parte fueris, *Lilium* seu acus *Compassi* vergit, nimirum iis qui ab Oriente stant in Occidentem: iis verò qui ab Occidente in Orientem. Hæc sufficiant, ex quibus declinationis ratio facile intelligi potest.

Quæstiones, Responionesque aliquot utilissima Nautis ac Nauiculatoribus.

Quot sunt in Orbe Mundi gradus? *Respon.* Trecenti sexaginta, vt vnum gradum pro quindecim Germanicis milliariibus, aut septendecim Hispanicis & dimidio habeas. Graduum Orbis numerus.

Quid sunt Poli Mundi? *Respon.* Puncta duo, quæ imaginamur, quibus *Firmamentum* seu *Orbis* vertitur. Poli quid.

Quid est Linea *Æquinoctialis*? *Respon.* Ductus cogitatione præsumptus, ab Oriente in Occidentem, per *Mundi* rotunditatem, seu *Firmamenti*, estque medius ac discriminans inter duos *Polos*. In hac Lineâ cum *Sol* degit, quod fieri solet vigesimo primo *Martij*, & vigesimo tertio *Septembris*, noctium dierumque æqualitudo habetur, vnde & *Æquinoctialis* dicitur. Quid Linea æquinoctialis.

Quid *Meridianus* est? *Respon.* Filum seu ductus, quem imaginamur, in circûcursu *Mundi*, ab vno *Polo* ad alterum, cumque *umbra* tua in medio huius stat, tùm *Meridianum* tuum agnosces. Quid Meridianus.

Quid *Paralelus*? *Respon.* Omnia loca, quæ tecum Orientaliter ac Occidentaliter conueniunt, *Paralelum* faciunt. Paralelus quid.

Quid

Tropicus
quid.

Quid est Tropicus? *Resp.* Ductus seu pūctum ex imaginatione in circumductu Firmamenti, terminus nempè ad quem se sol proicit, ac à quo postmodū redit. Etenim vigesimo primo Iunij procedit ad Septentrionale Equinoctialis latus, vsq; in vigesimum tertium gradum & dimidium. Is limes dicitur Tropicus Cancrī: at vigesimo primo Decembris peruenit ad Australe latus Equinoctialis, eadem graduū altitudine, vocaturque is terminus Tropicus Cancrī.

Poli quan-
tū distent
à Linea?

Quantum distat Polus vnus à Linea? *Resp.* Nonaginta gradus, id est, quartam partem circūcursus Firmamēti seu Orbis.

Quid Hori-
zon.

Quid est Horizon? *Resp.* Id quod visu tuo comprehendis, vt apparet ad eum locum, in quo aēr cum terrā videtur coniungi, suntque ibi nonaginta gradus à te, faciuntque Horizonta.

Quid Zenith

Quid Zenith? *Resp.* Quod in aère directè capiti tuo imminet.

Si Pyxis sub
Polo cursum
monstrat.

Si sub polo arctico esses, aut sydere Septentrionali, poteritne tibi pyxis indicare cursum iustos, quibus uti debeas? *Resp.* Nequaquam. Etenim ea in plaga acus pyxidīs, quā parte Magnete tacta fuit, vitrū vi quadam subductā pulsat, vt mouere sese nequeat; à polo verò differens, mox Acus suo fungitur officio, nullo retenta poli impedimento.

Qua altitu-
dine Sol in-
ueniatur vi-
gesimo secu-
do Iunij pro
pe Floridam.

Si vigesimo secundo Iunij esses propè *Hattane* portum, apud *Florida* tractum & *Nouæ Hispaniæ*, quantum in Astrolabio inuenies in dimetiendo sole? *Resp.* Eo die habiturus solem loco *Zenith*, hoc est, directè supra verticem, nulla ex parte eminente vmbra, eius diei declinationem animaduertes, atque quod ex declinatione colligis id ipsum distas à Linea Equinoctiali versus solem, eaque altitudo tua est.

Qua altitu-
dine Sol in-
ueniatur eo-
dem in loco
vigesimo
tertio De-
cembris.

At existēs eodem in loco vigesimo tertio Decembris, quid tum in solis dimensione ex Astrolabio cognosces? *Resp.* Eo die sol ab Linea Equinoctiali distat viginti tres gradus & dimidium; iis, adiunctis aliis viginti tribus gradibus ac dimidio, fiunt quadraginta septem gradus; vt etiamnum ad nonaginta graduum implementum quadraginta tres deficient. Hos quadraginta tres gradus in Astrolabio sumes dimetioni solis.

Quid sit
gradus.

Quid est Gradus? *Resp.* Ex trecentis sexaginta gradibus seu partibus, quibus Orbis vniuersus distinguitur. Gradus portio est, ita vt vnus gradus sit trecentesima sexagesima Orbis pars.

Num ab Au-
stro & Septen-
trione par
Solis quali-
tas sit.

Si duo homines ab Austro & Septentrione pari inter se intervallo distarent, nū vtrisque par altitudo & declinatio solis foret? *Resp.* Imò, modò vnus ab Australi Equinoctialis plaga sit, alter in septentrio-

nali, nempè vigesimo secundo Martij, & vigesimo tertio Septembris, cum sol in eadem Linea currit.

Qui altitudinem teneret decem graduum, habens quinque gradus in declinatione, diuersis sole & vmbra, quantum in Astrolabio sumet? *Resp.* Septuaginta quinque gradus, & quinque ex declinatione, sunt octuaginta; restant ergò decem ad consumationem nonaginta graduum, id ipsum distat Linea Equinoctialis inter te & solem.

In declina-
tione quin-
que graduū
quomodo
Astrolabij
vsum sit.

Sole & vmbra idem latus tenentibus in altitudine existenti viginti graduum cum declinatione decem, quantum in Astrolabio sumendum erit? *Resp.* Octuaginta, ergò deficient decem; & decem ex declinatione faciūt viginti. Ea altitudo est

Alia quæstio
super sole.

Si altitudinem solis sumeres per quatuor, quinque, aut plures dies, gradu nonagesimo quantum emensus fuisses nauigans? *Resp.* Omne id quod sol procedēs superauit, vt cuncti gradus & momenta ex declinatione ista inuenta, eo die milliaria constituent quæ confecisti, nempè, sol sex gradus si ascenderit, plus, minusue, aut descenderit, tantum superasti & ipse.

Per quatuor
aut quinque
dies sumpto
Sole nona-
gesimo gra-
du quantum
nauigaueris.

Vspiam terræ admotus in altitudine vnus gradus ad Tractum Orientis & Occidentis, desumptoque inde cursu per octuaginta nouem milliaria in Occidentem & Mesocorum, qua altitudine eris, quæque longe distabis à firma? *Resp.* In altitudine duorum graduum, & differentia quindecim milliarium Germaniæ, ac septendecim & dimidij Hispaniæ.

Qua altitu-
dine quis sit
cum vnum
gradum ter-
ræ admotus
habens in
Zephyrum
& Mesocorū
tendit.

Sole vnum tenente ex Tropicis, tu in altero esses, quomodo solis dimensionem inibis? *Resp.* Sol tum differt ab Equinoctiali viginti tres gradus & dimidium, adiunctis viginti tribus gradibus quibus abes habes quadraginta septem gradus: itaque ad graduum nonaginta perfectionē deficient etiamnum quadraginta tres. Hos in Astrolabio sumes, adiunctā iis declinatione viginti trium graduum & dimidij. Faciunt pariter sexaginta sex gradus & dimidium: desunt ad implementum nonaginta graduum viginti tres & dimidius. Ea altitudo est quam tenes.

Si quis in
vno sit Tro-
pico Sol in
altero, quæ
tum Solis sit
computatio.

Si aliquo in loco esses, altitudinemque scires qua iacet, verum declinationem ignorares eius diei, quo modo absque libro eam indagabis? *Resp.* Altitudinem solis Astrolabio sume, quodque inuenis, altitudini, in qua locus iacet, adiunges, quæ supra nonaginta sunt, declinationem eius diei statuunt.

Declinatio-
nis Solis si-
ne libro no-
tandæ mo-
dus.

Quæ sunt Orbis partes in quibus sex mensium dies est, & totidem nox? *Resp.* Sub duobus Mundi polis.

Vbi sex men-
sium dies sit
& sex men-
sium nox.

Quid est altitudo? *Resp.* Incrementum solis

Altitudo
quid.

solis ab exortu vsque ad Meridiem : item Gradus qui sunt à Polo ad Horizontem: itè quod distamus à linea Æquinoctiali.

Quomodo
declinatio
Solis cog-
noscatur.

Quo modo declinatione solis cognoscemus? *Resp.* Solem dimetiemur vigesimo primo Iunij, expectantes vsque ad vigesimum tertium Decembris, quo die solis altitudinem denuò explorabimus. Inde minimam summam maximæ subducemus, quodque restat per medium distribuemus, eoque modo declinatio apparebit.

Maxima So-
lis declina-
tio.

Quæ maxima est declinatio quam sol vno die potest conficere? *Resp.* Viginti quatuor Minutorum.

Quot gradus
linea vna
Pyxidis ha-
beat.

Quot gradus in quanque Lineam seu ductum Compassi numerantur? *Resp.* Vndecim & quadrans : nam si vndecimum & quadrantem trigies & bis sumas trecentos & sexaginta gradus habebis, Orbè nempè vniuersum.

Quantum distat Australe sydus ab inuisibili Polo? *Resp.* Triginta gradus.

Quid sit Pyx-
is Nautica.

Quid significat pyxidicula nautica seu Compassus? *Resp.* Horizontem ac orbem Mundi in triginta duas partes diuisum.

Quid habet Charta seu Tabula dimetiens? *Resp.* Terram & Mare.

Quid Astro-
labium.

Quid indicat Astrolabiū? *Resp.* Quartam Mundi partem, nimirum 90. gradus.

Quare om-
nes Cōpassi
Lineæ per
idem Centrū
ferantur.

Quamobrem Lineæ seu ductus omnes Compassi pares habentur, transeuntque idem Centrum, sine differentia in Orbis magnitudine, cum tamen vni plura miliaria tribuantur quàm alteri? *Resp.* Maiores circuli seu circumcurrentes ductus,

quos Æquinoctialis naturaliter habet, nempè triginta duo gradus, ones pares sunt quindecim Germaniæ & septendecim ac dimidij Hispaniæ miliarium: verum minores Circuli, alij plus habent, alij minus iuxta eleuationem Poli, eo modo, vt quò ad Lineam propius accesseris, via longior sit, & quò polum propius teneas breuior existat. Nam polus semper declinat, aut surgit vno gradu; at iuxta Lineam currenti, nulla eius eleuatio animaduertitur.

Quomodo in Meridie cognosci poterit, quantum sol in Orientem, quantum in Occidentem abeat, nempè quibus locis Mundi tunc aliquis existeret. *Resp.* Circulus fiet in terra, in cuius medietate acus

In Meridie
quomodo
explorabitur
Solis decli-
natio in Oc-
cidentè aut
Orientem.

aut tale quid statuetur, expectabiturque Aurora ortusue solis, tum animaduertendum in quam partem umbra tendat, eà notatà vespera expectanda donec sol cadat, ibique signanda Linea umbræ quem reddit locū. Ita computabis, nempè spatium quod inter duas lineas est mensurabis, idque crucis forma in pares distantias distribues, sic tibi Septentrio erit & Auster. Umbra solis cum hanc lineam ferit, Meridies habebitur. Vt verò scias quantum acus declinet in Occidentem & Orientem, apponito pyxidem, animadertesque mox in quam partem vergat Liliū seu acus, atque inde colliges eius declinationem.

Vbinam acus seu Lilia pyxidum quadrabunt fixâ statione. *Resp.* Sub Meridiano, &c.

FINIS.

BREVIARIUM SEV ELENCHVS OMNIVM

REDITVVM, CANONVM, VECTIGALIVM, CENSVVM, INDICATIONVM, TRIBVTORVM,

Decimarum, Tertiarum ac Proventuum Regis Hispaniæ ex universis regnis suis, terris, provinciis & dominiis, juxta fidem codicum Autographorum camerarum Rationalium; Cum dilucida brevique descriptione Regni, potentia, stirpisque Lusitaniæ Regum.

Studio Iohannis Hugonis Linscotani ex Hispanico idiomate in Belgicum; Nunc vero in Latinum sermonem deducta.

AD LECTOREM.

QUOD hoc meum Itinerarium seu Navigatio duntaxat terrarum orarumque Orientalis Indiæ sub Regis Hispaniæ dominatu hodie consistentium tractatum habeat, non ab remihi visum fuit hic subungere Breviarium seu summarium omnium Redituum, Canonum, & proventuum ejusdem Regis, per cuncta sua regna, terras, provincias & dominia, qualiter ipse ego duxi, ex autographis tabulis camerarum rationalium, ac Belgicè primùm transtuli, nunc verò Latine. Quo demùm non reditus tantum provinciarum & jurisdictionum separatim explicantur, verùm & particulatim omnium oppidorum ac plagarum justis cum nominibus & cognominibus; ut non solum pateat voluptati, ac memoriæ eorum proventuum generalis particularisque scientia, verùm & numerus oppidorum vicorumque totius Hispaniæ. Id ego delectabile, utile, & gratum Lectori fore spero.

Instructio circa monetam nummosque, quibus Hispani computationes ineunt.

Primum hujus declarationis ergo sciendum est Hispaniæ in computationibus minoribus majoribusque promiscuum esse *Maravedisorum* usum. Si centum millia superant, nempe decies centena millia *Quentum* faciunt, propriè *Maravedisi millione*, quibus duobus nominibus distributionibusque iidem reditus annotabuntur, juxta morem usumque Regiarum camerarum rationalium Hispaniæ. At verò 34. *Maravedisi* unum Hispanicum *Realum* in specie seu argento faciunt & undecim *Reali* Hispanici *Ducatum* unum reddunt. *Quentus* vel *Millio Maravedisorum* habet 2673. *Ducatos*, 8. *Realos*, & 26. *Maravedisos*. *Maravedisi* ex usu Hispaniæ notatur cum summa centum exsuperat; hoc signo preposito *V.* facto initio à millibus sursum, ut facilè ac uno ictu summæ ratio comprehendique queat. Id signum libenter adposuissimus, ac carebat eo Typographus, premebatque temporis angustia, ergo aliud loco ejus habe, nempe hoc *V*, bonique nostram operam consule.

CAPVT PRIMVM.

Reditus, Canones & Proventus Regis Hispaniæ ex regnis suis, Hispania, Neapolis, Sicilia, Arragonia, &c. ac Dominiis cunctis, excepto Regno ac territorio Lusitania, cujus opes suo postea loco referemus.

Saline, id est, loca ex quibus sal ducitur Hispanicæ coronæ annuâ taxâ Regi ferunt nonaginta tres *Quentos Maravedisorum* ————— 93. *Quentos*.
Decimæ maris, mercium foris in Biscayam venientium, atque ex provinciis Guipuscoæ, quatuorq. Montanarum urbiu mari adjacentiu; solvunt ex omnibus mercibus, quæ in Castiliâ terrestri itinere devehuntur decimas suscipiunturq. in ædibus tributis destinatis urbiu *Victoria, Horduna, & Valmosceda*, faciunt pariter ad Regios proventus — 70. *Quentos*.
Decimæ maris, quæ per regnum Legionis transeunt, ac per portus *Sanabria & Villa Franca* procedunt, singulis annis reddunt ————— 1. *Quentum*

Decimæ maris principatus *Asturia* per urbem *Oviedo* transeuntes — 375 V 000. Marav.
 Reditus præfecturæ Urbis *Bilbau* ex mercibus forinsecus advenientibus. —

490 V 500. Maravedifos

CAPVT II.

Declaratio *Alcaualarum* & *Tertiarum* Hispaniæ.

Alcavalas ac *Tertias* Rex Hispaniæ passim habet, ac sibi exigit. Eorum tributorum nomina, quod peregrina sint latius explicabo. Ex omnibus bonis, Mercibus, Ædibus, fundis, nullâ exceptione decima præstanda venit Regi, nempe quotiès ea bona, Merces, Ædes, Fundi, &c. venduntur. Eam Decimam *Alcaualam* vocant. Eodem modo Opifices, manufactores, aliique tabernarii, qui quid vendunt, aut distrahunt, ex opificio, aut manufactura, ut & in macellis Piscariis, foris, cauponis, cujusvis ii homines sint artificii, præstare tenentur omnes decimam venditarum rerum ubivis, ut dictum est. Hujus rei gratiâ pleræque vrbes, earumque membra in territorii sui locis, cum Rege conveniunt, easdemque ira *Alcaualas* colligunt, solventes Regi sine ullis impensis ejus, certam ex locatione summam. Præterea in Metropolitanis

urbibus ac Provinciis Receptores Regii degunt, qui rationes reddunt, ac ex mandato curant recipi & tradi *Alcaualas* omnes, quæ in iis territoriis ex locatione permittuntur. Sed & fiduciariorum præmiorum, quæ *juros* vocant à Rege quibusdam ordinatorum super his *Alcaualis* curam gerunt aliorumque debitorum, ac assignationum, quarum deinde rationes reddunt, summæ Camerae rationum Regis. Ut nunc *Tertiarum* qualitas intelligatur habeto; Olim concessum fuisse à Pontificibus Romanis Hispaniæ Regibus, tertium nummum omniū Ecclesiæ reddituum rerumque Ecclesiasticarum, in subsidiū bellorū defensionemque Catholicæ ac Romanæ religionis; qui ite a prædictis receptoribus suscipitur similiter cum *Alcaualis*, ac item locatione civitatibus permittitur. Quasdam *Alcaualas* Rex vendidit, alias muneris loco donavit, quarum ite mentio fiet,

Tertiz quid.

Civitas <i>Burgos</i> cum Iurisdictione sua seu territorio solvit quotannis nomine <i>Alcaualarum</i> & <i>Tertiarum</i> .	17 Quentos 129 V 880 Maravedifos
Baillivatus <i>Burgos</i> qui de <i>Bureba</i> dicitur, propeque <i>Burgos</i> jacet annuè solvit.	2 Quentos 646 V Maravedifos
Montana <i>Oca</i> quotannis solvunt.	34 V Maravedifos
Baillivatus Provinciæ <i>Rioxa</i> .	3 Quentos 757 V Marave.
Baillivatus <i>Hebri</i> .	2 Quentos 346 V Marave.
Civitas <i>Victoria</i> solvit Regi quotannis.	269 V Marave.
Provincia <i>Guipuscoa</i> solvit quotannis ex <i>Alcaualis</i> & <i>Tertiis</i> . —	1 Quentum 181 V Mara.
Ferrum ejusdem provinciæ pendit vectigalis nomine singulis annis Regi. —	150 V Mara.
Septem Baillivatus antiquæ Castiliæ ut vocant in montanis ex <i>Alcaualis</i> & <i>Tertiis</i> solvunt quotannis,	942 V Marave.
Vallis <i>Mena</i> in iisdem antiquæ Castiliæ montanis.	225 V Marave.
Provincia quam Civitatis <i>Logrono</i> vocant.	7 Quentos 746 V Marave.
Oppidum <i>Langus</i> ejusque territorium.	151 V Maravedifos
Oppidum <i>S. Dominici</i> .	4 Quentos 812 V Marave.
Baillivatus urbis <i>Diego</i> .	1 Quentum 545 V Mara.
Baillivatus <i>Cande muñon</i> .	4 Quentos 612 V Mara.
Baillivatus <i>Castri Xeres</i> .	8 Quentos 485 V Mara.
Baillivatus <i>Serrato</i> dictus,	1 Quentum 965 V Mara.
Baillivatus <i>Monson</i> .	2 Quentos 276 V Maravedifos
Intelligendum autem Baillivarum antiquæ Castiliæ Hispanicam provinciã statuerè.	
Civitas <i>Palericia</i> ac Provincia <i>Campos</i> solvunt quotannis ex <i>Alcaualis</i> & <i>Tertiis</i>	16 Quentos 940 V Marave.
Vrbs <i>Carion</i> .	4 Quentos 945 V Maravedifos
Præfectura seu Baillivatus <i>Carion</i> .	2 Quentos 910 V Marave.
Vici <i>Petri Alvarezii de Vega</i> .	655 V Maravedifos
Oppidum <i>Sahagon</i> .	2 Quentos 125 V Maravedifos
Oppidum <i>Saldaña</i> .	1 Quentum 13 V Marave.
Baillivatus <i>Perine</i> .	178 V Maravedifos
Baillivatus <i>Campi</i> in montanis nempe,	1 Quentum 730 V Marave.
Vallis <i>Miranda</i> in montanis sita.	557 V Marave.
Quatuor Vrbes Oræ maritimæ dictæ nempe <i>Laredo</i> , <i>Sant. Ander</i> , <i>Castro de Vrdiales</i> ,	

San

<i>San Vincente</i> soluunt quotannis.	3 Quentos 345 V Mara.
Principatus <i>Asturia</i> & civitas <i>Oviedo</i> .	12 Quentos 345 V Maravedifos
Vrbs <i>Lugo</i> Regni <i>Galiffiæ</i> cum loco Episcopatus sui, solvit.	4 Quentos 137 V Mara.
Vrbs <i>Modoñedo</i> ejusdem <i>Galiffiæ</i> Regni.	1 Quentum 732 V Marave.
Vrbs <i>Orenso</i> ejusque in <i>Galiffia</i> Territorium.	6 Quentos 505 V Marave.
S. <i>Iacobi</i> civitas in <i>Galiffia</i> <i>Latinis</i> <i>Complutum</i> dicta cum sui Archiepiscopatus territorio.	18 Quentos 212 V Mara.
Civitas <i>Tuy</i> ac Archiepiscopatus sui jurisdictio in <i>Galiffia</i> .	5 Quentos 827 V Mara.
Civitas <i>Ponte Ferara</i> , <i>Galiffiæ</i>	1 Quentum 975 V Marave.
Civitas <i>Leon</i> locaque territorii ejusdem & Episcopatus.	6 Quentos 350 V Marave.
Loca civitasque ac Episcopatus <i>Astorga</i> Regni <i>Legionis</i>	2 Quen. 455 V Mara.
Vici seu loca Abbatiae <i>Legionis</i> & <i>Astorga</i> .	797 V Marave.
Præciæ <i>Sala</i> in Principatu <i>Asturia</i> .	231 V Marave.
Vrbs <i>Samora</i> ejusque Territorium	15 Quentos 525 V Marave.
Vrbs <i>Toro</i> ejusque jurisdictio.	11 Quentos 112 V Mara.
Vrbs <i>Viena</i> Ducatus <i>Ossuna</i> .	62 V Marave.
Vallis <i>Guyrena</i> .	2 Quentos 335 V Marave.
Vrbs <i>Barasil de la Coma</i> .	250 V Marave.
Vrbs <i>Salamanca</i> ejusque Territorium,	24 Quentos 345 V Mara.
Vrbs <i>Rodrigo</i> ejusque jurisdictio.	14 Quentos 345 V Mara.
Jurisdictio <i>Trigeros</i> .	417 V Marave.
Civitas <i>Olmillo</i> .	47 V Marave.
Civitas <i>Tordellas</i> ejusque territorium.	2 Quentos 600 V Mara.
Civitas <i>Valladolid</i> ejusque territorium.	29 Quentos 730 V Marave.
Civitas <i>Torde Humos</i> .	827 V Marave.
Civitas <i>Medina del Campo</i> ejusque jurisdictio.	31 Quentos 375 V Mara.
Civitas <i>Olmeda</i> ejusque territorium.	2 Quentos 149 V Marave.
Civitas <i>Nava</i> & Septem ecclesiæ.	333 V Marave.
Civitas <i>Madrigal</i>	682 V Marave.
Civitas <i>Arenalo</i> ejusque territorium.	5 Quentos 310 V Mara.
Civitas <i>Avila</i> ejusque potestas.	19 Quentos 365 V Mara.
Civitas <i>Segovia</i> cum jurisditione sua.	12 Quentos 480 V Mara.
Civitas <i>Aranda de duero</i> cum jurisditione.	3 Quentos 350 V Mara.
Civitas <i>Roa</i> .	1 Quentum 515 V Mara.
Civitas <i>Gumiel de Izan</i> quæ est Ducis <i>Ossuna</i> .	154 V Maravedifos
Civitas <i>Sepulveda</i> ejusque territorium.	3 Quentos 540 V Marave.
Oppidum <i>Soria</i> cum potestate.	10 Quentos 282 V Maravedifos
Territorium oppidi ac Episcopatus <i>Osma</i> .	4 Quentos
Oppida <i>Agreda</i> & <i>Tarasona</i> .	2 Quentos 83 V Marave.
Oppidum <i>Molina</i> ejusque potestas.	5 Quentos 792 V Marave.
Oppidum <i>Siguencia</i> ejusque Imperium	3 Quentos 562 V Marave.
Civitas <i>Cuenca</i> ejusque dominium,	24 Quentos 645 V Marave.
Oppidum <i>Huete</i> cum dominio suo.	17 Quentos 916 V Marave.
Oppidum <i>Villa Rexo de Fuentes</i> .	2 Quentos 517 V Marave.
Provincia quam Marchionatum <i>Villena</i> dicunt nempè vrbes <i>Timbilla</i> , <i>Abasette</i> , <i>La Roda</i> , <i>San Clemente</i> , atque Civitas <i>Villena</i> , ejusque Imperium.	31 Quentos 503 V Mara.
Oppidum <i>Belmonte</i> tantum solvit Tertias quod <i>Alcavale</i> Marchionis sint.	476 V Mara.
Oppidum <i>Murcia</i> ejusque imperium.	14 Quentos 820 V Mara.
Oppidum <i>Lorca</i> cum imperio suo.	5 Quentos
Civitas <i>Cartagena</i> ejusque territorium.	2 Quentos
Civitas <i>Alcaras</i> ejusque territorium.	16 Quentos 984 V Marave.
Civitas <i>Segura de la sierra</i> cum Provincia sua & territorio Magistratus S. <i>Iacobi</i> scilicet.	11 Quentos 91 V Marave.
Oppidum <i>Villa nueva de los Infantes</i> ejusque Provincia dicta <i>El campo de Moryel</i> ad Magistratum S. <i>Iacobi</i> pertinens.	8 Quentos 664 V Maravedifos
Oppidum <i>Ocana</i> ac Provincia <i>Castilla</i> dicta, Magistratus S. <i>Iacobi</i> .	23 Quentos
Oppidum <i>Guadalaxara</i> ejusque potestas.	11 Quentos 64 V Mara.
Vrbs <i>Pios</i> & <i>Poso</i> .	160 V Marave.
Oppidum <i>Alomonasid</i> ac Provincia <i>Sorita</i> , quæ Magistratus S. <i>Iacobi</i> est.	1 Quentum 188 V Maravedifos
Oppida <i>Vzeda</i> , <i>Talamanca</i> , <i>Tordelaguna</i> cum territorio, quæ ad Archiepiscopatum <i>Tolitanum</i> pertinent;	18 Quentos 250 V Marave.
Oppidum <i>Tepae</i> .	423 V Maravedifos
Oppidum <i>Alcala de Henares</i> ejusque imperium cum Oppido <i>Brivega</i> ; sunt Archiepiscopus	

piscopatus Toletani.	16	Quentos 250	V Mara.
Oppidum <i>Madrida</i> ejusque potestas.	23	Quentos 250	V Mara.
Comitatus <i>Puño en Rostro</i> , id est, pugnis in faciem.	1	Quentum 162	V Mara.
Vrbes <i>Cubas & Griñon</i> , quæ <i>Alvarum de Mendoca</i> dominum agnoscunt cui & Alcavalæ solvuntur ex Tertiis duntaxat	117	V Maravedifos	
Vrbs <i>Galapagar Ducis Infantadgo.</i>	160	V Marave.	
Vrbs <i>Illescas</i>	2	Quentos 297	V Mara.
Vrbs <i>Toledo</i> ejusque membra	73	Quentos	
Reditus ex montanis qui solvuntur à Dominis armentorum, quæ <i>Extremaduram</i> pastus gratia petunt, Regi solvunt	19	Quentos 503	V Mara.
Vici Prioratus S. Iohannis	7	Quentos 55	V Mara.
Vrbs <i>Almagro</i> ejusq. Provincia que dicitur de Campo de <i>Calatrava</i> .	7	Quen. 120	V Mar.
Item Alcavalæ Herbarum ac olerum, quæ in eodem Magistratu venduntur Regi solvunt.	3	Quentos 438	V Maravedifos
Vrbs <i>Cividad Real.</i>	4	Quentos 150	V Marave.
Vici in ea plaga siti quæ Archidiaconatus <i>Talavera de la Rey</i> dicitur	14	Quentos 326	V Marave.
Vrbs <i>Placentia</i> ejusque imperium & vici qui Archidiaconatus dicuntur.	18	Quentos 475	V Marave.
Vrbs <i>Truxillo</i> ejusque dominium	12	Quentos 224	V Marave.
Vrbs <i>Caceres</i> ejusque territorium.	7	Quentos 850	V Mara.
Vrbs <i>Badajos</i> ejusque Provincia & territorium	9	Quentos 972	V Mara.
Vrbs <i>Alcantara</i> cum territorio suo quæ ad Magistratum <i>Alcantara</i> pertinet	9	Quentos 403	V Maravedifos
Item annis singulis Herbaræ & Olera (quæ pascendi in iisdem locis gratia venduntur, Regi adferunt	3	Quentos 481	V Mara.
Provincia <i>Serna</i> ex Magistratu <i>Alcantara.</i>	7	Quentos 570	V Marave.
Vrbs <i>Merida</i> ejusque territorium in Provincia <i>Leon</i> pertinens ad Magistratus S. Iacobi.	21	Quentos 234	V Marave.
Vrbs <i>Fuente el Maestro</i> in Provincia <i>Leon</i> Magistratus S. Iacobi	6	Quen. 973	V Mara.
Vrbs <i>Guadalcanal</i> ejusque potestas sub Magistratu S. Iacobi	3	Quentos 305	V Mara.
Vrbs <i>Xeres de Badajos</i> sub Magistratu S. Iacobi cum Imperio suo	7	Quen. 100	V Mara.
Vrbs <i>Sevilla</i> ejusque membra & imperium.	182	Quentos 387	V Mara.
Reditus domini ejusdem vrbs ut vocant	2	Quentos	
Vrbes <i>Palma & Guelves</i> sub Comitibus suis	235	V Maravedifos	
Vrbes <i>Tevar & Ardales</i> quæ Marchionis <i>Ardales</i> sunt	235	V Marave.	
Vrbs <i>Llerena</i> & Imperium ejus Provincia <i>Leon</i> in Magistratu S. Iacobi	3	Quentos 125	V Maravedifos
Vrbs <i>Cadiz.</i>	8	Quentos 452	V Marave.
Reditus <i>Cadiz</i> quos <i>Almadravas</i> vocant, id est, Piscatio piscis <i>Atun.</i>	3	Quentos 35	V Maravedifos
Vrbs <i>Gibraltar</i> tantum Tertiis solvit, quod favore Regis ab Alcavalis immunis sit.	1	Quentum 500	V Marave.
Vrbs <i>Xeres de la Frontera</i> ejusque imperium	21	Quentos 50	V Marave.
Vrbs <i>Catmona</i>	9	Quentos 450	V Mara.
Vrbes <i>Lora & Setefilla</i>	680	V Marave.	
Vrbs <i>Egya</i> cum suburbiis	15	Quentos 500	V Maravedifos
Vrbs <i>Cordova</i> ejusque potestas.	48	Quentos 995	V Mara.
Loca dicta <i>Realengos de Cordona.</i>	17	Quentos 316	V Mara.
Civitas <i>Anduxar</i> ejusque imperium	4	Quentos 800	V Marave.
Civitas <i>Wieda</i> ejusque imperium.	11	Quentos 346	V Mara.
Civitas <i>Bacca.</i>	17	Quentos 316	V Mara.
Civitas <i>Quexada</i>	1	Quentum 415	V Marave.
<i>Adelantado de Carcola</i>	6	Quentos 885	V Marave.
Comitatus S. Stephani	1	Quentum 340	V Mara.
Vrbs <i>Martos</i> ejusque imperium Magistratus <i>Calatrava</i> ex Andalusie membris	11	Quentos 436	V Marave.
Vrbs <i>Iaen.</i> & ejus territorium	15	Quentos 909	V Mara.
Vrbs <i>Granada</i> ejusque territorium.	42	Quentos 910	V Mara.
Sericum Regni Granatensis olim (nempe ante expulsos Mauros seu Granatinos) valebat 42 Quentos hodie tantum.	22	Quentos	
Reditus <i>Aguela & Avises</i> in Granata Regi adferunt.	2	Quentos 750	V Marave.
Vrbes <i>Loxa & Alhama</i> Regni Granatensis	3	Quentos 650	V Marave.
Civitas <i>Granata Basa</i>	10	Quentos 626	V Mara.

Civitas

Civitas Granatæ <i>Guadix</i>	6 Quentos 395 V Maravedifos
Civitas Granatæ <i>Almena</i>	3 Quentos 80 V Mara.
Civitates <i>Almunezar, Mútril & Salabrena</i> in regno Granatæ	2 Quen. 643 V Mara.
Civitas Granatæ <i>Malaga</i>	16 Quentos 269 V Marave.
Civitas Granatæ <i>veles Malaga</i>	3 Quentos 519 V Marave.
Civitas <i>Pulchena</i>	410 V Marave.
Civitas <i>Ronda</i> ejusque imperium	5 Quentos 334 V Marave.
Insula <i>Canaria</i> Regi quotannis reddit	4 Quentos 850 V Marave.
Insula <i>Teneriffe</i>	3 Quentos
Insula <i>La Palma</i>	2 Quentos

Quotidiana obligatio seu contributio, quæ Regna Hispaniæ quotannis præstant Regi valent 104. Quentos 305 V Maravedifos. Ea autem contributio distribuitur per cunctas Provincias, Terras & vrbes inter plebem, quod nobiles feudatarii ac Equites immunes sint; ibi censetur ea juxta facultatum bonorumque æstimationem, ac quotannis inde Regi contributionem ad supradictam summam faciunt.

Vectigalia dicimarum siccorum portuum, id est, itinerum terrestrium Regnorum valenciæ, Aragoniæ, & Navaræ, quæ ex omnibus bonis ex Hispania in illas terras vectis, tam in exitu quam introitu præstari debent reddunt quotannis 49 Quentos 35 V Maravedifos

Sicci portus seu terre Passus interioris ingressus & egressus qui à Regno Lusitaniæ tendunt versus Hispaniæ Regni terras Castiliæ nomine designatas Regi quotannis præstant, ex bonorum vectorum & invectorum decimis 34 Quentos 155 V Mara.

Lanæ quæ quotannis ex Hispania in alia loca exportantur ex sacco uno (qui fere decem *Arobæ* habet *Arobâ* unâ in viginti quinque libras computatâ) duos *ducatos* reddunt modo ii incolarum sint, peregrinus enim quatuor Ducatos solvit: Habetque id vectigal 53 Quentos 586 V Mara.

Summum *Almoxariff* Sevillæ quod ea vrbs à Rege conducit reddit ejus conductionis pretio 154 Quentos 309 V Maravedifos quotannis. Hoc nomine designantur decimæ omnium mercium Belgii, Franciæ, Angliæ, Lusitaniæ, Italiæ, aliorumque locorum, quæ foris adveniunt ibique deponuntur.

Almoxariff Indiæ Hispanicæ quod ipsa vrbs Hispalis conduxit, quo omnes mercès Sevillæ navibus exceptæ, ac in Hispanicam Indiam avehendæ vigesimam præstant, item in Indiam delatæ alteram vigesimam dare coguntur, ut in summa decimatæ habeantur reddit ex locatione 67 Quentos

Reditus quos Rex habet ex Hispanica Moneta nempè ex quaque Argenti Marca sex scilicet Ducatorum argenti, quæ in Monetaria domo laboratur Realum unum, ac nomine *El Señoreaxo de la Moneda* designatur, ubi Moneta Sivillæ sola tantum adfert, quantum ceteræ omnes simul, valet quotannis 22 Quentos

Rex Fucharis Augustopyrgensibus Magistratus S. Iacobi, *Calatrava*, & *Alcantara* locavit pretio annuo nonaginta & octo Quentorum; suntque tantum vectigalia, Frumenti, vini, olei, aliarumque rerum decimæ quibus Magistri frui solebant. Hisce vectigalibus non continentur *Alcavala* & *Tertiæ* ut dictum est: Magistrorum horum magna solebat esse potestas dilatata per provincias & jurisdictiones, subjectis multis Crucigeris militibus, pollebantque summa autoritate, modo id munus elanguit à Regibus Hispaniæ detracto imperio, dum vel ipsi Magistratum suscipiunt, eoque modo paulatim proventus omnes ad se trahunt.

Item locavit Rex herbas ac pascuæ eorundem Magistratum ducitque quotannis ex ea locatione 37 Quentos

Rex locavit Argentum viuum *Almala* dictum in montanis *Sierra Morena* in campo *Calatrava* annua pensione. 73 Quentis

Bullæ seu indulgentiarum Papales littæ Regi demptis omnibus impensis reddunt 200. Quentos. Ea summa deducta in Belgicam monetam sexdecim auti *tonnas* faceret.

Reditus subsidii nomine signatus, quem clerici beneficiorum ex proventu taxato præbent, adversus infideles ac Hæreticos, ferunt promiscuè quotannis 65 Quentos

Item omnes Episcopi, ac Ecclesiæ Hispaniæ belli contra Hæreticos & Infideles gerendi causa præbent Regi 110 Quentos. Hic redditus vocatur *El Excusado*, concessus Bulla Pontificia Regi ut ei liceat Ecclesiarum, clerique frumentum, milium, vinum, oleum, aliaque quæ carpuntur crescuntque decimare, quas decimas Ecclesiæ Regi ab omni expensarum onere liberat præbent.

Fodina *Guadalcana* in terra *Estremadura* in montanis *Morena* olim 187 argenti Quentos reddebat quoniam hodie imminuta vix taxari certò potest.

Terræ cunctæ Hispaniæ quotannis Regi præbent tributum, quod *Exercitio* dicunt, mancipiorum ac triremium gratia 7 Quentos 750 V Marave.

Reditus dictus *de la Moneda Forera* quo singulis annis nempè focus quisque cogi-

tur præstare 7. Maravedisos cujusvis inter conditionis homines, reddit quotannis promiscuè	6. Quentos. 656 V Maravedisos.
Quod Regi singulis annis ex Hispaniarum India provenit summam facit	300. Quent.
Regnum Navarra quotannis Regi fert	35. Quent. 500 V Maraved.
Regna <i>Valencia, Arragonia & Catalannia</i> præbent Regi exceptis aliis obligationibus ac tributis	75. Quentos.
Insulæ <i>Sardinia, Majorca & Minorca</i> nullo Regis fructu habentur, quod earundem reditus cuncti in custodiendis iisdem insulis consumantur, deficiente subindè etiam internarum opum vi.	
Regnum Sicilia fert quotannis Regi	375. Quentos.
Regnum Neapolitanum, terræ <i>Puglia & Calabria</i> ferunt	450. Quentos.
Ducatus Mediolanensis	300. Quentos.
Provincia Belgicæ ac Burgundiæ solebant Regi adferre	700. Quentos.
Locatio seu reditus Lusoriarum chartarum per universam Hispaniam fert	20. Quentos;
Nam ex singulis chartis Regem dimidius <i>realis</i> manet.	
Panni Florentini seu <i>Rassa</i> qui foris in Hispaniam advehuntur, tributis nomine solvunt 10. Quentos; nam pannus quisque tenetur ad 6. <i>Ducatos</i> Regi præstandos.	

Cuncta hæc ex autographis codicibus fidelitè translata sunt, eratque anno 1578. hic status rerum, cum Rex Hispaniarum ad Portugalliæ imperium nondum esset proventus. Ejus opes ac qualitates ideo separatim postea proferemus. Omnes verò hi proventus relati promiscuè reductâ summâ faciunt 13. *Milliones auri & 48 V 000. Ducatos*; nostra autè Belgicâ monetâ, si tres florenos in *Ducatum* cõputes, seu undecim Hispanicos *reales*, 452. *tonnas auri & 44 V 000. Carolinos 40. grossorum* — 452. *Tonne auri. 44 V Carolini.*

Eæ sunt regis Hispaniarum opulentia, demptis Lusitaniæ regni divitiis, quas hodie idem rex possidet.

Regna sub Hispaniæ nomine, propriè Castiliæ comprehensa, sunt hæc, *Legio, Arragonia, Castilia, Navarra, Granata, Toletum, Valencia, Sevilla, Corduba, Murcia, Jaen, Galicia, Gibraltar, Catalannia.* XIV. numero habentur olim sub regibus suis florentia ipsumque nomen hodie defendentia. Regna, provinciæ & urbes quæ in curia Hispaniæ conscripto consilio ac adhibita super rebus gravioribus deliberatione conveniunt numerantur regna *Legionis, Seville, Toleti, Granata, Corduba, Murcia & Jaen*; Vrbes capitales, quæ ut Episcopatus habentur *Burgos, Salamanca, Segovia, Soria, Avila, Cuenca, Toro, Zamora, Guadalaxara.* Ex oppidis quæ Episcopum non habent ac tantum opidorum seu *villarum* nomine licet muris cincta sint, aut sine iisdem, veniunt, duo duntaxat *Madrida* nempe & *Valledoletum* suffragium ferunt. Cætera regna Aragoniæ, Navarra, Valenciæ, & Catalanniæ Proreges suos ac Præfectos seorsum habet, qui cum Regis consilio imperant, ut *Sicilia, Neapolis, ac Mediolani* moderatores.

CAPVT III.

Brevis relatio rerum notabilium, situs, imperii ac proventus olim Lusitania regni nunc Portugallia.

Magnitudo Portugallia. **R**egnū Lusitaniæ in circuitu 285. mill. comprehendit, nempe juxta marinam oram 135. mill. & terrestri circuitu 150. mill. Vrbes habet 17. quæ in Hispania ac Lusitania *Ciudades* vocantur, quo nomine eæ duntaxat insignes sunt, quæ Episcopum habent, capitalesque existunt, aut alias favore regio munitæ. *Villas* reliquas dicunt sive eæ muris portisque contineantur, seu aperta pateant, quales multæ inveniuntur. Harum civitatum seu villarum & castellorum sunt in Lusitania 470. exceptis pagis, vicisque. Habet tres præcipuos portus, navibus sistendis idoneos, nempe *Lisbonam, Portum & Setuballum*, aliisque tres in terra Algarve (quæ ad coronam Lusitaniæ item pertinet) nimirum *Tavillam, Lagos & Villam Novam.* Clavis ac defensio fluminis, civitatisque Lisbonæ castrum S. Iuliani existimatur, id objectam est ostio primoque ingressui fluminis, quod *Tagi* olim

Europæ illustrissimum nomen tulit, nunc verò *Teio* dicitur.

CAPVT IV.

Iustitia ac imperandi ratio in Lusitania.

Primum in Lusitania est Tribunal civile, cui *judex Regidor* dictus, cum duobus aliis iudicibus præsidet; Tribunal criminale cum duobus iudicibus; Auditor telonii regii *Alfandega* nomine, *judex proprietatum ac beneficiorum.* Octo iudices orphanorum, unus *Xenodochiorum.* Summus unus *judex Corrector* dictus rerum Indiæ, Guinæ, Capitis Viridis, S. Thomæ & Brasiliæ. Ab hisce omnibus ad civiles iudices provocatio fit. Tribunal supplicationum cuius iudices *Desambargadores*, id est, relaxatores dicuntur magnæ authoritatis homines, ut apud nos summi consilarii ac præsides. Hoc tribunal appellationes a civili iudicio

Castella & Villa.

Vici.

Portus.

S. Iuliani castrum.

judicio tangunt. Præfectus vocatur, supplicationum corrector. Duo judices, qui *Desambargadores da Fazenda*, id est, curatores & judices regionum bonorum vocantur: Hi judicia inter regem privatosque terminant. Ab his nulla appellatio interponitur. Consilium ordinum, tribunal supremum, seu *Desambargadores palatii*; Tribunal Conscienciæ dictum, tribunal *des vendores da Fazenda*, id est, inspectorum tutorumve regionum reddituum; Tribunal regia camera rationalis, quod sub inspectoribus istis consistit. Consilium status. Duo Ducum tituli. Unus Marchionis. Decem Comitum cum singulorum qualitatibus. Arces Lusitanorum in Africa seu Barbaria sunt. *Tanger*, *Zepta*, *Arzilla*, insula *Madera*, insulae *Flandricæ*, *as ilhas dos Açores* dictæ, nimirum *Tercera*, *S. Michaelis*, *Sancta Maria*, *S. Georgii*, *Pico*, *Fayael*, *Gratiosa*; insulae *Flores* & *Corvo*, insulae Capitis Viridis, nempè *S. Jacobi*, *O Fogo*, *Mayo*, *Boa Vista*, *Sant Antonio* & *S. Nicolai*; *Arguyn* arx in Guinea terra, fodina *S. Georgii*, castellum eadem in ora Æthiopiæ, item juxta eundem tractum insula *Principis*, *S. Thomæ*, *Atubon*: Regnū *Congi* & *Angolæ* eadem in Æthiopiæ ora sub tributo regis Lusitaniæ jacet. Insula *S. Helenæ*. Ad aliud capitis *Bontæ spei* latus: *Arx Soffala*, insula *Mossambicquæ*, insula *Ormutii* inter Persiam & Arabiam sita, civitas & arx *Diu*; Vrbes & arces *Daman*, *Bacayn*, *Chaul*, *Goa*, ubi proteges habitant sitæ in ora Indiæ. Vrbes & arces *Honor*, *Barcelor*, *Mangalor*, *Cananor*, *Cranganor*, *Cochyn*, *Conlan*, juxta eandem oram sitæ, quam *Malabar* vocant. *Arx* in *Seylon* insula *Columbo* dicta. Vrbes *Negapatan*, *S. Thome* juxta oram *Choromandel*. Vrbs & arx *Malaccitana*. Insulae *Moluccæ* nempè *Tarnate*, *Tydor*, *Banda* & *Amboyna*. Terra oraque *Brasilæ* porrecta in 500. mill. in 8. Capitaneatus distributa, unde quotannis in *Portugalliam* devehuntur supra 150 V. millia *Arrobarum* saccari, continente *Arrobâ* unâ 32. podo; *Portus de todo os Sanctos* sive omnium *Sanctorum*, ubi *Brasilæ* *Gubernator* degit.

Ordinarii reditus Lusitaniæ coronæ in singulos annos *millionem* auri superant & centena *ducatorum* millia. Reditus seu proventus magistratuum *Crucigerorum*, quorum hodie rex magister est, ad quos pertinent insulae *Flandricæ* sive *Azores*, *Madera*, *Capitis Viridis* insulae, *S. Thomæ*, *Principis* insulae, quotannis sunt 200 V. millium *ducatorum*. *Fodinae* reditus, qui magistratus *Crucigerorum* à *Christo* vocatorum est, quotannis fert 100 V. mill. *ducatorum*. Reditus seu *vestigalia* aromatum & *obventionum* ex *Orientali India* quotannis sunt 600 V. millium *ducatorum*. id est, 18. *tonnarum* auri. De *vestigalibus* & *tributis* ex *mercibus* *advenientibus* hanc summam colligi

posse intellige: Alii etenim proventus fructusque terræ in ejusdem defensione facile consumuntur. Ergo reditus Lusitaniæ regni terrarumque eidem obedientium faciunt 2200 V. millia *ducatorum* nempè 66. *tonnas* seu *vasa auri*.

CAPVT V.

Annua impendia regni Lusitaniæ.

Stipendium seu præmium ministrorum seu administratorum justitiæ in firma terra quotannis evincit 100 V. mill. *ducatorum*.

Tença s. dona, seu privilegia honoraria, quibus rex suos adfcit ex munere, pensionemque ad vitam duntaxat præbet subducunt 300 V. mill. *Ducatorum*.

Juras seu perpetui census irredimibiles, quos impositos dominiis tributisq. regis habent, ac in successores abeant singulis annis auferunt 150 V. mill. *ducatorum*.

In defensionem arcium munimentorumq. *Africae* seu *Barbariæ* singulis annis requiruntur 300 V. mill. *ducatorum*.

In sustentationem quinque *triremium* quotannis 50 V. mill. *ducatorum*.

Ad instruendam annuam classem *presidiariam* *navibus* *Indiæ* 300 V. mill. *ducatorum*.

Moradia seu *salaria* concessa evocatis quibusdam, quos rex ministros regiae domus & equites mille penè *ritalis* indigitat, *avenæ* *equis* *emendæ* *gratia*, licet ipsa summa exigua sit, *nobilesq.* ii nunquam equum alant 80 V. mill. *ducatorum*. auferunt. Hujus *salarii* nomine multum sibi gratulantur *Lusitani*, velut summo honore a rege adfecti, quamvis id ipsum tenue sit, ac vix solvatur.

Impensæ & *necessaria* in *cubiculum* *dominumque* *regis Lusitaniæ* *ordinariè* singulis annis 200 V. mill. *ducatorum* attrahunt; ea locari solebant, ut etiamnum hodie cum *impensis* *mensæ* *Don Alberti* *Cardinalis Austriaci* *Gubernatorisq.* *Portugalliae*.

In defensionem *munitionemq.* *arcium* *regni Portugalliae* 200. mill. *Ducatorum*.

Vt in summa ea *impensæ* *subducant* 1680 V. mill. *Ducatorum*.

CAPVT VI.

Civitas *Lisbona*.

Lisbona habet *triginta duas* *Parochiales* *Ecclesias* ac *supra undecies mille* *ædes*, quibus *supra viciès mille* *habitacula* continentur, *excepta etiandem* *Aula* *regiæ* *ejusq.* *membris*. Habet *supra 120 V. mill.* *homines* *inter quos* *amplius quam 10. mill.* *Nigræ* *existunt* *ac* *mancipia*. Quæ omnia constant ex *notatis* *librisque* *Parochorum*, qui *quotannis* *suis* *in* *Paræciis* *homines* *annotant*. *Excipiuntur* *etiandem* *ab* *hoc* *numero* *Aulici*, *Cænobitæ*, *Xenodochii* *ægræ* *ac* *ministri*, *item* *advenæ* *omnes* *cum* *tanta* *sit* *monasteriorum* *claustrorumque* *multitudo*,

Arces Lusitanorum in Africa.

Insulae.

Reditus Lusitaniæ Regis.

multitudo, ut locum qualem ædes tenent & ipsa facile occuparent. Sacellorum ac ædicularum sacrarum infinitus numerus est. Plateæ 350. numerantur, exclusis vicis obliquis, ac iis qui pervii nequaquam sunt, quorum inenarrabilis multitudo perhibetur.

CAPVT VII.

Relatio brevis Regum Lusitaniæ usque ad Philippum Caroli V. filium qui hodie hoc regnum moderatur.

Ex Lotharingæ Ducibus Reges Lusitaniæ ducti.

Primus Lusitaniæ Rex fuit *Alfonsus Henriques* filius Comitis Henrici, qui ut annales referunt, gnatus fuerat Ducis Lotharingi, ut alii existimant Regis Hungariæ: Verior tamen opinio Ducem Lotharingiæ patrem tradit. Is adveniens in regis Hispaniæ aulam, zelo excitatus ardenti, contra infideles Mauros qui tum penè totam Hispaniam, ipsamque Lusitaniam occupabant mirabiliter armis sese exercuit, felici plane fortitudine, ut conjugio regii sanguinis dignus habitus, honorario connubio regis filiam in uxorem acciperet, dotemque subjugatam Lusitaniæ provinciam. Is tunc Portugalliæ comes dictus. Filius huic predictus *Alfonsus* nascitur anno 1094. qui maximam Lusitaniæ partem Mauris ereptam imperio suo subiecit, ac Principis titulo, qui in Hispania regum filiis successoribusque regni conceditur per 27. annos rexit, ac demum existens annorum 45. Rex coronatur, privilegio favoreque Pontificis Romani. Ab eo tempore Reges Portugalliæ dicti. Primus rex annorum cum esset quinquaginta duorum uxorem duxit, atque ex ea filium, tresque filias generavit, ante filio ac filia illegitimis auctus. Regnavit 46. annis. Moritur in urbe *Coymbra*, jacetque cadaver sepulchro conditum in S. Crucis monasterio quod ipse ædificari fecerat, ut & cœnobium *Alcobaca* & S. Vincentii extra Lisbonam.

Alfonsus I. Rex.

Hic idem Rex urbem Lisbonam cepit auxilio Germanorum seu Belgarum, qui dum Terram sanctam petunt, belli gerendi causa contra infideles, tempestate compulsi fortè fortuna in has oras devenerunt, motique justis regis precibus, arma eadem in Mauros Lusitaniæ tum possessores converterunt, quibus Lisbonam aliisque loca plurima feliciter eripiunt, regemque regni sui compotem faciunt. Plurima inde præmii ergo beneficia in Germanicam nationem regio edicto manarunt, nempe immunitas vectigalium ac tributorum, circa ea quæ necessaria sunt sibi, familiarumque suarum; item libertas vestimentorum induendorum, moniliūque gestandorum cujusvis generis, concessio eodem privilegio item uxoribus, licet ipsæ Lusitanæ sint. Etenim incolæ legibus circa vestimenta coercentur. Possunt adhuc nocturno tempore quinque sexve ministris comitari, sine luce aut cum faci-

Germanorum virtus.

Eorū privilegia Lisbonæ.

bus telis accincti cujusvis generis ambulare, quæ facultas incolis omnino denegata est. Nemo item iudicum Germanos domo clausos apprehendit. Nemo iudicat, nisi in crimine læsæ Majestatis. Cetera proprius iudex à rege ordinatus, qui *Juis des Alemayns*, id est, Iudex Alemannorum vocatur cognoscit. Ædes eorum rex ad suos vel aule usus, ut sæpe incolis fit, convertere nequit; ad ministeria aliqua seu officia non compellit, tributis in defensionem regionis non coërcet. Iter facientibus hospitii commoditas præ reliquis patet. In summa plurimis gaudent immunitatibus, quas hic omnes brevitatis intuitu, quam adfecto non enarraverim. Præcipua tantum capita elegi, ex quibus nationis nostræ gloria cognosci potest, quæ & hodie aucta, stricta observatione eorundem edictorum Lisbonæ floret.

Sanchius Rex secundus filius supradicti nascitur anno 1154. Coronatur annorum 31. Habuit liberos utriusque sexus 15. Regnavit 27. annis. Moritur in urbe *Coymbra*. Anno 1212, existens 58. annorum. Sepelitur in S. Crucis monasterio.

Sanchius Rex II.

Alfonsus ejus nominis secundus tertius rex fit 25. annos natus; moritur anno 1223. sepultus in monasterio *Alcobassa*.

Alfonsus Rex III.

Sanchius Capellus quartus rex filius supradicti *Alfonsi*, coronatur annos natus 16. moritur in urbe Toletana, anno 1247. sepelitur in majori templo.

Sanchius Capellus rex IV.

Post obitum ejus rex coronatur frater, comes *Boloniæ* fitque quintus rex, regnavit 31. annis, moritur *Lisbonæ*. Anno 1279, sepelitur in *Alcobassa* monasterio.

Frater Sanchii Rex V.

Dyonisius filius mortui, *Lisbonæ* rex suscipitur, 18. annorum existens, sextusque rex fit. Imperat 46. annis, moritur in urbe *Sant Arcin* anno 1325. 20. Januarii cum anno natus esset 64. Sepelitur in monasterio *Olivellas* quod duobus mill. à *Lisbona* distat à se conditum. Vxorem duxerat *Petri* regis *Aragonæ* filiam, quæ hodie inter sanctos relata est, ac monumentum habet in civitate *Coymbra*, ibi multis miraculis scæter.

Dyonisius Rex VI.

Post hunc regnat septimus rex *Alfonsus Brabus*, i. audax, coronatur in urbe *Sant Arcin* natus 35. annos. Regnat annis 31. *Lisbonæ* moritur mense Majo anni 1356. sepeliturque in magno magnæ Ecclesiæ Choro. Hic Mauros *Salado* debellavit auxilio Regis *Castellæ*.

Alfonsus Brabus Rex VII.

Filius ejusdem *Petrus* octavus rex terram in pace bona & justitia administravit. Moritur anno 1366. sepultus in monasterio *Alcobassa*. Filium habebat *Fernandum* ac ante connubium ex *Dona Ines* seu *Agnete de Castro* *Iohannem* & *Dyonysium*.

Petrus Rex VIII.

Post hujus regis obitum *Fernandus* prædictus coronatur nonus Portugalliæ rex. Vxorem duxit *Leonoram Gundisalyã Teses* quæ antea maritum habuerat *Laurentium Vaaz de Cunha*, cui vi à rege erepta in ejus consortium

Fernandus IX. Rex.

confortium concessit. Aliàs imperavit annis 17. legum custos, & vindex facinorosorum, vagorumq. hominum. Moritur anno 1383. cum 43. annorum esset. Sepelitur in S. Francisci choro in urbe *Sant Arein*.

Post obitum Fernandi ex Castilia rex *Ioannes* cum uxore Beatrice advenit, suscepturus regni Lusitaniæ coronam. Sed obstitit filius illegittimus regis Petri, ac frater Fernandi qui regem Castiliæ devincit ac fundit in *S. Georgii Campo* memorabili prælio, cujus rei gesta in memoriam opulentum ibidem cœnobium condit, quod à pugna nomen dat. Idem ergo illegittimus coronatur rex Lusitaniæ decimus, existens annorum 38. Vixit 76. annis, moritur 14. Augusti anno 1433. sepultus eodem in Pugnæ monasterio. Hic arcem urbemq. *Septam Mauris* in Africa abstulit, paterque fuit Fernandi principis, qui hodiè inter Sactos numeratur.

Post eum regnat filius *Duartius* seu *Eduardus* undecimus Lusitaniæ rex. Vixit 42. annis; regnavit 5. Obiit in palatio conventus S. Thomæ. Anno 1438. sepultus in Pugnæ cœnobio.

Alfonso supradicti regis filius nascitur in urbe *Sant Arein* anno 1432. verum cum 6. tantum mortuo patre annorum esset, ejus vice regnat infans *Petrus* usque in annum 1448. quo Alfonso regnum traditur duodecimo Portugalliæ regi. Obiit in urbe *Sant Arein* eodem in cubiculo in quo natus fuerat 28. Augusti anno 1481; apud avos sepelitur in monasterio Pugnæ.

Sequitur eum filius *Iohannes* cognomèto *Magnus*, secundus ejus nominis, decimus tertius Lusitaniæ rex. Nascitur Lisbonæ quarta Maii anno 1455. Hic iudicio publicè damnatù decapitari iussit Fernandum ducem *Berganca* nempe in foro urbis *Ebora* 22. Iunii anno 1483. suaq. manu interfecit pugione *Domingum* ducem *Begia* fratrem uxoris suæ *Leonoræ*; Manuelem fratrem ducis mox evocans, eique ducatum tradès. Vixit 40. annis. Obiit *Alvori* in Balneis 25. Octobris anno 1495. sepultus in monasterio Pugnæ.

Hujus regis ex testamento regnum suscipit dux *Visen Emanuel*, fitque decimus quartus Lusitaniæ rex, coronatur in *Alcazer do sal* 27. Octob. anno 1495. Hic Iudæos omnes ad baptismum compellit, inuitosq. Lisbona expellit anno 1499. undè & portæ *Moreira* hodie nomen est. Ejus tempore inter hosce novos Christianos ac plebem Lisbonæ ingens tumultus oritur, dissipan-

turque facultates Iudæorum, officinæ ac ædes confringuntur, cum multorum inter- necione. At regis acerba vindicta demùm vindicatur pacaturque. Idem primùm detexit navigationem in Orientalem Indiam portusque terræ Præsbyteri Iohannis; ad- jecit item imperio suo arces urbescq. *Saffyn* & *Azamor* in terra Africa. Obiit Lisbonæ S. Lucie festo anno 1521. sepeliturque in monasterio *Bethlehem*.

Post ejus obitum regnat Iohannes ter- tius, decimus quintus Lusitaniæ rex, natus mense Junio, anno 1502. in urbe Lisbonæ ubi rex suscipitur anno 1521. Hic pacificæ naturæ, liberalis, amicissimus clero, artibus- que liberalibus universitatem Coymbri- censem instituit, obiitque 11. Iunii. Anno 1557. sepultus in monasterio Bethlehem.

Hunc sequitur *Sebastianus* decimus sex- tus rex. Hic principis Portugalliæ filius erat, fillii supradicti regis Iohannis, qui vivente etiamnum patre Ioannam Caroli Quinti Imperatoris filiam, sororemque Philippi regis Hispaniæ uxorem duxerat. Etenim vita fungitur prægnante uxore, quæ Seba- stianum parit regem post avi sui obitum die S. Sebastiano sacro anno 1553. Idem anno 1578. magno cum exercitu in Afri- cam transmittit, ibique à Mauris cum suis cæditur, remanentibus quibusdam captivis.

Post eam cladem inauguratur in Lusita- niâ Henricus Cardinalis avunculus mag- nus prædicti regis Sebastiani, eratque deci- mus septimus Lusitaniæ rex. Obiit anno 1580. testamento instituens Philippum Hi- spaniæ regem, ut legitimum successorem regni Portugalliæ, quod pater ejus Carolus V. uxorem habuisset filiam majorem natu Emanuelis, Philippi regis matrem, soro- remq. avi Sebastiani ac supradicti Henrici, licet frater alter superfuisset ejusdem Hen- rici Ludovicus dictus, qui filium reliquerat Antonium Priorem Ocratensem Crucige- rorum militum S. Iohannis à Lusitanis in regem idè expetitur. At pervicit rex Phi- lippus, expellitque Antonium; Regni coro- nam suscipit, anno 1581. in monasterio S. Thomæ inauguratus per tres status seu or- dines regni, nempe clerum, nobilitatem & tribunos plebis; ac rex legitimus procla- matus. Eratque Lusitaniæ rex decimus octa- vus redacta coronâ Portugalliæ ad Castel- lanorum imperium, cum 442. anni effluxis- sent sub Lusitanis regibus, factò initio pri- mùm à ducibus Lotharingiæ & Castellæ re- gibus, ac nunc terminato iisdè principibus.

Iohannes
Rex V.

Iohannes
Rex XV.

Eduardus
Rex XI.

Sebastianus
Rex XVII.

Alfonso Rex
XII.

Henricus Rex
XVII.

Iohannes
Magnus
Rex XIII.

Emanuel rex
XIV.

Philippus rex
XIX.

FINIS.

INDEX SEV ELENCHVS

Itinerarii.

Cap. 1.	E Xordium Navigationis <i>Johannis Hugonis</i> , ejusque abitus ex Hollandia in Hispaniam, cum gestis rebus eo tempore quo ibi moratur, usque in discessum suum ex Lisbonæ portu in Indiam Orientalem.	_____	Pagina 1.
2.	Principium Navigationis suæ in Lusitaniæ seu Orientis Indiam.	_____	pag. 2.
3.	Ordo Navium Indiæ in Orientalem Indiam navigantium.	_____	pag. 3.
4.	Descriptio <i>Mosambicque</i> ;	_____	pag. 6.
5.	Descriptio oræ Arabiæ fœlicis sive Rubri maris usq. ad Insulã & arcẽ Ormutii.	_____	pag. 9.
6.	Descriptio Insulæ & civitatis Ormutii.	_____	pag. 10.
7.	Ora Ormutiana usque ad Civitatem seu insulam <i>Diu</i> .	_____	pag. 12.
8.	Insula <i>Diu</i> olim <i>Alambater</i> cum propugnaculo.	_____	pag. 12.
9.	Regio <i>Cambaia</i> .	_____	pag. 12.
10.	Ora Indiæ, portus ac loca ejusdem.	_____	pag. 13.
11.	Ora Indiæ ab Vrbe Goa usq. ad Caput Comorinense quæ Malabarêsis dicitur.	_____	pag. 14.
12.	Declaratio Regum, eorumq. Origo, divisionis regionis, tractusq. <i>Malabar</i> .	_____	pag. 15.
13.	Insulæ <i>Maldiva</i> sive <i>Malediva</i> .	_____	pag. 16.
14.	Insulæ <i>Seylon</i> descriptio.	_____	pag. 16.
15.	Ora <i>Choromandel</i> , Regnum <i>Narsingæ</i> sive <i>Bisnagar</i> .	_____	pag. 17.
16.	Regnum <i>Bengala</i> & flumen Ganges.	_____	pag. 18.
17.	Tractus & terræ <i>Aracan</i> , <i>Pegu</i> , & <i>Sian</i> usque ad extremitatem <i>Singapuræ</i> & civitatem ac arcem <i>Malaccæ</i> .	_____	pag. 19.
18.	Civitas <i>Malacca</i> cum Arce.	_____	pag. 21.
19.	<i>Sumatra</i> olim <i>Taprobanã</i> .	_____	pag. 21.
20.	<i>Javæ</i> descriptio, merces, negotiatio, pondo, moneta, pretia, &c. incolis in usu.	_____	pag. 22.
21.	<i>Moluccæ</i> Insulæ.	_____	pag. 23.
22.	C. <i>Singapuræ</i> usque ad urbem <i>Sian</i> . Ora <i>Camboiæ</i> & <i>Cauchinchinæ</i> , Insulæ <i>Borneo</i> , <i>Lussones</i> , <i>Manilla</i> sive <i>Philippinæ</i> .	_____	pag. 25.
23.	Opulentia, fœlicitas munitiones regni <i>Chinæ</i> , aliaque memorabilia.	_____	pag. 25.
24.	Provinciæ, vrbes, aliaque memorabilia Regni <i>Chinæ</i> .	_____	pag. 27.
25.	Civitas & insula <i>Machau</i> in <i>China</i> vbi <i>Lusitani</i> negotiantur & habitant; ejus negotiationis ratio, pretia, mensuræ & moneta, cum <i>China</i> tum <i>Malaccæ</i> .	_____	pag. 29.
26.	Insula <i>Iaponia</i> .	_____	pag. 30.
27.	Brevis descriptio tetre post <i>Goam</i> in cuius Territorio ipsa <i>Goa</i> jacet. Origines Regum <i>Dominorumq.</i> nomina eorundẽ. Ex annalibus monumentisq. ipsorũ <i>Indorũ</i> .	_____	pag. 32.
28.	Vrbs & Insula <i>Goæ</i> : Caput Indiæ.	_____	pag. 24.
29.	Mores <i>Lusitanorum</i> <i>Mixtorumq.</i> ex iis progenitorum, tam eorum qui <i>Goæ</i> , quam qui in Cæteris <i>Orientis</i> provinciis habitant.	_____	pag. 36.
30.	<i>Lusitanorũ</i> <i>Mixtorumq.</i> ratio familiaris, comitates, nuptiæ, aliiq. ritus in <i>India</i> .	_____	pag. 38.
31.	Mulierum <i>Lusitanorum</i> <i>Mixtorumq.</i> in <i>India</i> ritus ac mores.	_____	pag. 40.
32.	Proregis Indiæ dignitas, ejusque in Vrbe <i>Goa</i> potestas.	_____	pag. 42.
33.	Ethnici, <i>Indi</i> , aliiq. exteri <i>Goæ</i> habitantes.	_____	ibidem
34.	Tempestates Indiæ infirmitates, &c.	_____	pag. 44.
35.	Moneta, pondera, & mensuræ Indiæ ac <i>Goæ</i> .	_____	pag. 45.
36.	<i>Indorum</i> <i>Bramenes</i> sive sacerdotes, ac ministri <i>Idolorũ</i> ; vita ritusq. eorundẽ.	_____	pag. 46.
37.	<i>Gufurata</i> & <i>Banjanæ</i> ex <i>Cambaia</i> .	_____	pag. 47.
38.	<i>Canaræ</i> & <i>Decanini</i> .	_____	pag. 48.
39.	<i>Canatini</i> & <i>Corumbini</i> Indiæ.	_____	ibid.
40.	<i>Arabes</i> & <i>Abexini</i> Indiæ incolæ.	_____	pag. 49.
41.	<i>Nigritæ</i> ex <i>Mosambicqua</i> quos <i>Caffres</i> indigitant.	_____	pag. 50.
52.	Ritus Moresque <i>Malabarensiũ</i> & <i>Nayrorum</i> Indiæ.	_____	pag. 51.
43.	<i>Mauri</i> & Indiæ <i>Iudæi</i> .	_____	pag. 52.
44.	Idola <i>Indorum</i> ac religiones.	_____	pag. 52.
45.	Animalia Indiæ.	_____	pag. 54.
46.	Elephas.	_____	pag. 55.
47.	<i>Abada</i> sive <i>Rhinoceres</i> .	_____	pag. 56.
48.	Pisces ac Indiæ monstra marina.	_____	pag. 57.
49.	Fructus Arbores, plantæ, vulgaresq. Indiæ herbæ; præcipua <i>Ananarũ</i> descriptio.	_____	pag. 58.
50.	Iaqua sive <i>Iacca</i> .	_____	pag. 59.
51.	<i>Mangæ</i> .	_____	pag. 59.
52.	<i>Cajones</i> .	_____	pag. 60.
53.	<i>Iambi</i> .	_____	pag. 61.
54.	Alii Indiæ fructus.	_____	ibidem

Ficus

Index.

55. Ficus Indiæ			pag. 62.
56. Palma Indiæ quæ Cocos nuces fert			pag. 64.
57. Duriones Malaccæ			pag. 66.
58. Arbor radicum, Bambus five Arundo Indiæ			ibid.
59. Arbor tristis			pag. 67.
60. Folia Bettelæ fructusque Areccæ			pag. 68.
61. <i>Dutroa</i> herba, <i>Sentida</i> five <i>Sentiens</i>			pag. 70.
62. Aromata, species, plantæ, &c. ac primum de Pipere			ibid.
63. Cinnamomum			pag. 71.
64. Zingiber			pag. 72.
65. Caryophyllon			pag. 72.
66. Macis, nux myrissica			ibid.
67. Cardamomum			pag. 74.
68. Lacca			ibid.
69. <i>Annil</i> five <i>Indigo</i>			pag. 75.
70. Ambarum, Muscus, <i>Algallia</i> five <i>Zibethum</i>			ibid.
71. Benzoinum Gummi			pag. 76.
72. Thus & Myrha			pag. 77.
73. Manna & Rhabarbarum	ibid.	74. Sandali lignum	ibid.
75. <i>Palo de Cobra</i> siue lignum Serpentum			pag. 78.
76. Lignum Calamba aliter lignum Aloes	ibid.	77. Radix China	ibid.
78. <i>Amsion</i> aliter Opium	pag. 80.	79. Bangua	ibid.
80. Camphora	pag. 81.	81. Tamarinium	ibid.
82. Myrabolani, Chebulæ, Indiæ, &c. officinis Chebuli, Indi, Bellerici, &c.			pag. 82.
83. Species aliæ herbæque Indiæ			pag. 83.
84. Historia margaritarum	pag. 85.	85. Adamas	ibid.
86. Pyropi, Spinelli, Granati, Smaragdi, aliique nobiles lapides			pag. 80.
87. Lapis Bezar			pag. 87.
88. Æstimationis lapidum ac Adamantis ratio			ibid.
89. Pyropi five Rubini			pag. 89.
90. Vetusti & Orientales Smaragdi, eorumque æstimatio			pag. 90.
91. Margaritæ five bacçæ Orientales			pag. 91.
92. Historia diversarum rerum in India gestarum Iohannis Hugonis tempore			ibid.
Adventus triū Iaponiæ principū Goā, eorumque navigantiū in Europā successus			ibid.
Pax inter Lusitanos & Samorinum			ibid.
Telonium Cochini instructum	pag. 92.	<i>Duartius Menesius</i> prorex	ibid.
<i>Bernardi Burcherts</i> socii Iohannis Hugonis discessus			pag. 93.
Obitus patris Iohannis Hugonis	ibid.	Obitus principis Auriaci	ibid.
Naufragium navis S. Iacobi prætoriae			pag. 93.
Turcæ naves Lusitanorum mercatorum capiunt			pag. 95.
Expeditio in Turcas Rubri maris			ibidem.
Regina Ormutii baptisata Goæ ejusque mors			ibidem.
Naufragium navis <i>Boa viagen</i>	pag. 96.	Archiepiscopi ex India discessus	ibid.
Historia pereuntis navis <i>Areliksa</i>	ibid.	Malacca obsessa	pag. 97.
Expeditio classis instructæ contra civitates Melindæ			ibidem.
Navis S. Salvatoris erepta periculo	pag. 97.	Obsidio arcis <i>Columbo</i> in Zeylon	pag. 98.
Levatur obsidio	ibid.	<i>Victoria Pauli de Lyra</i> contra reges Sumatræ	ibid.
Mors proregis <i>Duartii Menesii</i> , & exequiarum ritus			ibidem.
Hyems tristis	pag. 99.	Cædes Belgæ cujusdam, ejusque historia	ibid.
Mors Archiepiscopi <i>Fonseca</i>			pag. 102.
Abitus Iohannis Hugonis ex India in Lusitaniam			ibidem.
Conducendi Piperis ejusque suscipiendi ratio			pag. 103.
93. Reditus Iohannis Hugonis ex India in Lusitaniam			pag. 105.
94. Insulæ S. Helenæ descriptio	pag. 110.	95. Insulæ Ascensionis descriptio	pag. 112.
96. Insularum Canariarum brevis descriptio			pag. 113.
97. Insularum <i>Afores</i> seu Flandricarum descriptio			pag. 115.
98. Insulæ <i>Corvo</i> & <i>Floros</i>			pag. 118.
99. Gesta quædam memorabilia tempore quo Iohannes Hugo in Tercera morabatur			pag. 119.
Homines duo fulmine interempti			pag. 119.
Navium quatuordecim adventus ex Hispaniarum India			ibid.
Adventus sex Indiæ navium in <i>Fayali</i> insulam			ibid.
Duarum navium adventus in Terceram magnis cum divitiis			ibid.
Duæ naves occupatæ ab Anglis in conspectu Terceræ			pag. 119.
			Relatio

Index pro Bibliopegis.

Relatio captarum fractarumque navium Hispanicae Indiae, Brasiliae, Guineae, Capitis Viridis, &c. anno 89	pag. 120
Adventus classis e <i>Sevilla</i> in Terceram argento suscipiendo quod ibi relictum erat	— ibid.
Cometae adspetus in Tercera	ibidem
Classis Anglorum quae Orientalem Indiam petierat successus	pag. 121
Classis sub <i>Martino Forbischero</i> — ibid. Mathiae Albuquerceii conditio	— ibid.
Angli naves capiunt in Indiam missas, & ex Fodinae loco venientes	pag. 122
Terramotus terribilis — ibid. Classis Hispanorum in Terceram missa	— ibid.
Richardi Groenveldii facinus	ibid.
Mira ejus pertinacia in calicis vitrei manducatione	ibid.
Terribilis navium fractura circa classem Indiae, ac Hispaniae in conspectu Tercerae, diraque calamitatis ejus exempla	pag. 123
Iohannes Hugo abit ex Tercera ac in Hollandiam redit	ibidem.

In secundo libro continentur.

D escriptio Guineae, Congi, & Angolae, totiusque Africani tractus	pag. 3. & sequentibus.
Navigationum trium, Batavorum in Septentrionales oras detegendi freti Vaygats gratia Historia vera	pag. 17. & sequentibus.
Altitudines locorum variae, Compassorum differentiae, & Quaestiones solutionesque variae.	
Breviarium reddituum Regis Hispaniae	pag. 37.
Historia regni Regumque Lusitaniae	pag. 42.

Sequitur Tabula seu Index locorum foliorumque quibus apponi hujus libri Chartae Geographicae ac figurae debent in Bibliopegorum instructionem.

P rimum urbs & insula Mossambicquae	pag. 6.
Malaccae & Iavae homines	pag. 20.
Chinenses viri ac foeminae ambulantes	pag. 26
Chinenses qui gestantur ac animi gratia proficiscuntur ordine insequuntur	— ibid.
Naves e China	ibid. Vrbs Goa
Forum seu praekonium Goae	— pag. 38. Lusitani euntes & ambulantes
Lusitani Equites	— ibid. Lusitani in palanquinis seu lecticis
Naves celoces quibus in bello utuntur	— ibidem
Mulieres Lusitanorum ambulantes	— pag. 42. Mulieres in palanquinis detectae
Mulieres contactae palanquinis	— ibid. Mulier quae noctu templi obit
<i>Bramenes, Decanini & Banjanes</i>	— pag. 50
Nuptiarum ritus	— ibid. Bramenis mortui rogos
Legati Regis Ballagattae in urbe Goa comitatus	— ibid.
Agricola Indus Lascarinus & <i>Balhadera</i>	— ibid.
Indorum casa, villa, & vici circa Goam	— ibid.
Scaphae piscatoriae quibus in fluminibus utuntur	— ibid.
Arabes & Abyssini cum uxoribus	— pag. 52. Nigritae seu <i>Caffres</i>
Cochini Rex Elephante vectus	— pag. 54. Malabares & Mauri Cananor
Provinciae Pegu incolae, &c.	— ibid. Idolorum aedes
Fructus Mangae, Cajus, Iambi, Iaquae, &c.	— pag. 61
Nuces Indicae seu palmae	— pag. 64
Arbor radicum, Duriones & Bambus	— pag. 66
Arbor tristis	— pag. 68. Insula S. Helenae
Insula Ascensionis	— pag. 112. Vrbs Angra insulae Tercerae
	— pag. 115.

Tabula Geographica ubi ponenda.

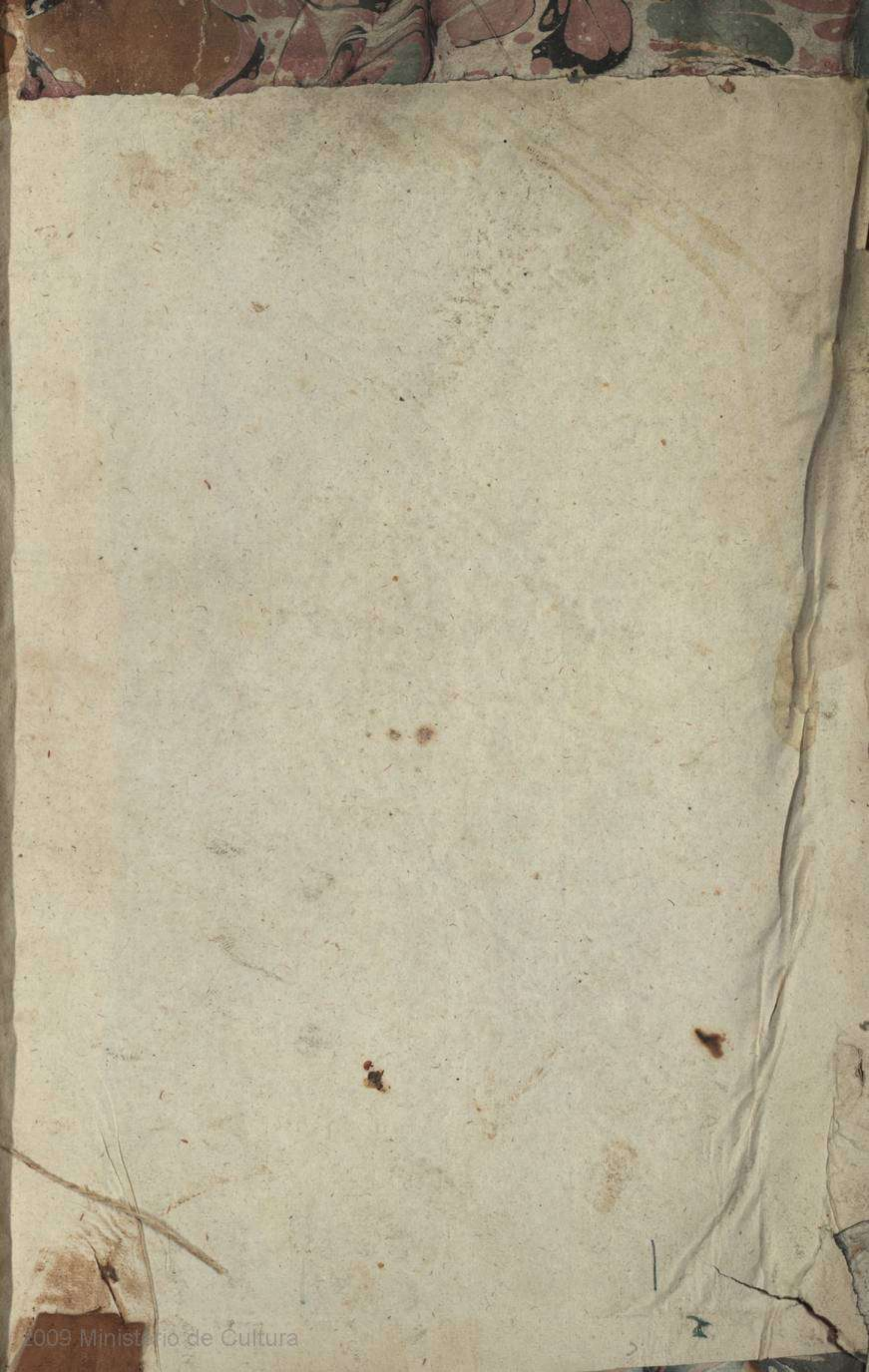
G eneralis orbis tabula	pag. 2.
Tabula Africae extremae usque ad mare Rubrum	pag. 8.
Tabula Rubri maris usque ad Bengaliam	pag. 12.
Tabula Malaccae, Sumatrae insularumque Iavae, Moluccarum, Chinae, &c.	pag. 22.

In libro secundo.

Tabula Guineae, Angolae, &c.	pag. 3.
Charta Septentrionalis tractus fretique Vaygats	pag. 17.
Tabula Antillarum & Brasiliae	pag. 37.

FINIS.

25.135

LIBRARY

M

NAVIGATI
A C
ITINERAR

M-1599-B1